

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Ђорђе М. Јанковић

**ПРОЗОДИЈСКЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ
У ТВОРБИ РЕЧИ И ЊИХОВА ПРИМЕНА
У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Докторска дисертација

Београд, 2021

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Đorđe M. Janković

**PROSODIC ALTERNATIONS IN
WORD FORMATION AND THEIR APPLICATION
IN TEACHING THE SERBIAN LANGUAGE**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2021

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Джордже М. Янкович

**ПРОСОДИЧЕСКИЕ ЧЕРЕДОВАНИЯ В
СЛОВООБРАЗОВАНИИ И ИХ ПРИМЕНЕНИЕ В
ОБУЧЕНИИ СЕРБСКОМУ ЯЗЫКУ**

Докторская диссертация

Белград, 2021

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ И ЧЛАНОВИМА КОМИСИЈЕ

Ментор:

Проф. др Весна Ломпар, ванредни професор
Филолошки факултет Универзитета у Београду

Чланови комисије:

1. _____

2. _____

Датум одбране:

Прозодијске алтернације у творби речи и њихова примена у настави српског језика

Сажетак

У раду се испитују прозодијске алтернације које се јављају у творби речи и, у нешто ширем смислу, прозодија творених речи. То се чини на основу грађе црпене из једнотомног *Речника српскога језика* Матице српске (2011) и за потребе објашњења допуњаване подацима из других акцентованих речника, старијих и новијих. Циљ описивања ових алтернација јесте да се утврди њихова класификација и чиниоци који их условљавају, као и класификација творбених средстава и модела према прозодијским особинама. Испитивање се изводи упоређивањем прозодијских ликова мотиватора и твореница и њиховом дескрипцијом уз помоћ двају прозодијских обележја: места акцента и дужине слога, према систему и нотацији П. Ивића, захваљујући чему се иначе сложени опис у систему од шест прозодијских јединица своди на две врсте алтернација.

Резултати откривају тежње које се јављају у творбеним моделима, као што је преференција одређених суфикса да не ремете место акцента или да га фиксирају у суфиксалној, претсуфиксалној, иницијалној позицији, те пред ултимом основе, али и да дивергирају у том погледу, бирајући једну од наведених могућности било на основу морфолошких и фонолошких фактора, било без њих.

Установљени прозодијски односи се затим примењују на наставу акцентологије. Након испитивања речи-примера уз помоћ којих се у школским уџбеницима илуструју или увежбавају прозодијске појаве и класификовања таквих скупова према степенима сродности, разматрају се погодности које творбена веза, испољена и на формалном и на семантичком плану, може пружити при избору тих примера и упућује на начин коришћења прикупљене грађе у ту сврху.

- Кључне речи:** прозодијске алтернације, морфолошке парадигме, творбени модели, настава акцентологије, речи-примери
- Научна област:** српски језик
- Ужа научна област:** савремени српски језик, методика наставе српског језика и књижевности
- УДК:**

Prosodic Alternations in Word Formation and Their Application in Teaching the Serbian Language

Abstract

The paper examines the prosodic alternations that occur in word formation and, in a somewhat broader sense, the prosody of derived words. This is done based on the corpus extracted from the one-volume Dictionary of the Serbian Language of Matica Srpska (2011), supplemented with data from other accentuated dictionaries, older and newer, for the purpose of explanation. These alternations are described in order to determine their classification and the factors that condition them, as well as to classify derivational affixes and models according to prosodic features. The examination is performed by comparing the prosodic forms of root words and derived words, and by describing them with the help of two prosodic features: the place of stress and the syllable quantity, according to the system and notation of P. Ivić, thanks to which the otherwise complex description in the system of six prosodic units is reduced to two types of alternations.

The results reveal tendencies that appear in derivational models, such as the preference of certain suffixes—so as not to disturb the place of the stress or to fix it in the suffixal, pre-suffixal, initial position, and before the ultima of the root, but also to diverge in that respect, choosing one of the above possibilities either on the basis of morphological and phonological factors, or without them.

The established prosodic relations are then applied to the teaching of prosody. After examining the words-examples used in school textbooks to illustrate or practice prosodic phenomena, and after classifying such sets according to degrees of similarity, the benefits that the derivational connection—expressed both formally and semantically—can provide in choosing these examples are considered, and the manner of using the collected material for this purpose is presented.

Keywords: prosodic alternations, morphological patterns, derivational types, teaching Serbian language, words-examples

Scientific field: српски језик

Scientific subfield: савремени српски језик, методика наставе српског језика и књижевности

UDC number:

САДРЖАЈ

1. Увод.....	1
1.1. Подаци о истраживању.....	1
1.2. Појмовни апарат и нотација.....	9
1.3. Преглед истраживања.....	12
1.4. Скраћенице и ознаке.....	19
2. Прозодијска анализа твореница	20
2.1. Речи са суфиксом.....	20
2.2. Префиксација.....	275
2.3. Слагање	286
2.4. Конверзија.....	299
2.5. Прозодијска творба.....	311
2.6. Разматрање резултата.....	313
3. Творенице у методици акцентологије	321
3.1. Досадашња истраживања у методици наставе акцентологије.....	321
3.2. Језички примери у уџбеницима	329
3.3. Даља примена творбених парова у настави акцентологије.....	337
4. Закључно разматрање предмета	339
Литература	342
Прилог: скупови речи-примера	354

1. УВОД

1.1. ПОДАЦИ О ИСТРАЖИВАЊУ

1.1.1. Предмет рада

Предмет истраживања су прозодијске одлике творених речи у српском језику, и то у првом реду прозодијски односи (алтернације или њихов изостанак) у творбеним паровима – између мотивних речи и твореница. У анализу су укључене лексеме настале свим начинима творбе (префиксацијом, суфиксацијом, слагањем, комбинованом творбом), укључујући и безморфемску творбу (конверзију, прозодијску творбу). Референтни корпус је *Речник српскога језика* (РСЈ) Матице српске. Рад треба, на основу тог испитивања, да понуди класификацију (типичних) прозодијских алтернација и прозодијских ликова твореница, према творбеним моделима, и да представи главне прозодијске тежње у том граматичком систему, какве су у досадашњим истраживањима, махом парцијалним, изостајале. Мимогредна је корист од тог посла исцрпљивање недоследности речника у акцентовању лексема које припадају истом творбеном моделу, на основу чега се може утврдити порекло тих појава (ремећење прозодијског обрасца, омашка и сл.).

У другој целини рада, која се тиче методичких импликација изводивих из наведених прозодијских односа, сагледавамо могућности њихове примене у савладавању новоштокавског прозодијског система, најпре у настави акцентологије. Испитавши учесталост појављивања творбених парова међу примерима које нуде уџбеници Српског језика (и књижевности) за основну и средњу школу, било да су у питању облици сличне или исте гласовне структуре (парови хомографа), сугеришемо стављање откривених прозодијских веза, најпре разлика у одређеном обележју прозодеме, у функцију грађења корпуса примера који би се, уз адекватну методичку селекцију, могли употребљавати у настави, и нудимо илустративни пример таквог корпуса.

Оне ће, осим према творбеним моделима, бити класификоване и према прозодијским алтернацијама, заснованим на односу (1) дужине слогова и (2) места акцента у речи ($a \sim \bar{a}$, односно $'aaa \sim aa'a$ и сл.), на основу чега ће се разврстати и творбени модели.

1.1.1.1. Потреба за испитивањем прозодије твореница. Радови који се баве утврђивањем прозодијских правилности у мотивисаним речима, како се види из приложеног списка литературе, неисцрпеног нашим потребама – нису ни малобројни ни скромних обима. Но, њих је већина оријентисана парцијално, да осветли понеку тачку или предео из ове области, без апстраховања општих својстава која важе за одређене категорије у деривацији. Неки од њих прозодије у творби или творбе у прозодији дотичу се тек узгредно, неки само с нормативног аспекта. Ипак, најзнатније мањкавости доступних радова, чини се, потичу од (1) упитности коришћене грађе и (2) занемаривања претходних проучавања одређеног питања. Тако срећемо описе за савремени језички стандард нерепрезентативне лексике (Вукове или дијалекатске), нецитиране прозодије, погрешно цитиране прозодије, паушално одређене грађе и сл. Уз то, у текстовима који се баве прозодијом твореница редовно ван разматрања остају *односи* тих речи с њиховим мотиваторима, тј. прозодијске алтернације, што збиља зачуђује ако се зна да је флективна парадигматика у сржи интересовања акцентолога од првих таквих студија наших. Појединачна разматрања ових проблема наћи ће се у ширем обиму у прегледу истраживања овог питања (одељак 1.3).

Потребу за искоришћавањем творбених односа у настави акцентологије објасниће одељци 3.2 и 3.3, али прозодија твореница важан је беоцуг и шире, у усвајању

новоштокавштине, и посебно у изградњи диференцијалне граматике (в. т. 3.1.2.3) при раду са ученицима чији се говор разликује од стандардног – а то су безмало сви.

1.1.2. Корпус

1.1.2.1. Грађа за истраживање ексцерпирана је из *Речника српскога језика* Матице српске (РСЈ)¹, 2011²). У њу је ушло око 30.000 мотивисаних речи. Тај податак, свесно изражен апроксимативно, ипак, не треба да сугерише тврдњу да РСЈ доноси толико твореница. Прва наша ограда од тога тиче се природе одређивања мотивације и познате тешкоће да се без залажења у етимологију одреди постојање односно непостојање мотивације, будући да она тешко функционише као бинарна опозиција³, а друга и важнија потиче од нашег избора да творенице чији се колумнални лик може установити и површним прегледом – што је посебно често код суфикса страног порекла, па и код понеког домаћег, као *-aj* или *-ач* – не уносимо у грађу. У таквим случајевима бележени су само изузеци, а по неколико примера давано је као илустрација.

Будући да је РСЈ описни једнојезични речник и да по природи, осим у изузетним случајевима, не садржи лична имена, то ни нашим истраживањем тај део лексике није обухваћен, што значи да су одређени творбени модели (нпр. суфикс *-оје* додат именичкој основи) и њихове прозодијске карактеристике сасвим изостали, док смо уз друге, у којима се граде и апелативи, настојали да се узгредно осврнемо и на одговарајуће ониме, позивајући се на речнике и радове који њихову прозодију бележе. С тим чињеницама можемо рачунати на извесну штету у сагледавању целине прозодијских појава које проучавамо, особито ако се у обзир узме препорука М. Пешикана (1975: 184) за системску, а не аутентичну стандардизацију акцената имена. Тај опрез постоји и у вези с небележењем грађе какву нуде богатији речници, попут РА или ОР, иако би њено бележење и анализирање нанело и мноштво типолошки безначајних и ефемерних појава, посебно у домену покрајинске лексике.

Изузев референтног корпуса изведеног из РСЈ, у анализи смо ради допуне и компарације, у неретким случајевима где је за тим било потребе, као контролни корпус користили и акцензоване творенице из речника Николић 2000, РМС 1967–1976, РСАНУ 1959–2019, нешто ређе и оне који оличавају западну варијанту нашег језика: Матешкић 1966, Хрватски језични портал⁴, Чедић 2007, Јахић 1999, а по потреби и Дешић 2001, Правопис 1960, Белић 1950, Московљевић, 1990, Караџић 1852, Даничић 1925, Маретић 1899, РЈАЗУ 1880–1976, Вукушић и др. 2007, Ивековић и Броз 1901.

Лексеме које су у РСЈ ради уштеде простора представљене збирно у једној одредници (РСЈ: 9) третирали смо, природно, као засебне јединице, а тај смо статус придали и одређеном броју форми творених граматичким суфиксима (нпр. именице на *-ag* или *-ње*), које РСЈ, за разлику од нпр. РМС, наводи у оквиру граматичких квалификација одреднице. С друге стране, прозодијске ликове везане само уз поједино значење лексеме и дато у оквиру њега (нпр. *lâsnĭk* 'сонант' наспрам регуларног *lâsnĭk*, или израз *lâsnĕ žĭcĕ* наспрам *lâsnĭ*) нисмо ексцерпирани.

Флективни облици твореница нису подробно анализирани, будући да се они у стриктном смислу не тичу деривације. Указивано је ипак на главне алтернације, као *ĭe'vāč-ĭevā'ča* или *ĭla'sh'ľivač-ĭla'sh'ľĭvca*, које су предвидљиве и без посебног скретања пажње. Типолошки релевантни парадигматски облици, као они у

¹ Списак скраћеница дајемо у одељку 1.4.

² Друго издање РСЈ, из 2018, постало нам је доступно у тренуцима када је сва грађа била поцрпена и многе анализе већ изведене.

³ Тај проблем разматрамо у т. 1.1.4.5, 1.1.4.6.

⁴ У питању је дигитална речничка база заснована на *Хрватском енциклопедијском рјечнику* (2003) и другим речницима, најпре В. Анића.

префиксацији глагола (*ӯрочи'ш̄ām : на'уч̄īm, ӯо'јед̄ēm : ӯ'о̄ӣӣј̄ēm*), укључени су у испитивање.

1.1.2.2. **Дублети** из РСЈ третирају се на више начина. Од варијаната које се разликују на сегментном нивоу, у гласовном саставу (нпр. *сув/сух, брамански (брахмански)*), као репрезентативну узимали смо ону необележену или обичнију, а другу изостављали. Изузетно смо и такве парове бележили ако су они били од значаја за прозодијску анализу (нпр. *с̄д̄уч̄еш̄ће : с̄ӯуч̄еш̄ће/с̄ӯуч̄еш̄ће*).

Акцентом ијекавских варијаната, изводивих из екавских једноставним правилима (*ê – ње, é – ије, ë – је, è – је, ē – ије, ě – је*) уз обичајене изузетке (*г̄ј̄его, х̄ӣј̄ење...*), нисмо се бавили у раду, нити смо их означавали. У том погледу пажњу је привлачила тек понека твореница забележена само у ијекавском лику, као *није'ка̄ӣи, с'ӣј̄еран, ум̄је̄ӣни'на*, или на један начин у екавском а на други несистемски у ијекавском, као *р'асел̄ӣнск̄и – ра'с̄ј̄ел̄ӣнск̄и*.

Морфолошке варијанте као *сус̄т̄о̄й̄це и сус̄т̄о̄й̄ӣце, ӯоле̄ћушке (ӯоле̄ћице)*, донесене под једном одредницом, обрађивали смо као засебне творенице. У ретким случајевима били смо принуђени да дублетизам из назива одреднице преформулишемо тако да одговара нашим потребама, нпр. „п̄р̄стац, -сца и -а̄ца и п̄р̄стац, -сца“ код нас постају две лексеме, *ӯр'с̄т̄ац/ӯ'р̄с̄т̄ац и ӯр'с̄т̄ац*.

Прозодијске дублете, који према метајезику РСЈ, као и остали, могу бити (1) равноправни и (2) неравноправни, редовно смо означавали у складу с тим принципом, замењујући у првом случају везник *и* косом цртом: (1) *ӯр'ем̄д̄р̄о̄с̄т̄ӣ/ӯрем̄д̄р̄о̄с̄т̄ӣ*, (2) *ӯр'ос̄д̄о̄с̄т̄ӣ (ӯро'с̄ед̄о̄с̄т̄ӣ)*. Редослед варијаната у дублету задржаван је и није посебно анализиран, ни код мотиватора ни код твореница. Када се јављала потреба да неку од варијаната наведемо изоловано, то смо чинили уз помоћ експониране бројке 2, нпр. *ӯр'ем̄д̄р̄о̄с̄т̄ӣ²*, односно тог знака у парентези: *ӯро'с̄ед̄о̄с̄т̄ӣ⁽²⁾*. У малом броју примера наилазили смо и на триплете као *кӯӣо'вина/ку'ӣовина/кӯӣови'на – ӯред̄у'слов/ӯреду'слов (ӯр'еду'слов) – па и на квадруплете разних међусобних односа (не)равноправности: ӯ'о̄уз̄да̄љ̄е/ӯ'о̄уз̄да̄љ̄е/ӯ̄о̄уз̄да̄љ̄е/ӯ̄о̄уз̄да̄љ̄е; ра̄'је̄ӣнск̄и/ра̄'је̄ӣнск̄и/ра̄је'ӣнск̄и/ра̄је'ӣнск̄и – к'ух̄ӣнск̄и (к'ухӣнск̄и) / ку'х̄ӣнск̄и (ку'хӣнск̄и) – х'ексам̄е̄ӣар/х'ексаме̄ӣар (хекса'м̄е̄ӣар/хекса'ме̄ӣар)*. Бележили смо их по истом принципу. На специфичан и можда недовољно смислен начин ти односи су комбиновани у триплету *ӯ'ас̄т̄ӣ (ӯ̄а'с̄т̄ӣ (ӯ̄а'с̄т̄ӣ))* и префиксалним твореницама од тог глагола.

1.1.3. Хипотезе

Истраживање полази од хипотезе да се прозодијски лик већег дела твореница може објаснити синхронијским описом, а да мањи део твореница (и творбених модела), услед ремећења системских прозодијских обележја аналогјама и уопштавањима, не подлеже успостављању предвидљивих прозодијских односа с мотивним речима. Претпоставља се да се творбени модели на основу прозодијских алтернација које у њима појављују начелно могу класификовати на оне (1) код којих нема прозодијских алтернација, (2) код којих тих алтернација има, а да се потоњи даље могу разврстати (а) на оне којима се творе лексеме с фиксним, колумналним прозодијским обележјима (место акцента испред приме, пенултима, ултима; дужина ултима), (б) на оне код којих су та обележја у сложенијим, али предвидљивим односима, и (в) на оне код којих предвидљивих односа нема.

1.1.4. Друга начелна и техничка питања

1.1.4.1. **Анализа дублета.** Дублети као мотивне или мотивисане речи у комбинацијама јављања у творбеном пару 1 ~ 2 (*ма̄ли'на ~ ма̄ли'нас̄т̄ӣ/ма'лӣнас̄т̄ӣ*) или 2 ~ 1 (*ӣума/и'ума ~ ӣумас̄т̄ӣ*) методолошки нису спорни, јер нужно сваки од прозодијских

ликова ступа у однос са ликом с друге стране творбене везе. И многи примери обостраног дублетизма, 2 ~ 2 ('ойна/о'йна ~ 'ойна̄с̄и/о'йна̄с̄и), иако начелно с могућим укрштањем варијаната при тумачењу прозодијских односа ('ойна² ~ о'йна̄с̄и², о'йна² ~ 'ойна̄с̄и²), најједноставнији су за анализу без таквог поступка (тј. са изостанком алтернација: 'ойна² ~ 'ойна̄с̄и², о'йна² ~ о'йна̄с̄и²), што се нама учинило као најисправније и што смо применили. Грађа, ипак, крије и односе као *ī'р'ме̄и/ī'р'ме̄и* ~ *ī'р'мнӯи/ī'р'мнӯи*, *ī'р'воро'ђен̄и/ī'р'воро'ђен̄и* ~ *ī'р'воро'ђенче/ī'р'воро'ђенче*, *р'е̄жањ/р'е̄жањ* ~ *р'е̄жњӣћ/р'е̄жњӣћ*, *ч'ар̄обан/ч'ар̄обан* ~ *ч'аро'б̄н̄ӣк/ч'аро'б̄н̄ӣк*, у којима се бар по један творенички лик (*ī'р'мнӯи*, *ī'р'воро'ђенче*, *ч'аро'б̄н̄ӣк*, *р'е̄жњӣћ*, али и *р'е̄жњӣћ*) може творити од оба лика мотиватора. Уп. и творбени ланац *бр'а̄йс̄ӣво/бр'а̄йс̄ӣво* ~ *бр'а̄йс̄ӣвен̄ӣк/бр'а̄йс̄ӣвен̄ӣк* ~ *бр'а̄йс̄ӣвеница*, у коме се сваким следећим степеном извођења затире по један прозодијски лик.

Постоји и група примера, као *ж'р̄ӣва* ~ *ж'р̄ӣвӣшӣе/ж'р̄ӣвӣшӣе*, код којих би погрешно било видети алтернацију, будући да је посредни свесно испуштање варијанте (*ж'р̄ӣва*) једне лексеме, али не и њене творенице.

1.1.4.2. Однос према норми. Иако наш рад није усмерен на испитивање нормативних решења, ми смо се с извесним нескладима у њиховом прописивању – ликовима који се не уклапају у систем или га грубо нарушавају – сусретали сразмерно често, те смо били принуђени да их квалификујемо. Најчешће смо то чинили смештајући их на *ī'рӣферију* категорије којој припадају (уз евентуалне додатне квалификације као „недоследност“ или „неочекиваност“) и остављајући да им се за потребе норме суди на основу критеријума укорењености (фреквентности и проширености), што је, уверени смо, посао који треба да се изведе помоћу опширних анкета, а не само личним судом ауторâ и редакторâ или, чак, једног редактора речника. Неке од тих речи збиља су постојани изузеци у својим творбеним моделима, друге су изузеци прихваћени из Вуковог наслеђа, а треће су ликови акценговани без потребног уважавања прозодије мотиватора или речи из истог творбеног модела (нпр. речи *-ӣе̄љс̄ӣво* из т. 2.1.135.2) Очигледне нехотичне (типograфске) омашке означавали смо другачије – реконструкцијом правилног облика (нпр. *К'ос[̄о]вкӣња* ум. штампаног *К̄̄совк̄ӣња*).

1.1.4.3. Стандардни језик и језичке варијанте. Заснован на грађи из РСЈ, овај рад по природи ствари проучава српско и србијанско језгро полицентричног стандардног језика који се у науци обично зове српскохрватским (данас и ВСС, ВСМС и сл.). Зато ће највећи број речника, дериватологија и студија с којима упоређујемо грађу бити источноновоштокавске провенијенције (Караџић 1852, Даничић 1925, Николић 1970, ОР) или заједничке, српскохрватске (Маретић 1899, Правопис 1960, Матешкић 1966, РМС 1967–1967, РСАНУ 1959–2019), а у најмањој мери западноновоштокавске (ХЈП, Чедић 2007, Јахић 1999).

У раду под терминима *с̄ӣангардни језик* и (*језички*) *с̄ӣангард*, којима баратамо вреднујући употребљивост прозодијских решења прописаних у РСЈ, подразумевамо (1) са дијалекатске тачке, наддијалекатски идиом заснован на новоштокавштину, а (2) са социолекатске тачке, престижни говор културних центара. То значи, с једне стране, да су за нас језици који се из историјских или политичких разлога у данашњој сербокроатистици називају српским, хрватским, бошњачким/босанским и сл. *варијанше* једног полицентричног језика, једног стандарда, новоштокавског, кодификованог у XIX веку, а не неколико засебних стандарда (Радовановић 2003: 191, 196 и др.).

С друге стране, од стандардног језика, који (треба да) почива на језичком осећању образованих говорника, разликујемо нормирани језик, прописан у приручницима. Задатак потоњег је, сматрамо, да експлицира *већ ӣос̄ӣоје̄ћи* стандард, а не да га, како то обично заступају наши нормативисти, твори. Из нормативистичког угла, многе

стандардне појаве су, нажалост, *суйсџандардне*, што је у акцентологији посебно видљиво и о чему ће сведочити многе наше напомене уз неупотребљиве прозодијске ликове.

1.1.4.4. Приступ творби. Тема рада је собом наметнула и задатак да се одредимо пред бројним отвореним питањима наше дериватологије, почев већ од тих којим се начином граде хиљаде речи попут *ѝриморје* или придеви као *лежећи*. Широку аргументацију коју би такви судови изискивали не дозвољава обим рада, а на приближавање њиховим одговорима било би нескромно и претендовати из области деривације којом се бавимо. Зато стављамо ограду да нужно сврставање одређене групе твореница у једну или другу категорију *не значи* да се она творбено не може другачије, па и исправније, тумачити. Тамо, дабоме, где основ за иновацију творбеног описа пружа прозодија – примерице, код опонираних именица као *ч'еџовођа : судо'џера*, или *јел'нак : ѝо'дврайшак*, *ве'џрина : ѝо'д'џорина* – понудићемо аргументацију и заступати изнесени став.

Растерећење од обавезе да сваки од исцрпних примера прецизно и до краја тачно одредимо пружала нам је чињеница да се ни у великим творбама речи (Бабић 2002, Клајн 2002, 2003) многи спорни примери какви су се морали наћи у грађи – не износе⁵ (да поменемо само примере *ѝрнчар*, *милиониџи*, *скуџа*). То у једној мери важи и за утврђивање инвентара суфикса и за њихово одвајање на хомонимне (примера из горњег пасуса, рецимо, са суфиксом *-ина* раздвојени су код Клајна (2003) под два хомонимна суфикса, док они са *-ак* нису). Наш пак рад због доследног приказивања целовите грађе рачуна с могућношћу да је аспект који ипак не чини најужи његов предмет – творбена анализа речи – подложен преиспитивању.

1.1.4.5. Изазови у раду на творби речи. Деривација као мало која друга језичка област пред истраживача ставља недоумице о важним питањима свога устројства, почев од растегљивог појма мотивације, преко разумевања начина творбе, до појединачних спорних примера. Од много опаски које смо у раду имали у том погледу овде издвајамо неколико.

Као што је то Маретић давно приметио, у анализи твореница много је тога „нејасног и управо тамног“⁶. Уместо низа примера који би то потврдили нудимо једно новије тумачење творенице *мекиње*: „питање је да ли се може сматрати мотивисаном речју, будући да мекиње нису меки него најтврђи део жита“ (Клајн 2002: 153). Дериватолог је, дакле, у овом и сличним случајевима принуђен да се упозна с појединостима из семантичког оквира коме лексема припада знатно више него што то речници нуде; да би разрешио наведену недоумицу он мора да открије да „љуске које се приликом млевења одвајају“ (РА) то чине не зато што су сувише тврде, већ зато што су савитљиве и у том смислу меке. – Речи недовољно прозирне и јасне мотивације, које потврђују или оповргавају одређени прозодијски образац, ми смо придруживали осталима (обележавали смо их експонираним упитником, нпр. *џ'оџка*), док смо оне код којих се веза с претпостављеним мотиватором тешко може успоставити изостављали. Подразумевамо да би други истраживач с конкретним примерима поступао другачије од нас, према сопственом језичком осећању. Ради свођења таквих произвољности на што мању меру, ми смо суфиксе чије творенице изазивају колебања обрађивали скупа, не раздвајајући грађу према суфиксима (*-ик* и *-ник*, *-(j)ак* и *-њак...*).

Друге неизвесности које су се јављале тицале су се односа (а) према узајамно мотивисаним речима, као што су познати парови интернационализма на *-ираџи* ~ *-ација*, *-истџа* ~ *-изам*, *-анџан* ~ *-анџија*, али и други примери, попут *арлаукнуџи* ~ *арлаукаџи*, *биље* ~ *биљка*, *двизе* ~ *двизац*; (б) према твореницама као *узбрџица*, чији је

⁵ Клајн се, рецимо, ограђује да представља само „репрезентативни узорак“.

⁶ Према Николић 1970: 97.

начин творбе готово немогуће утврдити (ПСТ, ССТ, циркумфиксација, суфиксација синтагме, срastaње и суфиксација); (в) према речима као *рићокоса*, које су за једне ауторе ССТ, за друге сложенице, а за треће поименичени придеви; (г) према позајмљеницама и калковима као *бојослов*, *ћредћовор*, *часојис*, у којима се јасно уочавају творбени елементи, али пуна мотивација изостаје; (д) према афиксоидима, међу којима се неки, иако пореклом основе, сврставају у афиксе (нпр. *-иг*⁷, *-(у)фицираћи*, *веле-* код Клајна 2002); (ћ) према мери у којој је пожељно успостављати сложене суфиксе са распрострањеним морфемама *-ов-* и *-ин-*, односно да ли има потребе изведенице као *јабуковача*, *аћиница*, које се лако могу мотивисати придевом ('јабукова ракија', 'агина жена') анализирати тако да им је потребан сложени суфикс *-овача*, односно *-иница* ('ракија од јабуке', 'жена аге'); (е) слично важи и за примере попут *женћурача*, *женћурина*, које се могу градити простим суфиксом од потврђеног али необичног *женћура*, али и сложеним суфиксима *-урача*, *-урина* од познате именице. На последња два питања наш је одговор ишао према упрошћавању дескрипције.

Када је реч о потешкоћама у обради прозодије твореница, дилеме су се кретале у овим правцима: (а) којим глаголом мотивисати именице *о'гморћшће*, *у'злећшће*, *свр'аћшће*, свршеним или несвршеним, да ли оним који изискује извођење мање алтернација; да ли *о'гморћшће*, *л'овћшће* мотивисати глаголом или именицом; (б) јесу ли *ћре'нћће* и *ћренћће*, донесени у једној одредници, творени од различитих основа (први лик од *ћре'нћћ*, други од *ћре'нћћи*); (в) да ли придев *м'ћсаон* изводити према значењу, из глагола *м'ислићи*, или према облику који омогућава простију прозодијску анализу – из именице *м'ћсао* (речник потврђује обе мотивације); (г) да ли уважити део речничке дефиниције за *жа'ћчић* 'млада жаба' ако се зна да се деминутиви са *-чић* типично не граде од именица ж. рода; (д) да ли се у избору мотиватора за деминутив *ћоло'ћрбћ* одредити за именицу *ћоло'ћрб/ћоло'ћрб*, чија друга варијанта захтева алтернацију при извођењу, за придев *ћоло'ћрб* или за синтагму *ћо ћрбћ* (*ћрбћ*); (ћ) да ли дублете *ће'ћавац/ће'ћавац* и *гр'екавац/гр'екавац* придружити именицама са *-ац* иако су придеви *ће'ћав* и *гр'екав* забележени или их сврстати с онима на *-авац*, у ком је типу, за разлику од претходног, лик *-а'авац* уобичајен?

1.1.4.6. Лексикографска дефиниција као творбена парафраза. Осетљиво питање при одређивању мотивације прегледаних лексема представљала је употребљивост речничке дефиниције у функцији творбене парафразе. Мада се код многих лексема та два одређења поклапају, неретко се срећу и очигледна размимоилажења, па су тако и за чврсто мотивисане речи истог начина творбе као што су прилози *бећовски* и *кмећовски* дате различите дефиниције 'на бећовски начин', односно 'као кмет, својствено кмету', што, разуме се, не треба да значи да је прилог *кмећовски* изведен из речи *кмећ*. Тако се и на основу дефиниција придева *кумовски* 'који се односи на кума' : *каиновски* 'братоубилачки' не би могло закључити да је *каиновски* немотивисана реч јер не цитира свој мотиватор. Поклапање речничке дефиниције с творбеном служило нам је, стога, као потврда за смер анализе, а непоклапање је означавало ослањање на друге, непоузданије начине утврђивања мотивисаности.

Још више питања отвара анализа примера чија дефиниција упућује на двоструку мотивацију лексеме. Тако, на пример, лексема *сћа'јалћшће* '1. место где неко стоји' и '2. место предвиђено за стајање разних превозних средстава' изазива недоумицу је ли то лексема творена од једног глагола или паралелно од двају сродних глагола, с истим творбеним резултатом, што би постављало и додатна питања: да ли је твореница исто што и лексема (уп. Гортан-Премк 2004: 134). Несклад се и белоданије види у примерима као *ћу'ћјнски/ћ'ућјнски* 'који се односи на тућине, тућинце', где прозодија открива

⁷ Варијантни формант исте етимологије, *-оид*, сврстава се, с друге стране, међу суфиксоиде (Клајн 2002).

неједнаку мотивацију (лексемама *шӯћинац* односно *шӯћин*), *їдрескї/їдрескї* 'који се односи на порез', где је друга варијанта грађена према дефиницијом необухваћеном мотиватору *їдреза*, или у примерима с прозодијском недоследношћу, као *гедничкї* 'који се односи на деонике и деонице', који би захтевао и варијанту *гѣоничкї*, према лику *гѣонїк* (примера налик последњем веома је пуно; таква творбена хомонимија честа је код фемининатива, уп. нпр. *їосланица*, *саобраћајка*).

1.1.4.7. **Квантитативна анализа грађе.** Грађа није статистички или на други сасвим егзактни, квантитативни начин обрађивана, а и када јесте, то је чињено у најсведенијем виду: приказивањем удела одређене групе речи у широј. Уместо тога, ширина одређених појава изражавана је општим квантификаторима уз презентовање примера који његову прецизност потврђују. За то смо се определили на основу увида да су бројчани подаци недовољно моћни да изразе нијансе у заступљености појава и да стога оптерећују опис. Примери у творбеној анализи, наиме, не могу се увек свести на број без пропатног коментара; на пример, архаична и фреквентна лексема не могу бити тек по *један* пример с којим се остали упоређују, како би се то простим збрајањем и математичким оперисањем учинило, већ су оне рубни односно централни представници своје категорије, који на *различїше* начине утичу на успостављање њених прозодијских одлика. Нумеричко представљање оптерећује и чести дублетизам (творенички и мотивни), а још више флуидна мотивација речи. Наведени разлози важили су и при одлучивању између прегледнијег, табеларног вида презентовања грађе и текстуалног, визуелно неразговорнијег али захвалнијег за пружање целовит(и)е и смислен(и)е слике о садржају.

1.1.4.8. Како се речи анализирају само у поређењу са својим мотиватором, односи у које ступа са другим члановима творбеног гнезда не описују се. Стога и у погледу упућивања на недоследна решења у РСЈ спорне елементе наводимо само код оне карике творбеног ланца где се они први пут јављају, без обзира на могуће понављање у даљим степенима деривације. Неочекивану дужину, тако, коментаришемо уз нпр. *к'рвāv²*, али не и уз *су'крвāv²*; недоследно место акцента уочавамо у односу *о'їравдāн² ~ о'їрāvдāшї*, али не и уз творнице *н'еоїравдāн², не'оїравдāнōсї²*.

При навођењу суфикса њихове прозодијске одлике бележимо само када оне разрешавају хомонимски конфликт, као *-їк* и *-їк*, док остале хомониме означавамо индексним цифрама, нпр. *-иша₁*, *-иша₂*. Хомонимима не сматрамо суфиксе којима се граде речи различитих категорија (нпр. *-ив*, *-ишї*). Пракса означавања суфиксалних дужина и дугоузлазног акцента (*-āвка*, *-āда* и сл.), коју примењују Бабић (2002) и Клајн (2003), чини се селективна, јер не важи за суфиксе који увек носе краткоузлазни акценат (као *-āдија*, *-āлија*).

Евидентне и неспорне творбене лакуне у ланцима као *св'ој ~ ∅ ~ св'ојски*, *шї'кїшāшї ~ ∅ ~ ш'икїшāво* допуњавамо конструишући речи **св'ојскї*, **ш'икїшāв* и сл.

1.1.4.9. **Структура поглавља с анализом.** Грађу представљамо према врстама начинима творбе, од морфемске ка безморфемској творби, а затим према врстама речи, које у случају суфиксације рашчлањујемо према творбеним наставцима. Заједно са суфиксацијом обрађујемо ПСТ и ССТ, будући да се те творнице прозодијски махом понашају као суфиксали, а не као префиксали или композите. Суфикси су груписани на основу сродности или сложености, а затим уазбучени *a tergo*. У оквиру врсте речи распоређени су према пореклу.⁸ На крају одељака посвећених суфиксацији дат је списак

⁸ Неизбежна су била одређена преклапања у случајевима када у једном творбеном моделу имамо изведенице исте или сличне прозодије а различитог порекла. Тако су домаће речи са *-ија* обрађене у одељку са суфиксима страног порекла, а оне страног порекла са *-ип* – под домаћим суфиксом с тим називом.

јединачних суфикса и изведеница, чија прозодија не изискује коментаре. Речи с афиксоидима сврстани су у слагање.

1.2. ПОЈМОВНИ АПАРАТ И НОТАЦИЈА

1.2.1. Прозодијски опис и нотација

У анализи ћемо користити фонолошки опис прозодема какав је, поред других слависта, заступао Павле Ивић (1998, први пут 1958). У њему су релевантна прозодијска обележја (1) дужина слога и (2) место тонског врхунца у речи. Остале компоненте, јачина и узлазност/силазност тона, које припадају традиционалном сербокроатистичком опису прозодема, из потоњег се изводе једноставним правилом: ако месту тонског врхунца претходи слог, јачина се приписује том слогу, а тон се реализује као узлазан, док у супротном јачина припада следећем слогу и тон се реализује као силазан. Место тонског врхунца одређује се апстрактним појмом *месѿо акценѿа* (МА).

Два оперативна елемента бележе се хоризонталном <˘>, односно вертикалном цртом <'>, те се тако српске прозодеме *â, à, á, à, ā, a* нотирају на следећи начин (слово *a* је општа ознака за слог):

'ā, 'a, ā', a', ā, a

У конкретним речима тај приказ изгледа овако: *цв'еѿ̄⁹, Цвѣ'ѿ̄а, цве'ѿ̄аѿ̄и, ѿр'оцвеѿ̄а̄ло*.

Оваква нотација примењена је на прозодију флективних парадигми у Ивић 1988: 484–8488, а на опис прозодијских алтернација на истом материјалу – у Петровић и Гудурић 2010. Преглед у науци предложених фонолошких интерпретација српских прозодема и начина њиховог представљања уз помоћ прозодијских обележја дају Лехисте и Ивић (1996: 267–285). У новије време та се тема разматра из оквира аутоsegmentалне фонологије (Мандић 2005, Средојевић 2017: 199–216). (О другим предлозима за нотацију српских прозодема на основу њихових обележја в. у т. 3.1.3.6.)

Смисао двочлане нотације огледа се у томе што он знатно поједностављује опис прозодијских алтернација, па ће се тако у примерима *ѿр'âg ~ у ѿр'â'gу, ѿ'о̄лѣg ~ у ѿ'о̄лѣ'gу, м'осѿ̄а ~ на мо'сѿ̄иу, ѿ'овора ~ у ѿ'ово'ру*, у којима би се иначе установиле четири алтернације прозодема (*â ~ á, âā ~ aá* и сл.), видети само једна – померање МА у финалну позицију. Слично би се у генитивима *жѣ'нâ, к'у'нâ, ј'аб'у'кâ* виделе три алтернације уместо једне: дужења пенултима (и ултима). Свођење описа на МА и квантитет посебно олакшава анализу у примерима у којима се с леве стране додаје префикс или основа (*зл'о'ѿ̄âмѿ̄иѿ̄и, ѿ'о'мало*), у којима алтернације и нема.

Окружење у којем приказани систем функционише јесте класична новоштокавштина, која подразумева апсолутну везаност силазних прозодема за почетни слог. То пак значи да се у примерима одступања од традиционалне дистрибуције прозодема јавља проблем с нотацијом, будући да нпр. *ѿ'о̄л'о̄ѿ̄рѿ̄иврега*, записано као *ѿ'о̄л'о̄ѿ̄рѿ̄иврега*, аутоматски означава реализацију *ѿ'о̄л'дѿ̄рѿ̄иврега*. Стога ми у таквим случајевима, који као изузетни заслужују и изузетан третман, задржавамо традиционалне знаке, као у наведеној речи, што посебан несклад изазива код речи с два акцента, такође ретким, као *ме'ђунâ'родноѿ̄рâвнѿ̄и*.

Оправдање за минимализовање броја прозодијских опозиција у речи пружа нам и угледање на сегментне алтернације, које – иако се означавају писмом што кумулира и непрозирно означава фонетска обележја фонема¹⁰ – називе носе управо према обележју које је носилац алтернације, нпр. *једначење суѿласника ѿо звучноѿ̄и* или *ѿо месѿ̄у арѿикулације*, у новије време и *алѿтернација задњонеѿчаних суѿласника*

⁹ Означавање МА у једносложним речима у једној мери је редувантно, јер то место може бити само једно. Ми га ипак бележимо, ради системности и лакшег сналажења читалаца у нетрадиционалној нотацији.

¹⁰ Графема <б>, примера ради, не исказује податак о звучности, праскавости, лабијалности фонеме /б/.

ћредњонећчаним. Разматрање различитих алтернација смештањем сваке прозодеме у опозицију са сваком, на трагу чега се може доћи до прилично великог броја опрека (тако нпр. у Дешић 2018а, Радосављевић 2019а, Вукушић 2015, уосталом и у Николић 1970) методолошки је једнако увођењу засебних опозиција за сваки пар фонема које алтернирају (нпр. $\delta \sim \tilde{u}$, $\tilde{i} \sim k$, $g \sim \tilde{m}$ итд. итд.), што у новијој србистичкој литератури није чињено и што даје повода да и првонаведени поступак избегнемо. Поменимо да елементе писма заснованог на обележјима уочавамо и у нашој латиници, у којој дијакритички знак <˘> именује тврди палатал: $s \sim \check{s}$, $z \sim \check{z}$, $c \sim \check{c}$, или се сливеност означава диграфом: *dž*.

Навели смо да кратку неакцентовану прозодему означавамо са *a*. За потребе експлицирања те краткоће у контекстима где се она не подразумева, у раду ћемо користити и бревис: *ă*. У апстрактним приказима прозодијске структуре речи (нпр. '*aaă*') необележени слог ће означавати (1) дуг или кратак слог или (2) слог квантитета нерелевантог за анализу (дакле, без пронађених примера који би подстакли упоређивање). На то смо се одлучили из бојазни да би нотације попут *ăă'ă-ица* замаглиле важност одређених квантитета, као што је онај последњег основинског слога, и отежале читљивост.

У делу рада посвећеноом методици наставе акцената користимо уобичајену, традиционалну нотацију за прозодеме, која је доста приступачнија и фонетски унеколико прозирнија.

1.2.2. Алтернације и сродне појаве

Под прозодијским алтернацијама подразумевамо смене прозодијских обележја условљене морфолошким променом у речи (флексијом или деривацијом). Доследно духу појма алтернације, који подразумева смену два равноправна облика, може се говорити о алтернацији квантитета (дужине) и алтернацији МА, како чини Д. Петровић (Петровић и Гудурић 2010).¹¹ Међутим, ни флективна морфологија ни творба у нашој традицији алтернанте не види као равноправне, већ се основни облик речи сматра неутралним а остали парадигматски облици маркираним алтернантима (нпр. Симић и Остојић 228; Петровић и Гудурић 2010: 428). У творби речи неравноправност се заснива на чињеници да се грађење речи – што и сами ти називи сугеришу, а уз њих и друге глаголске именице у терминима, као *извођење*, *деривација*, *слањање* – разуме као *ћроцес*, који по себи подразумева исходишну и крајњу форму (мотивну и мотивисану реч), о чему сведоче још и нпр. Станојчићева формулација „творбени процеси“ (2008: 67) или Бабићеве (2002) стрелице у означавању конкретних творби¹². Иако ту не може бити речи о дословном хронолошким (дијакритичким) схватању појмова, које би подразумевало тренутак када дериват није постојао, чега се Клајн у творбеној анализи не одриче (2002: 10), ми тај апстрактни однос, уз помоћ појмовне метафоре, разумемо управо тако.

Ако се, дакле, облику мотиватора у синхронијској анализи призна извесно првенство над твореницом (в. т. 1.2.2), онда добијамо пар алтернаната у коме се може успоставити *смер* алтернације, те се наведене прозодијске алтернације према том критеријуму могу рашчланити на (1) *дужење* и *краћење* и на (2) *кретање* МА унапред и уназад у оквиру речи – *ћроћресију* и *рећресију*¹³. Прогресија или регресија, даље, према

¹¹ Прозодијским, „акценатским“ алтернацијама барата и Б. Николић (1970), али их он примењује на алтернације читавих прозодема.

¹² Уп. Бабић 1989.

¹³ Досадашње термине за кретање акцента унутар речи, као *ћовлачење*, *ћреношење*, *ћомерање*, *ћомицање* нисмо могли прихватити јер осим првог не носе податак о смеру кретања, а први према себи нема аналогни израз који би означавао кретање унапред. То важи и за латинизам *рецесија*, чији је парњак *ћроцесија* оптерећен другим значењима.

броју слогова које обуйма, може бити једносложна и крајња, у којој се МА помера до апсолутног почетка односно краја речи. Код сложеница и префиксалних твореница релевантно је и *шавно* МА (на граници основа или префикса и основе), ређе и *йосџиницијално*, где се МА позиционира за слог даље од почетка речи. Будући да су алтернације МА типично једносложне, изостављање тог атрибута означаваће тај случај, док ће крајње вредности бити експлициране.

У раду ћемо, поред назива за алтернације, баратати и следећим појмовима. (1) *Прозодијски лик* (ПЛ) видимо као збир прозодијских обележја једне лексеме или њене творбене основе. Тај лик или одређена прозодијска обележја (МА, дужина) у анализи називамо (2) *колумналним (фиксираним)*, када означавају прозодијски образац који влада у већини речи из одређеног творбеног модела¹⁴, (3) *доминантним*, када се учесталост у творбеном моделу издвајају од осталих ликова, и (4) *моћивним*, када одговарају прозодији мотиватора.

1.2.2.1. Код неких аутора налазимо на виђење одређених прозодијских алтернација као аутоматских. Код Ивића је то помицање МА из финалне позиције пред наставком - \emptyset ¹⁵ (нпр. *й'ањ ~ й'ања*) (1998: 485^{ФН}), а код Николића (1970: 18) дужење пред сонантом (*сџ'арац ~ сџ'арца*) и повлачење МА до почетка речи у облицима вокатива. Потоње двоје не би се могло прихватити ако се зна за примере као *ћ'урак, шџ'урак; џка'лац*, који у парадигми задржавају квантитет, и за МА ближа крају речи, као *слобо'го* и *Далма'џинче* (Стевановић 1991: 83). Подразумевање алтернације у примерима као *й'ањ ~ й'ања* много више смисла има у флексији, где је нулти наставак чест, док се у творби речи творенице са - \emptyset распоређују према колумналним ликовима, па алтернација није релевантна. Уз то, и на сегментном плану, иако познајемо аутоматске алтернације, као што је једначење сугласника по звучности, не изостављамо их из морфофонолошког описа, па тако нећемо ни поменути прозодијску.

1.2.2.2. **Основа.** При анализи твореница њихове ПЛ упоређујемо с ликовима творбених основа мотиватора (које ради упрошћавања израза изједначавамо с мотиваторима или мотивним речима). То значи да у примерима где се ПЛ мотиватора и његове основе не подударују, ми полазимо од лика основе, као у примерима *δ'oi-* (: *δ'oi*), *сџ'арц-* (: *сџ'арац*), *й'ањ-* (: *й'ањ*), *црве'н-* (: *цр'вен-*), будући да бисмо у супротном били принуђени да у домен творбе непотребно унесемо појаве из флективне морфологије као што су наведене¹⁶. Задржавање основног лика речи као полазишног у деривационој анализи може да створи и проблеме, као када се у лику *млагџ'ћев* види „пренесени акценат“ (Дешић 2013: 25), иако он доминира у читавој флективној парадигми, или када се иницијални акценти придева *н'елџџ* и *н'еврџдан* у првом примеру учине „стандардним“, а у другом „необичним“ (Јокановић Михајлов 2012: 90), иако су оба истог реда – једносложне основе.

У прозодији твореница за смештање тонског врхунца посебно је важан последњи основински слог (ПОС).

1.2.3. Однос синхроније и дијахроније

Будући да је рад заснован на савременом корпусу и да односима међу речима приступамо из синхронијске перспективе, анализа ће бити лишена увида у историјске токове развоја твореница. Историјска акцентологија – на српској страни запостављена још од Белићевог времена, а у Хрвата ситним корацима развијана и у протеклој

¹⁴ Радосављевић (2019а: 112 и др.) овај образац назива „творбено мотивисани акценат“.

¹⁵ Апсолутно важење ове појаве могло би се преиспитати чињеницом да се, истина ретко, јављају реализације као *дбћ', ћуџ'*, или дијалекатско *йџћ* (Каповић 2014: 688–689).

¹⁶ Тако ћемо у примерима *δ'ожји, сџ'арчев* и сл. имати мотивне ликове (изостанак алтернације) и једноставнију анализу.

деценији профилисана у радовима М. Каповића (нпр. Каповић 2014, 2018) – имала би да понуди објашњења за многа од спорних питања с којима смо се сретали, али би посезање за мноштвом такве литературе, нарочито богате на енглеском и руском језику, оптеретило анализу ионако обимне грађе.

Једно пак достигнуће те дисциплине, класификацију речи у три главне акценатске парадигме (*a, b, c* за реконструисано стање и *A, B, C* за савремено) редовно смо примењивали у раду, додуше с адаптацијом. Ради се о именицама а. п. *C* (као *īp'āg, īlā'va*), које у ту групу спадају због покретљивости свог акцента – од иницијалне позиције до наставачке. Оне, наиме, покретљивост испољавају и у творби речи¹⁷, чак и у моделима у којима творенице задржавају мотивно МА (као *до'ров, гу'бов, њр'нов*). Слично понашање придевских мотиватора нисмо могли синхронијски да опишемо, будући да су се код придева – за разлику од именица, које ознаку припадности парадигми чувају (*īp'āg : њ'ѡ-*) – покретна и непокретна парадигма у деклинационим облицима изједначиле (*с'ѡ'в- : ж'ѡ'ѡ-*).¹⁸

1.3. ПРЕГЛЕД ИСТРАЖИВАЊА

1.3.1. Прозодијска типологија

Утврђивање прозодијских правилности у творбеним моделима нужно се ослања на типолошке карактеристике какве су већ утврђиване у домену флективне морфологије. Тим питањем узгредно се или исцрпно бавило више аутора.

1.3.1.1. Већина њих полазила је од Даничићеве (1925) акценатске типологије, која се заснивала на овој хијерархији критеријума: (1) врста речи, (2) морфолошки образац, (3) број слогова, (4) јављање поста акценатске дужине, (5) место акцента (најпре се наводе почетна па она бближа крају), (6) акценат речи.¹⁹ Типологију су потом код Хрвата проширивали Т. Маретић и А. Павић, те се јавила потреба да се велики број типова (252 само за именице) смањи, груписањем сродних и одбацивањем оних с предвидљивим алтернацијама. На то је позивао још Белић: „Даничић је полазио од номинатива једнине и дао је у својој студији безброј категорија. У ствари све ове многобројне категорије, ако се пође од њихових правих унутарњих особина, своде се на врло мали број који представља стално понављање истих црта“ (Николић 1970: 17). Прве кораке у томе направили су шездесетих година Б. Клаић, Ј. Хам, Б. Финка (1968), С. Бабић (1968), и то нпр. апстраховањем морфолошких особина као што је род (чиме се изједначавају именице *г'им, м'есѡ, књ'иѡ, ѡ'есѡ* – Финка 1968), узимањем граматичке основе за полазиште у типологији (*во'л-, ко'њ-* – *ibid*), занемаривањем броја слогова који претходе акценатованоме (*ко'вѡч, ѡсѡ'гѡр* – Клаић, према Мартиновић 2014), изостављањем предвидљивих алтернација из типологије (као *сѡ'ѡрѡ, нѡ'сѡѡвка* – Бабић 1968²⁰).

¹⁷ Иначе се у тумачењу акцената деривата, с историјског становишта, полази од претпоставке да се речи у деривацији махом понашају *исѡвешно* као у флексији, тј. да задржавају мотивни акценат. У савременом језику, многи творбени модели су аналошким уопштавањима пореметили тај принцип, па нпр. од псл. ликова из парадигми *a, b, c čīstota, dobrōta, slēpotā* (Дибо 2000: 206), према којима бисмо очекивали рефлексе *ч'исѡѡѡ, до'брѡѡ, слеѡѡѡ*, имамо уједначене ликове на *-ѡѡ (-ѡ'ѡ)*. – Значај акценатских парадигми предвиђао је још М. Пешикан (1969: 123) у приказу необјављене дисертације В. В. Колесова: „треба [се] надати да ће се развој акцента у појединим творбеним типовима моћи егзактније анализирати“.

¹⁸ Зато се нпр. изведенице *īpā'gijī* и *жѡ'vijī*, иако од речи из исте акценатске парадигме (*c*) (уп. *у'īpāg* са *н'ажѡво*), морају третирати као различите основе.

¹⁹ Код глагола је Даничић примењивао незнатно другачију хијерархију ових истих критеријума.

²⁰ Бабић међу аутоматска правила сврстава и пет других која то несумњиво нису и која не могу допринети његовој типологији: дужење у генитиву множине именица, те код речи на *-анин* (што ни код Даничића није био типолошки критеријум), краћења суфикса *-ѡсѡ* у парадигми и др.

Понеки од њих су, као Клаић, уводили и нове критеријуме, нпр. понашање у проклизи. Ти резултати мање-више су сумирани у типологији коју предлаже Вукушић (2015), а која је делимично примењена у раније објављеном речнику Вукушић и др. 2007. За тог аутора речи свих врста и морфолошких особина према акценту се групишу уважавањем ове хијерархије критеријума: (1) променљивост акцента, (2) акценат, (3) место акцентованог слога (*nā'rod, ..., интјернационализација*); код променљивих парадигми, дефинисаних проблематично²¹, и (4) врсте алтернација („преинака“).

На врло сличним основама израђени су и „акценатски типови“ у *Малом акценатском речнику* М. Дешића (2001: 11–44), уз груписање речи различитих врста и њихово одвајање према акценатској променљивости, само што су овде они даље разубјени у веома много неинформативних типова (укупно 85), формираних понекад на нерелевантним појавама као што је дужина флективног наставка или лик компаратива, код свих придева потпуно предвидљив.

1.3.1.2. У време док се у загребачким часописима наведеним линијама развијала типологија акцената, у Београду се том темом на нешто другачији начин бавио М. Пешикан (1963–1964, 1969). Он је, остајући у оквиру заседних врста речи и морфолошких образаца и узимајући реконструисан „старији акценат у облицима са узлазним акцентом“ (*йѡѡок = ѡѡѡк*) (1969), речи класификовао на основу типова из историје језика (окситоне, прототоне, баритоне). Међу типовима једносложне речи се разматрају одвојено од вишесложних, што се чини умесним с обзиром на њихову већу подложност алтернацијама; као подтипове речи са мањим бројем слогова третира оне са непостојаним *a* (*врā'бац* је приближен типу *δ'ѡк*, а није у типу *nā'rod*, као код Вукушића); акценат се сортира од крајње позиције (окситоне), а не од почетне. – Пешиканове новине, изузимајући важност коју имају у типологији, у овом раду служе као руководство у разумевању прозодијских појава, те ће посебна пажња у испитивању бити придата кретању акцента око ПОС (којем у морфолошкој парадигматици место краја основе) или његовом смештању у истакнуте позиције – финалну, иницијалну, шавну, пред ПОС, захваљујући чему ће се примери као *дво'сѡрук* и *десеторо'сѡрук*, али и *мноѡ'семенѡ*, моћи посматрати као типолошки једнаки, иако би применом Вукушићеве или Дешићеве методе то биле речи различитих типова, оних са акцентом на првом, на четвртом и на другом слогу.²²

1.3.1.3. Б. Николић (1970: 19–32) први доноси типологију не акцентованих речи већ акценатских алтернација, засновану на врсти преношења акцента (у нашој терминологији: једносложно или крајње) и на дужини слога. Уз помоћ тих критеријума он добија девет врста алтернација (седам квалитетских и две квантитетске), што, уз још две подврсте, укупно даје 11 типова, и то без алтернација неакцентованих дужина. Толики број, који се у нашој класификацији своди на четири (две алтернације МА и две квантитета) или највише шест (ако се уваже две врсте акценатских кретања), могао би се смањити свођењем односа *де'вѡјчи ~ де'вѡјчи* (презент ~ аорист, од *де'вѡјчиѡи*) на *ѡ'хвāли : ѡ'хвāли* (од *ѡхвā'лиѡи*), или *ко'нац ~ к'ѡнци* на *лā'нац ~ л'āнци* (будући да важи *кѡ'нца ~ к'ѡнци*) и сл., као и одстрањивањем периферних односа, нпр. *ѡ'ас ~ ѡā'сā*. Осим тога, аутор у опозиције уноси ликове који се не тичу акцената основе, као што је дужина у *се'сѡрѡм*, или супротставља облике који не припадају истој парадигми (*М'ѡћа* и *Мѡ'ћа*, *сѡр'емаѡи* и *сѡрē'маѡи*).

²¹ За Вукушића је парадигма *гр'жѡи-гр'жѡм* променљива због императива *гр'жи*, али она *крѡ'вац-крѡ'вца*, с алтернацијама у вок. јд. и ген. мн., није.

²² Упореди и Бабићев приступ анализи акцената у творби, на примеру суфиксала са -ѡа: „Naglasak је [...] на prvom slogu, i то u dvosložnih i trosložnih kratkouzlazni, a u višesložnih kratkosilazni“ (2002: 142). Сваки од тих типова (*а'-ѡа, а'а-ѡа, 'ааа-ѡа*) у нашој анализи има МА у различитој позицији у односу на крај речи.

Напомене о акценатским типовима или алтернацијама у творби речи, изузев оних о фиксирању одређеног ПЛ у творбеном моделу, какве имамо код Николића (1970), Стевановића (1986), Бабића (2002) и другде, прегледана литература не доноси. Томе се узрок може тражити у чињеници да се у граматичким описима речи с истим кореном доста ређе доводе у везу, док се оне из деклинације или конјугације редовно јављају у парадигмама, и да не функционишу као предвидљива целина (именице, рецимо, које имају 14 падежних облика, никада неће градити скупове својих деривата који ће бити истих састава). Код Николића (1970) врло јасно увиђамо разлику у приступу акцентима у морфофонологији, где он примењује алтернације, од приступа у деривацији, у којој уочава тек „појаве“ – уопштен „заједнички акценат“ или „акценат основне речи“ (стр. 14), иако се под морфофонолошким алтернацијама поткрадају и оне које не потичу из флективне морфологије, као *машѝ'на ~ ма'шѝнскѝ, вл'аѝш ~ вла'шаѝи* (стр. 20, 30). Неразвијен однос према колумналним ликовима, какви се у флексији јављају само код компаратива, нарушиће његову типологију, јер ће у њу као посебну алтернацију увести устаљене акценте компаратива, за коју једино неће дати формулативни приказ. Несклад између Николићевих приступа у две морфолошке области први ће (и вероватно једини) приметити Р. Симић: „Izdvojivši derivacione alternacije akcenata u posebno poglavlje, autor implicitno pokazuje da su one principijelno različite od morfonoloških, mada se sam ne upušta u objašnjanje u čemu su te razlike“ (1971: 76).

1.3.1.4. М. Дешић у творбеним описима акцената подразумева да се ради комплетног описа прозодијских особина твореница у обзир морају узети и *све флекѝивне* прозодијске особине лексема из творбеног пара, па уводи несравњиве аналогije, као што је број дужина у генитивима *кѝлѝвкѝ ~ кѝлѝвчѝцѝ* (број дужина је свезан с бројем слогова тих речи, а не с њиховим прозодијским особинама) или разлика у акцентима у пару *ѝл'аѝву : ѝла'вицу* (2013: 26). Захваљујући замагљивању односа у творбеном пару долази до неинтуитивног правила: „најчешће се основа и изведеница не слажу акценатски ни на лексичком ни на морфолошком плану“ (стр. 32) или закључка нерелевантног за творбу речи – да творенице „могу у промјени да добију“ акценат или неакцентовану дужину (стр. 33). Такве увиде у раду не узимамо као основане, те упоредним тачкама сматрамо само творбену основу и основни облик творенице, чијим се прозодијским понашањем у флексији бави флективна морфологија.

1.3.2. Прозодија твореница

1.3.2.1. Зрење мисли о српским акцентима, установљено на почелима која су дали Л. Милованов и други, везују се за сарадњу Вука Караѝића и Ђуре Даничића на изради другог издања *Срѝскоѝ рѝчника*, где је први пут примењена нотација која ће остати у употреби до данас. Сам Вук је, поред заслуга које има у том подухвату, местимице покушавао да, бавећи се метриком и „српском просодијом“, захвати у правилности у акценатском систему, као када у додатку писму Ј. С. Поповићу 1857. расправља о променама акцента у аористу и о проклизи: „кад би се ко дао на овај посао може бити да би се могла одредити правила“ (Караѝић 2014: 243). На том месту показује и свест о „претварању гласова“ под одређеним акцентом, мислећи ту на прозодеме, у глаголској деривацији, на примеру *ѝ'ѝр ~ обѝ'риѝи* (стр. 245). Ј. Кашић (1987: 1607) наводи да је Вук од кановачког дуљења – које је условљено фонетски – „много знатнијим“ сматрао творбене појаве као оне које је чуо у Црној Гори: нпр. *о'ѝњиѝше, бр'чиѝше, каѝа'риѝше* (кратак суфиксални слог), *з'еље, р'обље, ѝв'ожђе* (изостанак дужења пред суфиксом -је), о чему говори у Предговору *Рѝчнику* из 1852. Прозодијске алтернације у творби засигурно су Вуку привлачиле пажњу ако се има у виду да је у речнику имао дублете међу речима са суфиксима -ило, -ина, -љив, -ица, -ак, -аѝ, -ник, -ар, -каѝи, -анин, -оваѝи, -иѝи, -овиѝ, -иња, -ница, -чиѝ или међу префиксалима, који готово сви изражавају колебања присутна и данас (*ѝ'зѝирало/изѝи'рало, кр'мачина/крма'чина* – тако и *крѝина*,

слабина, сланина, средина, шежина; кукурузо'вина/куку'рузовина, ѿре'вина/ѿи'ревина, не'вјеран/н'евјеран, ѿревр'ѿлив/ѿре'врѿлив, ѿјева'чица/ѿје'вачица ('кукавица'), у'ѿорак/у'ѿорак, к'у'ѿњак/к'у'ѿњак, с'у'днѿк/су'днѿк, ѿ'исар/ѿи'сар, леле'каѿи/леле'каѿи, ма'чванскѿ/ма'чванскѿ, ѿр'азновѿња/ѿр'азновѿња, ѿр'амѿиѿи/ѿра'мѿиѿи, Б'ановић/Б'ановић, ѿрос'ја'киња/ѿр'ос'јакиња, сѿ'ѿјница/сѿ'о'јница, сѿ'ѿчић/сѿ'ѿчић; неѿријаѿе'љскѿ/н'еѿријаѿе'љскѿ; Кашић 1987: 1611–1612).

(У приближно исто време с Рјечником објављена је и граматика црквенословенског језика епископа горњокарловачког Евгенија Јовановића, у којој налазимо систематизацију црквенословенског акцената и обухватно груписање речи према завршецима (1851: 297–332), умногоме сличним суфиксима (нпр. „ѿменѿ кончѿцаѿѿа на ическѿѿ“). Овај рад, наравно, вероватно није утицао на развој српске акценатске типологије, али сведочи о јављању такве потребе, на коју ће се у српском језику чекати још много деценија.)

Даничић у својим чланцима установљавање правила понашања акцената у морфолошким категоријама означава „као почетак“ (1925: 1) и најављује да ће се из осталих чланака видети „какве акценате добијају речи у постању своме“. Мада тај посао Данчић није стигао да заврши, захваљујући његовим *Основама* и *Коријенима* „се се још лакше дати саставити 'главна правила' за мијену акцената у *постјању рјечи* [...], а највећа хвала, да све то могобуде, иѿи се и орет Даничића“ (Павић 1885: 199). Тим правилима ће се открити „значаће свакога акцената“ (*ibid*). Не може се, ипак, рећи да Даничићеви *Акценѿи* категорије не сагледавају и из творбене перспективе. Међу речима истог морфопрозојског типа налазимо подробнија разврставања речи према суфиксима којима су изведени, нпр. *-ен* и *-ан*, додуше с применом етимолошког принципа. У глаголском врстама објашњава се промена акцената при префиксацији и сл.

1.3.2.2. Опште граматике које су наредних десетлећа проучавале и српску творбу, као Маретићева (1899), Белићева (2000а), Стевановићева (1986), редовно су примере – творенице акцентовале, старије према Вуковој грађи, а новије с извесним уједначавањима, посебно код Стевановића, али у њима, изузев ретких напомена, нема прозојске анализе. У најразвијенијем виду оне су опште и неинформативне, нпр. код Стевановића у вези са суфиксом *-иѿи*: „Пада у очи [...] краткоузлазни акценат на трећем слогу с краја, али [...] се чува и акценат основних речи. Понекад се појављује и трећи акценат“ (1986: 538).

1.3.2.3. Прва велика дериватологија (Бабић 2002, прво издање 1986) у оквиру (безмало) сваког творбеног модела доноси и анализу акцената творених речи – некада површнију, некада опширнију. Иако у књизи изостаје системско проучавање ове области, која јој и није предмет, аутор даје врло проциљиве примедбе, незабележене у литератури (в. нпр. т. 2.1.102.1 код нас), а преко појава које њих превазилазе – паушално прелази оценивши их као „случајне“ (нпр. на стр. 87–88), иако оне то често нису, или их генерализује у погрешном смеру, као када колумнални лик твореница са суфиксом *-ло* приписује покретности парадигме и аниматности (стр. 299), уместо врсти глаголске основе.

У Клајновој двотомној *Творби речи* (2002, 2003) „примери нису акцентовани, нити се [...] књига бави акцентом твореница“, већ њен аутор обраду те материје препушта ортоепским приручницима „какве ћемо, надајмо се, ускоро добити“ (2002: 14). Оцена Р. Маројевића коју из тога изводи, да је Клајн из творбе акценате „протерао“ (2007: 503), ипак, не одговара садржају ове монографије. Клајн, наиме, на више места установљује колумналне ликове или сличне тежње у оквиру творбених модела, нпр. *-а*, *-јо*, *-ана*, *-еѿина*, *-ица*, *-ија*, *-еж*, *-ић*, *-ник*, *-ар*, *-иѿи*, *-аѿи*, те код сложеница и ССТ са *-ѿ*, или дезакцентуацију при попредложењу; он цитира и оспорава тежњу да о расподели суфикса *-иѿи* и *-аѿи* просуђује на основу прозојске мотивног глагола, аргументује мотивацију речи прозојском (да је *рука'вица* са суфиксом *-ица*, према *ру'кав*, за разлику

од *ноћавица*), или тим критеријумом, тачније немогућношћу одређивања акцента, оспорава одређени творбени модел (као *Нафџајас*, *Кожайласџика*), уочава творбену хомонимију, односно прозодијску творбу (*бла'шџишџе*, *џечџе'ње*, *венча'ње*), двоструке акценте сложеница (*ексџраскр'оман*); затим упућује на појаве из савремене акцентуације, као што је застарелост прописаних акцената *северо'исџок*, *кобаси'чаџр*, *у'чишџељица...* (стр. 14^{фн}), јављање и других ликова уз *мири'саџи*, *руџо'ба* (*ми'рисаџи*, *ру'џоба*, s. v.), губљење дужина, уз *-ај*, *-уџлан*, *-ан* и сл. – Његов критичар Р. Маројевић (2005, 2007), иако није објављивао веће студије из творбе речи, у обимним приказима Клајнове књиге показује осећај за важност прозодије у творбеном систему и додаје јој критеријалну, методолошку вредност.

1.3.2.4. Прозодија је на нивоу творбе речи први пут опширније описивана у Николић 1970 (57–100). Ту, као ни у једној од поменутих студија, налазимо дефинисану грађу (Вук, Даничић, Броз и Ивековић, Правопис, дијалекатски материјал), мада и за то време понешто застарелу или крњу, због чега књига не може да прозодију твореница представи целовито. Ауторов поступак је у већини творбених типова једнак ономе из класификације акцената речи према морфолошким типовима: издвајају се поглавите особине и класификују према месту и врсти акцента (уп. такав Бабићев опис из фн. 22), углавном се то чини без залажења у факторе који на њих утичу. Акценатске алтернације се опажају изнимно (нпр. под *-ло*, *-иња*, *-ка*, *-ајк*), а обележавају се с дијахронијским знаком > (у морфологији то означава двотачком). Творбена методологија је у појединим аспектима застарела: обрађују се немотивисане речи, чија се прозодија стога, природно, „чини нејасном“; с речима на *-ина*, без посебног одвајања, дају се и оне на *-еџина*, *-шџина* и сл.

1.3.2.5. Послератних година српскохрватског заједништва, на источној страни, осим поменуте књиге Николићеве, није било много задирања у нашу тему. Узгред је на неке односе (нпр. *рукојџс : в'одоџок*-) и карактеристике творбених речи (са суфиксима *-џсџ*, *-је*, *-ло*, *-ица*) скретао пажњу М. Пешикан (1969) и позивао да се испитају са историјске стране. У Хрватској је у то време, од 1950-их, у загребачком *Језику* почело објављивање ситних чланака о акценту твореница, које су писали С. Ившић, Б. Финка, Д. Брозовић, С. Секереш, С. Бабић, касније и С. Вукушић. Они су великим делом били усмерени на прописивање прозодијских ликова подобних књижевном језику, али и националној идеји (нпр. у вези са *сџасење*). Због бројности тих чланака не прилажемо њихове референце; као илустрацију изостанка доследно научног приступа упутићемо само два новија текста, Вукушић 2003 и Башић 2003.

Но, паралелно с тим настају и радови о акценту сложеница (Анић 1972) и твореница са нултим суфиксом, те суфиксима *-ка*, *-овница* (код И. Зоричића, осамдесетих). Барићева (1992) детаљно разматра акценат фемининатива творених разним суфиксима, преиспитује старија нормативна решења као *у'чишџељица*, *конку'ренџица*, увиђа краћења ПОС пред суфиксом *-ица* (*џ'ошџарица*, *воза'чица*). Неки од њених ликова, као *сџуде'нџица*, *колеџица*, *џово'рница* (~ *џово'рнџк*), показују извесне иновације у западној варијанти.

Најласак џвореница у књизи Б. Мартиновић (2014: 52–75), налик Николићевом раду (1970), нуди главне смерове акцентовања ове категорије речи, према творбеним моделима. Иако сажет, овај приказ нуди велико обиље најважнијих података, не изузимајући ту ни услове под којима се одређени ликови устаљују. За М. Каповића (2014, 2018) већ смо рекли да ову област проучава с историјске стране. У ретким збирним прегледима творбених појава, као што је то класификација суфикса према изазивању дужења (567–569), он грађу представља селективно – за многе од његових примера наше истраживање је показало и другачије прозодијске кретње (нпр. краткоће пред *-ка*, *-шџина* или дужине пред *-ба*).

1.3.2.6. Бројни радови С. Ракића (1990, 1992, 1996, 1999, 2001, 2002, 2007 и њих још преко двадесет) баве се правилима успостављања твореничких акцената, из угла генеративне фонологије. Ракић уочава доста важних црта и описује их терминима које нуди поменути теоријски оквир (нпр. суфикси циклични, есктрациклични, неутрални). Ипак, његови резултати проблематични су због двога. Прво, због одабира примера, које црпе из нерелевантних речника, и њиховог неакрибичног означавања (нпр., уз десетине других, *īrāḍskī*, *vḷḍāvina*, *nḍīēṣo* – 2001: *passim*), и друго, због неодговарајуће творбене анализе – налазимо, наиме, оваква тумачења: *влас-ница*, *īnus-носī*, *īrosīran-sīvo*, *gosījojan-sīvo*, *īlum-ачки*, *руī-ање*, и *īoīag-ија*, наводно с краћењем основе (*sic*) (Ракић 1996), тако и *особиī-о*, *īородич-но*, *боī-аī-о* (2001), *исīоврем-ен*, спој прилога и придева у *доброīворан* (1999). Осим тога, неке и прозодијски и етимолошки и значењски несродне морфеме узимају се као једна, нпр. *умиљ-аī-о*, *īрорачун-аī-о*; морфема *-ица* се проналази у *уīрил-ич-ен*, *оīран-ич-ен*, *ускл-ич-ник*, а присвојно *-ин* у *љеīина* (1999).

В. Недељковић (1998) и Д. Петровић (1998) водили су расправу о ликовима речи на *-ија*, немотивисаним и мотивисаним, углавном из нормативног гледишта. Појаву различитог МА у вези с бројем слогова код таквих речи, али и оних на *-анī*, *-енī*, *-аīор*, обрадио је Д. Шипка (2016). Он у томе, међутим, опажа „истакнутост првог слога“, кадрога да привуче акценат са наредног слога захваљујући својој фреквенцији ношења акцента (у опозицијама као *сīūdgenī* – *īреīендгēнī*, *крēаīор* – *иницијаīор*; стр. 6). Такво правило, ипак, не би могло важити ни у свим његовим примерима, попут *īедāнīан*, због чега мислимо да захтева преуређење.

Р. Симић се у четири рада (2007а, 2007б, 2008, 2009) бавио акцентом сложеница и суфиксала са *-∅*. Осим уобичајене класификације, овде срећемо и значајне опаске у вези с типологијом алтернација, попут ове. Аутор у вези с устаљивањем ПЛ *а'а* на првој компоненти императивних сложеница уводи разлику између „промене“ (= алтернације) акцента и усвајања акцента прве компоненте речи (2009: 466), какву ћемо и ми у т. 2.6.1.4 установити између типолошки релевантне и нерелевантне алтернације. У радовима, међутим, не налазимо прецизније, макар и делимично квантификоване податке; иако су истраживања рађена на великом корпусу, она се сведе на опште констатације да су речи из једног типа заступљеније него оне из другог (нпр. 2007б: 36–37). С обзиром на то да аутор у испитивању посвећеном девербалима са *-∅*, које смо и ми овде обухватили, долази до другачијих резултата од наших (доминантан тип му је *а'а*), запитали смо се није ли на то утицао његов недовољно доследан приступ грађи из ОР, која ради избегавања гломазности „није до краја сакупљена“²³ (2007б: 8). – Под Симићевим менторством је настао и докторски рад о акценту сложеница у српском језику (Ћонг 1997).

Код Ј. Јокановић Михајлов (2012) налазимо неколико одељака који се подробно или узгредно баве творбом речи. У разматрању негираних придева (стр. 88–94) ауторка прегледно класификује примере и открива акценатске типове, међу којима су понеки необични, као *не'удāша* или само *н'еквалиīēшан*, *н'ехиīјенскī*, *н'езасишан*, дати у РСЈ, из ког је црпена грађа, и с МА пред ПОС.

М. Дешић се акцента твореница дотакао још 1962, пишући о хипокористицима, а у новије време је дао три рада: о префиксацији именица, те придева и глагола, и о изведеним и сложеним речима (2013, 2018а, 2018б). На његов метод анализе творбених парова већ смо се осврнули (у т. 1.3.1.1); додајмо као потврду слабе информативности таквог приступа једну групу речи коју он анализира – иначе с минималним бројем акценатских смена – глаголске префиксале. Упоредјујући све флективне облике

²³ Примера ради, према 25 његових твореница на *раз-* из двоструко обимнијег речника, ОР, имамо наше 52 из РСЈ.

мотивне речи са флективним облицима творенице (нпр. аористе *йўса – ндйўсѧ*) он добија невероватно велик број типова, а бројећи акценте у паровима с почетка речи, чак и у типовима где они потпуно мирују (*йўсаѡи – найўсаѡи*), он увиђа промену слога на коме се налази акценат (1 – 2).

Н. Радосављевић (2019б) детаљно анализира акценте префиксала и утврђује да такве творенице којима су мотиватори с иницијалним МА преферирају исто то МА, а да га оне с МА даље ка крају – задржавају у том положају, да речи с двосложним префиксима или сугласничком групом на творбеном шаву тѣжѣ успостављању двоструког акцента и др. Неки закључци, као тај да неинцијално МА мотиватора истовремено повећава могућност задржавања тог положаја у префиксалној твореници и могућност јављања иницијалног МА (нпр. 7.3 на стр. 224), чине се спорним. – Радосављевић (2019а), између осталог, проучава дублетност акцената и квантитета у творби речи и у одговарајућим одељцима нуди смислену и прегледну класификацију алтернација које се јављају. Но, будући да творба речи није примарни предмет тога рада и да је он био ограничен на именице, разумљиво је што аутору нису били сасвим доступни неки увиди из прозодије твореница, као што је, рецимо, значај дужине ПОС и периферност дужине суфикса у анализи тих речи. Оба та квантитета он анализира без раздвајања, једнако нпр. третирајући *рѧ'сѡойина, нѧ'резак* као *й'оѡйѡсак* или као *мр'ка, језѡ'чац*. Из истог разлога спорним се чине и други такви поступци.²⁴

Поменимо на крају и друге, ситније текстове који се баве прозодијом твореница или их се дотичу. У њима налазимо анализу речи са суфиксима *-ње, -ће* (Терзић 1968), *-ор, -ија* и др. (Николић 1971, 1972), презименско *-овић* (Станић 1975, Пешикан 1975, Тешић 1975), *-еж* (Пецо 1996), са завршетком *-ављаѡи* (Шкавић 1996), *-осѡ, -је* (Арсенијевић 2010, Арсенијевић и Симоновић 2013, Симоновић и Арсенијевић 2014) затим речѡ творене конверзијом (Тафра 1998) и речѡ с двоструким акцентом (Маројевић 2012). Више творбених питања разматра се у Ившић 1952, 1953, Јонке 1957, Стевановић 1991.

²⁴ Примере *искојѧ'нѡк, йро'гнанѡк, Нерѧ'ѡванин* аутор види као „грешке“, иако је потоњи лик, рецимо, с уобичајеним колумналним МА, а и прва два познају аналогне примере. – У предлозима за нормирање редоследа варијаната у речнику (311–314) не нуди доказе за тврдњу да је један од два ПЛ у већем „складу с фреквенцијом и системношћу“ (311), што би на примеру речи као *чеѡвѡ'рка, слушаѡ'ница*, код којих се залаже за давање предности најдешњем тону (*ibid*), значило фаворизовање обележених варијаната *бреме'ниѡ², ѡаво'љѡ², вѡзнѡ², црквѧнѡ²*. – Утицајем презентског МА објашњава регресије у *св'ѧжањ, је'гнацѧ, сѧ'кало* (116), иако су прво двоје колумнална МА (уп. *ч'уцањ* с дужином које нема у презенту, или *и'звѧѧ ~ извѧ'ѧѡ*), а потоње грађено од (*у*)*сѧ'кнѡѡи*, како сугерише дефиниција РМС, а не од *с'ѧѡи*. Исто су *ск'йѡнѡк, йрѡ'чѧшѧ, за'йѧвѧ/зѧ'йѧвѧ* не презентска МА, већ она везана за суфикс, код којег се у тој позицији јављају у готово свим примерима. – Дајући предлоге за успостављање секундарних акцената код префиксалних твореница, позива се на „немали број потврда“ у Радосављевић 2019б (2019а: 300), али у том раду налазимо потврде само за изреке личног језичког осећаја за секундарне акценте: „рекли бисмо“ и сл. (2019б: 205, 207, 214, 224) и чак свест да се то „мора утврдити експерименталним истраживањима“ (стр. 207).

1.4. СКРАЋЕНИЦЕ И ОЗНАКЕ

ПЛ	прозодијски лик
МА	место акцента
ПОС	последњи основински слог
ПСТ	префиксално-суфиксална творба/твореница
ССТ	сложено-суфиксална творба/твореница
В, С, К	вокал, сонант, консонант
~	алтернација
<i>a</i>	општа ознака слога
<i>(a)</i>	могућност постојања додатних слогова у датој позицији
<i>a</i>	<i>a</i> које алтернира са \emptyset
<i>реч/реч</i>	равноправни пар дублета
<i>реч (реч)</i>	неравноправни пар дублета
<i>реч²</i>	равноправна варијанта дублетног пара (представљена без другог члана)
<i>реч⁽²⁾</i>	неравноправна варијанта дублетног пара (представљена без другог члана)
<i>?реч</i>	твореница слабе мотивације
<i>*реч</i>	твореница реконструисана на основу свог деривата
<i>й̄а'њ-</i>	творбена основа с алтернацијом

1.4.1. Речници

РСЈ	РМС 2011
РСЈ07	РМС 2007
РА	РСАНУ 1959–2019
РМС	РМС 1967–1976
ОР	Николић 2007
РЈАЗУ	РЈАЗУ 1880–1976
ХЈП	Хрватски језични портал, ХЈП
Чед	Чедић 2007
Јах	Јахић 1999
Вук	Караџић 1852
П60	Правопис 1960

2. ПРОЗОДИЈСКА АНАЛИЗА ТВОРЕНИЦА

2.1. РЕЧИ СА СУФИКСОМ²⁵

Именички суфикси – домаћи

2.1.1. Суфикс *-(j)a*₁

2.1.1.1. Суфиксима *-(j)a*²⁶ творе се три главне семантички и прозодијски оделите групе именица, које стога раздвајамо у засебне творбене моделе, иако такав поступак не налазимо код Клајна (2003) и Бабића (2002)²⁷. Први и најобимнији чине девербали са значењем радње и сродним. Он се раслојава на следећи начин. Велика већина (1) двосложних, (2) тросложних и (3) четворосложних именица подлеже ПЛ *'aa(a)-*, с крајњом регресијом и укидањем свих дужина (*ш'уча – 'изјава – н'адокнада – њ'ерасиодела*, или на примеру речи с истим кореном: *в'еза – њ'одвеза – 'обавеза*):

(1) *дл'ека, др'ека, в'еза, в'ика, вр'ека, вр'иска, в'уча, ї'ака, їр'ака, їр'ужа, ї'ука, др'ека, ж'еїа, ж'еља², збр'ка, зв'ека, зв'рка, зї'ода, зїр'ада, зї'ура, зр'ика, зу'ка, ј'ека, кл'еїа, кл'ика, км'ека, кр'ађа, кр'ека, кр'ика, л'аска, л'уїа, м'ека, м'ера, м'ужа, њ'ака, њ'иска, њ'аша, њ'ека, њ'иска, њ'ачка, њ'уска, њ'ошїа (~ њошїоваїи), њр'аска, њс'ика, р'ика, св'ађа, с'еїа, с'еча, скв'ика, ск'ика, см'ена, см'еса, см'еша, см'оїра, сїр'еїа, сїр'ема, сїш'еїа, сїш'иска, сїр'ужа, сїр'ка, сїр'еска, сїр'ка, сї'уча, ф'рка (~ фр'каїи), хр'иїа, х'рка, х'рска, х'ука, х'ула², ц'ака (~ ц'акнуїи/ца'кнуїи), цв'рка, ц'ика, чв'ока, ш'ика, шкр'иїа, шї'ава, ш'ушка;*

(2) *д'обава, д'одела, д'озвола, д'ознака, д'ојава, д'оїлаїа, д'оїрема, д'оїуна², д'орада, д'осада, д'осїава, д'осуда, д'охрана, з'абрана², з'аїаїа, з'аїрада², з'аклада², з'амама², з'амена², з'амлаїа², з'аокука (~ заоку'чиїи), з'аїала, з'аїаха, з'аїека², з'арада², з'араза², з'аседа⁽²⁾, з'асека², з'ашеїа², з'ахвала, 'извала, 'издаја, 'издуха, 'изјава, 'изнуда, 'израда, 'изрека, 'исїааша, 'исїлаїа, 'исїрика, 'исїраїа, 'исхрана, н'авала², н'авлака, н'аїрада², н'азнака², н'ајава, н'ајезда², н'акнада², н'амена⁽²⁾, н'аслада², н'ашеїа², н'ахлада², 'обеда, 'обзнана, 'објава, 'облоїа, 'обљуба, 'обмана, 'обнова, 'обрада, 'обука, 'овера, 'оїрада, 'одбрана, 'одвика, 'одјава, 'одлука, 'одмазда, 'одмена, 'одрада, 'одука, 'одшїеїа, 'озледа, 'ознака, 'омама, 'омраза, 'оїека, 'оїклада, 'оїрема, 'оїруїа, 'оїсада, 'оїсена, 'оїскрба, 'осама, 'освеїа, 'осїава, 'осуда, 'оїока, 'оїїлаїа, 'оїїрема, 'оцена, њ'обеда, њ'обуда, њ'обуна, њ'овика, њ'овлака, њ'овреда, њ'оїрда, њ'оїуба, њ'одвала, њ'одвеза, њ'одїрада, њ'одела, њ'одзига, њ'одлоїа, њ'одљуїа, њ'одука, њ'ожуда, њ'озлаїа, њ'озледа, њ'ојава, њ'окора², њ'окуда, њ'омама, њ'онуда, њ'оїара, њ'оїлава, њ'оїуна, њ'оруїа, њ'орука, њ'осада, њ'освеїа, њ'осеїа, њ'ослуїа, њ'осїава, њ'осїаја, њ'ошїаја, њ'ошїврда, њ'ошїера, њ'ошїкреїа, њ'ошїраїа, њ'оука, њ'охара, њ'охвала, њ'охрана, њ'ошїеда, њр'еваїа, њр'евала, њр'евара², њр'евера², њр'евлака, њр'еїрада, њр'едаја, њр'едсїава², њр'екрађа²⁸, њр'езида, њр'екруїа, њр'ељуба, њр'еїека, њр'еїона, њр'еїрека, њр'ерада, њр'есада, њр'есвлака, њр'есуда, њр'ешеча, њр'ешїлаїа, њр'ешїраїа, њр'ехлада, њр'ехрана, њр'ивреда, њр'иїода², њр'иїрада, њр'ијава, њр'иказа, њр'имена, њр'инова, њр'инуда, њр'иїека, њр'иїрава, њр'иїрема, њр'исила, њр'ишїеїа, њр'ишїока, њр'обава, њр'овала, њр'овера, њр'одаја, њр'омена, њр'орада, њр'ореда, њр'освеїа, њр'осека, њр'ослава, њр'оцена, р'азїрана, р'азмена², р'азрада², р'асада, р'асвеїа², р'асїава², р'асїока, с'ахрана, сї'ознаја,*

²⁵ У овај тип творбе укључујемо просту суфиксацију и комбиновану творбу (префиксално-суфиксалну и сложено-суфиксалну).

²⁶ Суфикс *-a* је у приложеној грађи несразмерно фреквентнији. Да су у питању варијанте истог суфикса (које нису у односу аломорфије) показује то што у свакој од три издвојене групе именица има примера и са *-a* и са *-ja*, с истим значењем и истим ПЛ (*'обзнана : сї'ознаја, др'ка : цр'ња, ку'ма : їо'шїа/їо'шїа*).

²⁷ При цитирању Клајнове или Бабићеве дериватологије број стране не наводимо када се референтни текст налази у оквиру творбеног модела о коме је реч.

²⁸ У РМС и РСЈ07 *їре'крађа*.

'увлака, 'увреда, 'удаја, 'узбуна, 'уйала, 'уйека, 'уйрава, 'уйрџа, 'уйуша, 'уроџа, 'услуџа, 'усџара, 'усџава, 'уџаја, 'уџвара, 'уџврга, 'уџеџа, 'уџеха, 'уџиха, 'уџока, 'уџрка, 'уџода, 'уџена, 'уџшега;

(3) з'аусџава, 'исџорука, 'исџосџава, н'адокнага, н'адоџлаџа, н'адоџуна, н'аоблака, н'аџомена, н'еџоџода, 'обавеза, 'обусџава, 'оџомена, џр'еџохрана, џр'еџобука, џр'еџорука, џр'еџородаја, џр'еџудаја, џр'иџомена, џр'оневера, р'аџонога², р'асџодела, р'асџознаја, р'асџородаја, 'уйџџреба, 'усџосџава, 'усџанова.

Петосложна је именица џр'ерасџодела, с истим ликом.

Краћење изостаје у полумотивисаном примеру ?'уврџџе ('место на крају њиве где орач окреће [= враћа] плуг', с тим ПЛ и у РМС и ОР) и у 'оџкомџнда, џр'екомџнда². У свим тим примерима дужина се може објашњавати и аналогично према им. м. р. 'уврџџи, где је таква дужина уобичајена, односно према изворно немотивисаној (позајмљеној) именици ко'мџнда, која је може бити реинтерпретирана као девербал од ко'мџндоваџи. Уп. и дублетни облик џреко'мџнда².

2.1.1.2. Доста је и тросложних примера с ПЛ 'ааа: г'џџуна², з'џбава², з'џблуда, з'џбрана² з'џвера², з'џџрага², з'џклага², з'џкрџа², з'џлиха², з'џмама², з'џмена², з'џмлаџа², з'џмука², з'џџара², з'џџека², з'џџлена, з'џџреџа, з'џџрека², з'џџрага², з'џџраза², з'џџрука, з'џсега², з'џсека², з'џсена, з'џслуџа, з'џсџруџа, з'џџеџа², з'џџрка, з'џџџиџа, н'џбава², н'џвага², н'џвала⁽²⁾, н'џвика, н'џвлака², н'џџрага², н'џџрга², н'џкана², н'џкнага², н'џмена², н'џмера², н'џџлава², н'џџлаџа⁽²⁾, н'џџрава², н'џслаџа, н'џслага², н'џџеџа², н'џхлага², џр'џсџџава², р'џзблуда, р'џзмена², р'џзрага², р'џсвеџа², р'џскида, р'џсџрава, р'џсџава², р'џсхлага. Они су, као што се види, добрим делом дублети.

Упоређујући примере типа 'ааа и 'ааа, можемо видети да код ових других доминирају речи са префиксима који садрже а, етимолошки дуг вокал (за-, на- и раз-)²⁹, док се у првим примерима налазе остали глаголски префикси, укључујући и историјски дуге из-, џри- у-, уз-, па и поменуто за-, на-, раз-. Однос речџ с ова три префикса у првом и другом типу јесте 18 : 28, 11 : 17, 7 : 8³⁰, што показује да дуг префиксални слог у овим примерима односи превагу, убедљивију или незнатнију. Није утврђена веза дужине првог слога с ПЛ основе. Код четворосложних и петосложних именица изведених од префигираних глагола иницијалне дужине нема (з'аусџава, н'адокнага, р'асџодела; џр'ерасџодела).

2.1.1.3. Тросложни примери могу имати и МА пред ПОС – за дугим префиксалним слогом (џ'аа): зџ'џбава², зџ'џвера², зџ'џкрџа², зџ'џлиха², зџ'џлоџа, зџ'џмера, зџ'џмука², зџ'џџара², зџ'џрека², зџ'џџока, нџ'џбава², нџ'џвага², нџ'џрга², нџ'џезда⁽²⁾, нџ'џказа, нџ'џкана², нџ'џмера², нџ'џлава², нџ'џрава⁽²⁾, нџ'џука², џрџ'џвара², џрџ'џџода², рџ'џмеџа, рџ'џмера (тако и немотивисано џрџ'џлика, рџ'џзлика) – или кратким (а'аа): зло'сџџава, на'џзнака², на'џука², џо'џвеза, џо'џкора², џо'џџкова, џре'џвера²^{31, 32} (такав је ПЛ и у немотивисаном, али етимолошки одговарајућем џо'џвеза). Како се види, и код ових примера с дугим иницијалним слогом највише је оних с изворно дугим суфиксима за-, на-, раз-, а поред њих једино још џрџ'џвара², џрџ'џџода². Упадљиви дублетизам³³, као и код примера типа 'ааа, сведочи о нестабилности ПЛ оваквих речи.

²⁹ Два су изузетка, иначе фреквентене речи: г'џџуна и џр'џсџџава.

³⁰ Дублети су рачунати као засебне речи.

³¹ Овде могу спадавати бе'сџега, ве'џера, примери које су с одговарајућим глаголима (етимолошки деноминалима, по Скоку) узајамно мотивисане. Сличан је случај и са о'снова, што је етимолошки девербал. Уп. код Матовића још и о'гора, о'соба, џо'џкора (2010: 51).

³² Према ауторовом језичком осећању, овде би ишле и именице џо'џруџа, џо'џука (уп. на'џука/нџ'џука), дате с иницијалним МА.

³³ Дублетизам се јавља у разним комбинацијама: г'џџуна/г'џџуна, зџ'џкрџа/зџ'џкрџа, н'џзнака/на'џзнака, џр'џвара/џрџ'џвара.

У изузетке спадају и четворосложне изведенице (дублети) *џреко'манџа*² и *ра'зоноџа*².

2.1.1.4. Двосложне именице су прозодијски најразноврсније. Поред наведених бројних примера с иницијалним МА и кратким слогом, доста је и оних са ПЛ *ā'a*: *брā'на*, *влā'га*, *влā'ка* (~ *влā'чиши*), *џрб'за*², *жā'ра*, *кā'жа*, *лб'та*, *мē'на*, *џлā'ша*, *рџ'та*, *сā'ња*, *сџрџ'ја*, *сџџ'та*, *хвā'ла*, *хџ'на*, *хрā'на*, *хџ'ла*², *чā'ма*, *шā'ла*, *шē'ва*, тако и слабо мотивисане *џџб'мња*², *џсџ'мња* (ПСТ). Међу овим групама могу се уочити тенденције да примери са постакцентним сонантом радије узимају ПЛ *ā'a* (то важи за 2/3 речи типа *ā'a*), а да они без сонанта, махом на -ка, радије узимају ПЛ *aa* (то важи за преко 9/10 речи типа *aa*). Двосложне су још и две речи с ПЛ *'āa*: *џр'āђа*, *џр'џча* и две с ПЛ *a'a*: *џр'о'за*², *же'ља*², *џџ'омња*²³⁴. Све су оне на прозодијској маргини девербалâ са суфиксом *-(j)a*.

2.1.1.5. Специфичну подгрупу твореница са суфиксом *-a/-ja* чине ССТ, које уместо репартиције МА према броју слогова, какву смо установили за чисте девербале, имају фиксиран лик *-ā-(j)a*, по горњем типу *дл'ека* (1). Таквих је седамдесетак четворосложних именица које представљају спој именице и глагола: *абро'ноша*, *бакљо'ноша*, *доџо'моља*, *венџо'ноша*, *вџџро'тоња*, *вино'џија*, *вино'џоча*, *водо'јажа*, *Водо'лија*, *водо'ноша*, *водо'џија*, *враџо'боља*, *џлаво'боља*, *џлаво'ноша*, *џлаво'сеча*, *џласо'ноша*, *џоро'сеча*, *џочо'дџија*, *џрбдо'ноша*, *џрло'боља*, *џрозо'мора*, *џрудо'боља*, *џушо'боља*, *дрво'деља*, *дрво'ноша*, *дрво'сеча*, *жезло'ноша*, *жиро'џађа*, *зубо'боља*, *каво'џија*, *кесо'ноша*, *клиџо'ноша*, *коџљо'ноша*, *костџо'боља*, *коџло'крџа*, *крво'џија*, *крсџо'боља*, *крсџо'ноша*, *лучо'ноша*, *љубо'мора*, *мачо'ноша*, *младо'жења*, *мрзо'воља*, *муво'мора*, *нођо'дџија*, *џиво'џија*, *џисмо'ноша*, *џошџо'ноша*, *џрсо'боља*, *џушко'ноша*, *ребро'ноша*, *руко'деља*, *свеџло'ноша*, *свеђо'ноша*, *свињо'коља*, *сено'коша*, *скоро'џечча*, *скуџо'ноша*, *срдо'боља*, *сџеџо'ноша*, *судо'џера*, *џоџло'ноша*, *џрбдо'боља*, *уво'боља*, *умо'боља*, *усџо'боља*, *ухо'боља*, *хадро'ноша*, *чанко'лиза*, *шџиџџо'ноша*. Такав је и ПСТ *не'жења*.³⁵ И петосложно *машино'вођа*, *рачуно'вођа* и тросложно *га'нџуба* (које се, према МА, више подударе са ССТ него са простим девербалима као *г'обава*; у РА – само ту – и *га'нџуба*⁽²⁾) спадају у ту групу.

За разлику од наведених примера *машино'вођа* и *рачуно'вођа*, четворосложнице *др'одовођа*, *вл'аковођа*, *в'озовођа*, *џр'уџовођа*, *г'еловођа*, *књ'иџовођа*, *кр'ановођа*, *џ'еровођа*, *џ'ослововођа*, *сџр'ојовођа*, *џ'оџовођа*, *х'оровођа*, *ч'еџовођа* МА носе у иницијалној позицији. (Уп. сличну појаву код речи са *-џија* у т. 2.1.185.2.) Поред њих, то МА дублетно имају и *в'ојсковођа/војско'вођа*, *к'оловођа/коло'вођа*, *џ'уџовођа/џуџо'вођа*, као и *шџ'еџочина/шџ'еџочина* (код Вука је *шџ'еџочина* и *војско'вођа*, *чело'вођа* : *к'оловођа*, *ч'еџовођа*). Тражење објашњења у диференцијацији ових ликова према творбено-семантичким одликама, уз помоћ (не превише поузданих) парафраза 'онај који води ...' : 'вођа ...' (ССТ : слагање), не наводи на прави пут, јер имамо *џ'ослововођа* : *ч'еџовођа* и у оквиру исте групе оба ПЛ (*ч'еџовођа* 'вођа чете', *џ'уџовођа/џуџо'вођа* 'вођа пута'). На основу тога закључујемо да творбени критеријум не може помоћи у класификацији ових речи према творбеним начинима.

Једини пример сложенице с двосложном глаголском основом јесте *зџоџо'џлеђа*. Може бити да је тај лик, ако не представља аутоматско претварање Вуковог силазног *зџоџо'џлеђа* у узлазни, саображен – фонетски (ритмички), али не и морфолошки³⁶ – типу *абро'ноша*, посебно будући да имамо и *мрко'џлеђа*² (РА, ОР, Мат), с једносложном

³⁴ Уп. с потоњим примером серију ССТ са суфиксом *-ja*, као *џлаво'боља*, *клиџо'ноша*, *младо'жења* (т. 2.1.1.5), где је МА фиксирано пред ПОС.

³⁵ Поменимо и једва мотивисане речи *средо'крађа*, *не'гађа* и немотивисане *ведо'тоња*, *не'деља*, које потврђују овај образац.

³⁶ Услов за то даје комплементаран однос броја мотивних слогова 0 : 2 (*зл-о-џоџлеђ-а*) наспрам 1 : 1 (*мрк-о-џлеђ-а*).

основом. Ипак, РА нуди и системско шавно МА *зло'йоїлѣѣа*², а други речници и иницијално *зл'ойоїлѣѣа* (ОР, Мат; тако и *м'ркоїлѣѣа*, по типу *књ'иіовоѣа*). Дужење ПОС, ипак, није јасно и не може се објаснити у оквиру именица са суфиксом *-(j)a* (уп. *'уврāше*). Ни извођење од именице *й'оїлѣд*, с дужином, не би одговарало систему ових именица.

Равношѣ'жа има лик као *шѣ'жа* (т. 2.1.1.4).

ПСТ *й'осуда*, *й'аїшока*, *йр'иваїа*, *усїомена* понашају се као горњи типови (2) одн. (3), а *су'меса*, *су'шока* као *за'гаѣа*. Опредељење за неки од ових типова у примерима *д'ездна* и *'й'оїѣка*, с неслоговним основама, доста је теже.

2.1.2. Суфикс *-(j)a*₂

2.1.2.1. У другу групу извденица на *-(j)a*³⁷ сврставамо речи с експресивним значењем, узимајући ту заједно и (а) хипокористике мушког³⁸ и женског рода, за које је карактеристичан ПЛ *ā'a*, и (б) речи са значењем особине, најчешће негативне, и то редовно деадјективе, с колебањем у ПЛ.

Особе (мушке, женске, те мушке и женске) означавају именице *дб'їа*³⁹, *Бб'шња*, *брā'ја*, *брā'ша*, *дб'бља м*, *дб'бља ж*⁴⁰, *дб'рка*, *дб'ља*, *вр'ца*, *їе'ја*, *їд'ља*, *їд'сїа*, *їр'ба*, *дѣ'ва*, *дб'шља*, *жїд'ља*, *злб'ѣа*⁴¹, *јā'га*, *кā'га* (~ *кадиница*), *клѣ'мїа*, *кб'мша*, *кр'їа*, *љб'ба*, *мā'за*, *мā'јка*, *мї'ра*, *мр'ша*, *їā'ша*, *їрї'ја*, *їрб'їа*, *їрб'фа*, *рб'ња*, *свā'ја*, *сѣ'ја*, *сѣ'ља*, *смр'зла*⁴², *снā'ша*, *ї'ја*, *хā'ца*, *цā'ја*, *цр'ња*, *чб'їа*, *шї'ља*, *шкї'ља*, *шкр'ба*, *шїї'ца* (~ *шїї'цлбв*) и тросложно *їекмѣ'за*.⁴³ Наспрам њих имамо деадјективе *їā'ра/ї'ара ж* ('ж')⁴⁴, *жї'еба/жї'еба ж* ('м/ж'), *ж'ура ж* ('м/ж'), *л'уда ж* ('м/ж') и девербале *цмї'здра/цм'издра ж* ('ж') и *вр'цка ж* ('ж')⁴⁵. Прозодијским ликом се издвајају *ла'жа*⁴⁶ ж (м) ('м/ж') и *ш'ура*, ако би био хипокористик од *шур'ак*.⁴⁷ У овој су групи и бројни надимци, мушки и женски, које нпр. Николић (1970) и Бабић (2002) листом бележе у лику *Бб'жа/Бб'жо*⁴⁸.

Животиње означавају хипокористици мушког и женског рода: *вб'ја*, *дб'ра* (~ *дорāш*), *мā'їа*; *їр'ла* (~ *їрлица*), *їб'са*, *к'уја*, *лā'са* (*л'аса*) (~ *ласица*), *лї'ја*; *јā'їа* – све деноминали. Именице творене од придева раслојавају се и то приказујемо у следећој табели.

³⁷ За варијанте на *-(j)a* в. т. 2.1.2.2.

³⁸ Ови маскулиноми на *-а* према себи имају и дублетне лексеме на *-о*.

³⁹ Ову именицу сврставамо међу лексеме са значењем човека како би се избегло издвајање посебне категорије за божанство.

⁴⁰ Недоследно у РСЈ: *дб'бља м* и *дб'бља ж* као засебне лексеме, а као по једна лексема *злб'ѣа*, *їр'ба*, *мр'ша* (с раздвојеним значењима 1. м, 2. ж).

⁴¹ Од *злб'ѣа*, пре него с јединачним суфиксом *-б'ѣа*. Уп. код Бабића: *злб'ѣ-о* (2002: s. v.).

⁴² 'Зимогрољљива особа'. Претпостављамо да је творено од форме радног придева. Суфикс *-ла* гради имена инструмената: *ме'шлa*, *ш'есла*, *сви'рала*.

⁴³ У ову групу би, према прозодији и означавању особе, дошло и *слб'їа*, али та лексема не носи хипокористичну конотацију.

⁴⁴ Под полунаводницима наводимо сему мушко/женско, која се разликује од граматичког рода, датог испред заграде.

⁴⁵ *Мб'ма* (*м'ома*) 'девојка' (~ *мо'мк-*) махом је немотивисано.

⁴⁶ На ХЈП у лику *ла'жа* и за значење особе и за хипокористично значење.

⁴⁷ Речници не дају основа за то, али је код Бабића (2002: 73) тако класификовано (*ш'ура* и *ш'ура*), заједно са *гј'ега*, *ї'уса* ('гусар').

⁴⁸ Да тај лик није једини, знамо на основу података из народних говора (*Д'уја*, *Б'ука*, *Ж'ика...*; в. нпр. Стевановић 1991: 125), посебно на основу презимена изведених из оваквих надимака (*М'икић*, *П'екић*, *Т'ошић*). У неким примерима, међу којима је најизразитији *С'ава* ~ *Сā'ва/Сā'во*, управо је прозодија средство дистинкције личног имена и надимка. М. Дешић у РЈАЗУ примећује парове женских имена међу којима је кратка варијанта означена као аугментатив, а дуга као хипокористик – *Лу'ја* : *Лб'ја*, *М'анда* : *Мā'нда*, *К'аша* : *Кā'ша* (1962: 89–90), што је у складу с Даничићевим тумачењем односа између ПЛ *М'ара*, *Р'ужа*, *С'ава*, *Б'ука* и *Мā'ра*, *Рб'жа*, *Сā'ва*, *Бб'ка* (*ibid.*).

Табела 1. Распореда ПЛ код имена животиња са -а

	(А) мушко	(Б) женско
(1) <i>ā'a</i>	<i>жy'ja, зe'ља, дp'ња; pū'ђа; pū'ња</i>	<i>дp'ња</i>
(2) <i>'aa</i>	<i>к'уса</i>	<i>p'iђа; к'уса; p'уда</i>
(3) <i>ā'a/'aa</i>		<i>īā'pa/ī'apa, ж'yja/жy'ja, зe'ка/з'ека, зe'ља/з'еља, мp'ка/м'рка, p'унда/pū'нда</i>

Примери из (А1) већином представљају хипокористике, а пример из (А2), као и *жy'ja* из (А1)⁴⁹, *nomen attributivum*. Све одговарајуће именице ж. р. (Б1–3) у речнику се дефинишу без ознаке субјективне оцене. То, мада је у првом случају на располагању само мали број примера⁵⁰, указује на могућност да код оваквих именица м. р., за разлику од женских, постоји тежња ка прозодијској диференцијацији хипокористичног значења (уп. и *дp'аца : дpā'ца* у т. 2.1.4). С друге стране, РА не потврђује такву тенденцију⁵¹.

2.1.2.2. Све наведене именице природног мушког рода са ПЛ *ā'* алтернирају с облицима на финално -о (које се пак раслојава и у деклинацији *дрко-дрка : дрко-дрке*). То доследно бележи и РСЈ. Ми, међутим, нисмо склони да поред суфикса -а (-ја) уводимо у свему осим у фонемској реализацији једнаки суфикс -о (-јо), нити да ту форму третирамо као варијанту суфикса -а (-ја)⁵². Поред наведеног разлога, сматрамо да те форме нису у слободној дистрибуцији, већ комплементарне и међусобно искључиве (у дијалекту и идиолекту) и да их је једноставније описивати са флективноморфолошке тачке, увођењем правила специфичног за *ē* и *a* деклинацију, које би могло бити и обухватније од неколико творбених⁵³.

Само две одреднице које би припадале овој групи РСЈ даје без варијаната на -а: *дā'ло₁ ~ балавац* и *дā'ло₂ ~ балија*.⁵⁴

2.1.2.3. Хипокористично значење налазимо и код речи које именују неживо – ракије: *дp'ља, клe'ка, лd'за, шљū'ва, шљd'ка*; сорте пасуља: *вū'шња, шpē'шња*; разне предмете: *дū'жа, жвā'ка, љū'ља, њљū'ца, шpд'ла, шкљd'ца*; појмове из дечјег говора: *љū'за, кā'ка*; и друге, апстрактније појмове: *дd'ља, жмū'ра, лā'жа*. Прва варијанта из дублета *хā'ља/х'аља* такође, мислимо, спада овде и требало би је у речнику одвојити од неекспресивног лика *х'аља*, забележеног тако још од Вука у значењу 'хаљина'.

⁴⁹ И *зe'ља* се даје у атрибутивном значењу, када се односи на вола.

⁵⁰ Уп. нпр. у РА чисто атрибутивно.

⁵¹ У том речнику именице мушког и женског рода некад се наводе под истом одредницом (*іара, жуја, зеља, муріа*), а некад не (*куса*); у неким примерима обрађују се чак заједно с мотивном речју – и тада се уводи прозодијска дистинкција (*дp'ња 'белег' ~ дp'ња/дp'ња 'животиња с белегом'*). У таквој поставци, наравно, ни прозодијском разликовању хипокористичних од атрибутивних значења, нема места. Уп. и необичан однос прозодије и рода, какав нисмо нашли у РСЈ, у примеру *кū'ша 'ж' : кū'шо/к'ишо 'м'* ('животиња с китастим или китњастим репом'), као и неочекивану форму *к'ишо*²! (ОР даје само *кū'шо*.)

⁵² Тако поступа Клајн (2003), с тим што – с истим објашњењем – суфиксе -о и -јо наводи засебно, а форме -ко, -цо, -чо, -шо, даје под одговарајућим суфиксима на -а. Уз суфиксе -ћа, -ца варијанту на -о и не помиње. – Инвентар хипокористика на -а/-о, по П. Рогичу, обухвата још оне са -л- и -х- (Дешић 1962: 87).

⁵³ Оно би укључивало и немотивисане именице попут (1) позајмљеница *дā'ба/дā'бо, һā'ша/һā'шо* (веза с *д'аба 'отац'* и *һā'шид* једва је уочљива), *дā'ца/дā'цо, дица/дицо; Швā'ба/Швā'бо; гā'ба/гā'бо* и (2) експресивних лексема као *шpћа/шpћо, џуша/џушо, шврћа/шврћо*, те *кеша/кешо, кеца/кецо*. Ромска реч *дā'цо, -e*, према К–Ш, једина нема облика на -а.

⁵⁴ РА ипак бележи *дā'ло 'балавац'*. С овим упореди и статус варијаната *Фрања/Фрањо*, актуелизован у време избора последњег папе, посебно с обзиром на то да правописи из 1993. и 2010. предвиђају једино лик *Фрањо*.

2.1.3. Суфикс *-(j)a₃*

У речима из ове групе суфикс *-a* има моционо значење. У једних твореница је ПЛ мотивни: *бр'ашучега*, *і'ошћа²*, *дра'тана*, *дру'іобрд'ашучега*, *марк'і'за*, *су'іру'іа*, *с'с'ега* (*с'усега*), *ш'аш'ша*, *у'нука* (то важи и за серију имена типа *Дра'тана*, *Јо'вана*, *Ми'лана*); у других постоји прогресија МА: *гру'іа*, *ку'ма*, *і'ошћа²* (с дужењем); *дрине'ша⁵⁵* (~ *дри'неш*), а у трећих, на *-ака*, фиксирани ПЛ *'ака*: *вр'шњака*, *не'ћака⁵⁶*, *ро'ћака* (потоње можда грешком⁵⁷), или мотивно МА: *ш'ридесе'шо'іо'дишњака*, *шес'шо'іо'дишњака*. *Г'ос'іо'ћа* је историјски имала акценат мотиватора (*і'ос'іо'ћа*), али се синхронијски мора третирати као да је с крајњом регресијом МА. *Су'л'ша'на* је по моделу *дрине'ша*, с краћењем ПОС (уп. нескраћено *марк'і'за*). На доста апстрактнијем нивоу и *гу'ша* је мовирано од *гу'х-* (уп. *anitus* и *anita* у латинском), с дужењем као у *і'ошћа²*.

Кукуру'за 'кукурузни хлеб' и *к'ила* представљају појединачне, периферне примере.

-(j)a је граматички суфикс у *і'ос'іо'га*, *бр'а'ћа* и код тих именица не утиче на прозодију мотивних ликова.

Најзад, у стриктно синхронијској анализи мотивисанима би се могле сматрати позајмљенице као *кон'і'р'о'ла*; *ко'м'анда*, *ре'ф'орма*; *варија'б'і'ла*, *цен'і'р'а'ла*; *кон'і'рове'р'за*, али да оне то нису сасвим, показују њихови ПЛ – уобичајени за речи одговарајућег страног порекла, а несистемски међу твореницама с овим суфиксом.

2.1.4. Хипокористични суфикси на *-Ка*

Речи код којих се вокалској основи додаје неки од суфикса *-ка₂*, *ца₂*, *-ча*, *-ца*, *-ша₂*, као и одговарајући хипокористици са *-а*, носе претсуфиксално МА и дуг ПОС:

-ка₂: *в'о'ка*, *д'е'ка*, *з'ека*, *с'і'р'і'ка* – *у'јка*;

-ца₂: *д'о'ца*; *гр'о'ца*; *бр'а'ца*, *др'і'ца*, *д'у'ца*, *ж'а'ца*, *м'е'ца* м, *м'е'ца* ж, *ш'у'ца*;

-ча: *ш'е'ча⁵⁸*;

-ца: *і'е'ца* (~ *і'еак*);

-ша₂: *л'у'ша*, *с'е'ша*; *д'е'ша*, *г'у'ша*.

Како се види, једино је пример *у'јка* са сонантом у одступу ПОС, типичном за суфикс *-ко*, као у *бр'а'јко*. Именицу *сн'а'јка* због регресираног МА, типичног за изведенице са *-ка₁*, не сврставамо овде, мада се она на сегментном нивоу и према значењу подудару с обликом *ујка*. Регресирано МА у таквом окружењу познато је у примерима из антропонимије, као *Ј'ов'ча*, *Јо'в'ан'ча* (ОР), као и у жаргонизмима попут *м'е'р'ца*, *д'у'н'ца* и сл.

Наспрам наведених примера са стабилном прозодијом имамо само лик *бр'а'ца*, што је 'назив одмила који снаха даје деверу', али и хипокористик од *бра'ш*. Слично томе, у РМС и ОР налазимо *ш'р'і'ка/ш'р'і'ка*, што РСЈ не бележи.

О дублетизму типа *бр'а'ца/бр'а'цо* в. т. 2.1.2.2.

2.1.5. Суфикс *-ба*

Глаголске именице на *-ба* прозодијски се раслојавају, на основу структуре мотивног глагола, у три групе: (1) с МА иза ПОС, (2) испред њега и (3) у иницијалној позицији.

⁵⁵ За Клајна немотивисано (2003: 231).

⁵⁶ У речницима доследно с тим ПЛ, само на ХЈП *не'ћака*.

⁵⁷ У РСЈ07, РМС, ОР, Мат само је *р'о'ћака*. Но, тенденција ка успостављању ПЛ *'ака* вероватно је реална, уп. *видо'в'њака*, *име'њака²*, *ш'резе'њака* (РА, РМС, ОР). Уп. и немотионо, истозначно *луж'њака* : *луж'ња'к-/луж'ња'к* 'врста храста' (РА), али *је'чме'њака/јечме'њака* ~ *јечме'ња'к*.

⁵⁸ Овај пример могао би се изводити и суфиксом *-ја*.

(1) *а'-ба* – *бе'рба*², *до'рба*, *ла'зба*, *ло'зба*, *дво'јба*, *дво'рба*, *део'ба*, *гра'жба*, *дру'жба*, *жа'лба*, *жу'рба*, *мо'лба*, *иа'лба*, *сео'ба*, *служба*, *ср'џба*, *сџри'жба*, *су'гба*, *шво'рба*, *хи'мба*

(2) *а'а-ба* – *изведба*, *изложба*, *на'тогба/на'тогба*, *на'редба*, *на'сџамба*, *о'гредба*, *о'шужба*, *ие'чалба*, *ио'тогба*, *ио'мирба*, *ио'редба*, *и'ре'гоџба*, *и'ре'шворба*, *ири'медба/ири'медба*, *ири'шужба*, *ра'сеоба*, *у'тогба*, *у'књижба*, *у'мирба*, *у'редба*

(3) *а'а'а-ба* – *изобразба*, *исџоредба*, *р'аздеоба*, *у'џоредба*, *усџоредба*

Дублети су:

(1–2) *је'гнаџба/једна'џба*, *шужба* (*шужба*)

(2–3) *на'образба* (*нао'образба*), *и'ре'образба/и'ре'образба*

Мимо ове репартиције остају само примери *де'рба*², *мо'ба*, о којима в. ниже, и деноминал *св'агба*, који се и значењем одваја од осталих речи.

Прегледањем датих примера примећује се (а) да је ПОС увек скраћен и (б) да раслојавање твореница према МА највише зависи од броја слогова глаголске основе. Једносложне ће имати заосновинско МА, двосложне ће га смештати пред ПОС, а тросложне без обзира на ПОС, на почетак речи. Стабилност ове дистрибуције добро презентују примери од истог корена, као *шво'рба* : *и'ре'шворба*, *шужба*² : *ири'шужба*, *сео'ба* : *ра'сеоба*, *ио'редба* : *у'џоредба*, или од глагола сличних парадигми, као *шру'гба* : *о'гредба*, *хи'мба* : *на'сџамба*, *жу'рба* : *ио'мирба*.

Четири дублета колебају се искључиво између *суседних* група (једносложни тип се меша с двосложним, двосложни с тросложним). Први тип колебања, ипак, не потврђују сви речници: *шужба* немамо нигде другде, а *једна'џба* нпр. не доносе обратни речници (ОР, Мат). Ипак, несталност МА типа *и'ре'образба/и'ре'образба* потврђују и други примери, рецимо *ирила'тогба* (РМС) : *и'рила'тогба* (ХЈП), уп. и *р'аздеоба* : *ра'згјелба*, *иогра'здеоба* (РМС, ОР). Потоњи пример очевидно је на рубу категорија: према двосложној основи мотиватора спада у групу (2), а према четворосложној форми творенице у групу (3). То се најбоље види на минималном пару *р'аздеоба* : *ра'сеоба*. По броју слогова се од девербала од своје групе разликују и именице *део'ба*, *сео'ба*.

Појаву каква се јавља код суфикса *-а* и *-∅* имамо и овде: код двосложних основа дужи се, додуше не доследно, префиксални слог: *на'редба*, *ири'редба*, и дублетно *на'тогба/на'тогба*, *ири'медба/ири'медба*.

Дужење ПОС бележимо само у *де'рба*² (Вуков лик⁵⁹, задржан и у другим речницима), којем Бадић (2002) с правом додаје *до'рба*, *мо'лба*, *ие'чалба*, *ио'сџрџба*⁶⁰, а такве би могле бити и остале речи са сонантом пред суфиксом (као *дво'јба*, *жа'лба*...).

2.1.6. Суфикси *-игба*, *-гба*

У питање разликовања девербативних именица на *-гба* (нпр. *ври-игба*, *вези-гба*, *уда-гба*), око којег се дериватолози споре, нећемо улазити, посебно имајући у виду да су те речи прозодијски истоветне. Све су с ликом *а'а-гба*. Мотивно МА имају *во'зигба*, *ино'јигба*, *ло'јигба*, *же'нигба*, *ко'мигба*, *ко'сигба*, *ило'вигба*, *ириже'нигба*, *и'ро'сигба*, *се'лигба*, *у'гагба*, скраћен коренски слог (условно узето – ПОС) *ве'зигба*, *вр'шигба*, *ју'лигба*, *кр'мигба*, *кру'нигба*, *кр'чигба*, *иле'нигба*, *хра'нигба*, а прогредирано МА *ве'ригба*, *кр'мигба*, *ре'зигба*.

2.1.7. Суфикс *-оба*

Именице са суфиксом *-оба* – *инусо'ба*, *ирго'ба*, *зло'ба*, *руіо'ба*, *шеіо'ба*, *шеско'ба* – имају суфиксално МА.

⁵⁹ Како бележи у *Рјечнику*, ту реч је у значењу србијанског 'брање' чуо у Војводини, што у некој мери објашњава неуклопљеност у систем.

⁶⁰ Кратко *ие'чалба* дају још обратни речници, док га РМС, ХЈП, Чед, Јах доносе као *ие'чалба*. Уп. у ОР однос *ио'сџрџба* : *за'молба*, *на'сџамба*.

2.1.8. Суфикси *-шва, -ва*

Девербали са *-шва* и *-ва* носе ликове (*-*)*'а-ва*, махом мотивне (*'а-ва* и у једном примеру *'а-ва*): *бр'ишва, вр'ева, ж'ешва, мо'лишва, њ'асшва, ?ио'никва*⁶¹, *с'ешва, у'клешва*. У *кл'ешва* уочавамо регресију заосновинског МА.

Необичан је пример *зā'клешва/зā'клешва*, с дужењем префикса глагола, које – ради избегавања кумулације дужина – узрокује краћење квантитета ПОС. Превирање те дужине, за разлику од оне у примеру *у'клешва*, открива упоредни преглед речника.⁶²

2.1.9. Суфикс *-(j)ава, -њава*

Глаголске именице на *-ава* имају уједначен ПЛ *-а'ава*: (1) *їр'мљава, зво'њава, ло'мљава, ме'љава*², *му'мљава, шре'сава, шу'шњава* (са суфиксом *-ава* или *-јава*); (2) *їу'дњава, їур'њава, де'рњава, жу'рњава, јур'њава, кри'вњава, ку'књава, лу'їњава, їу'цњава, шре'шњава, шру'цњава, шуч'њава, хук'њава* (са суфиксом *-њава*). Једини изузетак је *меља'ва*², Вуков лик, тако донесен у Мат, а дублетно уз системско *ме'љава* у РА, ОР. Уп. сличну појаву код суфикса *-аја*.

Слабо мотивисано *?швр'њава* није девербал.

2.1.10. Суфикси *-јаїа, -уљаїа, -чаїа, -(j)уїа*

Именице творене овим суфиксима имају кратки ПОС и претсуфиксално МА, *а'аїа*:

- (1) *ви'њаїа, крњуїа, їре'чаїа*;
- (2) *сову'љаїа, шраву'љаїа*;
- (3) *ру'їчаїа*;
- (4) *?бр'љуїа, ви'јуїа, ја'руїа, ка'љуїа, ла'нчуїа, мо'чуїа, цр'нчуїа, че'шљуїа*.

2.1.11. Суфикси *-аја, -њаја*

Деадјективи са *-аја* носе лик *а'аја*: *кри'ваја, лу'гаја, мр'шваја, су'ваја*. Са суфиксалним акцентом, који се – мислимо – среће и код наведених именица, имамо нераспрострањену реч *домā'ја* и *їерā'ја*, које је чешће у облику на *-аје* (с. р.).⁶³

И *шур'њаја* је с ликом који доминира код речи на *-аја*.

2.1.12. Сложени суфикси са *-ија*

(Домаће изведенице са суфиксом *-ија*, с обзиром на слично прозодијско понашање, дајемо заједно с онима страног порекла.)

Прозодија око 35 домаћих твореница с овим суфиксима (*-анија, -арија, -орија, -урија, -урлија, -есија, -осија, -олија, -адија, -удија, -урдија*) наслања се на прозодију домаћих речи са *-ија*. У питању је ПЛ *-а'-ија*. Њега уочавамо у готово свим примерима:

- (1) *машїа'нија, њева'нија, бежа'нија, суда'нија*;
- (2) *брдља'рија, їага'рија, ївозжа'рија, їлуїа'рија, їрнча'рија, дрвена'рија, којешїа'рија, лаїа'рија, нишїа'рија, новоїа'рија, шрича'рија, шрїеза'рија, ужа'рија, шїамїа'рија*;
- (3) *ївозжју'рија, сїшну'рија*;
- (4) *їрге'сија, силе'сија*;
- (5) *враїо'лија, чаро'лија*;
- (6) *гечу'рлија*;

⁶¹ За сему глагола *їоникнушїи* 'нагнут надоле' уп. израз *ником їоникнушїи*.

⁶² Према Вуковом *зā'клешва (за'клешва)* у РА имамо *зā'клешва/зā'клешва (за'клешва)*. Мат и ХЈП се држе Вуковог главног лика. Једино Чед даје недублетно *зā'клешва*.

⁶³ Уп. и махом покрајинске речи *бр'заја, їлу'ваја, зи'маја, квр'їаја, му'гаја, їру'шїаја* – са *мења'ја, меша'ја, мосїа'ја, крћа'ја* (РА, тако и у ОР).

(7) *балава'дија, женска'дија, њеша'дија, Срба'дија, Шока'дија, Шума'дија; њоџа'дија;*

(8) *балаву'рдија;*

(9) *сѣару'дија.*

Из те групе се изузимају једино две дублетне лексеме: *лу'дѳрија/лудо'рија* и *ѣрго'сија/ѣргѳ'сија*. (Несистемски ликови су и Вукови; уп. ипак његово *силе'сија* и *дечу'рлија*.)

2.1.13. Суфикс -ка₁

Изведенице са суфиксом -ка у већој мери су стабилне прозодије, са предвидљивом дужином ПОС и мотивним МА, које регредира из претсуфиксалне позиције. То сликовито илуструје пар *ж'ујка : ж'ушка*. Ипак, од тога има изузетака.

2.1.13.1. Дуг слог се у главнини примера успоставља на основу постојања сонанта у одступу ПОС, док се, ако сонанта нема, успоставља краткоћа. Именице с дужином чине око 70% ових твореница. То су: *авија'шич'арка, а'зѣјка/'азѣјка, аквизи'ш'ерка, а'кш'ерка, аку'ш'ерка, а'лб'анка, алкохо'лич'арка, а'лѣ'јнка, ама'з'онка, ама'ш'ерка, амба'с'ад'орка, Амери'к'анка, амери'к'анка, а'нѳ'орка, аноре'ксич'арка, анѣиалкохо'лич'арка, 'аѣосѳ'олка/'аѣосѳ'олка, аѣош'е'к'арка, Ар'д'б'љ'анка, Аро'м'унка, архи'в'арка, асѣма'ш'ич'арка, аш'енѣа'ш'ѳ'орка, аш'ле'ш'ич'арка, Аусѣрали'ј'анка, Ау'сѣр'алка, Аусѣри'ј'анка, а'уш'ѳ'орка, афори'сѣи'ч'арка, Афри'к'анка, аѣеши'л'енка, бадава'ѳ'ијка, ба'к'алка, бале'ш'анка, Ба'л'к'анка, Бан'а'ћ'анка, Ба'н'ијка, Ба'р'ањка, бар'ја'к'ш'арка, Б'а'ч'в'анка, бачи'ј'арка, баш'ѳ'о'в'анка, бедиси'ш'ерка, беду'ј'нка, беда'з'л'енка, Белѣи'ј'анка, б'ѣ'лка, бенеди'к'ш'ијнка, Бео'ѣраћ'анка, бе'р'б'ерка, бе'р'д'анка, бе'сѣослич'арка, Бе'ч'л'ијка, библиош'е'к'арка, би'з'нисм'енка, би'л'д'ерка, биле'ш'арка, б'ѣ'љка, би'с'ерка, бл'из'анка, бл'о'нд'ијнка, боѳ'о'м'ѳ'љка, бо'ј'арка, бѳ'л'нич'арка, бо'љ'арка, б'ѳ'љка, Бо'с'анка, бра'ниш'ѣ'љка, бра'нич'ѣвка, бра'ш'ијмка, бра'ш'нарка, б'р'ћ'анка, бри'а'д'ијрка, Бри'ш'анка, бро'д'арка, бродо'л'ѳ'мка, бр'ѳ'јка, бу'д'њ'арка, Бу'ѣ'арка, бу'диш'ѣ'љка, Бу'њ'ѣвка/Бу'њ'ѣвка, бу'р'ж'ујка, В'а'љ'ѣвка, ва'м'ијрка, в'ар'в'арка/ва'р'в'арка, в'арка, ва'рош'анка/в'а'рош'анка, ва'ш'љ'ијвка, веѣеши'ари'ј'анка, в'елеѣраћ'анка/велеѣраћ'анка, ве'р'ш'ихајмѳ'вка, в'еш'рој'ијрка, ви'д'арка, Виза'нѣијнка, визио'н'арка, вијѳ'ѳ'л'авка, виноѣра'д'арка, високо'ш'кѳ'лка, вла'д'арка, во'диш'ѣ'љка, вра'ш'ч'арка, вра'ш'арка, вр'ш'ир'ѣјка, ѣ'а'ш'ка, ѣ'аћ'анка/ѣ'аћ'анка, ѣ'ѣ'тавка/ѣ'ѣ'ѣ'авка, ѣ'м'нази'ј'алка, ѣ'ња'в'аиш'ѳ'орка, ѣ'олу'јка, ѣ'ор'анка, ѣ'осѣо'ћ'ијнка, ѣ'ра'в'ерка, ѣ'ре'баиш'ѳ'орка⁶⁴, ѣ'усенич'арка, ѣ'уш'ч'арка/ѣ'уш'ч'арка, Далма'ш'ијнка, даро'д'авка, дво'д'ѳ'јка, дво'ј'ка (дв'ѳ'јка), дво'р'анка, дебело'к'ѳ'орка, д'ебреѳ'ијнка/д'ебре'ѳ'ијнка, десе'ш'ијнка, десеш'ѳ'орка, диза'ј'н'ерка, дѣ'з'ѣ'љка/ди'з'ѣ'љка, д'ѣ'љка, ди'н'арка, ди'рекш'ѳ'орка, д'ијрка, добро'в'ѳ'љка, д'ѳ'јка, до'л'ијнка, до'љ'анка, домини'к'анка, доми'ш'љ'анка, др'ѣ'мка, дре'с'ерка, ду'д'ињка, ѣ'а'у'рка, ѣ'у'р'ћ'ѣвка, еко'н'ѳ'мка/'еконѳ'мка, ж'ѣ'лка, ж'ѣ'нка, ж'ѣ'рка, ж'м'урка, ж'у'јка, ж'урка, з'а'ѣонѣш'ка, з'а'ѣ'л'анка, з'а'ѣ'ѳ'онка, з'а'сѣш'ијрка/з'а'сѣш'ијрка, зб'ѣ'рка, зв'ѣ'рка, з'ѣ'л'енка, з'ѣ'мка, злаш'ѳ'о'крѣ'лка, зл'ѳ'иш'ѳ'орка, зна'м'енка, зн'ач'ајка, и'в'ерка, и'знѣ'мка, Изра'ѣ'лка, ино'в'ерка, и'нсѣкш'ѳ'орка, и'сѣр'авка, ја'дикѳ'вка, је'д'ијнка, ј'ѣ'лка, је'ч'м'енка, кл'ѣ'ш'ка, кл'ѣ'нка, ко'м'ш'ијнка, конзерва'ш'ијвка, кр'ајка, ?кр'ѣ'ш'ка, кћ'ѣ'рка, ку'ѳ'ѳ'олка/ку'ѳ'ѳ'олка, л'аѳ'м'анка, л'екш'ѳ'орка, ли'м'енка, лице'м'ерка, л'ѳ'вка, л'ѣ'љка, ма'ѣ'л'енка, ма'н'ѣ'в'арка, ма'н'лих'ерка, ма'р'ш'ијнка, ма'сл'енка, ма'ш'ѳ'орка, ма'ш'ијнка, меди'ѳ'ијнка, м'р'ѣ'вка, н'а'б'авка/на'б'авка, н'аоч'арка, нимфо'м'анка, нукле'арка, о'д'б'ѳ'јка, 'о'дѣонѣш'ка, ?о'л'ѳ'вка, о'ѣ'р'авка, о'смѣ'нка, о'сѣш'авка, ѣ'а'зиш'ѣ'љка, ѣ'л'ѳ'вка, ѣ'о'д'смѣ'вка, ѣ'о'крѣ'вка, ѣ'оло'в'ијнка, ѣ'ѳ'ѣ'ѣ'вка, ѣ'ѳ'ѣ'р'авка, ѣ'ѳ'сѣш'авка, ѣ'ѳ'ѣ'ш'арка, ѣ'ѳ'ѣ'ш'арка, ѣ'ре'ш'иосѣш'авка, ѣ'р'ѣ'иш'ѳ'ѣ'ш'ка, ѣ'р'ѳ'зѣ'вка, ѣ'ро'сѣш'ијрка, ѣ'росѣи'ш'иуш'ка, ѣ'с'ѳ'ѳ'ѣ'вка, р'анка, реѣе'ш'ијрка, реѣрезенѣа'ш'ијвка, р'ѳ'вка, р'ѳ'лка, ру'м'енка, савеш'ѳ'о'д'авка, с'анке, саобра'ћ'ајка, Са'р'ајка, св'ѣ'рка, се'м'енка, с'ѣ'нка, се'р'в'ијрка, с'ѣ'вка, симул'ш'ијанка, ?ск'ѣ'ска, сл'ѣ'мка, сланка'м'енка/сла'н'кам'енка, сли'н'авка, См'ѣ'д'ерѣ'в'ка/См'ѣ'д'ерѣ'в'ка, сн'ајка, сна'ј'ѣ'ерка/сна'ј'ѣ'ерка, сѣ'ѳ'јка, Средо'з'ѣ'мка, ?сѣш'авка, сѣ'ѳ'ѳ'ијнка (сѣ'ѳ'ѳ'иј'нка), сѣ'р'ѣ'ч'ѣ'в'ка, с'урка,*

⁶⁴ Ако није у питању (необична) дисимилација очекиваног *ѣ'ња'в'аиш'ѳ'орка*, онда је посреди омашка.

Постојање сонанта, ипак, не гарантује успоставу дужине на ПОС. Ради избегавања њихове кумулације у речима од основе на *-ā-īor* – поред два регуларна примера, *амба'сāдōрка* и *иња'вāйīорка*, евентуално и *īре'δ[ā]īōрка* – имамо краткоће: *аи'īāīорка*, *акуму'лāйīорка*, *декла'мāйīорка*, *демо'нсīрāйīорка*, *имīе'рāйīорка*, *лиīе'рāйīорка*, *орјани'зāйīорка*, *рефо'рмāйīорка*, *реци'шāйīорка*, *се'нāйīорка*, *ш'уīорка*, али дублетно⁶⁵ *кī'īйīорка/кī'īйīорка* и дуго *аīе[']нī[ā]īōрка*⁶⁶ (ОР краткоће ПОС уједначава). У примеру *īро'шēкīōрка/īро'шēкīорка*, с краткоћом пред суфиксом *-ор*, изостанак дужења је, чини се, неоправдан, уп. *ди'рекīōрка*, *д'окīōрка*, *и'нсīрукīōрка*, *л'екīōрка*, *р'екīōрка*⁶⁷.

Ипак, квантитети се нагомилавају уз префиксално дужење, као у примерима *īрō'зīвка*, *зā'йōнка*, *зā'сīйīрка/за'сīйīрка*, *нā'бāвка/на'бāвка*. Спрам тога имамо једино *за'йēвка/зā'йēвка*, што је необичан лик ако се зна да су сукцесивне дужине код речи на *-ка* постојане, уп. *зā'йлāња*, *Бā'чвāнка*, *Банā'ћāнка*, *Бу'њēвка²*, *дū'зēлка²*, *сīрī'чēвка*, *шīрē'нēрка²*.

Још једна група речи, оних од именица на *-ија* (углавном *-ција*), не добија дужину: *мл'екаџика*, *навода'џика*, *īровода'џика*, *ха'џика*. Али према томе имамо дублетно *ко'мшīка/ко'мшика*. Присуство сонанта, природно, обезбеђује дужину – *шīр'ошаџика* : *шīр'ошаџијка*, *мира'жџијка* : *мира'жџика*. Сви ти примери показују доста недоследности.

Необична је, али укорењена краткоћа у *сīр'анка/сīр'āнка*, док у *сīа'нарка* она вероватно представља омашку.

Префиксални слог се, осим у поменутих речима са сонантом, *īрō'зīвка*, *за'йēвка/зā'йēвка*, *зā'йōнка*, *зā'сīйīрка/за'сīйīрка*, *нā'бāвка/на'бāвка*, дужи и у *зā'куска*, *зā'мерка*, *зā'йиска*, *зā'дршка/зā'дршка*, *з'āйршка/зā'йршка*; дублетно и у *īре'йиска/īрē'йиска*. Ипак, уп. краћења пенултине основе у *на'хойка/нā'хойка* ~ *нā'ход*, а тако и *а'зīјка²* ~ *ā'зија²*, *дū'зēлка/ди'зēлка* ~ *дū'зел*, *шīрē'нēрка/шīрē'нēрка* ~ *шīрē'нер*.

Дужине се пред консонантом задржавају у незанемарљивом броју примера: *вр'ширēика*, *ī'āйика*, *ī'олујика*, *з'аіонēйика*, *'кр'йиска*, *'огіонēйика*, *īр'ийовēйика*, *īросīи'йујика*, *ш'рчка*, *хр'вāйика*, *џ'ēйика*, које можда нису све у употреби, као ни оне из дублета *в'ишка/в'йшка*, *кл'иска/кл'иска*, *ко'кōшка/ко'кошка*, *к'ујика/к'ујика*, *н'иска/н'иска*, *че'сīишка/че'сīйшка*. *Де'вешка* (*де'вēйика*) и *де'сейшка* (*де'сēйика*) такође дају предност краткоћама.

2.1.13.3. Када је у питању МА, његову једносложну регресију до пред ПОС уочавамо у бројним речима: *а'лбāнка*, *а'лйīнка*, *Амери'кāнка*, *амери'кāнка*, *а'нīорка*, *Арā'б'лāнка*, *Аусīрали'јāнка*, *Аусīрāлка*, *Аусīри'јāнка*, *Афри'кāнка*, *Бал'кāнка*, *Белīи'јāнка*, *б'ēлка*, *бенеди'кīйīнка*, *бе'рејика*, *бло'ндйīнка*, *боіо'мōлка*, *б'ōлка*, *Бо'сāнка*, *Бри'шāнка*, *бродо'лōмка*, *бр'ōјка*, *веіе'шари'јāнка*, *весло'ношка*, *Виза'ншйīнка*, *високо'шкōлка*, *в'оћка*, *īмнази'јāлка*, *īр'ешка*, *Далма'шйīнка*, *даро'гāвка*, *дв'иска*, *десе'шйīнка*, *ди'нāрка*, *д'урка*, *добро'вōлка*, *д'ōјка*, *до'лйīнка*, *домини'кāнка*, *др'емка*, *ж'енка*, *жмў'рка*, *ж'ујка*, *ж'ујшка*, *ж'ућка*, *за'йēвка/зā'йēвка*, *зā'йиска*, *зв'ечка*, *зе'лēнка*, *з'ймка*, *з'ийка*, *Изра'елка*, *ино'вēрка*, *ј'ēлка*, *кл'иска/кл'иска*, *конзерва'шйивка*, *к'ујика/к'ујика*, *ку'йōлка²*, *л'ōвка*, *л'учка*, *љ'уљка*, *ма'шōрка*, *ма'шйīнка*, *меди'џйīнка*, *о'душка*, *о'смйīнка*, *й'л'ећка*, *й'л'ōвка*, *й'о'веска*, *й'о'трешка*, *й'о'дршка*, *й'о'дсмēвка*, *й'оло'вйīнка*, *й'о'йēвка*, *й'о'чйивка*, *īре'клојка*, *īре'йиска/īрē'йиска*, *īр'ечка*, *й'с'ōвка*, *реіе'шйирка*, *реірезеншā'шйивка*, *ре'шейшка*, *р'ōвка*, *ру'мēнка*, *ручка*,

⁶⁵ ОР и Мат уједначавају краткоће ПОС, а тако и П60 за одреднице *декла'мāйīорка*, *демонсīрāйīорка*, *орјанизайīорка*, *реформайīорка*, *рецишайīорка*. ОР ипак има недоследно *кī'īйīорка²* : *ш'уīорка*.

⁶⁶ Овај пример је, ипак, непоуздан, јер је у питању штампарска грешка „атентāтōрка“, где нагомилавање дужина није приказано.

⁶⁷ П60 и Мат и за примере за мотивном краткоћом редовно предвиђају и непродужени ПОС, као *ди'рекīōрка²*. ОР бележи само продужене основе, али с недоследношћу из РМС: *īро'шēкīōрка²*.

савеѡ'дāвка, св'ѡрка, се'рвѡрка, с'ѡвка, скл'оѡка, Смедер'рѡвка⁶⁸, сн'āјка, сѡл'еѡка, сѡ'бјка, Средо'зѡмка, сѡр'анка/сѡр'āнка, с'ѡрка, с'ушка, ѡр'āвка, ѡ'рчка, ѡу'ђѡнка², ћ'ошка, феу'дāлка, ха'вāнка, х'āлка, х'ѡмка², ц'еѡка, ц'ѡшка, ц'рнка, ц'рѡка, ч'āрка, че'сѡиѡка/че'сѡиѡка, чеѡвр'ѡѡнка, ч'ѡка, ш'āрка, Шва'јцāрка, шеснае'сѡиѡка. С њима иду и оне код којих је такво МА познато у основном облику именице: аквизи'ѡѡрка, а'кѡѡрка, аку'шѡрка, а'лаѡка, ама'зѡнка, ама'ѡѡрка, Аро'мѡнка, архи'вāрка, бриѡа'дѡрка, ва'мѡиѡрка...

Бројност ове групе речи, када се узме заједно с бројношћу примера с мотивним МА пред ПОС, узроковала је, чини се, доживљавање таквих ликова као колумналних, због чега имамо одређен број примера с прогресијом МА до пред ПОС. За један слог се оно помера у ђу'рђѡвка, ге'вѡка (ге'вѡка), ге'сеѡка (ге'сѡка), зна'мѡнка⁶⁹, и'вѡрка, ко'кѡшка/ко'кошка, ли'мѡнка, ?о'лѡвка, ѡа'ѡраѡка, се'мѡнка, сли'нāвка⁷⁰, а за више слогова у ѡсѡо'ђѡнка (мада је то од старијег ѡсѡо'ђа), нукле'āрка, саобра'ђāјка, симу'лѡāнка; дублети су: сланка'мѡнка/сла'нкамѡнка, сѡо'ѡѡнка (сѡоѡѡ'нка), че'ѡвѡрка/чеѡвѡрка, шесѡ'рчка/ше'сѡ'рчка.⁷¹

Крајњу регресију МА налазимо код неколико глаголских основа, код којих се она јавља с више суфикса (нпр. -ѡ, -а, -ба): зā'дгршка/з'āдгршка, з'āѡришка/зā'ѡришка, 'оѡаска; з'абелешка, з'аѡнѡѡка, 'одѡнѡѡка, ѡр'и'белешка, ѡр'и'ѡвѡѡка, ѡр'еѡѡѡсѡѡвка (код Вука смо још имали зāѡнѡѡка, ѡри'ѡ'вијеѡка, али ек. ѡр'и'ѡвѡѡка). Ту се колеба о'машка/'омашка, а ми бисмо додали и уобичајено о'ѡаска уз дато 'оѡаска. Г'ађāнка² није с регресијом МА према ѡа'ђāн/ѡа'ђāн, већ према ѡа'ђе, што би требало значењски раздвојити у одредници.

У неколико примера налазимо и прогресију МА до суфикса: ћ'ѡрка; ѡѡѡ'рчка, десѡѡ'рчка и дублетно двѡ'јка (дв'ѡјка), ѡрѡ'јка (ѡр'ѡјка); сѡо'ѡѡнка (сѡоѡѡ'нка), че'ѡвѡрка/чеѡвѡ'рчка, шесѡ'рчка/ше'сѡ'рчка. Творенице од бројева би се могле уједначити. Чини се да је ова појава семантички мотивисана и ограничена само на бројеве, с обзиром на то да се у стандарду, рецимо у београдском говору, јављају чак и унутрашњи силазни акценти с колумналним МА, као ѡалачѡнка (то је, додуше, немотивисана реч).

Нерегредирано заосновинско МА имамо у д'ршка/др'шка, х'ѡмка/хѡ'мка. Први пример је у присутан у готово свим речницима (у Мат, Чед чак само у том лику), док други изостављају ОР и Дешић.

Успостављање колумналног лика ā'ā-ка (ређе ā'ā-ка) објаснило би поменута краћења у а'зѡјка² ~ ā'зѡја², дѡ'зѡлка/дѡ'зѡлка ~ дѡ'зел, ѡр'ѡнѡрка/ѡр'ѡнѡрка ~ ѡр'ѡнер, као и прогресије лице'мѡрка, ѡор'бāрка према варијантама л'ицемер², ѡор'бāр². Ипак, ѡушчāрка/ѡушчāрка ~ ѡушчāр и бл'изāнка ~ блѡза'нац² очите су недоследности.

Једини пример с вокалом пред суфиксом, ши'мике, очекивано, не дужи ПОС, али прогредира МА, вероватно и под утицајем речи са -ика.

2.1.13.4. Префиксално-суфиксалне и сложено-суфиксалне творенице доста су једноставније прозодијске структуре. Њихова дужина ПОС сасвим је зависна од појаве сонанта, па имамо:

⁶⁸ *Смедерѡвка*² је такође моциони лик према *Смедерѡвац*, али није сасвим системски, јер му је, формално, мотиватор *Смедерѡво*. Уп. *З'ајечāрка*, *Н'ѡѡѡнка*² у ОР. *Бра'ничѡвка* 'голубачка мушица' није с моционим -ка и ту је дато МА неспорно.

⁶⁹ Уп. непрогредирано ѡр'амѡнка.

⁷⁰ Уп. непрогредирано ѡѡ'āвка².

⁷¹ Задржавање пак мотивног МА срећемо код етника који именују женску особу, као у *З'ајечāрка* (ОР), *Н'ѡѡѡнка*² (РА), *Са'рајѡвка* (Брозовић 1952а: 56), што је двоструко необично јер бисмо и према одговарајућим етницима за мушкарце, на -ā'-ац, очекивали ликове као *З'ајечāрка*, *Са'рајѡвка* (уп. *Н'ѡѡѡнка*² из РА).

(1) дуго *бе'звѣрка, бело'йѣрка, бе'скѣрка, ве'шро'лѣвка, више'шкѣлка, гу'ми'хѣнка, гу'ша'йѣрка, дво'динѣрка, дво'цѣвка, дво'чѣнка, десей'шодинѣрка/десей'шодинѣрка, жало'йѣрка/ж'алойѣрка, жу'шо'вѣлка, жу'шо'к'љѣнка, жу'шо'йѣрка, за'тѣрка, зрако'й'лѣвка/зр'акѣй'лѣвка, једно'цѣвка, једно'чѣнка, малокалѣ'бѣрка/малокали'бѣрка, медо'лѣвка, меко'йѣрка, мишо'лѣвка (м'ишолѣвка), модро'вѣлка, муво'лѣвка, муво'мѣрка, ѣш'шодинѣрка, ѣш'шохилѣгадѣрка, ѣри'тѣрка, радо'гајка, ресо'йѣрка, саб'љо'к'љѣнка, седмо'бѣрка, славо'йѣрка, сш'шодинѣрка, судо'йѣрка, ш'швердо'йѣрка, ш'шрдо'йѣрка, ш'шре'ће'днѣвка, ш'шуро'лѣвка, црвено'вѣлка, црвено'йѣрка, црвено'нѣрка, црно'лѣвка, црно'кѣрка, црно'йѣрка, шаре'нѣрка, шило'йѣрка, широко'цѣвка, шш'е'шочѣнка/шш'е'шочѣнка*

(2) и кратко *бело'ушка, брзо'мејка, ве'шре'ушка/в'е'шреушка, ве'шро'ушка/в'е'шроушка, више'мејка, ѣла'й'ко'ношка, дво'лејка, дво'ушка, дебело'рејка, дру'ш'о'ројка, ду'ш'о'врајка, душе'гујка, за'врајка, за'ушке, меко'шш'и'йѣрка, осмо'лејка, ѣш'шолѣшка, ѣрво'ројка, су'шеска, ш'шро'ношка, црвено'рејка, црвено'нрејка, чеш'ш'о'ројка.*

Ту, наравно, долази до дужења, односно краћења ПОС: (1) *за'тѣрка, мишо'лѣвка (м'ишолѣвка), ш'швердо'йѣрка, црно'кѣрка, шш'е'шочѣнка/шш'е'шочѣнка*; (2) *ду'ш'о'врајка, за'врајка, црвено'рејка.*

МА је редовно на творбеном шаву, било да је оно мотивно (*бело'ушка, дво'цѣвка...*), било да је регредирано (*бело'йѣрка, дру'ш'о'ројка...*). Пред њим се у *за'тѣрка* дужи префиксални слог (али не и у *за'ушке, ѣри'тѣрка*). Ипак, појављују се, ређе, као дублети, и иницијална МА, с крајњом регресијом: *ве'шре'ушка/в'е'шреушка, ве'шро'ушка/в'е'шроушка, жало'йѣрка/ж'алойѣрка, зрако'й'лѣвка/зр'акѣй'лѣвка, мишо'лѣвка (м'ишолѣвка), шш'е'шочѣнка/шш'е'шочѣнка*. Унутаросновинска МА имамо у примерима с вишесложним десним основама: *малокалѣ'бѣрка/малокали'бѣрка, ѣш'шохилѣгадѣрка*, дублетно и *десей'шодинѣрка/десей'шодинѣрка*; у првом би се очекивало (и?) *малока'лѣбѣрка*, према тој мотивној варијанти. *Малокали'бѣрка*² и *десей'шодинѣрка*² су речи с прогресијом МА ради успостављања ПЛ који влада код осталих именица, с једносложном основом.

Гу'ми'хѣнка је посебан случај.

Важан је податак да готово све речи с другачијим МА од шавног имају сродне лексеме из ове групе са системским, шавним местом – *ѣш'шодинѣрка, сш'шодинѣрка : десей'шодинѣрка/десей'шодинѣрка; ве'шро'лѣвка, муво'лѣвка, ш'шуро'лѣвка : мишо'лѣвка (м'ишолѣвка); славо'йѣрка : жало'йѣрка/ж'алойѣрка*.

2.1.14. Суфикси на -Вска

Суфикси *-овка, -авка, -ојка, -уљка, -инка, -анка, -арка* могу се према прозодији класификовати у две веће групе. (А) У једној су они чије творенице познају само једно, колумнално МА: *-а'а'-ка* (ту спадају суфикси *-ојка, -авка, -(ј)ерка, -уљка* и *-урка*), а (Б) у другој они чије се творенице колебају између тог и мотивног лица (*-анка, -арка, -овка, -инка*).

(А) *бе'лѣрка, де'вѣрка, ле'йѣрка, ѣла'вѣрка, цр'нѣрка – мири'сѣвка, мо'ѣвка, слу'жѣвка – ве'шѣрка, бе'ш'о'њѣрка – жи'в'уљка – је'журка*

(Б1) *бо'јѣнка, вече'рѣнка, и'трѣнка, јадо'вѣнка, ш'шуро'вѣнка, ?сш'ѣнка, фа'лѣнка, чи'шѣнка – бла'шѣрка, ѣра'бѣрка, зве'чѣрка, ко'шѣрка, ма'слѣрка, маху'нѣрка, шш'и'шѣрка – а'кш'ѣвка, мо'скѣвка, уравни'лѣвка, хре'нѣвка;*

(Б2) *в'е'жѣнка – ?ла'вичѣрка, жи'вичѣрка, с'аб'љѣрка, сш'ош'инѣрка, хи'лѣгадѣрка, шл'емѣрка – в'е'шрѣвка, г'олубѣвка, шш'акш'ѣвка*

(Б1–Б2) *ки'ћѣнка/к'ићѣнка, цр'шѣнка/ц'ршѣнка – м'асѣвка (ма'сѣвка) – шш'исућѣнка/шш'исућѣнка*

Суфикс *-љка* и од њега сложене *-аљка, -ељка, -иљка*, чије творенице готово све носе колумнално МА, обрађујемо под *л*-суфиксима.

2.1.15. Суфикси на -ВКка

Речи са суфиксима *-ашка, -ешка, -ушка, -ачка, -ечке, -аћка* готово све имају колумнално МА пред ПОС, али се до непредвидљивости колебају у погледу његове дужине.

Кратко је *’ко’йачка, њ’љувачка; њ’и’шаћка; њ’е’рушка, ’ви’љушка*, а дуго *љу’љајашка; вр’и’ешка; вр’и’ушка*⁷², *вр’х’ушка; ко’л’ечке*; дублетно: *и’тр’ачка (и’тр’аћка)*. Рекли бисмо да се бар још *’ко’йаћка, њ’љу’ваћка* изговарају с дужинама.

Са суфиксалним МА имамо *дра’и’чка*, које и није именица, већ експресивна лексема без јасне категоријалне вредности.

2.1.16. Суфикси на -Вка

Све речи са суфиксима *-ика₁, -љика, -њика, -ака* имају колумнално МА пред суфиксом: *де’љика, дро’ћика, ’бу’ника, варе’ника, ве’жљика, воде’ника, њлаво’чика, њо’р’чика, коно’љика, ра’ш’љика, с’та’б’љика, ср’чика, њам’ја’ника, шаф’ра’ника – ала’и’љика, њра’д’љика, ме’д’љика – во’д’њика – ди’в’љака*.

2.1.17. Суфикс -уља

Суфиксали са *-уља* имају колумнални лик *а’-уља*: *ве’и’руља, вла’суља, њла’вуља, њра’буље, жу’и’уља, кри’вуља, ме’дуља, ње’скуља, хо’дуље*.

2.1.18. Суфикс -на

У две изведенице, с различитим ПЛ, налазимо овај суфикс: *део’на* и *’усна*.

2.1.19. Суфикс -йна

Именице које се граде суфиксом *-ина* јављају се у три главна ПЛ: са суфиксалним МА, претсуфиксалним МА и МА пред ПОС (*-и’на, а’-ина, ’а-ина*). Изузетно, јавља се и МА пред четвртим слогом с краја речи. ПОС су редовно скраћени, уз неколико изузетака.

2.1.19.1. Бројну групу чине деадјективи са значењем особине: *бели’на, дис’и’ри’на, брзи’на, ведри’на, величи’на, већи’на, веш’и’на, виси’на, врели’на, ’врли’на, врући’на, њлавни’на, њоли’на, њорчи’на, њо’и’ови’на, њус’и’на, давни’на, даљи’на, дебљи’на, дивљи’на, димни’на, дрвени’на, дробни’на, дуби’на, дужи’на, жес’и’на, ’живи’на, жиди’на, жус’и’ри’на, жу’и’на, зла’и’ни’на, зрели’на, инвалидни’на, јачи’на, кисели’на, количи’на, ко’и’ни’на, коси’на, криви’на, кр’и’на, кру’и’ни’на, ма’и’ли’на, мали’на, ма’и’на, мили’на, млади’на, модри’на, мокри’на, му’и’ни’на, мучни’на, најамни’на, неравни’на, низи’на, нови’на, обли’на, окру’и’ли’на, ош’и’ри’на, њи’и’оми’на, њи’и’ћи’на, њо’и’ребни’на, њрази’на, њрис’и’у’и’ни’на, њр’и’ени’на, равни’на, ’руди’на, све’и’ли’на, своји’на, седи’на, сиви’на, сили’на, си’и’ни’на, с’и’ари’на, сребрни’на, с’и’ари’на, с’и’рми’на, с’и’рмни’на, сури’на, ’суш’и’и’на, њамни’на, њанчи’на, њвр’ди’на, ’и’ежи’на, њес’и’ени’на, њиши’на, њмори’на, њмури’на, њо’и’ли’на, њрули’на, њу’и’ћи’на, узи’на, хи’и’ри’на, цели’на, црни’на, чвр’с’и’на, чес’и’на, чист’и’на, шарени’на, шири’на, ш’и’едри’на, шу’и’љи’на. Дублетно МА је у *слаби’на/сла’бина, сла’нина/слани’на, њ’аш’и’на/њаш’и’на, ’уме’и’ни’на/у’ме’и’нина*.*

Готово све речи творене од бројева такође имају суфиксално МА, али редовно и с претсуфиксалном варијантом: *двадес’и’на/двадесе’и’на, дванаес’и’на/дванае’с’и’на, девес’и’на/десе’и’на, девес’и’на/десе’и’на, десес’и’на/десе’и’на, једанаес’и’на/једанае’с’и’на, осамнаес’и’на/осамнае’с’и’на, њес’и’на/ње’и’на, седамдесе’и’на/седамдесес’и’на, седамнае’с’и’на/седамнаес’и’на, седми’на/се’д’мина, њр’и’овина/њр’и’ови’на, њре’ћи’на/њре’ћина, њридесес’и’на/њридесес’и’на, њринае’с’и’на/њринаес’и’на, че’и’вр’и’на/че’и’вр’и’на, че’и’рдесес’и’на/че’и’рдесес’и’на, че’и’рнае’с’и’на/че’и’ринаес’и’на, шездесе’и’на/шездесес’и’на, шеснае’с’и’на/шеснаес’и’на, шес’и’на/*

⁷² У РА (и) кратко: *вр’и’ешка², вр’и’ушка*.

ше'сѣина. Ипак, само је *једни'на*, *двоји'на*. Примери *деведесеѣи'на*, *осми'на*, *йѣйнаесѣи'на* очито су донесени недоследно (у РА и РСМ је МА дублетно).

Остале основе су ретке: *множи'на*, *неколици'на*, *ниѣди'на*, *околи'на*; *особи'на*, *йосѣељи'на*, *’среду'на* и такође непостојане у погледу МА: *до'лина/доли'на*, *дру'жина/дружи'на*, *ду'љина/дуйљи'на*, *закујни'на/зѣ'кујнина*, *мли'на'рина* (*мли'нари'на*), *осѣавина/осѣави'на*, *йоврши'на/йовршина*, *йра'шина/йраши'на*, *йрвина/йрви'на*, *йрѣина/йрѣи'на*, *садржи'на/с'адржина*, тако и у триплету *кујовина/ку'јовина/кујови'на*.

2.1.19.2. Колумнални лик -'ина, који носе, наравно, и творенице с мотивним МА, јавља се у речима *бажда'рина*, *ба'сина*, *бла'ѣина*, *бока'лина*, *боле'шѣина*, *боле'шчина*, *бо'чина*, *бра'дина*, *бро'дина*, *бр'сѣина*, *бру'сина*, *бр'чина*, *буда'лина*, *бу'квина*, *бу'љина*, *бу'ѣина*, *вамји'рина*, *ваша'рина*, *ве'йрина*, *ве'ѣрина*, *вида'рина*, *војни'чина*, *во'лина*, *во'шѣина*, *врача'рина*, *јале'бина*, *јѣа'рина*, *јенера'лина*, *јла'вина*, *јлагни'чина*, *јла'сина*, *јли'бина*, *јли'сѣина*, *јлуја'чина*, *јња'ѣина*, *јоведа'рина*, *јра'бина*, *јра'дина*, *јр'бина*, *јре'дина*, *јро'здина*, *јубе'рина*, *јубина*, *ју'јина*, *ју'њина*, *јуса'рина*, *јушѣе'рина*, *гре'њина*, *гро'бина*, *’дро'ждина*, *звона'рина*, *зо'вина*, *једна'чина*, *језе'рина*, *кне'јина*, *кому'шина*, *ко'ровина/ко'ровина*, *ко'шчина*, *кре'зудина*, *кромји'рина*, *кр'сѣина*, *ку'нина*, *лу'бина*, *љу'дина*, *ма'јина*, *ма'љина*, *манасѣи'рина*, *ме'сина*, *мо'јдина*, *мо'рина*, *мр'цина*, *олу'јина*, *оѣима'чина*, *ја'дина*, *јоља'рина*, *јрда'чина*, *јуда'рина*, *јусѣошина*, *јучина*, *револве'рина*, *ре'јина*, *ри'ѣина*, *ро'јина*, *све'ѣина*, *свиња'рина*, *свра'чине*, *сиро'вина*, *сѣа'рчина*, *сѣо'јина*, *’сѣр'вина*, *ѣа'лина*, *ѣеку'ћина*, *ѣи'морина*, *ѣо'рина*, *ѣр'њина*, *фра'ѣрина*, *Хрва'ѣина*, *хри'дина*, *цр'квина*, *ча'дрина*, *шкр'бина*. Десетак именица на -арина разликују се од оних с тим суфиксом по томе што су дефинисане на основу *potinum agentis* или другачије именице на -ар, уп. и горње *мли'нарина*. У овој су групи и три неслоговне основе: *јс'ина*, *јм'ина*, *’јр'ина*.

2.1.19.3. Основински лик другачији од наведеног, најчешће с МА пред ПОС, ређе пред пенултимом основе, носе именице *дла'ѣина*, *’ве'јрина*, *ве'ријине*, *в'ешѣичина*, *в'ихорина*, *’вр'љичина*, *вр'ѣложина*, *вуко'глачина*, *вукоје'бина*, *јо'ведина*, *’јодина*, *јра'шина*, *јубичина*, *ду'дучина*, *зѣ'веѣина*, *ј'арина*, *ка'љужина*, *кл'ачина*, *ко'нојчина*, *ко'ровина/ко'ровина*, *ко'шуљина*, *кре'веѣина*, *кре'зудина*, *кр'мачина*, *ку'ндачина*, *ку'јусина*, *ку'сѣурина*, *ле'ѣина*, *ли'сичина*, *ли'ѣина*, *лу'јејина*, *ма'музина*, *ме'дведина*, *ме'сечина*, *мр'шѣина*, *о'бразина*, *’о'йшѣина*, *’ја'смина*, *ја'учина*, *’јѣшѣалина*, *јо'двѣљчина*, *јо'ѣочина*, *јоѣр'бушина*, *јѣи'чина*, *ре'јина*, *ри'ѣина*, *са'ндучина*, *све'јковина*, *се'јеѣина*, *сли'ѣина*, *сѣа'рина*, *су'крвичина*, *су'јина*, *су'рвина*, *ѣа'ложина*, *ѣа'слачина*, *ѣв'орина*, *ѣк'анина*, *ѣо'љажина*, *ѣо'јузина*, *ѣ'орина*, *’увалина*, *’уѣробина*, *’ца'рина*, *ча'рајина*, *шкр'ѣичина*.

Међу њима посебног су типа оне творене од присвојног придева са -ов: *адо'носина/адоносина*, *а'јѣовина*, *а'ришевина*, *ба'бовина*, *ба'јремивина*, *ба'јреновина*, *ба'демовина*, *ба'ејовина*, *ба'еловина*, *ба'бовина*, *ба'ровина*, *бр'езовина* (*бр'езовина*), *бр'есковина*, *бр'есѣовина*, *ве'јровина*, *в'ишњевина*, *вр'довина*, *јло'товина*, *јра'бовина*, *јра'ничевина*, *јра'хоровина*, *јро'фовина*, *ја'бровина*, *ја'гедовина*, *ја'реновина*, *ја'бовина*, *ја'довина*, *ја'бановина*, *ја'вовина*, *ја'блановина*, *ја'буковина*, *ја'воровина*, *ја'ловина/ја'аловина*, *ја'асеновина*, *ја'сиковина*, *ја'леновина*, *ја'еловина*, *ја'ховина*, *ја'ујовина*, *к'есѣеновина*, *к'ековина*, *к'еловина*, *к'не'јевина*, *к'орњачавина*, *к'ра'љевина*, *к'рушковина*, *ле'сковина*, *ли'јовина*, *ло'зовина*, *ло'сосовина*, *лу'ковина*, *лу'чевина*, *о'чевина*, *јра'гедовина/јра'гедовина*, *ра'киѣовина*, *ри'совина*, *са'ндгаловина*, *свр'чевина*, *со'мовина*, *ѣо'јо'ловина*, *ѣр'ешњевина*, *ѣр'новина*, *Хе'рѣејовина*, *хра'сѣовина*, *ца'ревина*, *це'ровина*, *чу'кундгедовина/чуку'ндгедовина*. Оне већ редовно, као и с другим суфиксима, задржавају мотивне ликове, који су двојаки: (а) једнаки ПЛ мотивне именице и (б) у специјалним случајевима фиксирани у лику *а'-ов* (о чему детаљније под -ов). У односу на ликове придева налазимо неочекивана краћења у *ба'новина/ба'новина*, *ѣи'јковина/*

ши'ковина. За др'вовина, зе'чевина, јо'вовина, куку'рузовина/кукурузо'вина, л'иковина, ме'довина/медо'вина, ми'шевина, р'о'овина, сви'бовина, шју'њевина, хр'чковина РСЈ не даје мотивни придев, али су ликови махом правилне прозодије. Уочи ипак изостанак прогресије у р'о'овина (уп. ме'довина), прогресију у др'вовина, ми'шевина, прогресију и краћење у зе'чевина, шју'њевина и претсуфиксално МА у медо'вина², кукурузо'вина². Ја'рчевина је према ј'арчев.

Дублетне ликове с мотивним и претсуфиксалним МА забележили смо у ви'шина/в'ишина, је'зичина/јези'чина, кѣ'њчина/ке'њчина, клису'рина/кли'сурина, кло'бучина/клобу'чина, ко'жушина/кожу'шина, л'азина/ла'зина, ло'нчина/лѡ'нчина, ма'јарчина/ма'јарчина, нева'љалчина/неваља'лчина, ра'жина/р'ажина, ш'иквина/ши'квина, ш'р'бушина/ш'рбу'шина.

Како се види, при формирању колумналног претсуфиксалног лика безизузетно долази до прогресија МА и краћења ПОС, а код оних с мотивним само до краћења ПОС: ре'йна; м'есечина, њ'аучина; њ'к'анина, сл'ишина; с'и'ошина..., али ипак ма'јарчина, њ'о'гвољчина (у ОР њ'одво'љчина²). Код оних на -овина/-евина то не важи (ба'бовина, кра'љевина...), јер је ПОС морфема -ов-.

Када се примери с мотивним МА и они с МА прогредираним до суфикса, већим делом аугментативи, упореде с ПЛ основа од којих су грађени, увиђа се да се су доминантни типови ови: л'у'јежина ~ л'у'јеж (3 : 0), ла'вина ~ ла'ва (20 : 2 дублетна), ш'о'јузина : ш'о'јуз (26 : 2 : 6 дублетних). Умеренији је однос у л'ешина : бро'дина (20 : 13 : 2 дублетна примера), а скоро уједначен у в'ихорина : њ'уш'е'рина (7 : 5). На основу тих тежњи добијамо хомонимске парове ри'шина : р'и'шина (~ р'и'ш- : р'и'ша), ре'йна : ре'йна (~ р'е'и : р'е'ја), па и њ'учина (~ њ'у'к) : њ'учина (немотивисано, историјски од њ'ући)⁷³.

2.1.19.4. Једна такође бројна група именица фиксира МА пред ПОС: 'баш'ина, ве'шро'мешина, водо'дерина, воско'варина, воско'цедина, вуко'једина, дво'ковина, дрво'шочина, жабо'кречина, за'веш'ина, за'о'решина, за'којина/за'којина, и'жлебина, и'збочина, и'збрежина, из'о'решина, и'здерина, и'здубина, и'зједина, и'злучина, и'змешина, и'скојина, и'с'јарина, к'озина, 'к'омина, к'ојина, косо'дрвина, кра'јина, кр'овина, л'ужина, мишо'једина, муво'серина, на'дубрина, о'тризина, о'лујина, о'ш'ојина, њ'ашворина, њ'ерина, њ'о'г'орина, њ'о'дршина, њ'о'задина, њ'о'леђина, По'савина, њ'о'ш'кајина, њ'ре'о'решина, 'њ'ре'седлина, њ'ри'веш'ина, њ'ро'сијина, ра'скојина, ра'с'ш'ојина/ра'с'ш'ојина, р'овина, ск'ујина, с'ил'ачине, суво'међина, с'урина, ш'врдо'кожина, ш'р'ашина, у'бодина, у'врашине, у'дубина, у'звисина, у'рвина, ц'едина, црво'једина, црво'шочина. То су, видимо, највећим делом девербали, ПСТ и ССТ, али има и неколико речи од именица (као к'озина, кра'јина), од прилога (њ'о'задина) и др. У овој групи уз краћење ПОС уочавамо и регресију МА (воско'варина, дво'ковина, жабо'кречина, и'жлебина, и'збочина, и'здубина, и'скојина...).

У в'ојводина/во'јводина, изузетно, поред мотивног МА, видимо и оно прогредирано до ПОС.

Неколико речи не приклања се сасвим овом типу, већ се даје у дублету с претсуфиксалним МА: ко'вина/к'овина, коло'шечина/колоше'чина, ло'вина (л'овина), миро'вина/ми'ровина, њ'ус'ш'о'ловина/њ'ус'ш'оло'вина, руко'шворина/рукош'во'рина, умош'во'рина/умо'шворина. С њима уп. и горње само претсуфиксалне вуко'је'бина, њ'ус'ш'ојо'љина; њ'ош'р'бушина и триплет ку'јо'вина/ку'јовина/ку'јови'на. Када се упореде односи као ко'вина/к'овина : дво'ковина; коло'шечина/колоше'чина : црво'шочина (и за'о'решина : њ'осек-о'шина²), види се да је прозодија ових речи у превирању.⁷⁴

⁷³ ХЈП значења ових двеју речи даје у обратном односу акцената.

⁷⁴ У градском говору је често и мотивно МА жабо'кречина, али од речника њега предвиђа једино Чедић (али према кр'ечини!).

2.1.19.5. Најређе творенице са суфиксом *-ина* узимају образац с регредираним МА пред четвртим слогом с краја (иницијалним). То је једини лик у *з'ајремина* и *й'омрчина*, а дублетни у *о'младина/омладина*, *?'оморина/о'морина*, *р'аздаљина/ра'здаљина*, као и *садржи'на/с'адржина*. За ликове као *й'аучина*, *св'еишкови́на*, па и петосложно *ј'аворовина* в. међу мотивним ПЛ.

На крају, осврћући се улогу МА у разликовању горњих хомонима као *риш'ина*, *рей'ина* (па и *й'учина*) – која своје утемељење дугује различитим ПЛ мотиватора, поменимо и функцију разлике коју МА ствара при творби семантички различитих категорија. Према неутралном *?'блаишина* 'врста грожђа' стоји пејоратив *бла'ишина*. Разлици у конотацији се може придодати и различит тип творбе оличен у примерима *ве'ирина* : *з'а'веирина*.

2.1.20. Суфикс *-чина*

Трочетвртинска већина именица са *-чина* носи колумнални лик *-'чина*: *боле'шчина*, *буда'лчина*, *й'оми'лчина*, *раки'јчина*, *револве'рчина*, *шаба'нчина*, *чара'йчина*, *јавра'нчина*, *бара'йчина*, *бое'мчина*, *буздова'нчина*, *буна'рчина*, *ви'нчина*, *врући'нчина*, *јла'вчина*, *јово'рчина*, *ју'њчина*, *шруи'о'вчина*, *це'вчина*, *ш'идељи'вчина*. Ипак, мотивна МА остају у *ма'ниуйчина*, *ше'речина* *ше'речина*, дублетно и у *ба'ксушчина/баску'шчина*, *дола'мчина/до'ламчина*, *ко'жушчина/кожу'шчина*; *јурма'нчина/јурманчина*.

У неколико примера јавља се и дужење пред сонантом у ПОС *йраши'нчина/йраши'нчина*, *шаљи'вчина/шаљи'вчина*; *лојо'вчина/ло'јовчина* (у последњем с кумулацијом дужина!) или задржан дуг ПОС: *ле'нчина*, *цр'нчина* ('змија'). Неки од тих примера – нпр. *шаљи'вчина*² : *ш'идељи'вчина*, *йраши'нчина*² : *врући'нчина* – ако не и сви, могли би се ускладити.

2.1.21. Суфикс *-нина*

Изведенице на *-нина*, које се у понеком примеру могу изводити из придева суфиксом *-ина*, махом носе ликове који одговарају таквим деадјективима, *-'нина*: *кревейни'на*, *креи'ни'на*, *ошкуйни'на*, *ош'иремни'на*, *складишни'на*, *укњижни'на*, *усшуйни'на*. Они су дублетно дати у *йосмрш'ни'на/йо'смрш'нина*, *йревозни'на/йр'е'вознина*, *й'вознина/увозни'на*, *укојни'на/у'којнина*, *улазни'на/у'лазнина*, *ујисни'на/у'јиснина*, с ликовима аналогним овима: *и'скојина*, *йо'гјорина*.

Као и *йо'й'удбина* код суфикса *-бина*, једино је *й'уш'нина* с дугим ПОС.

2.1.22. Суфикс *-овина*

Код именица грађеним с овим суфиксом (који познаје и варијанту *-(j)евина*) може се издвојити, посебно код девербала, доминантни ПЛ (1) с претсуфиксалним МА: *бра'њевина*, *?'бу'новина*, *ја'ревина*, *јо'ревина*, *јра'њевина*, *јра'шевина*, *јру'шевина*, *заш'и'њевина*, *излучевина*, *и'мовина*, *ка'вовина*, *ка'љевина*, *ко'шевина*, *кру'новина*, *кр'чевина*, *ку'новина*, *лу'чевина*, *?'љи'товина*, *ја'љевина*, *?'ји'љевина*, *јросја'чевина*, *јро'шевина*, *ју'й'ковина*, *ра'јевина*, *ри'љевина*, *ру'шевина*, *ша'љевина*, *ш'во'ревина*, *ше'ковина*, *шо'љевина*, *шру'ловина*, *ци'ловина*. Ипак, јављају се још два суфиксална МА: (2) *-о'вина*: *жиро'вина*, *хлаго'вина*, *?'свило'вина*, дублетно у *изра'њевина/изра'њевина*, *јрера'њевина/јрера'њевина*, *јриш'и'њевина/јриш'и'њевина*, *уш'и'њевина/уш'и'њевина*⁷⁵; и још (3) *-овина*: *осо'вина/осовина*, *јоловина/јоловина*, само у дублетима.

Неколико речи задржава мотивно МА, пред ПОС: *бо'жиковина*, *в'осковина*, *мо'крањевина*, *с'иревина*; *м'ајчевина*, *јучевина* (~ *јуч-*). У *бела'нчевина/бел'нчевина* МА је пред суфиксом, али се задржава мотивна дужина ПОС.

⁷⁵ Грешком дато двапут с истим акцентом: „ушт'ењевина“.

2.1.23. Суфикс -авина

Све девербалне именице са суфиксом *-(j)авина* имају колумнални лик *-'авина*: *вла'давина, њр'м'лавина, др'жавина, кр'ї'лавина, ло'м'лавина, ме'шавина, му'ш'лавина, ње'ш'лавина, њр'ш'їавина, су'к'лавина, шїи'њавина, шїу'шїњавина*. Већини тих примера то је и мотивни лик, али има и оних с краћењем или прогресијом МА (*ме'шавина...*, *кр'ї'лавина*). Једино *ї'адавине* задржавају ПЛ мотиватора.⁷⁶

2.1.24. Суфикс -арина

Именице грађене суфиксом *-арина*, које овде не изводимо од имена вршиоца радње (уп. примере као *свиња'рина* у т. 2.1.19.2), редовно имају колумнални лик *-а'рина*, вероватно настао правилно према *свиња'р- ~ свиња'рина*: *брога'рина, воза'рина, їлава'рина, їлобарина, їроба'рина, дима'рина, дрва'рина, група'рина, земља'рина, крчма'рина, кућа'рина, лежа'рина, мосїа'рина, њїјача'рина, њошїа'рина, њсеїа'рина, риба'рина, сїана'рина, шїеїа'рина, шїрава'рина, храна'рина, цесїа'рина, чува'рина, школа'рина, шума'рина*. Од тога одступају једино дублети *ск'еларина/скела'рина* (иницијално МА је Вуково) и *шїроша'рина/шїрошари'на*. Узет уз *млинари'на*², последњи пример показује тежњу – мислимо, проширену у стандарду – да се уопшти суфиксално МА.

2.1.25. Суфикс -ачина

Премеша'чина, сїрда'чина, а и друге речи са суфиксом *-ачина* које РСЈ не бележи, носе колумнално суфиксално МА.

2.1.26. Суфикс -бина

Ове речи, за разлику од оних са *-ба*, зависних од броја слогова основе, редовно носе МА пред ПОС: *вр'аџбина, за'дужбина/за'дужбина, на'руџбина/на'руџбина, на'сеобина/на'сеобина, о'шїаџбина, њо'сїџбина*. Уз тај лик, у три дублета – *родби'на/р'одбина, с'удбина/судби'на, шї'азбина/шїазби'на* – јавља се и суфиксално МА, који се у савременом стандарду – чини се – избегава. Једино *њо'ї'удбина* неосновано задржава дуг ПОС (тако у свим речницима).

2.1.27. Суфикси на -ВКина

Речи грађене овим суфиксима, међу којима су прве најбројније, доследно имају колумнални лик са суфиксалним МА *-а'-ина*:

- (1) *краву'љина, сову'љина, шїраву'љина, чорбу'љина;*
- (2) *бабу'рина, браду'рина, бришву'рина, дрчу'рина, реїу'рина, реїу'рина;*
- (3) *женшїу'рина;*
- (4) *куће'рина;*
- (5) *људе'сина;*
- (6) *їлаве'шина, сїаре'шина;*
- (7) *вейру'шина, орлу'шина.*

2.1.28. Суфикс -ичина

Различито МА у *добри'чина* (и *му'дричина/мудри'чина* из РА) упоређено с *бр'ашїичина, с'есїричина* сугерише да можда у питању нису речи с истим суфиксом, како их тумачи Клајн (2003). Чини се да је *-ин-* у *бр'ашїичина, с'есїричина* присвојно, а МА у тим примерима мотивно одн. регредирано (уп. *се'сїрица*).

2.1.29. Суфикс -ешина₁

⁷⁶ Јединачни суфикс *-олина*, присутан у речи *ї'усшїолина*, осим тог ПЛ може донети још и претсуфиксално МА као у примерима са *-авина, -овина*: у РМС, Мат, ХЈП, Чед имамо само *ї'усшїолина*, а у ОР обе варијанте.

Доследно је МА на суфиксу код свих оваквих именица: *бабе'шина, баре'шина, ба'шине'шина, бачве'шина, браве'шина, брадве'шина, браде'шина, бри'ше'шина, брче'шина, дубе'шина, дубе'шина, дугале'шина, букве'шина, буле'шина, ва'шре'шина, ве'шиче'шина, њу'ше'шина, месе'шина* итд. итд.

2.1.30. Суфикс -е'шина₂

Творенице с овим суфиксом редовно имају ПЛ *а'-е'шина*. Чак им је и број слогова уједначен (4): *ра'ве'шина, њу'ше'шина, ди'вље'шина, зе'че'шина, ја'ње'шина, ја'ре'шина, ја'рче'шина, ју'не'шина, ко'зле'шина, ко'ње'шина, кр'ме'шина, ку'не'шина, о'вче'шина, ња'че'шина, њи'ле'шина, њра'се'шина, сви'ње'шина, ср'не'шина, ње'ле'шина, њуре'шина*. Значњски и творбено, али не и прозодијски, од наведених примера донекле одудара *хла'ге'шина* 'пихтије', што је по Скоку другачијег постања.

Речи на *-оре'шина*, које Клајн (2003) сврстава у ову групу, не могу јој припадати, будући да у ијекавској варијанти гласе *за'орје'шина* и сл. За њих в. -ина.

Творенице са суфиксима *-е'шина₁* и *-е'шина₂* граде минималне парове *браве'шина : бра'ве'шина, њу'ше'шина : њу'ше'шина*.

2.1.31. Суфикс -о'шина

Готове све творенице с овим суфиксом имају ПЛ *-о'шина*: *бљу'во'шина, бри'зо'шина, бри'со'шина, др'љо'шина, бу'шо'шина, ја'ро'шина, је'до'шина, је'зо'шина, де'ро'шина, др'љо'шина, др'јо'шина, жвр'љо'шина, засе'ко'шина, засе'ко'шина, зе'ро'шина, из'је'ро'шина, из'де'ро'шина, из'ми'ш'љо'шина², из'ре'зо'шина, кр'хо'шина, ли'јсо'шина, мр'љо'шина, о'је'до'шина, о'же'то'шина, о'је'ко'шина, њо'де'ро'шина², њо'се'ко'шина², њр'љо'шина, њро'де'ро'шина, њр'ско'шина, њу'ко'шина, раз'де'ро'шина, расе'ко'шина, ре'зо'шина, се'ко'шина, смр'зо'шина, с'јру'то'шина, с'јру'ло'шина, уми'ш'љо'шина², уре'зо'шина, усе'ко'шина, хра'ко'шина, хр'ко'шина, цр'ко'шина, шкра'до'шина, шу'ј'љо'шина*. Четири наведене дублетне именице имају варијанте на *-о'шина*: *из'ми'ш'љо'шина², уми'ш'љо'шина², њо'де'ро'шина², њо'се'ко'шина²*, од којих према последњим двома недоследно стоје недублетне творенице с владајућим ПЛ: *де'ро'шина* (з-, раз-, из-, њро-), *се'ко'шина* (за-, раз-, у-).

2.1.32. Суфикс -ш'шина

Две се прозодијске карактеристике твореница изведених овим суфиксом издвајају и летимичним прегледом грађе: 1) оне већином имају МА пред суфиксом, 2) готово половина њих (30/66) забележена је с дублетним ПЛ.

Начелно се може констатовати да оне све имају или мотивни ПЛ или лик *(-)а'-ш'шина / (-)а'-ш'шина*. Па ипак, ствари су много сложеније. Најпре, када је у питању место акцента, увиђа се следеће:

2.1.32.1. Речи с МА на крају основе задржавају то место: *аус'јрија'нш'шина, балка'нш'шина, до'е'миш'шина/до'е'миш'шина, бурж'у'јш'шина, је'рм'а'нш'шина, јлу'ја'ш'шина, јос'јо'ш'шина/јос'јо'ш'шина, је'ру'дија'нш'шина, донж'у'а'нш'шина, евро'је'јш'шина, е'н'л'е'ш'шина, е'јку'ре'јш'шина, и'ш'алија'нш'шина/и'ш'алија'нш'шина, је'вр'е'јш'шина, камеле'д'нш'шина, ла'ш'ј'нш'шина, ма'ђ'а'рш'шина/ма'ђ'а'рш'шина, сиром'а'ш'шина², фарисе'јш'шина, франц'у'ш'шина, цр'но'ј'рш'шина (~ Цр'но'ј'рш'шина²); л'е'нш'шина, с'а'мш'шина; за'до'в'љш'шина*.

Где је МА пред последњим слогом основе, ПЛ се произвољно поларизује према напред наведеном обрасцу: *а'ра'јш'шина, л'у'јеш'шина, сиром'аш'шина², ск'у'јш'шина* према *ва'њш'шина, заос'ј'а'вш'шина, ла'ш'ј'нш'шина, не'ва'ља'лш'шина (не'ва'ља'лш'шина), не'ма'ш'шина, не'јо'до'јш'шина, ос'ј'а'вш'шина, фра'је'рш'шина, цр'но'ј'рш'шина*, с дублетима *безо'бра'ш'шина/безо'браш'шина, л'о'ј'овш'шина/ло'ј'овш'шина, ино'кош'шина/ино'кош'шина, не'и'маш'шина/не'и'маш'шина, р'ђ'а'вш'шина/р'ђ'а'вш'шина*. Ту спадају и доследно акцентовани примери *е'ка'вш'шина/е'ка'вш'шина, и'је'ка'вш'шина/и'је'ка'вш'шина*,

ī'кавшїина/икā'вшїина, jē'кавшїина/јекā'вшїина, кā'јкавшїина/кајкā'вшїина, ца'кавшїина/цакā'вшїина, ча'кавшїина/чакā'вшїина, шїō'кавшїина/шїокā'вшїина.

Где је МА даље од последњег слога основе, изведеница добија МА пред суфиксом: *буīа'ршїина, ілембајē'вшїина, ірађā'ншїина/ірађа'ншїина, домобрā'ншїина, ђавō'лшїина, калуђē'ршїина, лукā'вшїина, малоірађā'ншїина/малоірађа'ншїина, неоірā'ншїина, нейогō'їшїина, іоірē'їшїина, ірљā'вшїина, іуђї'ншїина, фрајē'ршїина.* Једини изузетак је дублет *кукā'вшїина/к'укā'вшїина*. Именице из друге групе су у РА, поређења ради, много доследније дате с дублетним ликовима (поред наведених, и *арайшїина, заосїавшїина, луйешїина, немашїина, осїавшїина*), тако да примера са само мотивним ликом, осим *ск'уйшїина*, нема; док за оне из треће групе речници РА и РС не бележе облике с мотивним ПЛ (једино: *л'укā'вшїина*²).

2.1.32.2. Када је у питању квантитет ПОС, уочавају се ове тенденције. Творенице с МА пред суфиксом редовно имају дуг последњи слог основе, било да је он у мотивној речи затворен сонантом или није, било да је (1) дуг или (2) кратак: (1) *аусїријā'ншїина, балкā'ншїина, буржў'јшїина, іермā'ншїина, ілуйā'шїина, ірубїјā'ншїина, донжуā'ншїина, евроіē'јшїина, еїикурē'јшїина, јеврē'јшїина, камелеб'ншїина, лайї'ншїина, фарисē'јшїина, црноіō'ршїина; лē'ншїина, сā'мшїина; сиромā'шїина², енїлē'шїина, францў'шїина; (2) домобрā'ншїина, ђавō'лшїина, заговō'лшїина, заосїā'вшїина, калуђē'ршїина, кукā'вшїина, лайї'ншїина, лойō'вшїина, лукā'вшїина, неоірā'ншїина, осїā'вшїина, ірљā'вшїина, рђā'вшїина, іуђї'ншїина, фрајē'ршїина и екā'вшїина², ијекā'вшїина², икā'вшїина², јекā'вшїина², кајкā'вшїина², цакā'вшїина², чакā'вшїина², шїокā'вшїина²; безодбрā'шїина², инокō'шїина², неимā'шїина², немā'шїина, нейогō'їшїина, іоірē'їшїина.* То не важи за две именице: *буīа'ршїина, ва'њшїина*, а ни за седам дублета: *боē'мшїина/боē'мшїина, ірађā'ншїина/ірађа'ншїина, ишїалијā'ншїина/ишїалија'ншїина, мађā'ршїина/мађа'ршїина, малоірађā'ншїина/малоірађа'ншїина, невалā'лшїина (невалā'лшїина); іосїō'шїина/іосїō'шїина*, што је необично, будући да се све основе осим последње завршавају сонантом.

Творенице с мотивним МА које пред суфиксом немају сонант, за разлику од оних с помереним МА, не дуже ПОС: *а'райшїина, безо'брашїина², ино'кошїина², лў'їешїина, неи'машїина, сиромā'шїина², ск'уйшїина*, док се оне које сонант имају понашају недоследно: *лō'їō'вшїина, к'укā'вшїина, р'ђā'вшїина* према *ē'кавшїина², ијē'кавшїина², ī'кавшїина², jē'кавшїина², кā'јкавшїина², ца'кавшїина², ча'кавшїина², шїō'кавшїина².*

На основу ових примера увиђа се да је квантитетска алтернација готово доследно конкомитантна прогресији МА, а да је прати недоследно када померање изостаје. Сонант пред суфиксом не игра значајну улогу у дуљењу ПОС (*францў'шїина : буīа'ршїина, а'райшїина : ē'кавшїина*, али *лō'їō'вшїина*). Дужина нефиналног слога, изгледа, нема утицаја на појаву алтернација (*лō'їō'вшїина/лојō'вшїина, ē'кавшїина/екā'вшїина, лў'їешїина* – у РА и *луйē'шїина*); он се, очекивано, при прогресији МА скраћује.

Именице *будалā'шїина, фукарā'шїина*, једине с мотивном речју женског рода на -а, од свих осталих разликују се по томе што суфикс не додају на основу, већ на облик номинатива једине. Стога ни њихов ПЛ нисмо укључили у горњу класификацију, посебно зато што би у питању могао бити и суфикс -ашїина.

Издвојили смо и неколико примера у којима суфикс -шїина уноси аугментативно/пејоративно значење: (1) *врућї'шїина/врући'шїина, раки'шїина/раки'шїина*, са губљењем финалног основинског сонанта, и (2) *іно'јшїина*,

*врућ'ншићина, Циџа'ншићина/Циџа'ншићина*⁷⁷. Њихови су прозодијски ликови недоследни и међусобно, а и у поређењу с горњим типовима.

2.1.33. Суфикси *-ушићина, -ешићина, -ишићина*

Остали пејоративи који се завршавају на *-шићина* на сличан се начин колебају: *бару'шићина/бару'шићина, ваџру'шићина/ваџру'шићина, веџру'шићина/веџру'шићина, њору'шићина/њору'шићина, рђу'шићина/рђу'шићина*. Само кратак први суфиксални слог имају *јару'шићина, љовжђу'шићина*, а само дуг *мајлу'шићина, курвџе'шићина, мајарџе'шићина, кућу'шићина*. Нисмо уочили разлоге за овакво колебање. Код ових именица, како се види, једино је доследно МА, за првим суфиксалним слогом.

2.1.34. Суфикс *-овшићина*

Три творенице с овим суфиксом *брајџ'овшићина, љемџајџ'овшићина, доџџ'овшићина, хамлејџ'овшићина*⁷⁸ имају устаљен ПЛ, *-џ'овшићина*.

2.1.35. Суфикс *-ична*

Као са суфиксом *-ичина* имамо уједначено и *бр'аџична, с'есџична*, али ипак *деве'рична* (у РА и с мотивним МА: *деве'рична*).

2.1.36. Суфикс *-ња*

2.1.36.1. Глаголске именице са *-ња* имају фиксирано МА пред суфиксом, а у погледу дужине ПОС колебају се. Доминирају ликови с дужином, у приближном односу 3 : 1 или, прецизније дато, *-а'ња : -а'ња 77% : 23%*.

(1) *-а'ња* – *блудња, вр'иња, ља'иња, љџ'жња, љр'дња, љр'иња, љр'иња, доџр'дња, жудња, зе'бња, изџр'дња, је'жња, кра'дња, кре'иња, кри'вња, ку'иња, ку'шња, лу'иња, љу'иња, ма'жња, мр'жња, му'иња, наџр'дња, љоме'иња, љоџр'жња, љреџр'дња, љре'иња, ра'дња, разџр'дња, ре'дња, ру'жња, сџ'дња, си'иња, ски'иња, слу'иња, сме'иња, сму'иња, сџр'дња, ср'дња, сџре'иња, швр'дња, шје'жња, шџа'иња, шр'жња, шре'шња, шр'иња, ћу'иња, уџр'дња, хи'иња, че'жња, ше'иња, шје'дња; земљор'дња (ССТ)*

(2) *-а'ња* – *злойа'иња, џкла'дња, ко'иња, ко'шња, ља'иња, љле'иња, љра'иња, љро'шња, цва'иња*

(1–2) *-а'ња/-а'ња* – *вџ'жња/во'жња, џџа'вња/џа'вња, ки'иња/ки'иња, но'шња/но'шња, оџлџ'дња/оџло'дња, ља'жња/ља'жња, љоџр'шња/љоџро'шња, љохо'дња/љохџ'дња, љроизво'дња/љроизво'дња, сар'дња/сара'дња*.

2.1.36.2. Када се творенички ликови упореде с мотивнима, добија се објашњење за тако велик број дугих ПОС. Наиме, од седамдесетак именица са *-ња*, њих 48 (готово 70%) творено је од глагола с дугом основом⁷⁹ и оне све носе лик *-а'ња*. Остале се понашају мање доследно.

Како видимо из табеле 2, у групи *ко'сиџи* нешто су чешћи ликови с кратким ПОС него у групи *ља'иџи* (61% : 55%), мада малобројност примера не дозвољава посвећивање пажње том податку. Закључили бисмо да су обе групе, код Маретића (1899) и Б. Николића (1970) поларизоване према дужини основе, данас у превирању.

⁷⁷ Као секундарно значење ове лексеме РСЈ даје и 'цигански начин живота', по чему би она ишла с твореницама типа *џрађа'ншићина/џрађа'ншићина*.

⁷⁸ Овај тип изведеница, властито име + *-овшићина*, плодан је у интелектуалном језику. Ево примера из *Корџуса срџској језика*: *ђинђићевшићина, езџовшићина, жџовшићина, иџијевишићина, карџељевшићина, неохџијевишићина, љилаџовшићина, љџовшићина, русџовшићина, сноџовшићина, сџамџуловшићина, сџџџановшићина, шџарџифовшићина, шџиџовшићина, шџолџџџџевшићина, ујевићевшићина, шџилеровшићина*. Сви би они, према нашем осећању, имали ПЛ *-џ'овшићина*.

⁷⁹ Ту рачунамо речи од глагола *џр'исџи-џр'и'зџм, кр'сџи-кр'џ'дџм, вр'шеџи (вр'шеџи)*.

Табела 2. Расцодела ПЛ код суфиксала са -ња с мошивном крајкоћом

Тип	ā'-ња	a'-ња	-ā'-ња/-a'-ња
ко'сиџи	їлџ'жња	ко'їња, ко'шња, їле'їшња, їро'шња, џва'їшња	вџ'жња/во'жња, но'шња/нџ'шња, оїлџ'дња/оїло'дња, їоїрџ'шња/ їоїро'шња, їохо'дња/їохџ'дња; їроїзво'дња/їроїзвџ'дња
ї'аїиїи	кї'шња, хї'їшња, џџ'жња	їа'їшња, їра'їшња	кї'їшња/ки'їшња, їа'жња/їа'жња

У примеру *сарā'дња/сара'дња* (~ *сарађї'ваїи*) основа није прозодијски проминентна, па ју је тешко класификовати, што потврђује и чињеница да *-рад-* има и краткоћу, какву не би могло имати да му је основа (*са*)*рā'дїи*.

Условно у изведенице са *-ња* сврставамо и деноминале *'їлā'вња/їла'вња* 'већи комад дрвета; глава бадњака' и *'кла'дња* 'гомила клада'.

2.1.37. Суфикс *-екања*

С овим суфиксом имамо само *браде'кања* и *сїарче'кања*, који носе суфиксално МА.

2.1.38. Суфикс *-иња*

Трочетвртинска већина именица грађених суфиксом *-иња* носи (1) колумнални лик *-ā'-иња*. Остале су (2) с таквим МА али дугог ПОС или (3) с другачијим ПЛ, обично *-ā'-иња*.

(1) *блїзна'киња, бо'їиња, Бошња'киња, бу'кїиња, вешїа'киња, вршња'киња, їло'їиња, їлїа'киња, їорња'киња, їоршїа'киња, девешїа'киња, дешња'киња, дивља'киња, ду'дїиња, имења'киња, кле'киња, кне'їиња, лева'киња, луда'киња, ме'киње, мило'сїиња², нећа'киња, їрва'киња, їредња'киња, їрезимења'киња, їросја'киња, їусїиња'киња, северња'киња, седамдесетїоїодишња'киња, сїро'їиња, Слова'киња, їрећа'киња, хе'рџеїиња, џетїрдесетїоїодишња'киња, Че'хиња, ша'хиња, шездесетїоїодишња'киња, Шија'киња*

(2) *авџ'їиња, її'сїиња, свџ'їиња, узџ'їиња*

(3) *Вл'ахиња, Г'ркиња, р'обїиња – хе'рџеїиња, мо'нархиња/мо'нārхиња – ї'есникиња – к'аїоликиња/каїо'ликиња*

Дублети сачињени од чланова ових трију група су:

(1–2–3) *к'ухиња/ку'хиња, м'ишјакиња/мишја'киња, мона'хиња/мо'нахиња*

При поређењу тих ликова с мотивним у очи пада бројност именица на *-ā'киња*, које су највећим делом с краћењем форманта *-ā'к-*: *блїзна'киња, Бошња'киња, вешїа'киња, вршња'киња, їлїа'киња, їорња'киња, їоршїа'киња, девешїа'киња, дешња'киња, дивља'киња, лева'киња, луда'киња, їрва'киња, северња'киња, Слова'киња, їрећа'киња* (тако и *мона'хиња² ~ монā'х-²*), али такође и с прогресијом МА до пред суфикс: *нећа'киња, їредња'киња, їросја'киња, Шија'киња* (ипак, само је *ї'есникиња*, с морфемом *-ник-*); затим *седамдесетїоїодишња'киња, џетїрдесетїоїодишња'киња, шездесетїоїодишња'киња; їусїиња'киња; имења'киња, їрезимења'киња; дублетно м'ишјакиња/мишја'киња.*

Једносложне основе понашају се доста мање доследно. Наспрам мотивних ликова једнаких колумналном – *бу'кїиња, їло'їиња, ду'дїиња* (тако и *сїро'їиња*) – имамо *р'обїиња⁸⁰*. Прогресије МА (с краћењем) попут наведених, очекивано, имамо код покретних парадигми: *бо'їиња, кне'їиња*. Код непокретних основа типа *'а-* налазимо с

⁸⁰ Тако у свим речницима с МА пред ПОС, осим на ХЈП, где је колумнално МА: *р'обїиња*. За потоњи лик мислимо да је широко распрострањен у савременом стандарду.

једне стране *Вл'ахиња, Г'ркиња* (и *?'б'абиније?*⁸¹), с друге *кле'киња*⁸², *ме'киње, Че'хиња, ша'хиња*, а с треће девербал *к'ухиња/ку'хиња*.

МА удаљено од суфикса још је у двосложним основама *мо'нархиња*², *мо'нахиња*², *хе'рцеиња*, који потврђују наведено *Вл'ахиња, Г'ркиња*. Варијанта *мо'нархиња*² ~ *мон'арх-*, потврђена и у РА, ОР, излази из система; уп. бројне творенице типа *шрећа'киња*, као и пореклом сродно *мона'хиња*².

Придевске основе – *џ'у'сџиња, све'џиња, уз'џиња*, а тако би било и незабележено *џ'рокл'џиња* (РМС, ОР, Мат) – показују другачије понашање. Оне су с колумналним МА (у прва два случаја и мотивним), али без краћења ПОС.⁸³ Мада семантички несродан, и деноминал⁸⁴ *аве'џиња*, чији суфикс практично и нема значења, приклања се том лику. Та се лексема, додуше, наводи и у другачијим ликовима: *а'ве'џиња*⁽²⁾ (РА, Бабић 2002), *аве'џиња* (ХЈП).

На крају, у *мило'сџиња/мило'сџиња*, поред колумналног, имамо и необични суфиксални акценат, можда експресивни. Рекли бисмо да је он млађи (први пут забележен код Московљевића 1964 (1990²), па даље у РМС, РА, ОР, РСЈ); нема га у Вука, где је само *м'ило'сџиња*, а ни на западној страни (Ивековић и Броз 1901, Мат, Вукушић и др., ХЈП, Чедић); потврђен је у Срему, Поцерини и Пиви и Дробњаку (Николић 1964: 46).⁸⁵

2.1.39. Суфикс -киња

Именице творене суфиксом *-киња*, које означавају женску особу, у погледу МА понашају се сасвим правилно. Већина њих задржава МА мотиватора, једини МА које долази на крају основе регредира за један слог (нпр. *џ'рнкиња* ~ *џ'рнаџ*). У прве спадају десетине примера као *адве'нџисџкиња, Ази'јаџкиња, а'рајкиња, б'џрошкиња, в'о'воџкиња, ђа'урка...* Међу онима с регресијом имамо (а) речи од именица с покретним МА – *р'ојкиња; бу'рж'јкиња, вир'џу'о'скиња, деле'џа'џкиња, ка'ге'џкиња, канди'га'џкиња, ли'ше'рајкиња, Фра'нџ'скиња*; (б) речи од именица на *-а'-аџ* – *б'елкиња/б'елкиња, сџ'ранкиња, џ'рнкиња, Шва'ја'џаркиња, Шџ'а'нкиња; домо'ројкиња*; (в) речи од других именица са заосновинским МА *слушкиња; џ'оркиња* (и *за'џоркиња/за'џоркиња, на'џоркиња, џ'ри'џоркиња*); (г) девербали – *дв'оркиња/дв'оркиња, г'ојкиња/г'ојкиња, л'овкиња, р'ојкиња* (и *више'ројкиња, не'ројкиња, џ'рво'ројкиња*).

Неочекивану и с аспекта системности спорну прогресију МА до пред суфикс видимо у примеру и *дисџе'нџкиња* и низу дублета – *дели'нквенџкиња/дели'нквенџкиња, демо'нсџранџкиња/демонсџранџкиња, еманџи'џанџкиња/еманџи'џанџкиња, еми'џранџкиња/еми'џранџкиња, џ'реваранџкиња/џ'реваранџкиња, рефе'ренџкиња/рефере'нџкиња, џ'рафи'канџкиња/џ'рафика'нџкиња, фоли'ранџкиња/фолира'нџкиња, хосџи'џанџкиња/хосџи'џанџкиња, џ'рку'санџкиња/џ'ркуса'нџкиња*. Та решења – по свој прилици донесена, као и у РА и РМС, ради задржавања реализације сличне оној из већине новоштокавских говора (*дисџе'нџкиња*), и то по моделу који важи за придеве као *релев'анџан, вирул'енџан* (в. нпр. Стевановић 1991: 18, 31; РСЈ: 9) –

⁸¹ Клајн (2003) ову именицу сврстава међу мотивисане, али осим тога што је мотивација једва уочљива, ова именица не означава женску особу или, евентуално, место и, као ниједна друга, има варијанту *б'адине*.

⁸² У РСЈ мотиватор има и лик *кле'ка*; међутим, то не потврђују други речници и, с обзиром на необично донесена преклапања у значењу између одредница *кле'ка/кле'ка* и *кле'ка*, вероватно је у питању прозодијска контаминација именованог за биљку и за ракију с њом справљену.

⁸³ Деадјективна пак имена као *Бла'џиња, Дра'џиња*, можда под утицајем деноминала *Сџ'ра'хиња, Кр'сџиња* (у ОР и *Крсџи'ња!*), имају колумнални ПЛ. Уп. и *џ'р'џиња* ~ *џ'р'г-* (РА), код Николића (1970) и Стевановића (1986) дата с другим ПОС: *џ'р'џиња*.

⁸⁴ По Стевановићевом тумачењу, неуверљивом, ово је окрњена придевска основа (1986: 504).

⁸⁵ Уп. однос придевских варијаната *м'ило'сџив* : *мило'сџив* из т. 2.1.230.

нарушавају систем, јер су у нескладу с мотивним ликом (уп. уобичајено *дисидѐнѝ* ~ *дисидѐнѝкиња* с нормираним *дисидѐнѝ* ~ *дисидѐнѝкиња*), а понеки пример и с наведеним, хибридним типом придева (уп. *делѝнквенѝ* ~ *делѝнквенѝан* ~ *делѝнквѐнѝкиња*). Најзад, ти ликови су недоследни и у поређењу са системским *диску'шанѝкиња*, *инѝри'танѝкиња*. – Према *в'ирѝуоз*² немамо варијанту **в'ирѝуоскиња*², већ само *вирѝу'бз*² ~ *вирѝу'бскиња*.

Када је реч о дужини ПОС, налазимо колебања. Код основа на сонант дужина се задржава у *бу'ржѝјкиња*, *К'ос[б]вѝкиња*⁸⁶, *ѝр'тбвѝкиња*, *ц'рнѝкиња*, *Шва'јцарѝкиња*, *Шѝ'анѝкиња*, а кратки ПОС продужује у *ђа'урѝкиња*, *т'орѝкиња* (и *за'тбрѝкиња/за'тбрѝкиња*, *на'тбрѝкиња*, *ѝри'тбрѝкиња*), *ј'езѝрѝкиња*, *ка'урѝкиња*, *л'бвѝкиња*, *ѝри'сбјѝкиња*. Зачуђује скраћена основа *сѝр'анѝкиња* (~ *сѝр'анѝ*, мада у РСМ и *сѝр'анѝ-*²), *б'елѝкиња*², као и непродужена у *д'бјѝкиња/д'бјѝкиња*, *дв'орѝкиња/дв'брѝкиња* (прво према *до'јѝѝи*, друго према *дво'риѝи/дво'риѝи*).

Дуг ПОС без сонанта у одступу махом се крати: *ка'геѝкиња*, *канди'гаѝкиња*, *лиѝе'раѝкиња*, *сл'уѝкиња*⁸⁷, тако и *ѝермано'фойѝкиња*, *домо'роѝкиња*, *фаво'риѝкиња* од именица с дублетном дужином. Ипак, имамо и примере с квантитетом: *аналфа'бѝѝкиња*², *вирѝу'бскиња*, *деле'таѝкиња*, *Енѝлѝскиња*, *Фра'нѝѝскиња* (остали речници такође сведоче недоследност, али с понеким примером другачије забележеним, нпр. *деле'таѝкиња* у РА или *ка'геѝкиња* у ОР). Слично раслојавање, али с превагом краткоће, имамо код именица са -ка (т. 2.1.13.2).

Дужина префиксалног слога који претходи ПОС у малобројним забележеним случајевима такође није предвидљива. Док у *с'усеѝкиња*² она одговара мотивном лику, у *на'хоѝкиња/на'хоѝкиња* налазимо је скраћену (~ *на'хоѝ*), уп. такву појаву и у *на'хоѝка*², *на'хоѝе*². Према дугим *за'тбрѝка*, *за'тбрѝје*, *ѝри'тбрѝје* овде имамо *за'тбрѝкиња/за'тбрѝкиња*, *ѝри'тбрѝкиња*, а тако и *на'тбрѝкиња*, без сродних лексема. Кратко је, према мотивном лику, и *ѝри'сбјѝкиња*.

2.1.40. Суфикс -оѝиња

Неколико именица са суфиксом -оѝиња, као и оне са -оѝа₁, фиксирају МА за првим слогом суфикса: *босо'ѝиња*, *ѝоло'ѝиња*, *'живо'ѝиња*, *само'ѝиња*, *слабо'ѝиња*, *суво'ѝиња*, *ѝеѝо'ѝиња*, *чамо'ѝиња*.

2.1.41. Суфикс -оња

Именице са суфиксом -оња, све тросложне, прозодијског су лика *а'-оња*: *ба'лоња*, *бе'лоња*, *би'коња*², *блѝ'соња*, *бра'доња*, *бр'коња*, *вра'ѝоња*, *ѝа'лоња*, *ѝа'роња*, *ѝа'ћоња*, *ѝла'воња*, *ѝр'боња*, *ѝр'доња*, *ѝу'зоња*, *ду'ѝоња*², *жва'лоња*, *жге'роња*, *жѝ'нскоња*, *жѝ'лоња*, *зе'коња*, *ја'доња*, *кѝ'лоња*, *клѝ'мѝоња*, *клб'ња*, *кра'сѝоња*, *ку'соња*, *лѝ'доња*, *мѝ'доња*, *млѝ'коња*, *млѝ'ѝоња*, *мр'коња*², *мѝ'доња*, *нб'соња*, *ѝр'доња*, *ѝу'ѝоња*, *ре'ѝоња*, *ри'ћоња*, *рб'ѝоња*, *си'воња*, *ѝб'рбоња*, *ѝр'боња*, *ѝрб'моња*, *ѝрѝ'ѝоња*, *ћѝ'лоња*, *цве'ѝоња*², *ѝа'ѝоња*, *ѝа'роња*, *ѝѝ'ѝоња*, *ѝѝ'роња*, *ѝкѝ'мбоња*, *ѝу'ѝоња*.

Само у четири примера имамо дублетни лик 'а-оња: *б'икоња*², *д'уѝоња*⁽²⁾, *м'ркоња*², *цве'ѝоња*². *У'шоња* се прозодијски разликује од осталих именица овог типа. (уп. у ОР и Мат *у'шоња*.)

2.1.42. Суфикс -ара

Двестотињак именица са суфиксом -ара доследно имају колумнално МА пред суфиксом. Неке од њих су: *баби'њара*, *ба'гњара*, *ба'јара*, *буја'гара*, *бунде'вара*, *ви'нара*,

⁸⁶ Омашком штампано „Кдсовкѝња“.

⁸⁷ Овде иде и *с'уѝкиња* (ОР, ХП), које РСЈ не доноси – да ли као новију реч или као кроатизам, мада многе кроатизме бележи.

īаву'нара, īо'внара, ја'јара, каши'кара, куџу'сара, īанџи'љичара, īоми'јара, īош'очара, ре'дара, са'чмара, се'нара, сири'шџара, сџа'клара, шџу'нара, шџу'њара, ћили'мара, хле'бара, шкљо'цара, шџе'нара. Неслоговну основу, с истим ПЛ, имамо у *īс'ара*. Од ПЛ одступа једино *џ'иџлара* (поред *џ'иџларица* 'мрежа за ловљење циплова'), вероватно техничком грешком, будући да је у РМС *џ'иџлара*.

2.1.43. Суфикси -ускера, -ускара, -ескара

Малобројне речи с овим аугментативно-пејоративним суфиксима носе МА на њима: (1) *џаџу'скера, џраџу'скера*; (2) *џаџу'скара*; (3) *људе'скара*.

2.1.44. Суфикс -га

Мада само два примера потврђују суфикс *-га*, *кр'џвга* и *īр'āvга*, могло би се рећи да он изазива дужење ПОС и регресију МА до пред тај слог.

2.1.45. Суфикс -урга и сродни суфикси

Малобројни пејоративи на *-урга* доследно имају ПЛ *-а'-урга*: *џа'џурга, џала'вурга, īла'вурга, књи'журга, ко'сурга, ло'џурга, но'журга, ру'чурга*. То важи и за јединачне примере *ру'чурга, се'лурга, Ср'џурга*. Суфикс *-урга* имамо и у сличним именицама вишесложних основа *Буџа'рурга, Маџа'рурга* (ОР), а такве основе су у јавном говору можда познатије на примерима *Пили'џурга* и *Кача'вурга*, које срећемо и с непренесеним акцентима *Пилиџурга, Качавурга* и код новоштокавских говорника⁸⁸.

2.1.46. Суфикс -ура и сродни суфикси

Суфикс *-ура* махом уједначава ПЛ твореница постављајући МА иза основе.: *īа'гура, īла'вурга, дево'јчурга, же'нџурга, је'журга, ка'џурга, ко'журга², ко'шчурга, љу'шџурга, ма'шчурга (~ ма'асџ), сеља'нчурга*. Једино поред *ко'журга²* имамо и *кожурга²*.

Претсуфиксално МА имамо и у твореницама с јединачним суфиксима *-гура, -шџурга, -чурга*: *џија'нгура, Циџа'ншџурга, Циџа'нчурга*.

2.1.47. Суфикс -оџа₁

Облички и значењски сродан суфиксу *-оџа*, суфикс *-оџа* такође има доследно суфиксално МА, *-о'џа*: *џлаџо'џа, вредно'џа, ірехо'џа, ірозо'џа, диво'џа, добро'џа, јако'џа, красо'џа, лејо'џа, меко'џа, мило'џа, наџо'џа, іросџо'џа, срамо'џа, сџрахо'џа, суво'џа, шџојло'џа, чисџо'џа*. Бабић (2002: 355) под овим суфиксом наводи и именице као *ја'коџа*, али о томе в. под *-оџа₂*.

2.1.48. Суфикс -оџа₂

Клајн (2003) овај суфикс, с правом, за разлику од Бабића, издваја као посебан, с обзиром на род и прозодију твореница, као и порекло суфикса (различито значење се подразумева). РСЈ даје само један такав пример: *Л'икоџа* (шаливо и погрдно). Клајн (*l. c.*) наводи још имена као *Живоџа, Вукоџа* (у РА с иницијалним МА), те имена животиња *џакоџа/џикоџа, џаљоџа, враноџа, мркоџа* (у РА и код Стевановића (1986: 515) исто с иницијалним МА). Бабићеви (2002: 355) примери су и *ја'коџа/јакоџа, џ'елоџа, īла'воџа*, с тим ПЛ, које тако за прва два бележи и РА, а за трећи РМС. Ако би се изузела два примера с ПЛ *-о'џа*, можда случајна, могао би се уопштити ПЛ *џ'о-оџа*.

Минимални пар са суфиксом *-оџа₁* чини *џлаџо'џа ~ Бл'аџоџа*.

⁸⁸ У говору новинара босанскохерцеговачких телевизија чули смо и варијанту *Качаве'нда* (као *аџе'нда*).

ж'єнкица, ж'єнчица, ж'р̄ицица, зā'весица/зā'весица, зā'вршица/зā'вршица, з'адњица, з'аједница, зā'клоница², за'кључница/зā'кључница, з'арадица/з'арадица, за'ушница, зб'јрчица, здр'авица, зв'єрчица/зв'єрчица, изведе'ница, ијє'кавица/ије'кавица, и'кавица, и'меница, једно'кашњица, једно'сйрашњица, је'шреница/је'шреница, јуче'рашњица, к'аблица, ка[']марица⁹³, к'аменица, к'иселица, к'и'ћанчица/ки'ћанчица, кли'мєншица, ко'вєршица, ко'мовица, ко'шарица, кр'āјчица, кр'єчница, кри'лашњица, кр'ишчица, кр'лєчица, кр'љушшица, кр'шблицца, кру'ицица, кујун'ицица, ку'качица, к'уицица, ку'сшурница, кућа'рица, кућерица/кућерица, л'āђица, л'āкашњица, л'а'йавица, л'āрвица, л'єншица, луковица, љу'љашчица, љу'љчица, љу'шшица, љу'шчица, малојре'ђашњица, м'аљица, ма'нлихерица, м'ашерица, М'ашерице, ме'лбдијица, м'єсєчница, м'лāдица, мно'сйрашњица, мр'ицица, м'урвица, на'здравица, на'зувица, не'верица, не'йознаница², не'родица, несуд'ласица, о'вчица, о'кружњица/о'кружњица, о'шйужњица, о'ружњица/о'ружњица, о'сновица, о'шйусница, и'акошница, и'а'лāнчица, и'єрјаница, и'єче'ница, и'лєше'ница, и'о'вбрчица, и'о'таница, и'о'дводница, и'о'йицица, и'р'аунуцица, и'р'єдњица, и'р'єйєче'ница, и'р'єсшбоница/и'р'єсшбоница, и'р'єжњица, и'р'иземница/и'р'иземница, и'р'и'кључница, и'р'и'шєвєчица, и'р'и'сшуйицица, и'р'и'чица, и'р'осшоло'шичница, раки'цйицица, р'єншица, р'є'ашњица, р'єче'ница, р'одица, са'дгашњица, само'никлица, сā'сшавница, сваки'дгашњица, с'єлицца, сви'рāјчица, с'єнчица, сир'ошњица, сл'āмчица, сл'āнница/сл'āни'ница, сш'оменица, сш'р'āжица, сш'р'ајњица, сш'р'анчица/сш'р'анчица, сш'удє'ница, с'узница, с'урлица, с'ушрашњица/с'ушрашњица, ш'а'дгашњица, ш'āјчица, ш'āкшњица, ш'є'бријица, ш'є'рєйицица/ш'є'рєйицица, ш'б'ршица, ш'р'унчица, ш'єв'āдцйицица, ш'и'риловица/ш'и'риловица, ш'уркица, ш'урчица, у'војица, у'зāјмица, у'звишица, у'здица, у'зица, у'кољица, у'којицица, у'ложњица, у'ља'ница, у'шадница, у'рочица, ф'а'рмерица, ф'лб'берица⁹⁴, ф'р'āјчица, хам'āјлицица/хам'āјлицица, х'āрфица, х'єклица, х'оцйицица, хр'омица, хр'ише'ница, ц'є'дуљица, цр'вє'ница, цр'лє'ница, ч'āбрица, ч'āвчица, ч'є'љусница, ч'єр'ицица, ч'и'њєница, ч'о'бāнчица, ш'āјчица, шар'є'ница, ш'āшрица, ш'єши'рцйицица, шк'олицица/шк'блицца, шк'б'љкица.

2.1.53.2. У тој су групи и оне с МА иза ПОС, (1) дугог или (2) кратког. Њих ради упоређења с даљим примерима који познају алтернације наводимо засебно:

(1) аф'єрица, бб'ицица, бомбб'ница, вā'зица, в'илицца, виоли'ница, влā'дица, дā'дица, дā'мицица, єйизб'дица, каб'и'ница, колє'ицица, колб'ница, лє'јицица, марк'и'зица, мембрā'ница, мб'дглицца, св'илицца, сш'кицица, сл'у'ицица, сш'ирā'лицца, сш'м'њица, ш'єш'и'вицица, фи'шурница, фиб'чица, фризу'рица, шā'лицца, ш'є'шњица, шб'њица, од неименичких основа и злā'шњица, шр'удница; дублетно ане'дго'шњица/анє'дб'шњица, ма'шњица (мā'шњица), и'єрлицца/и'єрлицца, шā'вицица/шā'вицица, ка'и'єлицца/ка'и'єлицца – др'єзица (др'єзица), б'урица/б'урица, мб'мицица (м'омицица), ш'у'дицица/ш'у'дицица – к'ујицица/к'ујицица, х'умчица/х'умчица

(2) ажда'јица, а'лкица, а'лчица, бара'кица, бб'јица, бб'рдица, б'увицица, буда'лицца, вє'дрица, вє'кница, во'дица, вרא'о'лицца, иб'здица, иб'рица, и'уверна'шњица, да'шчица, дє'чица, дру'ждица, єйрувє'шњица, жє'ница, зє'мљица, зми'јица, и'тлицца, кас'а'бдица, ка'сицица, ка'фицица, ко'зица, ла'јсницица, ло'зица, лок'ница, ма'тлицца, ма'зшњица, мар'єлицца, ма'ркица, ма'шице, мо'лдица, му'вицица, му'шицица, но'ицица, и'чє'лицца, ро'сицица, сє'сшрица, сл'уждица, со'кница, чє'смицица; дублетно в'р'ицица/в'р'ицица, и'руицица/и'руицица, и'умицица/и'умицица, до'линицица/доли'ницица, др'шчица/др'шчица, и'трица (и'трица), 'ошњица/о'шњица, 'осшњица/о'сшњица, ш'єсш'єрица/ш'єсш'єрица, ш'р'шчица/ш'р'шчица, ф'уруница/ф'уруница, х'р'ицица/х'р'ицица, ш'у'ицица/ш'у'ицица и одговарајући примери из групе (1).

Велик број речи, ипак, фиксира МА пред ПОС, чиме оно постаје доминантно у овом творбеном моделу. Такав лик јавља се услед разних алтернација.

⁹³ Штампано „ка'марица“ ~ ка'мара, вероватно под утицајем хомонимних лексема к'амарица и ка'марица у РСМ.

⁹⁴ Мотиватор ове изведенице је Флб'бєр, име француског проналазача по коме је та пушка названа. Прозодија творенице сугерише пак неочекивани изговор *Флб'бєр.

2.1.53.3. Краћење ПОС имамо код именичких основа *бра'дица, валу'шица, вла'чица, вр'дица², вре'жица, ла'вица, пра'ница, пре'дица, пу'зица, де'вица, де'кица, гра'мица, ду'шица, жто'љица, жле'здица, зве'здица, је'зрица, кади'фица, клу'јица, ко'рјица, кр'мица, кру'јица, кће'ркица, кће'рчица, ку'лица, ку'мица, ку'ница, ла'и'ница, лис'та'рица, ло'и'рица, лу'чица, ма'љица, маши'ница, но'и'ница, о'вчица, њо'јица, рачу'ница, ре'сица, ре'чица, ру'дице, ру'кица, ру'чица, сама'рица, све'ћица, с'ре'лица, ша'блица, шра'вица, шру'дица, уз'дица, фои'е'љица, и код других основа (махом придевских): бе'лица, бр'зица², вра'ница, вру'ћица, ла'вница, ло'рчица, гра'жица, жи'вица², жу'шица, кри'вица⁽²⁾, крс'та'рица, кру'и'ница⁽²⁾, љу'шица, мла'дица, му'дрица, њли'и'ница, њра'зница, са'мица, све'и'лица, сла'ница, су'шица, ша'мница, швр'дица, шр'и'ница, шу'ћица, це'лица, цр'ница, а тако и код речи чији мотиватор познаје и другачији ПЛ: і'ош'ћица/і'ош'и'ница, 'ивица/и'вица, кре'с'и'ница/кр'ес'и'ница, ша'млица/ш'амлица, шор'дица/ш'ордица; да'ш'и'ница (д'аш'и'ница), ка'н'и'ница/к'ан'и'ница, ла'м'и'ница/л'ам'и'ница.*

Према инваријантном мотиватору с дужином имамо варијантно краћење у многим примерима: *вре'дница/вр'е'дница, ла'дница (ла'дница), аван'у'рица/аван'у'рица, ба'кица/ба'кица, бе'дица/бе'дица, блу'зица/бл'у'зица, до'дица/до'дица, до'д'љица/до'д'љица, до'рица/до'рица, бра'здица/бра'здица, бра'ница/бра'ница, др'кица/др'кица, брошу'рица/брош'у'рица, вр'с'и'ница/вр'с'и'ница, ли'с'и'ница/ли'с'и'ница, і'ос'и'ница/і'ос'и'ница, і'ран'а'и'ница/і'рана'и'ница, до'љица/до'љица, држа'љица/држа'љица, ду'и'љица/ду'и'љица, к'ф'лица/к'ф'лица, ко'кица/ко'кица, кра'и'ница/кра'и'ница, ку'лица (ку'лица), ла'с'и'ница/ла'с'и'ница, ле'и'зница (ле'и'зница), ли'рица/ли'рица, ма'и'ница/ма'и'ница, му'и'ница (му'и'ница), њу'ш'кица/њу'ш'кица, њу'ш'чица/њу'ш'чица, њан'шало'нице/њан'шал'о'нице, њла'и'ница/њла'и'ница, њри'јица/њри'јица, њру'и'ница/њру'и'ница, њн'ш'ица/њн'ш'ица, ра'д'њица/ра'д'њица, ро'дица/ро'дица, се'кица/се'кица, сна'и'ница/сна'и'ница, ср'ница/ср'ница, ш'е'и'лица/ш'е'и'лица, ш'ро'ј'чица/ш'ро'ј'чица, ша'сица/ша'сица, ш'е'р'чица/ш'е'р'чица, ци'и'лица/ци'и'лица, чо'р'дица/чо'р'дица, ша'и'ница/ша'и'ница, ш'е'р'и'ница/ш'е'р'и'ница, шо'љица/шо'љица, ш'и'а'н'и'лица/ш'и'а'н'и'лица. Овако велики број дублета, махом твореница од именичких основа, као и приближан број инваријантних решења с мотивним (уп. примере под (1)) и са скраћеним ликом, говори о непревретлости тога процеса.*

Краћење ПОС непосредно иза МА налазимо само у *зв'аница², шк'аница* (уп. *к'ла'ница*); *урица; ђур'ћица²*. Краћења ПОС који се налази даље иза МА није често ни доследно: *к'р'љуш'и'ница : њр'и'јов'е'чица; њо'вес'и'ница : њо'сл'аница*.

Краћење ПОС и једносложну односно вишесложну прогресију МА до суфикса срећемо у речима *во'јница², іа'јица, ла'вница², іро'ж'ице⁽²⁾, Да'ница, дво'јчица, зла'и'ница, ја'рица, ко'ш'и'ница, ле'вица, іре'чица, ре'чица, ш'еку'ћица, шру'и'ница, це'вчица, че'с'и'ница – венча'ница, іоле'ница, іреја'ница, іуса'рица, дево'јчица, кова'ница, коша'рчица², ора'ница, увећа'ница, цеја'ница (~ це'ј'и'и'и), Ција'нчица, чуја'ница. Дублетна је то појава у *д'енкица (де'нкица), к'ар'и'ница/ка'р'и'ница, л'овница/ло'вница, м'а'јчица/ма'јчица, о'л'овчица/оло'вчица, њум'и'ница/њум'и'ница, р'овчица/ро'вчица, ш'р'авчица/ш'ра'вчица, ц'рк'вица/цр'квица – се'љанчица/сеља'нчица*, дакле код речи са сонантом у одступу ПОС (уп. ипак једино *це'вчица*, али и десетине горњих, неалтернираних примера као *д'андица, д'аркица, д'елкица...*). Дублетно се овакви ликови налазе и уз оне с простом прогресијом, у *во'јница/во'јница, за'ница/за'ница, зид'а'ница/зид'а'ница, к'ла'ница/к'ла'ница*. У кратким формама код тих дублета, а и у бројним другим као *увећа'ница*, које стоје наспрам нескраћених *неоіра'ница*, могао би се видети утицај фемининатива (в. ниже) изведених из скраћених мушких ликова као *осиура'н'ик ~ осиура'ница*.*

Краћење ПОС с регресијом МА јавља се у незнатном броју речи: *д'удица, р'ужица, шр'ешчица, ш'о'кица, ш'о'чица* (у антропонимији је њих више, уп. нпр. *'Евица, Ј'овица, Р'ужица* из ОР).

2.1.53.4. Једносложне и вишесложне прогресије МА до пред суфикс доста су чешће: *ара'дица, баіре'ница, ди'с'и'рица, до'лница, бра'ница, бро'дица, варо'шица, ва'шица,*

’воде’ница, вододѣлница (~ в’ододѣлнї/вододѣлнї), вб’зница, вошїа’ница, їа’зница, їла’сница, їнб’јница, їребе’ница, двб’јнице, де’сница, дрве’ница, здра’вица, зобе’ница, каме’ница, ка’сица, коле’ница, коше’ница, ко’шїица, ко’шчица, кр’мица, кршїе’ница, куку’љица, ланча’ница, леде’ница, лисна’шїица, лоја’ница, ма’ркица, меде’ница, ме’дица, млѣ’ница, мо’грица, мо’крица, неоїр’а’ница, о’блиця, огрїа’ница, оїрб’вница², о’чица, о’чице, о’шїрица, їаље’ница, їаху’љица, їе’ћица, їиринча’ница, їозајмље’ница, їокваре’ница, їосуђе’ница, їросе’ница, їуїча’ница, раже’ница, раме’ница, ребре’ница, реме’ница, сла’дица, сложе’ница, сїава’ћица, сїакле’ница, сїреме’ница, сїуде’ница, сунча’ница, шворе’ница, шїеїље’ница, шїеме’ница, шїо’їлиця, шїребље’ница, укршїе’ница, уља’ница, умање’ница, у’шица, хро’мица, хрїше’ница, шкр’шїица. Ту је, како се види, већи број деадјектива од мотиваторâ на -ен, -ан и -ãн (као їосуђе’ница, сїакле’ница, вошїа’ница, огрїа’ница), те на -ãн (као дб’јница), затим деноминала од мотиватора на -ен (као каме’ница, раме’ница). Других деноминала је мало: ва’шица, о’чица, о’чице, їе’ћица, ко’шїица, ко’шчица и њихови су мотиватори све речи из покретне парадигме⁹⁵. Малобројни примери као огрїа’ница у нескладу су с горњим скраћеним примерима као одабра’ница. Наспрам убедљивог броја оних на -е’ница имамо мотивне ПЛ у їменица, к’аменица, сї’оменица (од именица) и је’шїреница/ј’еїшїреница, ї’рженица (од придева); то важи и за їе’рјаница. Ни прогресије у варо’шица, куку’љица, їаху’љица нису уобичајене – уп. мотивно вла’суљица, це’дуљица.

Уз лик с МА прогредираним до суфикса мотивни лик задржавају др’еменица/бреме’ница, ви’шїица/в’ишїица, їо’шїица/ї’ошїица, їр’ашчица/їра’шчица, їр’обница/їро’бница, їр’удница/їр’удница, је’чменица/јечме’ница, кичме’ница/ки’чменица, кљу’нашїица/кљуна’шїица, крва’вица/кр’вавица, ку’ишїица/ку’ишїица, ма’сленица/ма’сленица/масле’ница, мочва’рица/мо’чварица, їаме’шїица/ї’амешїица, їљ’оснашїица/їљ’осна’шїица, р’адосница/радо’сница, ресна’шїица/ре’снашїица, сачма’рица/са’чмарица, с’еменица/семе’ница, с’еница/се’ница, скраће’ница/скр’ãћеница, сїейе’ница/сї’еїеница, шїава’ница/шїа’ваница, шїре’савица/шїр’есавица, шї’уженица/шїуже’ница. У тој групи се, поред побројаних прогресија, опажају и неке нове: оне код мотиватора са -ав (крва’вица²), са -ãн- на двосложној основи (їаме’шїица², радо’сница²), и са структуром ‘а-а (їра’шчица², ку’ишїица, се’ница²). Ликови мочва’рица, сачма’рица², иако наликују на горње типа їаху’љица, могли су настати под утицајем фемининатива од речи на -ãр.

Лик -’ица носе готово све творенице из категорије бројева, творене од (а) придева: једи’ница⁹⁶; (б) основног броја 1–10 (и сложеница са десетї): дв’ица, деве’шїица, десетї’шїица, о’смица, їе’шїица, се’дмица, шїр’ица, ше’сшїица; двадесе’шїица, їедесе’шїица, шїридесе’шїица, чеїшїрдесе’шїица, шездесе’шїица; (в) основног броја 11–19: осамнае’сшїица, седамнае’сшїица, шїринае’сшїица, чеїшнае’сшїица, шеснае’сшїица; (г) збирног броја на -оје: дво’јица, обо’јица, шїро’јица; (д) збирног броја на -оро: двадесетї’орица, дванаесетї’орица, деветї’орица, десетї’орица, једанаесетї’орица, осамдесетї’орица, осамнаесетї’орица, осмо’орица, їедесетї’орица, їеїшнаесетї’орица, їешї’орица, седамдесетї’орица, седамнаесетї’орица, седмо’орица, шїридесетї’орица, шїринаесетї’орица, чеїшїво’орица, чеїшїрдесетї’орица, чеїшїрнаесетї’орица, шездесетї’орица, шеснаесетї’орица, шесшї’орица... Само две именице, из групе (в), поред колумналног ПЛ имају још један: једанае’сшїица/једана’есшїица, дванае’сшїица/двã’наесшїица. Мотивни лик двã’наесшїица² се често среће у говору, као уосталом и једã’наесшїица, шїрї’наесшїица, чеїшїр’наесшїица..., што РСЈ ипак не уважава. Лик једана’есшїица², који бележи још РА – али не и ОР, Мат – нејасан је.

⁹⁵ Отуд чак и пример кошчица треба изводити из к’осшї-, а не из к’оска; на то упућује и податак да прогресијã код мотиватора другонаведеног морфопрозоидског типа – нема (уп. нпр. љ’ушчица).

⁹⁶ Мада у овом примеру формално не може бити речи о другом мотиватору осим о придевској речи је’дїнї, треба имати у виду да је са значењске стране мотивна реч један (тако у дефиницији РСЈ), па и то да се једини најпре дефинише бројем (‘само један’, уп. сличан однос између бројева два и оба), мада се даје и придевска дефиниција (‘који искључује све друго’).

2.1.53.5. Друга позиција МА која се у овом творбеном моделу уопштава, додуше у мањој мери него она пред суфиксом, јесте позиција пред ПОС. Она настаје двосмерним кретањима МА. (1) Једносложна прогресија до ПОС⁹⁷, иначе рубна врста алтернације МА, видљива је у примерима *до'колица*, *и'верица*², *и'здајица*, *о'колица*; *до'сѣ̄вница*, *за'хв̄лница*, *о'ѣ̄р̄вница*² ⁹⁸; *ѣ̄але'ријица*², *ѣ̄о'весѣ̄ица*; *ѣ̄о'сл̄аница*; *неѣ̄о'знаница*², *ѣ̄ри'знаница*; *ѣ̄и'саница*², *ѣ̄е'ѣ̄аница* (~ *ѣ̄е'ѣ̄аѣ̄и*); *ѣ̄и'сканица*², *ѣ̄у'зданица*², *ѣ̄е'ш̄љаница*. У њима се крате све предакценатске дужине, чије постојање може бити и фактор ове алтернације⁹⁹, а оне на ПОС су непревреле, на шта упућују различите вредности код речи на *-сланица* и *-знаница*. (Наведене варијанте имају и парњаке с мотивним ПЛ: *ѣ̄а'л̄е'ријица*², *ѣ̄и'верица*², *ѣ̄и'саница*², *ѣ̄и'сканица*², *ѣ̄у'зданица*². Краћења у потоња три примера одговарају поменутиим речима на *-знаница* и бројним фемининативима.) (2) Други смер једносложна регресија МА, уз краћење ПОС ако је дуг, као у примерима *во'ђица*², *дво'умица*, *до'скочица*, *за'хладица*, *и'знудица*, *и'знутница*, *и'знуѣ̄рица*, *и'зродица*, *к'оњица*, *о'лакшица*, *о'скудица*, *о'ѣ̄мица*², *ѣ̄о'вишица*, *ѣ̄о'власѣ̄ица*, *ѣ̄о'двезица*, *ѣ̄о'дскочица*, *ѣ̄о'зајмица*, *ѣ̄о'скочица*, *ѣ̄о'ѣ̄ковица*, *ѣ̄о'ѣ̄ѣ̄рица*, *ѣ̄ре'ѣ̄ворица*, *ѣ̄ри'ѣ̄ревица*, *ѣ̄ри'дошлица*, *ѣ̄ри'ѣ̄ворица*, *ѣ̄ро'шарица*, *су'кобдица*, *у'дворица*, *у'ковица*, *у'лизица*, *у'нуѣ̄рица*, *у'родица* – у три примера и с префиксалном дужином: *'з̄а'двезица/за'двезица*, *з̄а'ковица/за'ковица*, *з̄а'кучица/з̄а'кучица*. Такви ликови су мотивни у речима *до'умица*, *здр'авица*, *на'здравица*, *на'зувица*, *не'верица*. Дублетно се уз њих јавља доминантно *во'ђица*², *о'ѣ̄мица*². Овај ПЛ се појављује код глаголских основа (изузетни су мотиватори других врста, нпр. у *к'оњица*), за разлику од доминантног *-ица*, које долази на придевске основе и, нешто ређе, именичке.

2.1.53.6. Треће уопштено МА које се код речи изведених суфиксом *-ица* јавља јесте оно на суфиксу. У том случају, суфикс може бити (1) кратак и махом уносити значење одређености одређене особине, или (2) дуг и уносити деминутивно-хипокористично¹⁰⁰ значење.¹⁰¹ Готово све овакве творенице јављају се као варијанте, уз оне с мотивним или доминантним ПЛ:

(1) *равни'ца*, *сиѣ̄ни'ца* – *бр'зица/брзи'ца*, *д'ујица/дуји'ца*, *вр'дица/врди'ца*, *ѣ̄лавни'ца/ѣ̄ла'вница*¹⁰², *жи'вица/живи'ца*, *криви'ца* (*кри'вица*), *круѣ̄ни'ца* (*кру'ѣ̄ница*), *руди'ца/р'удица*;

(2) *врдиѣ̄и'ца* – *в'уница/вунѣ̄и'ца*, *ѣ̄ро'жѣ̄и'це* (*ѣ̄ро'жѣ̄ице*), *'ђурђѣ̄и'ца/ђурђица*, *кафа'ница/кафанѣ̄и'ца*, *ко'журица* (*кожури'ца*), *кра'јцарица/крајцарѣ̄и'ца*, *к'урвица/курви'ца*, *ѣ̄а'ѣ̄ричица* (*ѣ̄аѣ̄ричи'ца*), *ра'кијица/ракији'ца*. Уз њих иде и *убѣ̄и'ца*, с агентивним значењем.

Чини се да се речима из друге групе могу додати још неке с хипокористичним *-ѣ̄и'ца* које се налази у употреби, као *кафанѣ̄и'ца*, *сланинѣ̄и'ца*, *ѣ̄и'арѣ̄и'ца* (Клајн 2003), *куѣ̄ији'ца*, *сиѣ̄оличѣ̄и'ца*, *ѣ̄амдурѣ̄и'ца*, *ѣ̄есѣ̄иерѣ̄и'ца*, *уличѣ̄и'ца*, *хаљинѣ̄и'ца* (Јокановић Михајлов

⁹⁷ У готово свим примерима то је прогресија из иницијалне у постиницијалну позицију, али пример *ѣ̄але'ријица* открива да је заправо реч о смештању пред ПОС. Та појава је позната придевима са суфиксом *-ан*, а овде се јавља и мимо таквих основа.

⁹⁸ Уп. *ѣ̄о'хв̄лница/ѣ̄о'хв̄лница*.

⁹⁹ У групи речи с прогресијом МА до суфикса партиципске основе су само од придева као *ѣ̄р'ејан*, док су овде у питању дуге приме, као *ѣ̄е'ѣ̄ан*.

¹⁰⁰ Неки пак примери, као што су они које је анализирао И. Грицкат: *ѣ̄андурѣ̄и'ца*, *ѣ̄исарѣ̄и'ца*, пре конотирају „шљивост и подругљивост“ (2020: 278). Ј. Јокановић Михајлов наводи да су њени испитаници изведеницу с нефиналним МА разумевали као деминутив, а ону с финалним као хипокористик (2012: 76).

¹⁰¹ Ј. Јокановић Михајлов разлику у дужини приписује територијалном раслојавању: краткоћа се, наводно, употребљава у западним крајевима српског говорног подручја, а дужина у Србији (2012: 76).

¹⁰² Према овом дублету имамо инваријантно *ѣ̄ла'вница* 'гљива'.

2012: 76–78), а у жаргону у таквих речи има више десетина. За афективну вредност дужине в. т. 2.6.2.3.

2.1.53.7. Неслоговне основе, чије творенице МА реализују пред суфиксом, има четири: *зл'ица*, *ѿм'ица*, *ѿр'ица* (~ *ѿрѿи*), *ѿр'ица* (~ *ѿри*).

Необичне су и ретке појаве дужења ПОС у *ѿ'анчица* (~ *ѿ'анк-*), те у речима с вокалском контракцијом као *буре'ѿѿица*, затим краћења префиксалног слога у *за'клоница*², *ра'змерица*, *у'долица*, *у'ложница*², те регресије МА до иницијалног положаја у *бу'јица*², *ц'ркавица* (у другом примеру и с краћењем).

Богате прозодијске могућности у овом моделу учиниле су да се појави више хомонимних парова лексема, као што су *цеѿ'аница* : *це'ѿаница*, *здр'авица* : *здра'вица*, *ѿла'вница*/*ѿлавни'ца* : *ѿла'вница*. Мада нисмо сигурни колико такве опреке опстају у савременом говору, оне недвосмислено упућују на тежњу ка прозодијској дисимилацији различитих творбено блиских значења. То на примерима *сѿре'лица*, *ѿа'блица*¹⁰³ објашњава Ј. Јокановић Михајлов (2012: 76), мада њено разликовање тих „осамостаљених значења“ од одговарајућих чистих деминутива *сѿре'лица*, *ѿа'блица* речници не подржавају¹⁰⁴. Па ипак, наведени пар *здр'авица* : *здра'вица* (чин здрављења = наздрављања' : 'здрава = тврда земља') показује различиту репартицију МА у зависности од основе на коју долази и значења које твореница добија; слично важи и за односе *бр'внарица*, *ко'шарица* : *мочва'рица*², *сачма'рица*, у којима су речи без прогресије МА деминутиви, а они с регресијом универби налик примеру *здра'вица*. Па ипак, у тим односима може се наћи много непревзелости и недоследности, а једна од већих би била то што су за последње, предметно значење у конкуренцији ликови *-ица* и *-и'ца* (као у *ѿлавни'ца*², *равни'ца*).

У извесном броју примера приметили смо недоследности између мотивне и твореничке прозодије које се не могу објаснити описаним алтернацијама. Према мотивној инваријантности, вероватно накнадно уведеној, имамо творенички дублетизам *лу'лица* (*лу'лица*) ~ *лу'ла*, *ха'лчица*/*х'алчица* ~ *ха'лка*, *сѿо'ѿиница*/*сѿ'оѿиница* ~ *сѿ'оѿина*, *ѿро'ѿусница*/*ѿр'оѿусница* ~ *ѿро'ѿуснѿ*. С друге су стране инваријантне творенице од мотиватора дублета: *ж'енскица* ~ *ж'енскѿ*/*же'нскѿ*, *ка'сица* ~ *ка'са*/*к'аса*, *ма'ркица* ~ *ма'рка*/*м'арка*, *ро'бѿца* ~ *р'оба*/*ро'ба*, *су'зица* ~ *су'за*/*с'уза*, *с'умѿца* ~ *с'ума*/*су'ма*, *кра'ѿица* ~ *кра'ѿак* (*кра'ѿак*), *кра'јцарица*/*кра'јцарѿи'ца* ~ *кра'јцар(а)* (*кра'ацар(а)*), *дру'жиница* ~ *дру'жина*/*дружи'на*, *ѿр'ѿо'виница* ~ *ѿр'ѿо'вина*/*ѿр'ѿови'на*, *заоби'лазница* ~ *заоби'лазан*/*з'аобилазан*, *алваѿи'ница* ~ *'алваѿиј(ин)*/*алва'ѿиј(ин)* (у овом примеру МА се налази за слог дешње од очекиване могућности), *мл'ечница* ~ *мл'ечнѿ*/*мл'ечнѿ*, *сѿ'рници* ~ *сѿ'рнѿ*/*с'ирнѿ*, *ко'кѿшчица* ~ *ко'кѿшка*/*ко'кошка*, *ха'љица* ~ *ха'ља*/*х'аља*, *ѿа'лијица* ~ *ѿа'лија* (*ѿ'алија*), *ђече'рмица* ~ *ђече'рма*/*ђе'чёрма*, *ѿи'илхѿзнице* ~ *ѿи'илохѿзне*/*ѿи'ѿлхѿзне*. *За'крѿица*/*з'а'крѿица* недоследно је према *з'а'крѿа*/*з'а'крѿа* (прогресију МА до постиницијалног положаја немамо код деминутивѿ); *ко'ѿшарчица*/*ко'ѿшарчица*/*ко'ѿшарчица*, које се даје према *ко'ѿшарица* и *ко'ѿшарка*, могло би се објашњавати извођењем суфиксом *-чица* (у прва два примера), мада би и у том случају изостанак дужина у *-ѿрчица* био необичан. *Кли'мѿнѿица* (~ *Кли'мѿнѿ*¹⁰⁵), мислимо, пре би била с краткоћом ПОС, коју као варијанту нуди ОР.

2.1.53.8. Нарочиту групу изведеница са овим суфиксом, које разматрамо одвојено од главнине осталих, чине оне које означавају женско биће (најчешће жену) а наспрам

¹⁰³ Вероватно грешком штампано „таблицѿ“.

¹⁰⁴ Први пример оповргавају дефиниције из РСЈ, док тај речник, заиста, уз *ѿа'блица* не бележи деминутивно значење, али то чини у низу других наведених примера с краћењем ПОС.

¹⁰⁵ Тако на ХЈП, али је у РА дуго *Кли'мѿнѿовић*, *Кли'мѿнѿић*, *Кли'мѿнѿа*. Уп. и *Кле'мѿнѿ* (РА, ХЈП) с *Кле'мѿнѿић*, *Кле'мѿнѿа*.

коза'рица, кра'љица, крзна'рица, кула'шица, лова'чица, ?ло'вица, љуби'мица, Мађа'рица, меса'рица, млека'рица, Не'мица, њиља'рица, њиш'о'мица, њодру'гачица, њоља'рица, њомо'ћница, њра'сица, све'ћица, свећа'рица, сино'вица, сле'ђица, Сре'мица, сѣана'рица, сулѣа'ница, удо'вица, хајду'чица, Хрва'ћица, чисѣу'ница, Шва'дица, шииа'рица

(3) боле'сница, васѣиш'а'ница, виле'ница, досеље'ница, дужница, замаза'ница, заробље'ница, зашворе'ница, зашоче'ница, изабра'ница, изѣубље'ница, изошше'ница, искуше'ница, њејоме'ница, одабра'ница, оја'сница, ошѣуже'ница, осѣура'ница, осуђе'ница, њовере'ница, њокршше'ница, њрекршше'ница, њрејреде'ница, њрисвоје'ница, њришворе'ница, њушше'ница, разведе'ница¹¹¹, разузда'ница, расѣушше'ница, скруше'ница, шовље'ница, удавље'ница, унајмље'ница, унесређе'ница, урође'ница, усамље'ница, усвоје'ница, усѣале'ница, ушамниче'ница, ушое'ље'ница, ухайше'ница, ушкојље'ница

(4) бранише'љица, будише'љица, водише'љица, домоуѣравише'љица, издравише'љица, изумише'љица, крошише'љица, молише'љица, мучише'љица, њејријаше'љица, одѣојише'љица, ослободише'љица, ѣазише'љица, ѣобедише'љица, ѣокровише'љица, ѣосеишише'љица, ѣослужише'љица, ѣочинише'љица, ѣријаше'љица, ѣројонише'љица, ѣросвеишише'љица, равнаше'љица, родише'љица, руководише'љица, руишише'љица, свеишише'љица, сѣасише'љица, сѣисаише'љица, шешеше'љица, увредише'љица, узѣојише'љица, унајмише'љица, уѣравише'љица, уѣройасишише'љица, усређише'љица, ушемељише'љица, ушешеше'љица, учише'љица, хранише'љица, чинише'љица, чишаше'љица – дирекѣо'рица, кенѣу'рица, шоѣо'рица

(5) ѣавра'ница, ѣале'дица, ѣолу'дица, кенѣу'рица, који'лица, курја'чица, леиши'рица, меда'рица, меса'рица, ѣау'ница, шешре'дица, чийка'рица – коноба'рица, шамнича'рица

(6) бо'жица, ше'фица – архише'кшица, асисше'ншица

(7) ба'ница, вра'жица, ву'чица, зе'чица, је'жица

Дублетно се с мотивним ликом јављају и ликови из група с алтернацијама: (1–4) ѣонише'љица/ѣо'нише'љица, ка'луђерица/калуђе'рица, мајму'ница/мајмуница, мајсѣо'рица/мајсѣорица, одасла'ница/ода'слѣница, ѣрофесо'рица (ѣро'фесорица), (1–5) ѣљ'иварица/ѣљива'рица, ѣушчарица/ѣушча'рица, кр'аварица/крава'рица, мл'инарица/млина'рица, ѣекарица/ѣека'рица, (1–6) бл'удница/бл'удница, 'омица/о'мица, оја'шица/о'јаишица. За разлику од наведених примера, с инваријантним мотиватором, сређемо и низ оних чија се дублетност заснива на дублетности мотиватора бр'ѣњеница/брање'ница, весе'лница/веш'елница, веш'ница/вешница, в'ршларица/вршла'рица, давље'ница/д'ављеница, ж'алосница/жало'сница, зајове'дница (з'ѣоведница), и'зѣна'ница/изѣна'ница, ј'аловица/јало'вица, к'ажњеница/кажњ'еница, кр'вница/кр'вница, крчма'рица/крчмарица, к'ућаница/кућа'ница, л'ушкарица (лушка'рица), мези'мица/мезимица, мило'сница/м'илосница, ѣро'тнаница/ѣро'тна'ница, сѣано'вница/сѣан'овница, суђе'ница/с'уђеница, хайше'ница/х'ѣишеница, храње'ница/хр'ѣњеница, чаро'бница/чаробница, чино'вница/чи'новница, шш'ѣћеница/шшиће'ница.

2.1.53.9. Међу изведеницама с мотивним МА, из групе (1), у погледу дужине слога који претходи суфиксу, уочљиво је краћење услед испуштања суфикса -ѣ те упрошћавања сугласничке групе: ѣово'рљивица, др'екавица/др'екавица, ма'ѣарица, као и код речи типа 'аѣ: ѣушш'ерица, к'уварица, ѣ'ошш'арица, р'ѣбарица, тако и ѣљ'иварица², ѣушчарица², л'ушкарица², мл'инарица, ѣекарица². Томе насупрот стоје дужине у примерима са сугласничком групом у одступу ПОС: д'ѣдница – бу'нш'овница, на'сѣѣвница² – мало'ѣмница/м'алоѣмница. У речима као ко'мш'ѣница имамо дужину од контраховане вокалске групе.

Левљи слогови, природно, задржавају квантитет: бесѣ'весница, ѣ'ѣбљеница...; стога на омашке личе краткоће на -ник- у примерима ѣ'ошш'ѣук'овниковица, ѣре'дседниковица/

¹¹¹ Ова лексема према себи нема мушког парњака.

(3) *’а-ица – вр’аӣница, ж’ӣӣница, к’ӣшница, књ’ӣжница, к’обница, к’ошница, к’рсница, мр’ежница, ӣ’ушница, р’изница, р’одница, р’ушница, с’едница, см’очница*

(4) *-а̄’а-ица – бе’лежница, до’водница, же’лезница, и’злазница, и’зрудница, и’сказница, и’сѣӣсница, и’сѣӣосница, ја’сѣӣучница, ка’сайница, на’језница, о’бвезница, о’дредница, о’дсѣӣӯӣница, о’креӣшница, ӣо’враӣшница, ӣо’дсѣӣшница, ӣо’дсѣӣскачница, ӣо’лазница, ӣо’сѣӣшница, ӣре’креӣшница, ӣро’леӣшница, ра’зрешница, седамде’сѣӣшница, ӣро’сѣӣраӣшница, у’водница, у’лазница, у’ӣисница, у’ӣӣшница, че̄ӣрде’сѣӣшница, ше̄зде’сѣӣшница*

(5) *-а̄’а-ица – за̄’ложница, за̄’ӣисница, за̄’ӣрежница, за̄’сѣӣӯӣница, ?на̄’ӣшукница, ӣре’водница, ра̄’зѣледница*

(6) *’а-ица – в’е̄ћница, ір’о̄ница*

(7) *-а̄’а-ица – а’ла̄ӣшница, ан’ӣӣкв’арница, бе’рб’е̄рница, би’б’е̄рница, биле’ӣа̄рница, били’ја̄рница, би’љ’а̄рница, бра’в’а̄рница, бри’ја̄чница, бри’к’е̄шница, буре’ѣ̄ӣшница, ве’ч’е̄рница, ви’н’а̄рница, вла’ч’а̄рница, іо’в’о̄рница, дрво’д’е̄љница, ема’ј’л’ӣрница, еӣӣв’а̄жница, же’р’а̄вница, за’м’о̄лница, ко’в’а̄чница, ко’р’а̄чница, ко’сѣӣӯрница, кр’зн’а̄рница, ли’м’а̄рница, ме’њ’а̄чница, мр’ӣш’в’а̄чница, осма’ӣр’а̄чница, о’ш’ӣр’е̄мница, ӣи’љ’а̄рница, ӣо’в’о̄јница, ӣо’н’о̄рница, ӣо’ш’а̄јница, ӣо’ш’е̄рница, ӣри’ја̄вница, ӣри’с’о̄јница, ӣро’д’а̄вница, ӣрома’ӣр’а̄чница, разіо’в’о̄рница, све’ћ’а̄рница, сла’і’а̄чница, у’в’о̄јница, у’зв’о̄јница, ше’ћ’е̄рница, шми’нк’е̄рница*

(8) *а̄’а-ица – за̄’в’о̄јница, за̄’ӣо̄рница*

(9) *’а(а)а-ица – м’а̄ш’е̄рница, скл’а̄д’ӣшница – рука’вич’а̄рница, ха’м’бурі’е̄рница*

Дублети су:

(1–2) *зѣ’мница/зи’мница, ма̄’сница (ма’сница), мѣ’сница (ме’сница)*

(1–3) *зо’дница/з’о̄дница, ја̄’дница/ја’дница, л’исница/ли’сница, м’едница/ме’дница, ӣри’јемница/ӣр’ӣјемница*

(2–3) *вѣ’зница/в’езница, ӣ’е̄ћница/ӣ’е̄ћница, ӣр’ашница/ӣр’а’шница, р’езница/р’е̄зница*

(2–4) *ӣе’ӣе̄љница/ӣе̄ӣе̄љница, саобра’ћа̄’јница/саобра’ћа̄’јница*

(2–5) *зн’о̄јница/зн’о̄јница, к’о̄лница/к’о̄лница*

(4–5) *до’ӣисница/до’ӣисница, до’ӣусница/до’ӣусница, на̄’леӣшница/на’леӣшница, ӣр’о’меӣшница/ӣро’меӣшница, ра̄’скрсница/ра’скрсница*

(4–7) *до’бӣшница/до’бӣшница*

(5–8) *на̄’мирница (на̄’м’ӣрница), на̄’ӣо̄јница/на̄’ӣо̄јница, ӣо’зѣ̄вница/ӣо’зѣ̄вница*

(7–8) *на̄’к’о̄вница/на’к’о̄вница*

(7–9) *ӣо’хв’а̄лница/ӣ’охв’а̄лница*

2.1.55.2. Испотполовични број тих речи узима мотивни ПЛ. У питању су: *бе’лежница, бе’седница, дѣ’дница, в’а̄рница, іо’рница, іро’зница, же’лезница, ж’ӣӣшница, и’злазница, и’зрудница, ӣ’сѣӣшница/и’сѣӣшница, ја’сѣӣшница, ка’сайница, к’ӣшница, кљ’у’чница, књ’ӣжница, к’ошница, к’рсница, л’у’дница, ма̄’зница, мр’ежница, м’у’дница, ӣо’в’о̄јница, ӣо’дсѣӣшница, ӣо’лазница, ӣо’сѣӣшница, ӣри’јемница/ӣр’ӣјемница, ӣри’с’о̄јница, ӣро’леӣшница, ӣр’о’меӣшница/ӣро’меӣшница, ӣ’ушница, р’изница, рука’вич’а̄рница, р’ушница, с’едница, скѣӣшница, скл’а̄д’ӣшница, скр’е̄шница, скрѣӣшница, см’очница, сѣӣр’е̄љница, сѣӣр’ӯјница, с’у’дница, с’у’шница, шк’а̄чница, у’в’о̄јница, у’і’а̄рница, у’зв’о̄јница, у’лазница, у’ӣӣшница, ц’е̄дница, ш’е̄шница.*

Јављају се пак и бројне алтернације. Дужење ПОС, свуда са сонантом у одступу, имамо у примерима *ір’о̄ница, зб’о̄рница, зб’о̄рница, к’о̄вница, о’рница, ӣ’е̄рница, ӣш’о̄рница – бе’рб’е̄рница, би’б’е̄рница, дрво’д’е̄љница, же’р’а̄вница, ӣи’љ’а̄рница, ӣо’н’о̄рница, ше’ћ’е̄рница, шми’нк’е̄рница – м’а̄ш’е̄рница, ха’м’бурі’е̄рница, дублетно зн’о̄јница/зн’о̄јница, к’о̄лница/к’о̄лница. У см’о̄ница налазимо вокалску контракцију. Дужина у мр’ӣш’в’а̄чница (постојана*

и у РА, РМС, ОР) вероватно је аналошка, према низу регуларних примера као *бри'јачница* (изведених из дугог *бриј'ач-*), уп. одговарајуће примере са суфиксом *-ски*.

Дужење с прогресијом МА до суфикса види се у примерима *ѿ'рница, жи'лница, ка'иница, ко'сница, кра'јница, ку'чница, ле'шница, ли'вница, ло'јница, ме'шница, ѿ'рница, ѿ'вница, ѿ'сница, ро'жница, са'шница, сме'рница, си'о'јница, си'р'о'јница, ѿ'ра'јница, че'сница, ѿ'ш'ерница – рибоѿ'јница, ѿ'о'ло'вница*, речима са не само сонантом у одступу ПОС. Ту спадају и дублети с варијантом без прогресије: *зн'о'јница/зн'о'јница, к'о'лница/к'о'лница*, или без икоје алтернације: *ѿ'е'ћница/ѿ'е'ћница, р'езница/р'езница*. Овде би били и *дрвор'езница, ѿ'ча'шор'езница* (према именицама на *-р'езац*), који се могу третирати и као ССТ. Варијанте двојакх прогресија МА (једносложне и вишесложне), уз дужење ПОС, видимо у дублету *ѿ'е'ѿ'елница/ѿ'е'ѿ'елница*.

Прогресију МА до суфикса находимо у *вл'а'сница, кру'жница, мл'а'зница, ѿ'ѿ'вница, ѿ'ра'шница², са'дница, сл'у'зница, сме'рница, ѿ'ра'чница, ѿ'р'жница, ц'е'вница* – искључиво лексемама са мотивним дужинама, док је код кратких основа прогресија варијантна: *зо'дница/зо'дница, ја'дница/ја'дница, м'егница/м'егница*. Изузетак је једино вишесложна основа *деве'шница*, с мотивним дублетизмом. У два примера с оваквом прогресијом варирају дужине ПОС: *ма'сница (ма'сница), ме'сница (ме'сница)*.

Једносложна прогресија МА до пред ПОС, опет махом из иницијалне позиције у постиницијалну, уочљива је у речима *ве'ч'ерница, ко'ра'чница, ко'с'ш'урница, ли'ма'рница, ѿ'ш'а'јница* – од дужих основа једино *саобра'ћа'јница/саобра'ћа'јница*, у којој се две врсте прогресије колебају¹¹⁶. И овде се мотивна краткоћа јавља само као варијанта: *'осве'шница/о'све'шница*.

ПОС се крати у примерима *ѿ'ро'зница, зи'мница² – к'обница, седамде'се'шница, см'очница, че'ш'рде'се'шница, шезде'се'шница*, дакле најчешће непосредно иза МА. Уз прогресију до суфикса ту појаву имамо у *деве'шница, гео'ница, Цве'шница*, дублетно у *ли'сница/ли'сница – ма'сница (ма'сница), ме'сница (ме'сница)*. Уз прогресију до ПОС имамо је у примеру *ѿ'ро'кле'шница* и дублету *ѿ'о'весница/ѿ'о'весница*. Већином су то речи без сонанта у одступу ПОС.

МА регредира до пред ПОС у речима *до'водница, и'с'ѿосница, ѿ'о'дско'чница, ѿ'ро'с'ѿра'шница, у'водница – ема'ј'л'ѿрница, е'ѿи'в'а'жница, о'ш'ѿр'емница, ѿ'о'хв'а'лница², ѿ'ри'ја'вница, ѿ'ро'д'а'вница*, ређе код једносложних основа као *р'одница, в'е'ћница*. У питању су већином девербали. Исто важи и за речи примере с дужењем префиксалног слога, од којих неки дуже и ПОС: *на'ѿ'о'јница/на'ѿ'о'јница, ѿ'о'з'ѿвница/ѿ'о'з'ѿвница, ра'скрсница/ра'скрсница – на'мирница (на'ми'рница)*. Регредирано је МА и у деноминалима *а'ла'шница, ан'ѿи'кв'а'рница, биле'ш'а'рница, били'ја'рница, би'љ'а'рница, бра'в'а'рница, бри'ја'чница, бри'к'е'шница, ви'на'рница, вла'ч'а'рница, ко'в'а'чница, кр'з'на'рница, ме'њ'а'чница, осма'ш'ра'чница, ѿ'рома'ш'ра'чница, све'ћ'а'рница, сла'та'чница*, који тај ПЛ познају и у свом облику ном. јд. Иницијално МА у *ѿ'о'хв'а'лница²* пре ће бити од лика одговарајуће мотивне именице него од крајње регресије глаголског МА, која би у овом типу била изнимна.

Регресија с краћењем ПОС појављује се у примерима *и'сказница, и'с'ѿисница, на'језница, о'бвезница, о'д'редница, о'д'с'ѿу'ѿница, о'кре'шница, ѿ'о'вра'шница, ѿ'ре'љубница, ѿ'ре'кре'шница, ра'зрешница, у'ѿисница*, и овај пут ређе код једносложних основа као *вр'а'шница, р'изница*. С варијантно дугим префиксом су *до'ѿисница/до'ѿисница, на'ле'ѿница/на'ле'ѿница, до'ѿусница/до'ѿусница*. Уз нескраћену варијанту имамо чланове дублета *в'е'зница/в'езница*, те *на'мирница (на'ми'рница), ѿ'о'з'ѿвница/ѿ'о'з'ѿвница*.

¹¹⁶ Претсуфиксално МА ипак је код вишесложница необично, уп. мноштво сродних примера као *о'сма'ш'ра'чница, ѿ'ро'д'а'вница*, који такво МА не познају.

Регресија с дужењем ређа је појава: *їо'вѡрница, за'мѡлница, разїо'вѡрница*; дуги су префикси у *нѡ'кѡвница/на'кѡвница, нѡ'їѡјница/нѡ'їѡјница*.

2.1.55.3. За разлику од деноминала (нпр. *еїи'вѡжница, сла'їѡчница*), девербали из претходних група с регресијом МА јасно се у погледу дужине поларизују према постојању сонанта у одступу ПОС, уп. мотивно *и'сїисница, о'їїрѣмница* с продуженим *за'мѡлница* и скраћеним *и'сїисница*.

Префиксални слогови се код девербала дуже обавезно у примерима *зѡ'ложница, зѡ'їисница, зѡ'їрѣжница, зѡ'сїуїница, ?нѡ'їїукница, їрѣ'водница, рѡ'зїледница – зѡ'вѡјница, зѡ'їѡрница*, а необавезно у *дѡ'їисница/до'їисница, дѡ'їусница/до'їусница, нѡ'лейница/на'лейница, рѡ'скрсница/ра'скрсница – нѡ'кѡвница/на'кѡвница, нѡ'їѡјница/нѡ'їѡјница, їѡ'зївница/їѡ'зївница; нѡ'мирница (нѡ'мїрница)*.

На крају износимо општу примедбу, која се тиче смера кретања МА код ових твореница. Опречност из примерѡ *крї'жница : о'їїрѣмница* (прогресија : регресија МА) може се најпре објашњавати бројем слогова и категоријом мотиватора, а речи у којима се ти критеријуми укрштају (двосложне именичке основе) већином показују превагу формалног критеријума (*ве'чѣрница*), иако се он не спроводи доследно (*їе'їѣлница/їеїѣ'лница* и сл.)

Упоређивањем наведених ликова уочили смо ове међусобне нескладе – *деве'їиница : седамде'сеїиница* (и *чеїр-, шез-*) – све из црквеног језика; *м'аїѣрница : ко'сїурница, ко'рѡчница; зѡ'їѡрница : зѡ'їорнї*.

2.1.55.4. У групи ПСТ и ССТ велику већину заузимају речи с колумналним, шавним МА (које махом одговара позицији пред антепенултимом) и дужином расподељеном према постојању сонанта у одступу ПОС.

(1) *до'враїиница, за'враїиница, на'дсїрешница, на'каїиница, на'рамница, на'сїрешница, о'блеїиница, о'косница, о'кућница, їѡ'водница, їѡ'дсїрешница, їѡ'косница, їѡ'смрїиница, їѡ'їкућница, у'косница – їѡ'дмѡрница, у'зїлѡвница*

(2) *бело'очница, воло'водница, дво'каїиница, дво'леїиница, дво'суїиница, зло'ѡдница, једно'суїиница, слеїѡ'очница, їро'леїиница, їро'ножница, чеїворо'каїиница, чеїворо'сїраїиница, шесїѡ'сїраїиница – дво'бѡјница, дуїѡ'днѣвница, країко'днѣвница, међу'днѣвница, равно'днѣвница, свако'днѣвница, сїрво'дѣрница, їро'бѡјница, їро'днѣвница*

Префиксалне дужине се јављају дублетно у ретким примерима *зѡ'дужница/за'дужница, за'душнице/зѡ'душнице, на'дсїѡјница/нѡ'дсїѡјница*.

Изузетак од примене правила заснованог на саставу одступа ПОС представља дублет *крво'мїиница/крвомї'їиница*, на чију је дужину могла утицати и она из лика с МА пред суфиксом, где је очекивана. Уз ту варијанту, МА је претсуфиксално и у *свено'ћница* (тако и у РМС, ОР), мада је оно необично с обзиром на лик придева *све'ноћнї* (РМС, ОР; уп. и *їолу'ноћница* из ОР, Мат); али налик дугим суфиксалима као *књиѡвѣ'зница, рибоїѡ'јница, їѡїѡлї'вница*.

Мотивни су ПЛ *на'дсїрешница, на'рамница, на'сїрешница, о'блеїиница, о'кућница, їѡ'дсїрешница, їѡ'їкућница – бело'очница, дво'леїиница, дво'суїиница, једно'суїиница, слеїѡ'очница, їро'леїиница*. С краћењем се јавља *за'враїиница*, а с краћењем и регресијом *до'враїиница*. Регресија се види у примерима *їѡ'водница, у'косница – воло'водница, дво'каїиница, зло'ѡдница, їро'ножница, чеїворо'сїраїиница, шесїѡ'сїраїиница* и у онима с дужењем *дво'бѡјница, їро'бѡјница*. Сѡмо дужење имамо у *дуїѡ'днѣвница, країко'днѣвница, међу'днѣвница, равно'днѣвница, свако'днѣвница, їро'днѣвница; сїрво'дѣрница*.

2.1.56. Суфикси -арница, -ерница

Суфиксом -арница се већином, трочетвртинском (18 : 6), творе именице с прозодијским ликом -'ārница, а мањински према мотивном лику. Тако према *īr'nčārница, др'vārница, зво'nārница, зе'čārница, књи'жārница, ко'цкārница, ма'слārница, маши'nārница, ору'жārница, њалачи'нкārница, њосласџи'чārница, ројо'шārница, сџа'клārница, сџрви'nārница, шро'шārница, хле'дārница, цари'nārница* имамо *ж'ишārница, коба'сичārница, к'олārница, р'идārница, ча'райārница* и један дублетни пример: *ју'шкārница/ју'шкārница*. Не чини се да ова расподела има чврсте везе са ПЛ мотивних речи (уп. само *ко'цкārница : р'идārница, др'vārница : ж'ишārница*), па ни са ПЛ одговарајућих именица на -ар, које су играле улогу у перинтеграцији суфикса -арница (уп. *хл'едār, књ'ижār², ц'аринār²* са *хле'дārница* и сл.). Ипак, према пет наведених твореница с мотивним МА имамо и мотивно *ж'ишār, коба'сичār, к'олār, р'идār, ча'райār*.

МА пред првим слогом суфикса има и *ве'шeрница*, са суфиксом -ерница.

2.1.57. Суфикс -овница

Два су ПЛ присутна код речи творених овим суфиксом, коме је слог пред сонантском групом увек дуг: -ō'вница и -'ōвница. Примери су: (а) *гарō'вница, жарō'вница, зимō'вница, њишō'вница, ражō'вница, сликō'вница, судō'вница*; (б) *їла'сōвница, ір'дōвница, іро'мōвница, іру'нїшōвница, до'мōвница, ша'хōвница*. Незнатно је више примера са суфиксалним МА (7 : 6). Два примера носе дублетно МА: *ве'шрōвница/ве'шрō'вница, смршō'вница/смршō'вница*, а један, *куку'рузōвница/кукурузō'вница*, осим суфиксалног и мотивно; та је лексема – уз то – једина с неједносложном основом.

Расподела примера између два ПЛ није јасна: у обе групе имамо речи истог морфопрозодијског типа: (*їл'ās, ір'дō : г'ār, ж'ār, с'уд; г'ом- : р'аж-; іру'нїш : ш'ах*). Лексеме за заосновинским МА (*зї'ма, њу'ш-*) имају само суфиксално МА творенице, али њихова малобројност не дозвољава уопштавање. Чак и три речи уобичајене у западној/хрватској варијанти, *њишō'вница, до'мōвница, ша'хōвница* – обележене само у лику -ō'вница на ХЈП (потоње две и код Чедића) – у РСЈ нису акцентоване једнако.

2.1.58. Суфикс -уљица

Извеснији примери за овај суфикс јесу *змију'љица* и *њишу'љица*, евентуално и *ірому'љица, іруму'љица*, са суфиксалним МА пред пенултимом. Чини се да је овај, колумнални лик утицао на појаву прогредираних МА у твореницама као *њаху'љ-ица*.

2.1.59. Суфикс -овица

Као и други примери са формантом -ов-, изведенице *в'осковица, јe'жевица* (слабије мотивисане) носе мотивно, односно за слог прогредирано МА (о чему в. у фн. 375 и у т. 2.1.157). *Поло'вица* има суфиксално МА.

2.1.60. Суфикс -авица

Речи творене суфиксом -авица раслојавају се најпре у погледу МА: незнатна већина њих носи га пред пенултимом основе – *в'ејавица, к'ијавица², кл'ацкавица, к'укавица, к'уцавица, л'асџавица, њ'адавица, њ'уцкавица, њ'ескавица, ск'акавица²* – и то је, осим у примерима *л'асџавица, ки'јавица²* и *ск'акавица²*, евентуално и *њ'ескавица* (~*њ'e'скаџи²*), и МА мотиватора. Сви слогови су кратки односно скраћени.

Остале МА смештају пред ПОС – *іу'јавица, ки'јавица², но'јавица, њи'јавица, ска'кавица²* (*бра'давица* је немотивисано); *e'кавица, му'кавица* – и то је такође, осим у *њи'јавица*, МА мотиватора. Основински слогови се крате мање доследно; у последња два примера алтернације нема.

Пример *рука'вица*, који местом акцента одударе од свих осталих, а посебно када се упореди с аналогним *но'јавица*, том својом особином наличи на творбу *рукā'в- + -ица*, али такво тумачење не подржава значење лексеме.

2.1.61. Суфикси *-аница, -еница, -уница*

Доминантни ПЛ изведеница са овим суфиксима јесте онај са суфиксалним МА: *броја'ница, іноја'ница, зеља'ница, зоба'ница, лонча'ница, медља'ница, мошїа'ница, новча'ница, снежа'ница, шїкџа'ница, цџа'ница, цџа'ница 'цепљена воћка' – броје'ница, жушџе'ница, меде'ница, модре'ница, наруџбе'ница, іоруџбе'ница, іо'сленица, шџеле'ница – ?зему'ница, меду'ница. Од тога одступају малобројни примери: жућаница, іу'баница – жућеница и дублети *врнча'ница/врнчаница, бе'дреница/бедре'ница*¹¹⁷, од којих је у широј употреби само *іу'баница*.*

Дистинкцију *це'їаница 'комад расцепљеног дрвета...'* : *цеїа'ница 'цепика'*¹¹⁸, која би се могла објашњавати различитим мотивним глаголима, мада етимолошки сродним (*це'їишїи : це'їашїи*), тешко је разумети у другонаведеном значењу лексеме *цеїа'ница 'плод воћке која се лако цепа'*, будући да је оно према мотивној речи ближе лексеми *це'їаница*.

2.1.62. Суфикс *-арица*

Изведенице са суфиксом *-арица* колебају се, као и одговарајуће суфиксали са *-ар*, између (1) иницијалног и (2) суфиксалног МА,

(1) *б'ајарица, бл'аїарица, б'рдарица, і'аздарица, ј'аїарица, сл'амарица, х'екларица;*

(2) *весла'рица, злаш'арица, рода'рица, слова'рица, шума'рица;*

(1–2) *жиш'арица/ж'иш'арица, м'ишарица/миша'рица, ї'есмарица/їесма'рица.*

Везу с мотивном прозодијом није могуће уочити.

Наведене ликове немају једино примери *ва'љарица* и *шун'карица*.

2.1.63. Суфикс *-ерица*

Малобројни примери с овим суфиксом колебају се између иницијалног и претсуфиксалног МА: (1) *ї'умїерице*, (2) *ду'їлерица*, (1–2) *н'улерица/ну'лерица*. О том колебању в. више под суфиксом *-ер*.

2.1.64. Суфикс *-ача* и сложени суфикси

2.1.64.1. Као једну групу обрађујемо речи са суфиксом *-ача* и са неколико од њега изведених и њему сличних: *-јача, -њача, -овњача, -љача*. Три продуктивније групе, с првонаведеним суфиксима, познају три ПЛ: (1) *-а'-ача*, (2) *-а'-ача* и (3) мотивни другачији од ова два, док остале само по један. Ти ликови јављају се у овим односима – 57% : 30% : 13% и обухватају следеће примере:

(1) *-а'-ача*

-ача – ала'їача, ?баду'рача, бр'кљача, ве'јача, ви'јача, іолуб'ача, ір'бача, іушїе'рача, де'љача, женїу'рача (~ же'нїура), ка'љача, кр'мача, кромїи'рача, лайо'рача, ?миси'рача, їрела'мача, їрида'гача, ре'драча, си'шача, сїру'њача, убра'гача (ПСТ), ша'јкача, ши'вача

-јача – бедре'њача, ?бусе'њача, ва'рјача, ?воде'њача, вре'љача, време'њача, врешџе'њача, івозде'њача, іоле'њача, іолосеме'њача (ССТ), дрве'њача, јесе'њача, јешре'њача, јечме'њача, крїе'њача, лишре'њача, маху'њача, меде'њача, окло'їњача, іолишре'њача, їламе'њача, їрейо'њача, раме'њача, ре'їњача, саїу'њача, слеме'њача, сїрреме'њача, сукне'њача, шеме'њача, шесшџе'њача, хрїшџе'њача, чео'њача

-њача – бару'шњача, іла'вњача, іној'њача, іолуб'њача, жи'шњача, лайо'рњача, лобо'дњача, меху'рњача, іаїра'шњача, сумїо'рњача, шїако'рњача

¹¹⁷ Овде би, ако је мотивисано, ишло и *венча'ница/ве'нчаница 'грџа на крову'*, које само у наведеном значењу познаје МА пред ПОС.

¹¹⁸ РСЈ не бележи лексеми *цеїика*, али РМС открива да је у питању *'цепљена воћка'*.

(2) -ā'-ача

-јача – дѹ'бњача, ірѹ'дњача, мрā'чњача, сѹ'зњача, шірѹ'дњача

-њача – дибѣ'рњача, ?вѣ'жњача, Вечѣ'рњача, влā'књача, іā'јњача, іā'шњача, ілї'дњача, жā'рњача, жмѹ'рњача, Зб'рњача, јавб'рњача, клї'їњача, клѹ'чњача, кб'рњача, мā'шњача, мрѣ'жњача, іā'рњача, іā'шњача, іриіā'шњача, рб'жњача, шірā'вњача, церб'вњача, шећѣ'рњача, шїї'шњача

-овњача – судб'вњача, шойб'вњача, шірушб'вњача

(3) мотивни:

-ача – і'ожеіача

-јача – кр'ављача, л'āкаїњача, сл'амњача, шір'шичњача

-њача – ве'рижњача, у'їршњача, х'рскавичњача

-љача – ір'акљача

Остале речи су дате дублетно:

(1-2) -ача – іле'жњача/ілѣ'жњача

-јача – бео'њача/бео'њача, дѹ'шњача/ду'шњача, Севѣ'рњача/Севе'рњача

-њача – іо'рњача/іб'рњача, зї'мњача/зи'мњача, јези'чњача/језї'чњача, коїри'вњача/коїрї'вњача, ли'шњача (лї'шњача), шорїѣ'дњача/шорїѣ'дњача, хла'дњача/хлā'дњача

-овњача – макб'вњача/мако'вњача

(1-3) -ача – кре'зубача (крезу'бача), к'ушљача/ку'шљача

-њача – веш'рењача/в'ешрењача, к'амењача/каме'њача, семе'њача/с'емењача, ди'мњача/д'имњача, ку'їушњача/куї'ушњача, наїр'шњача/на'їршњача, ра'кишњача/раки'шњача

(2-3) -њача – куку'ружњача/кукуру'жњача, циіѣ'рњача/циіѣ'рњача

Ова класификација не открива много о расподели ПЛ. Сонантско дужење јавља се само пред МА (сликовит је пример циіѣ'рњача/циіѣ'рњача). Суфикс -овњача даје творенице само с ликом -б'вњача, а -љача само лик ір'акљача. Међу осталим суфиксима изразита је једино тежња да -ача не узима ПЛ с дужином; пример с дужењем је једино дублет іле'жњача/ілѣ'жњача, који би могао бити и према придеву іл'ежнї, са суфиксом -јача (као дѹ'шњача², дѹ'бњача). Мотивни лик і'ожеіача, мислимо, не одговара савременом језичком узусу. -Јача такође већински (око 80%) има кратки ПОС, али дуг у дѹ'бњача, ірѹ'дњача, мрā'чњача, сѹ'зњача, шірѹ'дњача, дублетно и у бео'њача/бео'њача, дѹ'шњача/ду'шњача, Севѣ'рњача/Севе'рњача. Код суфикса -њача превагу над кратким односи лик -ā'-њача (58% : 42%), при чему се вероватноћа за јављање једног или другог тешко може утврдити.

2.1.64.2. Посматрајући те суфиксе збирно и водећи рачуна о фонолошком саставу творбеног шава, можемо уочити једну тежњу, на којој се заснива и дистрибуција међу суфиксима. Реч са сугласничком групом састављеном од сонаната на творбеном шаву или пред њим (као жā'рњача), а исто тако и са групом с почетним фрикативом, -жњ-ача или -шњ-ача, преферира дужину ПОС над краткоћом, у приближном односу 2 : 1 (22 : 12, односно 11 : 5). Речи без групе сугласника на том месту или с групом другачијег састава махом имају краткоћу. Даље, све именице на -ењача, углавном оне од придева с кратким -ен, али и од понеке именице као і'олѣн-, имају кратак ПОС. Примери попут кратког жи'шњача; іно'јњача и дугог влā'књача, ірѹ'дњача, клї'їњача, клѹ'чњача, мрā'чњача, шірѹ'дњача, шїї'шњача; іā'јњача могу завести на помисао да су у питању мотивни ПЛ, који делом можда и јесу имали утицаја на то да се дужина прошири, али дѹ'шњача², ре'шњача, шорїѣ'дњача², хла'дњача² и јези'чњача² шећѣ'рњача говоре против тога.

О неуређености прозодије овог творбеног типа сведоче примери *ла'вњача* : *шр'а'вњача*; *јолу'бњача* : *дуб'бњача*; *мр'е'жњача* : *ле'жњача/л'е'жњача*; *лајо'рњача*, *меху'рњача* : *јаво'рњача* : *Севе'рњача/Севе'рњача*; *церо'вњача* : *мако'вњача/мако'вњача* и сл.

2.1.64.3. Засебно од претходних разматрамо именице које се завршавају на *-овача* и *-евача*, јер оне имају мотивни ПЛ придева од којег су изведене (о прозодијским разликама између придева на *-ов*, као *Ђурђев* : *хра'сѿов*, в. у т. 2.1.232.3). Тако налазимо примере *а'иш'овача*, *д'а'гем'овача*, *де'ловача*, *др'езовача* (*дре'зовача*), *др'есковача*, *дре'сѿовача*, *д'уковача*, *в'ишњевача*, *в'осковача*, *јло'товача*, *јро'здовача*, *гре'новача*, *гре'њиновача*, *ду'довача*, *ду'њевача*, *'иловача*, *ја'буковача*, *ка'јсијевача*, *кле'ковача*, *ко'мовача*, *кр'ушковача*, *ло'зовача*, *ма'ковача*, *о'раховача*, *сло'новача*, *см'оковача*, *шр'новача*, *хра'сѿовача*, *це'ровача*, *шл'ивовача* – мотивном речју везане за биљке – и још *ђурђевача*, *је'иш'ровача* и *ве'рш'ајмовача* с онимским основама. Таквих су основа, додуше с другачијим придевским суфиксима, *и'лѿњача* и *ми'хољача* (*михо'љача*) ~ *И'лѿндѿн* и *Ми'хољдѿн*, али су они на периферији овог система с обзиром на јављање суфикса *-јача*, којег нема у осталих таквих изведеница, и дужине иза МА у првом примеру и на колумнално МА пред суфиксом, дато дублетно у другом примеру (оно је вероватно у вези с непрозирношћу придева **Ми'хољ*).

Потврда мотивних придева немамо за примере *на'новача* (*на'новача*) и *иру'ш'овача*, па би се ту, стриктно гледано, морао увести суфикс *-овача*. Да је у питању понешто различита творба, сведочи и неочекивана дужина ПОС у *на'новача*⁽²⁾.

Мотивни ПЛ има и необично *и'удровача* ~ *и'удроваѿи* 'пудерисати'.

2.1.65. Суфикс *-ша*₁

Од глаголских основа је *и'р'исѿаша*, *у'сѿаша* и *не'бѿиша* – с МА регредираним до пред основу, двосложну, одн. једносложну.

2.1.66. Суфикс *-иша*

Именице с овим суфиксом носе кратак ПОС и МА за њим: *вра'ишиша*, *ма'лиша*, *и'ла'ишиша*, *ра'гиша*, *хва'лиша*, *ш'и'е'гиша*.

2.1.67. Суфикс *-уша*

Шездесетак твореница са суфиксом *-уша* листом носи претсуфиксално МА, као *аји'руша*, *а'љка'вуша*, *ве'ируша*, *ја'куша*, *јеа'куша*, *јли'нуша*, *јово'руша*, *креке'ишуша*, *осѿра'ишуша*, *ре'душа*, *саче'куша*, *ћере'ишуша* и др.; тако и неслоговна основа *'и'м'уша*. То важи и за ПСТ *јо'и'ле'уша*, *јо'и'р'куша*. Немотивисано *о'скоруша/оскоруша* (у РА и *оско'руша*², а на ХЈП *о'скоруша*!), мада је од *ско'риѿи* (ХЈП), познаје и иницијално МА.

2.1.68. Суфикс *-ов*

Именичким суфиксом *-ов*¹¹⁹ творе се именице с колумналним ПЛ које у флексији имају алтернацију МА и квантитета: *де'лѿв-бело'ва*, *бу'ндѿв*, *ја'гѿв*, *ја'рѿв*, *је'ѿѿв*, *јр'гѿв*, *жу'шѿв*, *жу'ћѿв*, *звр'ндѿв*, *зе'љѿв*, *ку'грѿв*, *ку'сѿв*, *ку'ѿѿв*, *ла'жѿв*, *лу'гѿв*, *ма'зѿѿв*, *мр'кѿв*, *ни'шѿѿв*², *ре'гѿв*, *ри'ћѿв*, *ру'ндѿв*, *шр'шѿѿв*², *шру'шѿѿв*, *ша'рѿв*, *шѿи'ѿѿѿв* (истозначно са *шѿи'ѿѿл*). Слабије или неколико мотивисани јесу примери *кли'нѿѿв*, *ку'лѿв*, *ћа'лѿв*, с истим ПЛ, а тако и *Жи'гѿв* (поред *Ж'игѿв*). Насупрот ових 25 ликова имамо *шр'шѿѿѿв*² и *н'и'шѿѿѿв*², са мотивним ПЛ.

За пример *ѿ'елѿв/ѿе'лѿв*, мада творбено не припада овде, већ је са *-ѿ*, може се приметити да нагиње контаминацији с ликовима твореница са суфиксом *-ѿв*.

¹¹⁹ Хомографни, презименски суфикс *-ов* (аналоган именичком *-ин*), с краткоћом, Клајн (2003: 176, 381) налази у презимена попут *Јованов*, *Веселинов* и не третира их као конвертована од одговарајућих присвојних придева, што би, мислимо, био једноставнији поступак.

2.1.69. Суфикс -љаї

С овим су суфиксом му'шљаї и њр'шљаї, обе речи са суфиксалним МА и дужином.

2.1.70. Суфикс -аg

2.1.70.1. Суфикс -аg, са збирним значењем, долази код око 140 именица средњег рода на -е и -че. Код оних с ПЛ 'а-(ч)е, као и оних с МА даље од претпоследњег слога – укупно њих око 40 – не изазива алтернације: в'ижлāg, Вл'ашāg, Вл'ашчāg, вр'анчāg, в'учāg, їоло'брачāg, Г'рчāg, їушчāg, де'ранчāg, до'ношчāg, з'ечāg, ј'аїњāg, ј'арāg, једно'точāg, к'рмāg, к'учāg, л'асїавичāg, ма'тарāg, ма'нїуїчāg, м'ачāg, м'ечāg, недо'ношчāg, ња'риїчāg, њ'ачāg, њ'илāg, њо'смрчāg, њр'аунучāg, њр'случāg, њш'ичāg, С'рїчāg, шро'точāg, ћ'ебāg, ћ'урāg, у'бошчāg/убошчāg, уни'јачāg, у'нучāg, х'рчāg, Чи'вучāg, ше'трчāg.

Алтернације које се појављују у овој творби тичу се ПОС: његова дужина се скраћује, а МА регредира за један слог. Краћење имамо у 30 именица: б'алавчāg, ба'линчāg, бл'изанчāg, бл'изнāg, б'оїалчāg, Бу'їарчāg, їолу'жгравчāg, їр'бавчāg, їусарчāg, гв'изāg, де'ришїāg, до'јенчāg, ћ'акончāg, ћ'аурчāg, жгр'ебāg, зā'морчāg/за'морчāg, к'оїилāg, к'ржљавчāg, к'укавчāg, новоро'ђенчāg, о'гојчāg, њ'асїорчāg, њ'арамїарчāg, њо'својчāg, њр'асāg, с'усанчāg, ћ'урчāg, Ц'їианчāg, Црно'горчāg, чо'банчāg; регресију МА с финалне позиције у ових 10: вр'аїчāg, їо'сїочāg, г'ивчāg, г'уїмāg, м'омчāg, њ'ашчāg, р'оїчāg, сл'ончāg, ш'елāg, ш'їенāg; а обе алтернације у ове 24 именице: др'авчāg, ћ'а'волчāg², зв'онцāg, зм'ујчāg, зр'нцāg², ја'ренцāg², ј'унāg, к'ерчāg, кл'усāg, к'рмчāg, к'умчāg, љу'бимчāg, маїа'ренцāg, ме'зимчāg², њ'арчāg, ња'шуљчāg, њи'ленцāg², ро'ђенчāg, св'ињчāg, сла'вујчāg, слу'жинчāg, Срби'јанчāg, 'ужāg, ц'рнчāg. Алтернације се врше и код нетипичних твореница као њ'ерāg; ж'ивāg¹²⁰, с'увāg, св'ојāg; б'ујāg, грађених од именице, придевске речи или глагола.

Овој групи именица, које доследно алтернирају обележја ПОС, припадају и оне које се због дублетних ПЛ основа не могу класификовати само у једну од наведене четири групе. У односу на дублетне мотивне ПЛ, с алтернацијом МА и без ње су к'озлāg, ма'јмунчāg; с обема алтернацијама или без њих су ћ'ачāg, зв'ерāg, ј'агничāg/ја'гничāg, ш'анāg, Шв'аїчāg; с алтернацијом дужине или с обема алтернацијама су б'еїчāg, г'рвцāg, је'ленчāg; с алтернацијом МА или с обема алтернацијама су к'оњчāg, њо'ловчāg, сл'ушчāg; према триплету љу'ле/ћу'ле/ћу'ле имамо ћ'улāg.

2.1.70.2. Именице (а) де'вōјчāg, њ'рвєнчāg, ме'зїмчāg², м'иљєнчāg², њр'воро'ђєнчāg и (б) де'їунчāg, Дамла'шїунчāg, жи'вїнчāg², мла'гунчāg, њра'сєнцāg², шє'лєнцāg, ми'љєнчāg² пренебрегавају квантитетску алтернацију, али оне из групе (б) бележе регресију МА. Обе алтернације изостају у примерима бур'єнцāg, живї'нчāg², зр'нцāg², јар'єнцāg², марвї'нчāg, њил'єнцāg², њрас'єнцāg², њр'воро'ђєнчāg², међу којима доминирају дублети.

Десетак именица одступа од колумналног ПЛ својим до иницијалне позиције регредираним МА (ПОС им је доследно кратак или скраћен): ї'олуїчāg, ћ'аволчāg², њр'осјачāg, с'иновчāg, с'ирочāg, ш'иљєжāg – и још њ'арамїарчāg, с'усанчāg, који дублетно имају и мотивну именицу с иницијалним МА. Н'азимāg/на'зимāg и н'ахочāg/на'хочāg (~на'зимє/нā'зимє и на'хочє/нā'хочє) имају оба несистемска лика: први с двосложном регресијом и други с краћењем претпоследњег основинског слога (уп. правилно горње зā'морчāg/за'морчāg).

На основу изложеног може се рећи да велика већина (око 80%) ових твореница има ПЛ с кратким ПОС и МА даљим од њега. Недоследности у њиховом спровођењу у мањем броју примера делом потичу из старијих речничких прозодијских решења (РА, РС, нпр. за ї'олуїчāg, марвї'нчāg, њр'осјачāg), а делом из нових одредница у РСЈ (нпр.

¹²⁰ С нејасном мотивном речју: живина, живошїња (РА), жив? РСЈ даје само синонимску дефиницију 'живина, перад'. Како било, која год да је од њих мотиватор, регресије МА има.

младу'нча̄д, ѿиле'нча̄д, с'иновча̄д).¹²¹ Таква решења, буди узгред примећено, још шареније изгледају на конкретним примерима из речника, па тако према једном мотивном ПЛ имамо прозодијски дублетну твореницу, која има правилну и неправилну варијанту (нпр. *зрнце, јаренце, ѿиленце*) или обе неправилне (*живинче, ѿрасенце*). Ти односи постају још сложенији када оба члана творбеног пара имају дублетне ПЛ.

2.1.71. Суфикс -је

Суфиксом -је творе се значењски несродне именице, које се ипак прозодијски могу објединити према својим формалним особинама (у првом реду броју слогова). Начелно ћемо поћи од оних деривираних простом суфиксацијом, те прећи на ПСТ и ССТ, мада је од тих критеријума претежнији наведени формални.

2.1.71.1. Чисте суфиксалне творенице у првом реду су збирне именице *ба'трѣмље, ба'трѣње, д'ѿље* (узајамно мотивисано са *д'ѿљка*), *ди'сѣрје, до'кѣрје, д'ѣрје, до'сѿље, др'ѣшће, д'р'сје, ду'сѣње, вл'аће, в'рѣље, і'ѣрје, ір'ање, іре'дѣње, ір'мѣње, і'рмље, ір'ѣдље, іру'мѣње, гр'а'чје, гр'вѣће, г'рвље, гр'ѣжје, г'уѣље, жд'уње, ж'ѿље, зе'лѣње, з'ѣље², зна'мѣње, з'рње, и'вѣрје, ја'вѣрје, ја'сѣње, ј'ѣшје, ка'мѣње, ке'сѿѣње, кл'а'сје, кл'ѣње, к'ѣље, ко'рѣње, ко'рѣвље², кре'мѣње, к'ршје, ле'мѣзје, л'ѣшће, л'ѿшће, л'ѣзје, ми'шѿћје², мра'мѣрје, о'глѿчје, о'рѿшје, о'рдѣње, 'ѣсје, о'сѣдље, о'сѿрвље, о'ѿѣчје, ѿ'ѣрје, ѿл'а'шће, ѿо'сѿће², ѿра'мѣње, ѿро'сѿѣрје, ѿр'ѣшће, ѿр'сѿѣње, ѿр'уће, ѿ'ѿље, ра'слѿње, р'а'шће, ре'мѣње, р'ѣдље, р'уѣље, р'у'чје, с'аће, се'мѣње, сн'ѣље, сѿ'ѣње, с'уће, шѿ'мѣрје, шѿр'ѣшће, шѿ'рње, шѿ'р'сје, шѿр'уње, у'лѣње, 'у'мље, 'у'шће, хр'а'шће, цв'ѣће, ча'гѣрје², чо'кѣће, ша'ѿѣрје, ш'ѿдље, ши'дѿљчје, ши'кѣрје, ши'ѿрѣжје, ш'ѿшње (~ ш'ѿшањ 'суво лишће'). Оне имају колумнални ПЛ (*а*)*аа* уз неколико (можда неоправданих) изузетака, у погледу МА: *л'ѣвѣрје, м'ишѿћје², шѿ'алѣсје, ч'агѣрје²*¹²² и дужине ПОС: *з'ѣље⁽²⁾, ѿо'сѿће²*¹²³. У *кѣ'рѣвље², ѿрѣ'сѿѣље/ѿрѣ'сѿѣље* и *рѣ'скошје* ПЛ је колумнални, али с мотивном дужином (уп. *ѿро'сѿѣрје* с краткоћом). Те су именице на семантичком и творбеном рубу категорије (збирно значење не даје им суфикс, од двосложних су других основа), па не чуди њихова прозодија саображена ПСТ. Њима би се могло придружити кратко *с'умрѣчје*.*

Суфиксацијом су творени и деадјективи *ви'сѣчје, згр'ѣвље, м'ѿље, о'ѿље*, са очекиваним ПЛ, као и *ѿошѿѣње*, у ком изостаје алтернација МА. Могући деадјективи с више од три слога, *мило'срђе/м'илосрђе, н'емилосрђе/немилосрђе, разно'лѿчје/разно'личје, ѿрошѿ'врѣчје...*, показују прозодијске особине ССТ па их тамо разматрамо; једино *ѿо'ѿље/ѿѣдѿље* зајавно припада овде. Девербали с типским ПЛ су *сл'ѣвље, дво'умље*, евентуално и *ѿразно'слѣвље*, док речи које формално подсећају на ПСТ и ССТ, иако су семантички најпре девербали, преузимају одговарајуће ПЛ: *нѣ'слѣђе/нѣ'слеђе, ѿри'мѿрје/ѿрѿ'мѿрје, ѿрѿ'чѣшће /ѿрѿ'чешће; ѣбелѣжје¹²⁴, с'аучѣшће : с'уучѣшће/с'уучешће*. Тросложно *весѣ'ље*, које у морфемској структури нема префикс, задржава мотивно МА (~ *весѣ'лишѿ се*).

2.1.71.2. Сложено-суфиксалне творенице раслојавају се у два главна правца: према МА и према дужини ПОС. Њихови одговарајући ликови¹²⁵ су:

¹²¹ Запитајмо се овде над исправношћу одлуке да се у РСЈ, супротно поступку из РМС, збирне именице донесу у оквиру одреднице мотивне лексеме, а друге речи творене граматичким суфиксима, као *ѿисац ~ ѿишчев* (Клајн 2003: 8) или *лисац ~ лисица* (Станојчић и Поповић 2008: 161–162), и даље засебно.

¹²² Уп. само неке од именица с истим мотивним ПЛ које прихватају колумнално МА: *до'кѣрје, мра'мѣрје, ја'вѣрје* и серију других на -'ѣње.

¹²³ Обоје су Вукови ПЛ (први, додуше, и тада дублет). Ако се пак хтело приклонити местимичној тежњи ка недужењу основе у оваквим примерима, познатој у новоштокавским говорима (уп. Николић 1981: 140), онда у томе недостаје доследности.

¹²⁴ Тако у РСЈ, ОР. С друге стране, РМС даје само *ѣбелѣжје*, а РА оба лика.

¹²⁵ Речи су сортиране одстрага, ради лакшег уочавања крајњих основа.

(1) (a)a'ā-je: *ī*раво'вѣрје, криво'вѣрје, *ī*реко'мѡрје¹²⁶, лице'мѣрје, више'лāсје, дво'лāсје, мноіо'лāсје, једно'лāсје, чѣйворо'лāсје, *ī*рошѣ'врѣчје, дво'лѣчје, мало'дѣшје, равно'дѣшје, добро'дѣшје, славо'лѣдље, доіо'лѣдље, *ī*равдо'лѣдље, слободо'лѣдље, само'лѣдље, сребро'лѣдље, брашо'лѣдље, часшо'лѣдље, самодр'жāвље, доіо'слѡвље, веле'умље, дво'умље, криво'умље, слободо'умље, крашко'умље, шуіо'умље, часшо'хлѣйље, дво'влāшје, *ī*ро'влāшје, сладо'сѣрāшје, Вого'кршје;

(2) 'a(a)ā-je – в'иноіѡрје, *ī*уноомѡнје, м'ећурѣчје, *ī*'исућлѣње;

(3) (a)a'a-je – *ī*ро'лење, сшо'лење;

(4) 'a(a)a-je – без примерā;

(1–2) 'aaāa/aa'āa – м'ећувѡнје/мећувѡнје, *ī*р'авосѣнје/*ī*раво'сѣнје, равно'шѣжје/р'авношѣжје, 'с'ујевѣрје/сује'вѣрје, *ī*разно'вѣрје/*ī*р'азновѣрје, *ī*р'аскозѡрје/*ī*раско'зѡрје, м'илозвѣчје/мило'звѣчје, м'ећувршје/мећувршје, родо'лѣдље/р'одо'лѣдље, іосшо'лѣдље/іосшо'лѣдље, Средо'зѣмље/Средозѣмље, р'одослѡвље/родо'слѡвље, свешо'сāвље/све'шосāвље, *ī*р'авослāвље/*ī*раво'слāвље;

(2–3) '(a)aaāa/(a)aa'aa – *ī*олу'іѡнје/*ī*'олуіѡнје, мило'срђе/м'илосрђе, н'емилосрђе/немилосрђе, једно'умље/ј'едноумље.

(3–4) 'aaaa/aa'aa – м'есојење/месо'јење;

Као што се види, доминирају (чине 50 од око 75 лексема) творенице са ПЛ -a'āa и њихови дублети с ликом 'aaā; остали су слабије заступљени. Када се упореди само МА свих твореница, види се да оно најчешће долази испред ПОС (43 : 4 иницијална, уз по 20 дублета), а када се упореде само дужине ПОС, види се да је он најчешће дуг¹²⁷ (57 : 3 кратка, уз по 12 дублета). Та два податка потврђују доминацију ПЛ -a'āa, мада нисмо сигурни да је реализација тог МА толико проширена у савременом стандарду, на шта упућује и огроман удео дублета у РСЈ, готово половичан у овој групи именица. Када је реч о дублетима, напоменимо да су они у већини примера грађених с истим основама – донесени недоследно. Једино смо у једној бројнијој таквој групи (на -'лāсје) забележили истоветне ПЛ; насупрот томе стоје оваква речничка решења: дво'месѣчје/дво'месечје : *ī*ро'месѣчје; сшо'лење (*ī*ро-) : *ī*'исућлѣње; *ī*разно'вѣрје/*ī*р'азновѣрје : криво'вѣрје (*ī*раво-); родо'лѣдље/р'одо'лѣдље (іосшо-) : друже'лѣдље/друже'лѣдље (власшо-, корисшо-) : славо'лѣдље (доіо-, *ī*равдо-, слободо-, само-, сребро-, брашо-, часшо-); р'одослѡвље/родо'слѡвље : језико'слѡвље/је'зикослѡвље : *ī*р'дослѡвље; једно'умље/ј'едноумље : слабо'умље/слабо'умље (дисшо-) : веле'умље (криво-, слободо-, крашко-, шуіо-).

Највећи број ССТ је четворосложан, са двосложном првом саставницом (било са спојним -о-, било без њега), једносложном другом основом и једносложним суфиксом. Једини четворосложни пример који прозодијским ликом одудара од наведених образаца јесте *ī*р'дослѡвље (вероватно је у питању грешка; РА даје *ī*рдо'слѡвље). Тросложни примери, попут дв-о'-лѣч-је, нису забележени с иницијалним МА. Међу петосложнима има оних с тросложним први формантом корисшо'лѣдље/корисшо'лѣдље, слободо'лѣдље, слободо'умље (очекивани прозодијски ликови), језико'слѡвље/је'зикослѡвље (очекивани и неочекивани) и с двосложним другим формантом: самодр'жāвље, више'сѣранāчје (неочекивани и очекивани ликови, мада су то и једно и друго вероватно мотивна МА другог форманта). Потоњем примеру придружују се и четворосложни дво'сѣранāчје, дво'месѣчје/дво'месечје, *ī*ро'месѣчје, сви с мотивним акцентом, без обзира на присуство суфикса.

¹²⁶ Иако према творбеном критеријуму не припадају овде, лексеме *ī*реко'мѡрје, *ī*рошѣ'врѣчје, м'ећурѣчје, м'ећувѡнје/мећувѡнје, м'ећувршје/мећувршје, н'емилосрђе/немилосрђе, *ī*рема'лење/*ī*р'емалење наводимо у овој групи, збор структурних и прозодијских сличности са ССТ.

¹²⁷ Детаљнију анализу дужине ПОС, према фонолошком саставу, дајемо за ПСТ.

Однос квантитета међу слоговима – од кумулације дужина до обеју краткоћа – градуелно представљено изгледа овако: *ā'ā* (*зā'лāвље*) : *ā'a* (*зā'брђе*) : *a'a* (*де'збѡжје*) : *a'a* (*ра'сјуће*) одговара вредностима 19% : 17% : 52% : 11%. Убедљиво најфреквентнији ПЛ је *a'ā*. Кратак префиксални слог фреквентнији је од дугог (64% : 36%), дуг ПОС фреквентнији је од кратког (71% : 29%).

И код префиксалних твореница уочавамо велики број недоследних, углавном с дублетизмом везаних решења: *ра'сјуће/рā'сјуће* : *де'сјуће/де'сјуће*; *на'гзѣмље (ѿог-)* : *ѿри'зѣмље/ѿр'изѣмље*; *за'рукāвље/зарукāвље (на-)* : *ѿрорукāвље*; *зā'гушје/зā'гјушје* : *ѿо'гјушје/ѿѡ'гјушје* : *де'згјушје*; *зā'брежје/зā'брѣжје* : *'узбрѣжје узбрѣжје* : *ѿри'брѣжје ѿри'брѣжје* : *ѿо'брѣжје*; *н'авечѣрје/навечѣрје (ѿо-)* : *ѿр'едвечѣрје*; *за'ѿрāђе (зā'ѿрāђе)* : *на'гѿрāђе (на'гѿрāђе)* : *ѿре'гѿрāђе*.

2.1.72. Суфикс -овље

Сложени суфикс -овље, с аломорфом -евље, долази код именица *бро'гѡвље*, *кро'ѡвље*, *кр'шѣвље*, *ро'ѿѡвље*, *у'лѣвље*, *хра'сѿѡвље* (у РСЈ07 и *валѡвље*, *цре'ѿѡвље*). Строго гледано, у *зр'нѣвље* бисмо имали посебни суфикс -евље, с обзиром на тврду основу. Све творенице имају ПЛ као и горњи колективи на -је: *a'ā*.

2.1.73. Суфикс -иње

Колумнални ПЛ имају и речи са -иње: *же'нскѿиње*, *зве'рѿиње*, *јало'вѿиње*, *маѿо'рѿиње*, *му'шкѿиње*. Једино је с дублетно дугим ПОС *рā'сѿѿиње/ра'сѿѿиње* (уп. краћење у *зве'рѿиње* ~ *зв'ѣр-*).

2.1.74. Суфикс -ије

Црквенославенизми на -ије донекле се осећају као мотивисане речи. МА фиксирају пред суфиксом: *блаѿоуѿро'ѡије²*, *моле'ѿсѿѿије* (немотивисано *ѿуѿеше'сѿѿије*), или узимају доминантни ПЛ од твореница на -је (али без дужине, за коју нема фонетских услова¹³⁰): *блаѿоу'ѿроѡије²*.

2.1.75. Суфикси -ње, -ће

2.1.75.1. Више стотина глаголских именица на -ње и -ће, у чију творбу нећемо ближе улазити (о томе в. Клајн 2003) осим истицања чињенице да формална анализа ових речи у неким случајевима захтева и увођење трећег суфикса, -ење (нпр. *заговол-ење*), различито је обрађено у РСЈ. Оне које су развиле полисемантичку структуру или потичу од свршених глагола дате су као засебне одреднице, а остале, регуларне – и то само оне од несвршених *e* и *u* глагола – уз одговарајући глагол, у угластој загради¹³¹. За нас овде та дистинкција није важна и не означавамо је.

Ове именице огромном већином, како је већ одавно установљено¹³², испољавају овакву дистрибуцију ПЛ:

- (1) несвршени глаголи носе мотивни лик с дужењем ПОС/пенултимае;
- (2) свршени глаголи носе колумнални ПЛ -*ā*'-ње/-*ā*'-ће.

То потврђују примери – (1) *ба'цање*, *издржā'вање*, *обрезѿ'вање*, *ѿ'евāње*, *ѿознā'вање*, *ѿ'рсѿиеновāње*, *разједначā'вање*, *разо'ноћѣње*, *ѿвр'ћѣње*, *ѿр'еѡовāње*, *улеђѿ'вање*; (2)

¹³⁰ Уп. ипак у РА варијанту *Ваведѣ'није²*.

¹³¹ Овај лексикографски поступак јединствен је у РСЈ. Вероватно се њиме хтело избећи третирање глаголске именице као члана флективне парадигме, па се тим формама придао неки међустатус. Ипак, збирне именице на -*ад* и -*је* дате су у облику заградама, као део флексије, иако оне то строго гледано нису.

¹³² То мишљење су заступали Маретић, Белић, Б. Николић (Николић 1970: 65). Потоњи аутор наводи да се диференцијацији према виду мотивног глагола противио Будмани. С историјског аспекта, глаголске именице на -*ā*'-је припададе су само покретним, *s*-парадигмама, а остали ликови су настали уопштавањем (Каповић 2018: 204, 219 и др.)

букнӯ'ће, васкрсѐ'ње, васкрснӯ'ће, венчā'ње, ĩанӯ'ће, доџушĳѐ'ње, досĳѐ'ће, досĳĳĳнӯ'ће, дошколовā'ње, заĳа'ђе'ње, замонашѐ'ње, заручѐ'ње, заузѐ'ће, зачеĳ'љѐ'ње, зачѐ'ће, наелекĳрисā'ње, оĳло'ђе'ње, ѳодрушĳвљѐ'ње... – да наведемо само по неколико илустративних. И примери творени слагањем или ССТ тако се понашају: (1) елекĳрозаваарĳ'вā'ње, самозаваарā'вā'ње, самокажнā'вā'ње, самосавладā'вā'ње; (2) водоосве'ђе'ње, родоскврнӯ'ће, самооѳреде'љѐ'ње, самоѳоузгā'ње.

2.1.75.2. Ипак, могу се издвојити и појаве, готово све незабележене у литератури (нпр. Николић 1970: 65, Бабић 2002: 158), које сведоче о одступању од тих образаца.

(1) Именице од несвршених глагола на -нӯĳи узимају ПЛ именица од свршених: венӯ'ће, ĳнӯ'ће, шонӯ'ће, чезнӯ'ће. Тако имамо и умѐ'ће; дѳ'ће, ѳѳ'ће, шѳ'ће, па се стога може закључити да све именице на -ће носе лик ā'-ће. Изузетак је једино ĳре'нӯ'ће², које пореклом и не спада у ову категорију (Скок га објашњава као деноминал ĳренуѳ-је), мада га речници прво дефинишу глаголом ĳреĳнуѳи.

(2) И-глаголи из кратке покретне парадигме, као но'сиѳи-н'осĳм, бележе колебање у лику глаголске именице. Она је доследно с ПЛ презента у именица од префигираних глагола на -водиѳи, -возиѳи, -ѳониѳи, -носиѳи, -ходиѳи са више од два слога основе: до'вожење (од-, на-, ѳод-, ѳри-); до'во'ђење (из-, на-, ѳо-, ѳре-, ѳред-, ѳри-, ѳро-, ѳроиз-, сĳро-); на'ѳо'њење (ѳри-, са-, уз-), до'ношѐње (доѳри-, за-, из-, на-, наг-, од-, ѳод-, ѳре-, ѳри-, ѳроиз-); до'хо'ђење (за-, ис-, на-, ѳо-, ѳре-, ѳроис-, у-). У другим случајевима решења су неједнака, као што приказујемо у табели.

Табела 3а. Расѳодела ПЛ суфиксала од и/ѳ ĳлаѳола са -ње

Творбена основа	Број слогова основе	Инфинитивно МА	Презентско МА	Дублетно инфинитивно и презентско МА
Немотивисани глагол	1	во'ђење, ѳо'њење, кло'њење, ко'шѐње, ѳро'шѐње; во'љѐње (једини е/ѳ глагол)		мо'љѐње/м'ољѐње, но'шѐње/н'ошѐње, се'љѐње/с'ељѐње
Суфигирани глагол	1	смо'чѐње, шĳѐ'њење (и ѳро'шĳѐње ² од сврш. глагола)		ш'ељѐње/шѐ'љѐње
Префигирани глагол	1			сво'ђење/св'ођење, сно'шѐње/сн'ошѐње
Глагол с дублетним МА	1			кр'ечѐње/крѐ'чѐње ¹³³
Немотивисани или суфигирани глагол	2	мрмо'рѐње, ѳако'ш'ђење, ѳиѳо'мљѐње, руме'њење	о'хољѐње	жа'лош'ђење (жало'ш'ђење)
Сложени глагол	3	ѳроѳу'словљѐње, руко'во'ђење	ходоча'ш'ђење	

¹³³ Кр'ечиѳи/крѐ'чиѳи има презент кр'ечĳм, па се на основу тих односа не може разлучити је ли кр'ечѐње само према кр'ечиѳи или и према крѐ'чиѳи. Уп. недвосмислени случај м'рмориѳи/мрмо'риѳи ~ м'рморѐње/мрмо'рѐње.

Ова класификација открива тек да је примера с инфинитивним МА више него оних с презентским (15 : 2, уз 8 дублетних), али не упућује на факторе који су утицали на реализацију једног од двају мотивних ликова. Штавише, она открива белодане недоследности, као *шше'њење* : *ш'ељење/ше'љење*; *џако'шћење* : *жа'лошћење* (*жало'шћење*) и др. Пример *м'рмољење* нисмо навели, јер је ту посредни чита грешка: према *м'рмољиши* и *мрмо'љиши*¹³⁴ дато је само *м'рмољење*.

Краткој покретној ну/не парадигми припадају *шо'њење* и *г'ењење*¹³⁵, опет неједнако дати.

Појаву сличну овој налазимо само код садашњих прилога хетеротоних глагола, као *н'осећи*. Ипак, према *џ'оћући*, *ш'онући*, *в'олећи* немамо глаголских именица с иницијалним МА.

Запазили смо и два глагола непокретне и-парадигме који регредирају (финално) МА у глаголској именици: *сра'моћење*² (уз регуларно *срамо'ћење*²) и *ше'мељење*, мада су сви други такви само са мотивним МА: *боко'рење*, *буда'љење*; *ди'сирење*, *до'грење* *до'јење*...

(3) Акценат презента налазимо, опет недоследно, и у неколико именица изведених из глагола типа *с'ећи-се'чѐм*, где имамо *џри'зѐње*, *џре'дѐње* (и *џа'сење*¹³⁶) према *с'ечење* *сир'ужѐње*, ССТ *џлаво'сечење* и према *м'узење/мџ'зење*.

(4) Неколико глаголских именица, вокалских корена, јавља се с МА пред суфиксом. То су *ди'јење*, *ли'вѐње*, *мле'вѐње*, а њима опонирају *в'ијење*, *џн'ијење*, *м'ијење*, *џи'ијење*, *р'ијење*, *ш'ивѐње*. Сличне недоследности налазимо и у другим речницима. Сви ти ликови нама су познати у варијанти која се ослања на трпни глаголски придев, а посебно *ши'вѐње*, *џр'вѐње* и сл. (потоњи не бележи РСЈ). И пример *вр'шење* (РСЈ само њега бележи из те групе) показује да се заснованост лика именице на трпном придеву, будући да у инфинитиву имамо и *вр'ећи*⁽²⁾. То би важило и за *же'жѐње*, *и'дѐње*, *ше'чѐње*, само што за њих РСЈ не предвиђа инфинитив с регресијом МА.

(5) Глаголи који граде двосложну именицу носе лик *а'*- без обзира на вид: *дгѐње*, *врѐње*, *звѐње*, *знѐње*, *мрѐње*, *сја'ње* (тако и *ди'ће*, *џи'ће*, *ши'ће*, мада су они урачунати под (1)); с њима иде и формално немотивисано *жџ'ће* и сасвим немотивисано *згѐње*. Бабић ову групу погрешно везује само за глаголе на *-јеши* (2002: 158).

(6) Неке именице од несвршених глагола, када изражавају чин или резултат радње, мање или више специфичан, преферирају лик *-а'-ње*: *доџослужѐње*, *имѐње*, *једињење*, *осећање*, *џечење*, *џуџовѐње* (забележено под значењем 2), *саосећање*, код Вука и *варѐње*. Именице с тим ликом творене од двовидских глагола не сврставамо овде, јер оне свакако према свршеном виду имају те форме. Тако је са *длаџодарѐње*, *именовѐње*, *одликовѐње*; *в'ићење/вићење*, *чу'вѐње/чувѐње*, који означавају чин радње. Међутим, *васџиџѐње* и *о'бразовѐње/образовѐње*¹³⁷, који означавају системски процес (значење незабележено у РСЈ), и *џошџовѐње*, које означава осећање, морали би се, иако с ликовима уобичајеним за свршене глаголе, изводити од несвршених.

Да је везивање ПЛ *-а'-ње* за чин или резултат радње појава која се развија, сведоче и примери које смо претходних година забележили у медијском говору, а који су, мислимо, заступљени сасвим широко: *џосџовѐње*, *дуџовѐње*, *инџересовѐње*, *џословѐње*, *џосџоја'ње*, *умѐње* (у РСЈ само *умѐње*).

¹³⁴ У презенту омашком дато „-мѐмољџм“ ум. „мрмољџм“.

¹³⁵ Овај је облик према *де'нуши* (*де'нуџи*), па је вероватноћа за јављање левљега МА већа.

¹³⁶ Овде је дужина и инфинитивна: *џасџи* (*џа'сџи* (*џа'сџи*)) (sic).

¹³⁷ Нејасан је разлог за различит третман ових именица блиског, комплементарног значења; уп. у РА *ва'сџиџѐње/васџи'џѐње* као права гл. именица и *васџи'џѐње/васџиџѐње* као 'васпитаност'.

(7) Обрнути случај, појава мотивног ПЛ код свршеног глагола, забележена је само у неколико примера: у називима црквених празника *Бојојā'вљēње*, *Ср'еӣње/Среӣēње*, *Прео'бражēње/Преображēње* (тако и немотивисано *Ваведēње/Ваве'дēње*, уп. и ендониме манастира *Блаїове'шӣēње*, *Вазне'сēње*¹³⁸) и још биолошки термин *їро'їкāње/їроїкā'ње*. Вуково је *їоко'їāње*, *їо'уздāње* (~ *їо'уздаӣи се*), *їрео'бражēње*, *сӣā'сēње* (Маретић 1899: 329). Како се може приметити, не одговарају сви ликови с левљим МА глаголској основи: само инфинитивни ПЛ носи *Бојојā'вљēње*, *Блаїове'шӣēње*, само презентски (и пасивни) ПЛ *Прео'бражēње*, с тим што *Блаїове'шӣēње* и *Прео'бражēње*, једини од свих таквих, крате ПОС.

На трагу примера *їроїкање* имамо *їрошӣēње* (*їро'шӣēње*) и термин *о'їлоћēње* (РА), а и још неколико примера које смо сами забележили: *до'школовāње*, *ра'скајāње*, *раскома'дāње*, *ско'нчāње*. Томе треба додати и серију све регуларнијих таквих творби, које се и не јављају у лику очекиваном за свршене глаголе. У питању су именице од двовидских глагола страног порекла. ОР бележи нпр. *їрико'мāндовāње*, *їрео'бликовāње*, *їреко'мионовāње*, *їредимензионї'рāње*, *їресїрукїурї'рāње*, *їресїрукїу'рисāње*, а томе би се црпењем речникā нових речи и електронских корпуса могле додати још десетине речи као *їредозї'рāње*, *їреко'мдиновāње*, *разминї'рāње*...

На крају дајемо рубне појаве из прегледане грађе. У примеру *р'одооскврњēње/родоосквр'њēње* варијанта с иницијалним МА, дата према РМС, није јасна и стоји у опреци са *оскврњēње*. *Сїихоклē'їāње* не одговара мотивном *клē'їāӣи* (уп. ипак *наклē'їāӣи*⁽²⁾, *склē'їāӣи*², РА даје и *клē'їāӣи*²). Лексема *окā'їāње*, с које се упућује на гл. *о'каїāӣи* (свр.) одговара учесталом *окā'їāӣи*, незабележеном у РСЈ.

2.1.76. Суфикс -није

Словенизми *дг'еније* и *їиса'није*, с нејотованом варијантом суфикса -ње, разликују се по МА. Оно друго, претсуфиксално је, ако се може ослонити на аналогију с именицама као *дгēње*, очекивано. Уп. и немотивисано *ж'ӣӣије/жи'ӣије*, које се у овом погледу колеба.¹³⁹

2.1.77. Суфикс -ле₁

Значење сродно претходно разматраним суфиксима овај формант има у два примера: *к'озле* (*ко'зле*), *д'ерле* (*де'рле*). У оба случаја главни ПЛ дат је с регресијом МА, а неравноправни ПЛ с мотивним МА.

2.1.78. Суфикс -ле₂

Овај суфикс само је формално истоветан са -ле₁. Од њега се разликује, како Клајн (2003) примећује – иако га не издваја као засебан, по значењу и роду речи које твори, али не само по томе. Творенице с овим суфиксом, томе додајемо, имају и колебаљиву деклинацију, доследно колебаљиву прозодију и суфикс увек додају на вокалску (редуковану) основу. РСЈ даје примере *ћā'ле/ћ'āле*, *чї'ле/ч'їле*, а РСЈ07 је имао и *брā'ле* (поред *чї'ле/ч'їле*). У дијалекатско раслојавање оваквих твореница у погледу деклинације и прозодије овде нећемо улазити, будући да решење из новијег издања Једнотомника сумира постојеће (макар номинативне) прозодијске ликове и придружује их деклинационим обрасцима онако како се они у стандардном говору најчешће реализују (*ћā'ла/ћā'лē : ћ'āлеїā*).

2.1.79. Суфикс -аље

Именице *бичā'ље* и *држā'ље* имају суфиксално МА.

¹³⁸ У питању су манастири у Ђвчарско-кабларској клисури.

¹³⁹ Често се среће и ПЛ *ж'ӣӣије*, као што се код твореница са -ија изузетно јавља *в'їсија*, *н'їзија*.

2.1.80. Суфикс -ишће

2.1.80.1. Суфиксали са -ишће имају два типична ПЛ, она с МА око ПОС, редовно кратког. Према фреквенцији ти ликови (а' : 'а-) стоје у грубом односу 1 : 2, а тачније у односу 32% : 61%, будући да око 7% отпада на речи које чувају мотивно МА даље од ПОС. Расподељују се овако:

(1) -а'-ишће – *бла'ишће, бра'нишће, бр'чишће, дуб'њишће, вре'мишће, лу'мишће, іне'здишће, іно'јишће, іра'дишће, іро'дишће, іро'дљишће, ге'рјишће, дува'нишће, зимо'вишће, зо'дишће, ко'иљишће, ко'сишће, ле'дишће, ме'сишће, о'всишће, о'тњишће, іо'јишће, ір'јишће, ісе'ишће, ри'жишће, ри'јишће, ро'сишће, са'јмишће, све'ишће, сла'нишће, сме'ишће, со'јишће, сја'нишће, сја'рвишће, сја'рнишће, ір'нишће, у'љишће, хме'љишће, це'дишће, цр'квишће – іребе'нишће, кромји'рјишће, іроіо'дишће, еізерци'рјишће;*

(2) -а-ишће – *дла'ишће, до'јишће, бри'ишвишће, бр'оћишће, в'аіришће, в'илјишће, в'ласишће, в'ојишће, в'ресишће, в'рјишће, і'азјишће, і'арјишће, і'ледјишће, і'орњишће, і'радљишће, г'ињишће, ђ'удришће, ж'арјишће, ж'ијишће, зі'арјишће, з'имјишће, 'искришће, к'рмишће, к'уйишће, к'ућишће, л'овјишће, л'ожјишће, м'едјишће, мл'инишће, мр'азјишће, і'л'одјишће, і'ујишће, р'ајишће, р'ејишће, р'очишће, р'удјишће, свр'ајишће, с'едјишће, с'елишће, с'ецишће, с'игришће, с'иришће, скл'онјишће, скр'овјишће, сл'ејишће, сја'ремјишће, сја'рудјишће, 'ср'едјишће, сја'ецишће, сја'ојишће, сја'рајишће, сја'удјишће, сја'ранишће, хв'ајишће, цв'ејишће, ш'ијишће – до'равјишће, до'сја'нишће, і'ра'дуљишће, до'лејишће, до'скочишће, і'зворјишће, і'злазишће, і'злејишће, і'сходјишће, ко'начјишће, ко'нојишће, ко'ријишће, ку'ијсишће, ли'вадишће, лу'церјишће, мр'цинишће, о'дганјишће, о'дморјишће, о'дгредјишће, і'о'лазишће, і'ре'нојишће, і'ри'дежишће, і'ри'сојишће, і'ри'сја'нишће, і'ри'сја'ијишће, і'ше'ничјишће, ра'садишће, ра'сја'лодишће, сја'ановјишће, сја'оваришће, су'кодишће, і'о'варишће, і'р'іовјишће, у'божишће, у'ворјишће, у'злејишће, 'у'іорјишће, у'рочишће, у'шецишће, у'іочјишће, ци'ркусишће – воде'ничјишће, куку'рузјишће, і'шо'варишће – в'а'шаришће, з'а'давјишће, з'а'лејишће, і'р'і'рочишће, р'а'збојишће, сја'борјишће;*

(3) 'а(а)а-ишће – *д'еишће, і'еишће, с'еменјишће, с'иројишће, сја'еишће – д'еишће, і'еишће, р'і'оловишће – л'і'іоришће, і'а'іоришће.*

Дублети су:

(1–2) *і'о'дишће/і'одјишће, 'дво'ришће/дво'ришће, збе'жишће/збе'жишће, збо'ришће/збо'ришће, з'емљишће/з'емљишће, ј'ечмишће/ј'ечмишће, кр'овјишће/кр'овјишће, кр'унјишће/кр'унјишће, л'анјишће/л'анјишће, л'ежишће/л'ежишће, но'ћишће/но'ћишће, і'асјишће/і'асјишће, і'рудјишће/і'ру'дишће, р'ажјишће/ра'жишће, і'ежишће/і'ежишће, і'оришће/і'оришће, і'р'жишће/і'р'жишће, чв'оришће/чво'ришће;*

(1–3) *ј'аловјишће/ј'аловјишће, манасја'иришће/манасја'иришће, і'олуіо'дишће/і'олуіодјишће;*

(3) *ж'рјишће/ж'рјишће – з'а'клонјишће/з'а'клонјишће, на'ходјишће/на'ходјишће.*

Мимо свих образаца стоји дублет *к'учјишће/кучјишће*, о коме в. ниже.

2.1.80.2. Ни за који од двају доминантних образаца не може се утврдити јасан однос према мотивном МА, будући да и у једној и у другој групи уочавамо прогресије одн. регресије. То, на примерима *илусја'раишће* именица творених од речи једнаког морфопрозојског типа, показујемо у следећој табели.

Табела 4. Расходела ПЛ суфиксала са -иште

Основа	а'-ийшѣ	'а-ийшѣ	а'-ийшѣ/'а-ийшѣ
іро'ѡ-	іро'ѡийшѣ, хме'льийшѣ	ѡро'ѡийшѣ, в'рїийшѣ	ј'ечмїшѣ/је'чмїшѣ
ко'са	ко'сїшѣ, ро'сїшѣ, со'јїшѣ (~ со'ха)		з'емльїшѣ/зе'мльїшѣ
їу'ї-	ри'їийшѣ, сїр'нїшѣ; о'всїшѣ, са'јмїшѣ	їу'їийшѣ	г'во'рїшѣ/гв'орїшѣ
рї'жа	рї'жїшѣ	з'имїшѣ, р'удїшѣ	
р'ок-	їно'јїшѣ, зо'ѡийшѣ	ѡ'ојїшѣ, м'егїшѣ, їл'огїшѣ, р'очїшѣ	кр'овїшѣ/кр'вїшѣ, ї'орїшѣ/ї'орїшѣ, чв'орїшѣ/чво'рїшѣ; р'ажїшѣ/ра'жїшѣ
ї'ар	ї'арїшѣ, ж'арїшѣ, сїр'удїшѣ, цв'ейїшѣ; вл'асїшѣ, вр'есїшѣ	ѡр'чїшѣ, їра'гїшѣ їр'нїшѣ; ѡу'ѡнїшѣ	їр'удїшѣ/їру'гїшѣ
ц'рква	цр'квїшѣ	ж'рїшвїшѣ ²	
ї'ог(ина)	їро'їог'гїшѣ (ССТ)		їог'гїшѣ/ї'ог'гїшѣ
ле'гїи	ле'гїшѣ, їог'јїшѣ	л'овїшѣ, л'ожїшѣ	л'ежїшѣ/ле'жїшѣ, но'ћїшѣ/н'оћїшѣ
їлї'мии	їлї'мїшѣ, цег'гїшѣ	сїр'емїшѣ, схр'анїшѣ	
зимо'ваїи	зимо'вїшѣ	їр'їовїшѣ	
с'ећи-с'е'ч'ем		с'е'цїшѣ	ї'асїшѣ/ї'асїшѣ

Ипак, многе групе мотивних именица показују доследност у прозодијском обликовању твореница. Мотивне ПЛ имамо у овим примерима:

(а) тип *мл'ин* – *мл'инїшѣ*, *мр'азїшѣ*, *р'аїїшѣ*, *с'ирїшѣ*, *сл'ейїшѣ* (једино: *л'анїшѣ/ла'нїшѣ*);

(б) тип *ѡл'аїо* – *ѡл'аїїшѣ*, *ж'иїїшѣ*, *с'игрїшѣ*;

(в) тип *в'аїра* – *ѡр'ишвїшѣ*, *в'аїрїшѣ*, *в'илїшѣ*, *їра'ѡлїшѣ*, *г'и'нїшѣ*, *к'ућїшѣ*, *р'ейїшѣ*, *'искрїшѣ*, *сї'удїшѣ* (~ *сї'уде*);

(г) типови *ѡс'їан*, *ко'риїо*, *їше'ница* и такве тросложне основе – *ѡс'їанїшѣ*, *їра'ѡлїшѣ*, *и'злїшѣ*, *ко'начїшѣ*, *ко'нолїшѣ*, *ко'ришїшѣ*, *ку'їусїшѣ*, *ли'вагїшѣ*, *мр'цїнїшѣ*, *їше'ничїшѣ*, *ци'ркусїшѣ* – *воде'ничїшѣ*, *куку'рузїшѣ*;

(д) тип *в'а'шар* – *в'а'шарїшѣ*, *з'а'лїшѣ*, *їр'ѡрочїшѣ*, *р'а'зѡјїшѣ*, *с'а'ѡорїшѣ*;

(ѣ) тип *ї'ейел-* и такве двосложне основе – *г'ейелїшѣ*, *ї'ейелїшѣ*, *с'еменїшѣ*, *сї'ейенїшѣ* – *г'ейелїнїшѣ*, *р'їѡловїшѣ*;

(е) тип *л'ѡїор* – *л'ѡїорїшѣ*, *ї'аѡорїшѣ*;

(ж) тип *їл'егаїи* – *ї'азїшѣ*, *їл'егїшѣ*, *к'уйїшѣ*, *свр'аїшѣ*, *сїр'аїшѣ*, *хв'аїшѣ*, *ш'и'чїшѣ*.

(з) тип *и'злазїи* – *ѡ'равїшѣ*, *и'зворїшѣ*, *и'злазїшѣ*, *їог'лазїшѣ*, *їри'ѡжїшѣ*, *їри'сїанїшѣ*, *сїог'варїшѣ*, *їог'варїшѣ*, *у'ворїшѣ*, *уїог'варїшѣ*,

Код девербативних именица *г'олїшѣ*, *г'оскожїшѣ*, *и'сходїшѣ*, *ог'морїшѣ*, *їр'енїшѣ*, *ра'сїлогїшѣ*, *и'злїшѣ*, *г'у'їорїшѣ*, *у'рочїшѣ*, *у'їе'цїшѣ*, *у'їочїшѣ*, *скл'онїшѣ*, *сї'е'цїшѣ* уочавамо регресију инфинитивног МА (које махом одговара презентском), а код *ог'регїшѣ*, *їри'сїуїшѣ*, *ра'с'агїшѣ* и краћење ПОС.

Именице двосложних именичких основа *дува'нйшїе, еїзерци'рїшїе, кромїи'рїшїе* не регредирају МА и делимично се придружују се горњим именицама типа *їу'їшїшїе*, које пак познају и покретање МА.

У *їребе'нйшїе* имамо прогресију МА, а у првом члану дублета *манасїи'рїшїе/м'анасїирїшїе* и краћење ПОС (мада је у неким дијалектима налазимо у флексији и окситоно МА: *манасїї'ри*).

Правилу о доследном краћењу ПОС без обзира на МА – као у наведеним типовима *ри'їшїшїе, зи'мїшїе, вл'асїшїе, сїр'емїшїе, дува'нйшїе, манасїи'рїшїе*, а уз њих и у рејим случајевима као *їне'згїшїе, сла'нишїе, їор'њїшїе, лу'церїшїе* (кратком и због изостанка финалног -к-) – ваља додати један изузетак, *ж'рїшїшїе*² (уп. *цр'квїшїе*)¹⁴⁰.

Кратак други слог с краја основе, префиксални, у примерима *їри'сїуїшїшїе, ра'сагїшїе*, које смо сместили у тип *огр'е'гїшїи ~ о'грעדїшїе*, могао би, према нашем осећању, бити и дуг, ако би се мотивисао одговарајућом именицом са -Ø, баш као горње *зї'леїшїшїе, сї'борїшїе*.

2.1.80.3. На основу изнетог видимо, дакле, да колебљивост у избору ПЛ ових именица повећавају најпре (1) мобилност МА/дужине у флексији, (2) близина МА суфиксу, (3) дужина ПОС (ниједан од примера (а)–(з) није из дуге нити из покретне парадигме), а у нешто мањој мери и (4) једносложност основе (уп. нестабилан тип *ле'гїшїе* са стабилним *до'леїшїшїе*). Тај закључак се супротставља Бабићевој хијерархији критеријума, према којој је пресудан број слогова, а у мањој мери важна и појава краткосилазног акцента код једносложних основа (2002: 152). (Други испитивачи, као Стевановић 1986 и Б. Николић 1970, не наводе никакве критеријуме репартиције МА.)

Неколико аугментатива/пејоратива грађених овим суфиксом показује нешто другачије понашање од неафективних именица. У особеност ове категорије уверава минимални пар *дл'аїшїшїе : дла'їшїшїе*, раздвојен у две одреднице. Док *бр'чїшїе, вре'мїшїе* и *ме'сїшїе* одговарају правилу репартиције МА, ликови *дла'їшїшїе, їсе'їшїшїе* и дублетно *ч'удо'вїшїе/ч'удовїшїе* изненађују својим претсуфиксалним МА (*де'рїшїе* остављамо постранце јер му је мотивна реч нејасна). Још даље ка крају речи, до пред други слог суфикса, находимо МА у *кучї'шїе*² (уз регуларно *к'учїшїе*²). Судаћи по подацима из других речника, ово је иновација уредника РСЈ.¹⁴¹

На крају напомињемо да у РСЈ доследно забележени дуги суфикс *-їшїе* нема такву реализацију у дијалектима и да се често среће или у непреврелом стању квантитета првог слога или у опозицији *р'аїшїшїе : ду'нишїе*. Тај однос, ипак, по Каповићу (2016: 521) историјски не одговара оном какав смо уз придеве на *-нїчкї (~ -нїк)* и множину именица на *-анин* доводили у везу с близином МА. Ликове с краткоћом наводили су за књижевни језик Б. Николић (1970: 78): *дла'їшїшїе, їо'гїшїе, дво'рїшїе, љу'гїшїе* и Стевановић (1986: 537–538): *љу'гїшїе, чове'чишїе, о'њїшїе, зимо'вїшїе* (потоње и на стр. 226), али – за разлику од Николића – *їо'гїшїе, дво'рїшїе*.¹⁴²

¹⁴⁰ С правилним кратким слогом налазимо га у ОР. Кратко је *ж'рїшїе*- и на ХЈП, али је тамо мотиватор *ж'рїшїе*.

¹⁴¹ Уп. у Мат само *к'учїшїе*, у РА и РМС и *ку'чїшїе*². Уз РСЈ једино још ОР, који је такође акцентовао М. Николић, даје *кучї'шїе*.

¹⁴² О Стевановићевој несигурности у погледу суфиксалне дужине говори и податак да именице *дво'рїшїе, ло'вїшїе, о'њїшїе, су'гїшїе* (код којих у *Књизи о акценћу* бележи дужину) у ген. мн. даје с регресијом, уобичајеном за кратке ПОС: *дв'орїшїїā, л'овїшїїā, 'о'њїшїїā, с'удгїшїїā* (1991: 132). У 1986: 211 имамо само генитиве *о'њїшїїā, їа'сїшїїā*.

2.1.81. Суфикс -овишће

У примерима *до'бовишће* и *і'раховишће* видимо мотивне ликове. Пејоратив *чудовишће* обрадили смо уз пејоративе са -ишће.

2.1.82. Суфикси -е, -че

Ова два суфикса обрађујемо заједно, с обзиром на сличне прозодијске кретње у њиховим изведеницама. Примере смо, желећи да испитамо афинитет према привлачењу МА и успостављању дужине, посматрали према томе да ли испред финалног вокала садрже сугласничку групу са сонантом (био то спој основинског сонанта и суфиксалног -че или основинских група *Ск-*, *Сц-* и суфикса -е, као у *слонче* одн. *момче*) или не.

2.1.82.1. Мотивни ПЛ задржавају следећи примери са суфиксом -е коме не претходи сугласничка група са сонантом (сортирани према МА од краја речи): (1) *ђа'че*¹⁴³, *јадни'че*², *сеља'че*²; (2) *і'рле*, *в'ижле*, *Вл'аше*, *Г'рче*, *і'ушче*, *л'уче*¹⁴⁴, *м'аче*, *м'ече*, *и'аче*, *иш'иче*¹⁴⁵; *ба'рјаче*², *дво'точе*, *ја'сџуче*, *ли'сиче*, *ма'таре*, *на'зиме/на'зиме*¹⁴⁶, *и'р'случе*, *са'ндуче*, *и'ро'точе*, *у'нуче*; *једно'точе*, *само'уче*; (3) *іо'дишња'че*², *л'асџавиче*, *и'р'аунуче*. Прогресију МА иза ПОС имамо у *зв'ере*²¹⁴⁷, *чел'ја'ге*¹⁴⁸; *бе'не*, *бар'ја'че*², *шиље'же* и *и'росја'че*, *кур'ја'че*¹⁴⁹ (у последња два примера с двосложном прогресијом, а у последњем и с краћењем), а регресију у: *'дв'и'зе* (~ *дв'и'зац*) и у скраћеном *ђ'аче*², *дв'ишче*¹⁵⁰, *к'рме*¹⁵¹. *Пр'случе* (~ *и'р'слук*²), ако није грешком изостало аналогно **и'р'случе* (уп. *и'р'случић/и'р'случић*), једини је пример за прогресију МА која не иде до творбеног шава. Дужење се уочава само у *ћо'ше*²¹⁵², а краћење у поменута четири примера и још у (1) *вра'иче*; *бакра'че*, *деча'че* *дивља'че*, *дошља'че*, *сеља'че*², *сока'че*, *шиље'же*; (2) *в'уче*, *зв'ере*, *з'ече*, *ћ'уре*; (3) *ја'дниче*² (~ *ја'дник*), *іо'дишња'че*²; (4) *м'учениче*, с мотивним МА.

Примери са сонантом овако се раслојавају. С мотивним ПЛ су (1) *мо'мче* (с мотивном краткоћом), *к'р'мче* *ло'нче*, *ц'р'нче*; *ан'ђе'лче*²¹⁵³, *бе'и'нче*, *ђаво'лче*², *јед'и'нче* *љу'д'и'мче*, *мез'и'мче*², *млад'у'нче*, *мушк'а'рче*, *и'у'ђ'и'нче*², *и'а'и'у'љче*, *син'о'вче*, *ши'а'рче* (овде може ићи и *ан'ђе'о'че* са скраћеним слогом пред о које алтернира са л); *Далма'и'нче*, *Ср'ди'ја'нче*; (2) *ћ'урче* (~ *ћ'урк-*, с мотивном краткоћом), *ћ'урче*¹⁵⁴ (~ *ћ'урка*), *ч'а'вче*; *де'во'јче*, *за'м'орче/за'м'орче*¹⁵⁵, *ле'и'о'јче*, *ме'з'и'мче*², *и'о'с'во'јче*, *шмр'к'љ'и'вче*; *іолу'ждр'а'вче*,

¹⁴³ У деklinацији дублетно *ђа'чеиша/ђа'чеиша*.

¹⁴⁴ Незабележено код Клајна и Бабића, али извесна веза с именицом *л'уш'ка*, чини се, постоји.

¹⁴⁵ Такав је ПЛ у највећег броја двосложних именица с овим суфиксом/завршетком, укључујући ту и немотивисане примере *ж'і'еде*, *ј'аре*, *к'уче*.

¹⁴⁶ Према *на'зимац/на'зимац* (тако код Бабића 2002). Клајн (2003) пример неосновано сврстава у ПСТ, иако нема других таквих речи са суфиксом -е.

¹⁴⁷ У деklinацији кратко *зв'ер'иша*². Али у ијекавском облику недоследно: *зв'ије'ре*²-*зв'ије'реиша*².

¹⁴⁸ Сингулативно према збирном *ч'ел'ја'г*. Ни Клајн ни Бабић не третирају именицу *чел'ја'ге*, упркос очигледној, мада необичној, творбеној вези с *ч'ел'ја'г*.

¹⁴⁹ Формално гледано, овде би припадала и именица *іоло'д'рче* (~ *іоло'д'рк* им.), али језичком осећању не би било далеко ни *іоло'д'рк* (им.). Уп. неспорно *само'ук* им. ~ *само'уче*.

¹⁵⁰ *Дв'ишче* би могло бити и према *дв'иска*, без алтернација.

¹⁵¹ Према *к'р'ма*, *к'р'мак*, *к'р'мача*. Прву именицу тек новији речници, укључујући и РСЈ, доносе с другачијим акцентом од наведеног (у РСЈ *к'р'ма/к'р'ма*). У Вука, РЈАЗУ, РА, РМС... свуда је само *к'р'ма*.

¹⁵² И ову именицу први пут РСЈ доноси дублетно *ћо'ше/ћо'ше* (~ *ћо'шак/ћо'шак*), дотад је (у РА, РМС...) прозодијски дублетизам био на нивоу флексије: *ћо'ше-ћо'шеиша/ћо'шеиша*.

¹⁵³ Ову реч, као и *ђаво'лче*, изводимо из *ан'ђе'лак*, *ђаво'лак*, за разлику од Клајна (2003), који их изводи из *ан'ђео*, *ђаво*. Таква деривација значила би непотребно увођење алтернације које нема у овој групи именица (крајња прогресија), а која је честа код твореница на -ак.

¹⁵⁴ У РМС, ОР *ћ'ур'че*, чак и у РСЈ несистемски *ћ'ур'че-ћ'ур'чићи*.

¹⁵⁵ Недоследно према *за'морац*.

Црно'торче; (3) *б'алāvче, бл'изāнче* (~ *бл'изāнц²-*), *ī'arāvче, ī'rbāvче, к'ржљāvче, к'укāvче, ī'асī'б'орче, ī'рв'енче, ī'рљāvче², шм'ркāvче; Хе'рце'ї'овче*. Са скраћеним ПОС јесу *ча'нче; ан'ђе'лче², ђаво'лче²* (в. фн. уз *ан'ђ'е'лче²*), *ђур'ђе'вче²* ('б'ро'ћика', 'љутић', ако би се изводило од *ђур'ђ'е'вак*); *ї'олей'а'рче*. Регресија, једносложна, уочава се у *ї'ро'ј'анче, Црно'торче* (~ *ї'ро'ј'анц²-*, *Црно'ї'орц²-*). *Бл'изāнче* и *ш'у'ђ'инче²* (~ *бл'иза'нц²-*, *ш'у'ђ'инц²-*) били би с двосложном регресијом (први и с дужењем), ако нису према *бл'изāнц²-*, одн. *ш'у'ђ'ин*. *Прљāvче²* је једини пример с прогресијом.

2.1.82.2. И творенице са суфиксом *-че* натполовично имају мотивни ПЛ. Најпре дајемо оне без сонанта у одступу ПОС: (1) *ро'йче, фе'шче; сл'у'шче², Швā'йче²; їос'ї'о'че, сир'о'че* (~ *сир'о'ш'а*); *шункā'шче*, (2) *Вл'ашче, к'р'йче, С'р'йче, х'рче; а'рај'че, до'ношче, ва'рошче/вā'рошче, ко'нојче, ма'н'ї'у'йче, їа'ри'йче, Чи'вуче, ше'ї'рче, у'бошче²; їоло'б'раче, їоло'ш'р'йче¹⁵⁶* (~ *їоло'ш'р'б²*, уп. горе фн. уз *їоло'б'рче*), *недо'ношче, уни'јаче; (3) у'бошче²*. Једносложна регресија постоји у: *б'е'йче², х'рче*, као и у: *б'е'йче², Шв'а'йче²* (с краћењем), а прогресија у *жа'йче, їа'шче; вра'шче* (једносложна, у потоњем примеру и с краћењем) и *їол'у'йче/їолу'йче* (двосложна, без краћења или с њим). Скраћени ПОС, без друге алтернације, забележени су у: *слу'шче², ца'кче, ш'ш'а'йче*.

Даљи примери су са сонантом на крају ПОС. Мотивни ПЛ имају (1) *же'нче, ко'њче², сло'нче, со'мче, ча'нче; їори'лче², їоло'вче* (с редукованом основом ~ *їоло'вина/їолови'на*), *їоља'нче, фуру'нче; їу'њче², свї'њче; славу'јче, чокā'њче; (2) вр'анче* (~ *вр'ана*); *ā'шовче², де'ранче, мајмунче², (3) б'о'ї'а'лче, їаврā'нче, їусā'рче, р'идā'рче², с'исā'нче², х'усā'рче²; у'вангā'нче*. У овој групи доста је примера с једносложном прогресијом МА: *ди'вче, ша'лче; брā'вче, зв'е'рче, к'е'рче¹⁵⁷, к'у'мче; ашо'вче², їори'лче²* (~ *їо'рила*), *мајмунче², мара'мче, їрозо'рче, секи'рче, сеља'нче², фење'рче, фуру'нче, хаљи'нче, цеду'љче, шара'нче* или с прогресијом МА и с краћењем односно дужењем ПОС: *ша'лче* односно *ц'у'рче¹⁵⁸; їорї'лче², јел'е'нче²* (РСЈ07 и *мајмунче*). Потоња алтернација, али у форми *'аа-* ~ *'а'а-* постоји и у: *до'ј'енче; новоро'ђ'енче, їрворо'ђ'енче¹⁵⁹*. Двосложна прогресија МА види се у: *ридā'рче², сисā'нче²* (с дугим ПОС) и *миљ'е'нче², рођ'е'нче², їрворођ'е'нче²* (с дужењем ПОС). Регресија с дужењем морала би се увести за *о'г'ој'че* ако би се изводило од глагола (*ого'ј'и'ши*); једноставније је извођење од *о'г'ој'к-*, мада је *о'гој'ак*, по речницима, сāмо прасе.¹⁶⁰ Квантитетске алтернације без промене МА имамо у продуженом (1) *змї'јче; їорї'лче²* (~ *їори'ла*), *живї'нче, їолд'вче²; (2) бї'в'олче, ђа'урче, је'л'енче², се'љā'нче², чо'дā'нче, ше'ћ'ерче* (у РСЈ07 и *мајмунче*); (3) *Б'у'ї'а'рче, в'ев'ерче, їр'а'ђ'анче, ђ'ак'онче, м'иљ'енче², Ц'ї'ї'а'нче; односно скраћеном їу'њче²; шеши'рче, бало'нче, бока'лче, хуса'рче²; милио'нче*.

ССТ *їо'с'мрче* има мотивно МА, а *на'к'оњче/нā'коњче* регресивно МА.

2.1.82.3. Како бисмо покушали да објаснимо прозодијске тенденције у творби именица овим суфиксом, наведене лексеме смо класификовали према ПЛ основа на које долазе, не узимајући у обзир број слогова испред МА (наведени у другом реду табеле), према непостојању/постојању сонанта у одступу претпоследњег слога творенице (горња односно доња половина табеле), према уоченим прозодијским алтернацијама (крајња лева колона¹⁶¹) и упоредили их према суфиксима (*-е* и *-че* – лева и десна половина табеле). Број појављивања примера одговарајућег слоговног састава (под *а'*

¹⁵⁶ Обе ове речи могле би бити и од одговарајућих именица на *-ац*, са суфиксом *-е*.

¹⁵⁷ У деклинацији с дублетним краћењем *к'е'рчеш'а/к'е'рчеш'а*.

¹⁵⁸ У деклинацији скраћено, *ц'у'рчеш'а*.

¹⁵⁹ Као мотивну реч овде не узимамо несистемско *їрворо'ђ'енї²* (РМС, РСЈ).

¹⁶⁰ Уп. неспорно *їо'с'вој'ак* ~ *їо'с'в'ој'че* (које Клајн 2003: 205 ипак деривира од глагола) и због недоследности спорно *сисā'нац* 'прасе': *сисā'нче/с'исā'нче* 'дете', *г'ој'енац* 'прасе': *до'ј'енче/гој'енче* 'дете'.

¹⁶¹ Алтернације су означене према почетним словима својих назива (*М* је 'мотивни лик'), а број слогова које обухвата алтернација МА означен је са *1* 'једносложна' и *+* 'вишесложна'.

нпр. и *aa'*, *aaa'* -) означен је бројком. Под различитим примерима се подразумевају и чланови дублетног пара (нпр. *īū'њче²* и *īu'њче²*).

Табела 5. Расподела алтернација код суфиксала са -е и -че

	-е						-че					
	ǎ'-	ā'-	'ǎ-	'ā-	'aā-	'aaa-	ǎ'-	ā'-	'ǎ-	'ā-	'aǎ-	'aā-
Без сугласничке групе са сонантом пред -е												
М		3	20		1	2		5	3	17		1
Р1		1							1	1		
П1	1		3	1						2		
П+					2							1
К		8		4	2		1		3			
КР		3							2			
КП1											1	
КП+					1							1
Д	1											
Са сугласничком групом са сонантом пред -е												
М	2	18	1	12	11			8	4	4		7
Р1		2										
Р+		1										
П1										14	4	
П+					1							2
К	1	4							6			
КП1											1	
Д								4		6		6
ДП1										3		3
ДП+												3
ДР+	1											

На основу изнетих сумарних података, може се закључити да више од половине именица задржава мотивни ПЛ. Од тога, дуг ПОС претежно имају речи са сонантом у сугласничкој групи испред суфикса -е (код оних са -че то је уједначено), а оне друге претежно кратак.

Квантитетске алтернације нетипичне су, начелно, за речи из првог и трећег квадранта, тј. ту су око четири пута ређе него у друга два квадранта. Ради се о речима попут *īолей'арче*, *шīа'йче*, од којих, међутим, на необичност алтернације код прве упућује бројност парњака с неизмењеним мотивним ПЛ (*īаīū'љче...*), а на уравнотеженост према парњацима с мотивним ПЛ код друге упућује сразмеран број примера типа *Швā'йче*. ПЛ типа *īолей'арче*, дакле, маргинални су, а ликови типа *шīа'йче* централни. То показује и више дублета типа *δ'ēйче/δ'ēйче*, *īолу'йче/īолу'йче*. Именице из другог квадранта махом крате ПОС, у око 3/4 случајева (*сока'че : јаднī'че*), док га оне из четвртог у половини случајева дуже: у типу *ћ'аконче* доследно, а у односима *де'ранче : чо'дāнче*, *īоља'нче : живī'нче* у трећини случајева. Једносложна основа у том квадранту радије не дужи слог (пет примера типа *сло'нче* према *змī'јче*).

Краћења аналогног оном из другог квадранта има и у четвртом, али у приближнијем односу с дугим ПОС: *шеши'рче* : *славу'јче* (6 : 4).

Најизразитија алтернација МА је прогресија у четвртом квадранту (*шара'нче* и сл.), али ни она број одговарајућих мотивних ПЛ не премашује у више од трећине случајева. Прогресија је и другде, осим у трећем квадранту, у мањој мери присутна. Регресије има у прва три квадранта, али не и у трећем. Тенденције у саодносу двеју алтернација видљиве су у четвртом квадранту: ако МА прогредира, ПОС ће пре остати кратак (*шара'нче*), а ако алтернације МА нема, ПОС ће пре бити дуг (*чо'бāнче*); ту су у већини примера алтернације комплементарне.

Примери који су у ћелијама табеле означени бројем један или незнатно већим углавном су рубне, нетипичне појаве, које могу представљати и лоше прозодијско решење у речнику. У питању су, нпр., *дл'изāнче* које ступа у алтернацију с мотивним *длиза'нци*² (реалније је било увести *длиза'нче*²); *звѣ'ре*², чији је дублетни парњак *зв'ере*² системски; *іо'дишњāче*, које јединџ нема скраћени ПОС удаљен од МА (уп. *ј'адниче*, *іо'дишњаче*², *м'учениче*); *ірљā'вче*², које одудара од бројних именица типа *к'ржљāвче*; *б'ѣйче*, које, за разлику од *слушче*, *Швайче* и др., нема (ниједан) ПЛ с мотивним МА; *жа'йче* и *ја'шче*, који сами стоје наспрам 17 других именица типа *С'рйче*; *ша'лче*, које би према лику *ш'āl*² очекивано гласило *шā'лче*² (као *брā'вче*, *кў'мче*...).

Наведени подаци, а посебно с њима узете разне комбинације дублета (само у једном типу, рецимо, *б'ѣйче/б'ејче*, *слў'шче/слу'шче*, *Швā'йче/Шв'ајче*), показују да је реч о прозодијски веома разуђеном творбеном типу, с мноштвом непреврелих односа, који су, говорећи на основу и само летимичног упоређивања, готово у сваком речнику различито представљени. На крају, сложеност прозодије твореница са овим суфиксима увећава и чињеница да су неки квантитетски односи у РСЈ (покушали бити) решени на нивоу флексије, што смо посебно обележавали у фуснотама. Поставља се питање треба ли у прозодијске односе, представљене горњом табелом, укључити и те ликове и како – као равноправне подтипове или као субординиране номинативним облицима. Ми то овде нисмо учинили, најпре ради прегледности, али и из резерве према системности тих флективних прозодијских алтернација¹⁶² и постојаности у њиховом нормирању¹⁶³.

2.1.83. Суфикс -инче

Овај афикс твори само три лексеме: *ба'лйнче*, *марвй'нче*¹⁶⁴, *служй'нче*, по Клајну (2003) још можда и *живй'нче*, све са дугим првим суфиксалним слогом. Овако мали број примера не дозвољава да се из њиховог упоређивања изведу поуздани закључци. Уместо да успоставимо везу између прозодијских ликова мотивних речи и твореница, склонили смо да различит ПЛ у *ба'лйнче* доведемо у везу с пореклом форманта -ин- у перинтегрисаном суфиксу -инче. У тој речи оно је несумњиво присвојно (отуд и мотивни акценат према *ба'лија*, уп. т. 2.1.128), а у осталима вероватно сингулативно (уп. *йућй'нче*²).

2.1.84. Суфикс -це и сложени суфикси

2.1.84.1. Изведенице са завршетком -це, њих око 150, од чега је око половине грађено једносложним суфиксом -це, а остале неким од суфикса -анце, -енце, -ашце,

¹⁶² Уп. предвидљивост (и историјску основаност) алтернација *ір'āг* ~ *ір'агови*, *м'бсй* ~ *м'осйа*, *ір'аћанин* ~ *ір'аћани*, *сй'иси* ~ *сй'исā*, па и *ір'āсе* ~ *ір'асеја*, с ограниченошћу примера типа *ћā'че* ~ *ћа'чеја*.

¹⁶³ Уп. разлике већ између Вука и Даничића у примерима *бравче*, *звончеја*, *кумчеја*, *ужеја* (Стевановић 1986: 229–230), или различита решења за тако обичну реч као *јаје* (РА, РМС *ја'јеја* : РСЈ *јā'јеја/ја'јеја*) или поменуто *ћā'че* (РМС *ћā'че/ћ'аче* – *ћā'чеја/ћ'ачеја* : РА, РСЈ *ћā'че/ћ'аче* – *ћā'чеја/ћа'чеја/ћ'ачеја*). И Пешикан (1969: 133) у исту групу примера за превирање сврстава *жумā'нце/жума'нце* као и коси лик *живй'нчеја/живи'нчеја*.

¹⁶⁴ У деклинацији *марвй'нчеја* (*марви'нчеја*).

-ешце,¹⁶⁵ имају неки од ових ПЛ: (1) мотивно МА с квантитетским алтернацијама у околини ПОС, (2) колумнални -ā'-це, (3) колумнални -ǎ'-це. Тим редом их – груписане према суфиксима – наводимо у прегледу, а у подгрупу (4) смештамо разне комбинације дублета, који у овом творбеном моделу обухватају трећину примера.

Суфикс -це

(1) *вр'еоце, зр'ца̄лце, н'едārце, р'иоце, св'рдāлце, с̄ӣа'каоце, с̄ӣа'баоце*

(2) *весā'лце, вимē'нце, в̄и'нце, врē'лце, вре̄шē'нце, ір'лце, дā'нце, дē'лце, длē'це, добā'рце, ждрē'лце, ж̄у'јце, звō'нце, зр'нце, јā'јце, јӯшā'рце, колē'нце, кō'лце, кр̄и'лце, л̄и'шце, млē'кце, одē'лце, оделē'њце, ӣē'рце, ӣи'вце, ӣишā'њце, рā'лце, рамē'нце, р̄и'лце, сā'лце, сē'лце, семē'нце, сē'нце, слō'вце, с̄ӣворē'њце, ш̄ē'лце, ш̄емē'нце, у'вце, црē'вце, чē'лце, ш̄ӣē'нце*

(3) *крио'це, о'кце, сега'лце, седа'лце, сео'це, с̄ӣаба'лце/, с̄ӣака'лце, ш̄ео'це¹⁶⁶*

(4) *вра̄иш̄и'лце/вра̄ш̄и'лце, др̄в'це/др̄вце, једā'рце/једā'рце (~ јē'дро), језēрце/језēрце, о̄иле'дāлце/о̄иледā'лце, 'ос̄ӣр̄вце/ос̄ӣр̄вце, р̄у'нце/р̄у'нце – др̄вā'нце/др̄вā'нце, влакā'нце/влакā'нце, једā'рце/једā'рце (~ јед'ро), ме'сце/мē'сце, ока'нце/ока'нце, ӣиса'мце/ӣисā'мце, ребā'рце/ребā'рце, свей̄ā'лце/свей̄а'лце – в'едārце/ведārце*

Суфикс -анце

(2) *двориш̄иā'нце, длеш̄иā'нце, друш̄иш̄вā'нце, крилā'нце, мудā'нце, увā'нце, ус̄иā'нца*

(4) *кориш̄иā'нце/ко'риш̄иā'нце, мес̄иā'нце/м'ес̄иā'нце, ӣсей̄ā'нце/ӣс'ей̄ā'нце, с'иш̄иā'нце/сиш̄иā'нце, ч'едā'нце/чедā'нце – белā'нце/белā'нце, жумā'нце/жумā'нце¹⁶⁷, вра̄иш̄а'нца/вра̄ш̄иā'нца, інездā'нце/інездā'нце*

Суфикс -енце

(1) *бурē'нце, девојчē'нце, др̄вē'нце, дӯимē'нце, дӯиē'нце, ждредē'нце, јарē'нце, ма̄тарē'нце, мачē'нце, ӣарчē'нце, ӣилē'нце, ӣићē'нце, ӣрасē'нце, с̄ӣаклē'нце, ш̄елē'нце, ћедē'нце, увē'нце*

(4) *дремē'нце/др'емē'нце, ј'аӣњē'нце/ја̄ӣњē'нце, кучē'нце/к'учē'нце, деш̄иē'нце/де'ш̄иē'нце*

Суфикс -ашце

(1) *св'рдлāшце*

(2) *зрнā'шце, јајā'шце, колā'шце, невинā'шце, селā'шце, срдā'шце*

(3) *крила'шце, муда'шце, ш̄ела'шце*

(4) *др̄рдāшце/др̄рдā'шце, кориш̄иā'шце/ко'риш̄иā'шце, мес̄иā'шце/м'ес̄иā'шце, с'игрдāшце/сигрдā'шце, с'иш̄иāшце/сиш̄иā'шце, ч'едāшце/чедā'шце – вра̄иш̄а'шца/вра̄ш̄иā'шца, інездā'шце/інездā'шце, звонā'шце/звонā'шце, свей̄лā'шце/свей̄ла'шце, седлā'шце/седла'шце – вр'елāшце/врела'шце, ӣсей̄ā'шце/ӣс'ей̄ā'шце, с'унāшце/сунā'шце*

Суфикс -ешце

(1) *ш̄'емēшце, челā'гешце*

(2) *увē'шце*

¹⁶⁵ У неким примерима тешко је разлучити суфикс -це од -енце. Ми смо овде примере именица типа *имена* анализирали додајући суфикс на граматичку основу – *вимен-це, рамен-це* и сл., свесни да тиме нарушавамо аналогију с именицама типа *дӯиме-дӯимей̄а*, које смо творбено анализирали као *дӯим-енце, ӣрас-енце*. Слично важи и за примере с непостојаним *а*: *влаканце, оканце*, које смо ми ипак сврстали под суфикс -це, поредећи их са *ребар-це* и не желећи да уводимо редукцију основе.

¹⁶⁶ Уз ову именицу дата је суплетивна множина *ш̄'еоци*, која није наведена уз им. *ш̄ē'лац*, што значи (или може значити) да према *ш̄ē'лац* имамо *ш̄ē'лци*, па се стога поставља питање које је именице системски облик *ш̄'еоци*. РМС нуди однос *ш̄ē'лац-ш̄'еоци*, а прописује и два генитивна лика: *ш̄'елāцā* и *ш̄'елāцā*. РСЈ нормира само потоњи, који је у нескладу с правилом о краћењу пред *о* (~ *л*).

¹⁶⁷ Овде сврстано иако је с модификованом али прозирном основом.

(4) *брем'шце/бр'ем'шце, в'имешце/вим'шце, ј'аїњешце/јаїњ'шце, р'амешце/рам'шце, геї'шце/ге'ш'шце – грвешце/грв'шце – ја'решце/јар'шце*

Из ове класификације може се видети неколико ствари. Репартиција ПЛ по овим суфиксима не подудара се међусобно: неки суфиксали носе сва три лика, а неки не (они на *-анце* немају мотивно МА, они на *-енце* уз то не познају ни кратак ПОС, оних на *-ешце* нема у лику *-е'шце*). Друго, неки ликови јављају се само у дублету, а не и самостално (*бела'нце², грвешце²*). Треће, од ликова који се јављају самостално убедљиво преимућство има *-ā'-це*, који се у недублетној форми јавља у половини твореница; остали ликови броје по десетак одредница као *з'рца'лце* и *с'іака'лце*. Четврто, мимо трију наведених ликова јављају се тешко објашњиви примери с једносложном прогресијом одн. регресијом МА: *ја'решце²* и *в'егарце²* (уп. регуларно *ј'аїњешце* и *реба'рце*); *ја'решце* је Вуков лик.

2.1.84.2. Доминантности дугог и наглашеног ПОС односно првог суфиксалног слога – у коју се, осим на основу наведених примера, можемо уверити и поређењем са старијом грађом¹⁶⁸ – могао би доприносити немали број именица типа *в'ї'нце* и *ї'е'рце*, с дугом одн. продуженим ПОС, али то не би могао бити једини фактор, будући да чак половина мотиватора има МА пред *'а-*. За прегледану групу лексема не може се рећи да мотивни ПЛ игра значајну улогу у одређивању ПЛ творенице. У групи *-ā'-це*, рецимо, имамо само 8 мотивних ликова, а 16 са једносложном прогресијом МА.

Табела коју дајемо представља однос (А) примера с мотивним МА (већином датих дублетно) према (Б) укупном броју примера. Као пример је овде узимана и свака варијанта дублета.

Табела 6. Удео мотивних МА код суфиксала са *-це* и сл.

	А	Б	Удео
<i>-це</i>	15	73	21%
<i>-анце</i>	5	15	33%
<i>-енце</i>	4	21	19%
<i>-ашце</i>	10	24	42%
<i>-ешце</i>	6	10	60%
Укупно	40	143	29%

Из бројчаног приказа сазнајемо да се мотивни лик у збиру јавља у трећини случајева. Он је најзаступљенији код суфиксала са *-ешце*, а најређи код оних на *-це* и *-анце*.

Табела 7. Удео ПЛ код имена животиња са *-а*

	В	Б	Удео
<i>-це</i>	17	73	23%
<i>-анце</i>	4	15	27%
<i>-енце</i>	0	21	0%
<i>-ашце</i>	11	24	46%
<i>-ешце</i>	1	10	10%
Укупно	33	143	23%

	Г	Б	Удео
<i>-це</i>	57	73	78%
<i>-анце</i>	15	15	100%
<i>-енце</i>	21	21	100%
<i>-ашце</i>	17	24	71%
<i>-ешце</i>	9	10	90%
Укупно	119	143	83%

У табели 7 приказујемо удео (В) примера с ликом *-а'-це* и (Г) примера с ликом *-ā'-це* (први се у дублетима јављају половично, а други у трећини случајева). Осим већ изнетих података о избегавању кратких ликова, бројеви откривају да су примери под

¹⁶⁸ У Вука је само *г'рвце, з'рнце, ј'уїї'арце, ко'л'енце; бр'емешце, ге'ш'ешце; б'рг'ашце, ко'риїї'ашце*, док су данас те именице махом прописане у дублету, а *зр'нце, јуїї'арце* само с претсуфиксалним МА.

(В) сразмерно ретки: у групи где су најбројнији (-ашце) они не обухватају ни половину примера. С друге стране, примери под (Г) јављају се као већински код свих суфиксала – најређе код оних са -ашце (што је у складу с дистрибуцијом ПЛ -а'-це), а као најизвеснији ПЛ код оних на -анце и -енце, што се може приписати дужењу пред сонантом. Може се уочити и комплементарно јављање кратких односно дугих ликова код именица са -анце и ешце (0 : 21, 1 : 10).

Дужина пенултима којој следи МА расподељује се у наведеним бројчаним односима, додуше не довољно предвидљивим. Једина тежња коју можемо уочити јесте, очекивано, преференција дужине пред сонантом у одступу ПОС и краткоће тамо где тај услов није испуњен. Тако према 11 примера типа зр'нце имамо о'кце (дужина ипак остаје када је мотивна: глѣ'це, лѣ'шце, млѣ'кце) и према 3 примера типа њ'вце имамо ме'сце/мѣ'сце, где је дужина мотивна. (Уп. сличну појаву код речи на -че.)

Осим тога, (1) када је реч о пенултими чији је носилац о (~ л), она је увек кратка, и кад је МА даље ка почетку речи: вр'еоце, ї'роце ї'ро'це, крио'це, р'иоце, сео'це, сѣа'баоце, сѣа'каоце, ѡео'це. Уп. с тим различита МА у зависности од остваривања алтернације л ~ о у примерима сѣаба'лце : сѣа'баоце, сѣака'лце : сѣа'каоце (али без *се'оце, *ѡео'це). (2) Кратку пенултиму, за разлику од већине сличних твореница на -ашце и -ешце са МА ближим почетку речи, имају спорадични примери в'имешце², ј'аїњешце², ја'решце², р'амешце², који су вуковски¹⁶⁹ (уп. ѡ'емѣшце; др'емѣшце², ге'ѡѣшце²). Овде иде и чељ'гешце, али је у том примеру компензација дужина разумљива. (3) Друге пак такве именице, са дугим ПОС који у твореници постаје антепенултима, крате тај слог: ге'ѡѣшце, је'гѣрце, сѣа'баоце; с'унѣшце.

Наведене тежње, ипак, немају ширу заступљеност, јер у готово свим наведеним категоријама имамо знатне недоследности – зр'нце (и још 10 таквих именица) : др'вце/г'рвце, р'унце/р'унце; весѣ'лце, добѣ'рце : сега'лце, сѣака'лце : ока'нце/ока'нце, ребѣ'рце/ребѣ'рце, свѣѣ'лце/свѣѣ'лце; н'едѣрце (+ 2) : једѣ'рце/једѣ'рце (~ ј'едро); сѣаба'лце : ѡиса'мце/ѡисѣ'мце (и још 3 такве именице); мудѣ'нце (+ 3) : враѣ'нца/враѣ'нца; ѡиѣ'нце : ге'ѡѣ'нце/ге'ѡѣ'нце; јаја'шце : їнезѣ'шце/їнезѣ'шце; увѣ'нце : месѣ'нце/месѣ'нце (+ 3); срѣ'шце (+ 2) : дрѣ'шце/дрѣ'шце (+ 4); ѡилѣ'нце (+ 8) : кучѣ'нце/к'учѣ'нце (+ 2); увѣ'шце : дрѣ'шце/дрѣ'шце (+ 3).

2.1.85. Суфикс -еж

Тридесетак именица са -еж има колумнални лик с дугим ПОС и МА за њим: дрѣ'геж, вр'веж, їѣ'геж, їѣ'реж, їѣ'веж, їѣ'леж, їрѣ'беж, гѣ'веж, дрѣ'меж, жѣ'веж, квѣ'реж, крѣ'шеж, крѣ'еж, лѣ'веж, лѣ'еж, мѣ'шеж, млѣ'геж 'младѣ', мрѣ'шеж, му'шеж, му'ѣнеж, ѣѣ'геж (калк), ѣѣ'леж, ѣѣ'леж, ѣр'геж, рѣ'беж, рѣ'геж, сврѣ'беж, сврѣ'беж, сѣ'ѣнеж, сѣѣ'реж, ѣрѣ'еж, ѣрѣ'леж, ѣрѣ'шеж. Од тога одступа дублет дѣ'геж/дѣ'геж и слабо мотивисано мл'агеж/млѣ'геж 'израштај на кожи' (мл'агеж је Вуков лик).

2.1.86. Суфикс -ај, -љај

Девербативне именице с домаћим суфиксом -ај носе колумнално МА у иницијалној позицији, уз дужину на суфиксалном слогу. Од стотињак примера издвајамо ових неколико: г'оѣаѣј, г'омаѣј, зн'ачѣј, 'извѣѣј, ј'еѣј, л'ежѣј, н'асрѣј, ѡ'одсѣѣј, ѡ'оремеѣј, ѡ'редумиѣј, ѡ'еображѣј, с'адржѣј, с'аобраѣј, ѣѣѣј, ѣѣѣј, ш'аѣѣј (ту су и ретке са -љај: ї'ѣѣј, з'авежѣј, ѣ'к'оврѣѣј). Твореница од неслоговне основе, природно, реализује МА на слогу суфикса: с'ѣј.

Неиницијално МА имамо само у ѣри'виѣј, омашком пренесеном из РСМ (у ОР је ѣри'виѣј).

¹⁶⁹ Уп. Вуково доследно кратко -ѣшце: в'имешце, ге'ѣшце, ѡ'емешце. -Ашце је, с друге стране, углавном дуго:: дрѣ'шце, ко'рѣѣшце : ї'рѣшце (ї'рѣшце), с'рѣшце (с'рѣшце) : сѣр'машце.

2.1.87. Суфикс -ак

Доста плодни суфикс -ак твори именице које се прозодијски групишу у две велике скупине: (1) с МА пред кратким ПОС¹⁷⁰: -'а-ак, и (2) с МА иза дугог ПОС: -а'-ак.

2.1.87.1. Прве су сачињене од три и више слогова, а творене су од махом префигираних глагола или као ПСТ (сасвим ретко ССТ: *ѿро'ножак, ѿро'лисѿак*)¹⁷¹ – *до'равак, ду'боѿак, до'враѿак, до'традак, до'зидак, до'лазак, до'мерац, до'меѿак, до'ѿлаѿак, до'рамак, до'ручак, до'ходак, за'враѿак, за'тризак, за'дланац, за'кољак, за'кољак, за'кусак, за'лазак, за'ломак, за'меѿак, за'моѿак, за'мрсац, заоби'лазак, за'ѿаѿак, за'ѿљусац, за'ѿредак, за'ѿучак, за'ранац, за'сѿанац, за'сѿирац, за'хладак, за'чедак, за'чеѿак, и'збирак, и'збљувак, и'звадак, и'зданац, и'здубак, и'здушак, и'злазак, и'зложак, и'зна'лазак, и'знимац, и'зносак, и'зо'сѿанац, и'зрезац, и'сечац, и'скрајак, и'сѿљувак, и'сѿравак, и'сѿрдак, и'сѿушак, и'мимои'лазак, на'везак, на'виљак, на'ѿранац, на'двраѿак, на'до'лазак, на'до'месѿак, на'задак, на'зувак, наи'лазак, на'кљунак, на'лазак, на'леѿак, на'ѿлаѿак, на'ѿредак, на'ѿрсѿак, на'рамак, на'расѿак, на'сѿанац, на'ѿкрилак, оби'лазак, о'бронак, о'ѿранац, о'ѿранац, о'ѿризак, о'дбирак, о'дѿризак, о'дељак, о'длазак, о'дливак, о'дломак, о'дојак, о'дрезац, о'дсечац, о'дсѿрижак, о'душак, о'крајак, о'крњак, о'ѿравак, о'ѿравак, о'ѿсѿанац, о'ѿушак, о'сѿанац, о'ѿкивак, о'ѿѿадак, ѿо'враѿак, ѿо'ѿодак, ѿо'дбрадак, ѿо'двалак/ѿо'двољак, ѿо'дварац, ѿо'дељак, ѿо'длисѿак, ѿо'дложак, ѿо'дмладак, ѿо'днесак, ѿо'дреѿак, ѿо'лазак, ѿоне'дељак, ѿо'ѿравак, ѿо'редак, ѿо'својак, ѿо'седак, ѿо'синак, ѿо'сѿанац, ѿо'сѿоѿак, ѿо'сѿуѿак, ѿо'чинак, ѿре'традак, ѿре'дложак, ѿре'дмеѿак, ѿре'лазак, ѿре'сѿанац, ѿри'везак, ѿри'весак, ѿри'традак, ѿри'тризак, ѿридо'лазак, ѿри'кључак, ѿри'крајак, ѿри'кућак, ѿри'лазак, ѿри'леѿак, ѿри'ѿевак, ѿри'ѿећак, ѿри'ѿисак, ѿри'ѿланац, ѿри'ѿрсѿак, ѿри'расѿак, ѿри'реѿак, ѿри'собак, ѿри'сѿанац, ѿри'ѿрунак, ѿри'шивак, ѿро'девак, ѿро'лазак, ѿрона'лазак, ѿро'ѿарац, ѿро'сѿирак, ра'зѿранац, ра'зи'лазак, ра'злазак, ра'сѿанац, са'сѿанац, си'лазак, су'враѿак, ѿро'лисѿак, ѿро'ножак, у'борац, у'везак, у'велац, у'војак, у'ѿарац, у'ѿризак, у'ѿрушак, у'збрежак², у'звраѿак (~ узврѿѿиѿи), у'звраѿак (~ уз врѿѿа), у'зѿлавак, у'злазак, у'кљувак, у'лазак, у'ложак, у'ломак, у'меѿак, у'множак, у'ѿлеѿак, у'ѿљувак, у'ранац, у'рочак, у'сирац, у'сѿанац, у'сѿрижак, у'сѿуѿак, у'ѿржак, у'ѿрошак, у'ѿрвак, у'чинак, у'шивак, у'ѿѿиѿак.*

С њима иду и оне с дугим префиксалним слогом: *за'војак, за'ѿлавак, за'куѿак, за'селац, на'сѿавак, ѿо'дневак, ра'здељак, са'бирак, са'сѿавак, са'сѿојак*, датим дублетно у *за'кивак/за'кивак, за'кључак/за'кључак, за'лизак/за'лизак, за'ѿерак/за'ѿерак, за'ѿећак/за'ѿећак, за'резац/за'резац, за'рубак/за'рубак, на'врѿак/на'врѿак, на'ѿлавак (на'ѿлавак), на'ѿласак/на'ѿласак, на'димац/на'димац, на'дреѿак/на'дреѿак, на'резац (на'резац), на'шивак (на'шивак), ѿре'ѿибац/ѿре'ѿибац, ѿри'ѿлавак/ѿри'ѿлавак, ра'зломак/ра'зломак*. Уп. ипак велики број горњих именица са само кратким за-, на-, који би вероватно требало ревидирати.

2.1.87.2. У другу групу сврставамо речи с претсуфиксалним МА, махом деноминале: *ан'ђе'лак, дисе'рац, борѿ'ћак, бре'жак, буљ'у'чак, бусе'нак, ва'бак, ва'љак, ве'зак, веѿри'ћак, ?ви'вак, ви'јак, ви'сак, ?ви'шак, влѿ'ѿак, во'ћа'рац, вреѿе'нак, вр'шак, ѿаврѿ'нак, ѿа'јак, ѿалѿ'бак, ѿлѿ'сак, ѿолу'дбак, ѿра'шак, ѿр'мак, ѿрѿ'здак, ѿроѿи'ћак, ѿрумѿ'нак, ѿруѿа'нак, ѿу'сак, да'нак, да'рац, да'шак, двѿ'јак, девѿ'рац, девѿ'ѿак, десѿ'ѿак, девојчу'рац, делѿи'ћак, деѿи'ћак, дрѿ'мак, дрѿ'жак, дрѿ'њак, ду'бак, ду'шак, ѿавѿ'лак, ѿур'ђе'вак, жерѿ'вак, жи'жак, жма'рци, ?заборѿ'вак, за'дак, зве'чак, ?зви'ждак, звр'чак, зелѿ'нак, зелѿ'њ[а]к¹⁷², зра'чак, зри'чак, иве'рац, јасѿ'нак, једѿи'нак, је'жак, језѿи'чак, јелѿ'њак, јелѿ'нак, калу'ђе'рац, клѿ'сак, кли'ѿак, клобу'чак, кљу'нак, комади'ћак, коњѿи'чак, коре'нак, коѿу'рац, коѿу'љак,*

¹⁷⁰ Дужина тог слога смењује се пред безвучним експлозивом к, уп. сличне примере под суфиксом -ка₁.

¹⁷¹ С оваквим твореницама не треба мешати оне типа 'одблѿсак, грађене нултим суфиксом и прозодијски другачије.

¹⁷² Грешком акцентовано „зелењак“.

країу'јак, крајца'рак, кр'мак, кӯ'шак, кушї'ћак, кӯ'чак, лахѡ'рак, ледї'нак, лейшї'рак, лива'дак, лї'сїшак, лӯ'шак, ма'њак, ма'чак, меху'рак, мѣ'шак, младї'ћак, момчї'ћак, мрā'чак, мрвї'чак, мр'сак, му'ћак, нā'војак, ²незаборā'вак, облā'чак, ıā'шак, ıē'шак, ıечē'њак, ıı'шак, ıлѡ'вак, ıослē'дак¹⁷³, ıрā'шак, ıрслӯ'чак, ıрсшї'нак, ıрӯ'шак, ıршлї'нак, ıӯ'шак, ıӯ'шак, разлї'чак, рамē'нак, рē'дак, рē'шак, сврā'чак, сї'рак, сиромā'шак, сї'сак, скӯ'шак, слабї'ћак, славу'јак, смē'шак, смр'чак, снї'мак, собї'чак, сїомē'нак, ср'шак, сшā'нак, ²сшї'ћак, сшрӯ'чак, ²сшӯ'шак, сувї'шак, сумрā'чак, сӯ'шак, шалā'сак, шандр'чак, шē'шак, шрā'чак, шрē'мак, шрē'нак, шр'нак, шрӯ'нак, шр'чак, шушӯ'шак, ћилē'рак, ћѡ'рак, ћӯ'рак, хлā'дак, хрā'чак, хӯ'мак, цвē'шак, цвр'чак, цр'вак, цӯ'рак, цурї'чак, чалабр'чак, ²чвā'рак, чешвр'шак, чоїѡ'рак, шшї'шак, шӯ'шак. У тој групи су, поред недвосмислених именица *девē'шак*, *десē'шак*, које смо навели, и бројеви с приближном вредношћу: *двдесē'шак*, *дванаē'сшак*, *деведесē'шак*, *осамдесē'шак*, *осамнаē'сшак*, *їдесесē'шак*, *їейнаē'сшак*, *седамдесē'шак*, *сшїшї'нак*, *шридесē'шак*, *шринаē'сшак*, *чешрдесē'шак*, *чешрнаē'сшак*, *шездесē'шак*.

Између мотивног и колумналног ПЛ с прогресијом МА колебају се: *їѡ'мољак/їѡмѡ'љак*, *зубā'шак/зуба'шак*, *ковр'чак/ко'врчак*, *шавā'нак/ша'ванак*, ²*їѡ'шѡмак/їѡшѡ'мак*; *ћилї'мак/ћ'илимак*, *ц'аревак/царē'вак*.

Неколико двосложних именица носи МА пред кратким ПОС, али се оне од претходних разликују по томе што мѣђу се убрајају и деноминале: *зїл'авак*, *л'ешак*, *с'анак*, *см'ошак*, *сї'исак*, *сш'авак*, *сш'ушак*, *шр'ошак*, *ч'унак*, *ч'ушак*. Дублети су *дā'нак/д'анак* (~ *д'ан* им.), *кр'ајак/крā'јак*, *лā'нак/л'анак*, *с'инак/сї'нак*, *чā'сак/ч'асак*, *члā'нак/чл'анак*. У групи двосложница имамо и периферне ликове 'ā-ак и ā'-ак: ²*вр'ēсак*¹⁷⁴, *уз'л'ēвак/л'ēвак*, *шӯ'чак/шӯчак*, *чӯ'нак/чӯнак*¹⁷⁵ – и *ѡ'јак*, *уз лē'шак/лē'шак*.

2.1.87.3. Међу вишесложним деноминалима имамо и неколико њих који се не саображавају владајућем ПЛ: *зā'клонак*, ²*зā'їонак*, *зā'сенак*, *зā'сшорак*, *їрї'мерак* – *ї'азушак*, дублетно *ѡ'смејак/ѡсмејак*. Тако је и са *з'араванак* ~ *з'арāван*, које скраћује дужину ПОС (уп. у ОР *з'арāванак*) и с девербалом *в'авољак*.

ПСТ *ї'абирак*, *ї'арожак*, *ї'аројак*, сасвим изузетно, МА фиксирају пред префиксалним слогом, а тако и *узбрежак/узбрежак*, које је очигледнији изузетак.

Кратки ПОС вишесложница редовно се пред сонантом дужи у флексији: *ѡ'рāвка*, *ѡ'рāмка*, *на'вї'љка...*, чак кад је дуг и префиксални слог *зā'вѡјка*, *сā'бїрка...* Двосложне пак творенице то чине већим делом: *ѡ'јка*; *зїл'āвка*, *с'āнка*, *сш'āвка*; *д'āнка*, *л'āнка*, *с'їнка* – али *чл'анка*, *ч'унка*.

2.1.88. Суфикси на -ВКак и -ВСак

Изведенице са суфиксима *-шак*, *-ешак*, *-ушак*, *-ишак*, *-ашак*, *-адак*, *-арак*, *-ерак*, *-урак*, *-евак*, *-ељак*, *-ољак*, *-уљак*, *-ањак*, *-ичак*, *-ушак* имају доста уједначену прозодијску структуру.

Најбројније су речи са *-шак*: *ѡї'шак*, *їѡѡї'шак*, *ѡѡѡї'шак*, *ѡѡѡā'шак*, *жї'шак*, *завї'шак*, *задā'шак*, *заѡсшā'шак*, *зайѡчē'шак*, *зачē'шак*, *зїѡѡї'шак*, *издā'шак*, *изѡсшā'шак*, *изузē'шак*, *навї'шак*, *неѡсшā'шак*, *ѡѡѡї'шак*, *ѡсшā'шак*, *їѡѡā'шак*, *їѡчē'шак*, *їреѡсшā'шак*, *їридѡѡā'шак*, *їрїмї'шак*, *развї'шак*, *расвї'шак*, *савї'шак*, *сажē'шак*, *самѡѡї'шак*, *свї'шак*, *увї'шак*, *ужї'шак*, *ушї'шак*. Оне све носе претсуфиксално МА и дуг ПОС. Другачије је једино *наїї'шак/на'їишак*.

Остале творенице такође су с ликом *-ā'-ак*:

¹⁷³ У другим речницима, осим ОР, само *їѡ'следак*, што је очекивано, с обзиром на глаголску основу. Али и у РСЈ *наїѡ'слешку* (*наїѡслē'шку*).

¹⁷⁴ У РА и *врē'сак*.

¹⁷⁵ И ова изведеница, са значењем дела ткачког разбоја, и горња *ч'унак* – неједнако донесене у речницима – мотивисане су именицом *ч'ун*.

1. *доврше'шак, досіе'шак, заврше'шак, име'шак, крње'шак, наврше'шак, ӯродуже'шак, сврше'шак, халье'шак, цуре'шак;*
2. *белу'шак, валу'шак, врӯ'шак, лаву'шак, завију'шак, извију'шак, навију'шак, облӯ'шак, савију'шак, свију'шак, шрену'шак;*
3. *боль'шак;*
4. *крња'шак, куса'шак;*
5. *крња'дак, шрула'дак;*
6. *кућа'рак, сува'рак, шума'рак;*
7. *куће'рак, чује'рак;*
8. *ʔбадӯ'рак, момчӯ'рак, ʔноћӯ'рак, шиӯ'рак;*
9. *уље'вак;*
10. *їрме'лак, ӯушје'лак;*
11. *їрцџ'лак*
12. *брежӯ'лак, висӯ'лак, вршӯ'лак, девојчӯ'лак, замошӯ'лак, красӯ'лак, момчӯ'лак, мравӯ'лак, смејӯ'лак, смошӯ'лак, црвӯ'лак, човечӯ'лак, чорбӯ'лак;*
13. *белә'њак, лисшә'њак, ӯушә'њак;*
14. *їрми'чак, їрумї'чак, добрї'чак, ʔжеремї'чак, камї'чак, крајї'чак, ӯламї'чак, ӯрамї'чак, слабї'чак.*

Једино ва'лушак носи варијанту с претсуфиксалним МА.

2.1.89. Суфикси **-(ј)ак, -њак**

Међу именицама на *-а̋к* уједно обрађујемо оне са суфиксима *-а̋к, -ја̋к* и *-ња̋к*, будући да показују слична прозодијска својства и да је у неким примерима тешко одредити им мотивну реч (уп. т. 2.1.94.1).

2.1.89.1. Најбројнију групу чине оне са претсуфиксалним МА: *-а̋к*: *баїре'ма̋к, баїре'ња̋к, бакре'ња̋к, бедре'ња̋к, безве'зња̋к, бесіосле'ња̋к, боро'вња̋к, Бо'шња̋к, др'зја̋к, ду'вља̋к, весе'ља̋к, вече'рња̋к, ве'шшја̋к, виле'ња̋к, вино'тра'дња̋к, ви'шња̋к, воде'ња̋к, вр'ба̋к, вр'шња̋к, ӯвозде'ња̋к, ӯлоіо'вња̋к, ӯло'дња̋к, ӯлу'шја̋к, ӯо'рња̋к, ʔто'рча̋к, ӯме'ња̋к, ӯ'сја̋к, ӯ'шшја̋к, ӯ'шшја̋к, дебе'ља̋к, деве'шја̋к, десе'шја̋к, де'ча̋к, де'шња̋к, ди'вља̋к, доко'ња̋к, до'ња̋к, до'шља̋к, дрве'ња̋к, дре'ња̋к, ду'шња̋к, ждреде'ња̋к, жиро'вња̋к, жу'шја̋к, жу'ња̋к, заба'вња̋к, занесе'ња̋к, зеле'ња̋к, зе'мља̋к, јесе'ња̋к, ʔјеїре'ња̋к, јечме'ња̋к, каме'ња̋к, кисе'ља̋к, ко'лња̋к, коре'ња̋к, крако'вја̋к, креме'ња̋к, кри'жја̋к, кр'џја̋к, ле'ва̋к, леде'ња̋к, ле'жја̋к, лико'вња̋к, лишре'ња̋к, лу'дја̋к, ʔлу'жња̋к, марве'ња̋к, меде'ња̋к, ме'ња̋к, надуве'ња̋к, наро'дња̋к, о'сма̋к, особе'ња̋к, ӯерве'рзња̋к, ӯе'шја̋к, ӯече'ња̋к, ʔуе'шја̋к, ӯли'ња̋к, ӯокваре'ња̋к, ӯолишре'ња̋к, ӯо'ља̋к, ӯошурче'ња̋к, ӯошше'ња̋к, ӯр'ва̋к, ӯреїреде'ња̋к, ӯросе'ња̋к, ӯроскур'ња̋к, ӯро'сшја̋к, ӯрсше'ња̋к, ӯр'шња̋к, свиле'ња̋к, севе'рња̋к, се'дма̋к, се'ља̋к, се'ња̋к, ʔси'ра̋к, слобо'дња̋к, смре'ча̋к, смуше'ња̋к, ср'бља̋к, сребре'ња̋к, сїр'ња̋к, ше'жја̋к, ʔшеле'ња̋к, шеме'ља̋к, ши'шја̋к, шойо'ља̋к, шрезве'ња̋к, шре'ња̋к, шре'шња̋к, шр'ња̋к, шру'ла̋к, шр'шча̋к, Ту'зла̋к, шурче'ња̋к, шуче'ња̋к, умере'ња̋к, уображе'ња̋к, уче'вња̋к, уче'ња̋к, црве'ња̋к, цркве'ња̋к, црко'вња̋к, цр'ња̋к, чеївр'шја̋к, чеїрдесе'шја̋к, чеїрнае'сшја̋к, че'шња̋к, чу'дја̋к, шаре'ња̋к, ше'сшја̋к, шшене'ња̋к. – Но, иако доминантно, и то је МА колебљиво, па имамо доста дублета: *б'егја̋к/бе'гја̋к, бе'скичме'ња̋к/бескичме'ња̋к, їрӯдња̋к/їру'дња̋к, дволишре'ња̋к/дво'лишре'ња̋к, ʔжу'шња̋к/ж'ушња̋к, јаїње'ња̋к/јаїње'ња̋к, ј'алова̋к/јало'ва̋к, ј'ужња̋к/ју'жња̋к, кичме'ња̋к/к'ичме'ња̋к, кли'шња̋к/кл'їшња̋к, кукуружња̋к/кукуру'жња̋к, м'аховња̋к/махо'вња̋к, м'егња̋к/ме'дња̋к, мл'а̋жња̋к/мла'жња̋к, мош'о'рња̋к/мо'ш'орња̋к, м'ужја̋к/му'жја̋к, надбедре'ња̋к/на'дбедре'ња̋к, на'учења̋к/науче'ња̋к, не'сїрейшња̋к/несїре'шња̋к, о'бешења̋к/обеше'ња̋к, оїр'ља̋к/оїр'ља̋к, окаче'ња̋к/о'качења̋к, ӯа'рња̋к/ӯ'а̋рња̋к, ӯре'зимења̋к/ӯрезиме'ња̋к, ӯрї'родња̋к/ӯриро'дња̋к, ӯуре'ња̋к/ӯ'урења̋к, само'шња̋к/с'амошња̋к, свеш'о'вња̋к/све'ш'овња̋к, семе'ња̋к/с'емења̋к, с'игрења̋к/**

сигре'ња̋к, сме'ше'ња̋к/сме'ше'ња̋к, сребр'ња̋к/ср'ебр'ња̋к, сре'дња̋к/ср'едња̋к, ш̄о'рба̋к/
ш̄'орба̋к, чаро'бња̋к/ч'ароб'ња̋к.

Већина осталих именица задржава мотивни ПЛ: ана'ше'мња̋к, б'адња̋к, бе'зиме'ња̋к, бо'бов'ња̋к, бо'жи'ња̋к, бра'давич'ња̋к, др'езова̋к (др'езова̋к), др'оћ'ња̋к, ду'бреж'ња̋к, 'в'име'ња̋к, в'ише'ња̋к, л'еж'ња̋к, л'и'не'ња̋к, л'в'ич'ња̋к, 'оло'шкрж'ња̋к, 'олу'ди'ња̋к, 'ра'дова̋к/'р'адова̋к, 'у'се'ња̋к, 'ушчи'ја̋к, да'н'иуб'ња̋к, двоко'уи'ш'ња̋к, дво'лич'ња̋к, дво'шкрж'ња̋к, де'вич'ња̋к, д'ед'а̋к, д'им'ња̋к, дре'нова̋к, ду'ди'ња̋к, ж'аб'ља̋к, жи'вич'ња̋к, жл'ич'ња̋к, ж'уч'ња̋к, з'ад'ња̋к, з'а'и'ад'ња̋к/з'а'и'ад'ња̋к¹⁷⁶, за'илош'ња̋к, за'уш'ња̋ци, зве'ри'ња̋к, 'вич'ња̋к, 'име'ња̋к, 'ис'точ'ња̋к/и'с'точ'ња̋к, ј'абуч'ња̋к, ј'а'од'ња̋к, ј'а'ј'ња̋к, ја'н'ш'ар'ња̋к/ја'н'ш'ар'ња̋к, ј'ед'ња̋к, је'зич'ња̋к, к'аме'ња̋к, к'иш'ња̋к, ко'нои'ља̋к, ко'иш'ња̋к, ко'и'рив'ња̋к, к'ор'ња̋к, ко'шуш'ња̋к, кр'иш'ич'ња̋к, ку'иш'ња̋к, ку'и'уш'ња̋к, ле'сков'а̋к, л'и'ш'ова̋к, лу'бе'нич'ња̋к, л'уч'ња̋к, ма'ли'ња̋к, ма'сли'ња̋к (ма'асли'ња̋к), ма'иш'ич'ња̋к, ма'ех'ур'ња̋к, ма'иш'и'ја̋к, ма'иш'ја̋к, ма'ла'дич'ња̋к, ма'р'ач'ња̋к, на'д'вож'ња̋к/на'д'вож'ња̋к, на'зад'ња̋к, на'и'ред'ња̋к, на'и'рш'ња̋к, на'уч'ња̋к, на'уш'ња̋к, на'а'фор'ња̋к, о'ч'ња̋к, и'аш'ња̋к, и'о'д'гуш'ња̋к, и'о'д'оч'ња̋к, и'о'лу'крв'ња̋к, и'о'ш'кож'ња̋к, и'о'ш'кор'ња̋к, и'р'ед'ња̋к¹⁷⁷, и'ри'и'аш'ња̋к, и'у'с'иш'ња̋к, ра'киш'ња̋к, р'и'б'ња̋к, р'о'ћ'а̋к, св'иш'ња̋к, се'дич'ња̋к/се'дич'ња̋к, с'иш'а'ј'ња̋к, с'иш'о'л'ња̋к, с'иш'р'уч'ња̋к, ше'љиж'ња̋к, ше'реш'ња̋к/ше'реш'ња̋к, ше'р'миш'ња̋к, ш'р'еш'њева̋к, ш'р'сков'а̋к, ш'р'уш'ња̋к/ш'р'уш'ња̋к, 'у'м'ња̋к, у'и'рш'ња̋к, хл'ад'ња̋к², ц'ев'ња̋к, це'ров'а̋к, ци'ме'ш'ња̋к, ча'др'е'ња̋к, чи'ви'ња̋к, ч'уд'ња̋к, ш'и'дич'ња̋к и низ именица на -и'о'диш'ња̋к: и'о'диш'ња̋к, десе'ш'о'и'о'диш'ња̋к, једно'и'о'диш'ња̋к, осамдесе'ш'о'и'о'диш'ња̋к, седмо'и'о'диш'ња̋к, ш'ро'и'о'диш'ња̋к, че'ш'врш'и'о'диш'ња̋к, че'ш'рдесе'ш'о'и'о'диш'ња̋к, че'ш'рнес'и'о'и'о'диш'ња̋к, шеснаесе'ш'о'и'о'диш'ња̋к. Како се види, у овој бројној групи доминирају вишесложнице с МА ближим почетку речи и с кратким ПОС.

2.1.89.2. Регресију мотивног МА до испред ПОС имамо у примерима б'ос'ја̋к, в'и'ња̋к, в'о'ћ'ња̋к, і'ор'ња̋к, і'у'ж'ња̋к, дво'бразд'ња̋к, кр'ед'ња̋к, кр'еч'ња̋к, ма'а'ћ'а̋к, ма'е'ч'ња̋к, ма'у'ч'ња̋к, и'о'вод'ња̋к, и'о'д'вож'ња̋к, и'ри'лей'ња̋к, и'р'ос'ја̋к, 'ру'ме'ња̋к, св'е'ћ'ња̋к, св'о'ја̋к, ш'р'ав'ња̋к, у'и'леш'ња̋к, ш'иш'ед'ња̋к; дублетно у б'ед'а̋к/бе'д'а̋к, 'жу'ш'ња̋к/ж'уш'ња̋к, кли'ш'ња̋к/кл'иш'ња̋к, на'д'бедре'ња̋к/на'д'бедре'ња̋к. Нерегредирано заосновинско МА остаје као варијанта у два примера к'уш'ња̋к (к'уш'ња̋к), р'у'д'ња̋к/р'у'д'ња̋к.

Краћење ПОС имамо у свим примерима с мотивним дужинама код колумналног -'а̋к, али и у примерима без помицања МА: у в'уч'ја̋к, на'д'враш'ња̋к, и'ауч'ња̋к, ш'ро'месеч'ња̋к, цв'е'ш'ња̋к и др. Дужење се, неочекивано, јавља у ј'ед'ња̋к², хра'с'иш'ова̋к (уп. бо'бов'ња̋к). Дуг ПОС је, паралелно с краћењем, редовна појава код једносложних основа: і'у'ж'ња̋к, ј'а'ј'ња̋к, кр'ед'ња̋к, к'уш'ња̋к (к'уш'ња̋к), ма'е'ч'ња̋к, ма'р'ач'ња̋к, ма'у'ч'ња̋к, р'у'д'ња̋к/р'у'д'ња̋к, св'е'ћ'ња̋к, ш'р'ав'ња̋к, ц'ев'ња̋к, ш'иш'ед'ња̋к (тако и и'о'лу'крв'ња̋к), дублетно у і'р'у'д'ња̋к/і'ру'д'ња̋к, кли'ш'ња̋к/кл'иш'ња̋к, ма'а'ж'ња̋к/ма'а'ж'ња̋к, и'а'р'ња̋к/и'а'р'ња̋к, ш'р'уш'ња̋к/ш'р'уш'ња̋к. Налазимо га ипак и код вишесложница као ја'н'ш'ар'ња̋к², ма'ш'ор'ња̋к², ше'р'миш'ња̋к; з'а'и'ад'ња̋к², ја'н'ш'ар'ња̋к², ма'ех'ур'ња̋к.

Регресију МА с краћењем ПОС има у в'и'ња̋к¹⁷⁸, 'жу'ш'ња̋к/ж'уш'ња̋к, дво'бразд'ња̋к, и'ри'лей'ња̋к, хл'ад'ња̋к².

Недоследност према лику мотиватора уочавамо у примерима к'ич'ме'ња̋к², ма'ахов'ња̋к², северо'и'с'точ'ња̋к, ч'ароб'ња̋к², који су творени од речи с дублетним МА, смештеним испред и иза првог слога основе. Исто тако, твореницама о'ч'ња̋к, ш'иш'ед'ња̋к недостаје варијанта с колумналним ПЛ, према мотивном о'ч'ни², ш'иш'ед'ни², а лексеми

¹⁷⁶ Грешком забележено без дужине.

¹⁷⁷ Ова одредница је дата с нејасном акценатском променом: „пр'ед'ња̋к, -'а̋ка“. Осим што таква парадигма не постоји, изведеница и'р'ед'ња̋чки, а и једнозначно и'р'ед'ња̋к из РМС говоре да је реч о превиду. С друге стране, ПЛ и'р'ед'ња̋к² из ОР (забележен и код Јах) сведочи о намери уредника да промени решење из РМС.

¹⁷⁸ У РА, РМС, ОР само ви'ња̋к. В'и'ња̋к дају ХЈП и Чедић.

мл'ечњāk недостаје краткоћа од *мл'ечнī*². Према *к'оричњāk* (*ко'ричњāk*), супротно томе, имамо само *к'орица* (уп. и *ко'ричишī*²).

Дублет *на'очњāk/н'аочњāk* једини је пример за потпуну регресију МА, до иницијалне позиције.

2.1.90. Суфикс -ињак

Именице са суфиксом -ињак, насталим перинтеграцијом придевског -ињи, које даје колумналне ликове, и именичког -ак, носе одговарајуће колумналне ликове, с претсуфиксалним МА: *īу'сињāk, зе'чињāk, зми'јињāk, коко'шињāk, мра'вињāk, о'сињāk, ѿче'лињāk, шр'сињāk*.

2.1.91. Суфикс -ењак

Три речи с овим суфиксом носе колумнални ПЛ, са суфиксалним МА: *ђубре'њāk, јегре'њāk, шрсїе'њāk*.

2.1.92. Суфикс -овњак

Колумналнио -'āk бележимо и код ових именица, али с појавом варијаната: *видо'вњāk, ?дажде'вњāk/г'аждевњāk, зимо'вњāk/з'имовњāk*. *Д'аждевњāk*² је мотивни лик, а *з'имовњāk*² лик с регресијом МА и краћењем ПОС.

2.1.93. Суфикс -шїāk

Творенице *а'рāнђеловшїāk, и'лїншїāk; іо'ршїāk* упућују на задржавање мотивних ликова, али с друге стране имамо *ђур'ђевишїāk, креме'нишїāk*.

Облик *ђур'ђевишїāk* изненађује, с обзиром на мотивне ликове у формацијама *ђур'ђевац, Ђур'ђевдāн* и сл. РА не нуди ову варијанту, али нуди три друге: *ђур'ђевишїāk, ђур'ђевишїāk (ђур'ђе'вишїāk)!* Уз мотивну, рекли бисмо да је и она на -'āk системска, будући да у том речнику налазимо *м'ишровшїāk/мишро'вшїāk* (тако и *јо'вањшїāk/јова'њшїāk, михољшїāk, никољшїāk*). *Креме'нишїāk* потврђује твореница *їлеме'нишїāk* из РСМ.

2.1.94. Суфикси -їк₁, -нїк

2.1.94.1. Именице на -ик обрађујемо заједно, било да су оне творене суфиксима -ик, -ник¹⁷⁹, -еник, или -беник (укључујући и ПСТ и ССТ), из два разлога. Прво, у многим случајевима није могуће разграничити је ли именица творена од придева на -ац, -(δ)ен или од његове мотивне именице¹⁸⁰, у чему речничке дефиниције не помажу (нпр. *їроводник* би, строго следећи семантику, могао бити '*їроводна* материја', али је таква парафраза упитна са становишта творбеног осећања), и друго, све њих обједињавају слично раслојени прозодијски ликови.

Близу 1/5 ових именица чине дублети, што није неочекиван податак ако се зна да су оне веома раслојене, (1) и у погледу МА, које може бити пред суфиксом, пред ПОС, пред основом, у иницијалном положају, (2) и у погледу дужине, која особито варира на ПОС, али и на префиксалном слогу. Посматрајући те варијације само са формалне стране, творенице смо поделили у 10 група: *(а)ǎ-їк, 'ǎ-їк, (а)а'ǎ-їк, (а)ǎ'ǎ-їк, (а)'а(а)ǎ-їк, 'ǎǎ-їк, 'ǎ-їк, (а)а'ǎ-їк, ā'ǎ-їк, 'а(а)ā-їк*, којима треба додати и разне могућности упаривања дублета, њих 19. (То све даје невероватан податак да за именице на -ник РСЈ нуди 29 нормативних решења!) У класификацији као посебне нисмо одвојили типове с већим бројем слогова у којима њихова дужина не игра улогу (засебно је *на'учнїк* :

¹⁷⁹ Међу свим именицама на -ик огромну већину (95%) чине оне на -ник.

¹⁸⁰ Радосављевић (2019б: 122–123) то покушава да разреши уводећи у синхронијску анализу „стадијум“ формирања придева који се ни пре ни после те фазе „не употребљава у узусу“. То је, наравно, спорно са становишта синхронијског приступа и методолошке економичности.

на'мерник, али не се'ник : оїуномоће'ник, іра'ничник : іосїода'рсївенік). Нисмо то чинили ни за појединачне и нетипичне случајеве мироїо'мазанік, избе'зумљенік², іпро'каженік², дво'недєльнік.

(1) (а)а'їк – арсе'ник, баїре'мік, бе'сник, би'сїрїк, боле'сник, бра'ник, брашне'ник, бре'зїк, брезе'вїк, бре'сквїк, бре'сїїк, бресїо'вїк, бројча'ник, др'сник, бру'сник, дуквїк, варе'ник, васїїша'ник, вероисїове'дник, ви'дїк, вијча'ник, виле'ник, ви'шњїк, во'зник, вој'ник, іла'дник, ілоїо'вїк, іра'дїк, іро'ник, іу'шїїк, да'ник, деље'ник, досеље'ник, дражде'ник, дре'ник, дуж'ник, ду'шник, ћако'ник, жи'вїк, завере'ник, задавље'ник, залубље'ник, зайће'ник, заробље'ник, зайворе'ник, зайоче'ник, зво'ник, зре'ник, и'вїк, изабра'ник, изаїна'ник, издавље'ник, изїудље'ник, изоїшїе'ник, исеље'ник, искуше'ник, исїїша'ник, јаво'рїк, јасе'ник, ја'сїк, једнобрашїсїве'ник, је'лїк, јо'вїк, јо'шїк, кадро'вїк, кесїе'ник, ?кисеон'ник, ?ки'сїк, кле'ник, кова'ник, крај'ник, кршїе'ник, ланча'ник, леде'ник, ли'їїк, љу'шїк, ме'ђник, можда'ник, набедре'ник, насеље'ник, новча'ник, но'ћник, одабра'ник, оїа'сник, оїшїуже'ник, оїуномоће'ник, осїура'ник, осуђе'ник, іа'њїк, іа'рник, іешча'ник, іласїе'ник, іобуње'ник, іовере'ник, іовлашїе'ник, іоїудље'ник, іодмиће'ник, іокршїе'ник, іомаза'ник, іомо'ћник, іосїриже'ник, іошїурче'ник, іравоуїао'ник, іриврже'ник, ірїшворе'ник, іуїча'ник, іу'сник, іушїе'ник, разузда'ник, расеље'ник, расїушїе'ник, реме'ник, ро'ж'ник, сао'ник, седла'ник, седле'ник, се'ник, скруше'ник, сла'ник, смо'квїк, смре'квїк, сїакле'ник, сїр'њїк, сунча'ник, шееље'ник, шеме'љник, шовље'ник, шо'вник, шо'їлїк, шоїље'ник, шрве'ник, шре'шњїк, шр'сїїк, шїуца'ник, шїуче'ник, убоде'ник, увређе'ник, уїље'ник, у'їлїк, удавље'ник, уланче'ник, ?уља'ник, у'љїк, умање'ник, уми'рник, умировље'ник, умишље'ник, унајмље'ник, унесређе'ник, уїаље'ник, уїїша'ник, уїосле'ник, уїуће'ник, урође'ник, усамље'ник, усвоје'ник, усеље'ник, усїње'ник, усїаље'ник, усїрелье'ник, ушамниче'ник, ушїоїље'ник, ухайше'ник, ушкоїље'ник, хїїношїса'ник, хме'љник, хра'сїїк, цеђе'ник, це'ник, цеїа'ник, це'рїк, шаре'ник, шљи'вїк

(2) 'а'їк – б'їшник, вл'асник, в'одник, в'ршник, і'аћник, іл'асник, ір'ешник, д'еоник, д'рзник, з'емник, зл'одник, к'одник, к'рсник, л'едник, л'ешник, л'исник, м'исник, м'оћник, н'ужник, і'аїшник, і'есник, іл'очник, ір'ечник, р'аоник, р'аїшник, р'езник, св'одник, см'рїшник, ср'ећник, ср'одник, сїр'асник, шр'едник, хл'адник, х'одник, ч'асник, ч'еїшник

(3) (а)а'а'їк – ана'шемник, беа'зленик, бе'збожник, бе'збрижник, бе'здомник, бе'здрушник, бе'зобразник, бе'зочник, бе'лежник, бе'свесник, бе'седник, бе'скућник, бе'смрїшник, бесо'мучник, бе'шчасник, блаїо'весник, боїоуїодник, брако'ломник, бродо'ломник, велико'друшник, веро'ломник, во'лшедник, врашїо'ломник, іоро'ломник, іоро'їадник, іосїода'рсївенік, іра'ничник, іу'бїшник, да'нїудник, дво'їласник, дво'месечник, дво'умник, де'лаїшник, добро'слушник, до'врашник, до'лазник, досїоја'нсївенік, до'ушник, жучо'водник, за'чеїшник, зва'ничник, зло'їласник, зло'очник, и'звидник, и'звозник, и'зїредник, и'злеїшник, ино'родник, и'следник, и'сїисник, и'сїосник, и'сїуїник, кле'веешник, кле'швенік, ко'личник, ко'рисник, крво'следник, мало'друшник, мало'леїшник, мило'срдник, младо'мисник, на'дврашник, на'дїробник, на'јамник, на'лазник, на'учник, на'ушник, не'бесник, не'срећник, о'бвезник, о'дмеїшник, о'клоїшник, око'врашник, осмо'їласник, іе'рјанік¹⁸¹, іо'бедник, іо'врашник, іо'їредник, іо'дбрадник, іо'двїжник, іо'дврашник, іо'дсеїшник, іо'клоник, іо'резник, іо'слушник, іо'шїисник, іо'чеїшник, іре'врашник, іре'дводник, іре'љубник, іре'шїлаїшник, іри'клоник, іри'їадник, іри'ручник, іри'сїуїшник, іро'клеїшник, іро'лазник, іросїо'друшник, іуно'леїшник, іусїо'їашник, іушїеше'сївенік, само'їласник, са'їаїшник, са'радник, све'шїенік, сладо'сїрасник, служадник, со'їсївенік, сїра'сївенік, су'ваїшник, су'їласник, су'ложник, су'їружник, у'божник, у'водник, у'возник, у'їодник, у'деоник, у'званик, у'коїшник, у'косник, у'лазник, у'молник, у'їисник, у'їїшник, у'редник, у'роїшник, у'садник, у'сїанік, у'чесник, ходо'часник, цїа'реїшник, ча'дренік

¹⁸¹ Под значењем 2 и іерја'ник.

(4) (a)ā-ūk – безā'конік, бесā'веснік, блā'женік, зā'вешнік, зā'виднік, зā'виснік, зā'воднік, зā'конік, зā'йиснік, зā'служнік, зā'сїуїнік, мē'шєжнік, нā'воднік, нā'ложнік, нā'мернік, нā'меснік, нā'реднік, нā'силнік, нā'следнік, нā'челнік, ȳрē'вознік, ȳрē'носнік, рā'зводнік, рā'змеїнік, рā'зреднік, рā'сїлоднік, рā'сїуснік, рā'сїрошнік, рē'вноснік, сā'борнік, сā'везнік, сā'вешнік, шā'ложнік

(5) (a)'a(a)ā-ūk – б'ашїинік, бе'зименік, в'еренік, д'еловоднік, д'есєїлейїнік, ж'алобнік, 'именік, ино'їлеменік, исїо'мишљенік, исїо'їлеменік, једно'мишљенік, к'амашїнік, лако'мисленік, м'есечнік, м'ильенік, м'ученік, осмо'уїаонік, ȳ'акоснік, ȳ'аћенік, ȳл'аменік, ȳ'одузеїнік, ȳ'оменік, ȳ'ороїнік, ȳр'аведнік, ȳр'ивреднік, р'адоснік, р'ањенік, са'временік, с'амоїнік, са'їлеменік, седмо'уїаонік, сл'ављенік, сї'оменік, ср'амоїнік, сї'еїенік, с'удеонік, су'мишљенік, с'умрачнік, шро'месечнік, шро'уїаонік, 'уїаонік, 'узвичнік, 'уїореднік, 'ученік, 'уџденік, џ'аринік, чєшворо'уїаонік, шєсїо'уїаонік, шљ'ивовїк

(6) 'āā-ūk – л'ōторнік

(7) 'ā-ūk – д'ēднік, дл'уднік, д'ōлнік, др'ōјнік, в'ēзнік, в'ēћнік, ȳр'уднік, дв'ōјнік, дв'ōрнік, дн'ēвнік, ж'ēднік, жл'ēбнік, зб'ōрнік, зв'учнік, ј'āјнік, кл'ēїнік, к'ōлнік, л'ēчнік, л'џбљенік, мл'āзнік, м'ōбнік, ȳл'āћенік, ȳр'āвнік, ȳр'āзнік, ȳ'уїнік, р'āднік, р'уднік, р'уднік, сј'āјнік, сл'ївнік, сї'ēзнік, сїр'ујнік, сї'уїнік, ш'āјнік, ш'ужнік, 'умнік, ч'ēлнік, шї'їїнік, ш'умнік

(8) (a)'ā-ūk – бе'звєрнік, бе'знāднік, бе'срāмнік, бе'сїїднік, бла'їāјнік, блаїо'сōвнік, доїо'рāднік, дун'шōвнік, вр'хōвнік, їо'вōрнік, дво'їōлнік, дво'шōмнік, де'сēїнік, до'лāвнік, др'жāвнік, ду'хōвнік, же'рāвнік, узд'āјнік, исїо'вєрнік, ка'їēлнік, ко'мōрнік, косїо'дōлнік, крво'муїнік, криво'клєїнік, лице'мєрнік, л'џдāвнік, мало'вєћнік, мрзо'вōљнік, мрш'во'зōрнік, не'вєрнік, не'вōљнік, не'дēљнік, ново'вєрнік, о'дбōјнік, о'дбōрнік, о'шїōрнік, о'шїрāвнік, о'шїрємнік, ȳе'хāрнік, ȳо'дōрнік, ȳо'лāвнік, ȳо'двōрнік, ȳо'кāјнік, ȳо'кōјнік, ȳо'лāрнік, ȳо'слāнік, ȳо'слōвнік, ȳраво'вєрнік, ȳрвокашє'їōрнік, ȳрє'дāјнік, ȳрє'дсїāвнік, ȳрє'ш'вōрнік, ȳрї'двōрнік, ȳрї'јāвнік, ȳрїмоїрє'дāјнік, ȳрї'ȳрāвнік, ȳрї'ш'вōрнік, ȳро'вāлнік, ȳрō'зївнік, ȳро'шївнік, ȳро'чēлнік, само'вōљнік, ш'врдо'кōрнік, у'дāрнік, у'зїлāвнік, у'зōвнік, у'зōрнік, у'мōрнік, у'ȳрāвнік, џаро'сїāвнік, џї'āрнік, џї'фāрнік, чє'мєрнік

(9) āā-ūk – дō'сїōјнік, зā'шōрнік, нā'сїōјнік, ȳō'днєвнік, рā'скōвнік, рā'скōлнік

(10) 'a(a)ā-ūk – з'āїовōрнік, 'им'ућнік, ј'урїшнік, к'укāвнік, н'єзaxвāлнік, 'обєснік, ȳр'āvїлнік, ȳр'āvок'уїнік, ȳр'єдїовōрнік, ȳр'єдузєїнік, ȳр'ивāшнік, р'аскālāшнік, 'уїлєднік, 'умобōлнік, ф'искулшїурнік

Дублети су:

(1–2) в'єснїк/вє'снїк, їну'снїк/їн'уснїк, же'нїк/ж'єнїк, зл'āшнїк/злā'шнїк, ј'аднїк/јā'днїк, ко'снїк/к'оснїк, л'анїк/лā'нїк, м'єднїк/мє'днїк, р'ємнїк/рє'мнїк, р'єчнїк/рє'чнїк, р'учнїк/р'учнїк

(1–3) бе'дгрєнїк/бєдрє'нїк, брашњє'нїк/брā'шњєнїк, жа'лбєнїк/жалбє'нїк, исїо'вєднїк/исїовє'днїк, мо'лиш'євєнїк/молиш'євє'нїк, ȳо'слєнїк/ȳослє'нїк, ȳро'їнанїк/ȳроїна'нїк, рєдāрсївєнїк/рєдāрсївє'нїк, шā'мјанїк/шāмјā'нїк, у'срєћєнїк/усрєћє'нїк, чаро'днїк/чā'рōднїк

(1–5) др'āш'сївєнїк/дрāш'сївє'нїк, ї'нєнїк/їнє'нїк, ї'озбєнїк/їозбє'нїк, їоњє'нїк/їоњєнїк, ж'алоснїк/жалос'нїк, жр'ш'євєнїк/жрш'євє'нїк, зāїовє'днїк (з'āїовєднїк), једно'їлеменїк/јєдноїлємє'нїк, к'āжњєнїк/кāжњє'нїк, мило'снїк/м'илоснїк, нāдбєдрє'нїк/нā'дбєдрєнїк, ȳроїовє'днїк (ȳр'оїовєднїк), с'ємєнїк/сємє'нїк, хāїшє'нїк/хāшєнїк

(1–6) бīрā'нїк/б'ȳрāнїк, бр'āњєнїк/брāњє'нїк, дāvљє'нїк/д'āvљєнїк, избє'з'умљєнїк/избєз'умљє'нїк, ȳро'кāжєнїк/ȳрōкāжє'нїк, сућє'нїк/с'ућєнїк, ш'ужєнїк/ш'ужє'нїк, хрāњє'нїк/хрāњєнїк, шї'їћєнїк/шїићє'нїк

(1–7) *бо'јник/б'ојник, вре'дник/вр'едник, кр'вник/к'рвник, м'асник/ма'сник, ша'мник/ш'амник*

(1–8) *весе'лник/ве'сёлник, изасла'ник/иза'сланник, избр'анник/избра'ник, из'инанник/из'ина'ник, огасла'ник/ога'сланник*

(1–10) *миро'о'мазанник/миро'о'маза'ник, у'овобр'ник/у'ово'рник*

(2–7) *вер'ник/в'ёрник, вр'ашник/вр'ашник, ж'у'йник/ж'у'йник, 'кр'у'йник (кр'у'йник), њр'ашник/њр'ашник, с'илник/с'илник*

(3–4) *веле'о'седник/веле'о'седник, до'у'исник/до'у'исник, за'лудник/за'лудник, за'ручник/за'ручник, за'шочник/за'шочник, мало'о'седник/мало'о'седник, на'д'гледник/на'д'гледник, на'мешник (на'мешник), на'у'асник/на'у'асник, на'ручник/на'ручник, њо'седник/њо'седник, њре'д'седник/њре'д'седник, њре'с'у'йник/њре'с'у'йник, њре'шходник/њре'шходник, њри'чесник/њри'чесник, њро'водник/њро'водник, њро'у'исник/њро'у'исник, ра'с'адник/ра'с'адник, ра'с'и'йник/ра'с'и'йник, с'иро'водник/с'иро'водник*

(3–5) *б'есловесник/б'есло'весник, дру'жб'енник/дру'жб'енник, и'с'точник/и'с'точник, кра'јишник (кра'јишник), ма'слиник/ма'слиник, 'освешник/о'свешник, њо'знанник/њо'знанник, њо'лу'ласник/њо'лу'ласник, њри'јемник/њри'јемник, њр'косник/њр'косник, њу'номоћник/њу'номоћник, ра'зв'рашник/ра'зв'рашник, сле'д'б'енник/сле'д'б'енник, слу'жб'енник/слу'жб'енник, ш'ру'д'б'енник/ш'ру'д'б'енник*

(3–8) *бе'зв'ольник/бе'зв'ольник, бе'з'умник/бе'з'умник, бо'о'хулник/бо'о'хулник, до'б'ишник/до'б'ишник, ду'ше'брижник/ду'ше'брижник, једно'в'ёрник/једно'в'ёрник, криво'в'ёрник/криво'в'ёрник, лако'в'ёрник/лако'в'ёрник, лако'у'мник/лако'у'мник, њо'д'анник/њо'д'анник*

(3–10) *зл'ок'одб'ник/зл'ок'одб'ник*

(4–6) *з'ас'тавник/з'ас'тавник, за'ш'иш'ишник/за'ш'иш'ишник*

(4–9) *за'б'авник/за'б'авник, на'д'з'орник/на'д'з'орник, на'с'тавник/на'с'тавник*

(4–10) *б'ес'ир'из'орник/б'ес'ир'из'орник, ра'з'блудник/ра'з'блудник*

(5–6) *з'ак'ладник/з'ак'ладник, з'ам'енник/з'ам'енник*

(5–10) *д'ос'адник/д'ос'адник, с'и'ож'ёрник/с'и'ож'ёрник*

(8–9) *на'д'с'т'ојник/на'д'с'т'ојник, њо'з'орник/њо'з'орник*

(8–10) *њру'д'обл'ник/њру'д'обл'ник, и'зв'орник/и'зв'орник, књ'и'ж'евник/књ'и'ж'евник, к'рво'ж'едник/к'рво'ж'едник, мало'у'мник/м'ало'у'мник, на'д'об'у'ник (на'д'об'у'ник), не'р'ад'ник/не'р'ад'ник, оч'ајник/оч'ајник*

Када се посматрају једносложне основе, оне се најпре могу расподелити према присуству морфеме *-н-* у твореници, било да је она изведена из придева или из сложеног суфикса додатог именици. Речи без *-н-*, дакле по правилу деноминали, теже да прогредирају МА до суфикса. Белешку о томе, на примеру имена места творених од назива биљака, налазимо још у Маретића (1899): *бре'скв'ик, букв'ик, њра'б'ик, и'в'ик, јо'в'ик, смо'кв'ик, смре'кв'ик, ш'ли'в'ик* и др. (тако и двосложно *јаво'р'ик*). Тој групи наликују (а) двосложне основе творене придевским *-ов-*: *брезо'в'ик, брест'о'в'ик, њло'о'в'ик*, али с мотивним МА *ш'љ'ивов'ик* (уп. Вуково *в'иш'њов'ик*); и (б) значењски сродне творевине као *ња'њ'ик, се'ник; бра'ник, ви'д'ик, да'ник, 'зр'е'ник* и несродне као *ђако'ник, зво'ник*. Деадјективи без форманта *-н-* такође редовно узимају тај лик: *би'с'т'р'ик, њу'ш'иш'ик, жи'в'ик, сла'ник, ш'о'њл'ик*.

Другачије значење лексема *ла'ник/ла'ник* 'врста лана' и *же'ник/же'ник* 'особа' објашњава задржавање мотивног лика.

Једносложне основе с морфемом *-н-*, које своје особине црпу и из карактеристика те морфеме (в. т. 2.1.252), понашају се доста непредвидљивије. (1) Неке међу њима, не рачунајући оне поменуте, које МА преносе до суфикса, скраћују ПОС: *б'иш'ник* (~

*б'ий-генерација), вл'аснѝк, ѝл'аснѝк, л'ешнѝк, л'иснѝк, сѝр'аснѝк, хл'аднѝк*¹⁸², с њима и *в'еснѝк/ве'снѝк, ѝну'снѝк/ѝн'уснѝк, зл'ашнѝк/зла'шнѝк, р'ечнѝк/ре'чнѝк, ру'чнѝк/р'учнѝк*, а дужину дублетно задржавају *ж'уѝнѝк/ж'уѝнѝк, 'кр'уѝнѝк (кр'уѝнѝк), ѝр'ашнѝк/ѝр'ашнѝк*. Наспрам њих имамо нескраћено *ѝр'уѝнѝк, жл'ѝбнѝк, мл'азнѝк, сѝ'уѝнѝк, ш'амнѝк*², *ш'уѝнѝк*... Позиционо краћење пред *о* имамо у *д'еонѝк*. (2) Именице са спојем сонаната, за разлику од претходних, пред суфиксом имају дуг ПОС: *б'олнѝк, дв'ојнѝк, зб'орнѝк, к'олнѝк, ш'ајнѝк, ѝмнѝк, ч'ѝлнѝк*. Он се ипак, дабоме, крати када МА прогредира, као у ниже датој групи примера. Непродужено је *в'ернѝк*² (уз *в'ѝрнѝк*²). (3) Регресију пред ПОС уочавамо у примерима *в'ѝнѝк, вр'ѝднѝк*², *дв'орнѝк, ј'ајнѝк, л'ѝчнѝк, м'обнѝк, ѝ'уѝнѝк, р'уѝднѝк, сѝ'ѝзнѝк, шѝ'ѝшнѝк; к'рснѝк* с краћењем ПОС и у *л'ешнѝк, р'учнѝк, хл'аднѝк*. (4) Прогресију МА до суфикса имамо у *бру'снѝк, во'јнѝк, кра'јнѝк, ѝа'рнѝк, ро'жнѝк; дублетно до'јнѝк/б'ојнѝк, ј'аднѝк/ја'днѝк, кр'внѝк/к'рвнѝк (де'снѝк, ѝла'днѝк, ду'жнѝк, ш'амнѝк*²... могу се изводити из придева на *-ан*).

У даљем прегледу разматрамо вишесложне основе.

2.1.94.2. Један део именица на *-ник*, понајвише онај с основом типа *а'а-*, задржава ПЛ мотиватора. Ипак, налазимо и веома велики број прозодијских алтернација, какве су наведене за једносложне основе и какве одговарају придевима са *-ан*. (1) Краћења ПОС глаголске основе, заједно са регресијом МА, имамо у *зѝ'сѝуѝнѝк, и'следнѝк, ко'риснѝк, нѝ'следнѝк, ѝо'врашнѝк, ѝо'шѝиснѝк* (и више других речи од *-ѝисаѝи*), *ѝре'врашнѝк, ра'зврашнѝк*², *ѝре'шѝлашнѝк, у'ѝишнѝк, у'реднѝк, у'саднѝк*. То уочавамо и код ПСТ и ССТ као *на'дврашнѝк, зло'слушнѝк* (али ипак *де'сѝѝднѝк, крво'мѝшнѝк*), о којима в. ниже. (2) Дужења ПОС пред групом сонаната сасвим су редовна: *др'жѝвнѝк, же'рѝвнѝк, ка'ѝѝлнѝк, ко'мѝрнѝк, љу'бѝвнѝк, о'шѝрѝвнѝк, ѝре'дсѝѝвнѝк, ѝри'ѝрѝвнѝк* – тако и *до'глѝвнѝк, ѝрвокашѝѝѝорнѝк* и сл. РСЈ одбацује Вукове краткоће ПОС у речима *вр'хѝвнѝк, ду'хѝвнѝк, књ'и'жѝвнѝк*² (в. под *-овник*) и доноси их само у наведеном лику.

Дужина префиксалног слога на двосложној основи јавља се редовно у *зѝ-, нѝ-, рѝз-* и још покојем примеру.¹⁸³

(3) Регресије као у *ка'ѝѝлнѝк, бо'ѝрѝднѝк; у'којнѝк, ѝри'клонѝк; не'беснѝк, циѝа'решнѝк; ко'личнѝк* и у скраћеном *ѝо'беднѝк, у'саднѝк* видели смо и код једносложних основа. Крајња регресија у *с'удеонѝк*, изводљивог једино од *су'деловаѝи*, необична је. (4) Ипак, прогресије МА до суфикса овде су ретке. Наместо њих срећу се једносложне прогресије до ПОС, као у *бу'нѝѝвнѝк, де'сѝшнѝк, и'зѝреднѝк, и'здѝјнѝк, не'рѝднѝк, о'чѝјнѝк*², *ѝе'хѝрнѝк, ѝо'двѝжнѝк, ѝре'врашнѝк (ра'з-), ѝре'дѝјнѝк (и ѝрѝмоѝре'дѝјнѝк), ѝро'вѝлнѝк, ѝро'шѝвнѝк, у'дѝрнѝк, у'мѝрнѝк, у'рошнѝк, ци'фѝрнѝк*¹⁸⁴.

За многе од наведених вишесложница није могуће утврдити да ли су извођене од окситоног глагола, када се установљује регресија МА, да ли од глаголске именице, када се установљује прогресија МА (*ѝро'вѝлнѝк ~ ѝровѝлиѝи/ѝр'овала, ѝре'врашнѝк ~ ѝреврѝѝѝѝѝи/ѝр'еврѝѝѝѝѝи*) или пак од већ готовог придева на *-н*, у ком случају често нема потребе за увођењем алтернација (*ѝр'овѝлнѝ ~ ѝро'вѝлнѝк* али *у'ѝишнѝ ~ у'ѝишнѝк*). У неким случајевима прозодија суспреже деадјективно извођење: *до'лазнѝ/до'лазнѝ : до'лазнѝк*, или пак девербативно *уѝлѝднѝк : на'дѝлѝднѝк (~ уѝлѝд одн. на'дѝлѝѝѝѝѝи)*.

2.1.94.3. Изведенице творене од облика трпног придева већим делом имају предвидљив ПЛ. Осим оних где је лик *-ѝк* мотивни, као у ретком *ѝрве'нѝк, убодѝе'нѝк*, ту је серија речи с прогредираним МА до суфикса, а у првој групи примера и са очекивано

¹⁸² Нама је позната и именица *хла'днѝк* са значењем 'хладно место', 'хладан ветар, промаја'; ни то значење ни акценат не бележи РМС.

¹⁸³ Тај квантитет, мислимо, јавља се данас и у *на'дѝрѝобнѝк, ѝре'дводнѝк, ѝре'љубнѝк*, датим само с краткоћом.

¹⁸⁴ Осим угледањем на друге именице с прогресијом, ова изведеница наликује и онима на *-арник*, па и самој варијанти *ци'фрѝрнѝк*, с уобичајеним МА пред ПОС.

скраћеном дужином ПОС: (а) *бира'нѣк², васѣиша'нѣк, исѣиша'нѣк, кова'нѣк, миројомаза'нѣк², осѣура'нѣк, ѣомаза'нѣк, разузда'нѣк, сегла'нѣк, ѣуца'нѣк, уѣиша'нѣк, хиѣноѣиса'нѣк, цеѣа'нѣк*; (б) *браѣне'нѣк², варе'нѣк, ѣоѣне'нѣк², давље'нѣк², деље'нѣк, досеље'нѣк, завере'нѣк, задавље'нѣк, заљубље'нѣк, заѣће'нѣк, заробље'нѣк, заѣворе'нѣк, заѣоче'нѣк, издавље'нѣк, избезумље'нѣк², изѣубље'нѣк, изоѣише'нѣк, исеље'нѣк, искуше'нѣк, кажње'нѣк², крѣше'нѣк, м'ученѣк, насеље'нѣк, оѣѣуѣже'нѣк, оѣуномоѣе'нѣк, осуѣе'нѣк, ѣобуѣе'нѣк, ѣовере'нѣк, ѣовлаше'нѣк, ѣоѣубље'нѣк, ѣодмиѣе'нѣк, ѣокрѣше'нѣк, ѣосѣриѣе'нѣк, ѣоѣурче'нѣк, ѣриврѣе'нѣк, ѣриѣворе'нѣк, ѣрокаѣе'нѣк², ѣуѣише'нѣк, расеље'нѣк, расѣуѣише'нѣк, скруше'нѣк, суѣе'нѣк², ѣеѣље'нѣк, ѣовље'нѣк, ѣоѣиље'нѣк, ѣуѣже'нѣк², ѣуѣе'нѣк, уврѣе'нѣк, удавље'нѣк, уланче'нѣк, умаѣе'нѣк, умировље'нѣк, умишеље'нѣк, унаѣмље'нѣк, унесреѣе'нѣк, уѣале'нѣк, уѣосле'нѣк, уѣуѣе'нѣк, уроѣе'нѣк, усамље'нѣк, усвоѣе'нѣк, усеље'нѣк, усиѣе'нѣк, усѣале'нѣк, усреѣе'нѣк², усѣреље'нѣк, уѣамниче'нѣк, уѣоѣиље'нѣк, ухаѣше'нѣк, ушкоѣиље'нѣк, х'аѣшенѣк², храѣе'нѣк², цеѣе'нѣк, шѣиѣе'нѣк². Наспрам њих стоје речи с мотивним МА: *в'еренѣк, ѣоѣенѣк, ѣ'аѣенѣк, р'аѣенѣк, сл'ављенѣк, ѣученѣк; ѣљ'убљенѣк, ѣл'аѣенѣк*; дублети су *к'аѣжњенѣк², х'аѣшенѣк²; б'ѣранѣк², бр'аѣенѣк², г'аѣвљенѣк², с'ѣѣенѣк², ѣѣ'ѣженѣк², хр'аѣенѣк², шѣ'ѣѣенѣк² – у'среѣенѣк², ѣро'кѣженѣк², избе'зѣмљенѣк²¹⁸⁵. (Овде спада и *миројо'мазѣнѣк²*, али је тај лик несистемски, и по МА и по дужини ПОС. Уп. инваријантно *ѣомаза'нѣк*.) У дате прозодијске обрасце се уклапа и *ѣиѣенѣк/ѣиѣе'нѣк*, које није од трпног придева.**

Како се види, мада међу речима под (а) и (б), чак и када се изузму дублети, има и тросложних, као *деље'нѣк, крѣше'нѣк, ѣуѣише'нѣк, ѣеѣље'нѣк, ѣовље'нѣк, ѣуѣе'нѣк, цеѣе'нѣк*, такве речи ипак доминирају у групи с непренесеним МА. О њиховој претежности сведочи и то што су мотивни ликови као *в'еренѣк, ѣ'аѣенѣк, р'аѣенѣк, сл'ављенѣк, ѣученѣк, ѣл'аѣенѣк*, за разлику од првонаведених, фреквентне речи. Варијанте с четири и пет слогова и непомакнутиМ МА (*у'среѣенѣк²* и даље), осим што су малобројне, нису, чини се, у узусу. Снагу броја слогова као критеријума за расподелу ПЛ потврђују парови *давље'нѣк/г'аѣвљенѣк : задавље'нѣк, удавље'нѣк, суѣе'нѣк/с'ѣѣенѣк : осуѣе'нѣк, ѣѣ'ѣженѣк/ѣуѣже'нѣк : оѣѣуѣже'нѣк, хаѣше'нѣк/х'аѣшенѣк : ухаѣше'нѣк*, а налик томе, мада с једним слогом више, и *у'среѣенѣк/усреѣе'нѣк : унесреѣе'нѣк*.

Доста су прозодијски раслојеније речи од једносложних корена које у трпном придеву познају крајњу регресију МА (уп. горње неспорно *осѣура'нѣк*, које није једносложно). Оне се, осим у колумналном -'ѣк, јављају још у ликовима с МА пред ПОС и пред антепенултимом, као и с варијацијом дужине ПОС:

Табела 8. Расѣодела ПЛ суфиксала на -аник.

	-а'н-ѣк	а-'аѣн-ѣк	а-'аѣн-ѣк	'а-аѣн-ѣк
-слаѣи			ѣо'слѣнѣк	
	изасла'нѣк ² одасла'нѣк ²		иза'слѣнѣк ² ода'слѣнѣк ²	
-браѣи	изабра'нѣк одабра'нѣк			
-звѣи		у'званѣк ²		
-ѣнаѣи	изаѣна'нѣк изѣна'нѣк ² ѣроѣна'нѣк ²		и'зѣнѣнѣк ²	
-гаѣи		ѣо'ганѣк ²	ѣо'гѣнѣк ²	
-знаѣи		ѣо'знанѣк ²		ѣо'ознанѣк ²

¹⁸⁵ Према *избе'зумиѣи* очекивало би се и *избе'зумљенѣк*.

Из табеле се виде недоследности и међу групама глагола, разумљиве с обзиром на њихову прозодијску историју, што несумњиво утиче на унакрсно превирање, али и међу глаголима с истом основом, уп. лакуне *ѵосла'нѵк*, *ѵро'гнѵнѵк* или *ѵзѵнанѵк*, *ѵ'оганѵк* (у РСМ је доследније: *ѵ'оганѵк*² и *ѵ'ознанѵк*²; потоњи лик је Вуков). У речницима се среће и пета прозодијска варијанта оваквих твореница: *искојѵа'нѵк*², *огабрѵа'нѵк*², али је она у РСЈ – вероватно с правом – одстрањена (осим у *избрѵа'ница*, са *-ица*).

Изведенице од придева с кратким *-ан* готово све носе лик са суфиксалним МА: *бројча'нѵк*, *вијча'нѵк*, *ланча'нѵк*, *можда'нѵк*, *ѵешча'нѵк*, *ѵуѵча'нѵк*, *сунча'нѵк*, *ѵља'нѵк*. Једино је *ѵе'рјанѵк*, мада је за друго, историјско значење дато и *ѵерја'нѵк*². Деадјективи на *-енѵк* нису тако јединствени. Према *брашне'нѵк*, *једнобрашѵсѵве'нѵк*, *седле'нѵк*, *сѵакле'нѵк* стоје мотивни и њима сродни *ѵосѵода'рсѵвенѵк*, *досѵоја'нсѵвенѵк*, *кле'шѵвенѵк*, *ѵушеше'сѵвенѵк*, *со'ѵсѵвенѵк*, *сѵра'сѵвенѵк*, *ча'брѵнѵк*, уз више дублета: *бе'грѵнѵк/бегре'нѵк*, *брашње'нѵк/бра'шњенѵк*, *рега'рсѵвенѵк/регарсѵве'нѵк* – *бр'ашѵсѵвенѵк/брашѵсѵве'нѵк*, *мо'лишѵвенѵк/молишѵве'нѵк*, *ж'рѵвенѵк/жрѵве'нѵк*.

2.1.94.4. ПСТ и ССТ већином имају МА постављено најдаље пред (другом) основом, што, као у претходним примерима, укључује и регресију МА до пред ПОС: *бе'звѵрнѵк*, *бе'здомнѵк*, *бе'здушнѵк*, *бе'знѵднѵк*, *бе'шчаснѵк*, *до'глѵвнѵк*, *око'врашнѵк*, *ѵо'гдбрагнѵк*, *ѵри'гвѵрнѵк* – *велико'душнѵк*, *добро'слушнѵк*, *криво'клешнѵк*; тако и двосложне основе *бе'зименѵк*, *на'гдбегрѵнѵк*, *са'ѵлеменѵк* – *дво'негѵљнѵк*, *једно'мишљенѵк*, *једно'ѵлеменѵк*², *седмо'ѵѵаонѵк*, *ѵро'месечнѵк*. Регресије невезане за ПОС у наведеном *на'гдбегрѵнѵк*, *дво'негѵљнѵк* (уп. *бе'грѵнѵк*, *не'гѵљнѵк*, али и *двоне'гѵљнѵ*) својеврсна су појава, која потврђује особеност ове врсте творбе. Претсуфиксално МА је ретко: *набегре'нѵк*, *једноѵлеме'нѵк*² – *вероисѵове'гнѵк*, *једнобрашѵсѵве'нѵк*, али примера с МА пред ПОС има нешто више: *бесло'веснѵк*; *бесѵрѵ'зорнѵк*², *безѵ'конѵк* – *боѵоу'ѵоднѵк*, *ѵрвокаше'ѵѵрнѵк*, *ѵримоѵре'гѵјнѵк*, *славодо'бишнѵк*. Потпуно регресију као једино решење имамо само у *б'есловеснѵк* – *ѵр'авокушнѵк*, али је дублетизам чешћи: *б'есѵризорнѵк/бесѵрѵ'зорнѵк* – *ѵр'ѵгодѵблнѵк/ѵрѵдо'блнѵк*, *мало'ѵмнѵк/м'алоѵмнѵк*, *на'гѵдѵднѵк* (*наго'бѵднѵк*), *ѵ'олуѵласнѵк/ѵолу'ѵласнѵк*, *ѵ'уномоћнѵк/ѵуно'моћнѵк*. За колебања у односу на придевско МА код оваквих примера в. ниже.

Дуги (махом продужени) ПОС редовни су у вези с групом сонаната: *бе'звѵрнѵк* – *дво'негѵљнѵк*, *косѵо'блнѵк*, *лице'мѵрнѵк*, *мрзо'вѵљнѵк*, *мршѵво'зѵрнѵк*, *ѵрвокаше'ѵѵрнѵк*, *ѵримоѵре'гѵјнѵк*, *ѵврдо'кѵрнѵк*, али – *бе'здомнѵк*, *двоѵмнѵк*. Свим тим ПОС претходе, како се види, кратки слогови. Међутим, када је антепенултима дуга, јављају се колебања: дуго *дѵ'сѵѵѵнѵк*, *зѵ'шѵѵнѵк*, *нѵ'гсѵѵѵнѵк*², *нѵ'сѵѵѵнѵк*, *ѵѵ'гнѵвнѵк*, *ѵѵ'зѵрнѵк*², *рѵ'скѵвнѵк*, *рѵ'скѵлнѵк* (тако и немотивисано *рѵ'зѵѵѵнѵк*) према себи има кратко *бесѵрѵ'зорнѵк*², *нѵ'мернѵк*, *нѵ'силнѵк*, *нѵ'челнѵк*, *сѵ'борнѵк*, уз три дублета: *зѵ'ѵавнѵк/зѵ'ѵавнѵк*, *нѵ'сѵѵѵнѵк/нѵ'сѵѵѵнѵк*, *нѵ'зѵрнѵк/нѵ'зѵрнѵк*. Постојана је, показују примери, само дужина пред *-јн-*. Дуге основе без сонанта у одступу већином крате ПОС: *бе'здушнѵк*, *бе'шчаснѵк*, *до'врашнѵк*, *на'гдврашнѵк*, *око'врашнѵк*, *ѵо'гдбрагнѵк*, *ѵо'гдврашнѵк* – *велико'душнѵк*, *ѵоро'ѵагнѵк*, *добро'слушнѵк*, *крво'следнѵк*, *мало'душнѵк*, *ѵросѵо'душнѵк*, *славодо'бишнѵк*. Ту је, ипак, више примера који задржавају мотивну дужину: *бе'знѵднѵк* – *крво'мѵшнѵк*, *криво'клешнѵк*, *мало'вѵћнѵк*, *ѵр'авокушнѵк*, уз прегршт дублета: *боѵо'хулнѵк/боѵо'хулнѵк*, *душе'брижнѵк/душе'брѵжнѵк*, *једно'вѵрнѵк/једно'вернѵк*, *криво'вернѵк/криво'вѵрнѵк*, *лако'вернѵк/лако'вѵрнѵк*, *лако'ѵмнѵк/лако'ѵмнѵк*, *мало'ѵмнѵк/м'алоѵмнѵк*.

Наведене особине, ипак, представљају само уочене тежње и готово да ниједна не важи као обухватно правило. То посебно показују бројне недоследности у ликовима сличних фонолошких или морфолошких особина.

Тако, када је посреди дужина ПОС, налазимо односе *к'обнїк : зл'ок'обнїк/зл'ок'обнїк*, али *в'езнїк : о'бвезнїк* и *кл'еїнїк, криво'кл'еїнїк : їро'кл'еїнїк* (тако и *зач'еїнїк, їо'ч'еїнїк* од сличне основе), затим *їре'дугез'їнїк : ї'одугез'їнїк; славодо'бїнїк* (и *їу'бїнїк*) : *до'бїнїк/до'бїнїк*; те *бе'збрижнїк : душе'брижнїк/душе'брїжнїк, добро'слуїнїк : крво'муїнїк*. Тако је и када је дужина везана за појаву сонаната: *бе'зв'ернїк* (*не'-, ис'їо'-, ново'-, їраво'-*) : *в'ернїк/в'ернїк, једно'в'ернїк/једно'вернїк* (*криво'-, лако'-*); *не'в'олнїк* (*мрзо'-, само'-*) : *бе'зв'олнїк/бе'зволнїк, 'умнїк : дво'умнїк : бе'з'умнїк/бе'зумнїк* (*лако'-, мало'-*); *у'молнїк* и *бродо'ломнїк* (*веро'-, враїо'-, їоро'-, лако'-*) : *дво'ї'олнїк, р'аск'олнїк*; десетине речи на *-д'орнїк, -г'в'орнїк, -їоворнїк : с'ї'ож'ернїк/с'ї'ожернїк* и *л'б'їорнїк* (мада је ту пенултима основе дуга); *бес'їр'зорнїк² : н'а'г'з'орнїк/н'а'гзорнїк, їо'з'орнїк/ї'о'з'орнїк; з'ас'їавнїк/з'а'сїавнїк : з'а'бавнїк/з'а'б'авнїк, н'а'с'їавнїк/н'а'сїавнїк*.

Горњу тежњу да префиксална дужина потре дужину ПОС, чак и пред сонантом, видимо у односима *дл'їднїк : р'а'з'длуднїк, н'а'челнїк : їро'ч'елнїк, с'илнїк/с'їлнїк : н'а'силнїк*.

Недоследни су ови односи МА – *з'а'їов'орнїк, їре'д'їов'орнїк : у'їов'орнїк/у'їово'рнїк; 'именїк : с'еменїк/семе'нїк; са'ї'леменїк, ино'ї'леменїк, ис'їо'ї'леменїк : једно'ї'леменїк/једно'ї'леменїк; їл'аменїк, ї'оменїк, с'ї'оменїк, с'ї'е'їенїк : реме'нїк; 'у'їаонїк* (и *осмо'у'їаонїк, седмо'-, їро'-, ч'еїворо'-, шест'о'-*) : *їраво'у'їаонїк; 'об'еснїк, ї'а'коснїк, р'адоснїк : боле'снїк : ж'алоснїк/жалос'нїк, мило'снїк/м'илоснїк; в'еснїк/ве'снїк : бла'їо'веснїк; р'аонїк : їро'нїк, 'сао'нїк; г'еловоднїк : жучо'воднїк; само'ї'ласнїк, осмо'ї'ласнїк : ї'олу'ї'ласнїк/ї'олу'ї'ласнїк; мало'л'ешнїк, їуно'л'ешнїк : г'ес'еїл'ешнїк; кос'їо'д'олнїк : 'умод'олнїк : їр'удод'олнїк/їрудод'олнїк – вероис'їове'днїк, їроїове'днїк : зайове'днїк (з'а'їоведнїк) : ис'їо'веднїк/ис'їове'днїк; набедре'нїк : бе'гренїк/бедре'нїк : надбедре'нїк/на'дбедренїк* (у последње две групе чак по три прозодијска лика!). И група речи на *-бенїк*, у чијој анализи занемарујемо евентуално постојање именица на *-ба* одн. придева на *-бен*, колеба се између три лика – *'уц'денїк : дражде'нїк : дру'жденїк/др'ужденїк, сле'г'д'енїк/сл'ег'д'енїк, слу'жденїк/сл'ужденїк, їр'уд'денїк/їру'г'д'енїк : ї'оз'денїк/їоз'де'нїк : жа'л'денїк/жал'де'нїк*.¹⁸⁶

Најзад, и при упоређивању односа мотивних речи (или макар одговарајућих придева на *-ан*) и изведеница на *-нїк* уочавају се недоследности које описане појаве не објашњавају. Према именицама *їус'їо'ї'ашнїк, дво'нег'ел'нїк, в'ршнїк* имамо придеве *ї'ус'їо'ї'ашан, двоне'г'ел'нї, в'ршнї*, с њима пар дублета *криво'вернїк/криво'в'ернїк ~ кр'ивов'еран/криво'веран*. У неким случајевима према мотивном дублетизму имамо само једно решење у твореници, донесено ради фиксирања МА на творбеном шаву: *бе'знаднїк, веро'ломнїк, їоро'ї'аднїк, мило'срднїк, мрзо'в'олнїк, само'в'олнїк* (~ *с'амов'ол'ан/само'в'ол'ан* и сл.) или ради фиксирања лика *-а-нїк*: *де'лаїнїк, л'иснїк; на'учнїк, у'з'орнїк* (~ *г'елашан², ли'снї; н'а'учнї², у'зоран²*). Неки су случајеви обратни – инваријантни мотиватор даје дублетну твореницу: *лако'вернїк/лако'в'ернїк; вр'аїнїк/вр'аїнїк; їр'ї'чеснїк/їри'чеснїк* (~ *лако'веран, вр'аїнї, їр'ї'чесї*). Однос *су'миш'љенїк* (*ис'їо'-, једно'-*) : *умиш'ље'нїк* регуларан је, јер су творбене основе различите.

2.1.95. Суфикси *-арнїк, -авнїк*

Изведенице творене суфиксом *-арнїк* носе колумнални лик *-а'-арнїк*: *бре'ск'в'арнїк, їове'г'арнїк, їолу'д'арнїк, їу'ск'арнїк, їу'ш'ч'арнїк, гр'в'арнїк, живи'н'арнїк, зе'ч'арнїк, ко'њ'арнїк, куни'ћ'арнїк, їера'г'арнїк, їїи'ч'арнїк, све'ї'л'арнїк, у'ї'љ'арнїк*.

Тако је и код оних са *-авнїк*: *їослу'ж'авнїк, слу'ж'авнїк*.

¹⁸⁶ Код Вука су овакве именице уједначеније: *дру'жденїк, слу'жденїк, їру'г'денїк*.

2.1.96. Суфикс -овник

Речи са суфиксом -овник прозодијски су раслојеније. Мада већина њих такође носи претсуфиксално МА: *ве'рѡвнѣк*, *ѣ'рѡбвнѣк*, *ѣ'рѡмѡвнѣк*, *ђу'брѡвнѣк*, *зи'мѡвнѣк*², *је'лѡвнѣк*, *ѣ'ѡ'јмѡвнѣк*, *ѣ'у'кѡвнѣк*, *ро'кѡвнѣк*², *со'кѡвнѣк*, *сѣ'анѡвнѣк*², *ѣ'рѡ'шкѡвнѣк*, *це'нѡвнѣк*², *ча'сѡвнѣк*², *чи'нѡвнѣк*² (ту иде и *ѣ'ѡ'јмѡвнѣк*², с мотивном дужином ПОС), имамо и незанемарљив број примера са суфиксалним МА: *зимо'внѣк*², *рего'внѣк*, *сано'внѣк*, *сѣ'анѡ'внѣк*², *цено'внѣк*², *чино'внѣк*², додуше, већином дублета.

Мотивно иницијално МА остаје у *мр'азѡвнѣк*² и дублетно у *р'окѡвнѣк*² (уп. *со'ковнѣк* од именице истог морфопрозодијског обрасца), *ча'асѡвнѣк*². *Мр'азовнѣк*² је сасвим необично због кратког вокала пред групом сонаната; његово задржавање у РСЈ представља недоследност ако се зна да Вукови ликови *ду'ховнѣк*, *ѣ'рѡ'мовнѣк*, *књ'ижевнѣк*, које као варијанту дају и новији речници,¹⁸⁷ нису понуђени.

2.1.97. Суфикс -(ј)аник

Већи део именица са -(ј)аник има суфиксално МА: *грвља'нѣк*, *жгрейча'нѣк*, *зеља'нѣк*, *зуйча'нѣк*, *новча'нѣк*, *ѣ'чела'нѣк*, *снежа'нѣк*, дублетно и *ку'ћанѣк*/*кућа'нѣк*. Уз *ку'ћанѣк*², мотивно МА је у *ко'њанѣк*², *ко'ѣљанѣк*, а *к'оњанѣк*² је, неочекивано, с регресијом МА (код Вука је *ко'њанѣк*, само *к'оњанѣк* дају ХЈП, Чед).

2.1.98. Суфикс -л

Суфикс -л, чије су творенице радним придевима сродне облички, али не и прозодијски, због чега га третирамо одвојено од осталих л-суфикса, могао би се наћи у *'изѡреѣл* и, с две сегментне алтернације, у *ѣ'ѡ'ѣѣѡ* (овог другог типа су још *'изрѣсѣѡ*, *н'азѣѡ*, незабележене у РСЈ). Дужина на ПОС не мора бити мотивна, будући да је немамо у *изѡ'реѣи*, *ѣ'ѡ'ѣинуѣи*, као уосталом ни у девербалу *ѣ'ѡмѣѡ*, сличне структурѣ, који Клајн (2003) заједно са *ѣ'ѡ'ѣѣѡ* и др. сврстава под суфикс -ѡ. Ми пак једноставнијом сматрамо анализу без редукције -л у -мисл- коју би Клајново тумачење изискивало, па у тој твореници видимо нулти суфикс (т. 2.1.173), а у *ѣ'ѡѣѡ* суфикс -л реализован као аломорф -ѡ. Твореницама с нултим суфиксом наведене лексеме са -л блиске су и својом прозодијом.

2.1.99. Л-суфикси

Суфиксе -лац, -лица, -ло, -ла, -ља, -љка, -лишѣ, -лина¹⁸⁸ и с њима сложене не дајемо уз одговарајуће просте, већ засебно, због морфолошких и прозодијских одлика њима грађених твореница. У питању су, наиме, типично речи с двосложном глаголском основом у прозодијској форми *'ѣѣ-* или *ѣ'ѣ-*. И те основе – који год суфикс да долази за њима – колебају се између задржавања тог лика и алтернирања (краћења дужине одн. прогресије МА) до форме *ѣ'ѣ-*.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Уредници РМС су при ревидирању Вуковог наслеђа поступили веома пажљиво. Задржали су само краткоће које су код Вука инваријантне: *ду'ховнѣк* (уз *ду'ховнѣ*) и *мр'азовнѣк*. Његово *ѣ'рѡ'мовнѣк* је ипак према *ѣ'рѡ'мѡвнѣ* (*ѣ'рѡ'мовнѣ*), а *књ'ижевнѣк* према *књ'ижевѡн*, што нарушава системност.

¹⁸⁸ Ове суфиксе је наша дериватологија релативно касно, тек с Бабићем (1986 [32002]) и Клајном (2003), установила као засебне, и то не све (нпр. -лина), мада још од Маретића (1901) сви дају искључиво -ло, а не очекивано -о. Клајн (2003: 142–143), узгред, издвајање суфикса -лац приписује Белићу (1936: 227–229), мада се овај само у једној парентези осврће на његов настанак, не објашњавајући по чему се разликује од -ац.

¹⁸⁹ Даничић (1925: 37–43), а за њим и Маретић (1901: 294), али с мање примера, према Вуку речи са суфиксом -лац (са осталим их има врло мало) даје у мотивној прозодијској форми, изузев оних с мотивним хетеротонским глаголом и-врсте: *ѣ'р'ѣишѣлац*, *ѣ'р'ѣѣлац*, *дѣ'валац* : *кр'ѣилац*. Белић се већ ограђује од неалтернираног дугог слога: „наш је акценат *вѣдѣлац*“ (1936: 227), мада га прописује у Правопису (Белић 1950), док Стевановић шездесетих утврђује да је колумнални лик типа *дѣ'валац* „скоро уопштен“ (1986: 524), примере, додуше, дајући вероватно према свом осећању, јер се неки од њих не подударују с речничким решењима.

Угрубо узев, суфиксали са -л-, ако се њихови дублети урачунају као засебне јединице и ако се изоставе речи које битније одударају од прозодијских образаца типичних за ове суфиксе – као што су сугласничке основе *ѵрѣ'ло* и *улеї'лина*, већином имају колумнални ПЛ *а'а-л-*, а мањином мотивни који од тога одступа (*аа-л-*, *а'а-л-*).

Изведенице са -оник и -оница морфолошки такође припадају овој групи речи, али су њихови ПЛ доследно уједначени и у правцу другачијем од наведеног, па их зато делом издвајамо одавде. За две речи са суфиксом -лник в. т. 2.1.114.

2.1.100. Суфикс -лац

Од око 160 именица с овим суфиксом готово 85% (135 лексема) има ПЛ -'а-лац, било с алтернацијом или без ње, било као дублетни или једини облик.

2.1.100.1. Без алтернације су примери: *биче'валац*, *до'грилац*, *до'рилац*, *бро'јилац*, *во'дилац*, *во'зилац*, *іо'нилац*, *іребе'налац*, *іу'дилац*, *даро'валац*, *дво'рилац*, *др'жалац*, *заве'шїалац*, *изво'дилац*, *и'малац*, *је'грилац*, *ко'милац*, *маче'валац*², *ма'шїалац*², *їодно'силац*, *їошїо'валац*, *їрево'дилац*, *їроїо'нилац*, *ро'нилац*, *руко'валац*, *се'делац*, *у'сїалац*, *чи'нилац*, *чи'шїалац*, *ша'їшїалац*.

С једносложном прогресијом МА (од глагола с коренским МА пред ПОС) имамо: *жа'лилац*, *изба'вилац*, *кр'милац*, *ме'рилац*, *му'чилац*, *нару'шилац*, *ну'дилац*, *осїа'вилац*, *їове'рилац*, *їону'дилац*, *їосе'шїилац*, *їошїо'валац*, *їроневе'рилац*, *разру'шилац*, *сїа'ралац*, *шїла'чилац*, *ушїе'шилац*; *кр'шилац*, *їрекр'шилац* (потоња два и без алтернације према (-)кр'шїи²), а дублетно, с обликом без алтернације: *ба'јалац/ба'јалац*, *вра'ћалац/вра'ћалац*, *іла'дилац/іла'адилац*, *іле'галац/іле'галац*, *іра'дилац/іра'дилац*, *ку'дилац/ку'дилац*, *ку'їилац/ку'їилац*, *ку'шалац/ку'шалац*, *ми'слилац/ми'слилац*, *їра'шїилац/їра'шїилац*, *ра'нилац/ра'нилац*, *ру'шилац/ру'шилац*, *слу'шалац/слу'шалац*, *чи'сїилац/чи'сїилац*.

Претпоследњи слог основе, коме увек следи МА, крате *бе'дилац*, *блу'дилац*, *бра'нилац*, *бру'силац*, *бу'дилац*, *бу'шилац*, *ва'рилац*, *вла'галац*, *вла'чилац*, *вр'шилац* (~ *вр'шїи*), *іа'јилац*, *іа'силац*, *іње'чилац*, *іра'дилац*, *да'вилац*, *де'лилац*, *довр'шилац*, *изве'сїилац*, *извр'шилац*, *изја'вилац*, *изру'чилац*, *исїору'чилац*, *исїражи'валац*, *исїражи'шилац*, *ква'рилац*, *кр'милац* (~ *кр'мишїи*), *кр'чилац*, *мла'шїилац*, *мо'дилац*, *мр'зилац*, *нару'чилац*, *обожа'валац*, *їодража'валац*, *їодуча'валац*, *їору'чилац*, *їослужилац*, *їошїражи'валац*, *їоши'љалац*, *їре'їалац*, *їреобража'валац*, *їресу'дилац*, *їреїва'ралац*, *їривла'чилац*, *їри'малац*, *їродужа'валац*, *їросве'шїилац*, *їроча'валац*, *сїа'силац*, *сїва'ралац*, *шїа'лилац*, *шїама'нилац*, *шїра'жилац*, *шїу'жилац*, *убла'жилац*, *увре'дилац*, *удру'жилац*, *уједи'нилац*, *ума'њилац*, *уми'рилац*, *уна'јмилац*, *унишїа'валац*, *уобича'валац*, *уїроїа'сїи*, *уру'чилац*, *усавр'шилац*, *хва'лилац*, *хра'нилац*, *це'дилац*, а факултативно то чине *іа'шїалац/іа'шїалац*, *да'валац/да'валац*, *изуча'валац/изуча'валац*, *сїра'галац/сїра'галац*, *ужи'валац/ужї'валац*, *ши'рилац/шї'рилац*.

2.1.100.2. Осим у наведеним дублетима, алтернације (1) МА односно (2) квантитета претпоследњег основинског слога изостају и у: (1) *в'иделац*, *кл'адилац*, *м'ашїалац*², *с'исалац*, *шї'ералац*, *х'аралац* (~ *х'арашїи*²)¹⁹⁰, *че'калац*; *м'ачева*²; (2) *врѣ'балац*, *дарї'валац*, *дрѣ'малац*, *исїовѣ'галац*, *казї'валац*, *лў'шїалац*, *їриїовѣ'галац*, *їри'чалац*, *ру'їалац*, *сā'њалац*, *скї'шїалац*, *хō'галац*, *чā'ралац*, *чесї'шїалац*, *чў'валац*, *шē'шїалац*. Као и код суфиксала на -лица, алтернацијама се опиру искључиво или махом примери глаголске а-основе. Наведени примери задржавају мотивни ПЛ, који се може свести на само два типа: (-)'аа- и (-)'āа- (*в'иде-*, *хō'га-*); само у једном случају ПЛ основе је

¹⁹⁰ РСЈ не нуди творенички ПЛ према *хā'рашїи*², нпр. *ха'ралац* или *хā'ралац*. Но, *х'аралац* свакако не може бити системски од *хā'рашїи*².

'aaa- (м'ачевалац²).¹⁹¹ МА прогредира до иза ПОС само у примеру *йо̄орѣ'лац*, који други речници дају и у облику *йо̄ор'р(ј)елац²* (РМС, ОР, Мат).

Једносложне основе недоследно се понашају (*зн'алац² : ш̄ка'лац²*, уп. и недоследно дужење *зн'а̄лац² : ш̄ка'лац²*), али им је заједнички наведени тип прогресије *зн'а̄лац², њрѣ'лац, ш̄ка'лац²*. Потоње дужење би се могло правдати утицајем облика без *a*, пре него презентске дужине из *њрѣ'гѣ-* или партиципске из *ш̄ка'л-* (потоња не би важила за *зн'ал-*).

Малобројне ССТ – *доцноле'талац, језикозн'алац, мно̄о'зналац, ранора'нилац* – прикључују се наведеним обрасцима, али две од њих испољавају недоследност према облику с простом суфиксацијом (*зналац, ранилац*), чиме се вероватно хтело избећи нарушавање општег дистрибуционог правила (*језикозн'алац, ранор'нилац*, мада је потоње код Вука баш тако).

2.1.101. Суфикси -илац, -елац

Неколико речи са -илац: *бе'рилац, ве'зилац* (~ *вѣ'зайи*), *ве'зилац* (~ *вѣ'сйи*), *вр'шилац* (~ *вр'ћи*), *изу'милац, име'нилац, њре'силац, *човекомр'зилац* (конструисано према *човекомр'зилачкй*) све имају фиксирани ПЛ, истог типа као оне са -лац. У *ж'е̄шелац/ж'ешелац*, са суфиксом -елац, ипак, тај лик се колеба.

2.1.102. Суфикс -лица

2.1.102.1. Именице са суфиксом -лица већим делом задржавају мотивни ПЛ:

(1) онај који одговара колумналном – *бра'здалица, бр'залица, бро'јалица, во'дилица, ла'чалица, јун'ђалица, гр'жалица, за'врелица, ко'силица, ко'шйилица, ле'шйелица, не'зналица, ње'њалица, њо'јилица, њо'шалица¹⁹², њри'сйалица, њро'ѡалица, си'јалица, шкро'ѡилица, шѡр'ѡалица, ССТ мно̄о'зналица, све'зналица;*

(2) онај с иницијалним МА – *б'ајалица, бл'ањалица, б'оцкалица, бр'изйавица, б'ућкалица, в'аралица, в'ејалица, в'ешалица, в'иделица, в'рѡалица, в'рѡкалица, ѡр'ејалица, ѡр'ицкалица, д'ељалица, д'изалица, д'имйилица, ѡубрилица, кл'ањалица, кл'ацкалица, к'рзалица, к'рѡалица, м'азалица, м'ућкалица, ѡ'агалица, ѡ'ајалица², ѡ'уцалица, св'ађалица, с'ејалица, с'ецкалица, с'исалица, см'ицалица¹⁹³, ш'рзалица, ш'р'уѡкалица, ф'аћкалица, х'аралица, ч'ачкалица, ч'екалица;*

(3) онај с дугим првим основинским слогом и МА за њим – *б'у'балица, ѡ'а'калица, ѡ'а'шйалица, ѡр'у'валица, гар'ѡ'валица, д'ѡ'салица, дрѣ'малица, д'у'валица, жв'а'калица, з'у'јалица, крѣ'шйалица, кр'ѡ'чалица, к'у'њалица, л'ѡ'залица, л'у'шйалица, ѡ'а'јалица², ѡ'ѡ'шйалица, ѡ'ѡ'шйалица, ѡдш'ѡ'ѡалица, ѡш'ѡ'ѡалица, ѡр'ѡ'чалица, ѡр'скалица, р'у'ѡалица, с'а'њалица, ск'ѡ'шйалица, скр'ѡ'валица, сл'а'ѡалица, с'ѡ'валица, с'ѡ'јалица, с'ѡр'у'ѡалица, с'у'мњалица, ѡ'у'шйалица, у'ѡ'ђалица, ула'ѡ'валица, х'ѡ'галица, ч'а'малица, чан'ѡр'ѡалица, ч'а'ралица, ч'ес'ѡ'шйалица, ч'м'а'валица, ч'у'валица, ш'ѣ'шйалица, као и ССТ *дв'од'ѡхалица*.*

Тај дуги слог се крати у примерима *бе'дилица, бру'силица, б'у'дилица, б'у'шйилица, ва'љалица, вла'чилица, ѡ'а'силица, ѡ'не'здилица, ѡ'њ'е'чилица, ду'билица, ѡу'шйилица, ѡ'ѡ'окалица²¹⁹⁴, ѡ'ѡви'силица, ѡ'ѡвра'шйилица, ра'дилица, с'ни'зйилица, ш'р'калица, ш'у'жйилица, хла'дилица, хра'нилица, а дублетно и у *ме'шалица/мѣ'шалица*. Како се види, у поређењу с*

¹⁹¹ Приметимо да другачијих ПЛ глаголских основа нема. У РМС налазимо нпр. *ѡ'амшйилац*, без алтернација. **Ре'мѡшйилац*, које конструисемо из *ре'мѡшйилачкй*, вероватно је омашком с тим ПЛ: у ОР и ХЈП је *реме'шйилац*.

¹⁹² Од *ѡ'ошйалици се*, према ХЈП, али евидентно с редукцијом основе.

¹⁹³ Делимично мотивисано глаголом *см'ицайи*. Аутору је познат и ПЛ *см'ѡ'цалица*, али не и **см'ѡ'цайи* – што говори у прилог немотивисаности.

¹⁹⁴ Ако је према *њѡ'кашйи* (РА).

примерима који не крате основу, влада, с покојим изузетком, дистрибуција зависна од тематског вокала глагола (*ā*-алица : *ǎ*-алица), коју је утврдио Бабић (2002: 189).

Иницијално МА прогредира само у два примера – *ле'милица*¹⁹⁵ и *йр'жилица*, а факултативно у нешто више њих – *йр'абалица/йра'балица*, *ку'йилица/к'уйилица*, *йра'йилица/йр'айилица*, *ра'нилица/р'анилица*, *слу'шалица/сл'ушалица*.

2.1.102.2. Међу примерима с -лица налазе се неколико несистемских. *Гл'одалица*, *'умрлица*² и евентуално *њ'окалица*² (в. и фн. 194) имају регредирано МА^{196,197}, а *'умрлица/у'мрлица* и краћење ПОС. То би важило и за *бл'ањалица*, *х'аралица*, *шйр'цалица* (~ *бл'ањайи*², *х'арайи*², *шйр'цайи*²) ако није у питању омашка. *Јегри'лица*² (поред главног лика *је'дрилица*²) даје још само Чедић, другде је доследно *је'дрилица* – које је с мотивним *је'дрийи*², ако се изузме *ј'егрийи*² (РСЈ, РА и нигде више).

Тросложница *йр'лица*, иако с тим бројем слогова, има мотивни и колумнални ПЛ, али то не важи за *све'йлици* 'муња', 'свитац', које би стога могло бити и од *све'йло*, са суфиксом -ица.

Од сугласничких основа творенице већином имају колумнални лик, који се поклапа с мотивним: *йр'излица*, *до'беїлица*, *и'збеїлица*, *и'зелица/и'зјелица*, *м'узлица*², *о'дбеїлица*, *йре'беїлица*, *йре'сеглица*, *йр'еслица*, *йромрзлица*. Колумналном ПЛ се алтернацијама прилагођавају *за'раслица*, *и'зраслица*, *на'раслица*², *йри'раслица*, ССТ *добро'дошлица*², али не и *добродо'шилица*, *нара'слица*⁽²⁾ и тросложно *ср'а'слица*. У *м'узлица*⁽²⁾ имамо, необично, дужину презентске основе, мада она може бити и инфинитивна, према уобичајеном *м'усйи*, *м'узла*.

2.1.103. Суфикси -алица, -елица, -алица

Творенице са сложеним суфиксом -алица, као и оне са -илац, имају колумнални ПЛ: *ве'зилица*, *ле'йилица*, *му'зилица*, *йре'дилица*. То важи и за *вр'шалица*, *су'шалица*, *йу'жбалица*², са суфиксом -алица, али не и за *йу'жбалица*⁽²⁾ ¹⁹⁸. Потоњи лик не бележи ниједан други речник (РМС, РСЈ07, ОР, Мат, ХЈП, Чед). Колумнално *же'йелица*², са суфиксом -елица, има и неалтернирану варијанту *ж'ейелица*².

2.1.104. Суфикс -ло

2.1.104.1. Именице са суфиксом -ло такође претежно задржавају мотивни лик:

1) онај који одговара колумналном – *баље'зјало*², *б'ило*, *бл'ањало*, *блебе'йало*, *бо'јило*, *бр'бљало*, *бро'јило*, *бру'ндало*², *бушка'рало*, *во'зило*, *во'шйило*, *вр'ело*, *їла'чало*, *йребе'нало*, *йун'њало*, *др'жало*, *зеле'нило*, *зи'јало*, *зј'ало*, *'зу'бало*¹⁹⁹, *ј'егрило/је'дрило*, *клайа'рало*, *клеве'йало*, *кле'йало*, *ко'шйило*, *кро'йило*, *кр'сйила*, *ма'шйайи*, *мо'дрило*, *мо'зјало*², *моља'кало*, *му'љало*², *но'сила*, *йиска'рало*, *йло'вило*, *йоја'чало*, *р'ило*, *со'лило*, *шо'чило*, *шрчка'рало*, *шужа'кало*, *ћере'йало*², *ча'нйрало*, *чеїр'йало*, *шевр'дало*, *ш'ило*, *шкро'йило*, *шйр'цало*;

(2) онај с иницијалним МА – кратким као у *б'ајало*, *б'оцкало*, *б'рчкало*, *б'ућкало*, *в'ешала*, *в'идело*, *йр'ејало*, *д'иркало*, *д'рмало*, *'з'рцало*²⁰⁰, *ј'аїњило*, *к'евкало*, *кл'ецало*, *кл'имало*, *кљ'укало*, *м'азало*, *м'ерило*, *м'озјало*², *њ'ушкало*, *й'ецакало*, *й'рчкало*, *с'едало*,

¹⁹⁵ Можда и без алтернације према *ле'мийи* (ХЈП, Чедић), што не предвиђају други речници.

¹⁹⁶ То МА могло би се довести у везу с ПЛ радног придева, али, будући да је реч о појединачном случају, тиме се не би објаснили примери *бро'јалица*, *др'жалица*. Уп. ипак *'умрлица*².

¹⁹⁷ У РМС и ОР налазимо и варијанту *с'ијалица*² (у Мат, ХЈП, Чед само тако).

¹⁹⁸ Ни Клајн (2003) ни Бабић (2002) не коментаришу именичку мотивацију ове речи, необичну за творенице које се завршавају на -лица.

¹⁹⁹ Ако је према *зубайи* (*з'убайи*) (РА).

²⁰⁰ Ако је према *з'рцайи* се 'зрцалити се' (РА). На ХЈП је *зр'цало*, као и код Јахића и Чедића.

с'ирило, с'исало, с'и'адало, с'и'р'ашило, ш'р'чало, ћ'аскало², хв'ашало, х'ушкало, ц'р'шало, ч'р'чало, ш'ибало, ш'ушкало; и дугим као у др'ундало² и зло'и'а'м'ишло;

(3) те форму с дугим првим основинским слогом и МА за њим – *ба'зало, ба'ље'з'ало², бен'е'шало, б'у'дало, б'у'кало, вр'е'дало, і'а'кало, і'е'тало, доз'и'вало, дола'и'вало, др'е'кало², др'е'мало, др'љ'ало, заб'а'дало, задир'к'и'вало, заз'ј'а'вало, зај'е'дало, зак'е'рало, занов'е'шало, зас'и'ај'к'и'вало, з'е'вало, к'у'њало, на'і'в'а'ждало, накл'а'и'вало, окл'е'вало, і'одсм'е'вало, і'ош'у'цало, і'рек'л'а'и'вало, і'ренем'а'тало, і'реск'а'кало, і'ри'ов'а'рало, і'ри'ов'е'дало, і'р'и'чало, і'ро'и'ов'е'дало, і'у'вало, і'у'ш'ишло, с'а'њало, ска'њ'е'рало, ск'и'шало, с'у'м'њало, ш'и'цало, ш'р'е'з'нило, ћ'а'скало², ћ'ер'е'шало⁽²⁾, х'о'дало, чан'і'р'и'зало, ч'м'а'вало, шкр'а'дало, шкр'и'и'ало.*

2.1.104.2. Дуги основински слог крате именице *бе'лило, ва'било, вра'нило, і'а'сило, і'ла'сило, і'ње'чило, і'о'р'чило, і'р'дило, і'у'дало, дра'жило, дре'кало², ду'било, жа'рило, жу'ш'ишло, ка'дило, ка'зало, кру'ш'ишло, кр'мило, кр'чило, ку'сало, ле'и'ило, мла'ш'ишло, му'љ'ало², о'і'ле'дало, і'ла'вило, і'рек'ри'вало, ра'дило, све'ш'ишло, су'шило, ш'а'м'нило, ш'ра'жило, хла'дило, це'дило, це'и'ало, цр'нило, ши'љ'ило, ши'и'ила, као и полумотивисано ?кв'ачило, ?ма'с'ишло. Дублетне варијанте имају *ле'тало (л'е'тало), і'ом'а'тало/і'ома'тало, ск'а'кало/ска'кало.**

МА прогредира у: *бла'њало, і'а'рило, кр'мило, ма'ш'ишло, му'чила, се'нило, у'дило, чи'с'ишло, ш'и'р'цало; дублетно у др'ндало/др'ндало, ш'и'а'вило/ш'и'а'вило.*²⁰¹ Алтернацијама су, приметимо, и овде подложнији *и-глаголи.*²⁰²

Гл'одало, кр'есало, а с њима и к'евкало (према *ке'вкаши²-к'евч'ем/-ћ'ем*) – сви од малобројних глагола *а/е* врсте у овом творбеном моделу, којој је позната регресија МА у радном придеву – имају то, повучено МА, као и *і'л'одалица*. Повода за резерву према наведеној вези дају *і'е'њалица, р'вал'и'ше*, са сродним суфиксима, и *блебе'шало, клеве'шало* из овог модела. *Л'е'тало²* (уз *ле'тало (л'е'тало)*) није системски облик, као ни *му'љ'ало²* (~ *му'љ'аши/му'љаши*).

Неколико именица разликује се од осталих прозодијом, а делом и значењем: према дугим вокалским основама имамо прогредирано *і'ро'и'е'ло, рас'і'е'ло, рас'у'ло,*²⁰³ а тако и *ш'р'ло* (уп. *ш'р'ла* и *ш'р'ла; ш'р'ши* али *за'ш'р'ши* и *за'ш'р'е'ши*) те слабо мотивисано ?*нач'е'ло²* (од *на'ч'е'ши*, с варијантом *на'чело²*). *Од'е'ло, о'и'е'ло* и *і'ос'е'ло, с'е'ло*, да се не би уводила квантитетска алтернација, могли би се узети као изведени од учесталих глагола, с редукцијом основе (уп. ипак само *с'егаши*), или – код друга два – од презентске основе свршеног глагола. Наспрам системских горе наведених *б'ило, вр'ело, р'ило, ш'ило* имамо продужено *ч'у'ло*, где нема флективног основа за квантитет.²⁰⁴ Код сугласничких основа не уочавамо колумнални ПЛ, већ мотивни: *ј'ело, л'е'ло, і'р'е'ло, р'у'ло, ш'е'ло. Пр'е'ло* је, као и *му'злица⁽²⁾*, према презентском лику; *р'у'ло* Клајн (2003) мотивише глаголом *р'у'таши се; ш'е'ло* се може објаснити уз помоћ *ш'е'тнуши*. Једина именичка основа је *ш'ру'и'ло*, лексема која значењски не одговара осталима. *Се'гло* није

²⁰¹ Уп. и турцизам са значењем оруђа *ш'у'ш'кало/ш'у'ш'кало 'лепило...'*, који се прозодијски прилагодио овим именицама.

²⁰² Ову ствар Бабић, иако је правилно утврђује за именице са *-лица*, превиђа и даје неодговарајуће објашњење: „Ако је naglasak u infinitivu i prezentu različit, tada se očituje težnja da izvedenica ima kratkouzlazni na trećem slogu od kraja, pogotovu ako ne označuje osobu“ (2002: 299). Однос презентског и инфинитивног акцента, наиме, није релевантан, јер таквих хетеротонских мотивних глагола има у обе групе изведеница (*ш'р'е'з'нило : бе'лило*), али аниматност (агентивност) супротстављена неаниматности (инструменталности), изгледа, јесте, и то не по себи, већ као последица семантике глагола на *-аши* одн. *-иши*. Диференцијација према живости, наиме, не постоји или је мање изражена код именица са *-лац* и *-лица*, па опет и тамо уочавамо тежњу да речи с тематским *-а-* избегну алтернацију.

²⁰³ То су заправо инфинитивни ликови, у норми скрајнути, али очувани у многим народним говорима.

²⁰⁴ Бабић (2002: 300) бележи и *држ'а'ло, ц'јеј'а'ло, бич-а'ло*, додуше с уобичајеним инструменталним значењем. Клајн (2003: s. v. -ља) крајње МА у *држ'а'ља* (необично као и у *држ'а'ло*) тумачи као утицај облика *држ'а'ље*.

према *с(ј)егеџи*, што се види по изостанку ијекавске варијанте, а и по МА прогредираном до пред суфикс, али се не може порећи делимична, значењска веза међу тим лексемама и постојање аналогне творенице *с(ј)егало*.

*Куџа'џило*²⁰⁵ и *кл'ило* (~ *кли'јаџи*) са продуженом су односно скраћеном основом, али прозодијски одговарају колумналном лику.

2.1.105. Суфикс -ило

Највише речи са -ило, за разлику од аналогних сложених суфикса -илац, -илица, -иља, има придевску основу и апстрактно значење, али исти колумнални ПЛ као девербали: *бе'сноло*, *блешџа'вило*, *блисџа'вило*, *бљуџа'вило*, *џара'вило*, *џлу'вило*, *дрве'нило*, *лу'вило*, *млиџа'вило*, *мр'џило*, *му'џило*, *нишџа'вило*, *џлаве'џнило*, *си'вило*, *сле'џило*, *храџа'вило*, *црве'нило*, *шаре'нило*, *шаша'вило*. У овим примерима редовно долази до прогресије МА и краћења ПОС. (Примери *бе'лило*, *џорчило*, *жу'џило*, *зеле'нило*, *мо'дрило*, *џла'вило* према значењу – и према прозодији – спадају и овде, мада имају и инструментално значење, које одговара суфиксу -ло.)

Од глагола се изводе *др'вило*²⁰⁶, *бу'нило*, *џе'рило*, *ра'сџило*, *све'џлило*, *ћу'џило*, с истим алтернацијама, а од именица *о'џило*, *џру'џило*.

2.1.106. Суфикс -ало

Речи са -ало такође носе колумнални лик *а'-ало*: *сџо'џало*², *цр'џало*. Но, осим тога имамо *бича'ло*, вероватно под утицајем форме *бича'ље* (РА, ОР и Мат, ипак, нуде и системско *бичало*², а ХЈП само тај лик), а уз *сџо'џало*² – и *сџо'џало*², вероватно на основу мотивног дублетизма (Вук, Мат и ХЈП дају само *сџо'џало*, али код њих је и само *сџо'џа*).

2.1.107. Суфикс -ла

Мада их има само три, речи са суфиксом -ла имају колумнални ПЛ: *сви'рала* (с краћењем), *џесла* (~ *џесџи*, с регресијом условљеном редукцијом основе), али не и *ме'џла*, која има мотивно, претсуфиксално МА.²⁰⁷

2.1.108. Суфикс -ља

Речи грађене суфиксом -ља, укључујући и ССТ, готово све имају колумнални ПЛ, с доследним дублетизмом у квантитету ПОС: -'џ-ља/-'џ-ља (дужина је компензациона, уп. суфиксе -је, -ње, где је она обавезна), датим, додуше, различитим радоследом.

Мотивни ликови су *бо'џља/бо'џиља*, *во'дџља/во'дџиља*, *во'зџља/во'зџиља*, *џребе'наља/џребе'наља*, *дво'рџља/дво'рџиља*, *до'џља/до'џиља*, *доно'сиља/доно'сџиља*, *ко'џиља/ко'џиља*, *мо'лџља/мо'лиља*, *мо'џрџиља/мо'џриља*, *но'сџиља/но'сиља*, *џоро'дџиља/џоро'дџиља*, *џр'еља/џр'еља*, *ро'дџља/ро'дџиља*, *руково'дџиља/руково'дџиља*, *сво'дџиља/сво'дџиља*, *џво'рџиља/џво'рџиља*, *џк'џља/џк'џиља* и ССТ *свило'џр'еља/свило'џр'еља*, *хиџро'џр'еља/хиџро'џр'еља*.²⁰⁸

До краћења првог слога основе долази у примерима *бе'лџиља/бе'лиља*, *бу'дџиља/бу'дџиља*, *вла'чџиља/вла'чиља*, *џа'џиља/џа'џиља*, *де'лџиља/де'лиља*, *мла'џиља/мла'џиља*, *нави'џаља/нави'џаља*, *све'џиља/све'џиља*, *џу'џиља/џу'џиља*, *хра'ниља/хра'ниља*. Прогресију МА видимо само у *ну'дџиља/ну'дџиља*, *џра'џиља/џра'џиља*.

²⁰⁵ *Куџа'џило*⁽²⁾ из РА није системско, мада је местом акцента ближе мотивној речи.

²⁰⁶ У РА и ОР *др'вило*.

²⁰⁷ За Клајна (2003) веза именица с глаголима је „прилично нејасна“. То, међутим, оповргавају речничке дефиниције: метла је 'направа са метење', а тесла 'алатка за тесање' (РА).

²⁰⁸ Немотивисано *да'дџиља/да'дџиља* прозодијски се подудару с твореницама.

Лексеме *ѵр'аља*, *ѵанко'ѵр'еља*; *ре'дѵља*, *уобра'зѵља* дате су, вероватно омашком, само у једној квантитетској варијанти. У прве две од њих имамо мотивне ликове, а у друге две краћење првог основинског слога.

Пример *шв'аља/шв'аља*, *шв'еља/шв'еља* регуларан је са стране дужине, али није сасвим мотивисан, с обзиром на измењену основу у односу на мотивно *ши-ѵи*. *'Зб'иља/зб'иља*, ако би се могло творити од глагола *збиѵи се*, спадало би овде, мада прогредирано МА у дугој варијанти није системско. *Држ'аља*, једина именица таквог прозодијског лика, по Клајну (2003), има аналошку прозодију према *држ'аље* (с. р.).

Две деноминалне именице, *к'аѵља* и *ко'ноѵља*, ако је сувисло сврставати их заједно с девербалним, како то чини Клајн (2003), такође имају МА пред ПОС, у првој с краћењем *к'аѵ-*, али не и дужински дублетизам. Извесеније је да су *дб'дља* и *ѵр'еѵља* (узев да је потоња мотивисана) девербали, али *дб'дља*, осим значењски, и прозодијски одудара од свих осталих именица на *-ља*. И *шѵр'кља* (м.) и *шѵр'кља/шѵ[']ркља*²⁰⁹ (ж.), деноминали, спадали би овде, ако нису, као већина сличних хипокористика, односно атрибутивних имена, изведени суфиксом *-а*, од *шѵркљасѵ*.

2.1.109. Суфикс *-иља*

Суфиксалне творенице из ове групе доследно имају колумнални ПЛ, по типу оних са *-ља*: *ве'зѵља/ве'зѵља*, *ле'жѵља/ле'жѵља*, *му'зѵља/му'зѵља*, *ѵле'ѵиља/ѵле'ѵиља*, *ѵре'дѵља/ѵре'дѵља*.

2.1.110. Суфикс *-ља*

Ове изведенице, махом од *а*-глагола, такође носе колумнално МА, пред ПОС, само што је он доследно дуг, услед појаве сонанта пред *-к*-. Без алтернација су *во'дѵља*, *кли'з'аља*, *се'д'еља*, *чи'ѵ'аља*. Краћење имамо у *ка'з'аља*, *ме'ш'аља*, *наме'ш'и'аља*, *нари'цаља*, *ѵи'с'аља*, *ѵо'ш'иља*, *ѵри'да'д'аља*, *си'с'аља*, *сѵру'таља*, *хо'д'аља*, а прогрессију МА до ПОС у *дри'з'и'аља*, *кр'цаља*, *ѵе'в'аља*, *ѵу'цаља*, *хва'ѵ'аља*.

Са дугим коренским вокалом је, изузетно, *ше'ѵ'аља*, а с неалтернираним МА *в'еш'аља*.

2.1.111. Суфикси *-аља*, *-еља*, *-иља*, *-линка*

Колумнални лик носе и *бе'р'аља*, *ви'с'аља*, *ѵри'з'аља*, *зака'ч'аља*, *ѵу'ж'аља*, те *до'д'еља*; *све'ѵ'иља* и *ѵаѵ'а'линка*.

2.1.112. Суфикс *-лишѵе*

2.1.112.1. Речи творене суфиксом *-лишѵе* мањим делом задржавају мотивни ПЛ:

(1) онај који одговара колумналном – *ба'ца'лишѵе*, *до'рил'ишѵе*, *ѵ'ѵ'бил'ишѵе*, *до'ѵил'ишѵе*, *дро'бил'ишѵе*, *зимо'вал'ишѵе*, *и'трал'ишѵе*, *кли'зал'ишѵе*², *кли'јал'ишѵе*, *ко'ѵил'ишѵе*, *ле'ѵел'ишѵе*, *ѵоро'дил'ишѵе*, *ѵриво'дил'ишѵе*, *р'вал'ишѵе*, *сѵа'јал'ишѵе*²¹⁰;

(2) онај с МА даље од ПОС – *до'ћал'ишѵе*, *ва'сѵиш'ал'ишѵе*²²¹¹, *в'ејал'ишѵе*, *в'ешал'ишѵе*, *ј'ахал'ишѵе*, *ѵри'сѵа'јал'ишѵе*, *са'сѵа'јал'ишѵе*, *чекал'ишѵе*, с њима и *л'еѵовал'ишѵе*, *с'а'веш'овал'ишѵе*;

²⁰⁹ МА *шѵр'кља* из РСЈ изгледа као омашка, будући да је у РСМ и Мат *шѵр'кља*, у складу с владајућом прозодијом таквих именица.

²¹⁰ Ова је лексема двоструко мотивисана, глаголом *сѵа'јаѵи* 'место где неко сто[']ји' – у том процесу нема прозодијских алтернација – и глаголом *сѵ'ајаѵи* 'место одређено за ст[']јање разних превозних средстава' (прозодија у дефиницији из РСЈ наша) – при чему долази до прогрессије МА. Питање је могу ли се та два значења лексеме *сѵа'јал'ишѵе* сматрати једном полисемантичком структуром.

²¹¹ Овај лик је према *ва'сѵиш'аѵи* (РА), што РСЈ зачудо не бележи.

(3) те форму с дугим првим основинским слогом и МА за њим – *бѹ'валѣшѣ, врѣ'балѣшѣ, іа'ђалѣшѣ, клѣ'залѣшѣ², обѣ'валѣшѣ, ѣрѣ'валѣшѣ, скрѣ'валѣшѣ, слѣ'талѣшѣ, узѣ'јалѣшѣ, чѹ'валѣшѣ, шѣ'ѣалѣшѣ.*

Такав дуги слог крати се у речима *бѹ'ралѣшѣ, васѣ'ѣалѣшѣ², іа'јѣшѣ, іра'гѣшѣ, ка'залѣшѣ, ко'чилѣшѣ, ле'чилѣшѣ, огѣ'јалѣшѣ, огѣ'јѣшѣ, ѣочи'валѣшѣ, ѣра'силѣшѣ, ѣреви'јалѣшѣ, ра'гѣшѣ, сабѣ'ралѣшѣ, све'ѣѣшѣ, су'гѣшѣ, ѣр'калѣшѣ, хра'нилѣшѣ, цр'ѣѣшѣ, у ССТ бродоіра'гѣшѣ, дублетно и у *огма'ралѣшѣ/огма'ралѣшѣ, ѣарки'ралѣшѣ/ѣаркѣ'ралѣшѣ, ска'калѣшѣ/ска'калѣшѣ, сѣра'галѣшѣ/сѣрѣ'галѣшѣ.**

МА се помера прогресивно у *му'чилѣшѣ, ѣрихва'ѣѣшѣ, чи'сѣѣшѣ, дублетно и у *вѣжбалѣшѣ/вѣжбалѣшѣ, іле'галѣшѣ/іл'егалѣшѣ, оѣора'вилѣшѣ/оѣо'равѣшѣ, ѣли'валѣшѣ/ѣл'ивалѣшѣ.**

За разлику од твореница на *-лица* и *-ло*, ови суфиксали показују већу пријемчивост за алтернације, чак и код глаголских *а*-основа (*бѹ'ралѣшѣ* и сл.).²¹²

Де'лѣшѣ, сѣр'елѣшѣ/сѣре'лѣшѣ и *ѣр'улѣшѣ*, ако би се изводили од глагола, имали би редуковану основу и лик с прогресијом до пред суфикс код глагола с дугом основом. Такви ликови у вези су с прозодијом лексема творених простим суфиксом *-ишѣ*. *Вр'елѣшѣ/вр'елѣшѣ* је такође у једној варијанти с том алтернацијом, као и *сме'ѣлѣшѣ*, које се, с друге стране, не може мотивисати глаголом.

2.1.113. Суфикс *-лина*

Суфикс *-лина* дериватолози не издвајају од *-ина*. Међутим, прозодија њихових твореница показује да оне етимолошки имају везе с радним придевом. Нетипичним *л*-суфиксалима чини их, с друге стране, то што се особито граде од сугласничких глаголских основа.

Ретке вокалске основе имамо у *заіо'релина, изіо'релина* и *кре'ѣалина*. То су колумнални ПЛ без алтернације.

Друге основе су сугласничке. Без алтернације су *за'секлина, м'рклина⁽²⁾, на'бухлина, на'ѣрслина, на'ѣуклина, о'ѣврглина², ѣро'мрзлина, ѣро'селина, ѣрслина, ра'секлина, ра'селина² (~ ра'сед-), ра'сѣуклина, у'секлина, ц'аклина²¹³*. Регресију бележе *на'ѣеклина, о'жеѣлина, о'ѣеклина, о'ѣеклина, краћење о'сулина*, а регресију и краћење *и'зраслина, о'зеблина, на'бреклина²*.

Одступања од тог, колумналног лика – можда неоправдано – показују *р'азвалина* (с редукованом основом) и *р'аселина²*, код којих је регресија МА извршена двосложно, до иницијалне позиције, и *ра'слина*, с краћењем али без очекиване регресије (уп. *и'зраслина*)²¹⁴.

Мркли'на², набрекли'на², о'ѣвргли'на², улеѣли'на контаминирани су прозодијски с твореницама грађеним простим суфиксом *-ина*.

2.1.114. Суфикс *-лник*

У овој су групи примери *сѣра'гѣлнѣк/сѣра'галнѣк* и *бу'гѣлнѣк²¹⁵*, такође са скраћеним основинским слогом (уп. у ОР некраћено *сѣрѣ'гѣлнѣк*)²¹⁶. Дужење пак пред

²¹² Нисмо, с друге стране, сигурни јесу су ти алтернирани ликови једини у употреби и у којој су мери плод нормативних намета.

²¹³ Ако је мотивисана глаголски. Такав ПЛ дају још ХЈП и Чедић. У осталим речницима је *цакли'на*, што је теже изводити из глагола.

²¹⁴ Слична је појава однос *и'зраслица, ѣри'раслица : срѣ'слица*.

²¹⁵ Клајн (2003) сматра да се за њих „не исплати“ уводити посебне суфиксе, *-алник* и *-лник*. Ми пак мислимо да је увођење посебног суфикса, *-лник*, нужно: прво, те речи се уклапају у систем сачињен од

групом *-лн-*, како се види, није доследно, с чиме се могу упоредити и неки примери са *-овник* (q. v.).

2.1.115. Суфикс *-оник*

Готово све именице са суфиксом *-оник* имају колумнални ПЛ – *ду'дионѝк²*, *ка'диоѝк*, *све'шионѝк*, *су'шионѝк*, *[у]ми'ваонѝк*, *хла'диоѝк²*; *ѝр'жионѝк²* – и све су с краћењем основе, изузев последње, код које прогредира МА. Неколико пак од њих дате су дублетно, у лику *'нѝк* (ген. *-нѝ'ка*): *кадио'нѝк²*, *свешио'нѝк²*, *сушио'нѝк²*, *умивао'нѝк²*. Према нашем осећању, а особито ако се у обзир узме безмало доследна дублетност из сродног типа са *-оница*, и три речи које немају дублетну форму на *'нѝк* могле би понети тај ПЛ.

Ма'ђионѝк (~ *ма'ђија*, *мађи'јаѝи*?) разликује се од осталих по значењу и мотивној речи. И овде недостаје облик *мађио'нѝк*, из којег имамо *мађио'ничѝр*, са сличним значењем.

2.1.116. Суфикс *-ионик*²¹⁷

С овим суфиксом је само *ѝорио'нѝк*, коме недостаје очекивана варијанта *ѝо'рионѝк*.

2.1.117. Суфикс *-оница*

Све творенице с овим суфиксом имају колумнални ПЛ *-о'ница*. Од тога, (а) већина има и дублет с ликом који одговара осталим *л*-именицама²¹⁸: *блаѝовао'ница²*, *брусио'ница²*, *будио'ница²*, *ваљао'ница²*, *веждао'ница²*, *ѝлачао'ница²*, *ѝосѝио'ница²*, *ѝрадио'ница²*, *драждовао'ница²*, *залаѝао'ница²*, *иѝрао'ница²*, *исѝоведао'ница²*, *кадио'ница²*, *казнио'ница²*, *кладио'ница²*, *ковао'ница²*, *кроѝио'ница²*, *крсѝио'ница²*, *куѝао'ница²*, *кушао'ница²*, *ложио'ница²*, *љушиѝио'ница²*, *масѝио'ница²*, *мучио'ница²*, *ѝарио'ница²*, *ѝљувао'ница²*, *ѝрао'ница²*, *ѝржио'ница²*, *ѝройоведао'ница²*, *ѝунио'ница²*, *ѝушио'ница²*, *свлачио'ница²*, *скакао'ница²*, *слушао'ница²*, *сѝавао'ница²*, *сѝруѝао'ница²*, *сушио'ница²*, *ѝалио'ница²*, *ѝкао'ница²*, *ѝоѝио'ница²*, *ѝочио'ница²*, *умивао'ница²*, *учио'ница²*, *хладио'ница²*, *чекао'ница²*, *чисѝио'ница²*, *чиѝао'ница²*, *шеѝао'ница²*, *шкроѝио'ница²*, (б) а само трима – *муљао'ница*, *ѝрогавао'ница* и *радио'ница* – вероватно омашком, недостаје такав дублет.

ПЛ који одговара осталим именицама са *л*-суфиксом најчешће је колумнални (*ѝ'ѝ-оница*): (1) мотивни: *блаѝо'ваоница²*, *ѝла'чаоница²*, *ѝо'сѝионица²*, *иѝраоница²*, *ко'ваоница²*, *кро'ѝионица²*, *кр'сѝионица²*, *ло'жионица²*, *ѝљу'ваоница²*, *ѝо'ѝионица²*, *ѝо'чионица²*, *учионица²*, *чи'ѝаоница²*, *шкро'ѝионица²*; (2) с краћењем мотивне дужине: *бру'сионица²*, *ду'дионица²*, *ва'љаоница²*, *ѝра'диоѝница²*, *зала'ѝаоница²*, *исѝове'даоница²*, *ка'диоѝница²*, *ка'зниѝоница²*, *ку'ѝаѝоница²*, *љу'шѝиѝиѝоница²*, *ма'сѝиѝиѝоница²*, *ѝройове'даѝоница²*, *свла'чиѝиѝоница²*, *ска'каѝоница²*, *сѝа'ваѝиѝоница²*, *сѝру'ѝаѝиѝоница²*, *су'шиѝиѝоница²*, *ѝа'лиѝиѝоница²*, *уми'ваѝиѝоница²*, *хла'диоѝиѝоница²*, *ше'ѝаѝиѝоница²*; (3) с прогресијом МА с иницијалног слога: *кла'диоѝиѝоница²*, *ку'шаѝиѝоница²*, *му'чиѝиѝоница²*, *ѝу'ниѝиѝоница²*, *ѝу'шиѝиѝоница²*, *слу'шаѝиѝоница²*, *че'каѝиѝоница²*, *чи'сѝиѝиѝоница²*.

стотина других изведница са сложеним *л*-суфиксима, без обзира на тематски вокал мотивног глагола, и друго, оне немају претеритно значење, већ презентско 'онај који страда' и сл.

²¹⁶ *Сѝпрада'лѝиѝк* из *Мат* не чини се као системски лик.

²¹⁷ Клајн (2003) не издваја овај суфикс, с објашњењем да би *ѝорионик* била ијекавска варијанта, мада то чини, уз друге примере, за *шѝеѝиѝиѝоница*. Та лексема је, потпуности ради наведимо, дата дублетно: *шѝеѝиѝиѝоница/шѝе'ѝиѝиѝоница*.

²¹⁸ О одлуци да се у П60 пропише дублетизам сведочи Јонке (1957: 36). Ликови *ва'љаѝиѝоница*, *де'љаѝиѝоница*, *мо'чиѝиѝоница*, *ѝо'сѝиѝиѝоница*, *кр'сѝиѝиѝоница* потичу од *Вука*.

Томе се, вероватно неосновано, супротстављају само три именице с мотивним непрогретираним МА: *в'ежбаоница*², *й'арионица*², *й'ржионица*². (На необично *в'ежбаоница*² из П60 упозорава и Николић 1970: 75.)

Тросложно *йк'аоница*² је колумнално (без алтернације према *йк'ала*² или с регресијом МА и краћењем, према *йк'ла*²), а *йра'оница*² одступа од уобичајеног лика. *Дра'жбоваоница*², које потврђује и ОР, такође је необично, као и *дражбова'оница* из Мат: очекивало би се *дражбо'ваоница* (тако даје РА).

За *ма'ђионица/мађио'ница* вреди што и за *мађионик* (т. 2.1.115), осим што је ова именица дата у оба колумнална лика.

Западна норма познаје и дуг предакценатски слог: *сјавао'ница, сушио'ница, чишао'ница* (ХЈП)²¹⁹, уп. суфикс *-она*.

2.1.118. Суфикс *-аоница, -ионица*

Хетерогена група твореница с овим суфиксима има једнаке особине као и оне на *-оница*: (1) *кљу'чаоница/кључао'ница, ле'шао'ница/ле'шаоница, йредикао'ница/йреди'каоница, йресао'ница/йре'саоница*; (2) *шйеддио'ница/шйе'дионица, йреддио'ниоца/йре'дионица, йерио'ница/йе'рионица*.

2.1.119. Суфикс *-она*

Овај суфикс носи само *казнио'на*, облик дат као неравноправан, у загради. Нама се чини да и друге такве, супстандардне творенице (нпр. *сјавао'на, сушио'на*) имају овај ПЛ (то поврђује и ХЈП за пример *чис'ио'на*). Бабић пак даје само кратко *чис'ио'на, јос'ио'на* и сл. (2002: 364).

2.1.120. Суфикс *-аљ*

У примерима *м'рк'аљ (мр'к'аљ)* и *й'уш'аљ/йу'ш'аљ* видимо колебање МА око ПОС. *Ва'йр'аљ* је, с друге стране, само с претсуфиксалним МА.

2.1.121. Суфикс *-ељ*

Разнородне су семантички и прозодијски именице у којима се може регистровати овај суфикс: (1) *йр'е'дељ, к'у'ељ*; (2) *й'о'й'дебел'/й'о'й'дебел'*; (3) *жу'ш'ељ*²²⁰ 'цвет' (ген. *жу'ш'е'ља*). Док трећа евидентно одудара од осталих по оба основа, речи из прве групе – једнаке, мотивне прозодије, различитих су основа и значења. Други девербал осим *к'у'ељ – й'о'й'дебел –* нема пак мотивно МА нити дужину, већ аналошка обележја.

2.1.122. Суфикс *-ш'ељ*

Већина од безмало 150 девербалних изведеница и ССТ са суфиксом *-ш'ељ* носи колумнални лик, с МА пред ПОС: *бра'ниш'ељ, бу'диш'ељ, вр'шиш'ељ, йра'диш'ељ, изу'миш'ељ, изуча'ваш'ељ, ис'йра'жиш'ељ, ква'риш'ељ, кро'ш'иш'ељ, кр'с'иш'ељ, љу'диш'ељ, не'о'ваш'ељ, об'но'виш'ељ, йослу'жиш'ељ, ру'шиш'ељ, ру'шиш'ељ, садр'жаш'ељ, йу'ж'иш'ељ, хра'ниш'ељ* итд. итд. Тај лик је често мотивни (*дражбо'ваш'ељ, са'здаш'ељ, укро'ш'иш'ељ*), са скраћеним слогом пред ПОС (*изуча'ваш'ељ, исце'лиш'ељ, увре'диш'ељ, сја'сиш'ељ; бо'јоху'лиш'ељ*) и са прогретираним МА, нешто ређим (*изневе'риш'ељ, му'чиш'ељ, ру'шиш'ељ, слу'ш'аш'ељ, усре'ћ'иш'ељ; ку'ће'ја'зиш'ељ*, двосложна прогресија је само у *не'о'ваш'ељ* и у *об'лико'ваш'ељ* из ОР). По два примера у својим варијантама одступају од алтернирања прозодијског својства: *йле'гаш'ељ/й'ле'гаш'ељ, йа'зиш'ељ/й'аз'иш'ељ* и *х'араш'ељ/х'а'раш'ељ, ши'риш'ељ/ш'и'риш'ељ* (њих, рецимо, Матешинев одоштражник уједначава), а ту би ишли и немотивисани *й'ри'јаш'ељ* (у ОР и *й'ри'јаш'ељ*⁽²⁾), *ж'и'ш'ељ/ж'иш'ељ*. ОР без прогресије даје

²¹⁹ Код Вукушића и др. (2007: 81 и др.) предвиђени су само ликови на *-о'ница*.

²²⁰ Вероватно омашком датом „ж'у'тељ, -е'ља“ ум. „-е'ља“.

још *сило'вай̄ељ/с'иловай̄ељ* (на ХЈП је само колумнално МА), данас фреквентну реч, незабележну у РСЈ.

2.1.123. Суфикс -уљ

Колумнални су ликови *гра'т̄уљ, ?кри'в̄уљ, мо'др̄уљ*, са суфиксом -уљ.

2.1.124. Суфикси -им, -има

Суфикс -им самостално долази само у *бр'а̄ш̄им*, док у *ѿо'бра̄ш̄им, ѿо'очим, ѿо'сес̄ѿрима* имамо ПСТ. МА је фиксирано пред првим и јединим слогом основе (ПОС), које је у случајевима творбе с префиксом шавно.

2.1.125. Суфикс -ан

Именице са кратким или дугим суфиксом -ан редовно имају фиксирано претсуфиксално МА и кратак ПОС. Као што су и ранији проучаваоци приметили (в. код Клајна 2003), овде се тешко може радити о два суфикса, јер се оне и значењски, поред прозодијског плана²²¹, укрштају. Међу нашим примерима су:

(1) *'амери'к̄ан, даку'ш̄ан, бале'ш̄ан, вели'к̄ан, ѿоло'у'з̄ан, ѿош̄о'в̄ан, т̄у'с̄ан, дембе'л̄ан, ђаво'л̄ан, жу'ѿан, зу'д̄ан, Иш̄али'ј̄ан, каје'л̄ан, каш̄е'л̄ан, леје'з̄ан, леѿо'ш̄ан, лиѿи'ц̄ан, луше'р̄ан, меле'з̄ан, ѿи'р̄ј̄ан, ѿолу'ш̄ан, ѿу'р̄ан, реме'ш̄ан, сирѿо'ш̄ан, слу'т̄ан, ш̄убе'р̄ан, ђу'р̄ан, цврку'ш̄ан, цвр'ц̄ан, ши'л̄к̄ан, и ССТ белоѿа'ћ̄ан, ѿолоши'ј̄ан, ши'љоку'р̄ан;*

(2) *дле'сан, бра'ган, бра'јан, бра'јкан, ду'кван, ѿлу'ѿан, ѿолу'бан, ѿр'ган, ?де'ран, ду'в̄љан, доми'ш̄љан, гра'тан, дру'шкан, ђо'тан, зве'кан, зе'кан, зла'ш̄ан, кли'ѿан, ма'цан, мр'кан, ри'ћан, с̄ѿри'кан, ш̄и'кван, цѿи'цан, шеѿр'ш̄љан, ши'љан, шмо'к̄љан;*

(3) *ѿа'ћ̄ан/ѿа'ћ̄ан, ѿи'цан/ѿи'ц̄ан, ѿоли'ш̄ан/ѿоли'шан, т̄у'ш̄ан/т̄у'шан, завр'зан/завр'з̄ан, коѿи'лан/коѿи'л̄ан, коѿр'љан (коѿр'љ̄ан, лу'ш̄ан (лу'шан), мали'ш̄ан (мали'шан), ре'ѿан/ре'ѿан, ш̄у'ѿан/ш̄у'ѿан, ђу'д̄ан/ђу'дан.*

Од тога одступа једино *ѿр'и'ј̄ан* (свуда дато тако), с МА пред ПОС, и још таква варијанта у триплету *жу'у'ј̄ан/жу'у'ј̄ан/жу'у'ј̄ан*.

Прегледом датих примера уочава се да су међу ликовима без дужине знатно ређе тросложнице: такве су само три изведенице. И друго, међу двосложницама, посматраним из семантичке перспективе, примећује се тежња да речи с дугим суфиксом означавају конотативно неутралан појам: *жу'ѿан, ѿи'р̄ј̄ан, ши'л̄к̄ан; т̄у'с̄ан, ѿу'р̄ан, ђу'р̄ан*, али: *лу'ш̄ан (лу'шан), ма'цан*; да се деноминали са значењем особине редовно колебају око дужине: *ѿа'ћ̄ан/ѿа'ћ̄ан, т̄у'ш̄ан/т̄у'шан, ре'ѿан/ре'ѿан, ђу'д̄ан/ђу'дан*, али *зу'д̄ан* : *бра'ган*; да деадјективи узимају краткоћу: *дле'сан, ѿлу'ѿан, ѿр'ган, мр'кан, ри'ћан*, али: *ш̄у'ѿан/ш̄у'ѿан*, а с њима и секундарни хипокористици *бра'јан, бра'јкан, с̄ѿри'кан*.

Појава различитих МА код деадјективних именица (антропонима) и придева на -ан, мада иницијално МА код потоњих није стабилно, може бити у вези са граматичком диференцијацијом, нпр. *мл'а'ћан*² : *Мла'ћан, ш̄и'ихан* : *Ту'јан*.

2.1.126. Сложени суфикси са -ан

У овој групи су творенице са -ован, -олан, -ѿан. Све оне имају дуг суфиксални слог и МА пред њим: *даш̄ѿо'в̄ан, дуѿо'в̄ан; враѿо'л̄ан; ѿруди'ј̄ан*.

2.1.127. Суфикс -ен

Овај суфикс долази у три именице мушког рода: *ѿ'рс̄ѿ̄ен; ѿ'рм̄ен, уѿљ̄ен*, додуше само у првој уносећи посебно значење. У сва три случаја номинативна дужина суфиксалног слога алтернира с краткоћом: ген. *ѿ'рс̄ѿ̄ена, ѿ'рмена, уѿљ̄ена*. Примери су

²²¹ Историјска акцентологија такође ту види један суфикс, с различитим квантитетским рефлексима акцената *ѿ* и *ѿ* (Каповић 2014: 188).

уједначени према низу немотивисаних именица као *зн'амѣн, р'емѣн, сѣ'еѣѣн. У і'рмѣн* имамо краћење ПОС, у осталим примерима мотивне ликове.

Женског је рода изведеница *сѣ'рмѣн*, са сталном дужином (ген. *сѣ'рмѣни*). Њу, на основу прозодијског критеријума, сврставамо заједно с одговарајућим именицама мушког рода.

За односе *к'ам* : *к'амѣн* и сл. в. т. 2.1.173.4.

2.1.128. Суфикс *-ин*

Прави суфикс *-ин* имамо у *домаћин, ѿ'уђин* и *р'адин (ра'дин)*²²². Те три речи прозодијски повезује једино краћење ПОС, ако се искључи варијанта *р'адин*² (уп. и *р'адин* са ХП). У *домаћин* МА прогредира, у *ѿ'уђин* регредира, а варијанте МА лексеме *радин* могу се узети као мотивне (инфинитивна, одн. презентска).

Другачије је *-ин* које долази код позајмљеница и етника. У примерима *бе'рберин, ђа'урин, ка'саин, ка'урин; г'ушманин, ѿи'ранин, чо'банин*²²³ оно је, осим што не остаје у множинској деклинацији и што не уноси никакво значење у односу на мотивну реч, неутрално и у прозодијском погледу: сви су ти ПЛ мотивни. Ипак, у речима *ба'калин, ха'малин, Је'врејин, Је'рменин* (и у *Ла'ѿинин*, из РА) крати се ПОС, што је појава супротна (недоследном²²⁴) успостављању квантитета при губљењу сингулативног *-ин* у флексији: *Ц'иѣни, Ц'инѣри*²²⁵ (тако и једнословно *Т'урѣ-и*). Кратки ПОС пред овим суфиксом је, дакле, одлика обе групе, с изузетком Вуковог *р'адин*².

Мимо прозодије и значења наведених именица остаје неслоговна основа *мл'ин*.

Дуго *-ѣн*²²⁶ фиксира МА пред собом и успоставља колумнални ПЛ творенице. Осим у традиционалним примерима – именима за коње, као *ђо'ѣн, ждра'лѣн, ша'рѣн* – у РСЈ имамо и назив за пса *ц'у'кѣн*²²⁷; осим Клајновог (2003) *Гру'зѣн* (РА), налазимо и *Ру'сѣн*²²⁸, а поред свега тога и *бу'рѣн* 'слаба бура' и позајмљенице 'дриља'нѣн, *вани'лѣн*. С обзиром на значење и порекло, ту се, упркос истоветној прозодији, може говорити о два или три дуга суфикса.

2.1.129. Суфикс *-елин*

Две смо речи пронашли с овим суфиксом: *власѣ'лѣн/власѣ'елин* и *ѣзде'лѣн*, обе са суфиксалним МА, али с неједнаком дужином иначе редовно кратког крајњег *-ин* (уп. само изведенице са *-анин*) и неједнаком морфологијом (*ѣзделѣ'ни* : зб. *власѣ'ела*).

²²² *Радин*, по Клајну (2003), припада овој групи твореница. Међутим, у речницима се та лексема означава као придев, који, судећи по РСЈ и РМС, може бити и у именичкој служби. Других придева с непосевним придевским *-ин* немамо.

²²³ За последње три именице варијанту без *-ин* не бележи РСЈ, али је има у РА. То исто важи за лексеме *бакал; Авар, Јермен, Таѿар*.

²²⁴ Уп. *Ц'иѣни, Ц'инѣри* : *г'ушмани, Б'уѣри, Т'аѿари*. Код речи са *-(j)анин* појава те дужине је доследна – у зависности од близине МА.

²²⁵ Дужина у сингулару *Ц'инѣрин* (поред *Ц'инѣр*) личи на омашку: РМС, ОР, Мат дају *Ц'инѣр* и *Ц'инѣрин* (ХП чак и *Ц'инѣр*), а понуђена множина „-ари“ из РСЈ лексикографски је поступак којем не би било места да је у питању именица са непроменљивом прозодијом.

²²⁶ Различита дужина суфикса, према Каповићу (2014: 188), потиче од рефлекса акцента под којим се налазио (*ѣ* : *ѣ*). То, наравно, не важи за позајмљенице и сл.

²²⁷ Омашком означено „ц'у'кѣн, -ѣна“.

²²⁸ Ако би се као целина посматрали етници са *-ин*, онда би се кратак суфикс упаривао с двосложним основама, а дуг с једнословним. Ипак, међу њима је важнија разлика што је дуго етничко *-ин* прави, а не експлетивни суфикс.

2.1.130. Суфикс -(j)анин

2.1.130.1. Изведенице са суфиксима -анин и -јанин у погледу прозодије понашају се двојако: или (1) задржавају мотивни или (2) граде колумнални лик \bar{a}' -(j)анин.²²⁹ Нешто је више ових првих (заједно дајемо и ПСТ и ССТ): (1) *Бео'трађанин, д'рђанин, Во'јвођанин/Во'јвођанин, Голоо'шочанин, јо'ранин, до'љанин, др'жављанин², Е'иу'ђанин², ку'ђанин, мало'меш'јанин, ма'хаљанин/маха'љанин, м'еш'јанин, Мл'ечанин/Мле'чанин, Н'икшиђанин, 'ос'тврљанин², о'шочанин, јаро'хијанин²³⁰, По'дјоричанин, По'ожежанин, се'љанин, у'куђанин, Хола'нђанин², хри'шђанин, Це'шињанин*, укључујући с њима и примере *Бан'ађанин, Евр'о'љанин, жу'иљанин, Индоевр'о'љанин, Лју'чанин, Солу'њанин*, који истовремено носе и колумнални лик. *Ва'рошанин/ва'рошанин* је дублетно иако је мотиватор само *ва'рош*; Б. Николић ту види краћење као у *јра'ђанин* (1970: 70).

(2) Колумнални ПЛ налазимо у (а) *Ар'а'бљанин, до'њанин, Крају'је'вчанин, Ма'чванин, јал'а'нчанин, јр'ечанин², ју'чанин* (примери с прогресијом МА, углавном једносложном²³¹) и (б) *држ'а'вљанин², Е'иу'ђанин², ос'тврљанин², Хола'нђанин², Шв'е'ђанин* (примери с прогресијом и дужењем). У тој групи је и *самар'и'ђанин*, ако се узме да је етник *Самари'ђанин* према грчкој основи *Самари'и*- (Клајн 2003).

Уколико би се међу наведеним дублетним примерима занемарили они с алтернацијама, који су вероватно млађи (уп. Вуково *'ос'тврљанин*), дошло би се до начелне прозодијске репартиције у којој мотивна дужина ПОС доводи до прогресије МА, како показују примери (2а), а изостанак дужине обезбеђује мотивни лик, мада се лик \bar{a}' -анин тежи уопштити.

2.1.130.2. Малобројнија група именица – *јра'ђанин, мало'трађанин, дво'ранин, Ново'сађанин јр'ечанин²* – не може се сврстати ни уз једну од претходних. Ту видимо изведенице са скраћеним мотивним ПОС и непромењеним МА.²³² Необичан је случај дублета *в'еле'трађанин/веле'трађанин*, у којем први члан упућује на суфиксацију лексеме *в'еле'трад* (с краћењем), а други на сложеничку творбу, као *мало'трађанин*.

Поменимо на крају и једну флективну особеност ових именица: оне са заосновинским МА граде прозодијски регуларну множину одбацивањем граматичког суфикса -ин (*хри'шђани, јр'ечани*), док остале, с МА пред ПОС и даље ка почетку речи, у падежима множине дуже први слог суфикса (*јра'ђани, ва'рошани*). О томе најјасније сведочи дублет *Е'иу'ђани/Е'иу'ђани* и сл. (Историјски разлог за то в. код Каповића 2016: 244^{фн}, 520–521.)

²²⁹ У ОР налазимо и колумналне ликове с кратким ПОС као *Зела'нђанин, Исла'нђанин, Пеки'нжанин, Шко'шла'нђанин*, па и домаће *Корчу'ланин, Бу'дванин²* (~ *К'орчула, Б'удва*), што потврђују РА и ХЈП. Форме на -ла'нђанин могле су настати под утицајем старијих/сродних форми на -ла'нђија.

²³⁰ Овај ПЛ изгледа као омашком унесен, будући да је у РМС, ОР, Мат, ХЈП само *јаро'хијанин*; међутим, множина с дужењем „-ани“ (РСЈ), која с претсуфиксалним МА не би била могућа, показује да је у питању свесни пропис. *Паро'хијанин* би, с друге стране, био према *јаро'хијан* (уп. горње примере под -ин).

²³¹ Поред *Крају'је'вчанин*, с двосложном прогресијом, има примера, попут *Пожар'е'вљанин* (ОР), у којима МА прескаче три слога.

²³² Топонимија открива још сложеније односе у погледу дужине ПОС коме не следи МА. У ОР тако налазимо скраћено *Ко'јаоничанин, Тр'авничанин* (~ -ник) и *'Осјечанин*, непродужено *Ђаковчанин, Ми'шровчанин, Ши'бенчанин*, затим недоследно (а) кратко *Але'ксандровчанин², Але'ксинчанин, Ар'а'нђеловчанин², Бе'нковчанин, Бе'љевчанин, В'инковчанин, Кне'жевчанин, Кра'љевчанин, Обр'е'новчанин²*, (б) дуго *Д'еси'ш'овчанин², Ду'бр'овчанин², Кња'ж'евчанин, Ле'ско'вчанин², Хр'и'ковчанин*, (в) дублетно *К'ар'ловчанин/К'ар'ловчанин, Ла'јковчанин/Ла'јковчанин* (посебно опози однос *Кне'жевчанин* : *Кња'ж'евчанин*!). Како се види, квантитет ПОС са сонантом у коди не зависи од нагомилавања дужина (у РСЈ је и *Ду'бр'овчани*), мада је дуг слог ређи неспоредно иза другог дугог. Краћења имамо и код другачијих основа *Б'иш'ђанин, Бу'дванин/Бу'дванин, Ч'ачанин/Ча'чани* (с алтернацијама МА!), али уп. *Си'ар'ђанин, Ж'и'чанин², Де'ре'н'ђанин*, као и *Не'ре'и'љанин² : Не'ре'и'ванин², По'ла'бљанин : По'у'јанин*. У *Бу'тојанин* је краткоћа очекивана, због испадања сонанта.

ђаво'лсїво, евроїе'јсїво, ейїкуре'јсїво, жанда'рсїво, живї'нсїво, живоїї'њсїво, жонїлє'рсїво, жуїа'нсїво, заверенї'шїво, заговѡ'лсїво, задруїа'рсїво, законода'всїво, зана'їсїво, занесења'шїво, зайоведнї'шїво, зарбљенї'шїво, заїоченї'шїво, звездонї'нсїво, злочї'нсїво, изасла'нсїво, изїна'нсїво, издава'шїво, изда'јсїво, иконобѡ'рсїво, илї'рсїво, исельенї'шїво, искушенї'шїво, јевре'јсїво, јоїу'нсїво, јуїословє'нсїво, кавалє'рсїво, кајакā'шїво, калема'рсїво, камелеѡ'нсїво, каїейшā'нсїво, киїа'рсїво, кишолѡ'всїво, клеса'рсїво, клубā'шїво, кнє'шїво, кова'рсїво, коза'рсїво, коза'шїво, командї'рсїво, комедија'шїво, комеса'рсїво, комїромисє'рсїво, коња'рсїво, коњуша'рсїво, коїла'рсїво, крзнā'рсїво, кривовє'рсїво, кривоклє'їсїво, кривомє'рсїво, кријумча'рсїво, кришизє'рсїво, крухобѡ'рсїво, кулина'рсїво, кї'мсїво, курва'рсїво, лађа'рсїво, лакє'јсїво, лакрдија'шїво, ланā'рсїво, лайї'нсїво, лека'рсїво, лимā'рсїво, лицемє'рсїво, лонча'рсїво, луїа'рсїво, луда'шїво, лука'всїво, луїера'нсїво, људождє'рсїво, мађарѡ'нсїво, мајѡ'рсїво, мандарї'нсїво, манекє'нсїво, манихе'јсїво, мародє'рсїво, марїї'рсїво, марша'лсїво, маслина'рсїво, масѡ'нсїво, мафија'шїво, машї'нсїво, медиокришє'їсїво, меку'шїво, менацє'рсїво, месā'рсїво, месождє'рсїво, мейла'рсїво, меценā'їсїво, мироївѡ'рсїво, мисионā'рсїво, младї'ћсїво, млека'рсїво, мноїожє'нсїво, мноїомї'шїво, моїї'ћсїво, морейлѡ'всїво, мухамеда'нсїво, невалā'лсїво, невє'рсїво, незаговѡ'лсїво, незнаѡ'шїво, несїокѡ'јсїво, новина'рсїво, нововє'рсїво, номā'гсїво, овча'рсїво, ѡаїā'нсїво, ѡаѡѡ'рсїво, ѡарїнє'рсїво, ѡїја'нсїво, ѡїра'їс[ї]во, ѡоверенї'шїво, ѡожā'рсїво, ѡозє'рсїво, ѡознā'нсїво, ѡоклѡ'нсїво, ѡосла'нсїво, ѡосласїичā'рсїво, ѡоїѡ'мсїво, ѡрвосвешїє'нсїво, ѡреосвешїє'нсїво, ѡрейѡ'рсїво, ѡријаїє'лсїво, ѡришѡ'рсїво, ѡроїѡ'нсїво, ѡроклє'їсїво, ѡроїоведнї'шїво, ѡросја'шїво, ѡучā'нсїво, ѡчелā'рсїво, расїрѡ'јсїво, редā'рсїво, редовнї'шїво, резѡā'рсїво, рукодє'лсїво, савршє'нсїво, самозва'нсїво, свесловє'нсїво, свейā'шїво, свешїє'нсїво, свилоїѡ'јсїво, свињоїѡ'јсїво, својевѡ'лсїво, свѡ'јсїво, сегла'рсїво, селā'шїво, слуїера'њсїво, сїи'сайєлсїво, сїокѡ'јсїво, срѡждє'рсїво, сїакла'рсїво, сїарешї'нсїво, сїихошѡ'рсїво, сїолоā'рсїво, сїрводє'рсїво, сїрелā'шїво, шеса'рсїво, шїра'нсїво, шокā'рсїво, шїрѡухозѡ'рсїво, шїрѡ'јсїво, шїркофї'лсїво, ћилима'рсїво, уклє'їсїво, умѡ'рсїво, усамљенї'шїво, усїрѡ'јсїво, учења'шїво, филира'нсїво, хајду'шїво, хрва'їсїво, чаробња'шїво, чедомѡ'рсїво, чейка'рсїво, чисїї'нсїво, чудошѡ'рсїво, целā'їсїво, шейїрлā'нсїво, шийā'рсїво, шљивā'рсїво, шшамїā'рсїво, шумā'рсїво

(2) азија'їсїво, арисїокра'їсїво, архиеїско'їсїво, банкрот'їсїво, бе'ксїво, блаїоро'гсїво, боїа'шсїво, во'ћсїво, їерманѡфѡ'їсїво, їледаїє'лсїво, їосїѡ'гсїво, декаде'нїсїво, деловѡ'гсїво, демаїѡ'шїво, демѡ'лсїво, дисиде'нїсїво, донкихѡ'шсїво, же'нсїво, здра'всїво, књиѡовѡ'гсїво, криїика'н[ї]сїво, лѡ'ргсїво, љу'гсїво, манї'їсїво, минисїа'рсїво, мно'шїво, ниїко'всїво, оїуномо'ћсїво, ѡогла'шїво, ѡословѡ'гсїво, ѡревасхо'гсїво, рачуновѡ'гсїво, ро'їсїво, руково'гсїво, сїонзо'рсїво, ср'їсїво, шāја'нсїво, фука'рсїво, хоїелије'рсїво, чла'нсїво, шко'лсїво, шїекула'нїсїво

(3) а'лашнїчā'рсїво, архиђако'нсїво, ѡашїїнсїво, ѡеїѡвсїво, бе'зѡожнїшїво, бе'лежнїшїво, бе'седнїшїво, бе'скућнїшїво, би'їѡїсїво, ѡискуїсїво, бл'їднїшїво, ѡ'сјаїшїво, бра'нїлашїво, бродѡ'власнїшїво, ѡ'їā'рсїво, бу'нїѡвнїшїво, бу'нцїјсїво, велєїѡ'седнїшїво/велєїѡ'седнїшїво, в'еренїшїво, в'ернїшїво/в'єрнїшїво, в'ишїєшїво, вла'далашїво, вла'снїшїво, во'лшеѡнїшїво, вр'хѡвнїшїво, їа'нїсїерсїво, їѡ'ѡрнїшїво, їѡ'лијаїсїво/їѡли'јаїсїво, їра'дишєлсїво, їрко'мансїво, їро'фѡвсїво, їубє'рнашѡрсїво, да'валāшїво, да'гїлсїво, дво'ѡшїво, дво'власнїшїво, дво'личња'шїво, дво'мушїво, де'војашїво, д'єдāшїво, декла'мāшѡрсїво, геѡ'нїшїво, д'єсїѡїсїво, дилє'шанїсїво, ди'рекїѡрсїво, до'глāвнїшїво, дома'зейсїво, до'нашѡрсїво, дѡ'їиснїшїво/до'їиснїшїво, до'ушнїшїво, дрѡ'дєлсїво, др'жāвнїшїво, ду'хѡвнїшїво, ћ'аконсїво, е'їискоїсїво, жи'шєлсїво/жи'шєлсїво, за'воднїшїво, за'јєднїшїво, за'куїншїво, за'сїуїншїво, за'шѡчнїшїво/

за'шочнїшїво, здр'авича'рсїво, и'збеїлїшїво, ими'шай'орсїво, ино'вай'орсїво,
 инїри'танїсїво, 'исїочнїашїво/и'сїочнїашїво, је'дрилича'рсїво/једри'лича'рсїво,
 ка'ћийе'рсїво, кле'вейнїшїво, кнє'жевсїво, кн'ижнича'рсїво, коа'уїорсїво,
 коба'сича'рсїво, к'ола'рсїво, к'онзулсїво/к'онзулсїво, кра'љевсїво, крво'лошїво,
 кре'ай'орсїво, кријумча'рсїво, ки'йїорсїво, к'укавїшїво, кулїурїрє'терсїво,
 ку'нкїай'орсїво, ле'вича'рсїво, л'єчнїшїво, ли'джерсїво, лкви'даї'орсїво, ло'рдовсїво,
 лў'йешїво, лў'бийе'льсїво, ма'ђио'нича'рсїво, ма'ђионїшїво, ма'нија'шїво/ма'нија'шїво,
 м'єнїорсїво/м'єнїорсїво, м'єсеча'рсїво, ми'слилашїво/м'ислилашїво,
 ми'роїо'лишїсїво, м'ла'генашїво, м'р'ачнїашїво, м'ученїшїво, нā'дзѡрнїшїво/
 нā'дзорнїшїво, нā'длешїво, нā'заднїашїво, нā'јамнїшїво, нā'меснїшїво,
 нā'їреднїашїво, нā'роднїашїво/нā'роднїашїво, нā'следсїво, нā'челнїшїво,
 но'вай'орсїво, н'овїнсїво, о'дмєйнїшїво, о'дсусїво, о'раї'орсїво, ї'єснїшїво,
 їо'дāнїшїво/їо'данїшїво, їо'движнїшїво, їо'ку'сїво, їоро'дї'льсїво, їо'слāнїшїво,
 їо'слушнїшїво, їо'среднїшїво, їо'средсїво, їравобра'нилашїво, їрево'дилашїво,
 їре'талāшїво, їр'ивāшнїшїво, їри'овє'далашїво, їри'сусїво, їрѡ'рошїво,
 їросве'шїи'ельсїво, їро'шєкїѡрсїво/їро'шєкїѡрсїво, їуно'мо'сїво, їуса'а'хї'сїво,
 їу'сїи'нїашїво, рā'ди'ћєвсїво, р'аднїшїво, ра'сїи'ку'сїво, ра'ционали'зāїѡрсїво,
 ре'тенсїво, р'и'шєрсїво, робѡ'власнїшїво, рука'вича'рсїво, сā'везнїшїво,
 самарї'ћāнсїво, само'ушїво, сā'нāлāшїво, с'єдичнїашїво/с'єдичнїашїво, с'єнāї'орсїво,
 с'илє'ї'сїво, с'и'шāрсїво, с'и'шнїчāрсїво, ск'оро'јєви'сїво, слу'шашїе'льсїво,
 со'їсївенїшїво, сїре'лича'рсїво, сїр'учнїашїво, сї'сєдсїво (с'усєдсїво), шїво'рашїво,
 шїу'жилашїво, шї'уїорсїво, у'бојїшїво, у'дошїво/у'дошїво, у'дворїшїво, у'до'вишїво,
 у'довсїво, у'ко'љїшїво, у'лизїшїво, у'љешїво, у'мешїво, уни'ја'шїво, усе'дєлїшїво,
 у'сїалāшїво, фи'лисїарсїво, хє'рцєшїво, х'охшїаї'лерсїво, хра'нилāшїво,
 хра'нєнїшїво/хр'āнєнїшїво, ц'а'рсїво, ц'єнзорсїво/ц'єнзорсїво, ц'ин'цāрсїво,
 ча'рѡбнїшїво/ч'арѡбнїшїво, ч'асѡвничāрсїво/ч'асѡвничāрсїво, ч'єлнїшїво,
 ч'єшнїшїво, чи'шāлāшїво, чо'вешїво, цє'нїлменсїво, шє'трїшїво, шє'рєшїво/
 шє'рєшїво, шє'фовсїво/шє'фовсїво, шїшєдиѡ'нича'рсїво/шїшє'диѡни'чāрсїво,
 шїшї'ћєнїшїво, шїрє'бєрсїво

Дублети су:

(1–2) блажє'нсїво/блажє'нсїво, дєвє'рсїво/дєвє'рсїво, досїѡја'нсїво/
 досїѡја'нсїво, иносїрā'нсїво (иносїра'нсїво), јєдножє'нсїво/јєдножє'нсїво,
 лѡ'всїво/лѡ'всїво, нєїрија'шє'льсїво/нєїрија'шє'льсїво, їолишїкā'нїсїво/
 їолишїкā'нїсїво, їросїрā'нсїво/їросїра'нсїво, у'довѡ'льсїво/у'дово'льсїво,

(1–3) арба'нашїво/арбанā'шїво, архимандрї'шїсїво/архима'ндрїшїсїво,
 бє'здѡшїво/бєздѡ'шїво, бє'звєрсїво/бєзвє'рсїво, д'ѡїā'льсїво/д'ѡїā'льсїво, доїѡ'хулсїво/
 доїѡх'улсїво, доїумї'лсїво/доїумї'лсїво, во'ћā'рсїво/в'о'ћāрсїво, врїлā'рсїво/
 в'рїлāрсїво, їєрманѡфї'лсїво/їєрманѡ'филсїво, їра'ћā'нсїво/їр'ā'ћāнсїво, їусā'рсїво/
 їусāрсїво, їуслā'рсїво/їуслāрсїво, дєбєло'кошїво/дєбєлокѡ'шїво, дє'шїи'њсїво/
 дєшїи'њсїво, дїна'сїи'чāрсїво/дїна'сїи'чāрсїво, др'жављāнсїво/др'жављā'нсїво,
 жишā'рсїво/ж'ишāрсїво, з'āїа'днїашїво/зāїа'днїашїво, и'їумāнсїво/и'їумā'нсїво,
 и'дѡлоїѡ'клонїшїво, и'дѡлоїѡ'клѡ'нсїво, ино'зє'мсїво/ино'зє'мсїво, ино'вє'рсїво/
 ино'вєрсїво, и'скї'сїво/и'скїсїво, јєдно'бошїво/јєднобѡ'шїво, јунā'шїво/јунāшїво,
 ка'лу'ћєрсїво/калу'ћєрсїво, кн'ижāрсїво/кнїжā'рсїво, крчмā'рсїво/крчмāрсїво,
 к'увāрсїво/кувā'рсїво, кулā'шїво/кулāшїво, л'ихвāрсїво/лихвā'рсїво, лушкā'рсїво/
 лушкāрсїво, ма'ђарѡ'филсїво/ма'ђарѡфї'лсїво, ма'ђā'рсїво/ма'ђāрсїво,
 малѡїра'ћā'нсїво/малѡїра'ћā'нсїво, мєїалѡмā'нсїво/мєїалѡ'мāнсїво, м'єчкāрсїво/
 мєчкā'рсїво, м'л'инāрсїво/м'линā'рсїво, мѡ'машїво/мѡмā'шїво, мнѡїѡбѡ'шїво/
 мнѡїѡ'бѡшїво, мѡнā'шїво/мѡнāшїво, мѡжјā'шїво (м'ужјāшїво), нєимā'рсїво/
 н'єимāрсїво, о'бєшєнїашїво/обєшєнїā'шїво, обу'ћā'рсїво/обу'ћāрсїво, їā'їсїво
 (ї'āїсїво), їѡ'брашїмсїво/їѡбрашї'мсїво, їѡкро'вишїе'льсїво/їѡкро'вишїє'льсїво,

йо'морсїво/йомб'рсїво, йосїолā'рсїво/йосїолā'рсїво, йромейē'јсїво/йроме'шēјсїво,
 йрона'лазāшїво/йроналазā'шїво, йро'фесорсїво/йрофесб'рсїво, й'усїолб'всїво/
 йусїолб'всїво, ра'внашїельсїво/равнашїē'льсїво, райā'рсїво/р'ашā'рсїво, рибā'рсїво/
 р'ибā'рсїво, сиромашїво/сиромā'шїво, сиротїи'њсїво/сиротїи'њсїво, слика'рсїво/
 сл'икā'рсїво, смē'шєнāшїво/смєшєнā'шїво, смучā'рсїво/см'учā'рсїво,
 сїановнї'шїво/сїанб'овнїшїво, сїа'рашїельсїво/сїарашїē'льсїво, сїочā'рсїво/
 сї'очā'рсїво, сужā'њсїво/с'ужā'њсїво, с'усїанā'рсїво/сусїанā'рсїво, шїр'овнїсїво/
 шїр'овнїсїво, шїу'ђнїсїво/шї'у'ђнїсїво, уїосїишїē'льсїво/уїосїишїē'льсїво,
 уїравнїшїē'льсїво/уїра'внїшїē'льсїво, уїу'шїсїво/у'шїсїво, 'усїашїво/усїā'шїво,
 хришћā'нсїво/хри'шћā'нсїво, х'усā'рсїво/хусā'рсїво, ци'иелā'рсїво/ци'иелā'рсїво,
 црно'јорсїво/црно'јорсїво, ча'райā'рсїво/чарајā'рсїво, чиновнї'шїво/чи'новнїшїво,
 ч'ийкā'рсїво/чийкā'рсїво, чо'бансїво/чобā'нсїво, чудā'шїво/чу'дāшїво,
 шїейшїочї'нсїво/шї'ейшїочїнсїво

(2–3) аїосїолсїво/аїосїол'сїво, аушїокра'шїсїво/аушїокрашїсїво, а'ушорсїво/
 аушор'рсїво, бр'ашїсїво/бра'шїсїво, великоср'їсїво/велико'срїсїво, в'ојводсїво/
 војво'дсїво, војсково'ђсїво/в'ојсково'ђсїво, зве'рсїво/зв'ерсїво, км'ейшїсїво/км'ейшїсїво,
 мајсїво'рсїво/м'ајсїворсїво, с'околсїво/соко'лсїво, су'дсїво/с'удсїво, учишїē'льсїво/
 учїшїē'льсїво

(1–2–3) ј'емсїво/ј'емсїво/ј'емсїво

У одређеном броју речи из група (1) и (2) колумнални лик је подударан с мотивним. Последњем датом примеру, триплету *јемсїво*, што је необично, сва три лика су мотивна.

2.1.135.2. У вези с дужином ПОС може се дати ова главна тежња: код основа на сонант оно се у већини случајева дужи, док код консонантских основа махом остаје мотивно. Укупно продужених примера – као *варвā'рсїво*, *домаћнї'нсїво*, *дрво'дгē'льсїво*, *н'овнїсїво*, *шїријашїē'льсїво*, *шїро'јнсїво*, *расшїрб'јсїво*, *савршē'нсїво*, *самаршїћā'нсїво*, *свињо'јсїво*, *свб'јсїво*, *сїи'сашїē'льсїво*, *шїрā'нсїво*, *умб'рсїво*, међу којима су и они с прогресијом МА – има око 1/5.

Грађу даље представљамо према појединачним сонантима који долазе пред суфикс. Неки од њих – *ј*, *њ*, *м* – редовно изазивају дужење (једино кратко је *јемсїво*²). Л пак то не чини (уп. мотивне односе *вандā'лсїво* : *демде'лсїво*), осим у *бошїумї'лсїво*/*бошїу'мїлсїво*, *ђавб'лсїво* и дублетном *бошїохулсїво*/*бошїох'улсїво*. Остали завршеци преферирају дужење, али знају и за више примера с краткоћом. У групи на *-всїво* имамо *лука'всїво* : *здра'всїво* и редовно кратко присвојно *-овсїво*/*-евсїво* (*кнē'жевсїво*, *крā'љевсїво*..., али: *рā'дгїћевсїво*). Од деведесетак именица на *-нсїво* имамо само ових неколико кратких: *архиђако'нсїво*, *шїрко'мансїво*, *ђ'аконсїво*, *же'нсїво*, *шїја'нсїво*, *чла'нсїво*, *це'ншїлменсїво* и дублетно: *малошїрађā'нсїво*/*малошїрађа'нсїво*, *чо'бансїво*/*чобā'нсїво*.

Код *љ* се јавља већи број од изведеница на *-шїель*, за које је – када се у обзир узме и МА – предвиђено чак осам нормативних решења:

- (1) *шїлєдāшїē'льсїво*, *шїзамешашїē'льсїво*;
- (2) *шїријашїē'льсїво*;
- (3) *шїљубшїшїē'льсїво*, *шїслушашїшїē'льсїво*, *шїсїи'сашїē'льсїво*;
- (4) *шїра'дгїшїельсїво*, *шїжшїшїельсїво*/*шїжшїшїельсїво*, *шїпросвешїшїшїельсїво*;
- (5) *шїнешїријашїē'льсїво*/*шїнешїријашїē'льсїво*;
- (6) *шїучшїшїē'льсїво*/*шїучшїшїē'льсїво*;
- (7) *шїравнашїельсїво*/*шїравнашїē'льсїво*, *шїсїа'рашїельсїво*/*шїсїарашїē'льсїво*;
- (8) *шїшїокро'внїшїē'льсїво*/*шїшїокровнїшїē'льсїво*, *шїуїосїишїē'льсїво*/*шїуїосїишїē'льсїво*,
шїуїравнїшїē'льсїво/*шїуїра'внїшїē'льсїво*.

лукá'всїво, људождé'рсїво, љу'дсїво, малоїрађá'нсїво/малоїрађа'нсїво, манїу'їсїво, маслинá'рсїво, менаџé'рсїво, месá'рсїво, месождé'рсїво, мейлá'рсїво, минисџа'рсїво, мноїому'шїво, мно'шїво, моїу'їсїво, невалá'лсїво, неvé'рсїво, незадовó'лсїво, неїријáйē'лсїво/неїријáйē'лсїво, несїокó'јсїво, ниїко'всїво, новинá'рсїво, нововé'рсїво, њá'нсїво, њарїнé'рсїво, њїјá'нсїво, њирá'їс[ї]во, њодла'шїво, њожá'рсїво, њознá'нсїво, њолиїкá'нїсїво/њолиїкá'нїсїво, њослá'нсїво, њосласїичá'рсїво, њоїб'мсїво, њрвосвешїē'нсїво, њревасхо'дсїво, њреосвешїē'нсїво, њрешвó'рсїво, њријáйē'лсїво, њришвó'рсїво, њроклé'їсїво, њросјá'шїво, њросїрá'нсїво/њросїра'нсїво, њучá'нсїво, њчелá'рсїво, рездá'рсїво, рукодé'лсїво, савршé'нсїво, самозвá'нсїво, свейá'шїво, свешїē'нсїво, својевó'лсїво, седлá'рсїво, слуїерá'њсїво, сїокó'јсїво, сїонзо'рсїво, србождé'рсїво, ср'їсїво, сїаклá'рсїво, сїарешї'нсїво, сїолá'рсїво, сїрводé'рсїво, сїáјá'нсїво, сїесá'рсїво, сїирá'нсїво, сїокá'рсїво, сїрбó'јсїво, сїуркофї'лсїво, ћилимá'рсїво, удовó'лсїво/удово'лсїво, уклé'їсїво, филирá'нсїво, чаробњá'шїво, чедомó'рсїво, чейкá'рсїво, шейїрлá'нсїво, шљивá'рсїво, шїекула'нїсїво, шумá'рсїво (неки од примера за мотиватор имају именицу која као варијанту већ носи претсуфиксално МА). Таква прогресија уочљива је на неком од варијантних ликова лексема 'áйосїолсїво/áйосїо'лсїво, арбá'нашїво/арбанá'шїво, архимандрї'їсїво/архима'ндриїсїво, аушокра'їсїво/аушó'країсїво, а'ушорсїво/аушó'рсїво, бездошїво/бездб'шїво, безвé'рсїво/безвé'рсїво, б'оїá'лсїво/б'оїá'лсїво, б'оїум'лсїво/б'оїу'мїлсїво, бр'áїсїво/брá'шїсїво, великоср'їсїво/велико'срїсїво, в'ојводсїво/војво'дсїво, војсково'їсїво/војсково'їсїво, їрађá'нсїво/їр'áђá'нсїво, їусá'рсїво/їусá'рсїво, їуслá'рсїво/їуслá'рсїво, де'їїњсїво/деїї'њсїво, дина'сїичá'рсїво/динасїичá'рсїво, жиїá'рсїво/ж'иїá'рсїво, жи'шелсїво/жї'шелсїво, з'áйáдњáшїво/зáйáдњá'шїво, зве'рсїво/зв'ерсїво, и'їумá'нсїво/и'їумá'нсїво, ка'луђé'рсїво/калуђé'рсїво, км'ейсїво/км'ейсїво, ку'вáрсїво/ку'вá'рсїво, кулá'шїво/кулá'шїво, л'ихвáрсїво/лихвá'рсїво, луїкá'рсїво/луїкá'рсїво, мајсїо'рсїво/мá'јсїорсїво, мл'инáрсїво/мл'инá'рсїво, мо'мáшїво/момá'шїво, њо'браїїмсїво/њобраїї'мсїво, њокро'виїē'лсїво/њокровиїē'лсїво, њо'морсїво/њомó'рсїво, њро'фесорсїво/њрофесó'рсїво, њусїолóвсїво/њусїолó'всїво, ра'внáшелсїво/равнáшē'лсїво, рáшá'рсїво/р'áшá'рсїво, рибá'рсїво/р'и'бá'рсїво, сирó'їїњсїво/сирó'її'њсїво, сликá'рсїво/сл'икá'рсїво, смучá'рсїво/см'учá'рсїво, сїá'рашелсїво/сїá'рашē'лсїво, сїочá'рсїво/сї'очá'рсїво, сужá'њсїво/с'ужá'њсїво, с'усїáнáрсїво/сусїáнá'рсїво, ш'уђї'нсїво/ш'уђї'нсїво, уїосїишē'лсїво/уїó'сїишē'лсїво, уїравиїē'лсїво/уїрá'виїē'лсїво, уїу'шїсїво/у'їу'шїсїво, 'усїáшїво/усїá'шїво, учишē'лсїво/учишē'лсїво, хришћá'нсїво/хри'шћá'нсїво, ци'їелá'рсїво/ци'їелá'рсїво, чá'рáїáрсїво/чá'рáїá'рсїво, ч'иїкá'рсїво/ч'иїкá'рсїво, чó'дансїво/чó'дá'нсїво, шїейóчї'нсїво/шї'ейóчї'нсїво. Наведени примери чине око 1/3 твореница са -сїво;²³³ остале носе мотивно МА, које – нагласимо још једном – такође може бити пред суфиксом.

У свейá'шїво и момá'шїво² не бисмо морали видети прогресију, будући да се наведена МА могу сматрати заосновинскимa (мада су она то и у мо'мáшїво², шїво'рашїво).

Прогресија МА, ипак, овде није појава предвидљива. То ћемо показати само на примеру једне групе речи, изведеница од речи на -áр (већином суфиксалних деривата). Као што смо видели у т. 2.1.139.1, они се колебају око постављања МА пред или за ПОС.

²³³ У старијој, Вук–Даничићевој грађи, коју ћемо илустровати са неколико и данас познатих примера: (а) бр'áшїсїво, км'ейсїво; (б) љу'дсїво, мно'шїво, срó'дсїво; (в) б'о'áїсїво, мо'мáшїво, чó'вешїво; (г) божá'нсїво, їосїо'дсїво; (д) де'їїњсїво, јунáшїво, лу'кáвсїво; (ђ) џáвó'лсїво, злочї'нсїво, једї'нсїво, лакó'мсїво, њїјá'нсїво, удї'сїво; (е) бр'áшїмсїво, 'очїнсїво, с'есїрїнсїво итд. – у поређењу са савременом, имамо већи број примера с мотивним МА, који су у РСЈ задржани или као дублети (мо'мáшїво/момá'шїво) или ревидирани (б'оїá'шїсїво).

Ови други (као *банк̄а'р-*), разуме се, изведеницу са *-с̄иво* граде с мотивним МА: *ан̄шкв̄а'рс̄иво, ай̄ошк̄а'рс̄иво, бакрорезб̄а'рс̄иво, банк̄а'рс̄иво, барјак̄ӣа'рс̄иво...* Они пак с левљим МА (као *к'ув̄ар*) познају и колумналне и мотивне и обоје ликове: (1) *аӯшолим̄а'рс̄иво, бачв̄а'рс̄иво, љив̄а'рс̄иво, ков̄а'рс̄иво, маслин̄а'рс̄иво, новин̄а'рс̄иво, њож̄а'рс̄иво, че̄шк̄а'рс̄иво, шљив̄а'рс̄иво, шум̄а'рс̄иво;* (2) *а'ла̄шнич̄а'рс̄иво, д'ӯа'рс̄иво, здр'авич̄а'рс̄иво, је'дрилич̄а'рс̄иво/једри'лич̄а'рс̄иво, књ'ижнич̄а'рс̄иво, коба'сич̄а'рс̄иво, к'ол̄а'рс̄иво, ле'вич̄а'рс̄иво, мађио'нич̄а'рс̄иво, м'есеч̄а'рс̄иво, рука'вич̄а'рс̄иво, с'ӣш̄а'рс̄иво, си'ш̄нич̄а'рс̄иво, с̄ире'лич̄а'рс̄иво, фи'лис̄т̄а'рс̄иво, ц'а'рс̄иво, ц'инц̄а'рс̄иво, ч'ас̄овнич̄а'рс̄иво/ча'с̄овнич̄а'рс̄иво, ш̄ӣедигио'нич̄а'рс̄иво/ш̄ӣе'дигионич̄а'рс̄иво;* (3) *јус̄а'рс̄иво/јус̄а'рс̄иво, јус̄ла'рс̄иво/јус̄ла'рс̄иво, дина'с̄ӣнич̄а'рс̄иво/дина'с̄ӣнич̄а'рс̄иво, жӣш̄а'рс̄иво/ж'ӣш̄а'рс̄иво, к'ув̄а'рс̄иво/кув̄а'рс̄иво, л'ихв̄а'рс̄иво/лихв̄а'рс̄иво, лӯш̄к̄а'рс̄иво/л'ӯш̄к̄а'рс̄иво, мл'ин̄а'рс̄иво/млн̄а'рс̄иво, ра̄ш̄а'рс̄иво/р'а̄ш̄а'рс̄иво, рӣб̄а'рс̄иво/р'ӣб̄а'рс̄иво, слик̄а'рс̄иво/сл'ик̄а'рс̄иво, смуч̄а'рс̄иво/см'уч̄а'рс̄иво, с̄ӣоч̄а'рс̄иво/с̄ӣ'оч̄а'рс̄иво, с'ус̄ӣан̄а'рс̄иво/сус̄ӣан̄а'рс̄иво, ци'џел̄а'рс̄иво/циџел̄а'рс̄иво, ча'рай̄а'рс̄иво/чарай̄а'рс̄иво, ч'ӣш̄к̄а'рс̄иво/чӣш̄к̄а'рс̄иво.* У тој репартицији не може се увидети правилност, изузев тога што се двосложне основе нешто ређе јављају само с мотивним МА. Предвидљивости нема ни код реч̄и од основа с дублетним МА (*џче'л̄ар/џч'ел̄ар*). Уједначено је (1) *јрагин̄а'рс̄иво, јум̄а'рс̄иво, кӣш̄а'рс̄иво, клес̄а'рс̄иво, ко̄ш̄л̄а'рс̄иво, лан̄а'рс̄иво, лим̄а'рс̄иво, мес̄а'рс̄иво, ме̄ш̄л̄а'рс̄иво, њослас̄ӣч̄а'рс̄иво, џчел̄а'рс̄иво, резб̄а'рс̄иво, седл̄а'рс̄иво, с̄ӣакл̄а'рс̄иво, с̄ӣол̄а'рс̄иво, ш̄ес̄а'рс̄иво, ш̄ок̄а'рс̄иво, ћилим̄а'рс̄иво,* али мотивни дублетизам остаје у (3) *во̄ш̄а'рс̄иво/в'о̄ш̄а'рс̄иво, вр̄ш̄л̄а'рс̄иво/вр̄ш̄л̄а'рс̄иво, књ'иж̄а'рс̄иво/књиж̄а'рс̄иво, крчм̄а'рс̄иво/крчм̄а'рс̄иво, м'ечк̄а'рс̄иво/мечк̄а'рс̄иво, неим̄а'рс̄иво/н'еим̄а'рс̄иво, обӯш̄а'рс̄иво/о'бӯш̄а'рс̄иво, њос̄ӣол̄а'рс̄иво/џос̄ӣол̄а'рс̄иво, х'ус̄а'рс̄иво/хус̄а'рс̄иво.*

Регресија МА какву уочавамо у примеру *сугс̄иво/с'угс̄иво* тешко се може разумети ако се зна за непренесено *бе'кс̄иво, же'нс̄иво* и за прогредирано *вр̄а'ш̄иво, кне'ш̄иво*; на ту појаву су могли утицати само дублети као *бр̄а'ш̄иво/бра'ш̄иво, км'е̄ш̄иво/кме'ш̄иво*. Но, да је тај подтип у превирању, потврђују нам недоследности као ове – *ср'џс̄иво : великоср'џс̄иво/велико'ср'џс̄иво; дво'муш̄иво : вишем̄у'ш̄иво, мнојом̄у'ш̄иво.*

Не чине се системским ни регресије у *јун̄а'ш̄иво/јун̄а'ш̄иво, џромеш̄е'јс̄иво/џромеш̄е'јс̄иво, чуд̄а'ш̄иво/чу'д̄а'ш̄иво*. Њима узрок треба тражити у Вуковом наслеђу (*јун̄а'ш̄иво : хајд̄у'ш̄иво*). Изостанак претсуфиксалног МА у речима *џос̄л̄ан̄иш̄иво, хра'њен̄иш̄иво/хр'а'њен̄иш̄иво, ча'робн̄иш̄иво/ч'аробн̄иш̄иво, ш̄и'џен̄иш̄иво; чо'веш̄иво* (опет Вуков лик), мада оне имају варијантно мотивно МА пред суфиксом, не бисмо објашњавали регресијом МА, јер то осим у последњем не бисмо ни могли²³⁴, већ недоследношћу (у *хра'њен̄иш̄иво* је можда посредни штампарска грешка). Поред именица посредно грађених од трпних придева, прогресију МА избегавају, доследно, речи с иначе прозодијски неутралним посесивним *-ов-*: *д'ејовс̄иво, јро'фовс̄иво, кне'жевс̄иво, кра'љевс̄иво, ло'рговс̄иво, ш'ефовс̄иво/ше'фовс̄иво.*

У одређеним групама сродних твореница са суфиксом *-с̄иво* уочавамо различита решења, (а) у погледу МА – *еикур̄е'јс̄иво : џромеш̄е'јс̄иво/џромеш̄е'јс̄иво; живош̄и'њс̄иво : де'џи'њс̄иво/деџи'њс̄иво, сир̄ош̄и'њс̄иво/сир̄ош̄и'њс̄иво; џаконс̄иво : архиђако'нс̄иво; е'џискојс̄иво : архиеџиско'јс̄иво; арис̄иокра'ш̄иво : ауш̄окра'ш̄иво/ауш̄о'краш̄иво;* (б) у погледу дужине – *задов̄о'љс̄иво : удов̄о'љс̄иво/удово'љс̄иво; вишеж̄е'нс̄иво, двојж̄е'нс̄иво, мнојож̄е'нс̄иво : једнож̄е'нс̄иво/једноже'нс̄иво;* (в) у погледу оба обележја – *дво'бош̄иво : мнојоб̄о'ш̄иво/мнојо'бош̄иво; л̄о'вс̄иво/ло'вс̄иво : киш̄ол̄о'вс̄иво : џус̄ш̄ол̄овс̄иво/џус̄ш̄ол̄о'вс̄иво; јрађ̄а'нс̄иво/јрађ̄анс̄иво :*

²³⁴ Од *џосл̄ан̄и'к-*² се, наиме, једносложном регресијом не може добити *џосл̄ан̄иш̄иво*, већ *џосла'ниш̄иво*. Слично важи и за остале примере.

малоірађа'нсїво/малоірађа'нсїво; анілофї'лсїво, аусїрофї'лсїво, буіарофї'лсїво, іркофї'лсїво, шуркофї'лсїво : іерманофї'лсїво/іермано'филсїво, мађаро'филсїво/мађарофї'лсїво; ірко'мансїво : меіаломā'нсїво/меіало'мансїво; ди'рекїѡрсїво : коа'уїорсїво : іро'шєкїѡрсїво/іро'шєкїорсїво : а'уїорсїво/ауїо'рсїво, мајсїо'рсїво/м'ајсїорсїво; инїри'танїсїво, диле'їанїсїво : декаде'нїсїво, дисиде'нїсїво, криїика'н[ї]сїво, шїекула'нїсїво : їолиїика'нїсїво/їолиїика'нїсїво. Те очите недоследности, ипак, ослањају се на непревело стање и у класичној акцентуацији. Код Даничића, наиме, имамо јунāшїво : хајгү'шїво; бо'ташїво : їијā'нсїво; лу'кāвсїво : лакѡ'мсїво (1925: 61 и даље).

У поређењу с мотивним неочекиван творенички ПЛ видимо у їрїовї'нсїво/їр'їовїнсїво ~ їрїо'вина/їрїови'на (РМС је, наиме, уместо їрїови'на нудио їрїо'вина), нā'родњāшїво/на'родњāшїво ~ наро'дњāк²³⁵; д'искуїсїво ~ д'искуї/ди'скуї, део'нїшїво ~ д'еонїк, жи'шєлєсїво/жї'шєлєсїво ~ жї'шєлє/ж'ишєлє, кнє'жевсїво ~ кнє'жев/кн'єжев, ло'рдговсїво ~ л'орд (код последње две творенице, због посесивног -ов-, није очекивана прогресија типа оне из ло'рдсїво). Лексеми їрона'лазāшїво/їроналазā'шїво тешко је одредити мотиватор: према їрона'лазак не бисмо очекивали дужину ПОС, а према їронала'зāч не бисмо очекивали МА -на'-. У три примера – зāйадњāшїво/зайадњā'шїво, сужā'њсїво/сужā'њсїво, шїеїочї'нсїво/шї'еїочїнсїво, који имају дублетне мотивне ликове – није јасно по ком је критеријуму један задржан као мотивни, а други претворен у колумнални.

2.1.136. Сложени суфикси са -сїво

Именице грађене овим суфиксима носе ПЛ истоветне онима са простим -сїво. Ево њихове репартиције:

Суфикс -ансїво

(1) домишљā'нсїво, каїоличā'нсїво, месижā'нсїво

(2) божа'нсїво, човеча'нсїво

(3) су'їружансїво

(1–2) височā'нсїво/височā'нсїво, величā'нсїво/величā'нсїво, владичā'нсїво/владичā'нсїво, девичā'нсїво/девичā'нсїво, їророчā'нсїво/їророчā'нсїво

(1–3) кућā'нсїво/кућā'нсїво

Суфикс -енсїво

(1) їрвє'нсїво

Суфикс -арсїво²³⁶

(1) дресквā'рсїво, куделā'рсїво, кунићā'рсїво, їерадā'рсїво,

(3) шкр'їичā'рсїво

(1–3) ливадā'рсїво/ли'вадā'рсїво

Суфикс -инсїво

(1) очї'нсїво

(3) др'аїшїнсїво, ћї'фшїнсїво

²³⁵ И овде имамо ослањање на РМС: нā'родњāк, уп. и придев нā'родњāчкї/наро'дњāчкї ~ наро'дњāк! С овим творбеним гнездом ни РМС није доследан, јер нуди наро'дњāк², али не и наро'дњāчкї, народњā'шїво. Ни његово скраћено на'родњāшїво, задржано у РСЈ, није очекивано.

²³⁶ За разлику од осталих из ове четири групе, именице на -арсїво интуитивно се могу изводити од претпостављених именица на -ар суфиксом -сїво; па ипак, будући да готово ниједну мотивну реч за ове примере речници не бележе, принуђени смо да их сматрамо изведеним од примарне именице.

²³⁶ За разлику од осталих из ове четири групе, именице на -арсїво интуитивно се могу изводити од претпостављених именица на -ар суфиксом -сїво; па ипак, будући да готово ниједну мотивну реч за ове примере речници не бележе, принуђени смо да их сматрамо изведеним од примарне именице.

(1–3) *īazdūnśīvo/īazdū'nśīvo, m'ājčūnśīvo/maјčū'nśīvo, m'aišerūnśīvo/maišerū'nśīvo, m'aħehūnśīvo/maħehū'nśīvo, s'esīrūnśīvo/sesīrū'nśīvo*

Како се види из прегледа, кратак суфикс јавља се у релевантном броју само код речи на *-анśīvo*, и то не на предвидљив начин, о чему сведочи и велик број дублета. Кратко је још и *ħū'fšūnśīvo* (уп. *m'ājčūnśīvo* с узастопним дужинама). Јављање МА у дате четири групе примера такође није прозирно. Све то упућује на знатно превирање прозодије ових твореница.

2.1.137. Суфикс *-ко*

тросложни, ређе двосложни и четворосложни

Већина од око 90 именица са суфиксом *-ко* има колумнални ПЛ: *-ā'-ко*. На појаву тог лика утиче морфофонолошка структура њихова, тј. чињеница да им се основа у великом броју завршава на сонант, и то на суфиксе *-ав*, *-ив* и пасивне наставке *-āн*, *-ен*. У питању су творенице: (а) *алкā'вко, блесā'вко, дрља'вко, дуља'вко, ĩарā'вко, ĩлуĳā'вко, ĩрбā'вко, ĩубā'вко, ĩушā'вко, дроња'вко, жвалā'вко, жĳоља'вко, килā'вко, клемĳā'вко, млиĳā'вко, мрља'вко, мршā'вко, мусā'вко, муĳā'вко, ĳрĳā'вко, ĳрља'вко, слинā'вко, шраĳā'вко, шршā'вко, ћелā'вко, ћоĳā'вко, ћорā'вко, шаншā'вко, шашā'вко, шеĳā'вко, шоĳā'вко, шуĳā'вко*; (б) *дрбљĳ'вко, дувљĳ'вко, дурљĳ'вко, ĳлачљĳ'вко, ĳлашљĳ'вко, смрдљĳ'вко, сшрашљĳ'вко, ћушљĳ'вко*; (в) *неоĳрā'нко, одрĳā'нко, ĳодрĳā'нко, ĳосĳā'нко, ĳосрā'нко, рашчуĳā'нко*; (г) *надувē'нко, намршшē'нко, наĳмурē'нко, ĳреĳредē'нко, размажē'нко, уображē'нко* (у последњој групи основе *надувен-* и евентуално *ĳреĳреден-* и иначе имају претсуфиксално МА).

Такав лик имају и *безазлē'нко, дебē'љко, маĳō'рко, невалā'лко, шеĳрĳљā'нко*, као и речи с редукованим суфиксом *-ан* из мотивне речи: *заборā'вко, мрзовō'љко, наĳ'вко, немĳ'рко*, с њима и *шā'рко ~ ша'рен*.

Мања група именица (њих укупно 13) забележена је с дублетним колумналним ПЛ – уз варијанту с претсуфиксалним МА и варијанта с МА пред ПОС (која одговара ликовима твореница на *-ка*, в. т. 2.1.13.2): *дрљĳ'вко/др'љĳ'вко, врља'вко/в'рљā'вко, ĳолишā'вко/ĳоли'шā'вко, ĳолуждрā'вко/ĳолу'ждрā'вко, дремљĳ'вко/дре'мљĳ'вко, кошшĳуња'вко/кошшĳу'ња'вко, к'удрā'вко/кудрā'вко, к'ушшĳрā'вко/кушшĳрā'вко, сме'шљĳ'вко/смешљĳ'вко, шврдоĳлā'вко/шврдо'ĳлā'вко* и три именице од придева на *-ен-*: *зелē'нко/зелē'нко, румē'нко/ру'мē'нко, црвē'нко/цр'вē'нко* (уп. *дебē'љко ~ дебел-*, још од Вука с МА различитим од осталих таквих изведеница).

Том прозодијском односу одговара и пар *др'āјко : свō'јко*. Искључиво мотивно МА у првом примеру може имати везе и с податком да се та именица махом користи у вокативу, где је очекивана регресија МА, уп. *дрā'јко* на ХЈП и код Маретића (1899: 332) (исто важи и за *с'ĳнко*, које једино бележи Мат и Маретић 1899²³⁷), али против тога говори изведеница *др'āјковић* (РА). РСЈ не бележи сродну именицу *шāјко*, коју РМС даје дублетно, а ОР само у лику *шā'јко*.

Код основа које се не завршавају сонантом, колумнални је ПЛ *-ā'-ко*: *др'аĳко, б'уцко, д'ечко, дуĳо'ушко, ж'ућко, ĳ'ешко, ĳри'зеĳко, ĳ'рцко, сн'ешко, ш'ишко*. Од тога одступају једино *дебел'љушко/дебел'љ'шко* (~ *-де'/-љ'у'*), *шр'бушко/шрб'у'шко* и *несшā'шко*, који се делом изједначавају с именицама са сонантом. Приметимо да таква тежња важи и за *дуĳоушко* (чувени цртани лик познат је само као *Душко Дуĳоу'шко*) и за аналогне именице на *-ак* (нпр. *вал'љушак (вал'љ'шак)* – РА, Мат, в. т. 2.1.88). *Несшāшко* код Вука и Маретића (*l. c.*) има мотивни лик *н'есшāшко*, али с краћењем ПОС. Новија реч *ĳошр'чко*, коју РСЈ не бележи, у савременом стандарду је с тим ПЛ (то потврђује и ХЈП); он је сасвим у складу с горњим *ĳосĳā'нко* и сл.

²³⁷ Белић је, као и Маретић, сматрао да се ова форма (суплетивно?) користи за вокатив јд. им. *синак* (Николић 2017: 21); то прихвата и Клајн (2003). РМС и РСЈ га, уз *сĳнче*, дају као системски облик.

Судећи према прозодијским решењима која даје ОР, антропоними грађени суфиксом *-ко* показују нешто веће раслојавање од апелатива: (а) са сонантом су *Сѿа'нко*, *Камѿ'нко* : *Ж'ѿвко*, *Не'дѿљко* : *Брѿ'нко/Бр'ѿнко*, *Марѿ'нко/Ма'рѿнко* (најчешћи је дублетизам); (б) без сонанта су *Цв'еѿко*, *Ве'личко*²³⁸ : *Др'ашко/Дрѿ'шко* : *М'илошко*.

2.1.138. Суфикс *-ојко*

С овим је суфиксом само *сѿарѿ'јко*, које прозодијски одговара главнини именица са *-ко* пред сонантом.

2.1.139. Суфикс *-ар*

У групи изведеница са суфиксом *-ар (-јар)* већина морфопрозодијских типова задржава мотивне ПЛ, али они најбројнији међу њима, углавном они с МА блиским ПОС, познају више алтернација.

2.1.139.1. Мотивни су ликови с МА даљим од ПОС: *а'лаѿничѿр*, *бе'сѿосличѿр*, *бо'жићњѿр*, *бѿ'лничѿр*, *бра'давничѿр*, *ва'љао'ничѿр/ва'љаоничѿр*, *воде'ничѿр*, *ѿи'баничѿр*, *ѿомо'љичѿр*, *ѿосѿио'ничѿр/ѿо'сѿионичѿр*, *ѿрунѿѿѿвничѿр*, *ѿу'сеничѿр*, *дво'количѿр*, *дewe'ничѿр*, *део'ничѿр*, *д'изаличѿр*, *дн'ѿвничѿр*, *до'количѿр*, *же'лезничѿр*, *з'аједничѿр*, *залаѿао'ничѿр/зала'ѿаоничѿр*, *за'лудничѿр/зѿ'лудничѿр*, *зѿ'ѿисничѿр*, *јаре'бичѿр*, *је'дриличѿр/једри'личѿр*, *клобу'чѿр*, *коба'сичѿр*, *кѿ'вничѿр*, *кѿ'чничѿр*, *луде'ничѿр*, *млѿ'зничѿр*, *на'здравичѿр*, *ѿ'адавничѿр*, *ѿѿ'рничѿр*, *ѿр'еѿеличѿр/ѿре'ѿеличѿр*, *са'мичѿр*, *скрѿѿѿничѿр*, *соје'ничѿр*, *сѿ'оменичѿр*, *ѿѿа'кмичѿр*, *ѿѿоѿио'ничѿр/ѿѿо'ѿионичѿр*, *у'божѿр/у'божѿр*, *у'деоничѿр*, *ха'удичѿр*, *ча'сѿвничѿр/ча'сѿвничѿр*, *ѿи'ѿеричѿр*, *шљ'ивовичѿр*, *шѿѿедѿо'ничѿр/шѿѿе'дѿионичѿр*... Међу њима особито бројну групу чине речи од именица на *-ика*: *авија'ѿичѿр*, *ариѿѿме'ѿичѿр*, *асѿѿроѿѿѿичѿр*, *аѿѿле'ѿичѿр*, *бали'сѿичѿр*, *белеѿѿри'сѿичѿр*, *боѿѿа'ничѿр*, *ѿалваноѿѿла'сѿичѿр*, *ѿрама'ѿичѿр*, *доѿма'ѿичѿр*, *еле'кѿѿричѿр*, *е'ѿичѿр*, *еро'ѿичѿр*, *лиѿѿу'рѿичѿр*, *ло'ѿичѿр*, *меѿѿаѿѿѿичѿр*, *меѿѿо'дичѿр*, *меха'ничѿр*, *нумизма'ѿичѿр*, *ѿѿроѿѿе'хничѿр*, *ѿѿоли'ѿичѿр*, *ѿѿе'хничѿр*, *ѿѿѿѿичѿр*, *хера'лдичѿр*, *хидрау'личѿр*, *хро'ничѿр* и многе друге.

Други типови основа, од којих најпре анализирамо именичке, већином трпе алтернације, и то најчешће непредвидљиво. Те веома сложене односе представљамо следећом табелом. Мотивне речи су у њој сортиране према броју слогова (1) иза и (2) испред МА, (3) према дужини ПОС и, по потреби, (4) према роду.

Табела 9. Расѿодела ПЛ деноминала са *-ар*

Тип мотивне именице	Мотивно МА	Алтернирано МА	Дублетни ликови
<i>ко'њ-</i> , <i>ѿче'ла</i> , <i>сѿѿа'кло</i>	<i>во'дѿр</i> , <i>во'лѿр</i> , <i>ѿло'дѿр</i> , <i>ду'дѿр</i> , <i>же'нѿр</i> , <i>зми'јѿр</i> , <i>ка'длѿр</i> , <i>ко'зѿр</i> , <i>ко'њѿр</i> , <i>ко'сѿр</i> , <i>ло'зѿр</i> , <i>ма'зѿр</i> , <i>у'здѿр</i> , <i>хме'љѿр</i> , <i>чо'хѿр</i>	<i>д'ичѿр</i> , <i>ѿе'ѿѿр</i>	<i>вр'ѿѿр/вр'ѿѿр</i> , <i>ѿр'одѿр/ѿро'дѿр</i> , <i>дру'мѿр/дру'мѿр</i> , <i>к'оѿлѿр/к'оѿлѿр</i> , <i>к'ошѿр/к'ошѿр</i> , <i>кр'ечѿр/кр'ечѿр</i> , <i>ме'ѿлѿр/ме'ѿлѿр</i> , <i>ѿч'елѿр/ѿч'елѿр</i> , <i>ре'зѿр/ре'зѿр</i> , <i>се'глѿр/се'глѿр</i> , <i>сѿѿа'клѿр/сѿѿѿа'клѿр</i> ,

²³⁸ Уп. и ПЛ који ОР не бележи а који се често, по типу *ѿѿѿр'чко*, чује у презименима: *Ђури'чко*, *Вели'чковић*, *Аѿѿана'ѿковић* и сл. М. Тешић то МА код презимена с посесивним *-ов-* изједначава с онима типа *Јовѿ'новић* (1975: 190); према подацима из његове анкете, у Дрвару и Гацку се, рецимо, изговара *Вели'чковић*, *Милѿ'шковић*.

			сѣ'олѣр/сѣ'олѣр, шл'ейѣр/шле'ѣр
ѣлани'на, врейше'но	анке'ѣѣр, врейше'нѣр, далѣи'нѣр, живи'нѣр, ѣлани'нѣр, реше'ѣѣр, слобо'дѣр, сѣари'нѣр, ѣоѣо'лѣр	ѣла'вничѣр, ра'вничѣр, си'ѣничиѣр	ѣосѣо'лѣр/ѣо'сѣолѣр
м'иш	м'ишѣр, мл'инѣр, св'рдлѣр, ѣр'ифѣѣр, хл'ебѣр, л'имѣр ²³⁹	ѣра'шѣр, си'рѣр, сѣла'вѣр, у'лѣр, че'шлѣр, ѣабале'бѣр	ѣиѣсѣр/ѣи'ѣсѣр, л'анѣр/ ла'нѣр; в'оскѣр/во'скѣр
м'осѣ-		дро'дѣр, Мо'сѣѣр, сѣро'јѣр	до'мѣр/д'омѣр, кр'овѣр/ кро'вѣр, ме'дѣр/м'едѣр, ѣ'окѣр/ѣо'кѣр
ѣо'ѣок	је'зичѣр, ка'луѣр, ку'лучѣр, о'ѣачѣр, ѣо'ѣочѣр, ѣи'фусѣр, чи'бучѣр, чи'виѣѣр, чи'ѣлучѣр	барја'кѣѣр, изме'ѣѣр, каи'шѣр, кале'мѣр, лаѣу'мѣр, медре'дѣр, меле'зѣр, моде'лѣр, сеѣе'ѣѣр, ѣерѣи'чѣр, чеки'ѣѣр	кожу'хѣр/ко'жухѣр, ко'ноѣчиѣр/коно'ѣчиѣр, ку'ѣусѣр/куѣу'сѣр, ѣили'мѣр/ѣ'илимѣр
ѣ'олѣе	бр'рдѣр, ж'иѣѣр, к'олѣр, ѣс'еѣѣр, с'иѣѣр	бра'шнѣр, др'вѣр, зво'нѣр, ѣо'лѣр	в'оѣѣр/во'ѣѣр
ѣо'ведо	двоко'ѣиѣѣр, једноко'ѣиѣѣр, ко'ѣиѣѣр	ѣове'дѣр, корми'лѣр, масѣи'лѣр, ѣовр'ѣѣр	
бр'ава	б'ачвѣр, др'авѣр, бр'адвѣр, в'унѣр, ѣ'ивѣр, ѣр'аблѣр, ѣ'ѣубѣр, ѣ'умѣр ² , ѣ'услѣр, ѣ'ушчѣр, д'иѣѣр, д'иѣлѣр, ж'абѣр, ж'иѣѣр, жл'ичѣр, к'ачѣр, к'оѣкѣр, к'очѣр, кр'авѣр, л'ускѣр, м'ачкѣр, мр'ежѣр, ѣ'ошѣѣр, ѣѣ'иѣѣр, ѣ'ушкѣр, р'анѣр, р'еѣѣр, р'ибѣр, с'аблѣр, сл'икѣр, с'обѣр, сѣ'очѣр, сѣра'нѣр, ѣ'орбѣр ² , ѣ'учѣр, фр'улѣр, ѣ'есѣѣр, ч'еѣкѣр, ч'иѣкѣр, шкр'аѣѣр, шл'ивѣр, шл'учѣр, ш'умѣр	ви'шѣѣр, ку'ѣѣр, ли'ѣѣр, сѣле'ѣкѣр, ѣре'ѣлѣр, ѣре'шѣѣр, шл'ивѣр; кр'мѣр, ѣр'скѣр, ѣр'шчѣр ²⁴⁰	ѣ'буквѣр/бу'квѣр, дро'ѣѣр/др'онѣр, ј'амѣр/ја'мѣр, кѣ'иѣѣр/ кѣи'жѣр, к'ожѣр/ ко'жѣр, кр'ѣѣр/кр'ѣѣр, кр'чмѣр/кр'чмѣр, л'уѣкѣр (лу'ѣкѣр), м'ечкѣр/ме'чкѣр, на'ѣвѣр/на'ѣвѣр, ѣоку'ѣѣр/ѣо'куѣѣр, св'адѣр/сва'дѣр, ск'елѣр/ске'лѣр, сѣру'ѣѣр/сѣру'ѣѣр, ч'измѣр/чи'змѣр
ма'лина	ви'ѣичѣр ² , во'дичѣр, ѣла'вничѣр, ѣра'ничѣр, де'сничѣр, ка'шиѣр, ко'нобѣр, ко'киѣр ² ,	бало'ѣѣр, бачи'јѣр, виѣу'шкѣр, власу'лѣр, ками'лѣр, коле'дѣр, криву'лѣр, орѣу'лѣр,	ѣра'динѣр/ѣради'нѣр, ко'ѣривѣр/коѣри'вѣр, леши'нѣр/ле'шинѣр, ло'ѣаѣѣр/лоѣа'ѣѣр,

²³⁹ Према мотивном дублету *ли'м-* (*л'им*) имамо изведенички *л'имѣр* (*ли'мѣр*), обрнутим редом. Ту је логичније не претпостављати алтернације, већ нормирање фреквентнијег облика, ма и мање системског.

²⁴⁰ Последње три именице према мотивном *'а-* имају и дублетно *а'-* (*ѣр'ска/ѣр'ска* итд.).

	<i>ку'ињ̄ар, ле'вич̄ар, ли'сич̄ар, ма'каз̄ар, ма'лин̄ар, ма'слин̄ар², о'ш̄мич̄ар², ња'иуч̄ар, ње'ћин̄ар, ре'сич̄ар, са'мич̄ар, сла'с̄иич̄ар, с̄ӣре'лич̄ар, су'бош̄ар, су'вач̄ар, ш̄а'мнич̄ар, ци'иел̄ар, ча'рай̄ар; ља'внич̄ар, до'лин̄ар², њр'ш̄ин̄ар², сла'нин̄ар²²⁴¹</i>	<i>ш̄оља'т̄ар, ш̄р̄ије'з̄ар, цре'ју'љ̄ар</i>	<i>обу'ћ̄ар/о'бу'ћ̄ар, ње'чалд̄ар/њеча'лд̄ар²⁴², с̄ӣрви'н̄ар/с̄ӣрвин̄ар, че'ш̄ин̄ар/че'ш̄и'н̄ар, че'ш̄љу'т̄ар/че'ш̄љу'т̄ар</i>
<i>з'уб, ц'ев</i>		<i>ду'бњ̄ар, дру'т̄ар, зу'г̄ар, зу'д̄ар, кљу'н̄ар, ли'с̄ӣар, лу'т̄ар, ре'г̄ар, с̄ӣру'т̄ар, це'в̄ар, цре'ӣар; ?р'нч̄ар</i>	<i>зе'ч̄ар/з'еч̄ар, ки'ӣар (к'и'ӣар); з̄и'лавк̄ар/з̄и'лавк̄ар,</i>
<i>зл'а̄шо</i>		<i>ди'љ̄ар, їво'жћ̄ар, зла'ш̄ар, ли'шћ̄ар, њи'в̄ар, цве'ћ̄ар, у'љ̄ар</i>	<i>ме'с̄ар/м'ес̄ар</i>
<i>к'ес̄иен-</i>	<i>ш̄'еоч̄ар</i>	<i>ба'ире'м̄ар, ба'ире'њ̄ар, ?іос̄іо'г̄ар, каме'н̄ар, каме'њ̄ар, кес̄іе'њ̄ар, коко'ш̄ар, реме'н̄ар, соко'л̄ар, с̄ӣ'риш̄ен̄ар, у'ље'н̄ар; ла'ју'м̄ар, њили'ћ̄ар, цимба'л̄ар²⁴³</i>	<i>с̄и'омен̄ар/с̄и'оме'н̄ар</i>
<i>м'ес̄ец-</i>	<i>д'адњ̄ач̄ар, ?г'имнич̄ар, г'имњ̄ач̄ар, м'есеч̄ар</i>	<i>іолу'д̄ар, коре'н̄ар, ња'ме'ш̄ар, сала'ш̄ар</i>	
<i>с'емен-</i>		<i>ћубре'ш̄ар, семе'н̄ар</i>	
<i>ј'абука</i>	<i>в'иш̄ич̄ар², здр'авич̄ар, з'адњ̄ич̄ар, ј'абуч̄ар, књ'ижнич̄ар, м'аш̄ич̄ар, н'аднич̄ар, н'овин̄ар, њ'ушнич̄ар, р'изнич̄ар, р'илич̄ар, улич̄ар, ц'р̄ш̄ич̄ар</i>	<i>бале'т̄ар, лау'ш̄ар, њросве'ш̄ар, ску'иш̄и'н̄ар, ши'ди'ц̄ар</i>	<i>о'иш̄и'н̄ар/о'иш̄и'н̄ар</i>

У прве две групе именица имамо несталну регресију МА до пред ПОС, а у осталима такође несталну прогресију. Она се јавља у још неколико именица другачијег, мање заступљеног морфопрозоидијског лика мотиватора: *аре'нд̄ар, бару'ш̄ар, вино'ра'г̄ар, іра'ђеви'н̄ар, дес̄е'ш̄ар, дес̄е'ш̄и'н̄ар, добо'ш̄ар, ду'іме'ш̄ар, же'нск̄ар, задру'т̄ар, ма'ђио'нич̄ар, о'ја'нч̄ар, ору'ж̄ар, сва'ш̄ар, сладоле'г̄ар, средр'н̄ар, с дублетима з̄а'дуждин̄ар/з̄а'дуждин̄ар/з̄адужди'н̄ар, њо'слас̄иич̄ар/њослас̄и'ч̄ар. Како се види на основу МА у *іра'ђеви'н̄ар, з̄а'дужди'н̄ар²* упоређеног са горњим *бе'с̄іослич̄ар, бра'давич̄ар, іи'данич̄ар,**

²⁴¹ Потоње четири именице имају и дублетни мотивни лик типа *до'лина/голи'на* и из њега изведена и дублетну варијанту *доли'н̄ар* и сл. Прва пак међу њима, *ља'внич̄ар*, зачудо, нема тај лик!

²⁴² Сврстано овде према мотивном *ње'чалда*. Међутим, РМС и босански речници (Јахић, Чедић) предвиђају *ње'ч̄алда*.

²⁴³ Последње две именице, као и *ш̄'еоч̄ар* из суседне колоне, за разлику од осталих, грађене су од именица које у ном. јд. немају компензациону дужину (*ла'а'јум : к'ес̄иен*). Мотивне речи именица *ба'ире'м̄ар* и *ба'ире'њ̄ар* носе оба та лика (*д'а'ир̄ем/д'а'ир̄ем*).

io'stiоничār², iу'сеничār..., или односâ *бале'тār, iросве'шār, скуй'шii'нār* : *здр'авичār, м'аишичār, уличār...*; *илани'нār, слобо'гār, шoйo'лār...* : *ла'вничār, ра'вничār, си'шничār...*; *десеи'нār* : *воде'ничār, гео'ничār, коба'сичār...*; *загру'тār (~ з'агру'а)* : *дн'евничār; загр'у'тār (~ з'а'гру'а²)* : *кo'вничār, кo'чничār, iа'рничār* – примери се поларизују према присуству суфиксалне морфеме *-иц-* (ређе *-ик*). Она, дакле, проузрокује не само задржавање мотивног МА (*во'дичār, воде'ничār, м'аишичār, де'сiосличār* итд.) већ и регресију МА за слог даље од ПОС (*ра'вничār*). То важи и за главнину речи из табеле с мотиватором типа *ма'лина*: прогресија се јавља искључиво код именица без *-иц-* (*во'дичār : цреiу'лār*). Ипак, не важи и супротно, да изведенице без те морфеме нужно прогредирају МА, будући да имамо *ко'нобār, ку'ињār, ма'казār, ма'линār, ма'слинār, iа'йучār, iе'ћинār, су'бошār, су'вачār, ци'иелār, ча'райār, до'линār, iр'шинār, сла'нинār* и све онe дате у дублету. Многе од тих речи, с друге стране, изговориле би се, сматрамо, и с претсуфиксалним МА (обично је, нпр., и *мали'нār, субо'шār*; уп. и однос *ка'шикār : виљу'шкār*).

Именице с претсуфиксалним МА коме претходи дуг слог ретко регредирају МА, али без изузетка крате ПОС: *абеце'гār²⁴⁴, айoшe'кār, архи'вār, бакра'чār, библиoшe'кār, биле'шār, ва'јār, ва'лār, вешери'нār, ви'нār, вра'шār, вр'бār, iаргерo'бār, iарнизо'нār, iла'вār, io'внār, дле'шār, драiу'лār, ду'и'лār, кљу'чār, кому'нār, ко'ри'ār, кр'знār, ку'нār, ле'скār, ле'шшār, ло'нчār, мле'кār, мо'бār, но'жār, о'вчār, iарке'шār, iера'јār, iе'скār, iоiла'вār, iомo'гār, iу'шшār, ру'гār, саiу'нār, све'ћār, све'чār, сви'лār, сви'њār, со'гār, су'кнār, шaiе'шār, шo'рбār², шo'рњār, iра'вār, у'жār, у'здār, харiу'нār, хийoшe'кār, ци'лār, цре'вār*. Изузеци су само *iа'йкār/i'а'йкār, кри'жār/кр'и'жār, до'гљār/б'огљār*, који су, опет, дати дублетно. Инваријантно пак *дво'iа'йкār* има међуосновинско (шавно) МА, типично за сложенице.

Потпуно доследну прогресију с краћењем налазимо у речима од именица типа *л'а'ђа*: *ба'нкār, кри'шкār, ка'ршār, ку'рвār, ла'ћār, ра'мi'ār, сiра'жār, сiра'нчār, фа'рбār, цр'квār, ча'ркār, че'ри'ār, шко'лкār, шшa'мi'ār*.

Краћења ПОС су, поред ових примера и поред оних из табеле (у типовима *з'у'б/ц'ев, зл'а'шo, м'есeи*), присутна и у *шo'болчār/шoбo'лчār* и код речи на *-ничār (~ -ни'к)*: *за'лудничār/зā'лудничār, зā'iисничār, ч'асoвничār/ча'сoвничār*, код којих на краћење, само наизглед, утиче број дужина, док је оно заправо колумнална, и то безизузетна појава.²⁴⁵

Неслоговна је основа у твореници *iс'ār*, која, као и остале с претсуфиксалним МА, припада покретној флективној парадигми.

2.1.139.2. Глаголске основе свих типова понашају се недоследно:

Табела 10. Расiодела ПЛ девербала са -ар

Тип мотивног глагола	Мотивно МА	Алтернирано МА	Дублетни ликови
<i>сā'њaшi</i>	<i>ви'гār, вла'гār, вра'чār, вуновла'чār, iа'шшār, iла'чār, ле'кār, му'зār,</i>	<i>в'учār, шл'окār</i>	<i>iи'сār/i'исār</i>

²⁴⁴ У овој групи сјединила се прозодија домаћих твореница са позајмљеничком, мада су и потоње у нашем језику несумњиво мотивисане – *у'жār : абеце'гār, айoшe'кār, вешери'нār...* Ни Клајн (2003) ни Бабић (2002) не раздвајају ове две творбе, а ми сматрамо да се оне ни прозодијским критеријумом не могу недвосмислено оделити. Обе групе, наиме, фаворизују претсуфиксално МА, али је код позајмљеница оно колумнално (осим наведених примера с мотивним МА имамо још покоју, као *аншi'квār, асиiна'шшār, бенефици'јār* (К–Ш), с јасним прогресијама).

²⁴⁵ Бабић (2002) ипак предвиђа дужину у *ј'азāвчār, шo'бoлчār*, али то речници не потврђују (РА, РМС, ОР, Мат, ХЈП, за прву и Чедић, Јахић; само у РМС има *ј'азāвчār*).

	<i>īози'вār, īолу'шār, īрежи'вār, са'њār, су'шār</i>		
<i>во'зиш̄и</i>	<i>до'јār, во'зār, īребе'нār, клоду'чār, рачу'нār</i>	<i>ī'екār</i>	<i>īло'гār/īл'огār, кле'сār/ кл'есār²⁴⁶, ше'сār/ ш̄'есār</i>
<i>к'увайш̄и</i>	<i>δ'оћār, г'рндār, к'увār, с'исār, см'учār</i>	<i>ба'јār, 'су'ш̄ār</i>	

Најдивергентније су оне од глагола типа *во'зиш̄и*. Творенице с краћењем ПОС, из прве групе, доста су стабилније.

Придевске изведенице смо нашли само три, и то с неједнаким МА: *с'увār : мла'гār : ч'ес̄ш̄ār/ч'ес̄ш̄ār*.

У речима *це̄иу'глачār* (~ *це̄'иу'глака/це̄иу'глака*) и *к'ош̄аричār* (*ко'ш̄аричār*) (~ *к'ош̄арица*) МА не одговарају мотивнима, али у последњем примеру постоји, мада не у РСЈ, и мотивно *ко'ш̄арица* (РА, ХЈП; у РА и *кош̄а'рица*).

2.1.140. Суфикс -ангер

Доследан је ПЛ и изведеница са експресивним -ангер: *Африка'ндер, балава'ндер, īлуш̄а'ндер*.

2.1.141. Суфикс -ир

Непродуктивни суфикс -ир долази код неколико именица, с једнаким ПЛ: *во'гūr, зве'кūr, ко'сūr*, и у слабије мотивисаном *ш̄а'с̄ш̄ūr*. Поред *ко'сūr*, што је, с обзиром на изостанак обележја изговора у РСЈ, и екавски и ијекавски облик, имамо и аналогно (са ијекавском заменом јата) *ко'сијер-косије'ра*.

И суфикс страног порекла -ūr, такође дуг, гради изведенице с претсуфиксалним МА: *брӣа'гūr, ка'сūr, кома'ндūr, орије'нш̄ūr*. *Пса'лш̄ūr*, ако би се мотивисало речју *ш̄с'алам*, имало би суфикс -ш̄ūr.

2.1.142. Суфикс -ур

Две именице са дугим суфиксом -ūr, *јежūrи* (*је'жūr*) и *'м'ехūr*, носе различито МА: *иза* и *испред* ПОС, мада њихови мотиватори припадају истој морфопрозоидској групи именица (*ј'еж-*, *м'ех-*)²⁴⁷.

2.1.143. Суфикс -(с)ш̄

Именице са суфиксом -ш̄, који се због обавезне интерполације -с- може третирати као двофонемски, налице на оне с нултим суфиксом: то су готово све девербали који носе иницијално МА и дужину ПОС: *з'а̄иовēsш̄, 'ис̄иовēsш̄, ш̄р'ӣиовēsш̄; ш̄'омāsш̄; ш̄р'евлāsш̄*; тако и једносложно *вл'āsш̄, сл'āsш̄*. Само *зā'висш̄*, с префиксом који обично узима дужину, има другачији лик, додуше сасвим проширен код речи с нултим суфиксом. Веза с тим именицама види се и у томе што се речи на -*ш̄асш̄, (-)расш̄* и *цв'āsш̄* могу изводити од окрњеног инфинитива нултим суфиксом, како то чине дериватолози, али и од аористне основе суфиксом -(с)ш̄.

²⁴⁶ Строго узев, *кл'есār* би било према *кл'есаш̄и²* (РСЈ), али потоњи лик не даје ниједан други речник, па га узимамо с резервом.

²⁴⁷ Ипак, РА за другу именицу нуди и варијанту *м'ех²*, што још теже објашњава иницијално МА изведенице.

2.1.144. Суфикс -о̄ӣ

Дуго -о̄ӣ налазимо у ономатопејским твореницама *к'рх̄о̄ӣ* и *ц'ик̄о̄ӣ*, с иницијалним МА (уп. истоветне ликове у групи изведеница са нултим суфиксом: *л'о̄ӣо̄ӣ*, *л'р'ом̄о̄ӣ*, *к'л'ок̄о̄ӣ* итд.). Други суфикс -о̄ӣ, другачијег значења и квантитета, имамо у *жи'во̄ӣ* (ген. *живо'ш̄а*), а трећи, страног порекла, могао би се наћи у позајмљеницама као *л̄али'јо̄ӣ*, *ри'жо̄ӣ* (с непокретним МА).

2.1.145. Суфикс -ес̄ӣ

Дуго -ес̄ӣ и иницијално МА имају именице *'δ'олес̄ӣ* и *гр'ажес̄ӣ*.

2.1.146. Суфикс -ос̄ӣ

2.1.146.1. Речи са суфиксом -ос̄ӣ, увек дугим²⁴⁸, колебају се, највећим делом, између два прозодијска обрасца: (1) колумналног лика с дугим ПОС и претсуфиксалним МА, -*а'̄-ос̄ӣ*, и (2) мотивног, који обухвата више могућих ликова. Од готово хиљаду изведеница с овим суфиксом, њих око 43% познаје само колумнални лик, који је у неких и мотивни, и још 15% га познаје као варијанту. Анализу ове групе твореница умноготе отежава немали број мотивних дублетизама: већина речи потиче од придева на -*ан*, а код тог суфикса смо установили близу 50 могућих прозодијских решења (17 типова ПЛ и преко 30 типова дублета, т. 2.1.252).

Грађу наводимо према мотивним ликовима, груписаним у неколико типова.

- (1) *'а(а)̄- (н'ев̄ажан)*
- (2) *-а'̄- (де'ср̄аман)*
- (3) *а(а)'(а)̄- (џо'добан)*
- (4) *'(а)̄- (услужан, ј'асан)*
- (5) *а'(а)(̄)- (ва'с̄ӣй̄ш̄ан, а'н̄іажов̄ан)²⁴⁹*
- (6) *-̄а'а- (џр̄и'с̄ӣӯй̄н̄и, џо'ј̄м̄ов̄н̄и)*
- (7) *'̄а- (δ'уран)*
- (8) *-̄а'- (в̄а'жан)*
- (9) *-̄а'- (скри'вен-скриве'на)*

Лик творенице означавамо на овај начин: (а) колумнални -*а'̄-ос̄ӣ*, (б) дублетни колумнални и мотивни, (в) мотивни (с ретким алтернацијама).

(1а) *а̄ӣ'л̄н̄ос̄ӣ, а̄р̄ес̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄г̄хез̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄ж̄у'р̄н̄ос̄ӣ, а̄к̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄к̄ш̄ӯа̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄к̄ш̄ӯе̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄кумула̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄л̄ш̄ер̄на̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄луз̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄м̄б̄ӣцӣо̄'з̄н̄ос̄ӣ, а̄мор̄а̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄музика̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄на̄цӣона̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄нӣма̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄нӣм̄о̄'з̄н̄ос̄ӣ, а̄нк̄сӣо̄'з̄н̄ос̄ӣ, а̄но̄н̄ӣ'м̄н̄ос̄ӣ, а̄нор̄ма̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄н̄ӣсо̄цӣја̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄н̄ӣш̄ӣцӣја̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄ӣос̄т̄ерӣо̄'р̄н̄ос̄ӣ, а̄ӣрӣо̄'р̄н̄ос̄ӣ, а̄ӣро̄ксима̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄р̄ш̄ӣфӣцӣје̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄се̄ксӯа̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄со̄цӣја̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄со̄цӣја̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄с̄т̄р̄а̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄ш̄о̄на̄'л̄н̄ос̄ӣ, а̄ш̄ра̄к̄ӣ'в̄нос̄ӣ, а̄ш̄орӣш̄а̄'р̄н̄ос̄ӣ, а̄ш̄орӣш̄а̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄ф̄ек̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, а̄фир̄ма̄ш̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄из̄л̄е̄'д̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄из̄ра̄ж̄а̄'ј̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄из̄р̄а̄'з̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄нач̄а̄'ј̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄о̄б̄з̄ӣ'р̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄о̄ја̄'с̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄осе̄ћа̄'ј̄н̄ос̄ӣ, б̄ез̄усл̄о̄'в̄н̄ос̄ӣ, б̄еса̄др̄ж̄а̄'ј̄н̄ос̄ӣ, б̄ес̄ка̄ра̄к̄ӣе̄'р̄н̄ос̄ӣ, б̄ес̄крӯј̄ул̄о̄'з̄н̄ос̄ӣ, б̄ес̄ӣер̄с̄ӣек̄ӣ'в̄н̄ос̄ӣ, б̄ес̄ӣр̄ӣ'мер̄н̄ос̄ӣ, б̄ес̄ӣрин̄цӣја̄'ј̄е̄'л̄н̄ос̄ӣ, б̄ес̄т̄ем̄е̄'л̄н̄ос̄ӣ, б̄ес̄т̄ӣја̄'л̄н̄ос̄ӣ, б̄из̄а̄'р̄н̄ос̄ӣ, б̄ис̄е̄ксӯа̄'л̄н̄ос̄ӣ, б̄ӣш̄о̄на̄'л̄н̄ос̄ӣ, б̄ла̄го̄д̄а̄'р̄н̄ос̄ӣ, б̄ла̄го̄ш̄в̄о̄'р̄н̄ос̄ӣ, б̄о̄го̄бо̄ја̄'з̄н̄ос̄ӣ, б̄р̄о̄'ј̄н̄ос̄ӣ, б̄рӯш̄а̄'л̄н̄ос̄ӣ, б̄ук̄ва̄'л̄н̄ос̄ӣ, б̄ун̄ӣо̄'в̄н̄ос̄ӣ, в̄арӣја̄б̄ӣ'л̄н̄ос̄ӣ, в̄а̄ш̄рос̄ӣа̄'л̄н̄ос̄ӣ, в̄ер̄ш̄ика̄'л̄н̄ос̄ӣ, в̄изӣона̄'р̄н̄ос̄ӣ, в̄ир̄ш̄ӯе̄'л̄н̄ос̄ӣ, в̄ир̄ш̄ӯо̄'з̄н̄ос̄ӣ, в̄исо̄ко̄ја̄'р̄н̄ос̄ӣ,*

²⁴⁸ У косим падежима суфиксална дужина доследно алтернира с краткоћом. Ипак, неки народни говори (Мачва, Колубара) ту дужину комплементарно конгруирају с мотивном дужином, па имамо *р'аг̄ос̄ӣи : г̄у'ж̄нос̄ӣи* (Николић 1969: 194; прво, по истом аутору, важи и за Срем и Тршић).

²⁴⁹ Именице из ове групе, махом творене од трпних придева, нисмо, с обзиром на бројност и предвидљивост, редовно бележили.

водойла'внѡсї, водора'внѡсї, волуминѡ'знѡсї, їенија'лнѡсї, їламурѡ'знѡсї, їрандиѡ'знѡсї, їрациѡ'знѡсї, їрийѡ'знѡсї, їуїура'лнѡсї, дводимензиона'лнѡсї, дебї'лнѡсї, декларашї'внѡсї, деклинадї'лнѡсї, декорашї'внѡсї, делѡшвѡ'рнѡсї, дейресї'внѡсї, деривашї'внѡсї, дескрипшї'внѡсї, десїерашї'внѡсї, десїрукшї'внѡсї, дешерминашї'внѡсї, дефанзї'внѡсї, дефекшї'внѡсї, дефинишї'внѡсї, дефицишї'внѡсї, диїресї'внѡсї, дијаїона'лнѡсї, димензиона'лнѡсї, дискушадї'лнѡсї, дисїара'шнѡсї, дисїроїорциона'лнѡсї, дисїрибушї'внѡсї, дисциїлин'рнѡсї, добровѡ'лнѡсї, доживля'їнѡсї, документшї'внѡсї, граїовѡ'лнѡсї, грѣ'внѡсї, евеншїу'лнѡсї, евокашї'внѡсї, ефемѣ'рнѡсї, живоїшї'снѡсї, забор'внѡсї, завич'їнѡсї, заговѡ'лнѡсї, закономѣ'рнѡсї, захв'лнѡсї, иде'лнѡсї, изоб'лнѡсї, израж'їнѡсї, илеї'лнѡсї, илуз'ѡрнѡсї, илусїрашї'внѡсї, имаїна'рнѡсї, имбецї'лнѡсї, имора'лнѡсї, имїерфекшї'внѡсї, инвеншї'внѡсї, индивиду'лнѡсї, иницијашї'внѡсї, инкомїашї'внѡсї, иншїеїра'лнѡсї, иншїелекшїу'лнѡсї, инфаншї'лнѡсї, инфериѡ'рнѡсї, исїра'внѡсї, исїра'їнѡсї, ї'внѡсї, їедн'кѡсї, їедносї'внѡсї, кайїла'рнѡсї, колекшї'внѡсї, колос'лнѡсї, концї'знѡсї, кочоїе'рнѡсї, куриѡ'знѡсї, ладї'лнѡсї, ликвї'гнѡсї, лої'лнѡсї, масї'внѡсї, машїерија'лнѡсї, мерод'внѡсї, минуциѡ'знѡсї, нагсшїв'рнѡсї, наї'внѡсї, нарцисої'гнѡсї, национа'лнѡсї, незахв'лнѡсї, неизбр'їнѡсї, неизмѣ'рнѡсї, неисїра'внѡсї, неїедн'кѡсї, неликвї'гнѡсї, нелуб'азнѡсї, нем'рнѡсї, неминѡ'внѡсї, немоїу'їнѡсї, неогїовѡ'рнѡсї, неоглѡ'жнѡсї, неоїрѣ'знѡсї, неїодуд'рнѡсї, неїокѡ'рнѡсї, неїокрѣ'шнѡсї, неїосл'шнѡсї, неїравї'лнѡсї, неравномѣ'рнѡсї, неравноїра'внѡсї, нерашїобѡ'рнѡсї, нереш'лнѡсї, несамосшї'лнѡсї, несшї'лнѡсї, неумѡ'рнѡсї, неусшї'лнѡсї, нех'їнѡсї, норм'лнѡсї, обзї'рнѡсї, обї'мнѡсї, огїовѡ'рнѡсї, озбї'лнѡсї, ої'снѡсї, оїрѣ'знѡсї, оїшї'рнѡсї, осеї'їнѡсї, ошїѡ'рнѡсї, їодуд'рнѡсї, їокѡ'рнѡсї, їравї'лнѡсї, їредосшїрѡ'жнѡсї, їрекобр'їнѡсї, їреобї'лнѡсї, їреозбї'лнѡсї, їреоїсѣ'жнѡсї, їреоїшї'рнѡсї, їрешїенциѡ'знѡсї, їрецї'знѡсї, їринциїиїе'лнѡсї, їриїра'внѡсї, їровизѡ'рнѡсї, їрошї'внѡсї, їрошїивїра'внѡсї, равномѣ'рнѡсї, равноїра'внѡсї, радиоакшї'внѡсї, самоговѡ'лнѡсї, саосеї'їнѡсї, сїїур'нѡсї, слабокр'внѡсї, случ'їнѡсї, сїокѡ'їнѡсї, сувої'лнѡсї, умї'лнѡсї, умобѡ'лнѡсї, фашистїої'гнѡсї, чув'рнѡсї, чудошвѡ'рнѡсї

(1ѡ) дої'азнѡсї/ѡ'їазнѡсї, дунѡвнѡсї/дунѡ'внѡсї, визуе'лнѡсї (визу'лнѡсї), ї'їазнѡсї/ї'їазнѡсї, дели'кашнѡсї/делика'шнѡсї, г'ивлячнѡсї/дивля'чнѡсї, г'овѡлнѡсї/довѡ'лнѡсї, гр'емѡвнѡсї/дремѡ'внѡсї, 'изгашнѡсї/изг'шнѡсї, 'имїїнѡсї/имї'їнѡсї, кука'внѡсї/к'ук'внѡсї, к'ур'ажнѡсї/кур'ажнѡсї, м'аесїѡзнѡсї/маесїѡ'знѡсї, м'изѣрнѡсї/мизѣ'рнѡсї, м'илосшї'внѡсї/милошї'внѡсї, м'очв'рнѡсї/мочв'рнѡсї, н'ебїгнѡсї/небї'гнѡсї, н'ев'ажнѡсї/нев'ажнѡсї, невѡ'лнѡсї/невѡлнѡсї, н'еврѣгнѡсї/неврѣ'гнѡсї, негѡшїу'ї'внѡсї/негѡшїу'ї'внѡсї, н'еразїмнѡсї/неразї'мнѡсї, н'есшїв'рнѡсї/несшїв'рнѡсї, н'еуїлѣгнѡсї/неуїлѣ'гнѡсї, 'обл'чнѡсї/обл'чнѡсї, 'ої'внѡсї/ої'внѡсї, оїсѣ'жнѡсї/оїсѣжнѡсї, ї'овѡлнѡсї/ї'овѡлнѡсї, ї'окрѣшнѡсї/ї'окрѣшнѡсї, ї'омѡгнѡсї/ї'омѡ'гнѡсї, ї'онизнѡсї/ї'онї'знѡсї, ї'охлїшнѡсї/ї'охлї'шнѡсї, їр'ен'їлѡсї/їр'ен'їлѡсї, їр'ив'ашнѡсї/їр'ив'ашнѡсї, їр'ї'ашнѡсї/їр'ї'ашнѡсї, їр'ї'їрѣмнѡсї/їр'ї'їрѣ'мнѡсї, їр'овїгнѡсї/їр'овї'гнѡсї, ї'унов'ажнѡсї/ї'унов'ажнѡсї, редѡ'внѡсї/р'едѡвнѡсї, сумѡ'рнѡсї/с'умѡрнѡсї, шї'емѣлнѡсї/шїемѣ'лнѡсї, шї'урѡбнѡсї/шїурѡ'бнѡсї, удвѡ'рнѡсї/удвѡрнѡсї, 'узалїгнѡсї/уз'алїгнѡсї, уїѡ'рнѡсї/уїѡрнѡсї, усїра'внѡсї/усїра'внѡсї, усїра'їнѡсї/усїра'їнѡсї, 'учѣвнѡсї/учѣ'внѡсї, чїсшїокр'внѡсї/ч'їсшїокр'внѡсї

(1в) 'асинхрѡнѡсї, б'езврѣгнѡсї, б'езїзузїшнѡсї, б'езук'снѡсї, б'оїог'анѡсї, б'оїомг'анѡсї, в'андр'ачнѡсї, вр'емешнѡсї, вр'лїшнѡсї, ї'анїшѡсї, їл'увонѣмѡсї, ї'олїшнѡсї, г'ур'ашнѡсї, з'аїонїшнѡсї, з'агед'ї'алѡсї, з'агр'їѡсї, з'амр'лѡсї, з'ар'ї'алѡсї, к'омѡшнѡсї, м'ам'їрнѡсї, н'аг'їшѡсї, н'аої'акѡсї, н'аїеїшѡсї, н'аїирлїшї'анѡсї, н'евѡл'кѡсї, н'егохв'ашнѡсї, н'ег'їжнѡсї, н'езїр'їнѡсї, н'еїакѡсї, н'еїовр'ашнѡсї, н'еразїовѣшнѡсї, н'еувиї'авнѡсї, н'еук'снѡсї, н'еумїшнѡсї, 'обамр'лѡсї, 'обѣснѡсї,

'обухвāшнōсї, 'окреїшнōсї, 'осушōсї, ѱ'одаїшнōсї, ѱ'одједнāкōсї, ѱ'ожельнōсї, ѱ'озамāшнōсї, ѱ'ојавнōсї, ѱ'омāмнōсї, ѱ'оїшāјнōсї, ѱ'редузēшнōсї, ѱ'рекраснōсї, ѱ'ре'цветїалōсї, ѱ'ривлāчнōсї, ѱ'р'їјāзнōсї, ѱ'устїо'їашнōсї, р'аскалāшнōсї, р'оїобāшнōсї, с'аблāснōсї, св'еобухвāшнōсї, с'имулїāнōсї, сї'онїшāнōсї, с'умрāчнōсї, ш'р'ајāшнōсї, ш'р'енуїшнōсї, 'улēднōсї, 'ужāснōсї, 'узїрēднōсї, 'укуснōсї, 'умōрнōсї, 'урбāнōсї, х'омоїенōсї, ч'емēрнōсї

(2а) бездō'лнōсї, безизнї'мнōсї, безмē'рнōсї, бенї'тнōсї, бесїō'лнōсї, бесфō'рмнōсї, бесцї'льнōсї, дешу'мнōсї, вазā'лнōсї, валї'днōсї, вискō'знōсї, їлōбā'лнōсї, їравї'днōсї, їранї'шнōсї, їрацї'лнōсї, двоїаршї'јнōсї²⁵⁰, двофā'знōсї, геїшā'лнōсї, гржā'внōсї, гуā'лнōсї, духō'внōсї, ексїрē'мнōсї, елекш'ромоїō'рнōсї, инвалї'днōсї, иншї'мнōсї, конфу'знōсї, крїсїā'лнōсї, ликō'внōсї, мобї'лнōсї, морбї'днōсї, назā'лнōсї, оддō'јнōсї, оїску'рнōсї, ѱ'озō'рнōсї, ѱ'оједї'нōсї, ѱ'олā'рнōсї, ѱ'ослō'внōсї, ѱ'рїш'вō'рнōсї, сакрā'лнōсї, сїшхї'јнōсї, ш'врдокō'рнōсї, ш'ойлокр'внōсї, ш'рōдō'јнōсї, угā'рнōсї, финā'лнōсї, формā'лнōсї

(2б) бездō'јнōсї/беззō'јнōсї, беззбрā'чнōсї/беззбрā'чнōсї, безсрā'мнōсї/бесрā'мнōсї, їромā'днōсї/їромā'днōсї, дво'б'рачнōсї/дво'б'рā'чнōсї, двоїō'лнōсї/дво'їō'лнōсї, ѱ'олā'їанōсї/ѱ'олā'їā'нōсї, св'ешō'внōсї/св'ешō'внōсї

(2в) беззвучнōсї, дво'вїднōсї, ге'рушнōсї, дї'фузнōсї, не'мушїшōсї, ѱ'омїēзнōсї, ѱ'реш'вōрнōсї, ѱ'рї'сїлнōсї, равно'звучнōсї, ћу'шїлнōсї, хеш'еро'їенōсї, ху'мāнōсї

(3а) ѱ'оїō'днōсї, хомонї'мнōсї

(3б) бездē'днōсї (беззеднōсї), їр'дōбнōсї/їрдō'бнōсї, не'д'рїжнōсї/не'д'рї'жнōсї, ѱ'о'дōбнōсї/ѱ'одō'бнōсї, ѱ'рō'ходнōсї/ѱ'рōхō'днōсї, су'сїалōсї/су'сїалōсї, уїō'днōсї/у'їоднōсї, угдō'бнōсї/угдōбнōсї

(3в) аеродина'мичнōсї, ајїуро'вїшōсї, аксиома'шїчнōсї, аку'сшїчнōсї, алеїо'рїчнōсї, але'рїчнōсї, ало'вїшōсї, ало'шїчнōсї, а'морфнōсї, анали'шїчнōсї, ана'лоїнōсї, ана'рхїчнōсї, анеїдо'шїчнōсї, ане'мичнōсї, аншїдемокра'шїчнōсї, аншїшїа'шїчнōсї, аншїроїоце'ншїрїчнōсї, а'їаршнōсї, аїа'шїчнōсї, аїодгї'кшїчнōсї, аїоли'шїчнōсї, а'їсї'ракшнōсї, а'їсурднōсї, арїсшїокра'шїчнōсї, арї'шмїчнōсї, ароїа'ншнōсї, арома'шїчнōсї, аршїрї'шїчнōсї, арха'ичнōсї, асе'їшїчнōсї, асиме'шїрїчнōсї, асшїшїма'шїчнōсї, ауш'е'ншїчнōсї, аушокрї'шїчнōсї, ахрома'шїчнōсї, дāјко'вшїшōсї, бāлā'дїчнōсї, бāндго'лāвōсї, бāро'вшїшōсї, беза'зленōсї, беззбрїжнōсї, беззвезнōсї, беззводнōсї, беззїлāвōсї, беззїлāснōсї, беззїрешнōсї, беззгеїшнōсї, беззгїмнōсї, беззгдушнōсї, беззлїчнōсї, беззлōднōсї, беззљуднōсї, беззō'бразнōсї, беззочнōсї, беззубōсї, беззув'еїшнōсї (беззув'еїшнōсї), беззурочнōсї, белō'ганōсї, белō'їунōсї, безсанōсї, безсвеснōсї, безскваснōсї, безскїчменōсї, безскїшнōсї, безскласнōсї, бескō'нфлїкшнōсї, безскућнōсї, безсмїсленōсї, безсмршнōсї, бесо'мучнōсї, бес'сїлāшнōсї, бес'сїлогднōсї, бесїо'рочнōсї, бес'сїосленōсї, бес'сїош'реднōсї, бес'сїушнōсї, бес'шћушнōсї, блāїо'временōсї, блāїо'їлāїо'љивōсї, блāїо'душнōсї, блāїорē'чївōсї, блāїорē'чїшїшōсї, блāїо'роднōсї, блēбē'шāвōсї, блēдо'лїкōсї, ге'вїчнōсї, до'сїелōсї, лō'шїчнōсї, не'мїлōсї/не'емїлōсї, о'слабелōсї, їр'енулōсї, їр'е'їреднōсї (їр'еїр'е'денōсї), раскру'їњалōсї, рē'љефнōсї/рē'љефнōсї, сā'їласнōсї, се'бїчнōсї, средо'вечнōсї, шēїр'шїлāвōсї, шї'љāшшōсї...

(4а) неоїхō'днōсї, несїосō'бнōсї, суїрō'шнōсї, ?м'рзōсї/мр'зōсї, нō'вōсї/н'овōсї

(4б) не'бāвезнōсї/необāвē'знōсї, неїзвē'снōсї/неїзвеснōсї, н'елāїоднōсї/нелāїō'днōсї, н'есēбїчнōсї/несēбї'чнōсї, с'ушнōсї/с'увшнōсї, услужнōсї/услужнōсї

²⁵⁰ Према овој именици не налазимо забележен придев, већ га конструишемо по свом осећању: двоїа'ршїјнї.

(4в) 'алавбсї, 'алькавбсї, б'алавбсї, б'анїавбсї, б'ахашбсї, бе'звременбсї, бе'зименбсї, б'езушешнбсї, б'ишнбсї, бл'искбсї, ж'албсї, ј'аснбсї, л'аїогнбсї, л'ичнбсї, не'милбсї/не'емилбсї, не'одлучнбсї, не'умеснбсї, не'умешнбсї, не'еушешнбсї, 'обавезнбсї, и'оїубнбсї, сї'арбсї, ш'анкбсї, хр'омбсї, умешнбсї

(5а) вивийа'рнбсї

(5б) а'ушохшїбнбсї/аушохшїб'нбсї

(5в) а'нїажованбсї, арїуме'нїїранбсї, арїу'меншїованбсї, афе'кшїїранбсї, бла'зїранбсї, ва'сїїшїанбсї, в'езанбсї, ве'рзїранбсї, іру'їисанбсї, геїене'рисанбсї, деко'лшїїранбсї, за'їлхнушїбсї, за'їуленбсї, неорїа'низованбсї (неорїанизованбсї), ио'грушшїв'ленбсї, ирена[']гр[а]женбсї²⁵¹, ирена'їреїнушїбсї, ире'фиенбсї, ра'зїнєв'ленбсї, ра'змазанбсї, шїре'ниранбсї, у'нифбормнбсї, фо'рсиранбсї, ш'єнушїбсї/ш'єнушїбсї

(6а) ирисїб'јнбсї

(6б) ирє'їледнбсї/ирєїлє'днбсї

(6в) бд'зичнбсї, безд'зорнбсї, безнд'челнбсї, безрд'зложнбсї, бесд'веснбсї, бесїрє'дмешнбсї, зад'авнбсї, зад'блуднбсї, нд'ликбсї, незд'збрнбсї, ири'носнбсї/ири'носнбсї, ири'сшїуїнбсї, рд'звбјнбсї, рд'згвојнбсї, расїлї'нулбсї – м'їсаонбсї

(7а) бд'јнбсї, бл'уднбсї, бд'јнбсї, бд'рнбсї, інд'јнбсї, двб'јнбсї, жд'ркбсї, жд'рнбсї, кб'внбсї, крд'јнбсї, илб'внбсї, рд'јнбсї, смє'рнбсї, сшївд'рнбсї, шд'јнбсї, шд'вд'рнбсї, шрд'јнбсї, шрд'јнбсї, у'мнбсї, ху'чнбсї, цї'льнбсї, чд'јнбсї, чд'лнбсї

(7б) вї'днбсї/в'їднбсї, іб'јнбсї/їб'јнбсї, зв'учнбсї/зв'учнбсї, јд'рбсї/јд'арбсї, м'д'знбсї/мд'знбсї, иб'лнбсї/иб'лнбсї

(7в) б'єднбсї, б'учнбсї, г'днбсї, г'дшїбсї, зн'анбсї, сї'дльнбсї, с'ушнбсї

(8а) блд'їбсї, бд'днбсї, вд'жнбсї, вальд'нбсї, врє'днбсї, іб'рдбсї, іб'ркбсї, ір'кбсї, ір'дбсї, гд'жнбсї, гд'рнбсї, јд'кбсї, јє'дрбсї, квд'рнбсї, крд'њбсї, крд'шїбсї, меку'шнбсї, млд'кбсї, му'шнбсї, нд'їлбсї, нд'їбсї, нє'мбсї, ирє'кбсї, рд'внбсї, свє'шїбсї, сє'дбсї, сї'вбсї, слд'нбсї, срд'слбсї, швр'дбсї, шд'шїбсї, цє'л[б]сї²⁵², црд'нбсї, шш'урбсї

(8б) іл'уїбсї/ілу'їбсї, іњ'илбсї/іњ'їлбсї, грд'їбсї/грд'аїбсї, л'єњбсї/лє'њбсї

(8в) ж'ивбсї, л'удбсї, мл'адбсї, м'удрбсї, св'ешїлбсї

(9в) аларма'ншїнбсї, амдивале'ншїнбсї, блаїсло'венбсї, вале'ншїнбсї, варија'ншїнбсї, вехеме'ншїнбсї, вибра'ншїнбсї, іала'ншїнбсї, іо'лембсї, девїја'ншїнбсї, деце'ншїнбсї, домина'ншїнбсї, доре'ченбсї, евиде'ншїнбсї, еквивале'ншїнбсї, еквидисшд'ншїнбсї, индоле'ншїнбсї, исшї'јенбсї, некомїешє'ншїносшї, ишїешє'ншїнбсї, ирєїлешє'нбсї, ирикри'венбсї, раздї'јенбсї, развє'генбсї, разри'венбсї, ра'сцвалбсї, савї'јенбсї, скри'венбсї, сли'венбсї, сшуд'генбсї, уди'јенбсї, уви'јенбсї, чув'венбсї, ша'ренбсї

Од дублетних мотиватора су:

(1–2а) аушїокефд'лнбсї, банд'лнбсї, безидє'јнбсї, бескрд'јнбсї, вердд'лнбсї, вишїд'лнбсї, вишєслб'јнбсї, вулїд'рнбсї, ірозомб'рнбсї, државошївб'рнбсї, душїшрд'јнбсї, живошївб'рнбсї, идє'јнбсї, извб'рнбсї, једнобд'јнбсї, јунд'чнбсї, крайкошрд'јнбсї, кулш'урнбсї, кућє'внбсї, леїд'лнбсї, лежє'рнбсї, лицемє'рнбсї, луцї'днбсї, љубомб'рнбсї, малобрб'јнбсї, малокрд'внбсї, малошрд'јнбсї, масб'внбсї, милозв'учнбсї, милокрд'внбсї, мирошївб'рнбсї, мноїобрб'јнбсї, модд'лнбсї, модє'рнбсї, морд'лнбсї, мрзовб'љнбсї, обд'лнбсї, оїрб'мнбсї, окб'лнбсї, оїб'јнбсї, ипарадоксд'лнбсї, иасї'внбсї, иерфш'днбсї, иравносна'жнбсї, иравосна'жнбсї, иримд'рнбсї, ироизвб'љнбсї,

²⁵¹ Омашком штампано „пренадраженбст“ према ирена'грджен.

²⁵² Омашком штампано без дужине.

їунокр'внѡсї, ре'лнѡсї, својевѡ'льнѡсї, сїтерї'лнѡсї, суйїшї'лнѡсї,
їрансценденї'лнѡсї, файї'лнѡсї, фикїї'внѡсї, хладнокр'внѡсї

(1-2б) б'езбрѡ'јнѡсї/безбрѡ'јнѡсї, бескр'внѡсї/де'скр'внѡсї, бесїр'внѡсї/
бе'сїравнѡсї, гружевнѡсї/грудж'евнѡсї, душ'евнѡсї/душ'евнѡсї, зимомѡ'рнѡсї/
зимомѡ'рнѡсї, књиж'евнѡсї/књ'иж'евнѡсї, лицем'евнѡсї, муж'евнѡсї (м'уж'евнѡсї),
ошїро'умнѡсї/ошїро'умнѡсї/ошїро'умнѡсї, їреком'евнѡсї/їреком'евнѡсї,
руш'евнѡсї/руш'евнѡсї, самовѡ'льнѡсї/самовѡ'льнѡсї, слободо'умнѡсї/слободо'умнѡсї,
усї'лнѡсї/усї'лнѡсї

(1-2в) б'есїїднѡсї/де'сїїднѡсї, їл'ом'азнѡсї/їл'ом'азнѡсї, 'им'унѡсї,
к'рвож'еднѡсї/к'рвож'еднѡсї, чудо'вїшнѡсї/ч'удовїшнѡсї

(1-3а) лакое'рнѡсї, немилоср'днѡсї, нейрохѡ'днѡсї, їравов'евнѡсї, сујев'евнѡсї

(1-3б) б'езн'аднѡсї/безн'аднѡсї, безоблї'чнѡсї/безо'блїчнѡсї, к'орїснѡсї/
ко'риснѡсї/корї'снѡсї, к'ужнѡсї/к'ужнѡсї, мало'вернѡсї/малое'вернѡсї, о'дврайнѡсї/
одвр'айнѡсї, їобѡ'жнѡсї/їобѡ'жнѡсї, ра'зврайнѡсї/развр'айнѡсї, родол'убнѡсї/
родол'убнѡсї, узаї'амнѡсї/узаї'амнѡсї

(1-3в) 'адекв'айнѡсї/адекв'айнѡсї, а'куїнѡсї/а'куїнѡсї, 'аїсолуїнѡсї/
аїсолуїнѡсї, безусїешнѡсї, б'есїошї'еднѡсї/бесїошї'еднѡсї, бл'аїод'айнѡсї/
блаїо'д'айнѡсї, веро'в'айнѡсї/веро'в'айнѡсї, врайнѡ'ломнѡсї, їоро'їаднѡсї, г'оконѡсї/
до'конѡсї, г'осїїжнѡсї/до'сїїжнѡсї, з'акрж'л'алѡсї/з'акрж'л'алѡсї, з'ахукї'алѡсї/
захукї'алѡсї, м'оної'днѡсї (моно'їднѡсї), н'едосїїжнѡсї/недо'сїїжнѡсї,
н'езн'айнѡсї/не'знаїнѡсї, 'окруїнѡсї/о'круїнѡсї, їошїр'еснѡсї/їошїр'еснѡсї,
їр'озр'ачнѡсї/їр'озр'ачнѡсї, їр'ос'едѡсї (їр'ос'едѡсї), р'езолуїнѡсї/резолуїнѡсї,
сї'ереоїїнѡсї/сї'ереоїїнѡсї, с'улудѡсї/с'улудѡсї, чудно'в'айнѡсї/ч'удно'в'айнѡсї

(1-4б) ї'осл'ушнѡсї/ї'осл'ушнѡсї

(1-4в) г'осаднѡсї/г'осаднѡсї, ж'ив'ахнѡсї/ж'ив'ахнѡсї, 'изуз'ейнѡсї
(їзуз'ейнѡсї), 'индискр'ейнѡсї/индискр'ейнѡсї, н'акар'аднѡсї/н'акар'аднѡсї,
р'аз'умнѡсї/р'аз'умнѡсї, с'ї'їшнѡсї/с'ї'їшнѡсї, с'рд'ачнѡсї/с'рд'ачнѡсї,
'узлеїр'еш'алѡсї/узлеїр'еш'алѡсї, ч'арѡ'днѡсї/ч'арѡ'днѡсї

(1-5а) доброї'вѡ'рнѡсї, зн'айнѡсї/зн'айнѡсї

(1-5в) 'излок'анѡсї/ї'злок'анѡсї

(1-6а) нейрѡ'д'їнѡсї, їрозї'рнѡсї

(1-6б) бесїр'екїднѡсї/бесїр'екї'днѡсї, бесїр'ек'орнѡсї/бесїр'ек'орнѡсї,
досї'о'їнѡсї/до'сї'о'їнѡсї, з'ам'амнѡсї/зам'амнѡсї, недосї'о'їнѡсї/недо'сї'о'їнѡсї,
нейрї'сї'о'їнѡсї/нейрї'сї'о'їнѡсї, ї'ол'ейнѡсї/ї'ол'ейнѡсї, сусї'авнѡсї/сусї'авнѡсї

(1-6в) безн'а'дежнѡсї/б'езна'дежнѡсї, н'аїлу'вѡсї (н'аїлу'вѡсї), недѡ'сї'уїнѡсї/
н'едосї'уїнѡсї, н'ейр'ел'еднѡсї/нейр'ел'еднѡсї, н'ейр'екїднѡсї/нейр'екїднѡсї,
нейрї'лїчнѡсї, н'ейрол'азнѡсї/нейрѡ'лазнѡсї, їр'езїрнѡсї/їр'езїрнѡсї, р'аз'блуднѡсї/
р'аз'блуднѡсї

(1-8а) мої'їнѡсї

(1-8б) м'аї'їнѡсї/маї'їнѡсї, їр'ем'удрѡсї/їр'ем'удрѡсї, ї'ан'їнѡсї/
ї'ан'їнѡсї

(2-3б) безвѡ'льнѡсї/де'звольнѡсї, дисїро'умнѡсї/дисїро'умнѡсї/дисїро'умнѡсї,
блаїозв'учнѡсї/блаїозв'учнѡсї, дубоко'умнѡсї/дубоко'умнѡсї, крайнѡ'умнѡсї/
крайнѡ'умнѡсї/крайнѡ'умнѡсї, лако'умнѡсї/лако'умнѡсї/лако'умнѡсї,
монолї'їнѡсї/монолї'їнѡсї, їлїшкѡ'умнѡсї/їлїшкѡ'умнѡсї, слабо'умнѡсї/
слабо'умнѡсї

(2-3в) де'з'умнѡсї/де'з'умнѡсї, веле'умнѡсї/веле'умнѡсї, коло'рїїнѡсї,
їуїо'умнѡсї/їуїо'умнѡсї

(2-3-8в) їро'муклѡсї/їро'муклѡсї

- (2–6а) *дослѣ'внѣсѣ, ѿродѣ'рнѣсѣ*
 (2–6б) *ѹ'словнѣсѣ/услѣ'внѣсѣ*
 (2–6в) *веродѣ'сѣѡјнѣсѣ/веродо'сѣѡјнѣсѣ, ѿѡ'јмѣвнѣсѣ/ѿѡ'јмѣвнѣсѣ*
 (2–8а) *дорѣ'слѣсѣ, урѣ'слѣсѣ*
 (2–8б) *забрѣ'клѣсѣ/за'брѣклѣсѣ, набрѣ'клѣсѣ/на'брѣклѣсѣ, негорѣ'слѣсѣ/недо'рѣслѣсѣ, ѿѡ'гмѹ'клѣсѣ/ѿѡ'гмѹ'клѣсѣ, ѿро'зѣ'блѣсѣ/ѿро'зѣ'блѣсѣ*
 (2–8в) *ѿри'рѣслѣсѣ*
 (3–4а) *љубѣ'знѣсѣ, неѿѡѡ'гнѣсѣ, неѿѡѡ'бнѣсѣ, неѿѡ'гнѣсѣ, неѿѡ'бнѣсѣ, сѣѡсѡ'бнѣсѣ*
 (3–4б) *'извеснѣсѣ/извѣ'снѣсѣ, мило'срднѣсѣ/м'илосрднѣсѣ/миносрднѣсѣ, 'одлучнѣсѣ/одлѹ'чнѣсѣ, ѿреѿѡ'добнѣсѣ/ѿреѿѡѡ'бнѣсѣ, ѿроѿ'зводнѣсѣ/ѿроѿизвѡ'гнѣсѣ*
 (3–4в) *ба'крѣнѣсѣ/б'акрѣнѣсѣ, бе'живѡѿнѣсѣ/б'еживѡѿнѣсѣ, безѿра'ничнѣсѣ/б'езѿраничнѣсѣ, безѿ'злазнѣсѣ/б'езѿизлазнѣсѣ, б'ескомѿромиснѣсѣ/бескомѿро'миснѣсѣ, б'ескѡначнѣсѣ/беско'начнѣсѣ, б'ескориснѣсѣ/бес'скориснѣсѣ, б'есловеснѣсѣ/бесло'веснѣсѣ, б'есѿѡвраѿнѣсѣ/бесѿѡ'враѿнѣсѣ, б'есѿѡмоћнѣсѣ/бес'сѿѡмоћнѣсѣ, б'есѿелеснѣсѣ/бесѿе'леснѣсѣ, бр'емениѿѡсѣ/бременѿ'ниѿ[ѡ]сѣ²⁵³, е'фикаснѣсѣ/ефи'каснѣсѣ, једно'гласнѣсѣ, једно'душнѣсѣ, масѿи'љавѣсѣ, н'еѹљуднѣсѣ/неѹ'људнѣсѣ, неѹ'ѿѿнѣсѣ/н'еѹѿѿнѣсѣ, н'еѹреднѣсѣ/неѹ'реднѣсѣ, н'еѹцелисходнѣсѣ/неѹцели'сходнѣсѣ, ѿѡ'гроднѣсѣ/ѿѡ'гроднѣсѣ, ѿре'ѿѹнѣсѣ/ѿре'ѿѹнѣсѣ, ѿре'чѣснѣсѣ, цели'сходнѣсѣ/ѹ'елисходнѣсѣ*
 (4–7а) *ѿрѡ'знѣсѣ, ѿѡ'мнѣсѣ*
 (4–7б) *вѣ'рнѣсѣ/в'ернѣсѣ, вѡ'љнѣсѣ/в'ольнѣсѣ, ѿнѣ'внѣсѣ/ѿн'евнѣсѣ, мл'ечнѣсѣ/млѣ'чнѣсѣ, х'рлѣсѣ/хр'лѣсѣ*
 (4–7в) *бр'ѿжнѣсѣ/бр'ѿжнѣсѣ, в'ѿѿнѣсѣ, ј'ешнѣсѣ, л'ажнѣсѣ, н'ѣжнѣсѣ/н'ежнѣсѣ*
 (4–8б) *ј'еѿкѣсѣ/ј'е'ѿкѣсѣ*
 (3–5а) *аѿѿѡнѡ'мнѣсѣ*
 (3–5в) *за'кѡшенѣсѣ*
 (3–6в) *бе'сѿреграсуднѣсѣ/бесѿрегрѣ'суднѣсѣ, за'клѡниѿѡсѣ, до'сѿѿѿѿнѣсѣ/до'сѿѿѿѿнѣсѣ, ѡмлиѿѡ'вѣлѣсѣ/ѡ'млиѿѡвѣлѣсѣ, ѿѡмахнѿ'ѿѿалѣсѣ/ѿѡмахнѿ'ѿѿалѣсѣ, ѿѡ'себнѣсѣ, ѿро'лазнѣсѣ/ѿрѡ'лазнѣсѣ, р'ѡдинѣсѣ (ра'динѣсѣ),*
 (3–9в) *виѡ'ленѿнѣсѣ/виѡле'нѿнѣсѣ, виру'ленѿнѣсѣ/вируле'нѿнѣсѣ, двѡвале'нѿнѣсѣ/двова'ленѿнѣсѣ, диве'рѿенѿнѣсѣ/диверѿе'нѿнѣсѣ, конкуре'нѿнѣсѣ; ж'енскѣсѣ, ѿ'ѹдскѣсѣ, м'ѿшкѣсѣ, у'сахлѣсѣ*
 (4–6в) *неѿрѿ'роднѣсѣ, ѿр'ѿѡгнѣсѣ, ѿѿ'сѿѿѡшнѣсѣ/ѿѿ'сѿѿѡшнѣсѣ – з'ѿразнѣсѣ/з'ѿразнѣсѣ*
 (4–9в) *с'ѿровѣсѣ (сѿ'ровѣсѣ)*
 (6–7а) *рѣ'внѣсѣ*
 (7–8а) *зрѣ'чнѣсѣ, мрѣ'чнѣсѣ, мѿ'знѣсѣ, сѿѡ'јнѣсѣ*
 (7–8б) *ѿр'гѡсѣ/ѿр'гѡсѣ*

Најпре ћемо размотрити односе између мотивних и твореничких ликова. Придеви из група (1) и (2), с дугим ПОС и краткоћом пред њим, за разлику од осталих група, већински узимају колумнални лик, прогредирајући своје МА до суфикса. Тако чине и они из групе (7), који немају слога пред дужином. То је показатељ да је дужина ПОС значајан фактор атракције МА, мада имамо и немали број примера без алтернације. Део њих би, чини се, могао носити и прогредирано МА (нпр. *к'ѡмѡѿнѣсѣ, ѿ'ѡмѡмнѣсѣ, ѿр'ивлѣчнѣсѣ...*), али никако не и они од глаголских придева (као **замр'лѣсѣ, зарђалѣсѣ,*

²⁵³ Омашком штампано без дужине.

*йрецевейалосї; *танў'шбсї, найейосї*²⁵⁴) и греколатинизама без експлицитног суфикса (**асинхрб'носї, сїонїаносї, урбаносї, уп. могуће комб'иносї*).

Малобројни примери из ових група, можда као одраз недоследног нормирања, имају кратке ПОС *н'ејакбсї, 'окреїнбсї, 'осуїбсї, й'одаїнбсї*²⁵⁵ – *дво'виднбсї, равно'звучнбсї, хейеро'тенбсї*.

2.1.146.2. Примери из осталих група већински задржавају мотивно МА, што значи да су алтернације као *йоїб'днбсї ~ йо'їоган, неоїхб'днбсї ~ н'еоїходан, ауїохїб'нбсї ~ ауїох'хїон*², у којима осим прогресије имамо и дужење ПОС, на самом рубу прозодије овог творбеног модела. Може се, ипак, претпоставити и да није реч о несистемској појави, већ о нереалним краткоћама мотивних придева, на шта посебно упућује и даје му кредибилност непреврело стање у прозодији придева на *-ан*.²⁵⁶

Примери од кратких једносложних основа, типа *ј'аснбсї* (4), не прогредирају МА, као ни глаголски придеви (5). Изузетак су *нб'вбсї/н'овбсї* и *йб'мнбсї*, с дужењем.

Група (6), без обзира на дужину ПОС фаворизује мотивни лик; у *зб'бавнбсї ~ зб'баван*² и др. имамо чак и краћење ПОС.

Изведенице од придева с дублетизмом у коме је једна варијанта с иницијалним МА – радије ће алтернирати то МА него оно унутаросновинско: *бесїрб'киднбсї/бесїрекї'днбсї, бесїрб'корнбсї/бесїрекб'рнбсї, досїб'јнбсї/дб'сїб'јнбсї, зб'мамнбсї/замб'мнбсї, недосїб'јнбсї/недб'сїб'јнбсї, неїрї'сїб'јнбсї/неїрїсїб'јнбсї, су'сїавнбсї/су'сїб'внбсї*. С друге стране, код група које у приближно једнакој мери преферирају колумнални лик науштрб мотивног, као дублети ће такође приближно равномерно чувати иницијално или унутаросновинско МА – *б'езбрб'јнбсї/безбрб'јнбсї, др'ужб'внбсї/др'ужб'внбсї, душе'внбсї/д'ушб'внбсї, књижб'внбсї/књ'ижб'внбсї, мужб'внбсї (мужб'внбсї), рушб'внбсї/р'ушб'внбсї : бескр'внбсї/бе'скр'внбсї, бесїрб'внбсї/бе'сїравнбсї, зимоб'рнбсї/зимо'мбрнбсї, йрекомб'рнбсї/йреко'мбрнбсї, самовб'љнбсї/само'вб'љнбсї, слободоу'мнбсї/слободо'умнбсї, усїб'внбсї/у'сїб'внбсї* (ту спадају и сви примери из (1–3б)), а сличан однос, мада с мање бројним примерима, имамо и у *'извеснбсї/извб'снбсї, 'одлучнбсї/одлб'чнбсї : йрейб'годнбсї/йрейб'дб'нбсї, йроу'зводнбсї/йроу'звб'днбсї*, с кратким ПОС мотиватора.

Једносложни дуги придеви с почетним МА, иако већином преносе МА, у малобројним примерима то не чине, мада, мислимо, није мимо језичког осећања ни *б'у'чнбсї, сїб'љнбсї*... Ни овде трпни придеви не преносе МА (*г'анбсї, г'аїшбсї*), а *зн'анбсї* чак и скраћује ПОС.

Та тежња је ипак јача код деадјектива из групе (8)²⁵⁷, мада ту до краћења – и то с регресијом МА, једином у овом творбеном моделу – долази махом у лексичким примерима, док би то код осталих било сасвим необично (**г'ужнбсї, *н'ембсї*), а у вишесложним (као *ваљб'нбсї, меку'шнбсї*), сматрамо, и немогуће.

Мада изведенице из групе (9), с претсуфиксалним МА и краткоћом ПОС, делују прозодијски хомогено – носе мотивно МА, оне се суштински веома разликују. Домаће речи, било да су у питању оне од трпних или од описних придева, регредирају МА (*ша'ренбсї ~ шарб'н-, љ'угскбсї ~ љ'угскї*², па и *хр'омбсї, ши'љаїшбсї* према флективним дублетима мотиватора) и тако блокирају успостављање лика с краткоћом

²⁵⁴ Ово важи и за глаголске придеве с неиницијалним МА (група 5), који никада не померају МА.

²⁵⁵ И у необичној творби *с'умрлбсї* очекивали бисмо дуг ПОС (уп. *з'амрлбсї, 'обамрлбсї*).

²⁵⁶ Речит је и дублет *й'ослүшнбсї/йослү'шнбсї ~ й'ослүшан/й'ослүшан*, у којем не долази до прогресије МА варијанте код које се то очекује, већ код лика с краткоћом ПОС. Ако је лик *й'ослүшан*² реалан, онда се пре може очекивати *й'ослүшнбсї*².

²⁵⁷ Речи из ове групе, будући да се код њих мотивно МА подудару с колумналним, поделили смо у три типа на основу постојања алтернација (краћења ПОС с регресијом МА).

и МА пред суфиксом (уп. и *ре'внѡсѣ̄ ~ ре'ван²*). Но, оне страног порекла, на *-нѣ̄нѡсѣ̄*, као *девија'нѣ̄нѡсѣ̄*, *деце'нѣ̄нѡсѣ̄*, од тога привидно одступају, будући да је реално, нормативно непризнато МА у њима *девијд'нѣ̄нѡсѣ̄*, *деце'нѣ̄нѡсѣ̄*, које се подудара с домаћим основама. У *конкуре'нѣ̄нѡсѣ̄ ~ конку'ренѣ̄ан²* имамо чак и прогрессију МА до суфикса. Ипак, у једном домаћем примеру, можда омашком, имамо претсуфиксално МА: *ѣ̄реѣ̄лѣ̄ше'нѡсѣ̄*.

2.1.146.3. У примерима *ѣ̄ре'нулѡсѣ̄*, *ѣ̄умешнѡсѣ̄*, *шеѣ̄р'ѣ̄лѣ̄авѡсѣ̄* и *ѣ̄у'сѣ̄ѡшнѡсѣ̄/ѣ̄у'сѣ̄ѡшнѡсѣ̄*, *ч'арѡбнѡсѣ̄/ч'аробнѡсѣ̄* МА не одговара мотивном; у *враѣ̄ѡ'ломнѡсѣ̄*, *зѣ̄блуднѡсѣ̄*, *једно'ласнѡсѣ̄*, *једно'душнѡсѣ̄*, *ѣ̄ре'чѣ̄снѡсѣ̄*, *ѣ̄ри'рѣ̄слѡсѣ̄*, *раскру'ѣ̄њалѡсѣ̄* према мотивном дублетизму имамо само један лик; у *не'милѡсѣ̄/н'емилѡсѣ̄*, *ѣ̄р'енѣ̄лѡсѣ̄/ѣ̄ренѣ̄лѡсѣ̄*, *ѣ̄ре'ѣ̄реднѡсѣ̄* (*ѣ̄реѣ̄ре'генѡсѣ̄*) према инваријантном мотиватору имамо творенички дублетизам.

Код речи *дво'виднѡсѣ̄*, *за'глухнуѣ̄ѡсѣ̄*, *н'аѣ̄еѣ̄ѡсѣ̄*, *н'ејакѡсѣ̄*, *'окреѣ̄нѡсѣ̄*, *'осуѣ̄ѡсѣ̄*, *ѣ̄'одаѣ̄нѡсѣ̄*, *ѣ̄'ожельнѡсѣ̄*, *ѣ̄'онизнѡсѣ̄/ѣ̄'онѣ̄знѡсѣ̄*, *ѣ̄'осебнѡсѣ̄*, *ѣ̄рена[']гр[ѣ̄]женѡсѣ̄*, *ѣ̄рена'ѣ̄реѣ̄нуѣ̄ѡсѣ̄*, *ѣ̄ре'фињенѡсѣ̄*, *ѣ̄ри'сѣ̄ѡуѣ̄нѡсѣ̄*, *равно'звучнѡсѣ̄*, *рѣ̄'згвојнѡсѣ̄*, *ра'змазанѡсѣ̄*, *ѣ̄ре'нирѣ̄нѡсѣ̄*, *фо'рсирѣ̄нѡсѣ̄*, *хеѣ̄ѡ'ро'тенѡсѣ̄* и *бесѣ̄рѣ̄'внѡсѣ̄/бе'сѣ̄равнѡсѣ̄*, *г'оконѡсѣ̄/до'конѡсѣ̄*, *'излокѣ̄нѡсѣ̄/и'злокѣ̄нѡсѣ̄*, *рѣ̄'зблуднѡсѣ̄/р'азблуднѡсѣ̄*, *с'улудѡсѣ̄/су'лудѡсѣ̄*, *су'сѣ̄ѡавнѡсѣ̄/су'сѣ̄ѡѣ̄'внѡсѣ̄* – уочавамо краткоће наместо мотивних дужина на ПОС или пенултими основе, а код *незѣ̄'зорнѡсѣ̄* дужину коју нема мотиватор (уп. *незѣ̄'зоран*, *безѣ̄'зоран*). Примери као *ш'ѣ̄нуѣ̄ѡсѣ̄/ш'ѣ̄нуѣ̄ѡсѣ̄* упућују на то да је у питању свесна њихова ревизија, али је она спроведена недоследно: у једним примерима пред дугим *-ѡсѣ̄* (*-ѣ̄н-*), а у другима пред два дуга слога *-ѣ̄нѡсѣ̄* (*-ѣ̄рѣ̄н-*), наместо којих би се очекивало **ѣ̄ре'нѣ̄рѣ̄нѡсѣ̄*, **фо'рсѣ̄рѣ̄нѡсѣ̄*.

Према дублетном јављању дужине у мотиватору имамо само кратко *зѣ̄'давнѡсѣ̄*, *коло'риѣ̄нѡсѣ̄*, *ѣ̄ри'ѡднѡсѣ̄* и дуго *за'кѡшенѡсѣ̄*, *ѣ̄ре'чѣ̄снѡсѣ̄*, *ра'зѣ̄нѣ̄вљенѡсѣ̄*, а према инваријантној дужини у мотиватору имамо дублетно *ѣ̄ри'носнѡсѣ̄/ѣ̄рѣ̄'носнѡсѣ̄*, *ре'љефнѡсѣ̄/ре'љефнѡсѣ̄*²⁵⁸, *су'сѣ̄ѡалѡсѣ̄/су'сѣ̄ѡалѡсѣ̄*. У *н'еувиѣ̄јавнѡсѣ̄* и *ѣ̄'ојавнѡсѣ̄* такође очекујемо дужине ПОС, ако не и прогрессију до суфикса.

Недоследности и у МА и у квантитету у поређењу с мотивним придевом имамо у *ѣ̄усѣ̄ѡ'ѣ̄ашнѡсѣ̄* и *ѣ̄'имѣ̄нѡсѣ̄*, *неѣ̄рѣ̄'личнѡсѣ̄*, *неѣ̄рѣ̄'роднѡсѣ̄*.

2.1.147. Суфикс *-носѣ̄*

Прогредирано МА у *двоѣ̄арѣ̄ѣ̄'јнѡсѣ̄* и *ѣ̄арѣ̄ѣ̄'јносѣ̄*, као и (условно узето) мотивно МА у *ѣ̄р'егнѡсѣ̄*, одговара расподели која важи за суфикс *-ѡсѣ̄*.

2.1.148. Суфикс *-уѣ̄*

Иницијално МА, пред ПОС, носе речи *к'олуѣ̄*, *ѣ̄'рхуѣ̄*, *ѣ̄р'енуѣ̄*, с дугим суфиксом *-ѣ̄ѣ̄*.

2.1.149. Суфикс *-аѣ̄*

Све именице с овим суфиксом, иначе малобројне, имају ПЛ *а'ѣ̄*: *ѣ̄'олѣ̄ѣ̄*, *ду'скаѣ̄*, *же'нскаѣ̄*, *ли'јаѣ̄*, *маѣ̄ѡ'раѣ̄*, *ѣ̄р'ѣ̄ѣ̄ѣ̄*. Са суфиксом *-гаѣ̄* је *ср'ндѣ̄ѣ̄*.

2.1.150. Суфикс *-иѣ̄*

Суфикс *-иѣ̄* доста је плодан; њиме се гради петстотињак именица, од разних основа, али су то највећма деноминали. У грађу смо, осим лексема које су дате као засебне одреднице, уврстили и множинске форме на *-иѣ̄* дате под одредницама које означавају младунче животиње, нпр. *ѣ̄р'ѣ̄се ~ ѣ̄р'асиѣ̄*. (На исти начин смо третирали и тако донесене збирне именице са *-аѣ̄* и *-је.*) Код Маретића (1899: 316–317), а с оградом и код Николића (1970: 74–75), овај суфикс је раздвојен према дужини (*-иѣ̄* : *-ѣ̄ѣ̄*), с којим

²⁵⁸ РСЈ07 нуди и *ре'љефѣ̄н*.

поступком Клајн (2003) раскршта, будући да код обају суфикса имамо исте врсте мотивних речи, значења и сл., наравно и квантитетско уједначавање, које је пресудни фактор. Ипак, у односу на старију грађу, данас увиђамо и један новији тип речи, који заиста одликује обавезна дужина (*кри'мић*, о коме в. ниже).

2.1.150.1. У погледу квантитета суфиксалног слога (1) око 57% чине краткоће, (2) 7% дужине, а (3) чак 36% дублети. То су ове речи:

(1) *амба'рић, анђе'лић, багња'чић, ба'рјачић/барја'чић, баро'нић, бело'кајић, бео'чужић, би'волић, биле'шић, би'серић, близа'нчићи, до'дежић/до'дежић, бока'лић, боко'рић, бра'боњчић/брабо'њчић, бра'ашић, брежу'љчић, брија'чић, будрежић, буква'рић, буке'шић, бу'лдожић, ду'ључић (ду'љу'чић), дуна'рић, дусе'нић, ваја'шић, ва'љушчић, ва'љчић, ве'веричић, ве'зић, ви'шезић, ви'шчић, ви'хо'рић, влас'те'лић, Влашићи, војни'чић, воћња'чић, во'шчић, вра'то'лић, вр'шложић, ву'јић, ву'чић, њавра'нић/њавранић, њаву'нић, њаздић, њале'дић, њлу'мчић, њодишња'чићи, њоло'брадић, њоло'џрдић, њолу'дић, њосџода'рић, њр'те'чић, њребе'нић, њр'личић, њрудња'чић, Гр'чићи, њу'шче'рић, њу'шчићи, дече'рић/дече'рић, де'њчић, де'сџо'шић, де'ша'љић, де'шић, деча'рчић, деча'чић, дивља'чић, димња'чић, дина'рић, ди'речић, дл'анић, добо'шић/до'бошић, до'ађа'јић, дога'чић, докса'шић/до'ксашић, докуме'нић, до'рашић/до'рашић, до'чић, дошља'чић, ду'кашић, ду'јић, ду'ћа'нић, ду'шечић, ђаво'лић, ђевре'чић, ђерга'нић, ђе'рђефић, жа'јић, живо'шић, жу'шо'кљунић, за'клојић, зало'ја'јић, замо'рчићи, замо'шу'љчић, за'овић, за'овичић, зна'чић, иве'рић, јаво'рић, ја'ја'њчић, ја'рчић, јас'те'рдић, ја'сџучић, је'зичић, јуна'чић, јун'чић, каве'зић (ка'везић), ка'ишић, кана'лић, кан'ша'рић, ка'јић, кес'те'нић, клобу'чић, кова'чић, ко'вчежић, коко'шић, кола'чић, ко'либрић/коли'брић, колу'шић, ко'лчић/ко'лчић, кома'дић, ко'нојчић/коно'јић, ко'нчић/ко'нчић, ко'јић, кора'чић, корба'чић, коси'рић, ко'шле'шић, ко'шу'рић, коша'рић, кра'ју'љић, кра'јцарић/кра'јца'рић, крас'та'вчић, кре'вешчић/кре'вешчић, кри'лашић, кри'ста'лић, кри'ста'шић, крча'жић, ку'кавичић, кула'шић, кундачић/кунда'чић, ку'јић/ку'јић, ку'рвић, курја'чић, ку'шчић, ку'јић, кучићи, лабу'дић, ласичић (ласичић), лас'тавић, лас'тавичић, лас'та'рић, лахо'рић, ле'вчић, ле'њи'рић, лей'ши'рић, лешни'чић, ли'сичић, ли'сичићи, локва'њић, ло'кумић/локу'мић, ло'нчић, лу'јежић, лу'чић, ма'ја'рчић, манас'ти'рић, ма'чић, ма'чићи, ме'гведић, меху'рић, ме'чићи, младун'чићи, млека'рић, мунди'рић, на'борић, нара'мчић/на'рамчић, наредни'чић, но'вчић, но'шесић, обру'чић, о'внић, окра'јчић/о'крајчић, о'лучић, орма'рић, о'шочић, њаке'шић, ња'јучић, ња'рошчић, ња'шу'љчићи, ња'чићи, њи'лићи, њо'гво'љчић, њо'ја'сић, њокло'јић/њо'клојић, њоле'ша'рчићи, њо'шочић, њр'асићи, њр'аунучићи, њре'трачић, њри'шчић, њрозо'рић, њр'случић/њр'случић, њр'шић, њс'ић, њш'ић, њу'јо'љчић/њу'јо'љчић, њу'јић, ра'нчић, ра'чић, реме'нић, р'исић, рука'вић, ру'јић, ручни'чић, сама'рић, са'ндучић, сво'дић, свр'ачић, свр'глић, сеља'чић, се'јешчић, с'ес'тирић, с'ес'тиричић, сино'вчић, сироч'ић, сока'чић, соко'лић, сому'нић, сџи'хић, сџома'чић, сџру'чић, сџу'ден'шић, сун'ђерић, су'јлен'шић, шабле'шић, шава'нић/ша'ванић, шала'сић, ша'њи'рић, ш'во'рић, ш'ежа'чић, ш'елићи, ш'е'јићи, ш'е'те'рдић, ш'иквић, ш'о'д'олчић/ш'одо'лчић, ш'о'јић, ш'р'бушић, ш'р'то'вчић, ш'ру'јић, ш'уне'лић, ш'у'рић, ш'иле'рић, ш'о'шкић, ш'у'јић, ш'урићи, ш'урчић, у'брусчић, у'војчић, у'ја'рчић, у'ље'нић, у'злић, у'нучић, у'ш'и'ји'чић, фе'ње'рић, фи'ши'љић, фл'ер'шић, ханца'рић, ходни'чић, џ'арић, џ'и'јић, црв'енкајић, црвено'кајић, црно'очић, цр'нчић, ча'влић, ча'вчић, ча'нчић, чарга'чић, ча'сић, ча'с'овниччић/ча'с'овниччић, чво'рчић, че'кићи, чи'бучић/чи'бучић, чиновни'чић/чи'новниччић, чове'чић/чо'вечић, чока'њић, чу'је'рчић, чу'јић, џа'чић, ша'нчић/ша'нчић, ша'то'рић, шева'рић, ше'тр'шић, ше'ју'шић, ши'ја'рчић, ш'ља'х'шић, ши'еку'лан'шић/ши'екула'нић, шрайне'лић, шу'јић, шура'чић,*

(2) *зл'ић; да'сић, бра'вић, њла'вић, њо'лић, њо'лић, њра'дић, њр'лић, њр'мић, де'чкић, до'брић, гро'зјић, же'нскић, жи'рић, жу'њић, ка'фић, ко'њић, кра'јић, кри'мић, њу'дић, ма'лић, ми'нић, мла'дић, њо'лић, њо'јић, њо'рнић, сла'дић, сла'дић, сле'јић, ша'б'лић, хо'мић, хра'мић, шкем'ди'ћи, шко'љић, ш'љи'вић*

фл'ерџић, ц'арић, ц'иџић, цр'нчић, ч'асић, чво'рчић, ца'чић, ш'анчић/ша'нчић, шљ'ахџић – углавном носе МА пред ПОС. Могућност јављања дугог суфикса видимо махом код двосложница; из групе (3) имамо тек неколико речи с три слога: *каџу'џић/каџу'џић*, *квадра'џић/квадра'џић*, *кромџи'рић/кромџи'рић*, *манџи'лић/манџи'лић*, *џаџи'рић/џаџи'рић*, *сулџа[']нић/сулџа'нић*, *џиџа'рић/џиџа'рић*, *шеши'рић/шеши'рић*, *каранџи'лић/каранџи'лић*. Последња два податка упућују на тежњу ка успостављању опозиције у односу МА и суфиксалне дужине, *а'-џић* : *'а-џић*, коју је уочио и Стевановић (1986: 518).

Двосложнице као *кри'мић*, *љу'бџић*, *ми'нић*, *џо'лић*, *џо'рнић*, *сла'бџић*, *хо'мић* – новији жаргонизми – доследно носе дуг суфикс и претсуфиксално МА (то потврђује и Бугарски 2006: 87), па се они по стилистичком, значењском, а и по прозодијском критеријуму до једне мере могу одвојити од главнине осталих примера на *-џић*. Другачији квантитет има само дублет *цр'џић/цр'џић*. Код Стевановића је само дуг суфикс предвиђен код деадјектива типа *мла'дџић*, деноминала типа *ба'џић* (од им. *џ-промене*)²⁶² и оних типа *Ја'нкџић* (деминутивних антропонима).

Неслоговне основе *зл'џић* : *џс'џић*, *џџ'џић* не разликују се од осталих у погледу квантитетског колебања.

2.1.150.2. Експанзију дугог суфиксалног слога (Стевановић: *l. c.*; Јокановић Михајлов 2012), а оно заправо – с обзиром на поменути везу с претсуфиксалним МА – у већини падежа подразумева суфиксално МА за том дужином (*коњџи'ћи*), односно наглашени дуги слог, правдали бисмо, као и код ПЛ *-џа*, фонетском симболизмом (в. т. 2.6.2.3), пре него утицајем народних говора и дужењем типа *да'нас*, *је'ган* (Јокановић Михајлов 2012: 79), које важи на ужој територији. Суфиксална дужина, судећи по Бабићу (2002)²⁶³, није уобичајена на хрватском западу, а код примера као *ка'џић*, *кр'мић*, *љу'бџић* (Бабић 2002: 203) и МА је фиксирано на другом месту (на ХЈП је ипак: *ка'џић*).

ПОС је редовно кратак. Краћење са задржавањем МА налазимо у примерима (а) *баро'нић*, *биле'џић*, *бока'лић*, *брежу'љчић*, *бре'сџић/бре'сџић*, *брија'чић*, *буква'рић*, *буке'џић*, *буна'рић*, *ваја'џић*, *ва'љчић*, *ве'нчић/ве'нчић*, *војни'чић*, *вра'нчић/вра'нчић*, *вра'џић/вра'џић*, *џаву'нић*, *џа'јџић/џа'јџић*, *џла'вић*, *џлу'мчић*, *џњу'рчић/џњу'рчић*, *џосџода'рић*, *џрџе'чић*, *џре'шић/џре'шић*, *џрудња'чић*, *џу'њић/џу'њић*, *дво'рчић/дво'рчић*, *де'лић/де'лић*, *деџа'љић*, *де'џић*, *деча'рчић*, *деча'чић*, *дивља'чић*, *дога'чић*, *дошља'чић*, *дро'њчић/дро'њчић*, *др'шчић/др'шчић*, *ду'џчић*, *дућа'нић*, *ђа'чић/ђа'чић*, *ђерга'нић*, *жа'џчић*, *ждре'џчић/ждре'џчић*, *жи'вић/жи'вић*, *жу'њић*, *замоџу'љчић*, *јуна'чић*, *ју'нчић*, *кана'лић*, *каџу'џић/каџу'џић*, *квадра'џић/квадра'џић*, *ки'џић/ки'џић*, *кли'џић/кли'џић*, *клобу'чић*, *кљу'чић/кљу'чић*, *кова'чић*, *кола'чић*, *кома'дџић*, *корба'чић*, *коси'рић*, *коџле'џић*, *коша'рић*, *краџу'љић*, *кра'љић/кра'љић*, *кри'жџић/кри'жџић*, *крисџа'лић*, *кр'мчић/кр'мчић*, *кромџи'рић/кромџи'рић*, *крсџа'шић*, *крча'жић*, *кула'шић*, *ку'нић/ку'нић*, *ку'џић/ку'џић*, *ла'нчић/ла'нчић*, *ласџа'рић*, *ле'вчић*, *лењи'рић*, *локва'њић*, *љу'бџић*, *љу'џић/љу'џић*, *ма'љић/ма'љић*, *манџи'лић/манџи'лић*, *мла'дџић*, *младу'нчић*, *млека'рић*, *мунди'рић*, *но'вчић*, *но'жић/но'жић*, *о'внић*, *о'рлић/о'рлић*, *орма'рић*, *џаке'џић*, *џа'њић/џа[']њић*, *џаџи'рић/џаџи'рић*, *џа'рчић/џа'рчић*, *џаџу'љчић*, *џе'џлић/џе'џлић*, *џолеџа'рчић*, *џру'џић/џру'џић*, *џу'џић/џу'џић*, *ра'жњић/ра'жњић*, *ра'нчић*, *рука'вић*, *ру'џчић*, *ручни'чић*, *сулџа[']нић/сулџа'нић*, *сама'рић*, *сеља'чић*, *сино'вчић*, *сле'џић*, *сока'чић*, *сому'нић*, *сџру'дџић/сџру'дџић*, *сџома'чић*, *сџу'бџић/сџу'бџић*, *сџу'џић/сџу'џић*, *џадле'џић*, *џа'дџић*, *џањи'рић*, *џежа'чић*, *џру'џчић*, *џуне'лић*, *ћо'шкић*, *фиџи'љић*, *ханџа'рић*, *хра'сџић/хра'сџић*, *ху'мић/ху'мић*, *џиџа'рић/џиџа'рић*, *цр'нчић*, *ча'мчић/ча'мчић*, *ча'нчић*, *чво'рчић*, *чиновни'чић*², *чока'њић*, *чуџе'рчић*, *џа'чић*, *шева'рић*, *шеши'рић/шеши'рић*, *ши'љчић/*

²⁶² Ово данас не важи, јер имамо *б'уквић*², *свр'ачић*, *џи'кџић*, *шљ'ахџић*...

²⁶³ „Ако izvedenica uz naglasak po pravilu (*bànić*) ima tip *bànić*, *banića*, onda drugi naglasak ne pripada hrvatskomu književnom jeziku“ (стр. 197).

ши'љчић, ши'а'рчић, шљу'нчић/шљу'нчић, шрайне'лић, ши'а'ић/ши'а'ић, ши'и'шић/
ши'и'ић, шу'и'чић, шура'чић.

Уз краћење МА прогредира до ПОС (џ) за један слог у бра'вић, бру'сић/бру'сић,
бр'чић/бр'чић, ду'бњић/ду'бњић, ду'ић/ду'ић, ва'лић/ва'лић, ве'зић, ви'рић/ви'рић,
вла'сић/вла'сић, вла'ић/вла'ић, во'зић/во'зић, вра'жић/вра'жић, вра'ић/вра'ић,
ву'чић/ву'чић, ја'јић/ја'јић, ја'ић/ја'ић, ла'сић/ла'сић, ле'жњић/ле'жњић, ња'ић/
ња'ић, о'лић, пра'дић, пр'мић, про'здић/про'здић, га'рић/га'рић, ге'лић/ге'лић, гре'нић/
гре'нић, гро'зић, гру'жић/гру'жић, ду'дић/ду'дић, жбу'нић/жбу'нић, жи'рић, жле'дић/
жле'дић, зе'чић/зе'чић, зна'чић, зра'чић/зра'чић, зу'дић/зу'дић, ја'рчић, је'жић/је'жић,
ке'рић/ке'рић, ки'ић/ки'ић, кла'сић/кла'сић, кљу'нић/кљу'нић, кне'жић/кне'жић, ко'сић/
ко'сић, кру'жић/кру'жић, ку'мић/ку'мић, ле'сић/ле'сић, ли'сић/ли'сић, лу'чић, ма'лић,
ме'шић/ме'шић, мла'зић/мла'зић, мра'вић/мра'вић, му'жић/му'жић, њла'сић/њла'сић,
џри'шић, џу'жић/џу'жић, ре'дић/ре'дић, ре'жњић/ре'жњић, ре'ић/ре'ић, р'ић/р'ић,
са'ић/са'ић, скве'рић/скве'рић, сла'ић/сла'ић, ср'ић/ср'ић, с'а'рчић, с'а'сић/
с'а'сић, с'ру'чић, с'у'дић/с'у'дић, с'у'ић/с'у'ић, су'дић/су'дић, џа'сић/џа'сић,
џодо'лчић², џр'нић/џр'нић, џру'нић/џру'нић, џру'ић/џру'ић, џурић, фра'џрић/
фра'џрић, хра'мић, цве'ић/цве'ић, цр'вић/цр'вић, цре'ић/цре'ић, ча'вић, чи'рић/
чи'рић, чу'нић/чу'нић, чу'њић/чу'њић, чу'ић, шко'љић – а за више слогова у (в) амба'рић,
бадња'чић, близа'нчић, буква'рић, дуна'рић, в'ишезић, во'ња'чић, џавра'нић², џаву'нић,
џале'дић, џодишња'чић, џолу'дић, џрудња'чић, џушје'рић, димња'чић, дина'рић, до'а'ја'јић,
зало'ја'јић, ја'а'њић, ја'с'ре'дић, кан'ја'рић, клоду'чић, колу'ић, кома'дић, кора'чић,
ко'шу'рић, коша'рић, крас'ја'вчић, курја'чић, лахо'рић, ле'вчић, лей'и'рић, лешни'чић,
манас'и'рић, наредни'чић, меху'рић, обру'чић, џоја'сић, џала'сић, џе'ре'дић, ходни'чић,
чарда'чић, ше'и'ић.

ПОС се крати и у примерима без прогресије као џр'асић, в'учић (уп. ву'чић/
ву'чић!), али не и у к'урвић, ч'авчић. На ту разлику би могле утицати флективне краткоће
џра'сеи-, в'уков-, која не постоји код именица к'урва, ч'авка, чак ни у ген. мн. Кратко је и
непрогредирано џавранић² (поред џавра'нић²), ч'асовничић/ча'совничић, као и дублетно:
брадо'њић/брадо'њић, џу'ољчић/џу'ољчић, чи'новничић/чи'новничић. С друге стране,
примери из обрасца у'војак-у'војка мотивну дужину задржавају када задржавају и МА:
џо'двољчић, џо'двољчић², у'војчић, окра'јчић/о'крајчић – али имамо и нара'мчић/на'рамчић
и прогредирано кратко замо'рчић, ма'ја'рчић, џр'и'вчић, у'ја'рчић. Дужина остаје пред
сонантима, чак и уз МА, у л'ончић, к'олчић/ко'лчић, ко'нчић/ко'нчић (примети
непоследност у појављивању краткоће), као и у контрахованом до'чић, иако у већини
других именица са сонантом у одступу ПОС, како смо видели, имамо краћење²⁶⁴.

Место акцента је мотивно, наравно, у примерима где је оно већ пред суфиксом. Уз
горње примере с краћењем (а) ту су и ови, без краћења: ба'дњић/ба'дњић, ба'ић/
ба'ић, ди'чић/ди'чић, ди'чић/ди'чић, близа'нчић, бро'шић/бро'шић, влас'је'лић, во'лић/
во'лић, вра'о'лић, вр'ић/вр'ић, вр'чић/вр'чић, вр'ић/вр'ић, ло'ић/ло'ић, о'лић,
пра'дић/пра'дић, пра'е'чић, пра'дић/пра'дић, пра'фић/пра'фић, пра'ић/пра'ић, до'брић,
до'лић/до'лић, гре'нић/гре'нић, ду'мић/ду'мић, ду'дић/ду'дић, же'нскић, живо'ић,
з'ло'дић/з'ло'дић, зми'јић/зми'јић, к'аблић/ка'блјић, ка'и'чић, ко'злић⁽²⁾, ко'њић, ко'и'чић,
ко'и'лић/ко'и'лић, ко'шић/ко'шић, кр'сић/кр'сић, ле'шић/ле'шић, ма'зић/ма'зић,
ма'чић (~ ма'ч-), мо'мчић/мо'мчић, џо'ић, џо'слић/џо'слић, ре'жњић/ре'жњић, сво'дић,
сиро'чић, соко'лић, со'мић/со'мић, с'ја'клић/с'ја'клић, с'и'хић, с'о'жић/с'о'жић,

²⁶⁴ Реч је о примерима као ва'љчић, ве'нчић/ве'нчић, вра'нчић/вра'нчић, џу'рчић/џу'рчић, дво'рчић/
дво'рчић, гро'њић/гро'њић, кр'мчић/кр'мчић, ла'нчић/ла'нчић, но'вчић, о'внић, о'рлић/о'рлић, џа'рчић/
џа'рчић, ра'нчић, цр'нић, ча'мчић/ча'мчић, ча'нчић, чо'рчић, ши'љчић/ши'љчић, шљу'нчић/шљу'нчић, а
краћење важи и у вишесложним дрежу'љчић, замо'шу'љчић, младу'нчић, џо'леш'рчић, сино'вчић,
чу'е'рчић.

<i>ка'ишић, ко'вчежић, ла'сичић⁽²⁾, ли'сичић, ли'сичићи, ме'дведић, но'шесић, о'лучић, о'шочић, ња'јучић, јо'шочић, јре'јрачић, јр'случић², са'ндучић, се'јејић, сју'генјић, су'нђерић, су'јленјић, јр'душић, у'друсичић, у'нучић, у'шјијчић, че'кићић, ше'јријић, ла'сичић⁽²⁾</i>		<i>ло'кумић/локу'мић, јокло'јчић/јо'клојчић, јава'нић/ја'ванић, чи'дучић/чидучић</i>

Од та два типа, прогресија је – како се види – редовнија код једносложних основа и врло често у вези с појавом дугог суфиксалног слога, који код двосложних основа сасвим изостаје. Нестабилност МА показује непревело стање, уп. међусобно сродне примере као *заклојчић* : *јокло'јчић/јо'клојчић*; *диречић, ду'шечић* : *јевре'чић*; *ја'сјучић, о'лучић, са'ндучић* : *чи'дучић/чидучић* : *ду'ључић (дуључић)*; *до'рајић²* : *докса'јић/до'ксајић*; *јурићи* (и још шест таквих, а уз њих и *јрасићи*) : *јајњићи/јајњићи, јарићи/јарјићи...*

Са слогом више именице наведеног типа такође су неједнаког МА – *докуме'нијић, каранфи'лић/каранфи'лић* : *шијеку'ланјић/шијекула'нијић* (уп. горње *сју'генјић, су'јленјић*), али ту, осим броја слогова, утицај врши и реализација МА на ПОС у мотивној речи (*докуме'нији* и сл.). Број слогова, рецимо, не подстиче прогресију у деадјективима *јоло'брадић, јоло'јрдић, жујо'кљунјић, кри'лајић, црве'нкајић, црвено'кајић, црно'очић*.

Речи с мотивним дугим ПОС непокретне парадигме недоследног су и МА и дужине ПОС: *к'јрвић, ч'авчић, јо'двџчић, у'вџчић* : *о'крајчић/о'крајчић, нара'мчић/на'рамчић; бра'боњчић/бра'боњчић, ју'јољчић/ју'јољчић* (уп. само *близа'нчић, красја'вчић*).

Именице типа *лу'јеж* задржавају мотивне ПЛ: *до'дежић², ка'везић⁽²⁾, лу'јежић, на'борић* – осим у примеру *јрозо'рић*. Недоследно је *анђе'лић* : *годо'шић/г'одошић* : *ч'асџничић/ча'сџничић*.

Само у неколико речи уочавамо регресију МА: *с'есјрић, с'есјричић, ш'елићи²⁶⁶, ч'асић*. Маретић је (1899: 316) има и у *ко'јић* (данас *ко'јић/ко'јић*). Од тога, она је само у прва два примера извесна и доследно донета. У вези с трећом, у РСМ налазимо *ше'лић/ш'елић*, а у Мат и ХЈП само *ше'лић* (уп. *ду'јмић, шје'нићи*). Регредирано МА можда је настало према већини других суплетивних множина као *јрасићи, м'ачићи* (или оних на *-аг*), будући да уз претсуфиксално МА, ако се јави, долази и дуг суфикс: *јајњићи², јарјићи²*. *Ч'асић* је вероватно према Вуковом *ч'ас-ч'аса*, неуједначено према данашњем *ч'ас-ча'са* (РСМ, РСЈ, Чед), мада и у РСЈ и у РСМ имамо нпр. прилог *ч'асом*.

2.1.151. Суфикс *-чић*

Са суфиксом *-чић* је око упола мање твореница него оних са *-ић*, али су оне сличних одлика.

2.1.151.1. Приметно је мањи удео оних са дугим суфиксалним слогом: од око 230 именица, само 30 (13%) носи дужину суфикса, дублетну: *бра'вчић/бра'вчић, др'ешчић/др'ешчић, ве'шчић/ве'шчић, вр'шчић/вр'шчић, јла'шчић/јла'шчић, јло'кчић/јло'кчић, јра'јчић/јра'јчић, јре'шчић/јре'шчић, јр'мчић/јр'мчић, јро'јчић/јро'јчић, јро'шчић/*

²⁶⁶ За сличан однос *ш'е'лац* ~ *ш'еоци* в. фн 166.

*іро'шчйіћ, іу'њчйіћ/іу'њчйіћ, дре'нчйіћ/дрен'чйіћ, кли'нчйіћ/кли'нчйіћ, кне'шчйіћ/кне'шчйіћ, ко'њчйіћ/ко'њчйіћ, кра'јчйіћ/кра'јчйіћ, кро'вчйіћ/кро'вчйіћ, ме'шчйіћ/ме'шчйіћ, ро'шчйіћ/ро'шчйіћ, си'нчйіћ/си'нчйіћ, со'мчйіћ/со'мчйіћ, ху'мчйіћ/ху'мчйіћ, чун'чйіћ/чун'чйіћ, це'йчйіћ/це'йчйіћ, ша'лчйіћ/ша'лчйіћ, шра'фчйіћ/шра'фчйіћ – моішо'рчйіћ/моішо'рчйіћ. Како се види, то су готово све, изузев последње, именице једнословне основе, од различитих акценатских парадигми (*іл'ас, ір'е'х-, р'оі-, це'й-, ш'ал*).*

МА је мотивно у примерима од (а) кратких основа: *вр'шчйіћ/вр'шчйіћ, іло'кчйіћ/іло'кчйіћ, іло'шчйіћ, іра'у'чйіћ/іра'у'чйіћ, іро'у'чйіћ/іро'у'чйіћ, іро'шчйіћ/іро'шчйіћ, ко'њчйіћ/ко'њчйіћ, сло[']нчйіћу²⁶⁷, моде'лчйіћ, со'мчйіћ/со'мчйіћ, ішо'у'чйіћ, іу'у'чйіћ/іу'у'чйіћ, це'йчйіћ/це'йчйіћ* и *іоло'вчйіћ* (с редукованом основом), као и (б) скраћених: *ауішомоді'лчйіћ, базен'чйіћ, бакра'чйіћ, балко'нчйіћ, балон'чйіћ, барон'чйіћ, доіаіша'шчйіћ, дока'лчйіћ, домдо'нчйіћ, ваіо'нчйіћ, влада'рчйіћ, іздели'нчйіћ, ілава'рчйіћ, іодлен'чйіћ, іосіода'рчйіћ, іре'шчйіћ/іре'шчйіћ, іула'шчйіћ, іу'њчйіћ/іу'њчйіћ, іуса'нчйіћ, гаждевња'чйіћ, геде'лчйіћ, геіша'лчйіћ, геішекіш'вчйіћ, друіа'рчйіћ, дућа'нчйіћ, іерга'нчйіћ, еішіо'нчйіћ, кана'лчйіћ, кайеша'нчйіћ, карішо'нчйіћ, кли'у'чйіћ, комеса'рчйіћ, коміш'рчйіћ, коіша'чйіћ, краіу'јчйіћ, краіу'љчйіћ, крокогид'лчйіћ, лейоіша'нчйіћ, лока'лчйіћ, мајо'рчйіћ, малиша'нчйіћ, медаљо'нчйіћ, милио'нчйіћ, моде'лчйіћ, моішо'рчйіћ/моішо'рчйіћ, музе'јчйіћ, мушка'рчйіћ, орма'рчйіћ, рачун'чйіћ, револве'рчйіћ, резервоа'рчйіћ, реіоріше'рчйіћ, ресіора'нчйіћ, рома'нчйіћ, рука'вчйіћ, сама'рчйіћ, славу'јчйіћ, сомун'чйіћ, сіража'рчйіћ, суліша'нчйіћ, ішањи'рчйіћ, іева'у'чйіћ, фаза'нчйіћ, факи'нчйіћ, філца'нчйіћ, фріша'лчйіћ, хонора'рчйіћ, ху'мчйіћ/ху'мчйіћ, чока'њчйіћ, чла'нчйіћ, ца'кчйіћ, Шва'йчйіћ, шеши'рчйіћ, шиње'лчйіћ, шофе'рчйіћ, шішјун'чйіћ.*

(в) Једнословну прогресију МА уз краћење ПОС имамо у примерима *бра'вчйіћ/бра'вчйіћ, др'ешчйіћ/дреш'чйіћ, ве'шчйіћ/वेश'чйіћ, вра'шчйіћ, іла'шчйіћ/іла'шчйіћ, ір'мчйіћ/ір'мчйіћ, да'рчйіћ, ду'у'чйіћ, кла'нчйіћ, кљу'нчйіћ, кне'шчйіћ/кне'шчйіћ, ку'мчйіћ, ме'шчйіћ/ме'шчйіћ, си'нчйіћ/си'нчйіћ, сіша'нчйіћ, цр'вчйіћ, чун'чйіћ/чун'чйіћ, ша'лчйіћ/ша'лчйіћ, а (г) вишесловну у примерима *амба'рчйіћ, дуква'рчйіћ, думба'рчйіћ, іавра'нчйіћ, іале'у'чйіћ, іолу'у'чйіћ, іуш'ља'јчйіћ, дина'рчйіћ, доіаіја'јчйіћ, залоіа'јчйіћ, каніша'рчйіћ, кишобра'нчйіћ, коре'нчйіћ, коішу'рчйіћ, лиму'нчйіћ, мају'рчйіћ, манасіш'рчйіћ, іоја'шчйіћ, рідба'рчйіћ, слика'рчйіћ, сукља'јчйіћ, хуса'рчйіћ.**

Речи као *буна'рчйіћ, дре'нчйіћ/дрен'чйіћ, коша'рчйіћ, іодофіци'рчйіћ, сішу'у'чйіћ* могу се, према дублетном мотиватору, сврстати у више наведених типова.

Као и код именица са *-ић*, колебљиве су творенице с кратким ПОС иза МА:

Табела 12. Расіодела ПЛ суфиксала са *-чйіћ*

Основа	Мотивни лик	Лик с прогредираним МА	Дублетни лик
'а-	<i>Вла'шчйіћ, вр'анчйіћ (~ вр'ана), дл'анчйіћ, кр'ушчйіћ, к'у'у'чйіћ, с'ирчйіћ, С'р'чйіћ, хл'е'у'чйіћ</i>	<i>ди'мчйіћ, кли'нчйіћ/кли'нчйіћ, са'нчйіћ²⁶⁸, чла'нчйіћ, ша'лчйіћ/ша'лчйіћ</i>	<i>мл'инчйіћ/мли'нчйіћ, с'а'лчйіћ/са'лчйіћ</i>
а'а-	<i>бу'брешчйіћ, іе'р'іефчйіћ, јо'р'анчйіћ, ка'шчйіћ, ка'лу'у'чйіћ, ко'жушчйіћ, ма'јданчйіћ², ма'јмунчйіћ, ма'ніу'у'чйіћ,</i>	<i>бака'лчйіћ, досіа'нчйіћ, іуде'рчйіћ, дера'нчйіћ, каза'нчйіћ, клике'рчйіћ, кофе'рчйіћ, мајму'нчйіћ, іодру'мчйіћ, ішада'нчйіћ,</i>	<i>ексе'рчйіћ/ексе[р]чйіћ, и'зворчйіћ/изво'рчйіћ, но'ішешчйіћ/ноіше'шчйіћ, суніе'рчйіћ/су'ніерчйіћ, ішава'нчйіћ/іша'ванчйіћ,</i>

²⁶⁷ Штампано без акценатског знака. Означено МА је једино вероватно, будући да у овој групи немамо примера с инваријантном дужином суфикса и извесних примера за регресију МА.

²⁶⁸ Ово је једина неслоговна основа, која с вокализаним *а* – посебно с обзиром на мотивни номинатив јд. *с'ан* – наликује именицама с којима смо је сврстали.

	<i>о'рашчић, ња'риџчићи, џо'руџчић, у'друшчић, Чи'вучићи</i>	<i>фење'рчић, фраје'рчић, чоба'нчић, шара'нчић, ше'рчићи, шофе'рчић</i>	<i>џо'варчић/џова'рчић, џр'бу'шчић/џр'бушчић</i>

Код речи од именица типа *бу'бреј* видимо прилично уједначено раслојавање²⁶⁹, док код оних с једносложном основом ипак превагу односи мотивно МА, посебно ако се зна да су примери као *чла'нчић, ша'лчић*² могли настати под утицајем дублетне форме мотиватора. Уп. недоследно *ма'јмунчићи : мај'мунчић* и *в'учићи : ву'чић/вучић* (са -ић).

Примери из те групе са слогом више, *куку'рушчић : крокоди'лчић* (~ *кроко'дил*), потврђују дату слику. Ту спада и *једно'точићи*.

Кратак ПОС именица из покретне парадигме такође привлачи МА иза себе: *зво'нчић, кра'јчић/кра'јчић, кро'вчић/кро'вчић, ро'шчић/ро'шчић, чво'рчић – ба'ре'мчић, доко'рчић, дусе'нчић, џово'рчић, џребе'нчић, џруме'нчић, џушџе'рчић, деве'рчић, џаво'лчић, иве'рчић, каме'нчић, кесџе'нчић, креме'нчић, џраме'нчић, џрсџе'нчић, разџово'рчић, реме'нчић, уље'нчић.*

2.1.151.2. У непокретној парадигми с кратким ПОС налазимо оба МА:

Табела 13. Расџодела ПЛ суфиксала са -чић

Основа	Мотивни лик	Лик с прогредираним МА	Дублетни лик
'а'а-		<i>Буџа'рчићи, веве'рчићи, фраје'рчић, Циџа'нчић</i>	<i>ћили'мчић/ћ'илимчић</i> ²⁷⁰ , <i>шџ'акорчић/шџако'рчић</i>
а'а'а-	<i>у'чиџељчић</i>	<i>дирекџо'рчић, калуђе'рчић</i>	
а'а-	<i>а'кџвчић, бџ'волчићи, зџ'џончић, ма'јданчић</i> ² , <i>шлџ'терчић</i>	<i>а'шовчић/ашо'вчић, кра'џерчић/краџе'рчић, лоџо'вчић/лоџ'џџвчић,</i>	<i>џајџа'нчић, џрозо'рчић, џросџо'рчић,</i>

Дублетно је и *добо'шчић/г'џбошчић, мајсџо'рчић/м'ајсџорчић* ~ *г'џбош, м'ајсџор*.

ПОС је редовно кратак, како смо видели у примерима под (џ), (в) и (г). Изузетке представљају једино *к'укџвчићи; а'кџвчић, лџ'џџвчић*² (али: *а'шовчић*²), дублетно *с'алчић/са'лчић, сџџџџчић, ћџ'рчићи*, већином с дужинама пред сонантом, каквих у горњим примерима нема. Последњи пример, *ћџ'рчићи* није јасан, било да се као мотиватор узме *ћџ'рче* било *ћџ'рка*, али он постаје разумљивији ако се зна да је лик *ћџ'рче* бележио РМС, а за њим и Мат и ОР. Но, да је *ћџ'рчићи* несистемско, потврђује то што је у РМС уз њега дато *ћџ'рчаг* ум. очекиваног *ћџ'рчаг*.

2.1.152. Суфикс -ичић

Само су три именице с овим суфиксом: *власџе'личић, деве'ричић* и *џосџоџи'чић/џосџоџи'чић*. Све оне имају претсуфиксално МА, али је варијанта *џосџоџи'чић*² са суфиксалним МА.

2.1.153. Суфикс -овић

Речи с овим суфиксом, којим се поред апелатива творе бројна презимена (в. нпр. Николић 1970: 174; Станић 1975, Пешикан 1975, Стевановић 1991), задржавају, као и друге са посесивним -ов-, мотивни ПЛ: *ба'џовић, де'џовић, д'есџоџовић, гра'џовић, г'уждевић, јунџ'ковић, ко'леновић, кра'љевић, кр'мковић, к'ућевић, м'ајковић, џамеџња'ковић, џошџења'ковић, смеџења'ковић, сџрџи'чевић, ујџаковић, ујџчевић, ц'аревић.*

²⁶⁹ Такво раслојавање нисмо имали код одговарајућих именица са -ић, због чега се јављају овакви односи – *но'џесић : но'џешчић/ноџе'шчић; сун'ђерић : сунђе'рчић/сун'ђерчић.*

²⁷⁰ Овај је пример према *ћи'лим/ћ'илим*, тако да би једна од могућности могла бити да је *ћили'мчић* према *ћи'лим*, а *ћ'илимчић* према *ћ'илим*.

фактор за дужење с прогресијом: *Азѝ'јац, акадѝ'мац, їерѝ'лац, дѝ'вац, Израѝ'лац, Индѝ'јац², майѝ'орац, Морѝ'вац, ѝарѝ'ѝ'јац, ѝијѝ'нац, ѝозадѝ'нац, ѝемѝ'љац...*, тако и код бројних придева на *-ен*: *їлинѝ'нац, зелѝ'нац, камѝ'нац, размажѝ'нац, сѝаклѝ'нац, ѝемѝ'нац*. Ипак, од тога се изузимају сви деадјективи од придева са *-ав, -ив* и *-Ѳ*, изузетно и *д'ојенац, сѝу'денац²*, као и понеки деноминал попут *и'зворац², К'осовац, ма'тарац, у'їринац²⁷⁴*. Од потоњих, посебно лик *Индијац²* одудара од стабилних форми *Азѝ'јац, Бани'јац, Барѝ'њац, Морѝ'вац...*

Код једносложних основа тежња ка дужењу ПОС са сонантом у одступу такође постоји, без обзира на МА: *дѝ'рац, лѝ'вац, ѝвѝ'рац – ѝѝ'лац, ѝчѝ'лац – дѝ'њац, здрѝ'вац², јѝ'њац, мѝ'лац, шѝ'мац – дѝ'вац, шѝ'рац* (редуковане основе), али наспрам тих речи ипак имамо кратко: *ло'вац, ро'вац – шѝе'нац², ѝре'мац²*, као и непрогредирано *ж'алац, здр'авац², ј'арац, кл'инац, мл'инац, с'ирац, сѝ'арац*, те прогредирано без дужења *ѝра'вац²⁷⁵, удо'вац*. С друге стране, прогресија МА пред дугим слогом је овде безизузетна, као и код вишесложних основа: *знѝ'нац, мѝ'лац – дрѝ'вац, ѝѝ'нац, цр'вац...* (што подразумева и задржавање мотивних ликова као *дѝ'лац, їлѝ'мац, јѝ'нац...*).

Речи с опструентом у одступу ПОС већином су једносложних основа. У тим примерима, за разлику од претходних, дужина ПОС не гарантује дужину у твореници, па тако имамо дублетне деноминале *зѝ'бац/зу'бац, сѝѝ'ѝац/сѝу'ѝац, ѝрѝ'ѝац/ѝру'ѝац* (наспрам мотивних ликова *врѝ'сац, їрѝ'гац, дѝ'бац, квѝ'сац, лѝ'чац, млѝ'чац, ср'ѝац, шѝѝ'ѝац – и ѝрѝ'сац*), те деадјективе *др'зац, вр'ѝац, мла'гац – ѝу'ѝац/ѝѝ'ѝац* (наспрам мотивних ликова *жѝ'ѝац, свѝ'ѝац, слѝ'ѝац, сѝ'шац*). Код глаголских и именичких основа с финалним МА, ипак, примере за краћење не налазимо: *кѝ'ѝац, ѝѝ'сац, сѝ'гац, цѝ'ѝац, цр'ѝац – шѝѝ'ѝац, миѝра'љѝ'зац*. МА у свим наведеним примерима јест претсуфиксално, што значи да је дужина ПОС утиче на МА (његово задржавање или прогресију), али да је сама њена судбина колебљива.

Насупрот тој појави, као и горњем очекиваном дужењу пред сонантом, налазимо немали број примера с продуженим ПОС, негде и с прогредираним МА: *дѝ'ѝац, вѝ'шѝац, вр'ѝац, жѝ'ѝац, клѝ'ѝац, лѝ'жац², лѝ'сац, ѝѝ'кац, сврѝ'ѝац, цѝ'кац – језѝ'чац², кревѝ'ѝац, куѝ'ѝац², обрѝ'зац*. Међу њима је упадљив број оних који именују мушка бића (*жѝ'ѝац, лѝ'сац* и сл.), тј. где је суфикс *-ац* моциони²⁷⁶, али се могу уочити и деминутиви (*вр'ѝац, кревѝ'ѝац* и сл.).

Краћење пак код тих основа имамо само у *шѝа'ѝац*, а прогресију МА у *бра'ѝац², бро'ѝац²⁷⁷, ѝр'сѝац², чове'чац – сѝр'мац², шкр'ѝац – ле'гац – ви'гац²⁷⁸, хи'ѝац²*. Та је појава у случају деноминала опречна оној доминантној – задржавању мотивног МА (уп. *кр'ушац, л'укац, л'учац, кл'ѝац* и друге, са сонантом у одступу ПОС). Остале изведенице типа *ѝ'-ац*, девербали, носе мотивне ликове: *во'зац, ко'сац, ма'кац, шко'ѝац* и др.

Регресија МА, с краћењем ПОС или без њега, јавља се само код глаголских основа, и то код глагола који у презенту већ регредирају МА: *за'мајац, на'куѝац, о'слонац, ѝо'клоѝац, ѝо'љубац, ѝо'новац, ѝре'куѝац, ѝре'солац, ѝр'їовац, у'мокац*. Неалтернирано имамо само *клеѝе'ѝац, клоѝо'ѝац²*. Уз њих, међу девербалима необично је и

²⁷⁴ *Ј'аїањац* је једносложне основе, те у овом погледу иде заједно са *ј'арац*, у ком је типу прогресија ређа. *Ј'арац* је, с друге стране, у опозицији и с алтернираним *јѝ'њац*.

²⁷⁵ Недоследни односи као *ѝра'вац : сѝ'арац : здр'авац/здрѝ'вац* могли би се приписати значењским разликама.

²⁷⁶ Уп. лик *ј'арац*, другачије прозодије, изведен из именице која означава младѝ.

²⁷⁷ Овај лик би могао бити и мотивни, према *дрѝ'н-*, које даје РА (у РСЈ је *др'оѝ-*). Вероватноћу за то повећава чињеница што су деноминали овог типа (*їр'ашац, кл'инац, л'укац...*) готово сви без прогресија.

²⁷⁸ Дефиниција 'биљка ... која се употребљава у лекарству' наизглед упућује на мотиватор *ви'гаѝи* и краћење ПОС, али друго значење лексеме *ви'гац*, са којег се упућује на *видовчица*, као и синоним из РА 'видова (видовита) трава' говори да је вероватније у питању изведеница од *в'игѝѝи*.

прогредирано МА у *ѵокро'вац*, али је та твореница изузетна и по сегментним алтернацијама.

2.1.156.3. Дужења префиксалног слога, пенултине основе, имамо само у *зā'куѵац* и варијантно у *за'клоѵац/зā'клоѵац* (у *ѵō'зѵац*, *ѵрѵ'морац*² дужине су мотивне, а могле би бити и у *?'зā'ѵонац*, *рā'сѵонац*). С тиме ваља упоредити краткоће у *на'куѵац* и *ѵре'куѵац* (Х)П на том месту нуди дужине). У примеру *В'аљевац* крати се – зачудо – пенултима основе.²⁷⁹

Код свих именица где се МА јавља пред ПОС са сонантом у одступу или даље, дужење у парадигми је обавезно: *ж'ā'лца*, *кл'ѵнца*, *сѵ'ārца* – *бр'бљѵвца*, *дебело'глāвца*, *ј'аīāњца*, *По'сāвца*, *ѵр'тōвца*; *īē'īāвца*, *нā'кōљца* – *īm'изāвца*, *К'осōвца*, *л'акōмца* итд. итд. Међу именицама пак типа *ā'-ац*, оне ретке са сонантом у одступу не показују такву доследност: према *лō'вца*, *ѵō'јца*, *ѵā'јца*²⁸⁰ имамо *ѵра'вца*, *ѵре'мца*², *ро'вца*, *шѵе'њца*², а према тросложним *ѵокрō'вца*, *угō'вца* имамо *близа'њца*². О непревзелости тог, као и номинативног квантитета у стандарду сведочи и недоследни лик *риболō'вац* (: *ло'вац*), а о важности близине МА за успостављање квантитета пред сонантом – пар *дл'изāњца* : *близа'њца*²⁸¹.

Недоследност твореничког ПЛ у поређењу с мотивним уочавамо у *л'аѵорац* ~ *л'аѵор* (*ла'ѵор*), а пажњу захтева и пар *ћилѵ'мац/ћ'илимац* ~ *ћилѵ'лим/ћ'илим*, који сугерише да је МА даље од краја речи стабилније пред суфиксом *-ац*, што други примери нису показали. Аналогична је нарушена и у примерима *ло'вац* : *риболō'вац*, *ла'жац/лā'жац* : *архила'жац*. *Хе'ви-ме'шāлац* је очигледна омашка.

Поменимо на крају случајеве хомонима – *лѵ'чац* : *л'учац* (~ *л'ѵк* : *л'ук*) и *крѵ'шац* : *крѵшац* (~ *крѵ'шиѵи* : *крѵх*), који прозодијски не колидирају.

Именице *īē'īавац/ī'ēīавац* и *дрē'кавац/др'екавац*, које се лако изводе од придева *ī'ēīав* и *др'екав*, због појаве дужине на пенултими основе сврставамо уз именице на *-авац*, где је тај квантитет уобичајен.

2.1.156.4. Речи које настају комбинованом творбом готово без изузетка познају два ПЛ: *-ā'-ац* и *-ā'-ац* (означавамо их дројевима из горње класификације).

(1) *бакройѵ'сац*, *бакрорē'зац*, *баснойѵ'сац*, *боīољѵ'бац*, *боīомō'љац*, *боīомр'зац*, *браколō'мац*, *брзойѵ'сац*, *бродолō'мац*, *ваздухойлō'вац*, *ванземā'љац*, *ванѵаршѵ'јац*, *ваѵроīā'сац*, *великошкō'лац*, *веролō'мац*, *вишешкō'лац*, *власѵодā'вац*, *власѵодр'жац*, *власѵољѵ'бац*, *водозē'мац*, *водомр'зац*, *īрагонō'сац*, *īромонō'сац*, *дародā'вац*, *двомошō'рац*, *добровō'љац*, *доброчи'нац*, *домодрā'нац*, *грамосē'рац*, *дрворē'зац*, *државошѵвō'рац*, *друīошѵ'мац*, *дуборē'зац*, *дуѵелѵ'зац*, *женољѵ'бац*, *женомр'зац*, *живошѵошѵ'сац*, *жушѵокљѵ'нац*, *зајмодā'вац*, *зајмошѵрѵ'мац*, *законодā'вац*, *звездознā'нац*, *звездочā'шац*, *земљодē'лац*, *злашѵољѵ'бац*, *зракойлō'вац*, *иконобō'рац*, *иконошѵ'сац*, *иношѵрā'нац*, *исѵинољѵ'бац*, *исѵовē'рац*, *једножē'нац*, *језикознā'нац*, *језикослō'вац*, *језикошѵвō'рац*, *каменолō'мац*, *каменорē'зац*, *кишорē'зац*, *књишовē'зац*, *књишѵољѵ'бац*, *коњовō'гац*, *корисшѵољѵ'бац*, *краснойѵ'сац*, *кривовē'рац*, *кривомē'рац*, *крсѵошѵокљѵ'нац*, *крухобō'рац*, *ледолō'мац*, *мазшѵовō'гац*, *минонō'сац*, *мирошѵвō'рац*, *морейлō'вац*, *наредбодā'вац*, *незнабō'жац*, *нововē'рац*, *очевѵ'гац*, *ѵечашорē'зац*, *ѵовешā'рац*, *ѵоклонодā'вац*, *ѵоклоношѵрѵ'мац*, *ѵослодā'вац*, *ѵравдољѵ'бац*, *ѵравослā'вац*, *ѵракрѵ'лац*², *ѵрвобō'рац*, *ѵрвошѵ'мац*, *ѵршѵродослō'вац*, *ѵсалмошѵ'вац*, *ѵшѵошѵ'сац*, *развишō'рац*, *раменонō'жац*,

²⁷⁹ За разлику од РСЈ, РА предвиђа, као неравноправну варијанту, и мотивни квантитет, а ОР га чак ставља на прво место.

²⁸⁰ У ген. јд. *гō'ца* дужина је обавезна због контракције.

²⁸¹ Уп. с потоњим обликом, чија би се краткоћа могла правдати непостојаним *а*, такав пример с дужином: *Босā'нац*. Спрам тога имамо доследне дужине у пару *дл'изāњца* : *ј'аīāњца* -.

У анализи појединачних примера виде се, поред честих задржавања мотивних ликова, и бројне алтернације (других) основа: нпр. редовна краћења именица типа *īr'āg* (*дво'īрујац*, *дуїо'кљунац*, *једно'умац*, *цево'зубац*, *шес'іо'редац* – али *īрво'шї'мац*) или регресије, односно регресије с краћењем у речима као *само'живац*; *їоло'брадац*, *црно'їрујац*; *їе'шї'арац*, *сврако'їерац*... Примери за прогресију и/или дужење, као *незнаб'о'жац*, *кривов'ерац*, *средњошк'о'лац*, *сїаклор'е'зац*, нешто су ређи.

Када се посматрају речи грађене од истих мотиватора у позицији друге основе, запажају се ове правилности: (1) лик *-ā'-ац* носе речи које се завршавају на *-в'е'зац*, *-д'а'вац*, *-л'о'вац*, *-л'о'мац*, *-љ'у'бац*, *-м'р'зац*, *-ї'ї'сац*, *-ї'л'о'вац*, *-р'е'зац*, *-ш'в'о'рац*, *-шк'о'лац*, а (2) лик *-'ац* оне које се завршавају на *-ї'лавац*, *-ї'одац*, *-'морац*, *-'їерац*. Дублетне су ССТ на *-кожац* и *-крилац*. Ова класификација везу између мотивне и твореничке прозодије осветљава тек незнатно: видљиво је да глаголи као *љ'у'дишї* (с регресијом МА у презенту или без ње) и они као *ло'вишї* (без регресије у презенту) задржавају прозодијске одлике, али томе се супротстављају примери као *чедо'морац*. У групи (2) мотивни ликови *їл'а'ва*, *ї'од(ина)*, *їе'ро*, *мо'ришї* тешко да се могу довести у прозодијску везу.

2.1.156.5. Велик је број основа према којима се могу наћи различити (недоследни) творенички ПЛ.

Табела 14. Расїодела ПЛ диверїенїних ССТ са -ац

Основа	-ā'-ац	-'ā'-ац	Дублетни лик
б'ої-	незнаб'о'жац		једно'божац/ једноб'о'жац, криво-, мноїо-
р'ої-		дво'рожац, шуї'љо-, једно-	кљуно'рожац/ кљунор'о'жац, лис'їо-
в'ер-	ис'їов'ерац, криво-, ново-	дво'верац	инов'ерац/ино'верац, једно-, мноїо-
к'ор-		бело'корац	меко'корац/ мекок'о'рац, црно-
д'ел-	земљод'елац		руко'делац/рукод'елац
же'н-	једнож'енац		дво'женац/двож'енац
їо'р-	развиї'орац	равно'торац, Фрушко- (їо'д'їорац, їри'їорац)	Црно'їорац/Црної'орац
зе'м-	водоз'емац		иноз'емац/ино'земац, Средо-, суво-
но'ї-	раменон'о'жац	бе'зножац, дво-, десет'о-, дуї'ло-, једнако-, шїро-, чланко-	веслон'о'жац/ весло'ножац, ї'лаво-, козо-, лис'їо-, чеш'воро-, шкрїо-
бо'р-	иконоб'о'рац, крухо-, їрво-		духод'о'рац/духо'борац
чи'н-	доброчї'нац, шїешїо-		злочї'нац/зло'чинац
но'с-	їрадон'о'сац, їромо-, мино-		боїо'носац/боїон'о'сац водо-, круно-, крсїон'о'сац

			(крс̄ио'носац)
ро'г-		живо'родац, једно-	домо'родац/ доморѡ'дац
жг'ер-		с̄ӣрво'ждерац	ш̄ермиш̄о'герац/ ш̄ермиш̄одѣ'рац
л̄и'з-	дӯиел̄и'зац		чанкол̄и'зац/ чанко'лизац
р'ѣг-		дво'редац, шес̄ио-	чейворо'редац/ чейворорѣ'дац, шес̄иоро-

Ти примери говорљиво приказују да се чвршћа прозодијска тежња међу њима не може наћи. Код речи грађених од (других) основа истих морфопрозодијских типова уочавамо супротна усмерења (δ'оī- : р'оī-, ро'г- : но'с-, па и в'ер- : к'ор-, іо'р- : зе'м-). То једино нешто мање важи код примера на -борац и -чинац, али се ту, као и у свим осталим групама без изузетка, јављају дублетна ликови. Уз горње показатеље непревредлог стања, ови примери сведоче о потреби за опсежним истраживањем праксе говорног стандарда.

Примери *бродош̄о'чац* : *врбо'ш̄очац*, *ірано'ш̄очац* : *дрво'ш̄очац/дрвош̄о'чац* једини оличавају претсуфиксално МА за кратким ПОС, али и код њих је оно недоследно нормирано.

Лик *ѡ'ракр̄илац*² (уз *ѡ'ракр̄и'лац*²), пренесен из РСМ, једини је с иницијалним МА. Оно уистину јест уобичајено међу чистим префиксалима са *ѡ'ра-*, но и други овде поменути префикси, као уосталом и многе сложенице, имају ту прозодијску особину, али је са суфиксом -ац не изражавају. Зато се иницијално МА чини као спорно.

Префиксалне дужине налазимо у *на'кољац* и *на'зимац/на'зимац*.

Све ССТ из ове групе са сонантом у одступу ПОС дуже тај слог у падежној промени: *дво'вѣрца*, *ѡ'мѡрца*, *ш̄врдо'кѡрца* и сл.

2.1.157. Суфикс -овац

Именице с перинтегрисаним суфиксом -овац махом имају прозодијске одлике придевског суфикса -ов – мотивни ПЛ. То важи за примере *а'ѡиш̄ѡроѡвац*, *'а̀ријевац*²⁸², *?'А̀ријевац* ('припадник индоевропске расе'), *арис̄ѡ'ш̄еловац*, *ѡ'а̀иреѡвац*, *ѡ'р'езовац*, *ѡ'уковац*, *в'ѡѡвац*, *вид̄ѡ'ковац*², *в'иш̄њевац*, *во'јислављевац*, *вол̄ш̄ѣ'ровац*, *в'ѡковац*, *в'учићевац*, *і'андијевац*, *і'ариѡа'лдијевац*, *і'ло'ѡвац*, *і'ра'ѡвац/і'ра'ѡвац*, *ѡ'арѡ'ѡвац*, *ѡ'карѡ'ѡвац*, *ѡ'ре'ѡвац*, *ѡ'уѡвац*, *ѡ'каѡ'ѡвац*, *ѡ'ѡрѡ'ѡвац*, *и'сусѡвац*, *ка'ѡ'ѡвац*, *ка'лиѡвац*, *ка'амѡ'ѡвац*, *ка'анѡ'ѡвац*, *ка'араѡ'рѡ'ѡвац*, *ка'аучѡ'ѡвац/ка'аучѡ'ѡвац*, *кѡ'в'слинѡ'ѡвац/кѡ'в'слинѡ'ѡвац*, *кѡ'ѡ'ѡвац*, *кѡ'ушѡ'ѡвац*, *л'и'ѡвац*, *лу'ш̄ѣ'ровац*, *ма'лиѡвац*, *ма'муш̄ѡвац*, *Ма'арѡвац*, *мѡ'јсијевац*, *мр'азѡвац*, *на'ѡ'ѡвац*, *но'ѡ'ѡвац/но'ѡ'ѡвац*, *св'а'ѡвац*², *со'краѡ'ѡвац*, *ш̄р'еш̄њевац*, *ш̄р'сковац*, *фр'а'њевац*, *хѣ'ѡ'ѡвац*, *хи'ш̄ѣ'ровац*, *ѡ'аревац*, *ѡ'ѣ'ровац*, *ш̄а'ш̄ѡвац*, као и за ПСТ *ѡ'редсо'краѡ'ѡвац* и ССТ *зелѡ'ѡ'ѡвац*. *Бре'с̄ѡвац*, *јѣ'жевац*, с различитим ПЛ од мотивних, поклапају се с појавама код одговарајућих присвојних придева (т. 2.1.232.3), мада је придев само *јѣ'жев*.

²⁸² Незанемарљив број примера (*вол̄ш̄ѣ'ровац*, *і'ариѡа'лдијевац*, *ѡ'карѡ'ѡвац*, *ка'анѡ'ѡвац*, *лу'ш̄ѣ'ровац*, *со'краѡ'ѡвац*, *хи'ш̄ѣ'ровац*...) носи ПЛ мотивног антропонима, а ту класу речи РСЈ не бележи. У таквим случајевима нисмо могли упоредити ПЛ мотивне и творене речи, већ смо, ослањајући се на изостанак алтернација код апелатива, поклонили веру претпоставци да су и у оваквим случајевима ПЛ истоветни, што је углавном потврдило наше језичко осећање. (*ѡ'арѡ'ѡвац* је, ипак, мислимо, архаично, јер је савремени ПЛ *ѡ'арѡ'ѡвац*-*ѡ'арѡ'ѡвац*. Уп. и апелативе адаптацију енглеске прозодије у *рѡ'ѡ'ѡвац*.) Дублетизам у *кѡ'в'слинѡ'ѡвац/кѡ'в'слинѡ'ѡвац* и сл. такође вероватно потиче од мотивног дублетизма.

У *сваїѡ'вац*², *сино'вац*, имамо прогресију МА до краја суфикса, с неједнаком дужином ПОС (додуше, у ген. *синѡ'вца*)²⁸³. С њима би могло ићи и *Пришїѡ'вац*. Према заосновинском МА у мотивним именицама имамо регресију у *ви'диковац*² (поред *видї'ковац*²), *је'резовац* (~ *Јерѡ'за*). Необичне, можда и неоправдане алтернације имамо у *св'ишковац* (~ *свї'ишак*), мада и РСМ, ХЈП дају тај лик. Сѡмо краћење је присутно у *зеленока'дровац*. Топоним *Јасеновац* забележен је с регуларним ПЛ, који у локалном говору није такав (ХЈП даје прогредирано *Јасе'новац*). *Карађѡ'рђевац* је у складу с прогресијом у окамењеном присвојном придеву и сличним изведеницама (*Карађѡ'рђево* (нпр. парк), *Карађѡ'рђевић*). Сажимање/испадање вокала изостаје у *информди'ровац*, *їесїайовац*, према именицама с основом на -о', али алтернације МА у тим примерима нису истоветне *информди'ровац* : *їесїайовац* (ово потоње је вероватно грешка; *їесїайовац* ~ *Г'есїайо* је правилно). *И'беовац* (= *їбеовац*) и *їариба'лдијевац* је хиперкориговано: према уобичајеном 'ї-ѡ'ѡ, ген. 'ї-ѡ'ѡ очекивали бисмо *їѡ'еовац* (или *їѡ'еовац*)²⁸⁴, а према *Гарибѡлди* – *їарибѡлдијевац*.

Мотивне речи за *їу'мијевац*, *їш'аїровац*, *їзлї'ковац* нису најјасније. Прво може бити у вези са *їу'ма*² (не и са *їума*²), друго од *ш'аїра*, иако дужина изостаје, а треће од *зл'їк-злї'ка* или од *злї'ко*.

2.1.158. Суфикси -иновац, -ковац, -иковац

Влѡ'диновац и *дрѡ'жиновац* су са сложеним суфиксом -иновац, који се прозодијски понаша као и -овац. И *їе'линковац* има мотивни ПЛ, у коме изостаје очекивано дужење пред -нк- (уп. ХЈП *їе'лїнковац*, као и лик *їелї'нковац* (РА, Мат). У *л'еїшњиковац* ПЛ такође одговара мотивном лику.

2.1.159. Суфикси на -ВСац и -ВКац

Код ових суфикса уопштено је претсуфиксално МА творенице за дугим ПОС:

(1) -арац: *дечѡ'рац*, *кућѡ'рац*, *їмушкѡ'рац*, *їолеїѡ'рац*, *їомелѡ'рац*, *семенишїѡ'рац*, *їрїеѡ'рац*, *ѡеїѡ'рац*, *шиїѡ'рац*, *школѡ'рац*, *шїишїѡ'рац*, *шуїѡ'рац*;

(2) -ерац: *дванаесїѡ'рац*, *девеїѡ'рац*, *десесїѡ'рац*, *једанаесїѡ'рац*, *осамнаесїѡ'рац*, *їеїѡ'рац*, *їеїнаесїѡ'рац*, *седамнаесїѡ'рац*, *їринаесїѡ'рац*, *ѡеїрнаесїѡ'рац*, *шеснаесїѡ'рац*, *шесїѡ'рац*;

(3) -анац: *Америкѡ'нац*, *анїликѡ'нац*, *Аусїралијѡ'нац*, *Аусїријѡ'нац*, *Африкѡ'нац*, *Белїијѡ'нац*, *ѡрамѡ'нац*, *ѡраїѡ'нац*², *ѡрахмѡ'нац*, *їаликѡ'нац*, *їрадишїѡ'нац*, *ѡминикѡ'нац*, *Индїијѡ'нац*, *кркљѡ'нац*, *лилиїушїѡ'нац*, *лиїиѡ'нац*, *мухамедѡ'нац*, *несїоријѡ'нац*, *Срѡијѡ'нац*, *їројѡ'нац*, *шеїрїлѡ'нац*;

(4) -ијанац: *ѡерзијѡ'нац*, *волїеријѡ'нац*, *їрезвишїеријѡ'нац*, *хеїелијѡ'нац*, *ѡрноѡерзијѡ'нац*;

(5) -алац: *їмназијѡ'лац*, *индусїријѡ'лац*, *музеѡ'лац*;

(6) -унац: *ѡеїїу'нац*, *врхїу'нац*, *кошїїу'нац*, *медїу'нац*, *младїу'нац*, *чисїїу'нац*;

(7) -ињац: *Де'шїињци*, *ѡокошї'њац*;

(8) -ајац: *милиѡ'јац*, *їолиѡ'јац*;

(9) -ејац: *Евроїе'јац*, *ѡелоїарѡе'јац*, *младоїарѡе'јац*;

(10) -ушац: *виїу'шац*, *мекїу'шац*, *раку'шац*.

Од тога се изузима једино варијанта *ѡр'аїанац*².

2.1.160. Суфикс -инац

²⁸³ То МА може имати везе и са ген. мн. *сваїѡ'вѡ*, *синѡ'вѡ* (РСЈ), који у случају првог примера – и одговарајуће именице с прогредираним МА – историјски гледано није очекиван (немамо *мишѡ'вѡ*, *лаво'вѡ* ни сл.).

²⁸⁴ Уп. уврежено *ершѡ'еовац*, *есенѡ'еовац* (**ершѡ'еовац*...).

Речи са *-инац* начелно би се могле разликовати према пореклу форманта *-ин-*, како то чини Клајн (2003), међутим, та би решења, без обзира на очигледну разлику између нпр. страног *александри'нац* и домаћег *дрѣ'жинац*, у другим примерима наишла на озбиљне потешкоће, као што је анализа речи из пара *Визанѣ'нац* : *Шумагѣ'нац*. У том послу, дакле, ни прозодија не би могла сувише помоћи, те ми такве речи обрађујемо скупа.

С колумналним су, суфиксалним МА *александри'нац*, *али'нац*, *бенедкѣ'нац*, *бернарди'нац*, *Визанѣ'нац*, *јарибалди'нац*, *Далмаѣ'нац*, *јакоби'нац*, *канари'нац*, *Леванѣ'нац*, *либерѣ'нац*, *јешади'нац*, *Шумагѣ'нац*, а с МА ближе почетку *б'едринац* и *дрѣ'жинац* (друго је мотивни лик, а прво реч с регредираним МА²⁸⁵). Између њих колебају се *је'жинац/јежѣ'нац*, *ж'абинац/жаби'нац*, *ко'зинац/кози'нац*.

Како се види, речи са формантом страног порекла не познају друге ликове осим колумналног, док се оне с домаћим *-ин* настоје приклонити тој групи, те им је МА махом колебаљиво.

2.1.161. Суфикс *-енац*

С иницијалним су МА творенице *мл'агенац* и *ѣ'рвенац* (уп. и *г'ојенац*, које одступа од уобичајених ликова на *-ѣ'нац*, т. 2.1.156.2).

2.1.162. Суфикс *-авац*

Готово све творенице са суфиксом *-авац* деле се у две прозодијске групе²⁸⁶ – (1) *а'авац* и (2) *а'авац*:

(1) *б'у'кавац*, *дрѣ'мавац*, *ѣ'кавац*, *ијѣ'кавац/ије'кавац*²⁸⁷, *ѣ'кавац*, *јѣ'кавац*, *квѣ'кавац*, *кѣ'кавац*, *крѣ'шѣ'авац*, *ћурли'кавац*, *хру'шѣ'авац*, *ца'кавац*, *ча'кавац*, *чу'чавац*, *шѣ'кавац*;

(2) *л'одавац*, *з'ијавац*, *к'аѣ'авац*, *к'укавац*, *м'иѣ'авац*, *ѣ'рдавац*, *сѣ'искавац*;

(1–2) *ѣ'ѣ'авац/ѣ'ѣ'авац*, *дрѣ'кавац/дрѣ'кавац*, *л'исѣ'авац/ли'сѣ'авац*, *ѣ'ликавац/ѣ'ликавац*, *хру'ѣ'авац/хру'ѣ'авац*, *шѣ'ѣ'авац/шѣ'ѣ'авац*.

Расподела је, види се, заснована на дужини мотивног вокала, осим у групи дублета, где се према дужини јавља и краткоћа творенице, и осим у примеру *ѣ'рдавац* (од дублетног *ѣ'рдеѣ'и*²), за који дужину не налазимо ни у једном другом речнику.

Спорадично се међу твореницама са *-авац* јавља и трећи ПЛ, *а'авац*: *ки'јавац*²⁸⁸ и дублетно *ка'јкавац/ка'јкавац*, *ска'кавац/ск'акавац*. (Вуково *ска'кавац*², несистемско, посведочено је и у РМС, ОР, али не и у Мат, ХЈП, док Чед уместо те варијанте нуди системскије *скѣ'кавац*²; *ка'јкавац* даје само још ХЈП.)

Изузетан је ПЛ *ѣ'рнѣ'вци* 'трнци' (у РСЈ07 *ѣ'р'навац/ѣ'рнѣ'вац*, дакле и са системским ПЛ), потврђен само још у ОР.

2.1.163. Суфикс *-иц*

Примери *к'оњѣ'иц* и *ћур'рѣ'иц*, *Ђур'рѣ'иц* указују на опозицију МА у овом творбеном моделу. Те акценатске позиције уз то су у оба случаја алтерниране.

²⁸⁵ Уп. у РА *бе'дринац*, *б'едринац* (*бедри'нац*), дакле с понуђеним мотивним и колумналним МА.

²⁸⁶ По тој особини оне се удаљавају од придева са *-ав*, који већином имају ПЛ *а'ав*.

²⁸⁷ Варијанта *ије'кавац*², акцентована према тобожњој ијекавској замени дугог јата, није основана, будући да се ту не ради о ијекавском изговору лексеме *екавац*, већ о твореници од глагола **ијѣ'каѣ'и* 'изговарати *ије'*, аналогног глаголу *ѣ'каѣ'и* 'изговарати *ѣ'*.

²⁸⁸ Други речници доносе само с тим ПЛ, једино РА нуди и системско *ки'јавац*², уп. *ки'хавац*² из РМС, ОР, Мат.

2.1.164. Суфикси -ач₁, -ивач

Именице које припадају овом творбеном типу имају устаљено суфиксално МА, с алтернацијом у деклинацији: -*āč* ген. -*āča*: *џи'рāч*, *џа'рāч*, *наја'гāч*, *оџи'рāч*, *џрејиси'вāч*, *џк'āч*, *уја'љāч* и још преко 400 других. То важи и за ССТ: *дрвојрерађи'вāч*, *минојола'тāч*, *словосла'тāч* и др., као и за речи са сложеним суфиксом -ивач: *замрзи'вāч*, *освежи'вāч*, *џојачи'вāч*, *усиси'вāч*.

У *снабде'вач* грешком недостаје дужина. *Ту'мāч* није са суфиксом -*āč* (Бабић га третира као девербал од *џумачиџи* са - \emptyset , што не делује оправдано ако се зна да такве творенице немају покретно МА (в. 2.1.173.1) и да синхрони опис није немогућ у изворном, супротном смеру, од именице ка глаголу), мада се прозодијски подударара с овим изведеницама.

2.1.165. Суфикс -ич

Тек неколике именице творе се овим суфиксом: *џра'нīч²*, *во'гūч*, *џо'нīч*, *ри'бūч*. Њихови ПЛ, који у деклинацији алтернирају (-*īч* ~ *ūча*), подударарају се. Изузетак је *џра'нич* (ген. *џра'нича*)²⁸⁹.

2.1.166. Суфикс -аш

Овај плодни суфикс твори око 250 именица с ПЛ -*āш* ген. -*āша*: *ако'ргāш*, *акци'јāш*, *ами'нāш*, *ауџоно'мāш*, *афе'рāш*, *џаџе'рāш*, *џајоне'џāш*, *џаџи'нāш*, *џоџаџāш*, *џо'гљāш*, *џо'мџāш*, *џр'кāш*, *џуја'рāш*, *џуда'лāш*, *џукли'јāш*, *џурџи'јāш*, *џуси'јāш*, *ва'тāш*, *вели'кāш*, *ве'рлāш*, *верџе'ūāш*, *вике'ндāш*, *џа'јгāш*, *џали'јāш*, *џа'ћāш*, *џла'вāш*, *џлаџо'љāш*, *џоле'мāш*, *џри'внāш*, *џуби'џāш*, *џу'мāш*... По прозодији се од њих не разликују ни ССТ као *дуџоџру'тāш*, *џеџоколо'нāш*, *џезе'мљāш*. Једна именица нема та својства, *џ'елāш*²⁹⁰, као ни неколико дублета: *кр'илāш²*, *в'илāш²*, *џр'āмīāш²*, *кра'јцарāш²* (последња три с мотивним ПЛ, *кр'илāш²* није очекивано). *П'аџрикāш/џаџри'кāш* је специфичан случај: иако се осећа као мотивисана реч, чему одговара ПЛ *џаџри'кāш*, то је заправо мађаризам, што открива и неагентивно његово значење и џаритони, мађарски акценат *џ'аџрикāш* (~ *џа'џрика*).

Напоменимо да је код немотивисаних речи (позајмљеница) чешће МА испред ПОС: *с'алāш²*, *џ'улāш²*, *ч'аргāш²*, *су'џлијāш²* – да за пример узмемо само тих неколико фреквентних речи. Дуг ПОС посве је редак (нпр. у мотивисаном *џр'āмīāш* и немотивисаном *ч'āргāш²*).

2.1.167. Суфикс -онаш

Такав ПЛ носе и речи са сложеним суфиксом -онаш: *коалицио'нāш*, *коруџцио'нāш*, *џроџекцио'нāш*, *џфракцио'нāш*.

2.1.168. Суфикс -еш

С овим суфиксом су два разноврсна примера. Један је експресивно *џри'џеш* ген. *џриџе'ша* / *џри'џеш* ген. *џриџе'ша*, а други *џр'меш* 'врста плеса', обликом сличан, а значењем и прозодијом једнак твореници *џр'меж*. (Уп. још у РА *зр'неш* 'зељаста биљка', као и *џ'олеш* 'голет' ж. р., које Клајн третира под истим суфиксом као и претходне изведенице, без обзира на дужину суфикса и род).

2.1.169. Суфикс -џш

Десетак именица има фиксно МА пред суфиксом, без обзира на мотивни ПЛ: *џу'сџџш*, *џро'бџш*, *зеле'нџш*, *кисе'лџш*, *си'џнџш*, *сла'џкџш*, *сџо'рџш*²⁹¹, *цр'нџш* и *цр'њџш*

²⁸⁹ У РА тако и *во'гич*⁽²⁾.

²⁹⁰ Само ијекавски. У питању је историзам, мада РА бележи и екавску варијанту с другим значењима, с истим ПЛ.

²⁹¹ Биљка, различито дефинисана у РМС и РСЈ.

(само у изразима²⁹²), *чи'сїиш*. 'Околїш/о'колїш у једном члану дублета чува мотивно МА, а у другом га прогредира. *Бућку'рїш/бућкурїш*, ако се узме да је мотивисано од *бућку'рїиш* (по РА 'мешати'), има пак необјашњиво иницијално МА. РСЈ не бележи распрострањену лексему *квариш* (осим у изразу *s. v. мајсїор*).

Турцизам *јурїш*, који Клајн (2003) прихвата као мотивисану реч, прозодијом открива да није уклопљен међу остале творенице са *-їш*²⁹³, а уосталом ни семантиком (не може се парафразирати са 'оно што...'), већ се по том и по значењском критеријуму, без обзира на порекло, сврстава у изведенице са суфиксом *-ø*.

2.1.170. Суфикс *-їш*

РСЈ не бележи супстандардне творенице на *-їш*. У РСЈ07 могао се наћи једино *фа'киш*. Клајн (1. с.) бележи још *маїиш*, *Калиш* и прилог *сенїиш*, а Бугарски (2006: 266–267) чак 53 жаргонизма на *-їш* (*аїиш*, *Беїиш*, *дидлиш*, *дициш*...), без акцената.

2.1.171. Суфикс *-ош*

Мало је речи које потврђују постојање овог суфикса. Једине две извесне такве творенице које бележи РСЈ јесу *д'ођош* и *кр'манош* (~ *крман*, *крманиїи*). *Бр'уцош* и *к'їцош* су махом немотивисане (Клајн 2003), а *ђ'їлкош*, *ї'аосош* и сл. сасвим непрозирне. *Жи'ца̄рош*, *сїле'їк̄арош*, *їе'зї̄арош*, *ци'нк̄арош*, *џабале'д̄арош* могу спадати овде, ако се изводе од глагола на *-а'риїи*, али им Клајн даје предност као деноминалима с окрњеном основом (изузев, наравно, *ци'нк̄арош*, у чијем је извођењу недоследан; уп. 2003: 346 и 184). У сваком случају, ПЛ свих тих именица истоветан је: *(-)'а-ош*.²⁹⁴

Ни *ї'усї̄ош/ї'усї̄ош*, сматрамо, није творено горњим суфиксом, с обзиром на изостанак агентивног значења и другачију прозодију.

2.1.172. Суфикс *-арош*

Све лексеме творене овим суфиксом имају дуг први суфиксални слог. Већина њих (12/14) имају и МА пред тим слогом: *же'нск̄арош*, *жи'ца̄рош*, *ка'рї̄арош*, *ке'с̄арош*, *м'ућк̄арош*, *їе'ца̄рош*, *сїле'їк̄арош*, *сук'њ̄арош*, *їе'зї̄арош*, *їре'м̄арош*, *циви'к̄арош*, *џабале'д̄арош*²⁹⁵ (најчешћа алтернација је, као што се види, *'аа ~ а'а*), а дублетно МА, с једносложном регресијом, *ме'с̄арош* (*м'ес̄арош*) и *џ'еї̄арош/џе'ї̄арош*. Није јасно зашто су само те две именице дате дублетно.

2.1.173. Нулти суфикс

Овим суфиксом гради се око 1500 речи – именица и придева, који огромном већином имају један од три колумнална ПЛ. Незанемарљив удео у овој грађи, око 1/6, заузимају дублети, и то готово сви код именица.

2.1.173.1. Мада суфикс *-ø* долази на више врста основа – глаголске, именичке²⁹⁶, придевске – и мада његови деривати носе разнолика значења (уп. код именичких *їоїез* 'чин радње' : *сїуден* 'стање' : *ш'иљ̄еж* 'збир') и различитог су граматичког рода (*узр̄асї̄* : *ї'оч̄асї̄*, *уї̄аг²* : *їр'об̄ади*), што све унеколико даје оправдања да се третирају као различите творбене одреднице, ми их овде, ослањајући се на прозодијску истоветност и на очигледне аналогije какве смо наведеним паровима настојали да покажемо,

²⁹² Од *црниша/црњиша* на *їориша*. РСЈ пак не нуди одредницу *їориш*.

²⁹³ Уп. сличне турцизме *да'кииш*, *ка'иш*, *ха'иши* : *де'рвїш* (данас углавном *де'рвиш*), *ди'њїш*.

²⁹⁴ Доминантни лик утицао је на изведена имена типа *М'илош*, с кратким ПОС, па се данас јавља и *Др'аїош*, *Ј'аїош* (имена у РА забележена с краткоћом), *Р'адош*.

²⁹⁵ Потоња је ССТ, ако није са суфиксом *-ош*. За могућност извођења од глагола на *-а'риїи* в. претходни одељак.

²⁹⁶ Деноминалне именице као *кам ~ камен* на крајњој су периферији творбеног типа, будући да су махом песничке творевине и да суфикс ту не носи никакво значење, чак ни граматичко.

їо'лом, їо'мак, їо'мор, їо'нос, їо'їруї, їо'род, їо'руб, їо'скок, їо'сїриї, їо'сїрој, їо'шков, їо'шкої, їо'шої, їо'шїис, їо'чек, їре'беї, їрео'гїој, їре'шек, їре'шклон, їроу'звод, їро'кої, їро'кос, їро'лом, їро'їуї, їро'ров, їро'сев, їро'сек, їро'сїрел, їро'шек, їро'шок, ра'здер, ?са'мрїї, їре'скоїї, у'бир, у'бод, у'вез, у'їлоб, у'їриз, у'део, у'дес, у'зїој, у'зїон, у'злаз, у'змак, у'зов, у'лаз, у'лов, ?у'лез, у'мир, у'мор, у'їреїї, у'їуїї, у'рез, у'рнис, у'род, у'рок, у'скок, у'скрс, у'сїех, у'суг, у'схиїї, у'шук, у'час, у'чин, у'шїиїї;

(3) (а)ā'a – ?зā'сїор, дō'куї, дō'лейї, дō'меїї, зā'бод, зā'бран, зā'їриз, зā'клон, зā'клої, зā'кої, зā'кос, зā'креїї, зā'куї, зā'лаз, зā'леїї, зā'лої, зā'лом, зā'мор, зā'моїї, зā'нос, зā'їаїї, зā'їев, зā'їис, зā'їлеїї, зā'їор, зā'їосїї, зā'їреї, зā'їреїї, зā'їшїив, зā'їух, зā'рез, зā'руб, зā'сад, зā'сек, зā'сен, зā'сїї, зā'скок, зā'слон, зā'снов, зā'сїруї, зā'швор, зā'шок, зā'ход, зā'чин, нā'бор, нā'вир, нā'вод, нā'воз, нā'їаз, нā'їиб, нā'їон, нā'їев, нā'їзор, нā'їум, нā'їув, нā'їед, нā'їив, нā'їор, нā'їкиї, нā'їклон, нā'їкої, нā'їлаз, нā'їлеї, нā'їлеїї, нā'їлої, нā'їмаз, нā'їмеїї, нā'їниз, нā'їнос, нā'їнїух, нā'їасїї, нā'їев, нā'їис, нā'їїлав, нā'їон, нā'їор, нā'їрез, нā'їсад, нā'їсїї, нā'їскок, нā'їслов, нā'їслон, нā'їсїуї, нā'їшїис, нā'їход, нā'їцрїї, їдō'вез, їре'виг, їре'вод, їре'воз, їре'їиб, їре'їлас, їре'їор, їре'їлої, їре'їкид, їре'їкої, їре'їкор, їре'їкрсїї, їре'їкуї, їре'їлаз, їре'їлеїї, їре'їлом, їре'їљуд, їре'їмаз, їре'їнос, їре'їїев, їре'їїек, їре'їїис, їре'їїлеїї, їре'їїсад, їре'їїсек, їре'їїсїуї, їре'їїшої, їре'їїшрес, ?їрї'бор, їрї'їев, їрї'їзор, їрї'їказ, їрї'їлаз, їрї'їлив, їрї'їлої, їрї'їнос, їрї'їїев, їрї'їїис, їрї'їїлог, їрї'їїон, їрї'їїрод, їрї'їїскок, їрї'їїслон, їрї'їїсмok, їрї'їїсїуї, їрї'їїшвор, їрї'їїшок, їрї'їїход, їрї'їїчесїї, їрđ'зед, їрđ'зив, їрđ'мер, їрđ'ред, їрđ'рок, рā'збор, рā'звод, рā'зїон, рā'здео, рā'здор, рā'злаз, рā'змаз, рā'змах, рā'змер, рā'знос, рā'зор (~ разо'райїи), рā'зор (~ разо'риїи), рā'зред, рā'зрез, рā'їад, рā'їаї, рā'їед, рā'їек, рā'їкид, рā'їклої, рā'їкол, рā'їкос, рā'їсїис, рā'їсїлеїї, рā'їсїлог, рā'їсїон, рā'їсїор, рā'їсїусїї, рā'їсїшвор, рā'їсїшої, рā'їсїшур, рā'їсїзвāї, рā'їсїзвейї, рā'їсїзейї, сā'їир, сā'їор, сā'їев, сā'їив, сā'їон, сā'їшав, ї'бор, ї'їиб, ї'зор (~ узо'райїи), ї'лої, ї'їев, ї'їлеїї;

(1–2) г'охвāїї/г'охвāїї, и'здан/и'здāн, и'злеїї/и'злєїї, и'сказ/и'скāз, и'скуї (и'скуїї), 'исїāд/и'сїад, о'їрис/о'їрїс, 'о'їрїї/о'їрїї, о'їруб/о'їрїб, о'їрозг/о'їрđзг, 'ог'їек/о'г'їек, 'ог'їед/о'г'їед, 'ог'їек/о'г'їек, 'освїїш/о'свїїш, 'осв'їш/о'св'їш, о'їшказ/о'їшкāз, 'о'їшāд/о'їшїад, ї'оклōн/ї'оклон, ї'омол/ї'омōл, ї'ошēз/ї'ошēз, ї'ош[ї]сак/ї'ошїсак²⁹⁹, ї'ош'їрес/ї'ош'їрес, ї'ош'їхвāїї/ї'ош'їхвāїї, ї'ре'їїсак/ї'ре'їїсак, ї'р'їїсак/ї'р'їїсак, ї'р'облєсак : ї'р'облїјесак³⁰⁰, р'азврāїї/р'азврāїї, у'вир/у'вїр, у'дав/у'дāв, у'зврāїї/у'зврāїї, у'злеїї/у'злєїї, у'змāх/у'змах, у'їед/у'їед, у'каз/у'кāз, у'мāк/у'мак, у'їāд/у'їад, у'їрїї/у'їрїї;

(1–3) дō'зив/г'озїв, зā'хвāїї/з'ахвāїї, н'аврāїї/нā'врāїї, дō'зив/ог'зїв, їдō'зив (ї'озїв), ї'олєїї/їд'лєїї, ї'орāсїї/їд'рāсїї, їре'зир/їр'езїр, їре'їад/їр'ейāд, їрї'виг/їр'ивїг, їр'одїр/їрđ'їир, рā'зблуд/р'азблїд, рā'зїлас/р'азїлāс, рā'свїш/р'асвїш, у'рес/урєс;

(2–3) г'о'їон/гд'їон, гд'каз/г'о'каз, гд'їис/г'о'їис, гд'їусїї/г'о'їусїї, за'мах/зā'мах, нā'їлаїї/нā'їлаїї, нā'ук/нā'ук, ?їд'їон/їо'їон, їо'їис/їд'їис, їо'їусїї/їд'їусїї, їо'ход/їд'ход, їре'бол/їре'бол, їре'клої/їре'клої, їре'лив/їре'лив, їре'мер/їре'мер, їре'мор/їре'мор, їре'рез/їре'рез, їре'скок/їре'скок, їре'шок/їре'шок, їре'шїев/їре'шїев, їрї'клон/їрї'клон, їрї'їусїї/їрї'їусїї, їрđ'вод/їр'овод, їр'о'їон/їрđ'їон, їр'одор/їрđ'дор, їрđ'лаз/їр'о'лаз, їрđ'лив/їр'о'лив, їрđ'меїї/їр'о'меїї, їрđ'їис/їр'о'їис, їр'о'їусїї/їрđ'їусїї, їрđ'рез/їр'о'рез, їрđ'хїев/їр'о'хїев, рā'змак/рā'змак, рā'змеїї/рā'змеїї, сїро'вод/сїрđ'вод, су'їред/сї'їред, сї'коб/су'коб, су'среїї/сї'среїї, у'виг/ї'виг, у'вод/у'вод, у'воз/у'воз, у'вор/у'вор, у'кої/ї'кої, у'кор/ї'кор, у'нос/у'нос, у'ред/у'ред, у'сек/у'сек, у'сїон/у'сїон, у'сїор/ї'сїор, у'сїрој/у'сїрој.

Уз ове обрасце јављају се, у доста мањој мери, и другачији ПЛ, сви с другачијим односима дужина од наведених.

²⁹⁹ Грешком штампано „лđтисāк, -ска“.

³⁰⁰ Про'блїјесак је вероватно грешка, јер то МА не постоји ни у екавској варијанти ни у другим речницима.

Најчешћи је *'a(a)a*, без финалне дужине, који готово увек долази само као варијанта лика с дужином: *īp'oxōī/īp'oxōī*, *ʹobīm/obīm*, *p'oiōī/p'oiōī* – *шумор/ш'умор* – *īprijem/īprijem*, *y'īok/y'īok* – *goīrīnos/g'oiṛinos*, али само *ж'убор*, *z'āīax*³⁰¹, *ħ'ūhor*. Пореклом је млађа од варијаната с дужином (Каповић 2016: 469^{ФН}). Посебна реализација тога лика јесте она са дужином ПОС у ном. јд., али без ње у осталим падежима, нпр. ген. јд. *īp'uiōvōra/īp'uiōvōra* (уп. ген. јд. *īovōra*).

У неколико примера имамо и лик *'āa*, самостално само у *ш'ушкор*, дублетно у *шумор/ш'умор* – *ж'āмор/ж'амор*, *z'āīag/z'āīag* – *n'āīag/nā'īag*, *p'āsīag/pā'sīag*.³⁰² (*Д'рхāī*² је једнословно, па га не сврставамо овде.)

Лик *a'ā* носе *īo'gdōj*, *īo'lōj* – *īo'vōj* (*īo'voj*), *īo'kōj/īo'koj* (уп. аналогне примере без дужења: *o'voj*, *o'gīoj*, *īo'goj*, *īo'sīroj*, *īreo'gīoj*, *uzīoj*) и још *g'rxīūr/g'rxīūr*, *ц'елов/це'лов*. У првим примерима дужина је позициона, а МА стабилно: *īo'gdōj-īo'gdoja*, док је у *g'rxīūr²-g'rxīūr* однос обрatan (уп. пример *крмаук* ниже), а у *це'лов²-цело'ва* оба обележја су променљива, под утицајем такве флективне парадигме код им. са -ов). Сасвим необично, од стране основе имамо *фи'ксир*, с покретним МА, вероватно по аналогји са твореницама на -ир.

Оба дуга слога имамо у лику *ā'ā*, у примерима *zā'sīōj*, *pā'sīrōj* – *zā'vōj/zā'voj*, *nā'bdōj/nā'bdōj*, *nā'voj/nā'vōj*, *nā'ūōj/nā'ūoj*, *īrē'vōj/īrē'voj*, *īrī'bdōj/īrī'bdōj*, *īrī'ūōj/īrī'ūoj*, *īrō'bdōj/īrō'bdōj*, *pā'z'vōj/pā'z'voj*, *pā'z'gdōj/pā'z'gdōj*, *y'vōj/y'voj*, с њима још и у *pā'sō*. Као и у претходној групи, дужине нема у деклинацији: *zā'sīōja*, *zā'voja*, *nā'bdōja*...

МА другачије него у владајућим обрасцима видимо у *кр'маук*, које – када се узме заједно с варијантама из других речника *крма'ук²-крма'ук* (РА) и *крма'ук* (ОР, sic) – не може спадати у системске творевине. Варијанте *īo'īisak²*, *īre'īisak²*, *īprijisak²*, мада носе системске ликове, могли су настати укрштањем са именицама на -ак (нпр. *īo'gnesak*); уп. изостанак таквог лика у *o'īisak*.

2.1.173.2. Улазећи у испитивање фактора који утичу на преференцију неког од наведених ПЛ, издвајамо групу именица са -Ø које су готово увек с иницијалним МА. У питању су двосложне и тросложне изведенице од основе без префикса или с неслоговним префиксом с-: *δ'аук*, *дл'аослов*, *дл'ебеш*, *δ'ојазан*, *δ'рбод*, *др'екеш*, *л'оид*, *ī'овор*, *ī'рибл*, *ī'рибл*, *ī'риш*, *īp'окд*, *īp'омор*, *īp'омд*, *īp'охд*/*īp'охд*, *ī'yūsh*, *g'илук*, *g'рхāī*/*g'рхāī*, *g'удук*, *ж'āмор/ж'амор*, *зв'екеш*, *зв'ијук*, *з'елен*, *з'имзелен*, *зл'очеш*, *з'узук*, *ј'аук*, *к'аук*, *к'икд*, *кл'ејеш*, *кл'окд*, *кл'оид*, *к'окд*, *к'орис*, *кр'екеш*, *к'рмел*, *к'укурек*, *л'елек*, *л'ејеш*, *л'ејрш*, *л'омд*, *м'аук*, *м'екеш*, *мј'аук*, *ī'yūk*, *ī'рхш*, *p'омор*, *p'oiōsh/p'oiōsh*, *p'умен*, *с'аблазан*, *с'омен*, *с'оразум*, *с'ркуш*, *с'ш'рмен*, *с'ш'уден*, *с'уновраш*, *ш'андрк*, *ш'оид*, *ш'ош'рк*, *ш'р'ејеш*, *ш'р'оид*, *ħ'урлик*, *ф'ијук*, *ф'ићук*, *х'ихд*, *х'охд*, *хр'оид*, *ц'окд*, *ц'ркуш*, *ц'в'рљук*, *ц'ерек*, *ц'ијук*, *ц'икуш*, *ц'илук*, *ц'ирлик*, *ц'окд*, *ц'рвен*, *ч'ешврш*, *ш'āīāsh²*, *ш'л'āīāsh*, *ш'ил'ејж*, *шк'амуш*, *шк'риш*, *шк'риш*, *ш'одд*, *ш'ш'р'оид*; њима су блиски и ликови *z'āīax*, *ш'умор/ш'умор*. Од тога одступају само *īpre'skoī*³⁰³, *с'р'овод/с'р'овод*; *g'rxīūr²*, *фи'ксир*, *це'лов*²³⁰⁴.

³⁰¹ У ОР, Мат имамо дуго *z'āīāx*. Други речници нуде и варијанту *zā'īāx* (РА, ОР, ХЈП). Мат код таквих речи готово доследно даје само дуг ПОС: *īp'oxōī*, *ш'умор* и сл. Код Вука је кратак ПОС: *īp'o(x)oi*, *ж'убор* (*ж'убор*) и сл.

³⁰² Фреквентно је и *с'āбор* (у Чед тако нормирано), а нешто мање и *с'āsīав* (које речници не бележе).

³⁰³ У питању је хрватски оказионализам, можда без потребе унет у РСЈ.

³⁰⁴ Последње две именице носе прозодију позајмљеница, због чега се могу сместити на сам руб овог творбеног модела.

Истој групи припада и већина префигираних тросложних именица, као *з'аборāv*, *з'амісқо*, *з'айовēд*, *'изазбв*, *'исїовār*, *їр'еїовџри*, *їр'орачїн...* Поред поменутих дублета на *-їисак* и творенице *доїрї'нос* томе се опирају само још *мимоу'лаз*, *їрео'гїој*, *їроу'звoг*³⁰⁵.

2.1.173.3. За двосложне речи творене од глагола с префиксом доста је теже утврдити правила репартиције ПЛ. Међу њима су настала разна аналошка уопштавања, тако да је та група именица у живом прозодијском превирању, што ће предочити подаци из следеће табеле. Префиксе које смо уочили у саставу глаголâ, не нужно префигираних, дајемо сортиране према учесталости, а у колонама наводимо број именица с одговарајућим ПЛ и њен удео у укупном броју речи с тим префиксом.

Табела 15. Расїодела їрефиксалних дужина код суфиксала са -Ф

Префикс	'aā		a'a		ā'a		Ук.
їо-	25	36%	36	52%	8	12%	69
за-	11	18%	2	3%	47	78%	60
у-	21	37%	18	32%	18	32%	57
їре-	10	18%	9	16%	37	66%	56
на-	4	8%	3	6%	46	87%	53
їро-	13	25%	22	42%	17	33%	52
раз-	8	15%	2	4%	42	81%	52
до-	11	28%	19	49%	9	23%	39
из-	10	26%	28	74%	0	0%	38
ог-	15	42%	20	56%	1	3%	36
їри-	7	19%	3	8%	26	72%	36
о-	13	38%	21	62%	0	0%	34
уз-	6	46%	5	38%	2	15%	13
їог-	5	42%	7	58%	0	0%	12
не-	9	90%	1	10%	0	0%	10
їрег-	4	57%	1	14%	2	29%	7
су-	1	14%	3	43%	3	43%	7
са-	0	0%	1	14%	6	86%	7
об-	4	67%	2	33%	0	0%	6
над-	1	33%	0	0%	2	67%	3
ваз-	0	0%	1	100%	0	0%	1
мимо-	0	0%	1	100%	0	0%	1
Укупно	178	27%	205	32%	266	41%	649

Покушавајући да откријемо *оїшїе* прозодијске одлике ових именица и занемарујући стога речи с глаголским префиксима који се јављају у мање од 10 примера, мада су и *уз-*, *не-*, *їог-* сразмерно ретки, констатујемо следеће чињенице. Најупадљивији је податак да је ПЛ 'aā не само најређи него и распоређен тако да не доминира готово ни код једног префикса. Заступљен је у једној мери (30%–40%) код префиксâ *ог-*, *о-*, *у-*, *їо-* (видимо, махом код оних с вокалом -o) и знатно (90%) у малобројним примерима од негираног глагола. За разлику других ликова, који веома ниске уделе, мање од 10%, имају код префикса *за-*, *на-*, *о-* (a'a) и *из-*, *ог-*, *о-* (ā'a), овај лик само код једног префикса, *на-*, броји занемарљив удео, 8%. Даље, јасно се издваја

³⁰⁵ Кад се то има у виду, не зачуђује чињеница да се ова реч најчешће јавља у лику *їр'оизвoг*. Уп. и у самом РСЈ придев *їр'оизвoган*²!

изразита доминација (70%–90%) дужине пред МА (*ā'a*) код префикса са *a* (*на-, раз-, за-*, али не и код *са-*, етимолошки кратког), а нешто мање и код *ūри-* и *ūре-*. Код осталих префикса (*из-, о-, ūог-, ог-, ūо-*) с осредњим уделом јавља се лик *a'a*. И овај пут пореклом кратки вокал (*o*) носи лик с краткоћом почетног слога.³⁰⁶ Изненађује приближан удео по дужини различитих ликова, *a'a* и *ā'a*, код префикса с вокалом етимолошки једнаке дужине, *из-* одн. *ūри-*. Две групе именица, оне творене од глагола с префиксима *у-* и *ūро-* (*у* мањој мери и *уз-*), носе ПЛ расподељене у доста равномернијим односима. Посебно је код *у-* тај однос изразито приближан. Најзад, примећујемо да се код мање фреквентних префикса, а посебно оних са тек по неколико примера, јавља репартиција између само два ПЛ. Свеукупно посматрано, најчешће се среће ПЛ с дугим префиксалним слогом, затим они с кратким, *a'a*, па '*aā*' (*у* Симићевој грађи најфреквентније је *a'a*; 2007: 37), али ти односи нису довољно несразмерни да би се могла установити проминентност само једног ПЛ који би се везао уз творбени тип.

Корелација између ПЛ основа и твореница уочена је у неколико појединачних примера, али њено опште важење нисмо потврдили; напротив, од глаголâ истог ПЛ с једним префиксом срећу се сва три твореничка ПЛ – *г'овѣк : г'о'сеї : г'о'куѣ, ū'регāх : ū'ре'шек : ū'р'глої; ū'ро'цеѣ : ū'ро'сѣрел : ū'р'рег*. То није утврдио ни Р. Симић на свом материјалу (2007).

2.1.173.4. На крају, издвојено дајемо једносложне суфиксале са *-∅*, који, разуме се, не могу имати више од двају ПЛ: (1) '*ā* и (2) '*ā*. Трећу групу таквих твореница чине дублети.

(1) '*ā* – *δ'ēī, δ'ēљ, δ'ūīš, δл'ек, δл'јг, δр'ис, δр'јј, δ'ук, δ'ус, в'āδ, в'ār, в'ез, в'ез, в'јд, в'ис, īāз, īāk, īr'āk, īr'ūз, ī'јд, ī'јк, г'ālљ, гр'āж, гр'ēm, г'јж, ж'āl, ж'ēћ, ж'ūљ, зδ'ūr, зв'ек, зв'рк, зīār, згр'ūī, з'ев, з'јб, з'јāī, з'ов, з'јј, з'јк, ј'āv, ј'ек, к'āд, кв'ār, к'ов, к'ōш, кр'ēs, кр'ēш, кр'јк, кр'ōј, л'ēū, л'ēш, л'ūв, л'ов, л'ōī, м'ūī, мл'āћ, мл'āш, мл'еч, ?м'ōћ, мр'ēsш, м'јк, м'јк, н'ūз, ū'ād, ū'āх, ū'ēћ, ū'л'ес, ū'ōј, ū'ōсш, ūр'ām, ūс'јк, ū'јū, р'āд, р'āsш, р'ез, р'јк, р'ōд, с'āд, свл'āk, свр'āδ, с'ев, с'јāj, ск'јк, сл'āд, сл'ег, сл'ēш, ?сл'ōј, смр'āд, сū'ās, сū'ōј, с'рк, ср'ōк, сш'ēī, сш'ōј, сшр'јј, сшр'јј, сш'јд, с'јд, ш'vār, ш'ек, ш'ов, ш'ок, ?шр'āī, шр'ēs, ш'рк, ?шр'јс, хв'āш, хл'āд, х'ōд, х'јј, х'јк, ?цв'āsш цв'рк, ц'ēū, ц'јк, ч'ām, ч'јū, ш'ār, ш'јр, шкр'јј; тако и *δл'есак, δр'ūзак, δ'рчак, вр'исак, г'рхаш, м'исао, њ'исак, ū'исак, ū'љ'јсак, см'јсао, сш'јсак, ш'ēsан, шр'ēsак, шр'јсак, х'рсак, ш'јшак**

(2) '*ā* – *в'оћ, в'ожд, зδ'ēī, зī'он, кл'им, мр'аз, ū'ух, с'ен, скл'ої, ск'ок, ск'уї, ?сл'ēш, ?сл'ик, сл'ом, см'ак, сū'ев, ?сū'ис, сū'л'ēш, сū'ор, сшр'ес, ш'ав; тако и к'ашалљ, ц'акqш, ш'āйqш²*

(1–2) *в'ōд/в'од, г'ах/г'āх, зδ'ор/зδ'ōр, зв'ōн/зв'он, к'ам/к'ām, к'ōї/к'ої, кр'ōк/кр'ок, л'ом/л'ōм, њ'јх/њ'јх, ū'ев/ū'ев, сл'ūв (сл'ив), см'ēх/см'ех, см'ōк (см'ок), сū'л'ав/сū'л'āv, сū'усш/сū'јсш, сш'v'ор/сш'v'ор; тако и ū'л'есак/ū'л'ēsак, ūр'āsак/ūr'асак, ш'јсак/ш'јсак,*

Ипак, ти ПЛ нису довољни за опис ових именица, будући да у флексији њиховог великог дела дужина алтернира с краткоћом, а иницијално МА с окситоним. У групи (1) имамо краћења *к'ов-к'ова, к'ōша, кр'оја, л'ова, л'оја, ?м'оћи, ū'оја, ū'осшā, р'ода, ?сл'оја, сū'оја, ср'ока, сш'оја, ш'ова, х'ода* и дублетно *ш'ока/ш'ōка* (то су све речи с вокалом *o*); у групи (2) прогресије МА, често варијантне, *зī'она, скл'ōā, сло'ма; зδ'ēā/зδ'ēā, к'ōīа/к'ōīа, ск'уīа (ску'ūа), сū'ора/сū'ора*; а у групи (3) краћење *зδ'ора*, дублетно краћење и прогресију МА *в'ода/во'да, да'ха (г'аха)* (*уз* задржавање *г'āха²*), *л'ома/ло'ма*. Код дугих основа једино у *ч'ām-ч'ā'ма* имамо прогресију МА.

У посебну групу издвајају се једносложне основе с непостојаним *a*, захваљујући којем и у двосложном ном. јд. носе крајње МА: *г'ōјам, зā'јам, нā'јам, ū'ōјам; нā'жањ.*

³⁰⁶ Вероватно је ова тежња један од разлога из којих је из РСЈ07 нпр. одстрањена варијанта *δ'ūис²*, забележена (и) у готово свим осталим речницима. Према нашем језичком осећању, које, мислимо, одговара и савременом градском стандарду, *o* је редовно дуго и у *ū'ōнос, ūр'ōлом, ūр'ōсек, ūр'ōшок* и др.

ʔУјам/ујам је дато дублетно (мада у ген. јд. ујма); уп. Ва'зам (РА) без дуљења. Осим таквих имамо и ш'ајај²-ш'ајја, г'рхај-г'рхаја³⁰⁷.

Забележили смо и једну неслоговну основу с'ан-сн'а (уп. постојано ш'ав-ш'ава).

2.1.173.5. Префиксално-суфиксална творба периферна је код речи с нултим суфиксом. Практично се једино у 'ола̄в може наћи лик какав се јавља код других твореница. У сү'сег (с'усег) имамо регуларно ā'а, али 'аа с кратким ПОС; то је Вукова прва варијанта, коју ОР, ХЈП, Чед, Јах, вероватно с правом, не бележе. 'Олош (~ оло'шаји) очито није везано с другим суфиксалима са -Ø (РА, ОР уз тај лик дају и о'лош; ХЈП, Чед и 'олош), већ са именицама на -ош (уп. нпр. ПЛ -'а̄рош у т. 2.1.171, 2.1.172). Остале три именице су неслоговних корена с уметнутим а. Њих спаја ПЛ а'а: бе'сан, бе'зган/бе'зган, и'зган/и'зган, а друга два су различита.

2.1.173.6. Међу ССТ осим ликова 'а(а)ā и а(а)'а, које смо већи навели, регуларно се јавља још и варијанта са кратким ПОС у речи с иницијалним МА: 'а(а)а. Од око 250 именица половина њих има иницијално МА (51%), 88 га носи пред ПОС (34%), а остале се колебају (15%). Расподела ПЛ изгледа овако:

(1а) 'а(а)ā – δ'акрой̄ис, δ'акрор̄ез, δл'а̄шод̄р̄ан, δ'окобр̄ан, δ'рзој̄ав, δ'рзој̄ис, δ'рков̄ез, δ'рком̄аз, δ'р'одобр̄ан, δ'урод̄р̄ан, в'аздухој̄л̄ов, в'алод̄р̄ан, в'а̄шрод̄р̄ан, в'е̄шрод̄р̄ан, в'е̄шрок̄аз, в'е̄шром̄ер, в'е̄шрој̄ӣр, в'инод̄ој, в'одом̄ер, в'одој̄ад, в'одос̄ек, в'одос̄ӣај, в'одос̄ӣан, в'рдој̄уц, ʔв'рдој̄о̄ч, в'ремеј̄л̄ов, і'азом̄ер, і'авос̄ек, і'овнов̄аль, і'олод̄р̄к, і'олој̄уз, і'орой̄ад, і'ромод̄р̄ан, і'р'удобр̄ан, і'ус̄ӣном̄ер, дв'ол̄ед, дв'озв̄ук, дв'оз̄уб, г'одбр̄ој̄ӣш, г'омод̄р̄ан, г'рвор̄ез, г'удор̄ез, г'ујод̄р̄ад, г'ујод̄р̄к, ж'ивой̄ис, з'емљо̄шр̄ес, зл'а̄шов̄ез, зл'а̄шор̄ез, зл'ој̄ук, зр'акој̄л̄ов, ӣирок̄аз, к'ишод̄р̄ан, к'ишом̄ер, к'олов̄дз, к'оловр̄а̄ш, к'олом̄аз, к'олос̄ек, к'оњој̄р̄из, кр'асној̄ис, кр'ивол̄ов, кр'с̄ӣокл̄ун, к'ушом̄ер, л'е̄шой̄ис, л'е̄шор̄ас̄ӣ, л'инор̄ез, л'ис̄ӣој̄ад, л'овос̄ӣај, л'укодр̄ан, м'илол̄ед, м'иљок̄аз, м'имој̄р̄ед, м'имох̄од, м'одрок̄ос, м'ос̄ӣод̄р̄ан, н'ојом̄е̄ш, ӣ'адодр̄ан, ӣ'ерор̄ез, ӣл'ином̄ер, ӣл'одор̄ед, ӣр'авој̄ис, ӣр'с̄ӣохв̄а̄ш, ӣ'ус̄ӣој̄а̄ш, ӣ'ушок̄аз, ӣ'ушой̄ис, р'едосл̄ед, р'ибол̄ов, р'одосл̄ов, р'укољ̄уб, р'уком̄е̄ш, р'укој̄ис, р'укоса̄д, р'укохв̄а̄ш, с'амод̄ӣш, с'амор̄ас̄ӣ, св'е̄шлом̄ер, с̄ӣрмој̄л̄ед, с̄ӣр'ујом̄ер, с'унцод̄р̄ан, с'унцокр̄е̄ш, ш'ак̄шом̄ер, ш'рбор̄ез, у'ілом̄ер, ц'рвој̄о̄ч, ц'рнос̄ӣр̄ел, ʔч'асој̄ис;

(1б) 'а(а)а – др'одолом, в'одоскок, зл'о̄швор, л'адолеж, н'ебодер, свр'акојер, хв'алос̄иев, хл'адолеж, ч'асослов;

(2) а(а)'а – бильо'ждер, бильо'јед, боіо'слов, брзино'мер, бубо'ждер, бубо'ждер, ве̄шро'тон, ве̄шро'ме̄ш, висино'мер, вра̄ш'олом, ʔвр'шлоі, вуко'глак, і'аво'сек, і'лидо'гер, далеко'вод, далеко'зор, даљино'мер, дво'крк, дво'іев, дво'іек, дво'іреі, дво'сег, драмо'сер, дрво'мор, дубино'мер, дужино'мер, елек̄т'ро'вод, живо'гер, живо'ждер, живој̄о'ӣис, жӣш'ор̄од, инсек̄т'о'јед, једно'іреі, једно'роі, једно'сег, јело'шоч, камено'рез, кожо'гер, коњо'гер, крво'лок, кривино'мер, крс̄ӣо'лом, људо'ждер, мачко'јед, медо'нос, месецо'слов, месо'ждер, месо'јед, мишо'мор, мокраћо'вод, море'уз, облако'гер, ӣр'и'родо'ӣис, р'и'бо'ждер, само'крес, само'швор, само'ук, свињо'кољ, сено'кос, србо'ждер, с̄ӣрво'гер, с̄ӣрно'кос, судо'іер, ш̄р'аво'ждер, ш̄р'аво'јед, ш̄рно'кој, ш̄ро'зуб, ш̄ро'ноі, ш̄ро'іев, ш̄ро'іреі, ш̄ро'ред, уіљено'кој, црво'шок, чанко'лиз, чейворо'іев, чейворо'іреі, чейворо'сег, човеко'љуб, швабо'ждер, шес̄т'о'іреі, шес̄т'оро'іреі;

(1а–1б) в'а̄шром̄е̄ш/в'а̄шром̄е̄ш, в'е̄шров̄од/в'е̄шровод, в'одов̄од/в'одовод, і'асов̄од/і'асовод, ж'учов̄од/ж'учовод, ј'ајов̄од/ј'ајовод, к'олодр̄ан/к'олодран, к'рвој̄о̄к/к'рвош̄ок, кр'с̄ӣој̄л̄е̄ш/кр'с̄ӣој̄л̄е̄ш, л'едод̄р̄ан/л'едод̄ран, м'окров̄од/м'окровод, н'аф̄шов̄од/н'аф̄шовод, н'осорој̄/н'осор̄оі, ӣл'инов̄од/ӣл'иновод, ӣр'вој̄о̄к/ӣр'вош̄ок, ӣр'сод̄р̄ан/

³⁰⁷ Према шл'ајај (аналогном г'рхај, ш'ајај) немамо форму с непостојаним а у парадигми.

ī'рсобран, с'емевōд/с'емевод, с'еменовōд/с'еменовод, с'узовōд/с'узовод, ī'ойловōд/ī'ойловод, ц'евовōд/ц'евовод;

(1а–2) *дл'аіодāī/длаіо'гаī, іоло'īрб/іолоīрб, з'емљомēr/земљо'мер, з'емљоуз/земљо'уз, зл'ашорōї/злаіш'рої, зл'очīн (зло'чин), и'коноійс/'иконоійс, к'ишолōв/киш'олов, к'озодōј/козо'дој, козо'рої/к'озорōї, н'оіосīуї/ноіо'сīуї, і'ушкoмēш/і'ушкo'мēш, р'удокōй/рудo'кoй, само'īшok/с'амoшōк, сīрелo'мēш/сīр'елo'мēш, с'унцoмēr/сунцo'мер, ц'рнорēй/црно'рēй;*

(1б–2) *дрво'јед/дрвојед, жарo'іек/ж'арoіек, камено'лом/к'аменолом, к'олоілей/коло'ілей, кр'ајoлик/крајo'лик, л'ицемер/лице'мер, м'есoйуcī/месо'йуcī, мравo'јед/мр'авoјед, і'усішoлов/і'усішo'лов, р'одoљуб/родo'љуб, р'укошвор/руко'швор, ш'рбoсек/шрбo'сек.*

Мимо тих образаца остаје неколико твореница. У *īлō'црī/īло'црī* имамо и познати лик *ā'a*, а у *дво'іōј, с'амовār/самo'vār* и *водо'іōј/в'одoйōј* јавља се дужина непосредно иза МА, што у једном случају доводи до покретљивости МА у флексији: *самo'vār-самo'vā'pa*³⁰⁸, али не и у осталима: *дво'іōј-дво'іoја, водо'іōј-водo'іoја*.

Различита дужинска решења у флексији именица налазимо и код речи с иницијалним МА: уп. постојану дужину у *в'одосīāј, л'овосīāј; в'инобōј* са непостојаном у *в'одoйōј²-в'одoйoја, к'озодōј²-к'озодоја*. Друге две лексеме у ПОС имају вокал који алтернира са мотивним *и*, па то може бити објашњење за разлику у дужини (мада уп. горње *-іoја*), али носе и још један прозодијски лик, с кратким ПОС, што може утицати на појаву краткоће.

МА је у наведеном оквиру прилично стабилно, осим што имамо *до'бροшвор/до'брошвор* (Вуково је само *до'бροшвор*), *ī'ойломēr/ī'ойломēr* (тако у свим речницима, осим у Чед и ХЈП, где је само *ī'ойломēr*) и *и'коноійс/'иконоійс* (једино ОР даје системско *иконо'ійс²*, за које мислимо да је данас и најпроширеније).³⁰⁹ Русизам *'чe'рнoзем* је и структурно другачијег типа.

Када се желе упоредити односи међу горе датим групама, најпре се може уочити тежња да четворосложнице узимају лик с унутрашњим МА. Оне то чине око четири пута чешће: према 21 таквој речи имамо само 5 с иницијалним МА: *висино'мер, далеко'вод, далеко'зор, даљино'мер, дубино'мер, дужино'мер, елекīро'вод, живoшo'ійс, инсекīшo'јед, камено'рез, кривино'мер, месецо'слов, мокраћo'вод, облако'гер, і'рнородo'ійс, уіљено'кој, чeшворo'іев, чeшворo'ірeї, чeшворo'сeд, човеко'љуб, шeсшoрo'ірeї* – наспрам *в'аздухоілōв, і'усішoномēr; с'еменовōд/с'еменовод; и'коноійс/'иконоійс; камено'лом/к'аменолом*. На основу тога можемо закључити да су и фреквентни ликови *в'аздухо'ілов, семено'вод, иконо'ійс*, иако незабележени, оправдани. Слично важи и за двосложнице: према *дво'іев, дво'іек, дво'ірeї, дво'сeд, шīро'зуб, шīро'ної, шīро'іев, шīро'ірeї, шīро'рeд* – имамо само *зл'o'іук, зл'oшвор* и *зл'очīн (зло'чин)*.

2.1.173.7. Ако се ССТ са -∅ сравне са својим (другим) основама, ретко ће се где уочити потпуна доследност, као код оних на *-вод, -ійс* или *-мор*. Наиме, већина њих – и оних с мањим и оних с већим бројем примера – колеба се између три доминантна ПЛ. То ћемо приказати у табели, наводећи само тросложнице, које су најподложније флукуацији и за које претпостављамо да према речима другог броја слогова стоје у релативно стабилном односу (*шīро'іев : хв'алосīев : чeшворo'іев*).

³⁰⁸ РСЈ пак предвиђа само кратко *облако'гер*, иако се та именица врло често јавља у лику *облако'гēr-облакогē'ра*.

³⁰⁹ Чини нам се да се у савременом стандарду доста оваквих речи приклања лику с постиницијалним МА, нпр. *ки'шoбр(ā)н, су'нцoкр(ē)ш, ча'сої(ū)с*.

Табела 16. Расцодзела ПЛ дивергенцных ССТ са -Ф

	'aaā	'aaa	aa'a
бран-	бл'аішобран, д'окобран, др'ообран, д'уробран, в'алобран, в'аішробран, в'еішробран, ір'омобран, ір'удобран, г'омобран, к'ишобран, к'олобран ² , л'едобран ² , л'укобран, м'осішобран, і'агодбран, і'рсобран ² , с'унцобран	к'олобран ² , л'едобран ² , і'рсобран ²	
гер-		н'ебогер	ілібо'гер, живо'гер, кожо'гер, коњо'гер, сірво'гер
јег-		г'рвојег ² , мр'авојег ²	дильо'јег, дрво'јег ² , мачко'јег, месо'јег, мраво'јег ² , і'раво'јег
кой-	р'удокі ²		рудо'кой ² , і'рно'кой
лов-	к'ишолдв ² , р'идолдв	і'усіолов ²	кіш'олов ² , і'усі'олов
лом-		др'одолом	враіш'лом, крсіш'лом
љуб-	р'укољуб	р'одолуб ²	родо'љуб ²
мер-	в'еішромёр, в'одомёр, і'азомёр, з'емљомёр ² , к'ишомёр, к'ушомёр, і'л'иномёр, св'еішломёр, сір'ујомёр, с'унцомёр ² , і'акішомёр, і'оішломёр ² (і'ш'ішломёр ²), 'уішломёр		земљо'мер ² , сунцо'мер ²
меіш-	в'аішромеіш ² , н'оішомеіш, і'ушк'омеіш ² , р'укомеіш, сір'еломеіш ²	в'аішромеіш ²	веішро'меіш, і'ушко'меіш ² , сір'еломеіш ²
і'леіш-	к'рсіш'оі'леіш ²	к'олоі'леіш ² , к'рсіш'оі'леіш ²	коло'і'леіш ²
роі-	зл'аішор'оі ² , н'осор'оі ² , к'озор'оі ²	н'осор'оі ²	злаіш'роі ² , једно'роі, козо'роі ²
сек-	в'одос'ек, і'л'авос'ек, к'олос'ек	і'р'дос'ек ²	і'лаво'сек, і'р'дос'ек ²
слов-	р'одосл'дв	доіш'слов, ч'асослов	
і'швор-		г'одброішвор ² (до'дброішвор ²), р'укоішвор ²	руко'ішвор ² , само'ішвор,
і'шок-	к'рвоіш'ок ² , і'рвоіш'ок ² , с'ам'оіш'ок ²	к'рвоіш'ок ² , і'рвоіш'ок ²	само'іш'ок ²
і'шоч-	?в'р'д'оіш'оч, ц'р'воіш'оч		јело'іш'оч
уз-	з'емљоуз ²		земљо'уз ² , море'уз

Из прегледа се види да у неким групама постоје доминантни ликови (бл'аішобран, ілібо'гер, дильо'јег³¹⁰, в'еішромёр, в'аішромеіш), а у неким равномерно расподељени (нпр. -роі).

³¹⁰ Сложенице на -јег, сматрамо, у савременом говору претежно носе иницијално МА.

Примери на *-бр̄ан*, *-гѣр* и *-јѣд* могли би се довести у везу с дужином глаголске основе, али то не важи за оне на *-мѣр* и *-мѣш̄*. Наведимо, узевши поново и остале ССТ у разматрање, да се таква поклапања могу установити код примера на кратко *-леж*, *-лом*, *-йек*, *-йус̄и*, *-скок*, *-швор* односно дуго *-в̄аль*, *-в̄ѣз*, *-й̄ук*, *-к̄аз*, *-й̄ис*, *-р̄ѣд*, *-с̄ад*, *-х̄од* (уп. и деноминале на *-глак* : *-бр̄ад-*, *-бр̄к*), али не и код оних на *-л̄ѣд*, *-г̄аш̄*, *-к̄ош̄*, *-м̄аз*, *-й̄ад*, *-й̄л̄ѣш̄*, *-й̄лов*, *-р̄ѣз*, *-хв̄аш̄*, *-ч̄ин* (код речи на *-ј* та се дужина готово подразумева: *-с̄ӣај*, *-д̄ој*, *-г̄ој*, *-й̄ој*).

Увид у неочекивану доследност дублетизма *-ā/-a* код примера на *-вод* и *-шок* – *в'е̄ш̄ров̄од/в'е̄ш̄ровод*, *в'одов̄од/в'одовод*, *ї'асов̄од/ї'асовод*, *ж'учов̄од/ж'учовод*, *ј'ајов̄од/ј'ајовод*, *м'окров̄од/м'окровод*, *н'аф̄ш̄ов̄од/н'аф̄ш̄овод*, *й̄л'инов̄од/й̄л'иновод*, *с'узов̄од/с'узовод*, *ш̄'о̄йлов̄од/ш̄'о̄йловод*, *ц'евов̄од/ц'евовод*; *к'рвош̄одк/к'рвош̄ок*, *й̄'рвош̄одк/й̄'рвош̄ок* – наводи на помисао да су они свесно уједначени с дублетизмом одговарајућих једносложних именица *в'од/в'од*, *ш̄'одк/ш̄ок*, па чак и с краћењем у косим падежима (доследно је и ген. *-вода*, *-шока*).

За пример *ра'зв̄ӣодр*, с ПЛ императивне сложенице, в. т. 2.3.1.7.

На самом крају размотримо и појаву да неки од могућих ПЛ обезбеђује граматичку или семантичку дистинкцију сегментно једнаких твореница. Тако имамо односе *й̄р'ос̄ек* 'алатка за просецање' : *й̄р'ос̄ек* 'просечено место' (и друго); *й̄л'авос̄ек* 'радња' : *й̄лаво'сек* 'вршилац радње'; *дӯ'о'б̄рад* прид. : *дӯ'ӯодбр̄ад* им. Слично томе имамо и *ду'дук* : *ду'дук* 'инструмент' : 'његов звук'. У једном примеру ПЛ диференцирају речи према врсти основе – *свр'ако̄йер* : *судо'й̄ер* ~ *й̄еро* : *й̄раш̄и*.

Ипак, тешко да би се за тај феномен могла утврдити системска вредност, будући да на његовом наличју имамо низ хомонима као *в'ѣз* ~ *в'ѣс̄иш̄и* и *в'ѣз* ~ *в'ѣз̄аиш̄и*, *м'ук* ~ *м'уч̄аиш̄и* : *м'ук* ~ *м'уч̄каш̄и*, *р̄а'зор* ~ *разо'риш̄и* и *р̄а'зор* ~ *разо'раш̄и*, *н̄а'клон* им. и *н̄а'клон* прид., па и ^(?)*о̄ш̄одк_{1,2}* ~ *о̄ше'ћи*.

Именички суфикси – страног порекла

2.1.174. Суфикси *-ага*, *-ијага*

Ови суфикси граде творенице с МА у финалној позицији и дугом пенултимом (суфикса):

(1) *бак̄л̄а'га*, *блок̄а'га*, *јерем̄ија'га*, *канон̄а'га*, *колон̄а'га*, *лам̄ион̄а'га*, *лимун̄а'га*, *марин̄а'га*, *маскар̄а'га*, *харлекин̄а'га* (једва је прозирно *'арма'га* и *'Хел̄а'га*);

(2) *й̄иш̄арија'га*, *олим̄ија'га*, *рашомонија'га*, *универзија'га*, *циркусија'га*.

2.1.175. Суфикс *-ажа*

Са суфиксалним су МА и суфиксалном дужином изведенице као *ам̄йер̄а'жа*, *ардиш̄р̄а'жа*, *блам̄а'жа*, *вол̄ш̄а'жа*, *й̄нав̄а'жа*, *демон̄ш̄а'жа*, *ескив̄а'жа* и још десетак других.

2.1.176. Суфикс *-оза*

Творенице са суфиксом *-о'за* носе означени колумнални лик: *вир̄о'за*, *ле̄йр̄о'за*, *леукоцӣш̄о'за*, *лимфоцӣш̄о'за*, *нерв̄о'за*, *й̄сих̄о'за*, *салмонел̄о'за*, *силик̄о'за*, *ш̄ром̄д̄о'за*, *хлор̄о'за*. ПСТ је *авиш̄амин̄о'за*.

2.1.177. Суфикс *-ија* и сложени

2.1.177.1. Међу именицама које се могу изводити суфиксом *-ија* има оних домаћег и страног (грчког, латинског, турског) порекла. Све оне носе неки од ових ликова *-а'ија*, *-ā'ија* и *-ā'ија*.

Најпре ћемо представити творенице које се осећају као домаће, што се види и по њиховом махом уједначеном ПЛ, а потом и интернационализме, с нешто више

прозодијских флукуација. У првој групи су, дакле, *архибиску'ија*, *архиејиско'ија*, *Ба'нија*, *баро'нија*, *бе'лија*, *бена'вија*, *бес'тра'ија*, *бећа'рија*, *биску'ија*, *бо'осло'вија*, *бое'мија*, *брава'рија*, *бра'ија*, *вина'рија*, *врача'рија*, *та'дија*, *толо'узија*, *профо'вија*, *даво'рија*, *дембе'лија*, *дес'о'ија*, *дрва'рија*, *и'ума'нија*, *кме'ија*, *кне'жија*, *кова'чија*, *лу'дија*, *Ме'ио'хија*, *момча'дија*, *мо'рија*, *недо'ђија*, *о'и'ија*, *и'ирија'ршија*, *и'ашча'дија*, *и'ила'дија*, *и'о'и'нија*, *и'ре'вија*², *и'рос'ирија*, *и'рова'лија*², *и'ур'е'рија*, *ро'дија*, *су'дија*, *су'ли'нија*, *ћур'чија*, *Ци'и'нија* – с претсуфиксалним МА и кратким ПОС. Таква је и ССТ *вра'шоло'мија*, али не и *'Ју'ио'сл'авија*.

Други лик, с дугим ПОС коме претходи МА, имају три географска термина: *в'и'сија*, *н'и'зија*, *и'р'е'вија*² (само потоњи дат дублетно³¹¹) и необична формација *и'о'и'дија*, коју остали речници бележе и овако: *и'о'и'дија*² (РМС, ОР, Мат), *и'о'и'дија*² (Дешић), *и'о'и'дија* (ХЈП); ипак, ОР уз *и'з'и'дија* не даје дублет. Нетипична је и друга глаголска основа: *и'р'овалија*², која потврђује наведено *и'о'и'дија*.³¹²

2.1.177.2. Анализа греколатинизама захтева приступ другачији од оног који примењујемо у раду, будући да међу њима доминирају они с афиксоидима и несамосталним основама, попут *ан'и'ро'и'оним'ија*, који онемогућавају систематично сагледавање односа мотиватора и творенице. Ипак, будући да данас образовани говорник разуме значења многих од тих форманата и да их с лакоћом комбинује, што узимамо као мерило језичког осећања, ми ћемо такве речи, а с њима и оне које према себи имају придев и које с њим стоје у двојној мотивацији (као *ф'лек'сија* ~ *ф'лек'шиван*), третирати као мотивисане. Неке речи се могу изводити на два начина – простим и сложеним суфиксом: *дивер'и'ен'ција* ~ *дивер'и'ен'и-ан* и *дивер'и-ен'ција* ~ *дивер'и-ира'и* и ту појаву прихватамо без посебног разматрања.

Како ће се видети, прозодија је у интернационализмима на *-ија*, чак и без обзира на њихову мотивисаност, сведена на избор између наведених колумналних ПЛ.³¹³ Овде стога табеларно, према саставу одступа ПОС, представљамо илустративни избор твореница и потом дајемо најважније напомене о њима уз осврт на недоследности у нормирању. У почетним колонама наводимо (1) састав одступа ПОС и (2) начин грађења творенице (К – комбиновани (ПСТ или ССТ); С – суфиксални). Најчешће дублете издвајамо у посебну колону (*-а'-ија*/*-ā-ија*), док остале, спорадичне, означавамо појединачно у одговарајућим групама.

Табела 17. Рас'и'одела ПЛ суфиксала са *-ија*

1	2	-а'-ија	-а'-ија/-ā-ија	-ā-ија	-ā'-ија
ш	К	банкокра'ија..., а'и'ија, ан'и-			
ф	К	а'и'ро'фија..., и'ео'ра'фија..., и'еозо'фија			
џ	К	ан'илофо'џија...			
и	К	ан'дра'и'ија..., диоло'ија..., хемора'ија, ан'и'ро'и'офа'ија,			

³¹¹ У ОР, Мат само *и'ре'вија*.

³¹² Уп. и несистемско, мотивно *и'ирија'ршија*² из РМС, Мат, П60.

³¹³ Четврту могућност, *-а-ија*, која би попунила празнину у систему варијанта *-а'-ија*, *-ā-ија* и *-ā'-ија*, помиње Д. Петровић (1998: *акција*, *реакција*) позивајући се, без прецизирања, на западне народне говоре. За њу нисмо нашли потврде у речницима.

		<i>моноїле'їја</i>			
<i>g</i>	К	<i>оршойе'дија..., їсалмо'дија</i>		<i>мо'нбдија</i>	
<i>g</i>	С			<i>сш'їдија</i>	
<i>ж</i>	С		<i>р'єжија/ре'жија</i>		
<i>с</i>	С	<i>їроїре'сија, еми'сија, їтрансми'сија реїре'сија (їре'сија) ?реце'сија</i>	<i>ди'скїсија/ диску'сија, деїре'сија/ де'їрєсија, комїре'сија/ ко'мїрєсија (?имїре'сија/ и'мїрєсија оїсе'сија/ о'їсєсија)</i>		
<i>з</i>	К	<i>анесшє'зија..., хїерїла'зија..., асшроїно'зија, хїюкри'зија</i>	<i>а'мнєзија/ амне'зија</i>	<i>а'їнбзија, шеле'вїзија</i>	
<i>з</i>	С			<i>а'лїзија, е'рбзија, ко'лїзија, ко'ншїзија, ко'нфїзија, ко'рбзија, ре'вїзија, дио'нїзије</i>	
<i>ї</i>	К	<i>оршое'їија, ендоско'їија, аушойи'їија</i>			
<i>ї</i>	С	<i>изошой'їија, алошро'їија</i>		<i>к'бїија²</i>	<i>кб'їија², фошкб'їија</i>
<i>ц</i>	С	<i>дискре'ција², їлушюкра'ција</i>		<i>се'крєција, на'рїција², ко'мбција, їро'мбција, шкло'їбција²</i>	<i>нарї'ција², дискрє'ција², ерудї'ција, инквизї'ција, иншїуї'ција, шклоїб'ција²; ашрибї'ција, демїнї'ција, еволї'ција</i>
<i>л</i>	К	<i>бїблїофи'лија..., ехо'лалїја, хемофи'лија..., долїхокефа'лија</i>	<i>макроке'фїлија/ макрокефа'лија, мезоке'фїлија/ мезокефа'лија</i>	<i>брахике'фїлија</i>	
<i>л</i>	С		<i>їене'рїлије/ їенера'лије, реа'лије/ре'їлије, анома'лија/</i>	<i>а'лкїлија, унїве'рзїлија, кому'нїлије, марїи'нїлије, евеншї'їлије</i>	

			<i>ано'мāлија</i>		
<i>м</i>	<i>к</i>	<i>йолиā'мија..., аушoйo'мија..., аīроно'мија..., синони'мија, ане'мија...</i>			<i>хомонī'мија</i>
<i>н</i>	<i>к</i>	<i>ашo'нија, хиџершo'нија..., анīлома'нија..., аншрoйoтe'нија..., андрoи'нија..., асинхро'нија..., афо'нија..., сшереофо[']нија³¹⁴, шeоtо'нија..., йсихасшe'нија...</i>	<i>синхро'нија/ си'нхрoнија</i>		
<i>н</i>	<i>с</i>			<i>Ге'рмāнија, де'мoнија</i>	
<i>йс</i>	<i>к</i>	<i>дио'йсија нарколе'йсија</i>			
<i>йц</i>	<i>с</i>	<i>акце'йција йерце'йција ајсо'рйција</i>			
<i>кс</i>	<i>к</i>	<i>ейишле'ксија хешеродо'ксија...</i>			
<i>кс</i>	<i>с</i>	<i>фле'ксија, рефле'ксија ане'ксија</i>			
<i>кц</i>	<i>с</i>	<i>ајсшра'кција афе'кција</i>			
<i>ш м</i>	<i>к</i>	<i>ари'шмија...</i>			
<i>шр</i>	<i>к</i>	<i>асшрола'шрија, диоше'шрија</i>			
<i>лī</i>	<i>к</i>	<i>неура'лīија</i>			
<i>рī</i>	<i>к</i>	<i>хиру'рīија...</i>			
<i>рд</i>	<i>к</i>	<i>шaхика'рдија</i>			
<i>рф</i>	<i>к</i>	<i>йолимо'рфија</i>			
<i>рх, рк</i>	<i>к</i>	<i>ана'рхија... аушa'ркија</i>			
<i>рз</i>	<i>с</i>	<i>дисшe'рзија... конве'рзија</i>			
<i>лз</i>	<i>с</i>	<i>ему'лзија</i>			

³¹⁴ Вероватно грешком штампано „стереoфонија“, будући да је у РМС и ОР са системским МА.

нз	С	<i>йреїе'нзија, реце'нзија, сусїе'нзија</i>			
нш	К	<i>некрома'ншија</i>			
нц	С	<i>вака'нција, їара'нција, вале'нција, амбивале'нција, диверїе'нција</i>			<i>адолесцїе'нција, делинквїе'нција</i>

Прегледом расподеле ликова према саставу одступа ПОС уочавамо да међу једнофонемским одступима једино творенице од основа на *-ш-*, *-ф-*, *-д-*, *-ї-* и оне са сугласничком групом у одступу, изузев *-нц*, које се може објаснити дужењем пред сонантом, доследно немају забележених ликова с дугим ПОС. Остале се већином колебају између трију форми, али се у том колебању могу уочити одређене правилности. (1) Утицај броја сугласника из одступа на избор ПЛ, на основу којег имамо поларизацију типа *реа'нција* : *креа'нција* (*кре'а'нција*), већ је забележен (Петровић 1998), али разлог за успостављање разлика међу једнофонемским одступима није прозиран: она се не може установити ни према једном фонолошком критеријуму (уп. нпр. односе звучности у *аїа'шија* : *мо'ндоија* али *анїлофо'дија* : *фошкo'їија*, струјности у *аїро'фија* : *ди'скїсија*²). (2) Разлика у прозодијској реализацији заснована на броју слогова међу твореницама, коју су запазили Недељковић (1998) и Д. Шипка (2016), уочљива је у појединим примерима, али у већини не. Четворосложнице тeжe лику *-а-*, а речи са више слогова лику *-а'*, као што видимо у примерима *а'ндоија* : *асїроїно'зија* (али *амне'зија*² : *шеле'вїзија*!), *синхро'нија/си'нхрoнија* : *асинхро'нија*, *реїре'сија* и *деїре'сија/де'їрeсија* : *криїшoдеїре'сија*, *кo'їија/к'oїија* : *фошкo'їија*.³¹⁵ (3) Унутар група представљених табелом уочавају се подгрупе с доследним ПЛ, као што су *-ї'ција* и *-ў'ција* у иначе хетерогеној групи *-ција*. (4) Творбени начин (ПС : С) није убедљив фактор при избору ПЛ. Мада суфиксали на *-зија*, *-нија*, *-лија* (и *-дија*, али то је јединачни пример) у датој грађи не узимају лик с краткоћом (ови трећи то чине само дублетно) и мада ПСТ на *-ија* не узимају дужину, то су тек местимичне појаве.

Увиђање назнака правилности какве су наведене грубо спутавају недоследности примећене код примера с једнаком (другом) основом, нпр. *їсалмо'дија* : *мо'ндоија* *реїре'сија* : *комїре'сија/ко'мїрeсија*, *реце'сија* : *оїсе'сија/о'їсeсија*, *дискре'ција/дискрe'ција* (и *индискрец-*) : *се'крeција* (три варијанте за две лексеме!), *долихокефа'лија* : *брахике'фaлија* : *макроке'фaлија/макрокефа'лија*, *синони'мија* : *хомонї'мија*. Принципијелности у нормирању недостаје и примерима с различитим али ипак сродним основама – *а'лкaлија* : *реа'лије/ре'aлије*, *кому'нaлије* : *їене'рaлије/їенера'лије*, *диверїе'нција* : *делинквe'нција*, или онима с несродним – *ко'мoција*, *їро'мoција* : *шклоїo'ција*², *хиїокри'зија* : *шеле'вїзија*.³¹⁶ Занимљивост представља и утицај речї са *-кра'шија* на варијанту *їлушoкра'ција*, где би се очекивало *-a'ција*.

2.1.177.3. Још једна ствар отежава јасно увиђање односа међу речима из табеле. У грађу, наиме, нису укључене немотивисане речи, а oне својом бројношћу такође регулишу успостављање ПЛ, посебно oне с истакнутим местом у лексичком систему. Тако, рецимо, систем усложњавају ове појаве. Уз мотивисане речи са *-одија* имамо и непрозирно *їа'рoдија* : *ра'їсoдија/раїсо'дија*, *їро'зoдија/їрозо'дија*; уз оне на *-креција*

³¹⁵ Сличну појаву имамо и код само формално сродних позајмљеница (да за пример узмемо грецизме) – *к'амб[р]їјум* : *їрека'мбријум*, *с'исїола* : *дија'сїола*, *еїи'сїола*; *си'нїакса* : *їараїа'кса*² (уз *ї'араїакса*²); *си'нїаїма* : *дијафра'їма*; *х'аос*, *н'аос* : *хидрoби'ос* итд. Уп. и т. 2.1.218.

³¹⁶ Такве недоследности срећемо и код речи на *-ијум*: *їр'їцијум* : *їри'шијум*, *алу'мїнијум* : *сїро'нцијум*.

имамо и *екскрѐција/екскрѐција* (четврто решење) и слично *еџикѐција*; према онима на *-краџија* имамо *суџремѧџија* (аналогски према *суџремѧџија*); према онима на *-енција* још *аџенџија/аџенџија*; према онима на *-џлеџија* имамо *џривџлеџија : сџраџџеџија/сџраџџеџија*; према *џеоџоџнија* имамо *Макеџџоџнија*. У контексту постојања оволиког броја недоследних прописа, не чини се да је лексикографски поступак раздвајања хомонимних лексема *фолија*^{1,2} на основу ПЛ који влада у *слободној* дистрибуцији (*ф'џлија 'листиџ' : фо'лија 'музички комад'*) разложен.

Без жеље да улазимо у веома сложено питање нарушавања новоштокавске дистрибуције прозодема код именица на *-ија* у савременом стандардном идиому, обавезни смо да поменемо, на трагу захтева за осавремењивање норме изнесених у Недељковић 1998, да се у говорима српских културних центара ПСТ на *-ија* махом реализују као *анџлофџџија, анџроџофџџија, моноџлеџија, орџоџеџија, орџоџеџија, биџлиофџџија, синонџмија, анџроџиџнија, џахикџрџија*³¹⁷ и сл. (примере наводимо према свом језичком осећању). Ипак, ни та тежња није обухватна; наспрам њих видимо једнако постојане реализације *аџро'џија, џеоџра'џија, биолоџија, енџоскоџија, аџроно'мија, хиџерџо'нија...*, које су можда везане за фреквентне или раније устаљене суфиксоиде (*-џра'џија, -лоџија, -но'мија*). Такође, у новоштокавским центрима редовне су тросложне и четворосложне реализације као *миџсија, рџџрџсија*,³¹⁸ што је податак који обавезује да се размотре нормативна решења за немотивисане лексеме *ма'нија* (уп. *фо'џија/ф'џџија, хере'зија, хорџе'нзија* (само ОР нуди и варијанту *хо'рџџензија*²); *геџо'нија*², *иро'нија*², *малва'зија*², *ма'џија*², *симфо'нија*²).

На крају напомињемо и могућност јављања четвртог ПЛ код изведеница на *-ија*, оног са суфиксалним МА. Потврдѧ за то нисмо нашли у РСЈ, али РА и ОР нуде пример *џвозџџија*, вероватно контаминирано према неутруму *џвозџџија*, који потврђује и ЈАЗУ (s. v. *gvozdij*), а према коме имамо *џвозџџија* и *џвозџџија* са сличним, данас нераспрострањеним ПЛ. Њега налазимо и у немотивисаним турцизмима као *ахмедџија*, а примери из ономастике као *Ферхаџџија* (џаџолучка џамија), женски антропоними *Бахџија, Хаџрџија* који стоје спрам мушких *Ба'хџија, Ха'џрија* (Смаиловић 1990: s. v. и посебно стр. 65) дају повода за укључивање и тог лика у инвентар овог творбеног модела.

2.1.178. Суфикси *-аџија, -ијаџија*

Стотине глаголских именица грађених суфиксом *-аџија* забележене су у лику *-ѧџија*: *абџикѧџија, аџаџџѧџија, аклиматџизѧџија...* итд. итд. Од тог обрасца одступа једино неколико четворосложница. Оне су такође већином дате у владајућем лику – *виџбрѧџија, џруџѧџија, дислокѧџија, миџрѧџија, муџѧџија, ноџѧџија, санѧџија, сџаџѧѧѧџија, формѧџија*, али у неколико случајева и с варијантом *-ѧџија*: *џраџѧџија/џра'џѧџија, донѧџија/до'нѧџија, креѧџија (кре'ѧџија), кремѧџија/кре'мѧџија, ма'рѧџија/маркѧџија, неѧџија/не'ѧџија*.³¹⁹ Уп. с тим полумотивисану лексему *фа'рмѧџија*, која не означава радњу и стога не носи (и) лик **фармѧџија*.

Наведени опис важи и за многосложне именице са суфиксом *-аџија*: *асоџијаѧџија, варијаѧџија, ексџроџријаѧџија...*

³¹⁷ У прилог овоме, буди речено да смо и у говору наставника Катедре за српски језик и јужнословенске језике у Београду чули именоване термина из њихове најуже струке у форми *орџоџеџија* и *синонџмија*.

³¹⁸ У другим сличним латинизмима, онима на *-ор*, ова појава се не јавља, већ имамо *аџресор, ко'мџресор, џро'фесор* као *ре'џеџџор*, иако према другоме имамо само *реџе'џија*, а према првим облицима у говору редовно и *аџрџсија, ко'мџрџсија, џро'фџсија*.

³¹⁹ Д. Петровић (1998: 6) свим оваквим именицама, без обзира на број слогова, допушта две варијанте: *орџанизѧџија* и *орџани'зѧџија*, на основу стања у „југозападним новоштокавским говорима“.

и ОР су оне доследно дате дублетно). Дужење, које је због гласовног склопа ређе у изведеницама са *-лија*, јавља се због споја сонаната.

Са *-алија*₂ имамо само *īranā'лија*, које се у другим речницима такође даје дублетно (*īrana'лија*² – РА, ОР). Уп. и познату твореницу *касаба'лија* (РМС).

2.1.185. Суфикс *-џија* и сродни суфикси

2.1.185.1. Као пореклом, прозодијом и значењем сродне, заједно обрађујемо именице творене суфиксима *-џија*, *-аџија* (најбројније), те *-еџија*, *-ајџија* и *-чија*₁, посебно зато што се између две најизразитије групе не може повући сасвим јасна творбена граница (тип *к'авџаџија*).

Речи грађене суфиксом *-џија* овако се прозодијски раслојавају:

(1) *бадава'џија*, *дифе'џија*, *домдо'нџија*, *досџа'нџија*, *буна'рџија*, *бу'нџија*, *буре'џија*, *ваша'рџија*, *їала'мџија*, *їово'рџија*, *ди'мџија*, *дува'нџија*, *ду'ме'џија*², *дућа'нџија*, *инџере'жџија*, *јорїа'нџија*, *каза'нџија*, *каџра'нџија*, *кесџе'нџија*, *кири'џија*, *кишобра'нџија*, *комо'рџија*, *лаїу'мџија*, *макаро'нџија*, *малџе'рџија*, *меїда'нџија*, *меха'нџија*, *мунди'рџија*, *ниша'нџија*, *їаїу'џија*, *їодва'лџија*, *їодру'мџија*, *їрсџе'нџија*, *разїово'рџија*, *раки'џија*, *рачу'нџија*, *сале'бџија*, *сама'рџија*, *саїу'нџија*, *саха'џија*, *сладоле'џија*, *џо'бџија*, *їрамва'јџија*, *ћева'бџија*, *ћумур'рџија*, *ча'јџија*, *чибу'џија*, *чиџлу'џија*, *шаљи'вџија*, *шеши'рџија*, *шића'рџија* – овде иде и ССТ *воскова'рџија*;

(2) *дб'јџија/до'јџија*, *ви'нџија/вї'нџија*, *ина'џија/инā'џија*, *калā'јџија/кала'јџија*, *ча'мџија/чā'мџија*.

Прве, чији ПЛ чине основу овог творбеног модела, имају колумнални лик *-ā'-џија*. Друге представљају његову варијанту с продуженим ПОС: *-ā'-џија*, дату увек дублетно с првима; то су већином именице са сонантом у одступу ПОС и такође већим делом нетипично тросложне. Све оне стоје у дискрепанцији с другим именицама сличног фонолошког састава – *бу'нџија*, *ди'мџија*, *саха'џија*, *їрамва'јџија*, *ча'јџија* – и изискују уједначавање према њима. Трећи могући колумнални ПЛ, у овој групи занемарљив, имају *ду'меџија*² и *ш'ердеџија*.

2.1.185.2. Творенице са *-аџија*, у које због истоветног прозодијског раслојавања – нетипичног за горње именице на *-џија* – сврставамо и оне с мотиваторима на *-а* (*доза-џија*, *дрма-џија*³²⁰), имају ове ликове:

(1) *'абаџија*, *д'озаџија*, *г'ркаџија*, *г'рмаџија*, *к'авџаџија*, *кл'оїаџија*, *л'армаџија*, *мл'екаџија*, *їр'ошаџија*, *ї'уїаџија*, *ф'илмаџија*, *'ш'ибаџија*

(2) *маїаза'џија*, *навода'џија*, *їодвала'џија*, *їровода'џија* (доминантно глаголске основе);

(1–2) *'алваџија/алва'џија*, *ї'укаџија/їука'џија*.

Овде такође доминирају четворосложне именице, али овај пут с иницијалним колумналним МА: *'а-аџија*. У петосложним, ређим примерима, махом девербала, тог ПЛ нема, већ се примењује општи *-ā'-џија*.³²¹ Убедљиво преимућство почетног МА потврђује и богатија грађа П. Радића (2001: 110). Два примера се колебају између ова два лика.

Мотивно, несистемско МА забележили смо у *чо'хаџија*, тако дато и у другим речницима (РМС, Чед, Јах); ОР пак уједначава МА: *ч'охаџија*.

³²⁰ На глаголске основе Клајн (2003) додаје суфикс *-џија*, што је, ако се занемари прозодијски критеријум, како то он иначе чини, оправдано. – Убедљивост анализи *кавї-аџија* даје и минимални пар *їодвала'џија* : *їодва'лџија*.

³²¹ На списку 75 жаргонизама на *-џија* које је записао Бугарски (2006: 241–242), не одвајајући суфикс *-аџија*, интересантно, налазимо овакву расподелу: *-аџија* гради само четворосложнице (*агаџија*, *лифџаџија*, *їрошкаџија*...), а *-џија* речи од три, четири и пет слогова (*џобџија*, *їреломџија*, *комїјушерџија*). Међу њима, према нашем осећању, постоји јасна прозодијска дивергенција: *'агаџија* : *їрело'мџија*.

Од твореница са суфиксом *-џија* две потврђују наведену репартицију: *с'илеџија*, *ск'елеџија*, али према њима имамо четворосложно *кафе'џија* (уп. *бифе'-џија*). Та би се разлика могла доводити у везу с мотивним МА (*ск'ел-* : *ка'ф-*), што код речи на *-џија* није играло улогу. На ХЈП су ове три изведенице уједначене у корист претсуфиксалног МА.

Општи колумнални ликови су и *сахачија*, са суфиксом *-чија₁*, и *'кира'џија/кира'џија* (~ *ки'рија*), са суфиксом *-аџија* и алтернативним дужењем какво смо горе поменули.

2.1.186. Суфикс *-ика₂* и сложени суфикси

Именице са овим суфиксом, страног порекла, имају претсуфиксално МА, баш као и оне домаће, са *-ика₁*: *аеронау'џика*, *акрода'џика*, *анеїдо'џика*, *асїронау'џика*, *аїле'џика*, *ауїома'џика*, *дијаїно'сїика*, *елекїро'ника*, *е'їика*, *есїе'џика* и др.

Са сложеним суфиксима *-аїика*, *-еїика* и *-исїика* јесу речи *ениїма'џика*, *їроблема'џика*, *їема'џика* – *енерїе'џика*, *дијеїе'џика* – *каракїери'сїика*, *сїили'сїика* и др. Оне имају суфиксално МА, такође пред пенултимом.

2.1.187. Суфикс *-еска*

Три мотивисане речи са *-еска* са суфиксалним су МА, а у једном дублету и с претсуфиксалним – *арабе'еска²*, *солдаїе'еска*, *хуморе'еска* : *ара'беска⁽²⁾*. Ти неуређени односи владају и код немотивисаних речи као *їро'їеска* : *їиїоре'еска*, *романе'еска* : *бурле'еска* (*бурлеска*). Чини се да они потичу од неједнаког нормирања непочетне силазне прозодеме типа *араб'еска*. Ипак, постоји и могућност да се ове именице, као оне на *-ија* и *-ор*, поларизују према броју слогова – *їро'їеска* : *хуморе'еска*.

2.1.188. Суфикс *-ола*

Само се у три речи може видети овај суфикс: *ваку'ола*, *ду'ола*, *їри'ола* (уз потоња два музичка термина иду и други из те серије, као *квинїола*, *сексїола*, *сеїїола...*, незабележени у РСЈ). Тај ПЛ је уобичајен и у другим речницима (РМС, ОР, Мат), али срећемо и *дуб'ола*, *їрио'ола*, *ваку'ола* (ХЈП), *дуб'ола*, *їрио'ола*, *ваку'ола²* (К–Ш). Ликови са суфиксалним МА налазе се и у самом РСЈ, код немотивисаних речи: (1) *алве'ола*, *ауре'ола*, *бангер'ола*, *баркар'ола*, *конїр'ола*, *їар'ола*, *їаїр'ола*, *фуїр'ола* – *вари'ола/вари'ола*, *їлади'ола/їлади'ола*; (2) *їорїонзо'ола*, *конзо'ола*, *фумаро'ола*; они су, штавише, чешћи и – мислимо – у стандардном говору обичнији. Ако у обзир узмемо и то да су речи са суфиксалним МА редовно оне пореклом из француског, немачког, италијанског, латинског³²² језика, а да су ликови на *-ола* претежно грецизми (*дија'сїола*, *еїи'сїола*, *некро'їола*, *хије'рбола*, мада ту *-ол(а)* ни етимолошки није морфем), онда се природним чини увођење МА на суфиксу и код мотивисаних примера *вакуола*, *дуола*, *їриола*.

2.1.189. Суфикс *-лама*

Изведенице *врдала'ма/врдала'ма* и *заврзла'ма/заврзла'ма* носе МА на суфиксу, с дублетном дужином његовог првог слога.

2.1.190. Суфикс *-ана*

Неколико десетина твореница с пореклом турским суфиксом *-ана*, као што су *бајбока'на*, *баруїа'на*, *двора'на*, *десїила'на*, *гембела'на*, *ексера'на*, редовно имају ПЛ везан за суфикс. Једино је *двора'на/дво'рана* дато, и то готово у свим речницима, и с

³²² Латинска прозодија, ипак, могла је утицати на успостављање *їреї*суфиксалног МА, будући да је суфикс *-оїис* с кратким слоговима, што значи да је акцендована антепенултима.

2.1.197. Суфикс *-ив*

Латинизми са суфиксом *-ив* нису описани ни код Клајна (2003) ни код Бабића (2002). Већина би их се могла изводити од именице на *-ија* с редукцијом основе (и с алтернацијом *ц ~ њ* у доста примера). Колебају се између (1) иницијалног и (2) финалног МА:

(1) *'абразив, 'агиив, 'актив, 'ајелайив, 'ајозиив, 'ајрибуив, 'афирмаив, г'евербайив, г'еминуив, г'еноминаив, 'ексилозив, к'омјарайив, к'орелайив, л'окаив², н'оминаив, њ'редикаив,*

(2) *або'рив, акредивив, а'киив, анјидејресив, дерива'тив, ексилозив, ефе'киив, коре'киив, 'речиивив.*

Дублети су: *л'аксаив/лакса'тив, н'ормаив/норма'тив³²⁷, 'објектив/обје'киив, 'јрезерва'тив/јрезерваив, рејула'тив/рејулаив, с'егайив/сега'тив, ф'иксив/фикса'тив, фр'икаив/фрика'тив.*

Чини се да више именица, које су нам познате и с ликовима као *анјидејресив, к'оректив, р'ечиивив* и *агиив, ајрибуив*, завређује статус дублета. С друге стране, неки граматички термини, нпр. *к'омјарайив, л'окаив, н'оминаив*, јављају се искључиво с тим МА. (Уп. ипак изостанак дужине у *л'окаив²*, као и другачије МА у *д'а'тив³²⁸*.) Уочавамо и минималне парове *'ексилозив* 'глас' : *ексилозив* 'материја', *'актив* 'граматичко стање' : *а'киив* 'група', али се овај други чини неуверљивим, будући да речници (К–Ш, ХЈП) као граматички термин бележе и другонаведени ПЛ и да имамо нпр. *ј'асив/ја'сив*, које је истог морфопрозодијског порекла.³²⁹

2.1.198. Суфикс *-ини*

Англицизми на *-ини* који би се могли сматрати изведенима – *дри'блини, инжење'рини, ка'мјини, сурфини, џо'ини, ја'ркини, њре'нини²* – уједначені су прозодијі, с колумналним МА пред суфиксом и краткоћама. Једино *њре'нини²* има мотивну дужину (уп. и *њре'нер*, али *њре'нерка/њре'нерка*). Преглед немотивисаних англицизама пружа сличне податке (*је'јини, смо'кини, хо'лдини...*), али и појаву суфиксалне дужине (*хе'јенјни, лу'јини², ми'јини²*), МА ближе почетку речи (*ма'ркејини, хе'јенјни, па и кв'ислини²*), краткоћу на вокалу енглеског дифтонга /еј/ (*њре'нини² : ре'јини*), дужину на месту дугог енглеског вокала (*ми'јини : ј'јлини; кли'рини², али лу'јини*).

2.1.199. Суфикс *-уні*

Мотивисане позајмљенице на *-уні* понашају се слично онима на *-ини*: МА је пред суфиксом, а осим краткоћа јављају се дужине суфикса и ПОС: (1) *ди'хјуні, шји'цјуні²*; (2) *јарни'руни, радј'руни* (уп. *ајјолакј'рер* из т. 2.1.214.1); (3) *шји'цјуні²*. Разликовање квантитета суфикса нема основа, будући да је у изворном, немачком језику тај морфем сталног квантитета – кратак. Дужина ПОС је мотивна.

2.1.200. Суфикс *-иг, -оиг*

Речи са суфиксом *-иг* и суфиксоидом *-оиг³³⁰* све носе МА пред дугим финалним слогом:

(1) *бро'мјид, дина'рјид, еврој'јид, ланја'нјид, флуо'рјид, хло'рјид, хоме'рјид, хоми'нјид,*

³²⁷ Формално је ова именица са суфиксом *-ајив* (или чак творена десуфиксацијом придева *нормайиван*, уп. и *акјив* 'активно стање').

³²⁸ Ова лексема јавља се и у формама *д'ајив* (РСЈ07), *д'ајив* (ХЈП), мада је системски лик – наслоњен, као и други називи падежа, на латинску прозодију – *д'ајив*, што потврђују РА и Мат.

³²⁹ Други речници – као ОР, Мат, Чед, Московљевић (1966) – доследни су у нормирању иницијалног МА за обе лексеме. У К–Ш је обратан случај: *а'киив* али *ј'асив*.

³³⁰ Упркос формалној разлици у творбеном начину, ове моделе обрађујемо заједно с обзиром на истоветну прозодију и на значењску блискост (уп. само нпр. *хоминид* са *хуманоид*).

забележени у већини речника³³⁵. Та је појава вероватно у вези с иницијалним МА у одговарајућих придева на *-āлан* (т. 2.1.288.1), уп. и прототоније као *м'аскулиnum* из фн. 352, као и суфикс *-ūв*).

2.1.207. Суфикс *-изам* и сложени суфикси

РСЈ бележи петстотињак именица на *-у'зам*, са суфиксалним, финалним МА. (Међу њих рачунамо и оне са суфиксима *-онизам* и *-аи'зам*, као *еџибициони'зам*, *имџресиони'зам*, *џерфекциони'зам*; *доџмаи'зам*, *реумаи'зам*, *схемаи'зам*.) Већина њих, као *аболициони'зам*, *аџносџици'зам*, *аванџури'зам*, *академи'зам*, *акџиви'зам*, *акџуели'зам*, *алкохоли'зам*, *американи'зам*, *аморали'зам*, *аналфабейи'зам*, *анархи'зам*, *анархони'зам*, *анаџионали'зам*, *анџли'зам*, *анексиони'зам*, *анимали'зам*, *анџроџоценџри'зам*, *аџсолуџи'зам*, *араби'зам* итд. итд., творбене су речи, међу којима, поред доминантних суфиксала, има и ПСТ: *анџиалкохоли'зам*, *анџиимџериџали'зам*, *анџиимџериџали'зам...* и ССТ као *франџџозефџини'зам*. Налик последњој је, само што се може сматрати и суфиксалном твореницом, *наџио'налсоџиџали'зам*, с две прозодеме.

2.1.208. Суфикс *-аријум (-ариј)*

Речи изведене овим суфиксом с колумналним су МА пред суфиксом, коме је први слог дуг: *абеџе'гџаријум*, *џло'сџаријум*, *инсе'кџиџаријум*, *инсџируме'нџиџаријум*, *не'кџиџаријум*, *џлане'џиџаријум*, *ри'мџаријум*, *фра'зџаријум*.

Уз њих су редовно парентетично дати дублети на *-иј*, без латинског флективног наставка и с дужином пред финалним сонантом: *абеџе'гџарџиј*, *џло'сџарџиј*, *инсе'кџиџарџиј*, *инсџируме'нџиџарџиј*, *не'кџиџарџиј*, *џлане'џиџарџиј*, *фра'зџарџиј* (*џлосаријум* и *римаријум*, зачудо, немају такве варијанте, као ни немотивисано *лаџидаријум*). Поменути номинативна дужина алтернира с краткоћом у косим падежима: *абеџе'гџарија* и сл. Овим изведеницама сродна је лексема *сџе'нџарио*, с јединачним суфиксом *-џарио*.

2.1.209. Латински суфикси са групом *-нк-*

У овом одељку разматрамо суфиксе *-анс*, *-енс*, *-анџи*, *-енџи*, *-анг*, *-анџа*, *-енџа*, *-енга*.

2.1.209.1. Именице са *-анџи* и *-енџи* доследно имају претсуфиксално МА. Оних првих је двадесетак: *џдо'ценџи*, *сџу'генџи* – *аџсо'лвенџи*, *аџсо'рбенџи*, *аџсџи'ненџи*, *асџи'сџенџи*, *геџо'ненџи*, *дири'џенџи*, *ексџо'ненџи*, *еми'џенџи*, *ене'рџенџи*, *инџере'сенџи*, *конзу'менџи*, *конку'ренџи*, *коресџо'нџенџи*, *џреџе'нџенџи*, *рефе'ренџи*, *реџе'нзенџи*, а других више десетина, од којих наводимо тек неколико: *ви'брџанџи*, *џи'ранџи* – *аџо'џиџанџи*, *аџре'санџи*, *ази'ланџи*, *геџи'џанџи*, *демонсџранџи*, *деџифранџи*, *дџиве'рзанџи*, *диску'џанџи*, *еманџи'џанџи*, *еми'џранџи...* *-Анџи* се додаје и на домаће основе: *зафр'канџи*, *џрева'ранџи*, *фоли'ранџи*. РСЈ наведено МА предвиђа и у осталим падежима (једино, ипак, за немотивисано *амџи'џенџи* нуди и прогредирано *амџије'нџа*²). Његова реализација је у стандарду, осим на двосложницама³³⁶, редовно *-џнџи* и *-џенџи*.

Претсуфиксално је МА и у *доџџо'ранг* (с њим и *маџи'сџиранг*, које РСЈ не бележи), *мулџиџи'ли'канг*, *џраџи'канг*, са *-анг*, али *с'уџиџрахенг*, са *-енг*, у свим речницима (РМС, ОР, Мат, ХЈП) носи МА пред трећим слогом с краја, познато именицама са групом *-нс*.

2.1.209.2. Девербали са *-анс* и *-енс*, код којих имамо и ПСТ с префиксом *анџи-*, доста се недоследније понашају, што приказујемо у наредној табели.

³³⁵ РА, РМС, ОР, Деџиџи. Само претсуфиксалне варијанте даје Московљевиџ (1990) (и РЈАЗУ има *конџиџио'нал*, са значењем особе), само иницијалне Клаиџ (1987), а Белиџ 1950 и П60 за пример *к'онџиџио'нал*. К–Ш, ХЈП и Чед имају само *конџиџио'нал*, а Мат и ХЈП, с друге стране, само *инсџирумениџал*.

³³⁶ Уп. Шипка 2016: 4, 6 и сличну дистрибуџију код речи са *-ија*, т. 2.1.177.2.

Табела 18. Расподела ПЛ суфиксала са -анс и -енс

Суфикс	МА пред суфиксом	МА пред ПОС	МА два слога даље од суфикса
-анс	<i>ан̄иокси'ганс,</i> <i>дезодо'ранс,</i> <i>²се'канс</i>	<i>ан̄иикоа'туланс</i>	<i>с̄и'имуланс</i>
-енс		<i>дезинфи'цијенс</i>	<i>р'еаџенс</i>

Да је у питању непревела расподела, видимо по томе што други речници дају сасвим другачија решења – нпр. *дезинфици'јенс*, *ан̄иикоа'туланс*, *ан̄иидксиданс*² (ОР)³³⁷ – и што се јавља несклад између решења за сродне творенице – *дезинфи'цијенс* : *дезинфици'јен̄и*. Но, двосложне основе, изгледа, постојано тежје успостављању МА на свом првом слогу, чак и у сложеници. Као четврту прозодијску варијанту код немотивисаних двосложница налазимо и дуг ПОС: *'аџенс*², *м'бвенс*.

Код именица женског рода, са *-ан̄а* и *-ен̄а*, колумнална је варијанта са суфиксалним МА, која је, мислимо, вештачки нормирана исто колико и код придева на *-н̄иан* (РСЈ: 9): *дејтермина'н̄иа*, *дискримина'н̄иа*, *домиана'н̄иа*, *резул̄иана'н̄иа*, *резона'н̄иа*, *²уриде'н̄иа*. Ипак, три именице, недоследно, имају и претсуфиксално МА: *конс̄иана'н̄иа*/*ко'нс̄иана'н̄иа*, *конс̄ијиуана'н̄иа*/*конс̄ијиуана'н̄иа*, *²се'кан̄иана/сека'н̄иа*, а само то МА има *²ком̄ионен̄иа*. – Међу именицама на *-н̄иа* споран, поменимо, није само облик номинатива и већине косих падежа већ и ген. мн.: РСЈ, иако познаје облике као *ко'нс̄иана'н̄иа*, у ген. мн. неколико именица с вокалском алтернацијом нормира једино несистемска МА *варијана'н̄иа*, *јуверна'н̄иа*, *ком̄ионена'н̄иа* (уз облике на *-а'н̄ӣи*).

Суфиксално је МА и у *ремише'нда* (уп. немотивисано *диви'гџенда*), са суфиксом *-енда*.

Тако је и с именицама са *-анца*, *-енца*: *резона'нца*; *дисона'нца*, *ремисисце'нца* (потоње од придева, тако и *консона'нца*).

2.1.210. Суфикс *-ман*

Овај суфикс француског порекла, који Клајн (2003) и Бабић (2002) не бележе, твори глаголске именице *ан̄иа'жм̄ан*, *ара'нжм̄ан*, *асор̄и'м̄ан*, *дера'нжм̄ан*, *деј̄иа'шм̄ан*, *џла'см̄ан*, *џре'џм̄ан* (ген. *ан̄иажм̄ана* итд.). Њихова проздија је уједначена: *-м̄ан*.

2.1.211. Суфикс *-он*

Пореклом и значењем хетероген, суфикс *-он* махом гради прозодијски уједначене лексеме: *еле'кџр̄он*, *еска'гр̄он*, *мађа'р̄он*, *мега'љ̄он*, *неу'р̄он*, *неу'џр̄он*, *са'л̄он*. Од тога одступају само *џрафи'к̄он* (*џра'фикон*) и *лекси'к̄он* (*ле'ксикон*), који познају и суфиксалну краткоћу и МА пред ПОС³³⁸. Ти ликови наведених грецизама не би се могли објашњавати етимолошки³³⁹. (Серију ПСТ на *-аџлон* РСЈ не доноси; у ОР су оне обележене с иницијалним МА и дужином: *б'иаџл̄он*, *џ'ен̄иаџл̄он*, *џр'иаџл̄он*, тако је и у К–Ш, изузев у *џри'аџл̄он*.)

2.1.212. Суфикс *-исимо*

Овај суфикс са суперлативним значењем може се установити у италијанизмима *џијани'симо*, *форџи'симо* и још неколико таквих које нуди К–Ш. Реални акценат је

³³⁷ То важи за немотивисане речи сличног скопа – *џ'асијанс* : *џр'еферанс/џре'феранс* (у ОР *џа'сијанс/џаси'јанс*).

³³⁸ У К–Ш су, на пример, речи с алтернативним МА дате и с дужином – *џра'фик̄он*², *ле'ксик̄он*², док је ХЈП недоследан – *џра'фикон* : *ле'ксик̄он*. У РА се чак јавља и варијанта с иницијалним МА *ле'ксикон*⁽²⁾.

³³⁹ У изворном језику, грчком, акценат им је на последњем слогу као и у *елекџрон*, док, с друге стране, баритони грчки акценат имамо у *неу'р̄он*.

їијанїсимо, форїїсимо, што се види и по недоследности у К–Ш (нпр. *ларїїсимо* : *їравїсимо* и сл.).

2.1.213. Суфикс -*ћар*

Забележена су два турцизма с овим суфиксом: *зулу'мћар* (-*ā'pa*) и *їзме'ћар*. Оба пред дугим суфиксом имају претсуфиксално МА, које у флексији алтернира са суфиксалним.

2.1.214. Суфикс -*ер*

2.1.214.1. Именице које твори агентивни суфикс -*ер* према прозодијском лику деле се у три главне групе, према дужини суфиксалног и последњег основинског слога, док је МА најчешће претсуфиксално.

(1) -*a'-ēr*: *ага'їшєр, аквизи'шєр, аморїи'зєр, айре'шєр, ара'нжєр, асфа'лшєр, ашоми'зєр, банкрот'шєр, домба'рдєр, вулкани'зєр, їалвани'зєр, їаргеро'дєр, геба'шєр, дезе'ршєр, деко'дєр, декора'шєр, демо'ншєр, десїера'шєр, дисїа'нзєр, дисїриду'шєр, ексїо'ршєр, еми'шєр, еско'ршєр, еїа'жєр, инсїала'шєр, канїи'нєр, каска'дєр, киди'цєр, колїо'ршєр, комба'јнєр, комїроми'сєр², косїи'мєр, криїи'зєр, мани'кєр, ма'сєр, ма'скєр, милија'рдєр, милио'нєр, ми'нєр, монїа'жєр, мо'ншєр, оїера'шєр, їла'нєр, їое'ншєр (с проширењем основе, према француском изговору), їозама'ншєр, їо'зєр, їроїно'зєр, їроїра'мєр, їрофи'шєр, резео'нєр, реквизи'шєр, рекла'мєр, реко'рдєр, ремо'ркєр, реїо'ршєр, ресїора'шєр, реїу'шєр, руїи'нєр, сабо'шєр, секре'шєр, симїаїи'зєр, сїа'жєр, су'флєр, шакїи'зєр, шени'сєр, шера'цєр, шрансїо'ршєр, фаса'дєр, финанси'јєр, фини'шєр, фло'шєр, фра'зєр, фудба'лєр, хаза'рдєр, хара'нїєр, харїу'нєр, хийноїи'зєр, цизе'лєр, шамо'шєр, ша'ржєр, ша'рмєр, шїеги'шєр²*

(2) -*a'-ēr*: *а'ушїо-ка'мїер, диза'јнер, до'кер, дре'сер, гри'длер, ?ду'нсшєр (~ д'унсї?), мо'лер, їа'нкер, ре'їер, ро'кер, ске'нер, сме'чер, сур'фер, їа'нкер, шїре'фер, ха'кер, цо'тер, ?шалаба'јзер (~ шалаба'зайїи), ша'нкер, шве'рцєр, шле'їер, шми'нкер, ?шїри'цєр, шїо'їер, шїри'кер*

(3) -*ā'-ēr*: *грā'тер (~ драїї'райїи), шїрє'нер; аушїолакї'рєр, каїуцї'нер, карабї'нер, лакї'рєр, їолишї'рєр, радї'рєр (донекле и їарї'зєр)*

Може се претпоставити да овакво раслојавање има везе с пореклом иначе распрострањеног форманта -*ер* из европских језика и одговарајућом прозодијом француских и германизованих француских (1), односно енглеских и немачких (2, 3) твореница.

Највише је речи у првој групи, и то махом вишесложних. У другој групи доминирају двосложне, а у трећој, малобројној, има и једних и других. Између прва два типа колебају се *ду'длер/ду'длєр, фа'рмер/фа'рмєр, фри'зєр/фри'зєр* (потоња се чује и у лику *фри'зєр*, тако и у ОР, К–Ш, Јахић), а суфиксалну краткоћу, мислимо, треба увести у(з) *ми'нєр, їо'зєр, їла'нєр, су'флєр, ша'рмєр*.³⁴⁰ Између другог и трећег типа колеба се *їра'вєр/їра'вєр*.

2.1.214.2. У неколико речи уочава се четврти тип, -*aa*: *ї'уїсер, к'ичер, *ї'умїер* (потврђено само *ї'умїерице*), који је бројнији у дублетима: *дл'ефер/длє'фер, р'анчер/ра'нчер, сїр'иншєр/сїри'ншєр, сї'аршєр/сїа'ршєр, шїра'чер/шїр'ачер*. Он одудара од доминантних ПЛ англицизама и германизама на -*ер* (уп. с овим и посредно присутно *а'а* у *си'нєрица, сїе'нсерице*), али бројношћу завређује пажњу. Треба испитати је ли тај ПЛ порасту или у рецесији.

³⁴⁰ *Фа'рмєр*², англицизам дат у француском прозодијском лику, лишен је и смисла, с обзиром на тенденцију да се и традиционални галицизми реинтерпретирају као англицизми: *їла'нєр, ми'нєр* (према енгл. *planner, miner*), посебно прва, која је у савременом језику фреквентна и у значењу нотеса и у значењу особе која професионално организује прославе.

Мотивна МА виде се само у неким примерима треће групе: код свих творених од *-й'раӣи* и *кайуц̄и'нер*, *караб̄и'нер*. На основу других примера од таквих основа, као *мон̄иа'ж̄ер*, *йрофи'т̄ӣер*, *фаса'д̄ер*, може се разумети да је у питању колумнални ПЛ, а не мотивни. Чисто мотивна МА у *ш̄ӣе'дӣӣер*², *ко'м̄ӣромисер*² (забележена још само у РМС за први пример) не одговарају представљеном систему.

2.1.215. Суфикс *-ијер*

Доследни ПЛ, који одговара изворном француском или италијанском, имају изведенице грађене суфиксом *-ијер*: *йондоли'ј̄ер*, *рен̄ӣи'ј̄ер*, *романси'ј̄ер* (с проширењем основе, по Клајну 2003), *хо̄ӣели'ј̄ер*, *шансони'ј̄ер/шансо'њ̄ер* (последње би могло и у горњу групу, с јотовањем).

2.1.216. Суфикс *-онер*

Овај суфикс, који наши граматичари – Бабић, Клајн и др. – безразложно бележе као *-ионер*, долазе код позајмљеница на *-ија*: *милицио'н̄ер*, *йензио'н̄ер*, *реџејцио'н̄ер*, *функцио'н̄ер*. Тако и контаминирано *ма̄иацио'н̄ер* (према *ма̄иацин*). Прозодијски лик је доследан: *-о'н̄ер*.

2.1.217. Суфикс *-анер*

Суфикали са *-анер* имјау прозодијски лик *-ā'a*: *бакӯӣā'нер*, *лӣӣиц̄ā'нер*, *йерзијā'нер*, *циркусā'нер*.

2.1.218. Суфикси *-ор*, *-а̄йор*

2.1.218.1. Речи с овим суфиксима разматрамо заједно, будући да њих није могуће, а за наш циљ ни потребно, оделити. Питање, дакле, огромног броја двогубо мотивисаних агентивних именица, попут *реци'т̄ӣа̄йор* ~ *рецӣӣā'ција/ре'цӣӣоваӣи*, *кре'ā̄йор* ~ *креā'ција/крей'раӣи*, *ре̄у'л̄а̄йор* ~ *ре̄ӯлā'ција/ре̄у'лисaīи*, нећемо разматрати, осим што напомињемо да смо Клајнов и Бабићев трећи суфикс, *-йор*, елиминисали, тумачећи однос *реакц-ија* ~ *реак̄ӣ-ор* и сл. као аломорфију основе, што се може учинити и за однос *рецӣӣā'ц-ија* ~ *реци'т̄ӣа̄й-ор*, уз свођење групе суфикса на само један.

Све изведенице из ове групе имају МА пред пенултимом, а дужину односно краткоћу на том слогу зависну од фонетског састава. Ако се пред *-ор* налази (а) сугласничка група или сугласник с пореклом од (латинске) геминате, претпоследњи слог је кратак, а (б) у супротном случају је дуг.³⁴¹ Од преко стотину њих навешћемо само по неколико примера: (а) *а'гресор*, *де'т̄ӣек̄йор*, *е'кс̄ӣензор*, *и'ндук̄йор*, *и'нс̄ӣек̄йор*, *и'нс̄ӣрук̄йор*, *ко'м̄ӣресор*, *ко'нвер̄йор*, *ко'ндензор*, *ко'нс̄ӣрук̄йор*, *ко'рек̄йор*, *ре'џеј̄йор*, *ск'ӯл̄йор...*; (б) *а̄ӣӣт̄ӣа̄йор*, *йене'ра̄йор*, *декла'ма̄йор*, *до'на̄йор*, *е'д̄ӣйор* ('издавач'), *еманци'й̄а̄йор*, *инве'с̄ӣй̄ор*, *ре'в̄ӣзор...* Једино је *дези'нфек̄йор/дезинфе'к̄йор*³⁴² и *йре̄йа'ра̄йор/йре̄йарā'йор*, из нејасног разлога, дато и с МА пред ултимом, а необично је и МА у *де'зинсек̄йор*³⁴³. У примерима *де̄у'с̄ӣа̄й̄ор*, *конзе'рвā̄й̄ор*, *йо̄улар̄и'зaīйор* посредни су очите штампарске грешке.

2.1.218.2. С тачке гледишта фонетике нужно је поменути да се међу образованим говорницима речи на *-ор* са више од три слога реализују мимо новоштокавске дистрибуције прозодема, са дугосилазним акцентом на пенултими (*а̄ӣӣт̄ӣа̄йор* и сл.). Ову појаву је, за речи с дугим слогом, уочио и Д. Шипка (2016), а томе сведочи и

³⁴¹ Б. Николић наводи други, значењски – додуше, необразложен – критеријум класификације. По њему прве именице значавају носиоца процесуалног обележја, а друге предметног обележја (1971: 224).

³⁴² Тако исто и у РА и у РМС. В. и наредну фусноту.

³⁴³ ОР пак уједначено даје *де'зинсек̄йор/дези'нсек̄йор* и *де'зинфек̄йор/дези'нфек̄йор*. У Мат су само другонаведене, типичне варијанте, а на ХЈП само *дезинсе'к̄йор*, *дезинфе'к̄йор*.

несигурност аутора речника у обележавању прозодије вишесложеница с кратким слогом (уп. фн. 343).

Сасвим различит прозодијски образац носи твореница *конџро'лџор*, сачињена према моделу позајмљеница из француског језика на *-ер*. Слично њој, и англицизам *е'дџиџор* (К–Ш), који се може мотивисати глаголом *е'дџиџоваџи*, супротставља се правилу о расподели дужина³⁴⁴, а саображава моделу немотивисаних позајмљеница као *мо'ниџор*, *ко'ндџиџор*³⁴⁵.

2.1.219. Суфикси *-ос*, *-ус*, *-ис*, *-ум*

У овом одељку разматрамо речи изведене суфиксима који су по облику (и пореклу) једнаки грчким или латинским флективним наставцима.

2.1.219.1. Пет речи: *'еџос*, *м'џиџос*, *ме'нискос*; *'алкос*, *ко'мџндос*, мада прве немају значење различито од мотивних речи *миџ*, *еџ* и мада би код других наставак могао бити и само *-с*, третирамо, следећи Клајна (2003), као изведене суфиксом *-ос*, посебно с обзиром на истоветност њихове прозодијске структуре. Наиме, МА четирију именица је пред ПОС, али је он неједнаког квантитета. Ту неуједначеност потврђују и друге, немотивисане такве позајмљенице (*г'еџмос*, *'еџос*, *џ'аџиџос*, *с'џилос* : *'еџнос*, *'еџос*, *'ирмос*, *к'осмос*, *к'усџос*, *л'оџос*, *х'аос*)³⁴⁶ и изгледа да се она не може објаснити фонолошком структуром тих речи (иако се се нпр. сугласничке групе пред суфиксом упарују само с краткоћама, изузев горњег *ко'мџндос*, где је дужина мотивна). Поред *'алкос*, Клајн бележи и жаргонизме *лезџос*, *кримос*, *нарџос*, *џаџиџос*, за које бисмо рекли да се квантитетски раслојавају на основу присуства сугласничке групе.

Творбе не обрађују речи *џ'ермос* и *ф'оџос*, с владајућим ПЛ, мада се код њих још извесније него код наведених *алкос*, *лезџос*, *нарџос* може уводити суфикс *-с* (без *-о-*), који би се, помало неуобичајено, додавао несамосталној основи – префиксоиду. *-С* којим се у петнаестак примера (према К–Ш) гради множина хиспанизама на *-о* (*флами'ниџоси*, *џр'инџоси*, *десџераџоси...*)³⁴⁷ на међи је творбених и флективних морфема³⁴⁸, па му због тога, и још више због прозодијске неутралности, нећемо придати значаја.

2.1.219.2. Речи са суфиксом *-ус*, *ано'нимус*, *ме'нисџус*³⁴⁹, *џа'џиџус* – *и'ндус*, *инџи'мус*, колебају се, видимо, између МА пред суфиксом и пред ПОС. То колебање је још знатније ако погледамо варијанте које дају други речници: *и'ниџимус* (К–Ш), *'инџимус* (РА, Мат, Чед, ХЈП) и *анонџ'мус* (ОР, К–Ш). Све ове флукуације, којима се успостављају чак четири ПЛ, срећемо и код именица са суфиксом *-ум*.

2.1.219.3. Суфикс *-ум* граматичари не региструју, иако би се именице као *сџеџи'џиџум* лако могле мотивисати придевима (~ *сџеџи'џичан*). Пронашли смо неколико таквих твореница, у којима заправо налазимо мотивне ПЛ придева: (а) *џра'кџиџум*, *сџеџи'џиџум*, (б) *м'аксимум*, *м'инимум*, *м'улџиџилум*, *'оџиџимум*, а то потврђују и други речници. ХЈП пак за примере под (б) доследно наводи МА пред ПОС, као у групи (а): *ма'ксимум* итд., што такође – посебно у примеру *му'лџиџилџи*, *му'лџиџилум*

³⁴⁴ Удчи минимални пар који реч чини с речју *е'дџиџор* (~ *е'дџиџиџа*).

³⁴⁵ Последњи пример акцензован према К–Ш.

³⁴⁶ Ипак, имамо и *џа'џиџос*, *к'џос/ко'лос*, па и минимални пар *џ'аџиџос* 'занос' : *џа'џиџос* 'под'. *Макроко'смос* и *хџробџи'ос* ликови су начињени за потребе норме.

³⁴⁷ У појединим случајевима, као у примеру *мунџо(с)* (РСЈ) или *џезос* (што ниједан речник не бележи; у К–Ш је само *џесо*), тај морфем се сједињује с основом. Преглед интернета даје потврде и за јединске ликове *џаџос*, *десџераџос*, *фламинџос* и сл., а сличну појаву имамо код англицизама као *Биџлс* („Ко је bio peti Bitls“), *џелеџаџис*, *џрансоформерс*.

³⁴⁸ Уп. неједнак третман морфема *-ов-* (*џраџ-ов-и*) и *-ин-* (*џерџер-ин-џ*), који служе истој функцији – изражавању броја. Први се у граматицима обично наводи као флективна морфема, а други се обрађује (и) у деривацији.

³⁴⁹ Овај је пример, као и *миџос*, *еџос*, с редувантним суфиксом.

(тако и у К–Ш) – одговара нашем језичком осећању (уп. и немотивсано *сје'кулум*, *у'никум* из РСЈ). Пример *ре'сидуум*³⁵⁰, који представља трећи ПЛ, мислимо, није добро акцензован: прво јер дужина није изворна (као ни у *индиги'дуум/инди'вџдуум*³⁵¹, *џерџе'џуум*)³⁵², а друго јер се МА не наслања ни на коју сличну форму (уп. *р'езидуалан*); боље је решење *рези'дуум* (К–Ш, ХЈП s. v. *residuum*).³⁵³ Броју прозодијских могућности може се придружити и претсуфиксално МА које видимо у помодном англицизму *моме'нџум* (наш акценат) и у стручним латинизмима *имџедиме'нџум*, *оме'нџум* (К–Ш).

2.1.219.4. Са суфиксом *-ис* имамо редундантно *бџ'зис* и деадјективно *диџиџџ'лис*, *фаџиџџ'лис*. Прозодија је уједначена³⁵⁴, у првом примеру и мотивна. Код твореница са *-иџис*, такође с тим латинским завршетком, ПЛ су готово доследно дублетни: *-џ'џис/и'џис*.

2.1.220. Суфикс *-иџис*

Тридесетак суфиксалних твореница на *-иџис*, са значењем упалног обољења, мотивисаних посрбљеним латинизмима (нпр. *џисџиџис*) или префиксоидима (нпр. *нефриџис*) редовно су дати са суфиксалним МА и дублетним квантитетом првог суфиксалног слога³⁵⁵: *аднексџ'џис/аднекси'џис*, *аџенџиџи'џис/аџенџиџи'џис*, *арџри'џис/арџри'џис*, *бронхи'џис/бронхи'џис*, *џасџри'џис/џасџри'џис*, *гермаџи'џис/гермаџи'џис*, *енџефали'џис/енџефали'џис*, *коли'џис/коли'џис*, *конџунџивџи'џис/конџунџивџи'џис*, *ларинџи'џис/ларинџи'џис*, *масџоидџи'џис/масџоидџи'џис*, *менинџи'џис/менинџи'џис*, *миџели'џис/миџели'џис*, *нефри'џис/нефри'џис*, *џерикарџи'џис/џерикарџи'џис*, *џлеурџи'џис/џлеури'џис*, *џолиарџри'џис/џолиарџри'џис*, *џросџаџи'џис/џросџаџи'џис*, *рахи'џис/рахи'џис*, *рекџи'џис/рекџи'џис*, *реџини'џис/реџини'џис*, *ринџи'џис/ринџи'џис*, *синуџи'џис/синуџи'џис*, *уреџри'џис/уреџри'џис*, *фаринџи'џис/фаринџи'џис*, *хеџаџи'џис/хеџаџи'џис*, *џисџи'џис/џисџи'џис* – али, као што се види, без реда у навођењу варијаната. Само су три именице – *масџи'џис*, *џрахи'џис* и *џелуџи'џис* – без дуге варијанте.

2.1.221. Суфикс *-џџ*

Колумнално је МА, пред суфиксом, у речима *Аџи'џаџ*, *уни'џаџ*.

2.1.222. Суфикси *-џџ*, *-иџџ*

Сви латинизми са дугим суфиксима *-џџ* и *-иџџ* носе МА пред дугом ултимом:

(1) *аџре'џаџ*, *аџо'џџаџ*, *аџосџо'лаџџ*, *аџсо'рбџаџ*, *архиџако'наџџ*, *аси'тнаџџ*, *асими'лаџџ*, *џџе'сџџаџ*, *бџаро'наџџ*, *бџелербџе'џаџ* итд. итд.;

(2) *анџиквари'џаџџ*, *викари'џаџџ*, *комесари'џаџџ*, *лиценџи'џаџџ*, *лумџенџролешари'џаџџ*, *џролешари'џаџџ*, *секретари'џаџџ*, *џџурџи'џаџџ*.

У косим падежима МА је на крају основе (*аџреџџ'џа...*).

2.1.223. Суфикс *-еџ*

Разнородне именице са суфиксом *-еџ*, оне романског и грчког порекла, мада на основу значења – као и оне са суфиксом *-еџа* – завређују одвојени третман, прозодијски

³⁵⁰ Обичније је *резидуум* и *резидуалан*.

³⁵¹ Етимолошкој краткоћи одговара лик *индиги'дуа*², који се заправо реализује као *индигџџуа*.

³⁵² Сличну недоследност имамо у немотивисаном *м'аскулинум*, *ф'емининум*, у свим речницима с тим ПЛ, мада би, поштујући латинску прозодију, морало бити *маскуџи'нум* и *феминџи'нум* – као у *куриџџум*, *уџџимџџум* (РСЈ). Уп. фн 354.

³⁵³ Постоји и лик с МА пред ултимом, у немотивисаним *имџре'сум*, *униве'рзум*. Ти примери се од осталих разликују по сугласничкој групи (одн. геминати) на крају основе.

³⁵⁴ У говору појединих лекара чули смо и придевска МА као *фаџиџџ(џ)лис*.

³⁵⁵ И латинско *-itis* и грчко *-џџис* дуги су.

к'рзав/к'рзāv³⁶⁰, к'рзав, кр'ошњав, к'рцкав, кучињав, л'ајав, л'аскав, ли'сичав, ли'сџињав, ли'цкав, л'ојав, љ'ијав, љ'уљкав, љ'уљушкав², љ'ускав, ма'їличав, ма'љав, ма'њкав, ма'сџињав⁽²⁾, ма'шџав², ме'дљикав, ме'кињав, м'иїољав (~ м'иїољџи²³⁶¹), м'ишињав², м'ишичав, мљ'ацкав, мр'ешкав, мр'љав, мр'чав, му'цав, му'шичав, 'осџичав/о'сџичав, љ'ејав, љ'ејељав, љ'ијав, љ'р'аскав, љ'ра'шињав, љ'ра'шџав, љ'р'љујав, љ'р'њав, љ'ро'ницав², љ'рскав, љ'ршињав, љ'ујав, љ'уцкав, р'ањав, р'ескав, р'ецкав, 'рзав, р'уњав, р'ујичав, сл'инав, см'о'ничав, сџ'е'ничав, с'узава, су'маїличав, су'мњичав, су'шичав, џ'е'жињав, џ'и'фускав, џ'р'аљав, џ'р'ескав, ц'м'издрав, ћ'елав, хва'лискав, чв'орав, чво'рујав, че'кињав, ц'омбав³⁶², ш'ејав, ш'е'јр'љав, ш'м'р'цав, шу'їљикав.

2.1.227.2. У речима с финалним слогом основе на -а'- врше се алтернације (~ -'а'-). Квантитет алтернира у примерима бр'енцав (~ бр'енцаџи), б'уђав, і'арав, і'л'ибав, і'р'охоџав, ж'уљав, к'аљав, м'уљав, љ'р'ишџав, сл'узава, џ'а'ласав³⁶³, џ'е'сџав, џ'р'њав, џ'р'унџав, џ'р'уњав, ч'ађав, ч'ирава, ш'анџав, ш'уљав. Ч'ађав и б'уђав би могло бити и без алтернације, од ч'ађа, б'уђа. За ћ'ере'џав, шу'шке'џав в. ниже.

МА се смењује у примерима: б'ајава, б'е'ласкав, б'л'исџав, б'р'бљав, і'издава, і'р'акџав, і'р'окџав, і'р'ушав, і'р'цав, і'у'јушав, і'унђав, г'ахџав, г'рхџав, жд'ерава, зв'рндава, з'емљав, кл'изав, кл'ијав, кл'икџав, кл'ицав, кр'ечав, кр'кљав, л'ињав, ма'њкав, ма'умлава⁽²⁾, љ'ра'шињав, р'ујав, с'икџав, си'џничав, с'ја'кџав, см'олава, с'узава, с'укљав, с'уљав, џ'а'иџав, џ'и'њав, џ'р'ајава, џ'р'ејџав, хр'ојџав, х'укџав, ч'анџирава, ч'ујава, ш'а'иџав, ш'икџав (о гласу), *ш'икџав³⁶⁴ (о млазу, пламену), шк'ембава.

Обе алтернације имамо у: б'агљав³⁶⁵, б'л'ескава, б'л'ешџав, б'одљав, б'р'љав, б'уљав, вр'искава, вр'ишџав, в'р'љав, і'ејава, і'л'исџав, і'л'ујава, і'овнава, і'укава, др'екава, др'ечав, др'јава, жв'рљав, жм'ирава, зв'иждава, з'ујава, к'аљав, кл'изав, км'езав, км'екава, кр'ешџав, кр'ичав, кр'њав, к'уњав, к'усав, л'ињав, ли'сџињав, л'ужав, љ'уљав, м'ецава, ми'шињав², љ'искава, љ'ра'шџав, љ'р'љав, љ'рскава, љ'р'шџав, љ'узава, сџ'ршав, џ'р'ескава, џ'р'ескава, џ'р'ешџав, џ'р'шав, џ'ујава, ћ'ојава, х'ерава, хр'ијава, ц'ичав, ц'м'издрав, ч'ичкава, ш'анџав, ш'ејава, ш'ишав, ш'ишџав, шк'иљав, шкр'иљав, шкр'ијава, шљ'окава, шм'р'кава, шм'р'цава, ш'оњава, *ш'уњава³⁶⁶. (Р'ундава је, по Скоку, од истозначног придева р'у'д-р'у'да, с епентезом. Немотивисано је, али се прозодијски поклапа с владајућим обрасцем.) Осим у неколико речи – і'р'охоџав, џ'а'ласкава; ми'шињав, ли'сџињав – сви примери с алтернацијама су од једносложне основе с МА пред суфиксом.

Алтернације МА нема у изведеницама брзи'чав², буји'чав², бу'кџав, веру'јав², вију'јав, врлу'дава, іеју'цава, іоли'цава, ірју'џав², іужве'љав, дрему'цкава, дрму'скава, жуџи'њав, звеке'џав, кико'џав, клеје'џав, клима'џав, клобу'чав, клоко'џав, клојо'рава, клојо'џав, кови'џлава, ковр'цава²³⁶⁷, колу'џав, коме'шав, коџр'љав, креке'џав, криву'дава, криву'љав, куку'љав³⁶⁸, лелу'јав, леје'џав, лејр'шав, љуљу'шкава², меке'џав, љену'шав, љеру'џав, љиску'џав, љуцке'џав, р'ђав, роми'њав, свеџлу'цава, скаку'џав, џала'скава, џеју'рава,

³⁶⁰ Sic, с дублетном дужином, уобичајеном у јужним, а делом и у северним новоштокавским говорима (Николић 1981: 140).

³⁶¹ Зачудо, не и ми'їољав према ми'їољџи².

³⁶² Према ц'омба, које је нереално без дублета. Већина речника бележи бар још по један облик: РСЈ07 ц'омба², РЊ ц'омба, Јахић ц'омба/ц'омба, РМС чак ц'омба/ц'омба/ц'омба. Исп. и недублетно ц'омба (Чедић, ХЈП).

³⁶³ Од џ'а'лаџ, пре него од џ'ала'саџи, у ком би се примеру претпостављала необична алтернација МА.

³⁶⁴ Конструисано према ш'икџаво ('шикџућ' (о млазу, пламену)).

³⁶⁵ Наизглед само с квантитетском алтернацијом, према б'агље (РСЈ). Међутим, РА с те одреднице упућује на јединску, б'а'гља (прозодијски тип р'у'ка или м'у'ња).

³⁶⁶ Конструисано према ш'уњава.

³⁶⁷ Пре од глагола ковр'цаџи него од именице ко'врца, с прогресивном алтернацијом МА.

³⁶⁸ Погрбљен, згурен', према ку'куља или куку'љача ('капуљача').

*шреје'рав, ћере'шав, хохо'шав, цвоко'шав, цврку'шав, цере'кав, ци'кшав, чавр'љав, чејр'шав, черу'јав, шайу'шав, шеје'сав, шкрију'шав, шкрију'цав, шшройо'шав, шушке'шав, као ни у онима где алтернације квантитета има: врлугав, јеју'цав, ірју'шав², дрхју'љав, дрхју'рав, шойр'кав, чаніри'зав, шу'шшав, ћере'шав, шушке'шав. Потоњим примерима припадају и деноминали *језу'рав, крме'љав, меши'љав, шрихи'њав*. Овде доминирају девербали од глагола с основом на -ај'. Једине једносложне глаголске основе су у *бу'кшав, ма'шшав², му'млав² и ци'кшав* – који можда пре иду уз горње примере *ш'ајшав, шр'ејшав, хр'ојшав, ш'ајшав* и сл. – а једина једносложна именичка у *р'ђав*. Бројним примерима типа *врлугав* опонирају само три девербала *бе'ласав, ју'јушав, кло'бучав²³⁶⁹* и деноминали *ли'сшићав, ми'шићав², јра'шићав, си'шничав. Меши'љав*, ако је од *меши'љ-*, само је с краћењем ПОС, мада би се могао изводити и од *~ меши'љаш* 'патити од болести изазване метиљима'³⁷⁰.*

Алтернација квантитета изостаје у *др'ундав* (уп. немотивисано *дл'еншав²*).

2.1.227.3. Несистемске алтернације места акцента уочавамо у примерима с регресијом МА с позиције пред или за ПОС: *ірјушав²* (*~ ірју'шаш* / *-ју'шаш*), *жуборав* (*~ жубори'ш* / *жубо'риш*), *шуморав* (*~ шумо'риш*); *ірољав* (*~ іро'љаш* (*іро'љаш*))³⁷¹. Не сврставамо овамо *ш'аласав* (*~ шала'саш*), већ га изводимо од именице.

Мимо већине ПЛ остају и прогресивна помицања МА с нефиналне позиције у основи: *кр'љушшав* (*~ кр'љушш*); *јрони'цав²* (*~ јро'нићи, јро'ницаш*), *доји'њав, масши'љав², јеје'љав³⁷², раки'јав* (*~ ра'кија, тешко да је од раки'јаш*, с обзиром на значење 'натопљен ракијом'). И *крме'љав* (*~ кр'мељ/крм'љ-*), ако се не ради о превиду, спада овде.

Сложено-суфиксална твореница *самохва'лисав/самохвали'сав* (*~ хва'лисаш се*) вероватно у оба случаја има мотивно МА, с обзиром да постоји и *хвали'саш се* (нпр. код Чедића), а и *самохвали'сав* је у РСЈ нов ПЛ; нема га у РМС.

Начелно гледано, примера с МА даљим од последњег слога основе врло је мало, што значи да се акценат смешта махом око ПОС, и то махом према томе претходи ли том слогу неки слог или не (*іра'кшав : кико'шав, ша'јшав : шайу'шав*). ПОС се без изузетка крати. Варијантност би се у одређеним примерима пре могла објашњавати различитом мотивацијом (од именице или глагола) него прозодијским алтернацијама (*ш'аласав, ко'врцав : шала'сав, ковр'цав*).

За односе твореница са -ав и оних са -асш в. под потоњим суфиксом.

2.1.228. Суфикси -њав, -љав

Деривати с овим суфиксима понашају се као и они са -ав: код једносложних основа задржавају њено МА или га помичу регресивно: *ба'јљав, іашњав, јрашњав, кр'ечњав, бл'ашњав, др'ашњав*; код двосложних глаголских задржавају МА: *мири'шљав*.

2.1.229. Вишесложни суфикси на -ав

Речи творене суфиксима -икав, -јикав, -њикав, -љикав, -ичав, -ишав МА варирају око првог суфиксалног слога: *мо'дрикав, му'шњикав, ја'шљикав, јри'шшичав : бледњи'кав* (РА *бле'дњикав*), *јразњи'кав, шойљи'кав, јоли'шав : во'дњикав* (*водњи'кав*), *хла'дњикав/хладњи'кав. Бо'дљикав* је према застарелом *до'дљика*, али би могло бити и према *до'дља* (са суфиксом -икав).

³⁶⁹ Подложно извођењу и од *клобук²*, с обе алтернације, али онда би се очекивало и *кл'обучав* према *кл'обук²*.

³⁷⁰ Уп. сличне двојбе при одређивању мотивације за *ве'рујав/веру'јав, ш'аласав/шала'сав*.

³⁷¹ Код извођења од глагола с дублетним МА у питању може бити и техничка грешка у речнику: испуштање из вида дублета могућих дублета *жубо'рав* и *іро'љав*.

³⁷² За ову твореницу уп. примере типа *јеје'љасш* под -асш.

Ни творенице на *-ушав* немају фиксирано МА: *меку'шав, њла'вушав, белу'шав/бе'лушав*, а тако ни појединачни примери на *-оњав, -ујав*: *суво'њав* (РА и *су'воњав*), *зми'јујав* (РА и *змију'јав*), овај последњи вероватно контаминиран са *вијујав*.

Једино суфикси *-уљав* и *-уњав* доследно на се преузимају МА и стварају колумнални ПЛ: *мршу'љав; бледу'њав, злаи'у'њав, кошћу'њав, слабу'њав, сладу'њав, шойлу'њав* (редуковане основе су *злаи-ан, слад-ак, мри-ав*).

2.1.230. Суфикси *-(j)ив, -љив*

Придева са *-(j)ив* и *-љив* има више стотина, насталих простом суфиксацијом или ССТ. Они огромном већином узимају колумнално МА пред суфиксом, као нпр. *бару'иљив, блајоре'чив, бо'дљив, боле'шљив, бра'њив, браи'ољу'бив, др'бљив, бри'жљив, бро'јив, ду'вљив, ва'шљив, ве'зив, ви'дљив, водои'роју'сџив, ја'дљив, јо'рив* итд. итд. Тек *ж'алосџив, м'илосџив, њ'аучљив; за'зорљив, ше'јрџив, шџ'иљив* и дублети *је'сџив/ј'есџив, њле'снив/џле'снив, сво'јџив/св'ојџив* од тога одступају.³⁷³

Бабић лик *ж'алосџив* изводи из именице, а *жало'сџив* из глагола, уз напомену: „и новије време теже да се изједначе“ (2002: 483). Ипак, глагол из којег би се изводило *милосџив* (тај лик српски речници не бележе, док га у Мат, Чед и у Бабића има) данас није обичан, па би се, ако се у обзир узму примери као *боле'шљив ~ бол'есџ*³⁷⁴ (и другачији деноминали: *јохо'иљив, уро'кљив*), оба та лика с претсуфиксалним МА морала признати. *Добро'сџив* РСЈ већ бележи, али према њему немамо мотивну именицу, па би се ту морао увести суфикс *-осџив*.

Ше'јрџив одговара именичком лику, па и лику глагола *ше'јрџији* (уп. *шејр'џији*, који датом твореничком акценту стоји снелуке); но то МА је можда, када се зна за владајућу прогресију и за потврђени лик *шејр'џив* (ОР), настало под утицајем форме *ше'јрџав*, на коју одредницу РСЈ упућује (на ХЈП је чак *шејр'џав*). *Св'ојџив*² и *џ'аучљив* су традиционални, Вукови ликови. Несистемско *шџ'иљив*, преузето из РМС, исправљено је у ОР, али не и у РСЈ.

2.1.231. Остали суфикси на *-ив*

И суфикси сложени са *-ив* – *-ћив, -чив, -ајив, -аљив, -ажљив, -елив, -ежљив* – граде придеве с МА пред ултимом: *боле'ћив, моле'ћив; јријем'чив; јлисџа'јив, жура'јив; шјуа'љив; бојодоја'жљив, боја'жљив; сџрије'љив, шрије'љив; јрабе'жљив, даре'жљив, сраме'жљив, шрије'жљив*.

2.1.232. Суфикс *-ов*

2.1.232.1. Посесиви на *-ов* (укључујући ту, поред аломорфа *-ев, и -љев*) готово доследно задржавају мотивни ПЛ. Од двестотињак таквих именица из РСЈ наводимо двадесетак: *або'носов/абоносов, А'дамов, азб'џов/а'зоџов, а'лајбејов, алу'мџијумов, 'ананасов, А'рјусов, арсе'нов..., би'серов, водонџ'ков, ј'авџнов, гр'бзгов, е'квџијоров, ј'асџрејбов, ка'лућеров, к'џмов, л'абџдов, џ'одгов, с'џнов, шаро'вљев...* Само у неколико примера бележимо недоследност између мотивне именице и придева. МА се колеба у *кне'жев/кн'ејев* (~ *кн'ез*, уп. *кн'езов* и *ј'ејев*³⁷⁵), а дужина ПОС у *М'есечев/М'есечев* (према доследном *л'абџдов* и сл.). У *ко'џчев/кб'џчев* имамо недоследност према *ко'бац*, у

³⁷³ За разлику од ОР, у Мат су сви неколумнални ПЛ, изузев *џлеснив*, уједначени с колумналним.

³⁷⁴ Ни *бол'есџији* (РА), којим би се евентуално мотивисало *боле'шљив*, није у употреби.

³⁷⁵ С друге стране, у ОР налазимо још *м'џев: џ'џев/џ'џев*. (Пример *јејев*, како нам се чини, често се у називу познатог дела Б. Ђопића изговара с ПЛ *ј'ејев*.) Поменимо и пример *д'џнов/дџ'нов* (ОР, Мат), који РСЈ не бележи. Београдска четврт среће се у лику *Бџ'ново* (*брдо*).

ка'љев према ка'љ-/ка'љ-³⁷⁶, у ірїе'чев према ірїе'ч-/ірїе'ч-, у к'иш'ов према к'иш-/ки'ш-, у ш'илов према ш'ил-, у о'сїавиочев према о'сїа'вилац. Ц'инов ~ ц'ин- очигледна је погрешка.

Бу'ров из изр. *бурова вода* није дериват, већ облик презимена немачног научника по коме је раствор добио име (РС) има и присвојни придев *Бурџ'вљев*, који претпоставља мотивно *Бурџ'в-Бурџ'ва* (?), уп. с тим колебања у именовању *Менделејевої/Менделејевљевої* периодног система елемената). Таквог је порекла и именица *калaшњи'ков*, у сваком случају немотивисана. *Ку'ков* из израза *ку'ково леїо* и сл. такође није прозирно (уп. у РА *ку'ков* ~ *ку'к-*, пренесено из РЈАЗУ). *Сїр'ојевї* је правилним ПЛ, али у необичном, одређеном облику.

2.1.232.2. Једна група придева на -ов, изведених од именица које означавају биљке, издваја се и по морфолошким и по прозодијским одликама. Они, с једне стране, нарушавају дистрибуцију суфикса -ов и -ин на основу граматичког рода мотивне именице (*ј'абуков*, *кр'ушков*), а с друге, подлежу прозодијским алтернацијама. Већина њих задржава мотивни ПЛ: *а'иш'ов*, *ба'тремов*, *ба'гемов*, *бе'лов*, *бр'езов*², *бр'есков*, *бр'шљанов*, *б'уков*, *в'ишњев*, *ло'тов*, *іра'дов/іра'дов*, *іра'ничев*, *іра'хов*, *іра'шков*, *др'ачев*, *др'ењинов*, *д'уњев*, *ду'гов*, *и'вов*², *ј'абл'анов*, *ј'абуков*, *ја'сиков*, *јасм'и'нов*, *ке'дров*, *кл'еков*, *ко'мов*, *крушков*, *ку'и'нов*, *ку'риков*, *л'иков*, *л'и'ов*, *лово'риков*, *ло'зов*, *лужњ'а'ков*, *л'уков*, *ма'ков*, *м'акленов*, *ма'линов*, *масл'а'чков*, *мле'чиков*, *о'рахов*, *сї'рков*, *сл'езов*, *см'оков*, *ш'исов*, *ш'ої'олов*, *ш'р'ешњев*, *ш'р'сков*, *ш'р'сїи'ков*, *хме'љев/хме'љов*, *це'ров*, *црно'трабов*, *ча'мов*, *чеме'риков*, *че'мїресов*, *чї'чков*, *ши'мширов*, *шї'и'ков*, *шљ'ивов*. Вероватно овде иде и *бро'ћев* (~ *бр'оћ-*), будући да РА мотивну лексему даје с алтернацијом МА.

2.1.232.3. Придеви код којих је МА везано за дуги и једини слог основе (*ā-* или *ā'-*) фиксирају ПЛ *а'-*: *др'ес'и'ов*, *ду'бов*, *ш'и'ков* (у изр. *ш'и'ково дрво*), *ш'р'нов*, *ш'р'сов*; *а'иш'ов*, *др'езов*⁽²⁾, *ви'нов*, *вр'дов*, *др'е'нов*, *и'вов*², *је'лов*, *јо'хов*, *ле'сков*, *лу'чев*, *хра'сї'ов*; и лексема *сви'довина* сведочи о постајању посесива *сви'дов* (њега бележи РМС).³⁷⁷ То правило, међутим, не важи за посесиве од именица на -ак: *іра'шков*, *сї'рков*, *чї'чков*, *шї'и'ков*. *Лужњ'а'ков* и *масл'а'чков* вишесложни су примери, који такође нису обухваћени овим правилом. Алтернације МА су, неочекивано, извршене и у примерима *бо'ров*, *белобо'ров*, *смре'ков*, *смор'чев*, *ш'р'сков*, који се супротстављају двадесетини наведених придева типа *шљ'ивов*. За *бо'ров* (и аналошко *белобо'ров*) алтернација би се, по угледу на придеве типа *ду'бов*, могла објашњавати историјски: припадношћу *с*-парадигми, али то не би могло важити за именице изведене из фемининума. Ни *кл'еков* не одговара обама својим мотивним ПЛ (*кл'ека/кл'е'ка*), али томе разлог треба тражити у чињеници што је облик *кл'ека* старији и доследнији (тако у Вука, РЈАЗУ, РМС, ОР, Мат, ХЈП, Јахића), док може бити да је *кл'е'ка* са значењем биљке настало контаминацијом према *кл'е'ка* 'ракија с кл'еком'.³⁷⁸

2.1.233. Суфикси -овљев, -овљи

Суфикси с умноженим присвојним формантима имају колумнални ПЛ: *браї'овљев*, *сино'овљев* (зачудо, не бележи се *мужевљев*); *браї'овљї*, *дроздо'овљї*, *косо'овљї*, *їуже'овљї*.

³⁷⁶ Ако би се пак претпоставило да краћење дужине ПОС, какво ћемо видети у примерима типа *је'лов*, има везе и са значењем грађе, а не само са означавањем припадности биљци и одношења са њом, *ка'љев* би био системски ПЛ.

³⁷⁷ Уп. ипак *смї'љев* (РМС).

³⁷⁸ РА, као и РСЈ, даје оба ПЛ, али под *кл'еков* даје дефиницију 'који се односи на кл'еку (1а)...'. Додајмо овом замешатељству податак да РСЈ именицу *клека* у значењу 'ракија' даје и под *кл'ека/кл'е'ка* (3. значење „(кл'ека)“) и под засебном одредницом *кл'е'ка*.

2.1.234. Суфикс -ји

2.1.234.1. Придеви са суфиксом -ји (и варијантом -ији, чија двосложност не утиче на прозодију) натполовично задржавају мотивни ПЛ: *б'адињѝ, б'абљѝ, дѝ'вољѝ, дѝ'чјѝ/ди'чјѝ* (~ *дѝ'к-/ди'к-*), *дл'аїдгањѝ/дл'аїдгањѝ, б'ожјѝ², в'ашјѝ³⁷⁹, в'еверичјѝ, в'ешѝичјѝ, іо'већѝ, і'рличјѝ, іу'сеничјѝ, іу'шчијѝ, ге'вичјѝ, г'ивокозјѝ, дл'ачјѝ, ћ'авољѝ², ж'абљѝ, и'званѝ* (~ *и'зван(а)*), *ј'азавчијѝ, је'лењѝ, ка'миљѝ, ко'диљѝ, кр'ављѝ, кр'ѝичјѝ, к'укавичјѝ, л'ављѝ, л'асичјѝ (ла'сичјѝ), л'асѝавичјѝ, ли'сичјѝ, м'ачјѝ, ме'двехѝ, м'ечјѝ, ѝ'асјѝ, ѝ'ачјѝ, ѝр'еїреличјѝ/ѝр'еїеличјѝ, ѝѝ'ичјѝ, р'ачјѝ, р'идљѝ, р'исјѝ, свр'ачјѝ, сѝ'ѝоњѝ, ћ'ѝрчијѝ, чове'чјѝ/чо'вечјѝ, шѝ'учјѝ*. Међу њима је највише двосложних типа *л'ављѝ*, али има и вишесложних типа *іо'већѝ, і'рличјѝ, іу'сеничјѝ, в'еверичјѝ*. Само у два примера мотивно МА је пред суфиксом: *дѝ'чјѝ/ди'чјѝ, чове'чјѝ²* (уп. с тим ниже дате придеве *к'озјѝ* и др.). Предакценатски слог је дуг у *дѝ'вољѝ, дѝ'чју², сѝ'ѝоњи*, а (пост)акценатски у *г'ањѝ, ћ'ѝрчијѝ* и *дл'аїдгањѝ/дл'аїдгањѝ, ј'азавчијѝ*.

За разлику од последња четири примера, ПОС крате, задржавајући мотивно МА, ови придеви: *вр'ажјѝ, мр'ављѝ², в'учјѝ², з'ечјѝ², ј'арчијѝ², о'вчијѝ; сваки'гањѝ (ССТ); і'аврањѝ, л'абућѝ, ѝ'аучјѝ, ј'асѝредбијѝ²*.

Прогресија МА до пред суфикс видљива је у вишесложним придевима *іале'бљѝ, іолу'дијѝ, ћаво'љѝ², јасѝре'дијѝ², курја'чјѝ*, у којима померање МА прати и краћење ПОС³⁸⁰. Код двосложних речи такву прогресију мање доследно прати краћење ПОС: наспрам кратких *бра'вљѝ, ја'рчијѝ², мра'вљѝ⁽²⁾* стоје дуги *вѝ'чјѝ², зѝ'чјѝ², ћѝ'чјѝ*. Померање МА имамо и у једном примеру с кратким ПОС, *бо'жјѝ²* (али не и **ва'шјѝ*), мада је тај лик ређи³⁸¹.

Како се види, мотивне лексеме у чијим се твореницама крати ПОС и прогедира МА редовно су из покретне парадигме (уп. изостанак алтернација у *ћѝ'рчијѝ, ј'азавчијѝ³⁸²*). Но, и та је тенденција ограничена: с једне стране, примером *ја'рчијѝ²/ј'арчијѝ²*, који не припада овом прозодијском обрасцу, а с друге стране, примерима *г'ањѝ, дл'аїдгањѝ/дл'аїдгањѝ*, код којих би се алтернације очекивале.

2.1.234.2. Недоследности у прозодијским односима међу овим групама сродних примера: (1) *вр'ажјѝ, і'аврањѝ*, (2) *бра'вљѝ, іале'бљѝ*, (3) *мр'ављѝ (мра'вљѝ), ј'асѝредбијѝ/јасѝре'дијѝ*, (4) *в'учјѝ/вѝ'чјѝ*, (5) *ћѝ'чјѝ* (илуструјемо само по једним примером за одговарајући број слогова)³⁸³ – упућују или на закључак да је систем алтернација у овом творбеном моделу веома сложен, што би се правдало устаљеношћу појединачних ПЛ, или да је у РСЈ описан произвољно.

ПЛ придева *је'сѝњѝ* представља лексички пример (уп. *је'сѝнскѝ* из т. 2.1.236.2), с прогресијом МА.

Двосложне творенице од именица *ѝ*-деклинације из покретне парадигме, за разлику од наведених из *а*-деклинације, МА регредирају: *б'увљѝ, г'ечјѝ, к'озјѝ, м'увљѝ* (исто и *м'ушјѝ*). Ту спада, ако се узме да је *ѝрава* хетеротона, и *ѝр'ављѝ* (забележено с акцентом само у РСЈ и РМС), али не и *о'вчијѝ*, које иде уз горње примере. И *и'званѝ* ~ *изва'на²* било би с регресијом МА.

³⁷⁹ У РСЈ је мотивни ПЛ само *в'аш-* (~ *в'аш*). РА допушта и *в'аш-*, а новији речници (ХЈП, Чедић) дају само тај лик.

³⁸⁰ Овом би типу припадало и *жср'ебѝ'ћѝ* (~ *жср'ебѝѝ-*). О разлозима из којих ту ипак видимо суфикс *-ѝѝ* в. у том одељку.

³⁸¹ Тако поред РСЈ још у ОР и РА у загради. У Мат, Дешић, ХЈП, П60 само је *б'ожјѝ*.

³⁸² Изостанак није у вези са двосложношћу суфикса: то показује пример *ј'асѝредбијѝ*.

³⁸³ Слична недоследност постоји и у непокретној парадигми: *ћѝ'рчијѝ* али *ја'рчијѝ/ј'арчијѝ*.

īra'vērskī/īrā'verskī, īra'gīšiel'skī, īr'aḥanskī, īramo'fōnskī/īr'amo'fōnskī, īrando'manskī/īrado'mānskī, īrafo'manskī/īrafo'mānskī, īreben'skī, īr'īnichkī, īr'k'ľanskī, īrko'fīl'skī/īrko'fīl'skī, īrmāl'skī, īrobničkī, īrozničkī, īrčkī, īula'nfer'skī, īurman'skī/īur'mānskī, īu'senīchkī, īu'šīer'skī, du[']vānskī³⁹⁰, da'gīl'skī/da'gīl'skī, da'kīīl'skī, da'l'māī'skī, da'mīīnīškī, dā'šīīv'skī, dā'šūm'skī, dvo'vīd'skī, dvo'jnic'hkī, dvo'ličn'āchkī, dvo'ran'skī, dvo'ran'skī, debī'šānī'skī, d'egāchkī, dekla'māīšor'skī, deko'rāīšor'skī, delī'nkvēnī'skī, de'mbel'skī, demorālī'zāīšor'skī, de'ran'skī, de'šīekīšor'skī, de'cēm'dar'skī, d'īv'skī, dī'zel'skī, dīlī'žān'skī³⁹¹, d'īm'n'āchkī, dīšī'rāmī'skī/du'šī'rāmī'skī, dl'an'skī, d'ōboškī, d'ogol'skī, do'jīl'skī/do'jīl'skī, do'kosov'skī, do'lāī'skī/do'lāī'skī, d'olār'skī, dolo'mīī'skī/dolo'mīī'skī, d'omobrān'skī, donkī'hoī'skī, d'ōīun'skī/d'ōīun'skī, draīo'mānskī, dra'kōn'skī, dra'mo'ser'skī, drvo'del'skī, dr'žāvin'skī, dro'bin'skī, du'āl'skī, dūbo'dolīn'skī/dūbodo'lin'skī, du'b'rāv'skī, dū'vān'skī, d'ūnāv'skī/d'ūnāv'skī, duralū'mīn[ī]jūm'skī³⁹², d'ūr'skī, d'ušmān'skī, ḥ'akon'skī, ḥ'a'ur'skī, ḥ'āchkī, ḥ'ūrḥēvdān'skī, evā'nīēl'skī, e'vnuškī, ē'gen'skī, e'zōī'skī, ē'kāv'skī, e'māīl'skī, e'nīlēs'skī, 'eo'cēn'skī/eo'cēn'skī, eīī'īrām'skī/eīī'īrām'skī, e'īīkur'skī, e'īīšiel'skī, eīī'šīēī'skī/eīī'šīēī'skī, ēī'skī, ere'mīī'skī, eru'dīī'skī/eru'dīī'skī, ē'šīer'skī/ē'šīer'skī, ž'āndārm'skī², ž'a'ndār'skī/ž'āndār'skī, žīvo'der'skī, ž'īchkī/ž'īchkī, žū'īl'ān'skī, žū'ī'skī², za'dūnāv'skī, zā'līv'skī, zāīādn'āchkī/zāīādn'āchkī, zāīā'žāchkī, zāī'rēmin'skī, zā'šīvor'skī, zā'šīon'skī, z'b'īl'skī², z'b'or'skī, zn'alāchkī, u'vāḥdān'skī, u'ṭūmān'skī, u'zvaḥn'skī, u'zvor'skī, izvr'šīīšiel'skī, i'jē'kāv'skī/i'jē'kāv'skī³⁹³, ī'kāv'skī, u'līndān'skī/u'līndān'skī, u'līn'skī³⁹⁴, 'īmen'skī, īn'šīrī'ānī'skī, īn'fōrm'dī'rōv'skī, ī'skon'skī, 'ī'sīār'skī, 'ī'sīo'čn'āchkī/u'sīo'čn'āchkī, j'āzbin'skī, j'amī'skī, j'āsī'rēī'skī, jēvā'nḥēl'skī, jēvā'nḥēl'skī, jē'vrēj'skī, jē'kāv'skī, j'erī'xōn'skī/jerī'xōn'skī³⁹⁵, jērusā'līm'skī/jērusā'līm'skī, jō'vāḥn'skī, jō'rīān'skī, jū'žn'āchkī/jū'žn'āchkī, kādā'rēī'skī, kā'zān'skī, kā'j'kāv'skī/kā'j'kāv'skī, kālī'dār'skī/kālī'dār'skī, kālku'lānī'skī, kā'mīān'skī², kā'nīdāl'skī, kā'nōn'skī/kā'nōn'skī, kā'īšīol'skī, kā'rīšiel'skī/kā'rīšīēl'skī, kā'šīrān'skī, kā'ur'skī, k'īšīobrān'skī, klēīšīo'mān'skī, klī'sur'skī, kl'ūī'skī, kḥ'īškī, kōdīfī'kāīšor'skī, kō'lēn'skī, k'ol'skī (~ k'ōlā), k'ol'skī (~ k'ōlō), kōmā'ndānī'skī, kōmedī'jānī'skī, kō'mēī'skī, kō'mor'skī, kōmījū'šīer'skī, kōnzū'mēnī'skī, k'ōnī'rāīun'kī'skī, k'ōḥī'čkī³⁹⁶, k'ōḥn'skī, k'ōrēn'skī, kōsovo'īol'skī, krā'ījēvā'čkī³⁹⁷, kr'ājīn'skī, kr'ājī'čkī (krā'jī'škī)³⁹⁸, kr'ē'čn'āchkī, krīīšīo'īām'skī, k'r'm'skī, krōko'dīl'skī/krōko'dīl'skī, kr'īēl'skī, kr'sīšīovdān'skī, k'r'škī, k'ulā'čkī, kuīā'šīīl'skī, kuī'lēr'skī, l'ābūd'skī, lā'tēr'skī, lā'jden'skī, lā'šīīn'skī, l'ā'c'mān'skī, l'ēkīšor'skī, l'ēḥīn'skī, lī'kēr'skī/lī'ker'skī, l'īm'skī, l'īīān'skī, lī'cīī'šār'skī/lī'cīī'šār'skī³⁹⁹, lō'dān'skī, l'ō'īōīēd'skī, l'ōkāīīv'skī, lū'čīndān'skī, lū'īl'ān'skī, lūdo'žder'skī, māīnēīšō'fōn'skī/māīnēīšō'fōn'skī, māḥāro'fīl'skī/māḥāro'fīl'skī, mā'zīov'skī, mā'jūn'skī, māke'dōn'skī,

³⁹⁰ Омашком штампано „дүвāнскī“.

³⁹¹ Без алтернације према *дīlī'žān'sa*. Но, то је необично МА: остале такве позајмљенице имају завршетак *-ā'n'sa*, а и у другим речницима то је МА за ову лексему (ОР, Мат: *дīlī'žā'n'sa*).

³⁹² Омашком штампано „дуралū'мīnījūm'skī“ (с дужином из варијанте *дуралū'mīnīj*).

³⁹³ За оправданост краткоће в. нашу напомену уз *ијекавац*, под суфиксом *-авац*.

³⁹⁴ Дужина је од сажимања *ији ~ ī*.

³⁹⁵ ОР: *Ј'ерī'xōn/Јерī'xōn*; у РА пак: *Ј'ерī'xōn/Јерī'xōn*.

³⁹⁶ Следећи дефиницију РСЈ, формално према *к'ōḥī'cā*, а значењски и према *к'ōḥānīk*. Међутим, дефиниција и ПЛ из РА упућује на другачије извођење, с могућом алтернацијом квантитета: *к'ōḥī'čkī* (*к'ōḥī'čkī*) 'који се односи на кдњике и кдњицу'.

³⁹⁷ Ово је у РСЈ једини ктетик са *-skī*. Вреди поменути дублет из РА *краījē'vā'čkī*, који одговара ПЛ придева под т. 2.1.236.3.

³⁹⁸ По свој прилици је у питању грешка, будући да други речници не доносе варијанту са *-č*. *Кр'ājī'škī* се може изводити из *кр'ājī'šīē*, а *краjī'čkī* не. Уп. и дублетно МА у *кр'ājī'šīnīk* (*краjī'šīnīk*).

³⁹⁹ Грешком штампано „лī'cīī'šār'skī и лī'cīī'tār'skī“, према *лī'cīī'šār/лī'cīī'šār* (и у РА је *лī'cīī'šār'skī/лī'cīī'šār'skī*).

ма'нѣварскї, ма'нијачкї/ма'нијачкї, ма'халскї, ме'тало'манскї/ме'тало'манскї, ме'ѣафѣнскї/ме'ѣафѣнскї, мело'грѣмскї/мело'грамскї⁴⁰⁰, месо'ждерскї, меше'шарскї, миза'нсценскї (миза'нсценскї), м'їнскї м'инскї, м'їнскї/м'инскї, м'ишровдѣнскї, 'мїшскї, ми'хольскї, мл'авскї², мл'ешачкї мле'шачкї, моле'кулскї, моно'манскї/моно'манскї, моно'їолскї (м'оноїолскї), мо'рунскї, мр'ачњачкї, мр'швачкї, му'драчкї (му'дрѣчкї), н'аменскї (н'аменскї), на'їредњачкї, нарко'манскї, н'ашовскї, на'учењачкї/научењачкї, научноисѣражи'вачкї, *н'ашкї, ни'шанскї, н'їшкї, ново'верскї, но'рдїјскї (~ нордї'јац), 'обалскї, 'облїчкї, 'обрачунскї, 'оїшїинскї, о'рїульскї, орије'нїалскї (~ оријенїа'лац), о'ршачкї/о'ршачкї, орш'о'їедскї, о'сшавинскї, о'сшрвскї, ї'агобрѣнскї, їа'мфлѣшскї, їа'нѣнскї, їано'рѣмскї, ї'аїскї, їаробро'дѣрскї², їаскви'ланшскї, їе'ћинскї, їи'рѣшскї/їи'рѣшскї, їла'шѣнскї, їл'еменскї, їлу'рѣлскї (їл'урѣлскї), їо'брашїмскї, їо'длачкї, ї'одофицїрскї/їодофи'цїрскї, ї'одунѣвскї/їодунѣвскї⁴⁰¹, їо'задинскї, їо'країнскї, їоли'тонскї, їолишї'каншскї, ї'ољскї, їомо'рѣвскї, їо'норскї, їо'рескї/ї'орескї, їоршїу'їалскї², їо'сѣвскї, їо'сшїѣдїнскї, їр'едњачкї, їриди'рѣчкї, їри'традскї, їрї'родњачкї/їрїро'дњачкї, їроду'ценшскї, їроје'кшаншскї, їр'орачунскї, їроше'сшаншскї, їр'сшенскї, їсеудокла'сичкї/їсеудокласичкї, їу'сшїњачкї, їу'сшїњскї, реконвале'сценшскї, р'еменскї, ре'мешїлачкї⁴⁰², р'їбњачкї, р'їмскї, р'одбїнскї², р'оћачкї, р'оїскї, русо'филскї/русо'фїлскї, ру'шїлачкї/р[']ушїлачкї⁴⁰³, сакра'меншскї, са'рајевскї, са'шанскї, св'ађалачкї, свешїо'вњачкї/сवेशїѣвњачкї, св'ојачкї, се'дїлачкї, се'дїменшскї, с'еменскї, се'оскї², сї'јамскї, с'їјечаншскї, сї'нѣдскї/сї'нодскї, сино'нимскї, ск'уїшшїнскї, сла'дїнскї, сл'авскї/сл'ѣвскї, сла'ломскї, словено'фїлскї, смѣ'шешњачкї/смешешњачкї, соло'мѣнскї, со'наншскї, сїл'ѣвскї/сїл'авскї, сре'дњачкї/сре'дњачкї, ср'ескї², с'рїаншскї, с'рїскї, сшерео'фѣнскї, сшї'їлскї/сшї'їлскї, сшїра'шешкї/сшїра'шешкї, сшїре'љачкї⁴⁰⁴, сшїре'менскї, сшїр'учњачкї, сшї'уїаншскї, сшї'шонскї, ш'а'ванскї, ш'а'мјанскї, ш'а'шарскї, ш'елескоїскї/ш'елешкоїскї, ш'ерешњачкї/ш'ерешњачкї, шшї'шанскї/шшї'шанскї, шк'анїнскї, шѣобо'їанскї/шѣ'обоїанскї, шѣ'ораншскї, шїра'нзисшорскї, шїри'хїнскї, шїр'ојичїндѣнскї, шїр'ојичкї, шїроша'ринскї², шї'ућїнскї², шїурко'филскї/шїурко'фїлскї, у'бїлачкї, ужи'валачкї/ужї'валачк[ї], уздѣрскї, ујачкї, у'кућанскї, у'мскї, фабри'каншскї, фа'унскї, ф'едруѣрскї⁴⁰⁵, фили'транскї/фїли'транскї, франко'манскї/франко'манскї, франко'филскї/франко'фїлскї, франко'фойскї/франко'фѣйскї, фра'нцїскї, фу'рунскї, х'абзбуршкї, х'ексаїѣнскї⁴⁰⁶, хермафро'дїшскї/хермафро'дїшскї, хо'мѣрскї/х'омерскї⁴⁰⁷, хо'шелскї/хо'шелскї, ц'аро'филскї/ц'аро'фїлскї, ц'ензорскї/ц'ензорскї, ц'ешїњскї, ц'ифарскї, цїце'рѣнскї, цр'кошїнскї, ча'кшїрскї, ч'аро'бњачкї/ч'аробњачкї, ч'аушкї, чл'ѣнскї/чл'анскї, чо'банскї, човекомр'зїлачкї, ч'удњачкї, ша'мїѣњскї (~ шамїѣ'њац), ша'ранскї, ш'їјачкї, ш'инскї², ш'ифарскї, шк'ѣљскї², шкр'шачкї, шо'фѣрскї/шо'ферскї, шшї'анскї, шшїеку'ланшскї, шшї'їлскї, шшїи'цловскї, шшї'алскї, шшї'аїскї, шшї'едњачкї, ш'умскї. – Овде наводимо сложенице и префиксале: аншїбиро'країскї, аншїдемо'країскї, аусшїроуїарскї, бе'звременскї, бе'сїлѣнскї, бесу'дјекаїскї, бе'сцаринскї, ва'нвременскї, ва'нсшїраначкї, више'сшїраначкї, дво'сшїраначкї, доје'зичкї, дохри'шћанскї, до'школскї, једно'сшїраначкї,

⁴⁰⁰ Недоследно према *грѣма* (није у питању краћење). РМС има и *гр'ама*².

⁴⁰¹ Ову твореницу, за разлику од других као *за'дунавскї*, изводимо из *П'одунѣвље/Подунѣвље*, чему приписујемо и дублетност, дужину вокала и МА.

⁴⁰² Без мотивне речи, која би системски гласила *решешїлац*. Уп. *решешїлачкї* у ОР и ХЈП.

⁴⁰³ Грешком штампано „рушїлачкї и ршїлачкї“, према мотивном *ру'шїлац/ршїлац*. У конвертованом прилогу нема овог лапсуса.

⁴⁰⁴ Формално од *сшїре'љач* (РС) не бележи, али бележи ОР, Мат), значењски од *сшїре'лац*, *сшїре'љашї*. Системски облик би био **сшїре'лачкї*.

⁴⁰⁵ Према *ф'едруар*, с очитом омашком, изостанком дужине.

⁴⁰⁶ Ако се претпостави да је мотивна реч *х'ексаїѣн*. Речници (РМС, ОР, Мат) бележе само *хексаїѣн*.

⁴⁰⁷ Дужина је мотивна. Уп. *хомѣ'ровскї/х'омеровскї* (ОР) и *Хо'мѣр* (ХЈП).

мало'траћанскі, на'двременскі, наг'сїраначкї, не'сїраначкї, їреїо'шойскї, їреїшїо'шойскї, сїшнїо'траћанскї, сїшаро'времскї, шешїојанујрскї. Они сви задржавају мотивно МА, које је у већини случајева и шавно (уп. ипак непренесено шешїојанујрскї).

У немалој групи примера уочавамо дужење пред сонантом у ПОС (примере наводимо а tergo): мо'рāvскї, см'едерēвскї/смеде'рēвскї, а'ждāјскї, м'ājскї, зм'ājскї, їрво'мајскї, сї'ājскї, а'рхājскї, хе'дрēјскї, андраїо'їјскї, але'рїјскї, а'зїјскї/ā'зїјскї/'āзїјскї, зм'їјскї, рā'збōјскї, *св'ōјскї, а'зōјскї, мезо'зōјскї, а'внōјскї, ба'кālскї, еме'нїāлскї⁴⁰⁸, боїу'мїлскї, н'їлскї (~ ХЈП: Н'ил), еска'грїлскї, с'окōлскї/со'кōлскї, ра'внаїēљскї, слу'шашēљскї, боїо'мōљскї, ј'амскї/ј'āмскї, ака'гемскї/ака'гēmскї, г'ōмскї, др'ђанскї, арā'бљанскї, гр'жављанскї/гржā'вљанскї, о'смāнскї, шї'рāнскї, їо'рāнскї, хри'шћāнскї, їр'ахришћāнскї/їрахри'шћāнскї, ка'фāнскї, ме'хāнскї, їр'ēчāнскї/їр'ечāнскї, дио'тēнскї (~ Дио'тēн, ХЈП), вaсe'љēнскї, је'сēнскї, сц'ēнскї, зā'дужбїнскї/зa'дужбїнскї, ду'бїнскї, о'шāцбїнскї, їр'мљавїнскї, ц'аревїнскї, шїрїо'вїнскї/шїр'їовїнскї, велешїрїо'вїнскї, сїољношїр'їовїнскї, ко'вїнскї, шē'ковїнскї, н'овїнскї, с'ировїнскї/сиро'вїнскї, оco'вїнскї, двоосо'вїнскї, їошїо'вїнскї, о'младїнскї/'омладїнскї, їра'гїнскї, мо'ждїнскї, шїу'ђїнскї/шїу'ђїнскї, кне'жїнскї, шē'жїнскї, бе'сїежїнскї, мно'жїнскї, с'адржїнскї/садр'жїнскї, ду'жїнскї, дру'жїнскї, ни'зїнскї, др'зїнскї, дво'јнскї, сво'јнскї, г'ешелїнскї, це'лїнскї, до'лїнскї, шїо'їлїнскї, ма'слїнскї (м'аслїнскї), ко'шїлїнскї, да'љїнскї, де'бљїнскї, ду'љїнскї, їла'нїнскї, зайла'нїнскї, їрїїла'нїнскї, сла'нїнскї, је'днїнскї, ма'њїнскї, воза'рїнскї, їошїа'рїнскї, ц'арїнскї, ви'сїнскї, дeсe'шїнскї, чeшв'р'шїнскї, двочeшв'р'шїнскї, чeшворочeшв'р'шїнскї⁴⁰⁹, шїрочeшв'р'шїнскї, 'исшїнскї/и'сшїнскї, дванаe'сшїнскї, б'ашшїнскї, су'шшїнскї, дома'ћїнскї, вe'ћїнскї, шїрe'ћїнскї, двошїрe'ћїнскї/дв'ошїрe'ћїнскї, коли'чїнскї, їлавe'шїнскї, сїшарe'шїнскї, їрїма'гōнскї, дија'шїднскї, архїшē'кшїднскї, радио'фōнскї, слyїe'рāнскї, авē'шїњскї, живo'шїњскї, їоло'шїњскї, самo'шїњскї, чaмo'шїњскї, сїро'шїњскї, ко'лōњскї (ако је ПОС у мотивном Колоњ кратак), оршo'ēїскї, д'āрскї, ди'нāрскї, кому'њāрскї, ц'āрскї, дā'тēрскї, х'охшїаїлēрскї, ашē'љēрскї (с епентетским -р-), аршї'љēрскї, ка'ћшїēрскї, шe'ксїйрскї/ш'ексїйрскї, фрушкo'їōрскї, шї'ōрскї, мобили'зāшїōрскї, дискрими'нāшїōрскї, а'шїлāншїскї, р'аселїнскї/ра'сјелїнскї⁴¹⁰. Неки примери дуже ПОС који је у мотиватору дублетно кратак или дуг: ва'ђабдундскї, власшē'лїнскї, во'двїљскї, їe'рїлскї, жб'їрскї, и'вāњскї, је'врēјскї, је'рмēнскї, ла'шїнскї, їоро'гїљскї, фа'нфāрскї; аніло'фїлскї, аусшїро'фїлскї, дїблїо'фїлскї, словeно'фїлскї; аніло'мāнскї, клeшїo'мāнскї, наркo'мāнскї; аніло'фōїскї⁴¹¹ – а неки свој кратки ПОС дуже факултативно: вр'елскї/вр'ēлскї, їo'рїлскї/їo'рїлскї, їра'ђевїнскї/їра'ђевинскї, жa'ндāрмскї/ж'андармскї⁴¹², жи'вїнскї/живи'нскї, зa'исшїнскї/зaи'сшїнскї, зл'очїнскї/злo'чїнскї, и'зисшїнскї/и'зисшїнскї, и'мовинскї/и'мовїнскї, је'лeнскї/је'лēнскї, ка'мїањскї/ка'мїāњскї, кр'унскї/кр'унскї, к'ухїњскї (к'ухињскї) / ку'хїњскї (ку'хињскї), мā'чвāнскї/мā'чванскї, мило'сшїњскї/мило'сшїињскї, мл'инскї (мл'їнскї), оди'сконскї/оди'скōнскї, о'дисшїнскї/оди'сшїнскї/одисшї'нскї, їo'вршїнскї/їo'вршинскї, їро'шeкшїōрскї/їро'шeкшїорскї, рā'јeшїнскї/рā'јeшїнскї/рајe'шїнскї/рајe'шїнскї, рe'сāвскї/рe'савскї, шїрoшa'рїнскї/шїрoшa'рїнскї, хїшo'грoмскї/х'їшoдрōмскї, хo'лāндскї/хo'ландскї, шшї'eшoчїнскї/шшїeшo'чїнскї.

2.1.236.2. Дужење, ипак, није доследно. Редовно се јавља само пред -ј- (в. и доње примере на -їјскї), али и ту имамо: к'аубојскї/ка'убојскї, зā'војскї, рā'збōјскї/рā'збојскї.

⁴⁰⁸ Ако се узме да је основа Еменїал- (име немачког града) с кратким ПОС.

⁴⁰⁹ Вероватно грешком штампано „четворочетвртїнскї“; уп. чeшворочeшв'р'шїнскї у ОР, Мат.

⁴¹⁰ Sic, према р'ас(ј)елина/ра'с(ј)елина!

⁴¹¹ Али: аусшїро'фойскї (~ -ō-/-o-)!

⁴¹² Вероватно под утицајем дублета жa'ндāрскї/ж'андāрскї ~ жa'ндāр/ж'андāр.

Испред осталих сонаната оно је чешће или ређе, али углавном недоследно, чак и међу примерима који су сегментно и прозодијски слични. Уп. оне из следеће табеле:

Табела 19. Расподела дужина ПОС код суфиксала са -ски

Основа	ПЛ без дужења ПОС	ПЛ с дужењем ПОС	Дублетни ПЛ
-ава	ду'бравскѝ	мо'рѡвскѝ ^{413, 414}	ре'сѡвскѝ/ре'савскѝ
-ево	са'рајевскѝ	см'едерѣвскѝ/ смеде'рѣвскѝ	
ѡ'-ој-	зѡ'војскѝ	рѡ'зѡјскѝ	
-зоик	кено'зојскѝ, ѡалео'зојскѝ	а'зојскѝ, мезо'зојскѝ	
-ал-	'обалскѝ, ка'нибалскѝ	ба'кѡлскѝ	
-ело	с'елскѝ		вр'елскѝ/вр'ѣлскѝ
-фѡл/-фил		анѡло'фѡлскѝ, аусѡро'фѡлскѝ, диблио'фѡлскѝ, словено'фѡлскѝ	ѡало'филскѝ/ ѡало'фѡлскѝ, ѡермано-, ѡрко-, мађаро-, русо-, ѡурко, франко-, царо-
-фил	буѡаро'филскѝ		
-гром	'аерогромскѝ	х'ѡѡогрѡмскѝ	
-мѡн/-ман		анѡло'мѡнскѝ, нарко'мѡнскѝ, клеѡѡо'мѡнскѝ	ѡрандо'манскѝ/ ѡрадо'мѡнскѝ, ѡрафо-, меѡало-, моно-, франко-
-ман	буѡаро'манскѝ	ѡало'мѡнскѝ	
-ѡл-	куѡа'ѡѡилскѝ, да'кѡѡилскѝ (и др.)	боѡу'мѡлскѝ, н'ѡлскѝ	
-ѡ'ла		ѡе'рѡлскѝ, еска'грѡлскѝ	ѡо'рѡлскѝ/ѡо'рилскѝ
-ол-	к'ѡѡѡолскѝ, ѡо'ѡолскѝ, к'олскѝ (~ к'оло), к'олскѝ (~ к'ола)	с'окѡлскѝ/со'кѡлскѝ	
-ѡељ	бу'диѡељскѝ, во'диѡељскѝ, ѡра'диѡељскѝ, извр'ѡѡѡељскѝ, неѡриѡѡељскѝ, ѡриѡѡељскѝ	ра'внаѡѡељскѝ, слу'ѡѡѡељскѝ	
-ѡља/-ѡља	ѡоро'гѡљскѝ		да'гѡљскѝ/да'гѡљскѝ и др.
-ољ-	косово'ѡољскѝ	боѡо'мѡљскѝ	
-ан(ин)	в'ојвођанскѝ/ во'јвођанскѝ, ѡра'ђанскѝ, мало-, сиѡно-, дво'ранскѝ,	арѡ'бљѡнскѝ, др'жављѡнскѝ/ држѡ'вљѡнскѝ, бр'ђѡнскѝ, ѡо'рѡнскѝ,	мѡ'чвѡнскѝ/мѡ'чванскѝ

⁴¹³ У Поморављу, макар пожаревачком, чији је говор наш матерњи, тог дужења нема; тамо се говори *морѡвски*, што одговара стандардном *мо'равскѝ*. (То важи и за локално *медерѣвски*, без дужења.) Уп. и *мо'рѡвскѝ/мо'равскѝ* из ОР.

⁴¹⁴ *Помо'рѡвскѝ* пак изводимо од *Помо'рѡвље*, па се ту дужина може тумачити као мотивна. Но, такав приступ донекле негира придев *за'брѡскѝ* (~ *зѡ'брђе/за'брђе*), у ком – можда због изостанка сонанта – нема ни дужине у придеву.

	<i>г'ушманскї, л'ацманскї, у'кућанскї</i>	<i>їр'ечанскї/їр'ечанскї, о'сманскї, ши'ранскї, хри'шћанскї, до-, їра-, їрей-</i>	
<i>-а'на</i>	<i>ме'ханскї, ка'фанскї</i>	<i>кре'чанскї, хайса'нскї</i>	
<i>-ен- (~ -ен)</i>	<i>їршљенскї</i>	<i>је'сенскї</i>	
<i>-и'на</i>	<i>ра'внинскї, ро'гдинскї², безіоїо'винскї</i>	<i>ду'дїнскї (и десетине других)</i>	
<i>а'(а)-ина аа'-ина</i>	<i>о'сїавинскї, др'жавинскї, їе'ћинскї⁴¹⁵, їо'задинскї, їо'сїојдинскї</i>	<i>воза'рїнскї, зѧ'дуждїнскї/ за'дуждїнскї, о'младїнскї², їошїа'рїнскї, о'шїацдїнскї, шїе'ковїнскї</i>	<i>їра'ђевїнскї/ їра'ђевинскї, и'мовинскї/ и'мовїнскї</i>
<i>'а-ина</i>	<i>'оїшїинскї, їри'шїинскї, ск'уйшїинскї</i>	<i>б'ашїїнскї, 'исїїнскї/и'сїїнскї (за-, из-, од-), н'овїнскї, ц'аревїнскї, ц'арїнскї, 'омладїнскї</i>	
<i>и'скон</i>	<i>и'сконскї</i>		<i>оду'сконскї/ оду'сконскї</i>
<i>-ињ-</i>	<i>їу'сїињскї, це'ињскї</i>	<i>ав'е'їињскї, їоло'їињскї, живо'їињскї, само'їињскї, сиро'їињскї, чамо'їињскї</i>	<i>к'ухињскї (к'ухињскї), ку'-, мило'сїињскї/ мило'сїињскї</i>
<i>їо'ра</i>	<i>равно'їорскї, свеїо'їорскї, црно'їорскї</i>	<i>фрушко'їорскї</i>	
<i>-ер</i>	<i>ку'їлерскї; лѧ'їерскї</i>	<i>х'охиїаїл'ерскї; бѧ'їерскї</i>	
<i>'аїор</i>	<i>аїи'шїаїорскї, админисїр-, акумул-, алиї-, анализ-, аним-, асимил-, ашениї- (и десетине других)</i>	<i>дискрими'наїорскї, мобили'зѧїорскї⁴¹⁶</i>	<i>(їро'шїекїорскї/ їро'шїекїорскї)</i>
<i>-анї-</i>	<i>їи'танїскї, со'нанїскї</i>	<i>а'їлѧнїскї⁴¹⁷</i>	
<i>'аСа</i>	<i>б'ањскї, шї'иљскї, ш'умскї</i>	<i>б'ѧрскї, ц'енскї</i>	<i>ј'амскї/ј'ѧмскї, кр'унскї/кр'унскї</i>

Међу датим примерима треба направити разлику између оних који спадају у чисте техничке недоследности ауторâ РСЈ, као што су *ра'внайїељскї, дискрими'наїорскї,*

⁴¹⁵ Али *дома'ћинскї*.

⁴¹⁶ Прилози конвертовани од ових двају придева нису дати с дужином на *-ор-*.

⁴¹⁷ Овде би се дужина могла објашњавати испадањем форманта *-ик*, али ни то у сличним примерима не важи доследно (уп. примере на *-зојски* и *-ански ~ -анин*).

аніло'фїлски : *русо'фїлскї/русо'филскї*, *кено'зојскї*, и оних чија би се дужина могла објашњавати различитим језичким факторима. Потоњи се, примећујемо, диференцирају (1) по фреквенцији употребе творенице (*ка'фѣнскї* : *кре'чанскї*), (2) по пратећој алтернацији МА (*ї'ршљенскї* : *је'сѣнскї*; *еска'грїлскї* ~ *ескадри'ла* : *їо'рїлскї/їо'рилскї* ~ *їори'ла/їо'рила*), (3) по броју слогова (*'бањскї* : *слуїе'рѣњскї*; *в'ерскї* : *бе'звѣрски/бе'зверскї*), (4) по пореклу и старини (*га'кѣилскї* : *доїу'мїлскї*), (5) по прозодијским одликама дијалекта из којег потичу (*це'ѣињскї* : *мо'рѣвскї*), (6) по постојању редуковане основе (*а'ѣлѣнїски* : *їи'їанїскї*) и, као што смо већ поменули, (7) према сонанту који следи вокал у ПОС (*ј* : остали сонанти). Но, и мимо тога, горња табела – која представља само пробране случајеве, а не читав репертоар недоследности у дистрибуцији дужина при грађењу суфиксом *-ски* – нуди материјал за ревизију ових ПЛ из РСЈ. Као фактор дужења, налик ономе под (6), али ширег опсега деловања, имамо и редукцију двају финалних слогова у именицама на *-ија/-ика*: *архиїе'кѣїнскї*, *ау'сїрѣлскї*⁴¹⁸, *дија'їїнскї*, *орїо'їїскї*, *радио'фїнскї*. Алтернација квантитета, строго гледано, ту се врши и мимо услова о постојању сонанта (*орїо'їїскї*).⁴¹⁹ Један од услова за дужење – на нивоу једне лексеме – јесте и близина МА: *хиїо'громскї/хиїо'дрїмскї*, *шїї'еїо'їнскї/шїї'еїо'чинскї*, мада у опреци с тим примерима стоји *ї'ршљенскї* : *је'сѣнскї*, где се близина МА везује за дужење ПОС.

Краћење ПОС уочава се у три веће групе примера и још неколико мањих. Најпре су то речи с једносложним дугим основама (*ā-*) и ПСТ и ССТ с таквим мотивним речима: *в'ањскї* (~ *в'ан/в'ан*), *вр'ашки/вра'шкї*, *їра'гскї/їр'адскї* (*в'елеїрадскї*, *ви'ноїрадскї*, *їорњо'їрадскї*, *мало'їрадскї*, *м'ећуїрадскї/мећу'їрадскї*, *сїаро'їрадскї*), *дво'рскї*⁴²⁰, *зв'ерскї*, *к'рмскї*, *ла'њскї* (*їр'еклањскї*), *људскї/љ'удскї* (*мећуљ'удскї/м'ећуљудскї*), *мо'рскї* (*дубокомо'рскї*, *нѣ'дморскї* (*н'адморскї*), *їо'дморскї*, *їо'морскї*⁴²¹, *їреко'морскї*, *црно'морскї*), *ново'садскї*, *све'їскї* (*бело'свеїскї/белосве'їскї*, *їро'бисвеїскї*), *сви'њскї*, *сїр'ањскї*, *сїро'фскї*², *судскї/с'удскї*, *шв'аїскї*, *шк'олскї/шко'лскї* (*више'школскї*, *високо'школскї/високошко'лскї*, *їр'едшколскї*, *средњо'школскї*, *црно'школскї*), затим дублети који познају и дуг ПОС *ж'уїскї*², *їр'оїскї*² (~ *їроїи*), *їр'оїскї* (~ *їрої* 'књиж.'), ССТ *мирно'доїскї*, етимолошки и изведеница *м'ушкї/му'шкї*.⁴²² То су, како се види, поглавито лексеме с дугим слогом изведене из прасловенске лексике која је припадала (и/или припада) покретној парадигми: *враї*, *їрад*, *звер*, *људи*, *сад*, *свеї*⁴²³; *море*; *свиња*, *сїрана*, а у мањој мери и оне друге, са историјски фиксним МА: *двор*, *сї'г-*; *Шваба*, *школа*, мећу којима су и прилози *ван*, *лане/лани*. У (релативно) новијој лексички, каквој припадају *'адскї*, *'алїскї*, *в'учкї*, *ї'ајскї*, *ї'алскї*, *ї'енскї*, *г'урскї*, *'їїскї*, *кл'уїскї*, *'мїїскї*, *сїї'лскї*², *шїї'аїскї*; *шїї'анскї*, краћења нема, чему пркоси још само покоји пример типа *в'учкї* (~ *в'ук*). (За *чл'анскї/чл'анскї* од *чл'ан/чл'ан* не можемо заизвесно знати јесу ли односи квантитета везани за мотивне речи или за дужење пред сонантом.) Удчимо овде и да мећу придевима на *-ски* и њиховим изведеницама могу

⁴¹⁸ Могло би се изводити и од *Аусїрѣ'лац*.

⁴¹⁹ Вероватна је, с друге стране, и претпоставка да у *орїо'їїја* заправо дубински имамо дуг ПОС (*-її-*), који се, под нормативним захтевима, природно или на силу, у речницима претвара у кратак уз ремећење МА. Уп. и *сїра'їїшкї*, које би одговарало овом примеру ако би се изводило од *сїраїе'їїја*².

⁴²⁰ Једино суфиксал *к'олодвѣрскї* између свих осталих задржава дужину. У Мат и ХЈП је и ту кратак ПОС (*к'олодворскї*).

⁴²¹ ПОС је кратак упркос дужини у могућим мотивним речима *їреко'мѣрје*, *їо'мѣрје*. Уп. супротну појаву: *Мо'рава* ~ *Помо'рѣвље* ~ *їомо'рѣвскї*.

⁴²² За разлику од именица као *в'елеїрѣд*, *ви'ноїрѣд*, *їро'бисвеї*, сложенице *в'еїрѣбрѣн*, *ї'адобрѣн...*, које у основи немају именицу што при творби придева крати свој ПОС, и са суфиксом *-скї* задржавају дужину: *в'еїрѣбрѣнскї*, *ї'адобрѣнскї* : *в'елеїрадскї*, *їро'бисвеїскї*.

⁴²³ Краткоћа пред *-ски*, што је занимљиво, не важи за одговарајуће именице м. р. с кратким мотивним вокалом: *г'ѣмскї*, *ї'ѣрскї*, мада је *м'ѣре* историјски с кратким ПОС.

владати, синхронички посматрано, необични односи дужина $a \sim \bar{a} : \bar{a} \sim a$ (*б'арскї, ц'арскї : зв'ерскї, мо'рскї*). МА ових твореница биће разматрано ниже.

2.1.236.3. Другу групу чине изведенице са сегментним алтернацијама $\emptyset \sim a$ и $ц/к \sim ч$ испред суфикса. Највећи део њих потиче од именица с осномом на *-ац*, и то у првом реду оних с МА пред суфиксом (*-ā-ц-* ~ *-ā'-ач-кї*)⁴²⁴: *бакроре'зачкї, бе'їуначкї, бо'омо'љачкї, бо'рачкї, бродоло'мачкї, ду'кварачкї, влас'їодр'жачкї, їлу'мачкї, їо'лубачкї, дванаес'їе'рачкї, десес'їе'рачкї, деча'рачкї, *ди'нарарчкї* (конструисано од прилога), *доброво'љачкї, доморо'гачкї², гри'їачкї, дуборе'зачкї, духобо'рачкї, живоїи'сачкї, зло'чиначкї, једнобо'жачкї², ки'їоло'вачкї, ли'вачкї, ло'вачкї, меку'шачкї, миро'їво'рачкї, мноїобо'жачкї², незнабо'жачкї, не'мачкї, осно'вачкї, їрвобо'рачкї, риболо'вачкї, са'мачкї, све'їшачкї, сле'їачкї, сло'веначкї, сре'мачкї, с'їихокле'їачкї, їво'рачкї, їр'бдохозбо'рачкї, їринаес'їе'рачкї, цр'начкї, че'їворон'їо'жачкї, чис'їу'начкї, човеко'љубачкї, шеснаес'їе'рачкї, шес'їе'рачкї, шийа'рачкї, шљу'начкї*.⁴²⁵ (О регресији МА у неколико примера в. ниже.) Дужење непостојаног *a*, неочекивано, у тој групи примера имамо у речима (а) *їњу'р'ачкї, дрворе'зачкї/дрворе'з'ачкї, каменоре'зачкї/каменоре'з'ачкї, књиїове'з'ачкї, с'їа'клоре'з'ачкї*, (б) *самодр'ж'ачкї, шї'рајколо'м'ачкї*. У онима под (а) дужина би се могла правдати укрштањем с облицима на *-āч*, мада се они не употребљавају (бележи их, додуше, РА) и мада би у том случају логичније било увести дублете, како је то учињено за два примера; у онима под (б) таквог упоришта нема, те се они чине неоправдани. Краћење пред непостојаним *a* имамо и у неколико примера у којих је МА даље од краја основе: *бл'изаначкї* (~ *бл'из'анц-*), *босанскохе'рцеїовачкї, вл'а'диновачкї, до'јеначкї, ду'каїшовачкї, злї'ковачкї, зло'чиначкї, зн'алачкї, їр'їовачкї, фр'анковачкї, хе'рцеїовачкї, ш'аї'ровачкї*. То важи и за три речи од именица на *-ка*: *де'војачкї, їа'ланачкї, с'їр'аначкї, укључујући и ва'нс'їраначкї, више-, дво-, изван-, једно-, међу-, над-, не-*.⁴²⁶ У другим речницима налазе се и слични примери, од другачијих творбених основа или од немотивисаних речи, попут *о'дојачкї* (РА, ~ *о'д'їче*), *їаїри'јарашкї*⁴²⁷ (РМС, ~ *їаїриј'а'рх-²*, где дужина није компензациона⁴²⁸).

Придеви који испуњавају горње услове али не и постојање алтернације $к/ц$ понашају се недоследније. Краћење бисмо могли пронаћи у *ка'їедарскї* ~ *ка'ї'едра*⁽²⁾, у *г'ум'анскї* ~ *г'умна* (мада с дужином на непостојаном *a*⁴²⁹), дублетно и у *малокалї'барскї/малокали'барскї* ~ *калї'бар/ка'лїбар*⁴³⁰, в. и фн. 426. Примери *р'аванскї, р'їјанскї* (*с'р'їањскї* и сл., код назива месеци), *с'а'јамскї, ш'е'а'їарскї, м'е'їарскї², ї'еом'е'їарскї², ї'алваном'е'їарскї², б'аром'е'їарскї², л'ї'їарскї²*, с друге стране, не крате ПОС.⁴³¹

⁴²⁴ Ако би се слог с непостојаним *a* рачунао као ПОС изведенице, онда би се морала увести и регресивна алтернација МА.

⁴²⁵ Према *зналац* (*зн'āлц-/зн'ā'лц-*) имамо само *зн'алачкї*, иако би друга варијанта изискивала лик *зна'лачкї* (тако на ХЈП).

⁴²⁶ И топонимија даје сличне примере: поред *бу'їојанскї* (РА), *ја'јачкї* (РА), *си'сачкї* (ХЈП) *ду'вањскї* (ХЈП); ОР и *ду'вањскї*, а РА уз тај лик ум. скраћеног *-ї-* предвиђа *ду'вањскї*, *ли'вањскї* (ОР; у РА *ли'в'ањскї*, с контаминираним дужином према *Лив'а'њац*). Уз горње примере иде и речницима непознат методички термин *чи'їаначкї*, с краћењем *-ā-*.

⁴²⁷ Често се, и у црквеном социолекту, јавља и у лику *їаїриј'арашкї*.

⁴²⁸ На изостанак дужине у нормирању тог лика, који – иначе – ниједан други речник не бележи, могла је утицати варијанта *їаїри'јарах/їаїри'јарак* (РМС), али и онда код нпр. Вука гласи *їаїриј'арак*.

⁴²⁹ РА, а тако и ОР, дужину даје дублетно: *г'ум'анскї* (*г'уманскї*). Уп. нпр. *бу'їојанскї* ~ *Бу'ї'їојно/Бу'ї'їојно* (РА) и *їро'куї'аљскї* (РМС) ~ *Про'куї'ље* (ОР) са *бо'санскї* ~ *Б'осна*.

⁴³⁰ Уп. ипак *калї'барскї/ка'лїбарскї, великока'лїбарскї*, без краћења.

⁴³¹ У творбеном моделу где су дужења пред сонантом редовнија, код суфиксала на *-ка*, имамо чак и узастопне дужине у сличним примерима: *ма'н'ев'арка, малокалї'б'арка²*.

2.1.236.4. У трећој групи придева који крате ПОС налазе се они творени од именица на -(н)ѣк с МА даље од ПОС: б'ѣдничкѣ, беза'коничкѣ, безвѣрничкѣ, безумничкѣ/безумничкѣ, бешчасничкѣ, б'ишничкѣ, блаженичкѣ, боіоу'тогничкѣ, боіо'хулничкѣ/боіо'хулничкѣ, бр'аѣсѣвеничкѣ, велел'згѣјничкѣ, велел'оседничкѣ/велел'оседничкѣ, великод'сѣјничкѣ/великод'сѣјничкѣ, в'ерничкѣ, в'ерничкѣ/в'ерничкѣ, в'ер'овничкѣ, веро'ломничкѣ, в'ѣшничкѣ, вл'асничкѣ, в'одничкѣ, во'лшебничкѣ, іо'в'орничкѣ, іоро'ломничкѣ, іоро'ѣадничкѣ, ірадон'челничкѣ, ір'ешничкѣ, іро'м'овничкѣ, іру'н'ш'овничкѣ, іу'б'ишничкѣ, дв'ојничкѣ, дел'аѣшничкѣ, дел'оводничкѣ, дн'ѣвничкѣ, до'б'ишничкѣ/до'б'ишничкѣ, до'л'аѣвничкѣ, до'ѣисничкѣ/до'ѣисничкѣ, до'ушничкѣ, др'ж'аѣвничкѣ, дру'ж'беничкѣ/дру'ж'беничкѣ, душе'б'рижничкѣ/душе'б'рижничкѣ, за'куѣшничкѣ, за'менничкѣ/за'менничкѣ, за'ѣисничкѣ, за'ручничкѣ/за'ручничкѣ, за'сѣуѣшничкѣ, за'ш'ишничкѣ/за'ш'ишничкѣ, зем'л'о'радничкѣ, и'зв'озничкѣ, и'з'іредничкѣ, и'зг'ѣјничкѣ, и'зл'ѣшничкѣ, и'следничкѣ, и'с'іосничкѣ, клел'в'ѣшничкѣ, кн'ѣ'и'ж'ѣвничкѣ/кн'ѣ'и'ж'ѣвничкѣ, ко'ѣ'л'аничкѣ, кра'јишничкѣ (кра'јишничкѣ), криво'кл'ѣшничкѣ, ку'ћел'в'ласничкѣ (ку'ћел'в'ласничкѣ), л'едничкѣ, л'ѣчничкѣ, л'у'б'аѣвничкѣ, малол'ел'шничкѣ, м'ученичкѣ, н'а'г'л'едничкѣ/н'а'г'л'едничкѣ, н'а'г'з'орничкѣ/н'а'г'з'орничкѣ, н'а'јамничкѣ, н'а'месничкѣ, н'а'ѣасничкѣ/н'а'ѣасничкѣ, н'а'редничкѣ, н'а'силничкѣ, н'а'сѣавничкѣ, н'а'сѣјничкѣ, н'а'учничкѣ, н'а'челничкѣ, н'ер'адничкѣ/н'ер'адничкѣ, о'двезничкѣ, о'гмешничкѣ, о'свешничкѣ/о'свешничкѣ, о'ш'і'р'аѣвничкѣ, о'ч'а'јничкѣ/о'ч'а'јничкѣ, ѣ'аѣшничкѣ, ѣ'а'ћеничкѣ, ѣ'есничкѣ, ѣ'о'б'едничкѣ, ѣ'о'г'аѣничкѣ/ѣ'о'г'аѣничкѣ, ѣ'о'г'н'ѣвничкѣ, ѣ'о'гуз'ѣшничкѣ, ѣ'о'знаничкѣ/ѣ'о'знаничкѣ, ѣ'о'з'орничкѣ/ѣ'о'з'орничкѣ⁴³², ѣ'о'к'а'јничкѣ, ѣ'о'к'лоничкѣ, ѣ'о'к'о'јничкѣ, ѣ'о'л'о'ѣ'р'ивредничкѣ, ѣ'о'р'езничкѣ, ѣ'о'рошничкѣ, ѣ'о'с'едничкѣ/ѣ'о'с'едничкѣ, ѣ'о'сл'аѣничкѣ, ѣ'о'сл'еничкѣ, ѣ'о'с'редничкѣ, ѣ'о'ш'і'оручничкѣ, ѣ'о'ш'і'редс'едничкѣ, ѣ'о'ш'і'у'к'овничкѣ, ѣ'о'ч'ѣшничкѣ, ѣ'р'аведничкѣ, ѣ'р'аѣвничкѣ, ѣ'раво'в'ѣрничкѣ, ѣ'р'аѣзничкѣ, ѣ'р'ашничкѣ/ѣ'р'ашничкѣ, ѣ'р'освеш'ишничкѣ, ѣ'р'ѣ'в'озничкѣ, ѣ'р'ѣ'в'рашничкѣ, ѣ'р'ѣ'г'водничкѣ, ѣ'р'ѣ'г'радничкѣ, ѣ'р'ѣ'г'с'едничкѣ/ѣ'р'ѣ'г'с'едничкѣ, ѣ'р'ѣ'г'сѣ'аѣвничкѣ, ѣ'р'ѣ'гуз'ѣшничкѣ, ѣ'р'ѣ'л'убничкѣ, ѣ'р'ѣ'сѣ'уѣшничкѣ/ѣ'р'ѣ'сѣ'уѣшничкѣ, ѣ'р'ѣ'ш'і'лаѣшничкѣ, ѣ'р'ѣ'ш'і'р'аѣзничкѣ, ѣ'р'ѣ'ш'ходничкѣ/ѣ'р'ѣ'ш'ходничкѣ, ѣ'р'ив'аѣш'новласничкѣ, ѣ'р'ивредничкѣ, ѣ'р'ивр'женичкѣ, ѣ'р'и'ѣ'р'аѣвничкѣ, ѣ'ро'в'аѣлничкѣ, ѣ'ро'ш'і'ѣвничкѣ, ѣ'ро'ч'ѣлничкѣ, ѣ'у'но'моћничкѣ/ѣ'у'но'моћничкѣ, ѣ'у'шничкѣ, р'адничкѣ, р'а'з'б'ојничкѣ, р'а'з'в'одничкѣ, р'а'з'в'рашничкѣ/р'а'з'в'рашничкѣ, р'а'њеничкѣ, р'а'с'адничкѣ/р'а'с'адничкѣ, р'а'с'і'ѣшничкѣ/р'а'с'і'ѣшничкѣ, р'а'с'і'у'сничкѣ, р'а'шничкѣ, р'обо'в'ласничкѣ, р'у'дничкѣ, с'а'везничкѣ, с'а'вешничкѣ, само'л'асничкѣ, с'а'мошничкѣ, с'а'мр'шничкѣ, с'а'ѣашничкѣ, с'а'ѣл'еменичкѣ, с'а'радничкѣ, с'веш'ишеничкѣ, с'в'одничкѣ, с'кѣ'шничкѣ, с'л'ав'љеничкѣ, с'мр'шничкѣ, с'і'о'меничкѣ, с'і'ро'в'одничкѣ/с'і'р'о'в'одничкѣ, с'р'одничкѣ, с'ш'о'ж'ѣрничкѣ, с'ш'ра'г'аѣлничкѣ/с'ш'ра'g'аѣлничкѣ, с'ш'р'асничкѣ, су'в'ласничкѣ, су'л'асничкѣ, су'ѣ'арничкѣ, су'ѣ'ружничкѣ, с'у'с'едничкѣ (с'у'с'едничкѣ), ш'а'јничкѣ, ш'р'у'г'беничкѣ/ш'р'у'g'беничкѣ, у'б'о'јничкѣ, у'в'озничкѣ, у'g'аѣрничкѣ, у'g'еоничкѣ, у'мешничкѣ, у'ѣ'р'аѣвничкѣ, у'редничкѣ, у'рошничкѣ, у'сѣ'ианичкѣ, у'ченичкѣ, у'ѣбеничкѣ, ходо'часничкѣ, ч'ас'овничкѣ/ч'ас'овничкѣ, ч'ѣшничкѣ. Историјски разлог за краћење је исти као у м'ес'ѣчина, л'а'б'у'дови и сл. (в. Каповић 2016: 515).

Према ових 180 примера стоји двадесетак оних у којима краћења ПОС нема: без'б'ожн'ишкѣ⁴³³, без'зочн'ишкѣ, без'л'ежн'ишкѣ, без'с'едн'ишкѣ, без'скућн'ишкѣ, бес'л'овесн'ишкѣ/бес'л'овесн'ишкѣ, бес'мр'шн'ишкѣ, бес'с'р'амн'ишкѣ, бес'сѣ'ш'дн'ишкѣ, бл'а'і'а'јн'ишкѣ, бл'у'дн'ишкѣ², ду'н'ш'овн'ишкѣ, і'и'њен'ишкѣ/і'и'ње'н'ишкѣ, до'сѣ'ш'о'ја'н'сѣ'вен'ишкѣ, ж'у'ѣшн'ишкѣ/ж'у'ѣшн'ишкѣ, за'јов'е'гн'ишкѣ (за'а'јов'едн'ишкѣ), за'сѣ'ш'авн'ишкѣ/за'сѣ'ш'авн'ишкѣ, за'ш'очн'ишкѣ/за'ш'очн'ишкѣ, зем'л'о'в'ласн'ишкѣ, зем'л'о'ѣ'ос'едн'ишкѣ/зем'л'о'ѣ'ос'едн'ишкѣ, н'у'жн'ишкѣ, ѣ'о'ручн'ишкѣ,

⁴³² У РСЈ и РМС дефинисано само према ѣ'озорница!

⁴³³ Овај придев, зачудо, у свим речницима који садрже ту одредницу (РА, РМС, ОР, Мат, Вук, П60) има дуг ПОС.

*йо'шйиснйчкй, со'йсйвенйчкй, чаро'бнйчкй/ча'робнйчкй*⁴³⁴, заједно са још неколико дублета: *бродо'власничкй/бродо'власнйчкй, бродо'ломнйчкй/бродо'ломничкй, у'божнйчкй/у'божничкй*. Објашњење за ову поларизацију могло би се тражити у избегавању кумулације дужина, што се запажа нпр. у неколике (иначе ретке) Вукове одреднице на *-нички* (~ *-нйк*)⁴³⁵, али примери и из једне и из друге наше групе говоре против такве могућности, иако дужина на слоговима даљим од пенултима нешто више има у групи са кратким *-нйчкй*. Речници у којима су ове недоследности белодано видљиве, обратни, настоје да их уједначе – но такође недоследно – у смеру краткоћа (ОР⁴³⁶) или дужина (Мат). Ни поређење са прозодијски сличним али малобројнијим деноминалима на *-аькй* – *р'идњаькй, шй'едњаькй, мр'ачњаькй, ѿ'сйињаькй...* – не даје објашњења за диференцијацију наведених придева на *-ичкй*.

Међутим, када је код ових придева МА иза ПОС, краћење изостаје: *арсе'нйчкй, боле'снйчкй, ла'гнйчкй, ойшуже'нйчкй, осуђе'нйчкй, йобуње'нйчкй*. То најбоље потврђују примери грађени од именица с дублетним ПЛ: *в'есничкй/ве'снйчкй, давље'нйчкй/д'ављеничкй, исйо'ведничкй/исйо'веднйчкй, к'ажњеничкй/кажње'нйчкй, кр'внйчкй/кр'вничкй, р'ечничкй/ре'чнйчкй, суђе'нйчкй/с'уђе'нйчкй, хајше'нйчкй/х'ајшеничкй, чино'внйчкй/чи'новничкй, шй'йћеничкй/шйиће'нйчкй*. За *йињеничкй, зайоведничкй, чаробничкй*, као што се види из претходне групе примера, то ипак не важи: у њима обе варијанте имају дугу пенултиму. Од правила, вероватно грешком, одступа *йро'наничкй/йро'на'ничкй*, као и непрецизно акцентовано и дефинисано *бл'уднйчкй/бл'удничкй, гео'ничкй*, о којима в. ниже.

Краћење ПОС испред *о* засигурно имамо само у *ева'нђеоскй* (: *ева'нђелскй*), док би се у речима *анђеоскй/анђеоскй, а'рханђеоскй* оно могло конструисати ако би се претпоставило претходно дужење пред сонантом, какво не нуде ликови *'анђелскй*², *а'рханђелскй*².

2.1.236.5. Код примера на *-ајскй* и *-ејски* такође имамо кратак ПОС: *аушо'мајскй, айоло'тејскй, те'нејскй, си'ншејскй*, дублетно и *еји'шејскй/еји'шејскй, е'сшејскй/е'сшејскй*, а тако евентуално и *аро'мајскй* (~ *арома'јш-*), мада краткоћа ту не мора нужно значити скраћивање, јер већину тих речи можемо изводити и од речи с кратким ПОС (*айоло'те'ш-* и *айоло'те'шика, те'не'за* и *те'не'шика, ес'ше'ш-* и *ес'ше'шика...*). Но, убедљив пример за краћење, додуше варијантно, јесте *еји'шејскй*² ~ *еји'ше'ш-*.

У три ктетика уочавамо краћење иначе редовно дугог *-ар-*: *ма'ђарскй (ма'ђарскй), шва'јцарскй/шва'јцарскй, ш'ийш'арскй/ш'ийш'арскй* (последњи потврђује само ХЈП). Краткоћа постоји и у дублетима *в'унарскй/в'унарскй, ѿ'ароброгдарскй/ѿ'аробро'гдарскй*, али се чини да за њу оправдања нема, чак ни ако би се, како сугерише речничка дефиниција, узело да се творе од именице на *-а'рсйво*, јер и она носи дуг слог. (Остале краткоће код придева на *-арски* третирамо као омашке, в. ниже.)

Редовно су кратки и ПОС придева од именице грађене суфиксом *-је*, с дугим слогом: *за'брдскй, йо'гјорскй, йри'јорскй, йри'морскй/йрй'морскй, йреко'морскй* (~ *йреко'мјрје* и сл.). Но, у тој групи примера уочавамо и краћење префиксалног слога (*за'брдскй, йри'јорскй* ~ *з'а'брђе*², *йрй'јорје*), али спроведено недоследно (*йри'морскй/йрй'морскй* ~ *йри'мјрје/йрй'мјрје*). То скупа порађа претпоставку да у питању нису суфиксалне творенице, већ засебне творбе од предлошко-падежних конструкција.

Скраћени су и примери *блајове'шйенскй, бојоја'вљенскй*² (уп. *зайа'љенскй, ср'ејшејскй*), као и *ш'урскй, младо'шурскй*, уколико их изводимо из облика множине

⁴³⁴ С дужином (!) иако се, према дефиницији, односи и на чаробњике и на чаробњице.

⁴³⁵ *Бе'збожнйчкй, йа'раснйчкй* : *й'ушничкй, р'јдничкй*.

⁴³⁶ Ретке су у ОР одреднице с дугом морфемом *-ник-*: *бе'збожнйчкй, н'евојнйчкй* и још покоја.

2.1.236.7. Ако бисмо слог с вокализованим *a* у речима попут *бакрорезачки*, *бојомољачки*, *бо'рачки*... третирали као мотивни, онда бисмо регресију МА видели и у серији од четрдесетак таквих примера, мада је ту, интуитивно, МА непромењено (~ *бакрорезачки*...). Ипак, шест лексема носи друго, за још слог регресирано МА: *бе'јуначки*, *бли'заначки*², *бу'кварачки*, *јо'лубачки*, **ди'нарачки*, *зло'чиначки*, *сло'веначки*. То је појава заступљена и у другим речницима (РА, РМС, ОР, Мат, ХЈП, Белић 1950, П60⁴³⁹), од којих једино ХЈП нуди једно системско МА (*бе'јуначки*). С. Ившић је заступао системност лика *слове'начки*⁴⁴⁰ наводећи више одговарајућих придева из топонимије као што су *до'лачки*, *ферича'начки*⁴⁴¹ (1953: 135–136), мада је још у међуратно време (према истом аутору) нормирано било само *сло'веначки*. Тај лик Ившић објашњава утицајем генитива множине именица с МА за слог левљим (*џр'товџа : Сло'вџа → џр'товџи : сло'веначки*) и облика *сло'вџски*, *Сло'вџија*. Стевановићево тумачење (1991: 18), по којем је *слове'начки* метатонијски акценат попут оног у *нове'ла*, није ближе објашњено.

Тек неколико речи не подлеже регресији МА: *јо'рски*, *дво'рски*, *же'нски*², *сви'њски*, *сре'ски*², *суд'ски*² – *зема'љски* (и *ванзема'љски*, *надзема'љски*²) – *живи'нски*², *сџари'нски*, *хајса'нски*⁴⁴² и још стране основе *ајурве'дски*, *амбула'нџски*, *сџро'фски*², *субре'џски*, *хи'ндски*⁴⁴³, код којих задржавање МА делује још необичније.

Крајњу регресију МА – осим у *ма'акроскојски*², где би то МА могло настати под утицајем именица *сџе'џоској*², *џе'леској*², и сличним творевинама *економски*², *ме'џрономски*⁽²⁾, *х'ексаџонски*⁽²⁾⁴⁴⁴ – налазимо и у *с'уџџројски* (~ *с'уџџро'џи*) и *џорџуџалски*/*џорџуџалски* (~ *Порџуџалија*, *Порџуџалац*⁴⁴⁵). У питању су, дакле, већином ликови наслоњени на МА мотиватора. Регресија МА до почетка речи при суфиксацији са *-ски*, ипак, у савременом говору сасвим је уобичајена појава: *д'исџиџлџнски*, *ме'џиџнски*; *академски*, *џе'џаџошки*, *ф'илолошки* (уп. и нормирано *економски*², као и Вуково *јосџодски*). Међу примерима ССТ и ПСТ она је, разуме се, сразмерно честа и у речницима прописана: *д'адџедџнски*; *изванвременски*, *извансџраначки*, *инџравџнски*, *ме'џуверски*, *ме'џуџиџиџнски*, *ме'џуџелеменски*, *џр'џобалски*, дублетно и *дво'џреџиџнски*², *с'увоzemски*²; *в'анџколски*², *ме'џуџрадски*², *ме'џуселски*², *ме'џусџр[а]начки*², *ме'џуџонски*², *надзема'љски*⁽²⁾, *надморски*⁽²⁾, *џр'е'џвојнџки*².

Пажњу привлачи пример *џа'џољски* (*џа'аџољски*) ~ *џаџо'љица*; наместо тих ПЛ очекивало би се *џа'џољски*, али то не нуди ниједан речник. Изгледа да укрштање с лексемом *џа'џол* односи превагу (*џа'аџољски* бележе РА и РМС, док ОР ту варијанту укида).

2.1.236.8. Крајњу прогресију МА, до пред суфикс, уочавамо код једносложних основа *ла'њски*, *мо'рски*, *све'џски*, *сви'њски*, дублетно и у *др'аџски*/*дра'џски*, *др'гски*/*др'гски*, *др'одски*/*дро'дски*, *в'ерски*/*ве'рски*, *вр'ашки*/*вра'шки*, *џра'гски*/*џра'гски*, *џу'гски*/*џу'гски*, *џо'љски*/*џо'љски*, *џк'олски*/*џко'лски* (редовно уз краћење ПОС именица *вр'аџ*, *џр'аџ*, *џу'џи*, *св'џи*, *м'џре*, *џк'џла*²), а тако и у реџим ПСТ/ССТ с џима сложеним:

⁴³⁹ У Даничићевој грађи (1925) нема оваквих придева.

⁴⁴⁰ „Тко, дакле, хоће да употребљава pridev slovenački [...] s pravilnim akcentom, mislim, da treba da ga izgovara slovenački“ (1953: 136; подвлачење и правопис изворни).

⁴⁴¹ Према *Ду'вно* је, с друге стране, *ду'вањски*/*ду'вањски* (РА), мада је правилно дато *Ли'вно* ~ *ли'вањски*. М. Николић у ОР коригује несистемске дужине: *ду'вањски*², *ли'вањски*, али не и МА: *ду'вањски*².

⁴⁴² Уп. ипак *ме'хански*, *кре'чански* од именица на *-а'на* и још серију придева на *-џнски* који стоје наспрам *живи'нски*², *сџари'нски*.

⁴⁴³ Од *хи'нди*, што је нереалан ПЛ. Уп. бројне англицизме на *-и* из РСЈ: *др'енди*, *џр'изли*, *д'ерџи*, *џ'они*, *џ'акси*...

⁴⁴⁴ РСЈ не нуди мотиватор ове лексеме. У РМС, ОР и Мат имамо *хекса'џон*.

⁴⁴⁵ *П'орџуџалски*² је пре према ненормираном *П'орџуџал*, што ову прозодијску варијанту чини недоследном мотивном лику.

мера'кlijјскї; еволу'цијскї, револу'цијскї, сїабилиза'ц[ї]јск[ї], а дублетно и у їенерā'цијскї (їенера'цијскї), реквизи'цијскї/реквизи'цијскї, лї'нїјскї/ли'нїјскї. Сразмерно мали број таквих придева сведочи о њиховој неуклопљености у систем.

Речи пак с МА пред дугом пенултимом основе ((а)'ā-иј-) раслојавају се овако:

(1) мотивне ликове задржавају придеви 'āзїјскї², е'лїзїјскї, л'етїјскї, м'едїјскї, м'умїјскї, н'їзїјскї, їр'емїјскї, їр'ерїјскї, р'āдїјскї (~ р'āдїј, р'āдијум), р'ежїјскї², с'ерїјскї², ф'їсїјскї² – гу'лүвїјскї, екви'нōцијскї, ко'ш[ē]рїјскї², ѡа'шрїцијскї, шра'дїцијскї;

(2) пенултиму основе крате и до пред ПОС прогредирају МА придеви: абра'зїјскї, аїо'нїјскї, адхе'зїјскї, алка'лїјскї, амбро'зїјскї, амфи'дїјскї, арше'рїјски, аусїра'лїјскї, бакше'рїјскї, баше'рїјскї, вансе'рїјскї, ви'сїјски, їале'рїјскї, їмна'зїјскї, їо'ргїјскї, деце'нїјскї, диви'зїјскї, диони'зїјскї, дисхармо'нїјскї, гроїе'рїјскї, еле'їјскї, емїи'рїјскї, ендеха'зїјскї, енхармо'нїјскї, еро'зїјскї, есїуа'рїјскї, инва'зїјскї, исїо'рїјскї, кало'рїјскї, кашеїо'рїјскї, кохе'зїјскї, мемо'рїјскї, мили'цијскї, муни'цијскї, їрови'зїјскї, їрозо'дїјскї, ра'дїјскї (~ р'āдио), рели'їјскї, симфо'нїјскї, синхро'нїјскї, шелеви'зїјскї, шео'рїјскї, хармо'нїјскї, хисїе'рїјскї⁴⁵¹ – ра'g[ї]јскї (~ р'āдио);

(1–2) дублетне ликове носе лабора'шōрїјскї/лаборашō'рїјскї, сце'нārїјскї/сцена'рїјскї.

Како показује грађа, на појаву алтернација утиче број слогова основе: двосложне основе имуне су на алтернације (изузев примерā ра'дїјскї и їо'ргїјскї), док их оне с већим бројем слогова махом познају. Од тога одступају само четири примера типа екви'нōцијскї и два дублета типа лабора'шōрїјскї/лаборашō'рїјскї. С обзиром на ту тежњу, придавање разликовне функције алтернацијама у пару ра'g[ї]јскї : р'āдїјскї (р'āдио : р'āдїј, р'āдијум) не чини се сувислим.

МА постављено даље од пенултиме основе стабилно је: 'алва'цијскї², δ'оза'цијскї, мл'ека'цијскї, р'аба'цијскї..., їр'аусї[ō]рїјскї², їр'еусїшōрїјскї². То важи и за а'усїрїјскї², где је оно пред пенултимом основе, али кратком.

2.1.236.9. Недоследности у поређењу с прозодијом мотивне речи уочавамо у м'умїјскї ~ м'умїја/му'мїја и гу'ме'цијскї ~ гу'ме'ција/гу'ме'ција (очекивано је и му'мїјски, гу'ме'цијскї); недоследности међу примерима сличне структуре уочавамо у паровима евровї'зїјскї : шелеви'зїјскї; вансе'рїјскї : се'рїјскї/се'рїјскї.

Будући да смо разматрајући прозодијске алтернације наводили примере за ПСТ и ССТ, чини се непотребних да их све понављамо. О њима је довољно рећи да, као и остали прости суфиксали, познају дужење и краћење ПОС (зайла'нїнскї, двошре'ћнскї; їри'дворскї, м'еђуїрадскї/међу'їрадскї), регресију МА до пред ПОС и прогресију до суфикса (беза'шōмскї, црно'торскї; ванбро'гскї², дубокомо'рскї), мада је друга појава сразмерно ретка и, осим једног примера, ограничена на дублете. И у овом творбеном моделу се показало да је иницијално МА специфична одлика комбинованих твореница (осталима се, упркос употреби, оно не признаје): їр'иобалскї, δ'адњедāнскї, уз мноштво дублета као ва'ншколскї/в'аншколскї, м'еђуїрадскї/међу'їрадскї. Шавно МА успоставља се, осим у примерима где је оно мотивно, само у бе'сїежїнскї и їре'шхришћāнскї. Необично постиницијално МА видимо у о'новременскї², све'шосāвскї² (први је лик преузет из РМС, други је први пут нормиран). Пример шесїојāнуārскї мотивно МА реализује на другој основи. Привāїновласничкї, што је неочекивано, задржава прозодијске одлике прве саставнице.

⁴⁵¹ Неки од њих имају дублетне мотивне ПЛ їале'рїјскї ~ їа'лерија/їале'рија, тако и дионизијски, дисхармонијски, гроїеријски, кашеїоријски, їрозодијски, симфонијски, синхронијски, хармонијски, хисїеријски.

пред ПОС (као у *смедеревски*) или – што је мање вероватно – о извођењу од конструисаног **Пришій'нац*, чему у прилог иде дужина дата на ХЈП (*йри'шійнскі*).

2.1.237. Суфикс -ујски

Два придева носе овај суфикс: *во'лујскі* и *о'внујскі*. МА им је фиксирано пред суфиксом, а његови слогови су дуги.

2.1.238. Суфикс -овски

2.1.238.1. Придеви грађени суфиксом -овскі (-евскі, -љевскі) – као и друге речи с том присвојном морфемом – задржавају мотивне ПЛ: *а'внојевскі*, *а'тиійројевскі*, *'аліјовскі*, *'а'ријевскі* (~ *'Арије*), *арисіо'шеловскі*, *а'рхāнђеловскі*, *б'асовскі*, *бе'ковскі*, *бī'ковскі* (*би'ковскі*), *бл'овскі*, *бр'аіјовскі*, *ве'ршеровскі*, *во'ловскі*, *врā'чевскі*, *в'уковскі*, *і'ро'мовскі*, *і'ро'фовскі*, *д'еговскі*, *де'каршовскі*, *д'ендијевскі*, *д'ивовскі*, *д'уждјевскі*, *д'укаіјовскі*, *е'зојовскі*, *жā'нровскі/ж'анровскі*, *з'еіјовскі*, *зм'ајевскі*, *кā'бловскі*, *кā'дровскі*, *ка'иновскі*, *кв'аршовскі*, *клō'вновскі/кл'овновскі*, *крā'љевски*, *л'авовскі*, *л'ордовскі*, *лу'шеровскі*, *м'аршовскі*, *м'аршевскі*, *м'илошевскі*, *молије'ровскі*, *м'осіјовскі*, *наіолоб'новскі*, *н'аіјовскі*, *њ'еіјовскі*, *о'рвеловскі*, *йā'жевскі/й'ажевскі*, *й'арковскі*, *йе'шеровскі*, *йу'ковскі*, *ро'бовски*, *сво'довскі*, *сло'новскі*, *сно'бовскі*, *с'ужњевскі/с'ужњевскі*, *шō'јовскі*, *ч'аілиновскі*, *ше'ксіировскі/ш'ексіировскі*.

За један део примера, творен од личних имена (као *езојовски*, *орвеловски*) и веома заступљен у савременом језику мимо речничке грађе, нисмо могли да утврдимо прозодијске односе с мотиваторима, јер их речници не бележе. Неки од њих, мислимо, могли би да носе и другачије ликове, а посебно пример *молије'ровскі*, чија би мотивна реч заизвесно била *Молијѐ'р*-^{456, 457}.

2.1.238.2. Код покретних парадигми јавља се прогресија МА: *кнѐ'жевскі*, *й'ужевскі/й'ужевскі* (уп. *кн'ѐжев/кнѐ'жев*), *ро'довскі* (уп. у РА *до'товскі*⁽²⁾), али се она – ако није у питању пука недоследност – проширује и на непокретне основе као *ци'новскі*², *ша'ховскі*, па и *хладнора'шовскі*, где то МА може бити производ вештачког уклањања непочетног силазног акцента, као год и мотивно МА из парадигме *р'аі-ра'іа*, познате новоштокавским говорима (у РСЈ је *р'аі-*). Прогресија у *чехо'вљевскі* може се објашњавати утицајем придева као *брашō'вљев*.

Прогресију МА до краја речи срећемо у: *кумо'вскі*, *сино'вскі* и дублетима *б'еіјовскі/беіјо'вскі*, *б'оіјовскі/боіјо'вскі*, *кн'ѐзовскі/кнезо'вскі*, *св'аіјовскі/сваіјо'вскі*. И ту су махом у питању мотиватори из покретних парадигми.

Крате се у неколико примера ПОС једносложних основа *д'аровскі*, *о'рловскі/о'рловскі* и двосложне основе *і'аврановскі* (уп. редовно *л'адб'удов*).

Поређењем ликова мотиватора и творенице учавају се ове недоследности: *йу'ковскі* ~ *й'ук/йу'к*-⁴⁵⁸, *і'есіјайовскі/іе'сіјайовскі* ~ *Гесіјайо'/Г'есіјайо*, *информбди'ровскі* ~ *биро'*-⁴⁵⁹, *дио'нџијевскі/диони'зијевскі* ~ *дио'нџије*.

У *влā'диновскі* имамо јединачно -иновски, сложено с две посесивне морфеме. Реч такође носи мотивни ПЛ.

⁴⁵⁶ Уп. у РСЈ *іондоли'јѐр-іондолијѐра*, *ексшери'јѐр*, *карабини'јѐр*, *йреми'јѐр*, *романси'јѐр*, *хошели'јѐр*...

⁴⁵⁷ Несистемско решење код придева од мотиватора из исте парадигме налазимо у *йаішри'јарховскі* (РМС), мада у је РСЈ регуларно нпр. *наіолоб'новскі*.

⁴⁵⁸ Ту би, ако није реч о реалним тежњама, спадали и односи *ци'новскі*² ~ *ц'ин-*, *ша'ховскі* ~ *ш'ах-*.

⁴⁵⁹ Системска твореница би гласила *информбиро'вскі* (тако и *н'аішоовскі*);

2.1.239. Суфикс *-ински*

У прозодији придева са суфиксом *-ински* најпре се издваја питање дужине првог суфиксалног слога (*-ин-*). Он је у приближно једнаким односима дат као кратак, дуг или дублетно кратак и дуг:

(1) *а'тински, вѝ'лински, іѡ'љински, м'ајчински, ѝрѡ'шински, шѣ'р'ојичински, ћѣ'фшински, х'уљински;*

(2) *іѡ'сѣјински, дуѡ'вѣински, к'асѣјински, лѡ'лѣински, о'сновѣински, 'очѣински/о'чѣински, с'есѣјински, слѣјински, сѡ'вѣински, ча'ршински;*

(1–2) *і'аздински/і'аздѣински, і'ујински/і'ујѣински, к'ћ'ерински (к'ћ'ерѣински), ку'рвѣински/к'урвински, л'а'лѣински (л'а'лѣински), м'аѣјерински/м'аѣјерински, м'а'ћехински/м'а'ћехински, не'весѣјински/не'весѣјински, р'ајински/р'ајѣински.*

Наведена расподела дужина чини се произвољном. У њој се, ипак, налази ова тежња: избегава се кумулација квантитета, разједначавањем дужине суфиксалног слога (примерâ типа *вѝ'лински* има пет, а оних типа *лѡ'лѣински* само два, уз два дублета) или ПОС (*і'ујѣински*², *слѣјински*).

ПЛ изведеница махом су мотивни. Од тога имамо само неколико одступања. ПОС крате поменути примери *і'ујѣински*² и *слѣјински*, за разлику од оних типа *вѝ'лински*. Такав ПЛ носи и *ку'рвѣински*², с краћењем и прогресијом МА (уз *к'урвински*²; уп. само *м'ајчински*), као и *іѡ'сѣјински*, само с прогресијом. '*Очѣински*² и *с'есѣјински* је с регресијом МА (уп. ПЛ *с'есѣјрић, с'есѣјрич(и)на, с'есѣјинсѣво*²), мада је *о'чѣински*² недоследно лику '*очин* (РА и др.; не бележи га РСЈ). *А'тински* није у складу с дублетним мотивним формама *а'та/а'а*. Готово све те појаве оличавају тежњу ка успостављању ПЛ *а'-ѣински*.

2.1.240. Суфикси *-ански, -енски*

Придеви са суфиксима *-ански* и *-енски*⁴⁶⁰ сврставају се према ПЛ у три групе: примере (1) с мотивним МА, (2) с МА прогредираним до краја речи и (3) с МА прогредираним до пред (продужен) суфикс:

(1) *бе'рѡански, б'ерзѡански, к'ућански, ѣ'ошѣански, су'ѣружански, ш'узлански, ч'арѡански – че'сменски;*

(2) *божа'ански, владича'ански, і'рѡбља'ански², девича'ански, ѣ'рѡрѡча'ански, човеча'ански – башѣ'ански, ћабѣ'ански;*

(3) *амѡрози'јански, јули'јански, мѣси'јански, шѣрези'јански.*

Мимо класификације остаје *і'рѡ'бљаански*² с прогредираним МА и скраћеним ПОС.

У првој групи види се краћење ПОС (*бе'рѡански, ч'арѡански*), а у другој и трећој успостављање колумналних ликова *-ански* одн. *-ѣански*. Прозодија примера из треће групе условљена је завршетком мотивне речи (*-иј-*) и пореклом. Избор МА код примера прве и друге групе могао би се приписати броју слогова мотиватора: једносложне основе чешће задржавају мотивно МА, али је превага таквих примера незнатна.

Дужина првог суфиксалног слога код колумналних ликова зависи од МА: пред њим је слог кратак, а за њим дуг. Па ипак, дуго *-ѣан-* у вези је и с дужином одговарајућег суфикса *-(иј)ѣ'нац* из примера као *волѣјеријѣ'нац ~ волѣјеријѣански*. Код примера који чувају мотивно МА имамо насумично расподељену дужину суфикса: (а) *ѣ'ошѣански, су'ѣружански, ш'узлански* према (б) *бе'рѡански, б'ерзѡански, к'ућански, ч'арѡански* (дуго и *і'рѡ'бљаански*²).

2.1.241. Суфикси *-њи, -ањи*

Придеви са суфиксима *-њи* и *-ањи*, које због сродности обрађујемо заједно показују више прозодијских тежњи. Начелно важи да они задржавају мотивно МА, као у

⁴⁶⁰ С потоњим суфиксом смо их забележили само три: *башѣенски, ћабѣенски, чесменски*.

примерима *ʔv'ajkadaŋj̄/v'ajkadaŋj̄, va'skršŋj̄, vech'e'rašŋj̄, i'õrŋj̄, g'ãljŋj̄, ga'našŋj̄, g'õŋj̄, dosa'daŋj̄, doš'a'daŋj̄, zi'mušŋj̄, j'aiođŋj̄, jese'našŋj̄, j'ušrošŋj̄, kr'ajŋj̄, l'ešŋj̄, l'ešiošŋj̄, m'alochashŋj̄* (и *do'malochashŋj̄*), *m'aišerŋj̄, no'hašŋj̄, i'o'krājŋj̄, i'o'šioŋj̄, i'predvečerŋj̄, i'predjušārŋj̄, i'pekjučeraŋj̄, i'ro'lešŋj̄, i'ro'lešiošŋj̄, sa'daŋj̄, s'inoŋj̄, sređišŋj̄, sīr'ajšŋj̄, su'bošŋj̄, š'a'daŋj̄, š'o'božŋj̄, u'nušarŋj̄/unušarŋj̄, u'skršŋj̄; i'ro'lešŋj̄* (добар део њих, како се види, чине придеви на *-шњи*, грађени од референцијално одређених прилога на *-с*).

Регресије МА до пред ПОС имамо у *bl'ižŋj̄/bl'ižŋj̄, z'ĩmŋj̄, k'ušŋj̄², s'ũđŋj̄*, па и у *i'õrŋj̄, g'õŋj̄* ако се мотивишу са *i'õ're, g'õ'le*, што РСЈ не нуди. Регресија изостаје у *i'ušŋj̄, k'ušŋj̄⁽²⁾*, као и у *unušarŋj̄*, где се може правдати вокализацијом (уп. *lo'vachkĩ*, т. 2.1.236.7). Ако би се *ʔv'išŋj̄/v'išŋj̄* изводило од *vis-o'k-, vis-u'n-a*, и ту бисмо имали повлачење МА. Посебан тип регресије имамо у *doš'adaŋj̄²* (уз *doš'a'daŋj̄²*), која је у вези са шавним МА (в. сличну појаву под *-шњи*).

До пред суфикс прогредирају МА у примерима *juče'raŋj̄, dojuče'raŋj̄* и сви типа *sa'daŋj̄* (ако се изводе од *s'ag* и сл.), а до пред ПОС у *sv'aīdaŋj̄/sva'īdaŋj̄; jušārŋj̄, večerŋj̄, i'o'krājŋj̄* (према необичном *i'okraj²*). *Gosĩõđŋj̄²* (уз мотивно *i'osĩõđŋj̄²*) необична је формација; она би се могла објашњавати утицајем црквенословенског (руског) акцента (*gospõdenj̄*)⁴⁶¹, чије правилно новоштокавско преношење имамо у варијанти *i'o'sĩõđŋj̄²* (РА, ОР, ХЈП).

ПОС се крати у примерима без сонанта *jušrošŋj̄, l'ešiošŋj̄, i'ro'lešiošŋj̄, s'inoŋj̄, sīr'ajšŋj̄* и дублетно у *bl'ižŋj̄/bl'ižŋj̄*, као и у речима са сонантом ван сугласничке групе *juče'raŋj̄* (и *dojuče'raŋj̄, i'pekjučeraŋj̄*), *i'o'šioŋj̄, sa'daŋj̄* (*š'a'daŋj̄* и сл. ~ *sa'dã², š'a'dã²...*). Ипак, имамо дуго *i'ušŋj̄, k'ušŋj̄* (*k'ušŋj̄*), *s'ũđŋj̄*, уз поменуто *bl'ižŋj̄²*. Дужење ПОС пред групом сонаната имамо у *i'õrŋj̄, g'ãljŋj̄, kr'ajŋj̄* (и *i'o'krājŋj̄ ~ i'okraj²*); *večerŋj̄* (и *i'predvečerŋj̄*), *jušārŋj̄* (и *i'predjušārŋj̄*), тако и у већ дугом *z'ĩmŋj̄*, а контраховано дуго *o* имамо у *g'õŋj̄*. Зачудо, *unušarŋj̄/unušarŋj̄* је без дужине, можда због непостојаног *a* (уп. ипак *jušārŋj̄* с истим фонетским окружењем)⁴⁶². Необична је дужина у *v'išŋj̄²*, коју не познају речници на западној страни, а и она у *i'o'sĩõđŋj̄²*.

2.1.242. Суфикси *-шњи, -ашњи*

Изведенице са неким од ова два, прозодијски истоветна суфикса, који се додају прилошкој основи и које је понекад тешко разлучити⁴⁶³, већим делом задржавају мотивно МА. Међутим, како је оно у извесном броју примера, посебно у онима типа *sađashŋj̄*, претсуфиксално – (а) *sko'rašŋj̄, dosko'rašŋj̄, odsko'rašŋj̄, unušrašŋj̄²*; (б) *ka'dašŋj̄, sa'dašŋj̄* (и *dosa'dašŋj̄*), *š'a'dašŋj̄; ga'vnašŋj̄, i'rvashŋj̄⁴⁶⁴* – то се јављају и примери с МА прогредираним до суфикса: самостално, као *i'o'dišŋj̄* (и *dvēsš'aio'dišŋj̄, jēđno-, osamđesēsio-, i'rošlo-, sedmo-, šisušŋ-, šooliko-, i'ro-, čejšvršŋ-, čejšđesēsio-*

⁴⁶¹ Сличне примере, с реинтерпретацијом старог МА у српско *ã'*, забележили смо у црквеном социлекту у облицима антропонима: *Avrã'ma* (ген. јд.), *Varvã'ra* (женско монашко име), ако се изузму ликови шире познати народним говорима као ген. јд. *Jovã'na, Jakõ'va* и у речницима признате варијанте као *Ađã'ma, Isã'ka*.

⁴⁶² Једино ХЈП нуди дуг претпоследњи слог: *unušārŋj̄*.

⁴⁶³ Речи као *š'adašŋj̄* могле би се анализирати на два начина: *š'ad-ašŋj̄* и *š'ada-šŋj̄*; *doskorashŋj̄* би могло бити са *-шњи*, али то не би важило за *skorashŋj̄* и сл.

⁴⁶⁴ Примере под (б) разликујемо од претходних по томе што познају и варијанту с МА пред ПОС: *k'ag* и сл., *g'ãvno, i'řvo*. Додуше, у последњем примеру вероватно омашком није наведен регуларни лик *i'řvo*, наведен чак и у РСЈ07.

чеїрнаесїо-, шеснаесїо-), јуче'рашњї (и дојуче'рашњї), о'ндашњї, їре'ђашњї⁴⁶⁵, їри'јашњї, сїо'љашњї; неки'дашњї, сваки'дашњї (ССТ с редукованом основом) и дублетно с мотивним, као в'аздашњї/ва'здашњї, некадашњї/нека'дашњї, св'аїдашњї/сва'їдашњї, с'уїрашњї/су'їрашњї. На тај однос личи онај у дублету 'овдашњї/о'вдашњї, али је ту заосновинско МА мотивно, а необично, иницијално може се приписати традицији (тако га даје Вук). Малоїре'ђашњї је значењски изведеница од малоїре, као што је уосталом прозиран и однос їре'ђашњї ~ їр'е; ту је посредни контаминација двеју творби, у коју ближе не улазимо.

МА пред ПОС или даље од њега остаје и у речима 'в'ајкадашњї/в'ајкадашњї, н'аксуїрашњї, неїдашњї (и до'неїдашњї), о'намошњї, їо'свемашњї, їр'екјучерашњї, їр'екосуїрашњї/їреко'суїрашњї, їр[']ексуїрашњї⁴⁶⁶, ї'амошњї, у'нуїрашњї², које углавном познају и прогредиране ликове.⁴⁶⁷

У да'внашњї, јуче'рашњї, 'овдашњї/о'вдашњї, їр'вашњї, їр'екјучерашњї, у'нуїрашњї/уну'їрашњї (и у са'дашњї и сл., ако их мотивишемо варијантама са'га²...), а тако и у ССТ неки'дашњї, сваки'дашњї, имамо краћење ПОС; у осталих примера ти слогови већ су кратки.

Као недоследности изгледају односи о'ндашњї : до'ондашњї/доо'ндашњї и їа'дашњї : доїа'дашњї/до'їадашњї (уп. и само доса'дашњї), али ту може бити реч и о тенденцији успостављања шавног МА (тако и у РА не'їдашњї² : до'неїдашњї), будући да је формално постојање речи као доонда, доїада, досада ствар правописа, а не творбених односа. Према св'аїдашњї² и нека'дашњї² очекивано је не'їдашњї, па и їре'кјуче'рашњї.

2.1.243. Суфикс -ињи

Придеви с -ињи редом имају МА пред суфиксом: їолу'дињи, їу'јињи, ге'їињи, ду'дињи, зве'рињи, зми'јињи, о'сињи, о'чињи, їче'лињи. Једино је м'аїшерињи с мотивним МА.

2.1.244. Суфикс -аћи

Девербативни придеви које гради суфикс -аћи носе колумнални ПЛ с МА и кратконом пред суфиксом, коју примећује и Клајн (2003): дру'саћи, ду'шаћи, во'заћи, вр'шаћи, їре'јаћи, ду'ваћи, жва'каћи, ја'хаћи, кр'їаћи, ку'їаћи, о'раћи, їе'раћи, їи'јаћи, їле'їаћи, їу'заћи, їу'шаћи, ри'баћи, се'јаћи, сїа'ваћи, сїа'јаћи, їр'каћи, уїи'јаћи, цр'їаћи, чи'їкаћи, ши'ваћи, шїри'каћи. Од тога се изузима дублет їри'маћи/їри'маћи и само дуга форма цели'ваћи. Ако Вукову суфиксалну краткоћу у цели'ваћа упоредимо с доследним дужинама у примерима ку'їаћи, о'раћи, їи'саћи, їр'каћи, ши'ваћи... које дају ХЈП и Чедић (Матешић и ту прати вуковску традицију), можемо претпоставити различите вредности на линији исток – запад. Дужина претпоследњег слога, у норми с краткоћама, што у главнини нуди РСЈ, једна је од дистинктивних црта у односу ових придева с попридевљеним глаголима типа ше'кући, ви'сећи.

До'маћи је свуда дуго и с другачијом, именичком основом.

⁴⁶⁵ РА нуди акценат предлога їре'ђе (прилошки је їр'еђе), према ком би їре'ђашњї било с мотивним МА, али се на тај лик не ослањамо јер придеве изводимо из прилога и јер финално МА у предлогу не потврђују други речници (у ОР је їр'еђе).

⁴⁶⁶ Пре'ксуїрашњї ~ їр'ексуїра је по свој прилици омашка, будући да таква прогресија у другим примерима не постоји и да други речници (РМС, ОР, Мат, ХЈП) дају иницијално МА. Ипак, на ХЈП је їре'ксуїрашњї ~ їре'ксуїра.

⁴⁶⁷ Тако имамо не'їдашњї (РА, ОР), она'мошњї (Чед), їре'кјуче'рашњї (ОР, ХЈП, Чед), їа'мошњї (ОР). Ипак, нигде није прогредирано їосвемашњї; наксуїрашњї, їрек(о)суїрашњї.

2.1.245. Суфикс -ћ(и)

Придеве као *свейлехи* сврставамо међу суфиксалне творенице имајући у виду да би се они могли видети и као конвертовани од глаголских прилога.⁴⁶⁸ Придеви су готово сви забележени у одређеном виду, с дугим наставачким вокалом, изузев *држећ*, *мојућ*, *носећа* и ССТ/ПСТ *немојућ*, *семојућ*.

Прозодијски се с мотивним глаголским прилогом поклапа већина придева: *вā'жехи*, *влā'гајјхи*, *врӯ'шшехи*, *īалоић'рајјхи*, *īосіодā'рехи*, *īосіујјхи/īосіујјхи*, *г'елујјхи*, *домини'рајјхи*, *дрē'чехи*, *др'жехи*, *г'рххућхи*, *ж'аірехи*, *жā'рехи*, *забриња'вајјхи*, *заілу'љујјхи*, *заілу'шујјхи*, *задовоља'вајјхи*, *заја'њујјхи*, *засіра'шујјхи*, *зачу'ћујјхи*, *кӯ'иехи*, *кошр'љајјхи*, *крē'шшехи*, *крсшā'рехи*, *крӯ'жехи*, *ле'дгехи*, *ле'жехи*, *ле'шшехи*⁴⁶⁹, *лӯ'шајјхи*, *мушћ'рајјхи*, *обесіокоја'вајјхи*, *насшӯ'ијајјхи*, *недо'сшајјхи*, *осіурā'вајјхи*, *ір'ашшехи*, *разā'рајјхи*, *шē'кххи*, *свē'шлехи*⁽²⁾, *цва'шххи*; *іорехи*, *жћ'вххи*⁴⁷⁰..., као и они негирани односно сложени: *невā'жехи*, *не'верујјхи*, *незадовоља'вајјхи*, *неодіовā'рајјхи*, *неіосіојехи/неіосіо'јехи*, *нер'ћајјхи*...; *брзорā'сшххи*, *ілавноко'мāндујјхи*, *добродр'жехи*, *доброшшохи'јехи*, *дуіожћ'вехи*, *свезнајјхи*, *сіороіорехи*, *срцейā'рајјхи*. *Немојућ* и *семојућ*, мада се парафразирају глаголом а не придевом те стога спадају у суфиксале односно ССТ/ПСТ, прозодијски одговарају префигираним придевима (в. т. 2.2.2). У примерима *наірӯ'зајјхи*, *награ'жујјхи* недостаје дужина претпоследњег слога.

Прогресија МА врши се код придева од глагола типа *во'дишћи-во'дгћм*: *во'дехи*, *мо'лехи*, *но'сехи*, *носећа/но'сехи*⁴⁷¹, али се сложено-суфиксални придев колеба: *руково'дехи/руко'водехи*. Алтернације има и у *бу'гххи*, код два глагола I врсте: *у'гххи* (~ *'угх/у'гх*), *мо'ћх*² (поред *м'о'ћх*²), а – што је необично – и код *и/и* глагола који у флексији не мењају МА: *ви'сехи*, *ше'лехи*. Тој конјугацији припада и мотивни глагол

⁴⁶⁸ У прилог суфиксалном тумачењу иде то што се придеви *засірашујјхи* и сл. свакодневно употребљавају у неодређеном виду, без крајњег -и (Клајн 2003: 310; аутор на истом месту за облике на основу којих ову групу речи проглашава суфигираним – каже да су „сумњиве правилности“ (!), а у другој граматици делом одустаје од те тезе – Пипер и Клајн 2013: 255), и што придеви на -ћи генетски претходе глаголским прилозима (Маројевић 2005: 775). На то се могу уложити примедбе (1) да се лексема која се конвертује и иначе, ако не и увек, флективним наставком и прозодијом прилагођава врсти речи у коју прелази (*м'илā-м'илōј* : *М'ила-Мили*, *іријаше'љскі* : *іријаше'љски*, *н'ижē* : *ниже*², *і'уш-φ* им. : *іуш* предл., па и *вехи'н-ōм* (им., основа + наставак) : *вехи'нōм* (прил., једноморфемска лексема), *заосшā-о-φ*, с последњим наставком за род и број : *заосшāо-φ*, с наставком за род, број, падеж, вид и степен) и (2) да историјски смер творбе не утиче на синхронијско поимање тих односа. Гледиште да је у питању попридевљење заступају Бабић (2002: 52) и Станојчић и Поповић (2008: 174). Потоњи аутори, иако номинално говоре о конверзији (глагол „са функцијом“ придева), наставачко прилагођавање представљају као морфемску творбу, у којој је „творбена основа – гл[аголски] прилог“, нпр. *свейлехи*-. Поменимо узгред да неки аутори чак и неспорне примере за конверзију (*лејо*, *јуначки*) сматрају суфиксалним твореницама (Барић и др. 1997: 387–388).

⁴⁶⁹ Овде занемарујемо традиционалне ликове *лежехи*, *лехи*, који се прописују или задржавају у норми још од Даничића (РМС: *велехи*², РА: *дежехи*², *дојехи*², *іорехи*²..., РСЈ: *лежехи*⁽²⁾), потоња два речника и *дугухи*⁽²⁾). Сматрамо, даље, да су *лежехи*, *сшојехи*, *сегехи*, а тако и *кличехи*, *цузехи*, *чучехи* с дугим ПОС (или кратким: *лежехи*, *кличехи* и сл.), у савременом говору, према нашем осећају, поприложени у значењу 'у лежећем ставу' и сл. (уп. сличну тврдњу код Бабића 2002: 567), а да стриктно глаголско значење остаје с ПЛ *ле'жехи*, *сшо'јехи*, *сегехи*; *іу'зехи*, *чучехи*.

⁴⁷⁰ У последња два примера, као и у *ку'ћх*, с краћењем коренског морфема, уместо очекиваног *-ех(и)* имамо *-х(и)*. Ту би се чак, строго гледано, могло говорити и о суфиксу *-х*.

⁴⁷¹ У Даничићевој и вуковској норми (Даничић 1925, Стевановић 1986, Стевановић, Белић 1999, Ивић 1998: 487, Белић 1950, П60, РА, РМС, РСЈ) глаголи кратке основе с алтернацијом МА ниједне конјугације, па ни *и/и* основе, не прогредирају МА у прилогу садашњем: *і'оћххи*, *ш'оћххи*, *в'олехи*, *н'осехи*, за разлику од глагола дугих основа истог типа: *в'і'чххи*, *ш'р'нххи*, *хвā'лехи*. (Ипак, код колумналног *д'ишћи-д'уггћм* од Даничића (РЈАЗУ s. v. *biti*) – и на западној страни још од Бартола Кашића (1604) (Тафра 1998: 351) – до РА и РСЈ имамо *бу'гххи* (*дугухи*), осим што П60 даје системско *д'уггххи*.) Савремена хрватска норма (Вукушић и др. 2007: 166, ХЈП) и ту пак прописује лик без алтернације: *хвā'лехи* и сл., дозвољавајући дублетизам у *живо'шāрехи/живошā'рехи*.

придева *īp'āīēhī*, забележеног без алтернације, али нашем је језичком осећању блиско и *īp'āīēhī*, што потврђују ХЈП и Чедић. Ретки облици неодређеног вида као *gp'žēh*, *nosē'ha*², *moī'ūh*² имају даље очекиване флективне алтернације МА (*gp'žē'ha*, *moī'ū'ha*).

Квантитетске алтернације основе (корена) има у три примера: *ki'ūyūh*,⁴⁷² *svē'īlēhī*², *slē'gēhī*, али не и у десетак других с таквим ПЛ (као *vā'žēhī*⁴⁷³).

2.1.246. Суфикс -вши

Само два придева смо забележили с овим суфиксом: *δ'īvshī* и сложено *блаженой'ч'īvshī*, који одговарају ПЛ прошлог прилога. У овој малој групи речи, међу којима ОР бележи још неколико, и иначе нема прозодијских алтернација осим дужења при успостављању придевског наставка.

2.1.247. Суфикс -āk

Придевски суфикс -āk долази на три бројевне основе: *gv'ojāk*, *īp'ojāk*, *j'egnāk*. ПЛ су уједначени: 'a-āk.

2.1.248. Суфикс -ак

Придеви са суфиксом -ак носе колумнални лик 'ā-ак: *δp'udak*, *v'ozak*, *v'oľak*, *ī'ubak*, *īl'adak*, *g'rzak*, *ž'ežak*, *zv'onak*, *kl'izak*, *k'rħak*, *l'eīak*, *l'omak*, *ľ'ubak*, *m'rzak*, *ī'rħak*, *p'ezak*, *s'īīak*, *č'eīak*, *č'īīak*, у многим примерима настао регресијом МА и краћењем ПОС (*č'īīak*, *ľ'ubak*...). Од тога одступају једино дублети *j'edak/jē'dak* и *īp'omak/īp'o'mak*. Једино тросложно *n'ejāčak/nejā'čak* нарушава правило краћења ПОС; чини се да *nejā'čak* позајмљује форму од одговарајућих именица (нпр. *oblā'čak*), а да *n'ejāčak* од њега стиче аналошку дужину (уп. им. *z'arāvanak*). Код Вука је само *nejā'čak* (то нуди и РА), као *duīa'čak*², *koli'čak*².

Ови придеви у флексији не дуже ПОС пред сонантом: *v'oľka*, *zv'onka*, *l'omka*... Ипак, ако би се *ž'ārki* узело као изведеница с овим суфиксом, примера за дужење би било.

2.1.249. Суфикси на -ВКак

Придеви (укључујући и придевске заменице) са суфиксима -ачак, -ашак, -ацак, -ечак, -ецак, -ицкī формирају ситне и махом непредвидљиве прозодијске групе:

(1) *g'ūīačak*², *ī'unačak*, *sl'abāčak*, *ī'anāčak*; *sl'abāšak*; *ī'anācāk*; *ovo'likačak*²;

(2) *ma'lečak*², *ma'lečak*²; *ovoли'качкī*²;

(3) *duīa'čak*², *male'čak*², *male'čak*²; *ovoли'цкī*, *onoли'цкī*.

Од осталих је нешто изразитији ПЛ с МА пред ПОС. (Уп. с наведеним заменицама пример *ko'ličak/коли'чак*, са -ак.)

Од придева с претсуфиксалним МА једино код *duīa'čak* имамо регресију у одређеном виду. Код Даничића је пак *mae'čak* у типу *īlave'šan-īla'veīnī*. (1925: 228)

Мимо ових група остаје необично *v'elikāčak*, с дужењем (у РА дато у чак четири варијанте).

2.1.250. Суфикс -ān

Придеви *va'ľān* и *g'obrān/go'brān*, *la'īān*, од различитих основа, имају МА пред дугим суфиксом (које у флексији прогредира: *va'ľā'na*, *dobrā'na*, *laīā'na*, али и *la'īāna*). Дублетизам у *dobran* одговара ономе код придева са -ахан, а и дужина би се могла објаснити сажимањем (мада уп. *mla'ħan/ml'aħan* и сл. с краткоћом).

⁴⁷² Само ОР предвиђа и варијанту *ki'ūyūh*².

⁴⁷³ По Брозовићу је тако још у *šumēhī*, *δље'ш'īēhī*, уз ликове без алтернације (Тафра 1998: 351).

Суфикс *-ан* у придеву *ра'кијан* 'натопљен ракијом' није сасвим јасан. Такво значење немају други деноминали (који, иначе, имају кратак суфикс), а не може бити ни облик радног придева, јер би он гласио *ра'кијан*. Не налазимо га ни у једном другом речнику.

Лик *н'ејресѿан* (поред *нејре'сѿан*) не може се упоредити с осталим речима из овог творбеног модела.

2.1.251. Суфикс *-ан*

2.1.251.1. Код велике већине (86%) придева са суфиксом *-ан*, готово свих двосложних, јавља се, самостално или као варијанта, лик *а'-ан*. Ређе се јављају *'а-ан* и *-а'нѿ*.

Само с доминантним ПЛ су: *бро'јчанѿ*, *бро'нзан*, *ви'јчанѿ*, *во'шѿан*, *ѿро'жћанѿ*, *ѿро'зган*, *да'шчан*, *жа'ран*, *жи'вчан*, *жи'чан*, *жле'зганѿ*, *зве'зган*, *ко'нчан*, *кр'сѿанѿ*, *ла'нчанѿ*, *мре'жанѿ*, *не'ѿчанѿ*, *но'вчанѿ*, *ѿа'лчанѿ*, *ѿе'рјан*, *ѿе'шчан*, *ѿи'ринчанѿ*, *ѿла'шѿанѿ*, *ѿле'хан*, *ѿли'шан*, *ѿра'мчанѿ*, *ѿу'ѿчанѿ*, *сунчан*, *ѿа'фѿан*, *ѿе'жан*, *ѿи'нѿан*, *ѿр'скан*, *ѿр'шчан*, *фи'лчан*, *ѿа'јкан*, *ѿи'лан*, *ѿи'нчан*, *ча'мчанѿ*, *чи'ѿкан*, *чо'хан*, *ши'љчанѿ*, *ши'нгран*, *ши'ѿчанѿ*, *ши'чан*, *шљ'унчан*, *шѿо'фан*, тако и ССТ *једноја'јчан*. *ѿи'ѿан* је дато с дужином, али без прогресије какву имамо у *ва'љан*, па ће бити да је реч о омашци, посебно имајући у виду да РМС и др. речници дају *ѿи'ѿан*. Овде иду и два девербала: *нејре'сѿан* (уз *н'ејресѿан*, с дугим суфиксом.) и *ѿи'јан*.

МА пред ПОС имају: *с'анан*, *с'рчан* 'храбар', *ѿ'есѿан*, *ѿр'еѿан* и тросложно *ко'ноѿан*, *ша'лиѿранѿ*, али су они чешћи као дублети уз *'а-ан*: *ѿи'ѿсан/ѿи'ѿсан*, *зе'мљан/зе'мљан*, *ко'шѿан/к'ошѿан*, *ко'шчан* (*к'ошчан*), *ло'јан* (*ло'јан*), *мо'жганѿ* (*м'ожганѿ*), *ра'жан/ра'жан*, *ро'жан/ро'жан*, *ѿ'анан/ѿа'нан*, *ѿу'чан/ѿу'чан*. С тим је МА и *ѿу'шчанѿ*.

Претсуфиксално МА се јавља у четири примера: *крљушѿанѿ* и дублетно *ѿу'шчанѿ/ѿушчанѿ*, *срчанѿ/срчанѿ*, *у'љанѿ/уља'нѿ* (код Даничића смо имали *кључанѿ*, *сунчанѿ*, *новчанѿ*² у типу *'а-ан* и *ѿушчанѿ*, *ребранѿ*, *сола'нѿ*, *уља'нѿ*; *земља'нѿ*², *кошѿанѿ*², *ража'нѿ*²... у типу *'а-ан*; 1925: 218, 221). У одређеном виду још налазимо *ло'јанѿ/лоја'нѿ*, које сугерише прогресију МА *ло'јан*² ~ *лоја'нѿ*². *Крљушѿанѿ*, које налазимо само још у ОР, по свој прилици је лик уредника РСЈ, будући да је у РА *крљушѿанѿ* (други речници не дају ову лексему).

2.1.251.2. Када се са твореничким упореде мотивни ПЛ, може се уочити склоност основа типа *'а-* да задрже МА – такве су све речи које дублетно носе тај лик. Код недублетних примера, међутим, имамо *ѿ'есѿан*, *ѿр'еѿан* ~ *ѿ'есѿо*, *ѿр'еѿи* (наспрам *ѿро'зган*, *ѿла'шѿан* и сл.). Речи с мотивним МА пред суфиксом задржавају то МА, уз краћење ПОС код дугих основа; изузетак је само *зе'мљан*².

Деадјективе на *-ан* би због другачијег порекла, од суфикса *-ахан*, требало издвојити у посебну групу, али они показују исте прозодијске особине (осим узимања суфиксалног МА) као и наведени деноминали. Константан је лик с МА пред ПОС: *бл'ећан*, *ла'ајан*, *м'екан*, *с'ићан*, *ѿ'ихан*, *хл'аћан*; он се јавља и у дублетима с претсуфиксалним МА: *зл'аћан/зла'ћан*, *мла'ћан/мла'ћан*, *сл'аћан/сла'ћан*. Једини пример с тим ликом је *сја'јан*. Чини се да се и горњи инваријантни јављају у таквим ликовима (*си'ћан* и сл.).

2.1.252. Суфикс *-ан*

2.1.252.1. Обрађене творенице са суфиксом *-ан*⁴⁷⁴, којих смо забележили око 1.500, наоко се раслојавају у непрегледно мноштво ПЛ, који се могу свести, занемарујући

⁴⁷⁴ У њих убрајамо и све речи на *-нѿ*, без обзира на значењске разлике међу суфиксима, које најпре због честих преклапања нису довољне да би се одвојили у засебне групе. Ипак, то здруживање носи једну важну последицу: ми као појаве истог реда третирамо ликове *же'љан* и *ре'днѿ*, или *бр'ѿган* и *бр'ѿснѿ*, иако би ти другонаведени ликови, дати само у одређеном виду, хипотетички могли да имају основни, неодређени вид с другачијим ПЛ (нпр. **р'еган*, **бр'ѿсан*). – С овим суфиксом је и неколико речи без

лексичке случајеве, на неколико упадљивих прозодијских појава. Деноминали великим делом задржавају мотивни лик трпећи алтернације око ПОС, али девербали, веома слични именицама на -Ø, умногоме мењају ликове, и то на непредвидљив начин. То важи и за већину једносложних основа.

Издвојили смо 17 главних типова ПЛ, од којих би се неки (као последњи) могли раставити на ситније, али и укрупнити (као 3, 4, 5), но не без губљења податка о дужини предакценатског слога. Уз толики број мотивних ликова иде још двоструки број њихових комбинација у дублетима. При класификовању смо се водили овим критеријумима: (а) МА, (б) дужина ПОС, (в) дужина предакценатског слога.

Најпре наводимо типове, а затим дајемо и обимну класификацију твореница са -ан.

(1) -ǎ'-ан	(7) -ǎ'ǎ'-ан	(13) 'ǎǎ'-ан
(2) -ā'-ан	(8) -ā'ā'-ан	(14) -'āā'-ан
(3) 'ǎ'-ан	(9) 'ǎǎ'-ан	(15) 'aa(a)ǎ'-ан
(4) -ǎ'ǎ'-ан	(10) -a'ǎǎ'-ан	(16) 'aa(a)ā'-ан
(5) -ā'ǎ'-ан	(11) 'āā'-ан	(17) -'āāǎ'-ан
(6) 'ā'-ан	(12) a'āā'-ан	

(1) -ǎ'-ан – међнї, амбула'нїнї, варија'нїнї, конїрове'рзан, њишоре'скан, романе'скнї

(2) ā'-ан – бѣ'сан, дѹ'дан, дѹ'шан, 'вǎ'жан, врѣ'дан, њлǎ'дан, дѹ'жан, злǎ'шан, квǎ'ран, квǎ'сан, мǎ'сїан, мї'ран, млǎ'чан, мр'сан, мѹ'шан, ѡрǎ'шан, смѣ'шан, сїрǎ'шан, шǎ'ман, ћǎ'шнї

(3) 'ǎ'-ан – бл'аїан, д'очнї, др'одан, др'сїан, др'чнї, в'ећнї, в'ечан, вл'ажан, в'одан, в'однї (~ вод), в'рсїан, в'рїнї, ї'адан, ї'аћнї, њл'асан, њл'ежнї, њн'усан, їр'аднї, їр'ешан, їр'однї, їр'уїнї, їу'шнї, г'имнї, гл'ачнї, гр'одан, ждр'една, ж'ишан, ж'ичнї, ж'учан, зїл'однї, зї'одан, з'емнї, зл'одан, зн'аїан, з'однї, ј'адан, ј'амнї, ј'ужан, ј'ужнї, кв'асан, к'ишан, к'ишан, кл'аснї, кр'ечан, к'рснї, к'рснї, к'ршан, л'едан, л'ичан, л'ознї, л'оман, м'аїнї, м'едан (~ м'ед ж. р.), м'едан (~ м'ед м. р.), м'екан, м'еснї, м'оснї, м'оћан, м'учан, н'ужан, н'уждан, њл'ачан, њл'одан, њл'осїан, њр'ашнї, њр'оснї, њр'снї, р'асан, р'ейнї, р'однї, р'одан, р'однї, р'осан, р'ушан, р'ушан, св'есїан, св'одан, св'однї, с'еїан, скл'адан, ск'очан, скр'однї, сл'асїан, сл'ичан, сл'ожан, см'еон, с'очан, сїр'аїнї, сїр'еман, ср'ећан, сї'азнї, сї'очан, сїр'асїан, сї'рман, сїр'учан, с'узан, ш'есїан, ш'ечан, ш'м'ичан, ш'рошан, 'уснї, 'ушнї, фл'оїнї, хм'ельнї, цв'еїан, ч'асїан, ч'еонї, ч'илан, ч'удан, ш'авнї, шк'ржнї, шї'еїан

(4) -ǎ'ǎ'-ан – а'дверднї, а'дреснї, а'збесїнї, а'зимуйнї, а'корднї, а'лармнї, аме'шисїнї, ана'їрамнї, ана'лоїан, ане'їдоїнї, а'нкеїнї, а'нїкнї, аїо'крифнї, а'їсиднї, а'їсурдан, а'сїекїнї, а'сфалїнї, а'їласнї, да'залїнї, да'ксузан, да'ласїнї, баре'љефан, да'рокнї, да'сїарднї, да'шисїнї, бери'ћешан, бе'седнї, бе'шичнї, ди'вачнї, ди'їошан, ди'ланснї, ди'љо'једнї, дла'їо'геїан, бласфе'мичан, до'жићнї, до'јкоїнї, до'ксиїнї, до'ракснї, бри'љанїнї, дубо'једнї, дубрежнї, дубсолнї, дубеїнї, ва'скрснї, ва'сїиїнї, ве'начнї, веїро'меїан, вио'леїан, воде'ничнї, во'дичнї, вр'їложан, їа'ранїнї, їл'вничнї, їоле'ничнї, їоно'кокнї, їору'шичнї, їра'дишнї, їра'ничнї, їр'добан, їро'шескан, їушїе'рачнї, далеко'воднї, да'масїнї, да'нїубан, де'баїнї, де'серїнї, дина'миїнї, ди'сїерзнї, дихо'шомнї, до'личан, доло'миїнї, до'сежан, до'їурнї, ду'каїнї, ебо'ниїнї, ексїли'циїан, е'ксїракїнї, е'лиснї, е'лишан, е'їиїамнї, е'фекїан, же'лезан, жи'вичнї, жи'воїан, за'лазнї, за'їиљнї, зло'їаїан, и'звиднї, и'зводнї, и'звршан, и'злучнї, и'змеїнї, и'зрїчан, имїли'циїан, и'скључан, и'следнї, и'сїусїан, и'сходнї, и'сирїан, ја'косїан,

реализације непостојаног а у основном облику: ср'ебрн; см'еон, м'їсаон, см'їсаон. Њих је, додуше, тешко груписати с осталима, будући да нису imparisyllaba; уп. ч'илан-ч'илна са см'еон-см'еона.

ви'кārнї, ви'рāжнї, ви'скōзан, ви'шрāжнї, во'кālнї, вре'лїшнї, їа'рāжнї, їенера'лшїāднї, їла'зурнї, їло'бāлан, їлу'мїшнї, їно'їїшнї, їра'нāшнї (~ їранā'ш-), їра'нāшнї (~ їранā'ша), їра'нїшан, їра'фїшнї, їр'лїћнї, їро'бїшнї, їро'мāдан, де'вїзнї, де'кāднї, де'лїшнї, делшo'їдан, де'нїāлан, дивї'дєнднї, ди'фўзан, долїхоке'фāлан, дре'нāжнї, дре'сўрнї, др'жāвнї, ду'ālнї, евроїе'їдан, ек'сїрєман, еле'кїрōднї, еншери'їєрнї, е'їишєлнї, е'скōршнї, е'сїрāднї, е'шāжнї, е'шїднї, ешї'кєшнї, за'їшївнї, їз'бōрнї, ї'мōвнї, їнва'лїдан, ї'нїшїман, кабо'шāжнї, ка'дїфан, ка'ршїєчнї, каршo'нāжнї, ка'шōднї, ква'дрāшнї, ква'ршїāлнї, ква'ршїārнї, кли'сшїрнї, коло'їдан, ко'мфōран, ко'ншрōлнї, ко'нфўзан, ко'їрївнї, кре'дїшнї, кри'сшїāлан, кристїало'їдан, ксерo'фїшан, ку'дєлнї, ку'їбвнї, кур'зївнї, ла'зўран, ла'нсїрнї, лашє'рїшнї, ла'фєшнї, ли'зōлнї, лиїo'їднї, лу'нārнї, лў'бāвнї, маїне'зїшнї, маїне'шїшнї, ма'їнєшнї, ма'зївнї, маїу'скўлнї, ма'кїрнї, ма'ндāшнї, ма'нїшан, ма'нсārднї, ме'шāлан, ме'шрāжнї, мину'скўлнї, монїоло'їдан, мо'нїāжнї, мо'шївнї, мо'шōрнї, на'зālнї, не'дєлнї, неме'шāлнї, o'vāлан, o'дбōжан, o'дїōжан, o'дєвнї, o'ксїднї, o'шїрємнї, їа'рāднї, їа'шрōлнї, їира'мїднї, їла'ншїāжнї, їo'жārнї, їo'kājнї, їo'kōјнї, їолуфи'нāлнї, їo'нōрнї, їo'їрāвнї, їo'ршїāлнї, їo'сшїєлнї, їo'шкрōвнї, їре'швōран, їриори'шїєшнї, їри'сїлан, їро'бōжан, їроме'нāднї, їроїа'їāнднї, їро'сшрєлнї, їро'фїлнї, їро'чєлнї, радиоду'фўзнї, ра'кєшнї, рари'шїєшан, ре'їлāжнї, рекви'зїшнї, ре'клāмнї, рене'санснї, реїа'ршїрнї, ре'їрїзнї, са'жāлан, са'знājнї, си'їнāлнї, си'жєїнї, си'лāжнї, сили'кāшнї, симди'бєзнї, со'наншнї, со'нāшнї, со'ндāжнї, сшї'хїјнї, сшїру'кшїрнї, су'лфāшнї, су'лфїднї, шā'рїфнї, шє'мїїрнї, шє'шїшван, шї'ркїзнї, шo'vārнї, шoнaли'шїєшнї, шo'рїєднї, шраїєзо'їднї, шре'нāжнї, шри'јаднї, шри'нōмнї, шро'мбōзнї, ћe'лїчнї, ћу'шїлан, у'дōјнї, у'дārнї, у'зїōјнї, у'їлїшан, у'сшрōжан, фа'кшїрнї, фа'сāднї, фи'скāлан, фо'сїлан, фошoкo'їїрнї, фра'кшїрнї, хи'дрїдан, хїшoшє'нўзнї, хїшo'шїєчнї, хумано'їдан, целуло'їднї, цє'нзўрнї, цє'рāднї, ци'вїлнї, ци'їārнї, циїри'нїднї, ци'шāшнї, чво'рїшнї, чє'швōрнї, шє'ћєран

(8) -ā'ā-ан – за'сшōјнї, їд'днєвнї, їoїд'днєвнї, їoслєїд'днєвнї, їрє'вōјнї, їрєїд'днєвнї, їрї'сшōжан, рā'звōјнї, рā'звдвōјнї, рā'сшїāвнї, сā'дїрнї

(9) 'aā-ан – д'олєшан, д'ујичнї, в'илїчнї, їр'охoшан, д'еоднї, д'ивошан, д'oїлашнї, д'oїрємнї, др'аїoсшан, др'ажєсшан, д'ујичнї, ж'алoсшан, 'исїлашнї, к'рвошoчнї, кр'єїoсшан, л'аїoдан, м'ашїчнї, м'єкoшан, м'єсєчнї, м'илoсшан, м'илошан, н'акнаднї, 'oмаман, 'oїсaднї, 'oсєшан, 'oшїлашнї, ї'акoсшан, ї'амєшан, ї'oїудан, ї'одїраднї, ї'ожудан, ї'oјавнї, ї'oкудан, ї'oмoћнї, ї'oїрєчан, ї'осaднї, ї'oшāјан, ї'oшрєдан, ї'охoшан, їр'авєдан, їр'єїраднї, їр'єдсвєсшан, їр'єлўбднї, їр'єраднї, їр'єсaднї, їр'єшїлашнї, їр'иврєднї, їр'їјавнї, їр'освєшнї, св'єшлoснї, с'їноћнї, с'їрошан, сл'адoсшан, сл'одoдан, сї'окōј[а]н⁴⁷⁶, ср'амoшан, сшї'арoснї, сшїр'ахoшан, с'увишан, с'увошан, с'ујєшан, шї'єїoдан, шї'єскодан, шї'oїлошнї, 'удован, 'узвичнї, 'улужан, 'усшавнї, 'ушєшан, ф'їнишнї, ч'удєсан

(10) -a'ā-ан – брoдoїра'дїлїшнї, дє'лїмїчан, ка'дїoнї, лє'шїмїчан, мнoїoу'їaонї, нє'хoшїчан, їo'слєдїчнї, їo'слoвїчан, їo'шїшлāчнї, сшрє'лїмїчан – елєкшрoїрїєврєднї – нā'рoднoснї

(11) 'aā-ан – в'рлєшан, з'рцāлан, д'їнārнї, д'oјїшнї, д'рзoїшнї, в'аїāјнї, в'єзївнї, в'їхōран, в'oјїшнї, ї'овōрнї, ї'олєшан, ї'орївнї, їр'адївнї, їр'їмїзан, їр'омōшан, д'єдїлан, д'ївльāчан, д'oїлєдан, д'oјāвнї, д'омāшан, д'охвāшан, д'рвopєзан, ж'арїшнї, ж'удōран, з'аїрєвнї, з'ахвāлан, з'їрāшан, зн'ачāјан, 'изїлєдан, 'изрāзан, 'исїрāван, 'исшрāјан, к'осшрєшан, к'oчєшан, к'урāжан, м'єћāван, м'їрїсан, м'oчvāран, мр'амōран, н'євїдан, н'євōлāн, н'ємāран, н'єрвōзан, н'єхāјан, н'єхāшан, 'обāлнї, 'обєсшан, 'обзїран, 'обїман, 'облāснї, 'одvāжан, 'окрєшан, 'олōван, 'oїрєзан, 'oїсєжан, 'oшїōран, 'oшрōван, 'oчāјан, їл'авєшан, ї'овєсшан, ї'одāшан, ї'ожārнї, ї'ожєлāн, ї'оздрāвнї, ї'окōран, ї'окрєшан, ї'омāман, ї'онїзан, ї'онōван, ї'oїлāвнї, ї'орāзан, ї'осшāјнї, ї'осшїдан, ї'oшїōрнї, ї'охвāлан, їр'авїлан, їр'єдāјнї, їр'єкрєшан, їр'ивлāчан, їр'їāшан, їр'їїрāван,

⁴⁷⁶ Грешком штампано „спдōкōјан“.

йр'уйрёмнї, йр'исїајан, йр'обаван, йр'овалнї, йр'овїдан, йр'одажнї, йр'омажан, йр'ошїван, й'урїуран, с'абласїан, с'евёрнї, с'едїшнї, сї'ознажнї, ср'едїшнї, ср'едїшнї, сї'ожёрнї, с'умбран, с'усїїжан, ш'аласнї, ш'емельан, ш'имбран, шр'енушан, шр'окушан, уїлєдан, 'удвбран, 'ужасан, 'узїрєдан, 'уздужан, 'узрасїан, 'украсан, 'укусан, 'умїлан, 'умбран, 'уйалнї, 'уйравнї, 'усїраван, 'усїражан, 'ушваран, ф'осфобрнї, ч'ельуснї, ч'емєран, ш'умбран

(12) а'аа-ан – би'ралїшнї, до'равїшнї, до'рилїшнї, ї'удилїшнї, ди'тнїшїєшан, до'ходобнї, и'зворїшнї, и'сходїшнї, ко'сїшїєрнї, ку'їалїшнї, о'бразобнї, ра'зликобнї, шра'нзисїобрнї, у'нифобрман – куїоїр'одажнї – ї'одсєдобнї/ї'осєдобнї

(13) 'аа-ан – г'обдошнї, ж'аїоран, к'амфорнї, л'акашнї, йр'ажничан, см'їсаон, с'умїорнї

(14) -'аа-ан – кодифи'каїобрнї

(15) -'аа(а)а-ан – 'аорисїнї, бр'одоломан, в'одоводнї, ї'асоводнї, г'аномичан, г'ейозисїнї, г'ефицишан, з'аїоведан, 'исїоведан, ј'ажоводнї, кр'адимичан, кр'адомичан, кр'иомичан, м'есїимичан, м'окроводнї, н'асуїрошан, н'ейобидшан, н'оїомешнї, 'обавезан, ї'одухвайшан, йр'ексиноћнї, йр'ейороднї, йр'иїомоћнї, йр'оїоведнї, р'укомеїнї, *с'аучесїан, ш'исућлешнї, ш'оїловоднї, шр'енимичан, уїорєдан, уїоїшрєдан, хв'алосїєван, х'оїшимичан, ц'євоводнї, ч'асоїиснї, ч'есїимичан – не'хоїшимичан – м'єћусїаничнї

(16) 'аа(а)а-ан – 'аїрибран, б'аїашїєлан, б'акройїснї, б'акрорєзнї, бл'аїодажан, бл'аїослобан, в'ашромешнї, в'ешройїран, в'одомєрнї, в'одоїаднї, в'окашївнї, г'исакордан, г'оїовбран, г'удорєзнї, 'ейизобдан, 'ефекїшїван, ж'алосїшїван, з'абораван, з'аїонешан, з'адовольан, з'ановешан, з'аусїавнї, з'емльошрєснї, 'идејалан, 'изазобан, 'изіовобрнї, 'изненадан, 'изобїлан, 'изоколнї, 'имбецїлан, 'исїосїавнї, 'исїоварнї, к'аїиларнї, к'аракїєран, к'очоїєран, кр'аснойїснї, л'ешоїшїснї, л'окашївнї, м'илосїшїван, м'имоїрєдан, н'еодлбжан, н'еосїобран, н'ейрєдблан, н'ейрєдрбжан, н'єраздвбжан, н'єсїокбжан, 'одіовбран, 'ошєжавнї, ї'алашїалан, ї'оїидељан, ї'одугајан, ї'одузешан, ї'олукрўжан, ї'оїшкулїурнї, ї'оїшїалубнї, йр'єдугезшан, йр'ешоварнї, йр'ешїрбзничан, ї'усїоїашан, ї'ушїоїшнї, р'азіовбран, р'асїорєднї, р'асїородажнї, р'одослобан, р'укоїшнї, с'ейарашан, сї'образуман, шр'иколобрнї, шр'икошїажнї, ушїразвучнї, ф'искулїурнї, хл'орофїлнї, х'оноражан, шкр'офулбжан – 'алувијалан, 'ексїеријєрнї, 'ейисїоларнї, р'єїулашїван, сї'ационажан, ш'емїєрашїурнї, ш'уберкулбжан – веро'исїовєднї – 'аїосїєрибран – 'ейифєноменалан – с'амоиницијашїван

(17) а'мбнијачнї

Дублети:

(1–3) б'ушнї/бу'шнї, в'оћнї (во'ћнї), ж'ельан/же'љан, к'ожнї/ко'жнї, н'ожнї/но'жнї, н'оснї/но'снї, н'оћнї/но'ћнї, 'очнї/о'чнї, р'учнї/ру'чнї, ц'ейнї/це'їнї

(1–4) бурлє'скнї (бур'лескнї), и'нверзан/инвє'рзан, и'нершан/инє'ршан, делика'шєснї/деликашї'єснї

(1–6) в'бзнї/во'знї, вра'шнї/вр'ашнї (~ вр'аш), вр'ашнї/вра'шнї (~ вр'аша), ї'лавнї (ї'лавнї), з'убнї (зу'бнї), к'рвнї/кр'внї, л'їснї/ли'снї, н'бшнї/но'шнї, ї'ешнї/ї'ешнї, р'єднї/рє'днї, р'єчнї/рє'чнї, ш'обрнї/ш'орнї, шш'єднї/шшї'єднї, шш'їшнї/шшї'їшнї,

(2–3) вл'асїан/вл'асїан

(2–6) зр'ажан/зр'ажан, л'єћнї/лє'ћнї, м'ажан/м'ажан, м'аран/м'аран, мр'ажан/мр'ажан, м'ужнї/м'ужнї, р'уднї/р'уднї, с'ажан/с'ажан, сн'ажан/сн'ажан, сшї'дан/сшї'дан⁴⁷⁷, шр'удан (шр'удан), ш'ужан/ш'ужан

(2–11) м'оїућан (моїу'ћан)

⁴⁷⁷ Грешком штампано „стїдан“.

(3–6) б'олан/б'олан, бр'ужан/бр'ужан, в'еран/в'еран, в'олан/в'олан, в'учні/в'учні, ін'еван/ін'еван, ір'оздан (ір'оздан), г'обні/г'обні, ж'ужні/ж'ужні, ж'уйні/ж'уйні, зн'ојан/зн'ојан, к'обан (к'обан), к'оніні/к'оніні, к'ужан/к'ужан, л'ажан (л'ажан), л'ужан/л'ужан, мл'ечан/мл'ечан, н'ежан/н'ежан, с'илан/с'илан, с'ірні/с'ірні, сл'ушні/сл'ушні, см'олні/см'олні, сн'ежан/сн'ежан, ш'р'аміні/ш'р'аміні, ш'р'жні/ш'р'жні, х'улан/х'улан, ч'ајан/ч'ајан, ш'ідні/ш'ідні

(4–5) а'збучні/а'збучні, д'оказні/д'оказні, д'олазні/д'олазні, д'оисні/д'оисні, д'оисні/д'оисні, до'с'уіан/до'с'уіан, до'ш'ичні/до'ш'ичні, за'вршні/за'вршні, за'к'ључан/за'к'ључан, за'куіні/за'куіні, за'лудан/за'лудан, за'їречні/за'їречні, за'чешні/за'чешні, за'чудан/за'чудан, на'дредні/на'дредні, на'їасіан (на'їасіан), і'од'геміні/і'од'геміні, і'од'седні/і'од'седні, і'р'елазан/і'р'елазан, і'р'елівні/і'р'елівні, і'р'ес'уіан/і'р'ес'уіан, і'р'еш'одан/і'р'еш'одан, і'р'івдан/і'р'івдан, і'р'ічесні/і'р'ічесні, і'р'оводні/і'р'оводні, і'р'од'ужні/і'р'од'ужні, і'р'о'лазан/і'р'о'лазан, і'р'о'с'торні/і'р'о'с'торні, р'а'сііан/р'а'сііан, р'а'схладні/р'а'схладні, си'лазан/си'лазан, у'іезні/у'іезні

(4–7) ба'лешні/ба'лешні, іа'лоіні/іа'лоіні, ду'блешні/ду'блешні, е'кііні/е'кііні, е'шайні/е'шайні, ка'ршелні/ка'ршелні, ко'нз'умні/ко'нз'ум[м]ні, ку'буран/ку'буран, ма'ршр'уіні/ма'ршр'уіні, о'р'ужні/о'р'ужні, со'нешні/со'нешні, ш'ша'фешні/ш'ша'фешні – алфа'бешні (алфа'бешні), еру'дишан/еру'дишан, коло'р'ишан/коло'р'ишан

(4–9) і'звесіан/і'звесіан, і'с'точні/і'с'точні, ге'лашан/ге'лашан, ј'амачан/ј'амачан, ко'рошан/ко'рошан, м'р'іодан (м'р'іодан), не'сносан/не'сносан, од'лучан/од'лучан, о'колні/о'колні, о'їречан/о'їречан, о'їскр'бні/о'їскр'бні, о'собні/о'собні, і'о'їрдан/і'о'їрдан, і'о'д'ложан/і'о'д'ложан, і'од'свесіан/і'од'свесіан, і'р'авичан/і'р'авичан, і'р'іјемні/і'р'іјемні, і'р'і'нудан/і'р'і'нудан, і'р'косан/і'р'косан, у'збрдан/у'збрдан, у'зврайшан/у'зврайшан, у'їушан/у'їушан, ч'ивішан/ч'ивішан, ч'овечан/ч'овечан

(4–10) е'фикасан/е'фикасан, ко'мір'омисан/ко'мір'омисан, і'о'именічан/і'о'именічан

(4–11) г'одашні/г'одашні, ко'р'исіан/ко'р'исіан, і'о'шр'есан/і'о'шр'есан, ра'зврайшан/ра'зврайшан, у'к'оран/у'к'оран, у'молан/у'молан

(4–15) адо'носні/адо'носні, моно'іолні (мо'ноіолні), обид'лазан/обид'лазан, і'р'ііоведні/і'р'ііоведні, і'р'оі'зводан/і'р'оі'зводан, р'уководні/руководні, ш'рену'шачан/ш'рену'шачан – заобид'лазан/заобид'лазан

(4–16) ано'німан/ано'німан, а'ісолушан/а'ісолушан, бл'а'іодашан/бл'а'іодашан, р'езолушан/р'езолушан, с'ујев'еран/с'ујев'еран – с'і'ереош'иіан/с'і'ереош'иіан

(5–7) на'давні/на'давні, і'р'ес'ііжан/і'р'ес'ііжан, у'з'оран/у'з'оран, у'слован/у'слован,

(5–8) за'баван/за'баван, за'в'ојан/за'в'ојан, на'г'з'орні/на'г'з'орні, на'і'ојні/на'і'ојні, на'с'іашні/на'с'іашні, і'од'з'ивні/і'од'з'ивні, і'р'ес'ііоні/і'р'ес'ііоні, р'а'зм'еран/р'а'зм'еран, с'р'а'зм'еран/с'р'а'зм'еран

(5–9) ј'аросіан/ј'аросіан, на'асладні/на'асладні, і'р'ііодан/і'р'ііодан, і'р'имешан/і'р'имешан, і'ус'іошан/і'ус'іошан, с'у'седан (с'уседан)

(5–10) безд'е'гнос'иан (безд'едгнос'иан), ауш'од'бусні/ауш'одбусні

(5–11) ав'ешан/ав'ешан, г'од'ірні/г'од'ірні, г'од'з'ивні/г'од'з'ивні, за'маман/зам'аман, і'олешан/і'олешан, і'р'ев'аран/і'р'ев'аран, і'р'ез'иран/і'р'ез'иран, і'р'оз'иран/і'р'оз'иран, р'а'зблудан/р'азблудан, у'р'есан/ур'есан

(5–13) е'ш'ерні/е'ш'ерні, за'блудан/за'блудан, за'д'ружан/за'д'ружан, за'ї'р'ежні/за'ї'р'ежні, за'ш'иш'иіні/за'ш'иш'иіні

(5–15) к'њ'іж'евносні/к'њ'іж'евносні

(5–16) узалудан/уз'алудан

ī'oi̯lāvnī, ī'urīūran, 'usīrājan, f'osfōrnī, č'eīšvōrnī. Ипак, у *o'снoвнī, īo'зajмнī, ī'oјавнī, ī'oīšajān, īr'ijāvнī; 'okolнī/o'kolнī, n'avalнī (n'āvalнī), īr'āiornī/īr'āiornī, r'āsīravнī/r'āsīravнī* нема дужења. У *k'āmфornī, c'ūmīornī* оно је вероватно суспрегнуто дужином претпоследњег мотивног слога.

Код основа без сонанта у одступу ПОС дужења су ређа и недоследнија. Инваријантно је, међу двосложницама, *б'учан, в'идан, в'ршнī, а* дублетно и *бр'ижан/бр'їжан, в'учнī/в'учнī, к'ужан/к'ўжан, л'ажан (л'āжан), н'ежан/н'ежан.* Чини нам се да овој групи, судећи према савременом градском говору, припадају и *ж'учан, м'учан.* Међу вишесложницама имамо: *в'аīшромēīнī, ī'усīшoйāшан; g'осадан/g'осāдан, 'исīшражнī/и'сīшрāжнī, н'акарāдан/н'акарадан; с'рдачан/с'рдāчан* (дуго непостојано а).

У *ће'лīчнī* (тако и *међуће'лīчнī*) имамо контракцију (~ *ће'лијица*).

Крате се дуги ПОС пред МА у примерима: *вра'шнī², л'авнī², но'шнī², ре'чнī², ру'чнī², īе'шнī², шīе'днī², шīи'шнī²,*⁴⁸⁰ а такав ПОС за МА у примерима: *б'рсīан, б'рчнī, в'ечан, л'асан, л'ежнī, тн'усан, зн'ашан, īр'ашнī, св'есīан, сл'асīан, сīр'асīан, цв'еīан, ч'асīан;* дублетно и у *īр'оздан (īр'ōздан), сн'ежан/сн'ежан, ш'ржнī/ш'ржнī.* У *в'рсīан, īр'ешан, л'ичан; л'ўжан/л'ужан* уз краћење имамо и регресију МА. Као код основа с алтернацијом *a ~ ∅* при творби суфиксом *-ски*, ПОС коме следи тако вокализовани слог крати се и у малобројним речима као: *ја'мачан, ве'начнī, ко'начан, īоједи'начан, шрену'шачан²; īо'шīл'ачнī.* Тако је и *īр'аведан* с руским непостојаним *е*.

Вишесложне основе с краћењем су *б'олесīан, īр'охоīан, др'ажесīан, з'аīшoведан, 'исīшoведан, м'есечнī, н'оīшoмeīнī, ī'амeīан, ī'одухваīан, ī'оīречан, īр'егсвесīан, īр'оīшoведнī, р'укоmеīнī, ш'исућлeīнī, ч'асoйиснī – з'āменичнī/з'аменичнī, ј'уīошoзajадан², на'задан, на'īредан, īо'средан, сирo'машан, с'уседан², уна'īредан;* уз дублете *'овлāшан/'овлашан, о'р'ужнī/о'ружнī, īр'б'рочīшнī/īр'б'рочīшнī.* Ипак, код већине примера сличних првонаведенима (с иницијалним МА) краћење изостаје: *в'рлēшан, ī'олēшан, к'осīрeīшан, īл'авeīшан, ī'овeсīан, с'аблāсīан, ш'алāснī...*

Примери *на'јамнī, на'учнī, īо'воднī, īрe'сечнī; īрe'сīшoуīнī/īрe'сīшoуīнī, īрī'чеснī/īрī'чеснī, у'зōран/у'зоран, у'коīнī – за'īречнī², н'акнаднī, р'асīравнī² – ра'зликōвнī,* сви од мотивних дублета с дужином и краткоћом, својим незанемарљивим бројем упућују на појаву краћења префиксалног слога, те се она тешко може приписати недоследности ауторâ речника. (Изузетак је само *īр'б'зорнī ~ īр'б'зор/īр'о'зор.*) Необично краћење видимо и у *ја'косīан (~ jā'косī),* лексеми коју речници (РА, ОР, Мат, али не и ХЈП) доносе тако, вероватно јер је у питању Вуков лик.

2.1.252.3. Преглед примера открива да је дужина ПОС најчешће зависна од дужине претходног слога, што илуструјемо односом *ч'елнī, īрo'челнī : зā'челнī, нā'челан.* На основу тога се може закључити, што сведоче и други творбени модели, да је префиксално дужење, иако доста колебљиво, утицајнији фактор у формирању прозодијских обележја творенице него ли је дужење пред сонантом.

Односи дужина у *ж'ељан/же'љан : ī'ожeљан; б'ōлан/б'олан : н'еīрeбōлан, в'ōљан/в'ољан : н'евōљан, īр'oизвōљан/īрoу'звōљан, с'илан/с'īлан : īрī'сīлан; а'корднī : g'исакōрдан, 'okolнī/o'kolнī : 'изокōлнī, 'усīшавнī : з'аусīшāвнī –* показатељ су да дужину ПОС радије и извесније узимају вишесложне основе.⁴⁸¹

Да и МА у једној мери утиче на појаву дужине ПОС показује нам група примера *у'миран : ī'окōран : 'укōран/у'коран* или *īо'влачнī : īр'ивлāчан,* у којима иницијално МА

⁴⁸⁰ Сви ови придеви у одређеном су виду, па би једнако смислено било и алтернацију дужине приписати нивоу флексије, а не деривације.

⁴⁸¹ Према нашем осећању, и придеви са мањим бројем слогова носе дужину ПОС, која за *жељан* није предвиђена ни као варијанта.

Домаће се изведенице с краткоћом нешто сразмерније – и мање предвидљиво – колебају између двеју врста регресије. Крајњу регресију имамо у *г'ивошан, м'екошан, м'илошан, ср'амошан, с'ир'ахошан, с'увошан, ш'оилошнї; г'еобнї, ш'еїобан, ш'ескобан; б'ујичнї, њ'равичан²*, тако и у *сл'ободан; ч'удесан*, а они ступају у нејасну опозицију с горњим примерима у којима је МА повучено за слог унатраг – *ш'еїобан : ру'обан* (у РА, ХЈП тако и *де'обнї*); *ч'удесан : ш'е'леснї; б'ујичнї : кри'вичинї*. Једино је *-ошан* с доследним иницијалним МА, а *-ичнї* најчешће с МА пред тим завршетком. *Тр'енушачан²* је једино с мотивним дугим слогом, скраћеним.

У *'извѡран², 'изобѡлан, м'ећѡван, м'очвѡран, н'евѡлан, 'ошѡѡран, 'ошрѡван, ш'емѡлан* МА се, неочекивано, у иницијални положај помера из позиције удаљене од суфикса. То важи и за девербале *заоби'лазан/з'аобилазан, оби'лазан/'обилазан, ѡроу'зводан/ ѡр'оузводан*.

Неки појединачни сродни примери не показују доследност у појави регресије. Такви су односи *енѡѡри'јѡрнї : 'ексѡѡријѡрнї; хомо'ниман, сино'ниман : 'анонѡман/ ано'ниман*. Уп. и ликове исте творбене форме, донесене у две одреднице – *ху'морнї* (односни придев) : *х'умѡран/ху'мѡран*.

Прогресија МА уочава се у примерима којима се не могу јасно одредити. Код једносложних основа до пред суфикс МА прогредира код изведеница *лѡ'дан, злѡ'шан, квѡ'сан, мѡ'сѡан*, дублетно код *сѡ'ш'дан/сѡ'[ш']дан* и код само једног примера с краткоћом: *к'ожнї/ко'жнї*. Именице променљиве прозодије (као *вр'ѡш, ш'ор-*) дају више дублетних придева с прогредираним МА: *во'знї², вра'шнї², зу'бнї⁽²⁾, кр'внї², ли'снї², ре'гнї² – во'знї², ш'орнї²*, од којих су први и с краћењем ПОС.

2.1.252.6. Другачију прогресију, која обухвата слог пред ПОС: *'аа-ан ~ а'а-ан*, показују примери *ва'здѡшан, вре'лѡшнї, ма'слачнї, мноѡѡуѡанѡнї, о'брѡшан, о'гјавнї, о'гличан, о'шѡѡрѡмнї, ѡ'годан, ѡ'ре'врашнї, ѡ'ре'љубнї, ѡ'ри'сѡлан, ра'онї, са'знѡнї, у'божан, у'казнї, у'скличнї, чво'рѡшнї, че'швѡрнї – де'лашан/г'елашан, де'сѡшнї/г'есѡшнї, г'обѡвнї/до'бѡвнї, 'одлучан/'одлучан, 'окрѡжнї/'окрѡжнї, 'оѡречан/'оѡречан, 'оѡскрбнї/'оѡскрбнї, ѡ'ечѡлан/'ѡ'ечѡлан, ѡ'ѡрдан/'ѡ'ѡрдан, ѡ'одсвесѡшан/'ѡ'одсвесѡшан, ѡ'ри'нудан/'ѡ'ри'нудан, ѡ'збрдан/'ѡ'збрдан* и они с префиксалном дужином: *зѡ'ручан, нѡ'ѡрдан, нѡ'меран, нѡ'ѡадан, нѡ'сѡѡвнї/нѡ'сѡѡвнї, рѡ'сѡадан – зѡ'блудан/зѡ'блудан, зѡ'шѡшѡшнї/зѡ'шѡшѡшнї, нѡ'асладнї/нѡ'асладнї*. Они су у опреци с непрогредираним примерима као *'исѡлашнї, ѡ'одѡраднї, ѡ'ожудан, ѡ'ошредан, ѡ'охошан, ѡ'ре'ѡраднї, ѡ'ре'ѡшѡлашнї, ѡ'ре'ивреднї, ѡ'росвѡшнї, ушѡшан – зѡ'ѡаднї², зѡ'ѡразан², нѡ'ѡраднї², рѡ'свѡшнї², рѡ'сѡравнї²* итд. итд.

ПЛ једне групе речи, вишесложних девербала, не може се довести у везу с њиховом мотивном прозодијом. Избор који нудимо – *г'оѡлѡдан, г'одѡшнї/до'гашнї, г'одѡрнї/до'дирнї, г'омѡшан, г'охвѡшан, зѡ'маман/зѡ'амѡман, зѡ'мошнї, за'ѡшѡвнї, зѡ'служан, за'чешнї/зѡ'чешнї, 'исѡраван, и'сѡрѡан, к'орѡсѡшан/ко'рисѡшан, на'греднї/нѡ'греднї, нѡ'следан, нѡ'сѡуѡнї, н'еодлѡжан, н'еѡѡѡшан, 'одвѡжан, 'одврашан/'одврашан, 'одмѡран/'одмѡран, 'окрѡшан, 'оѡѡјан/'оѡѡјан, 'осѡшан, 'ошѡѡран, 'ошрѡван, ѡ'одѡшан, ѡ'дмѡшнї/'ѡ'дмѡшнї, ѡ'одудѡран, ѡ'окѡран, ѡ'окрѡшан, ѡ'омѡман, ѡ'онѡзан, ѡ'ослѡшан/'ѡ'ослѡшан, ѡ'ошврдан, ѡ'ѡѡрошан, ѡ'оучан, ѡ'о'чешнї, ѡ'ре'ѡледан, ѡ'ре'носан, ѡ'ре'шежан, ѡ'ре'шходан/'ѡ'ре'шходан, ѡ'ре'ивлѡчан, ѡ'ре'ѡјашан, ѡ'ре'имѡшан/'ѡ'ре'имѡшан, ѡ'ре'ѡѡведнї/'ѡ'ре'ѡѡведнї, ѡ'ре'свѡјнї/'ѡ'ре'свѡјнї, ѡ'ре'шезнї, ѡ'ркѡсан/'ѡ'ркѡсан, ѡ'рѡ'дѡјан, ѡ'рѡ'дѡран/'ѡ'рѡ'дѡран, ѡ'рѡ'ѡѡзвѡлан/'ѡ'рѡ'ѡѡзвѡлан, рѡ'зводнї, рѡ'звѡјнї, рѡ'зоран, рѡ'склоѡан, рѡ'сѡусѡшан, рѡ'судан, рѡ'схладнї/ра'схладнї, рѡ'ководнї/руко'воднї, уѡ'одан, у'дѡрнї, 'узвичнї, у'зврашан/'у'зврашан, у'молан/'у'мѡлан, у'ѡлѡван, у'ѡушан/'у'ѡушан, у'редан – показује да ти ликови, осим што не одговарају мотивном глаголу, често не одговарају ни именици са -ѡ или -а (узвѡк : 'узвичнї, г'одѡр : до'дирнї²), мада од ње и не морају бити изведени, већ често успостављају сопствене ПЛ, и то на готово све начине комбинујући односе МА и дужина (обично) двају основинских слогова: *а'а-, ѡ'а-, а'ѡ-*,*

āā-, *'aa-*, *'aā-*, *'āa-* (углавном је то нека од оних комбинација које владају и код двосложних девербала на *-Ø*); једино се не јавља лик *'āā-*.

Недоследности међу односима МА и дужина које се могу уочити код појединачних сродних примера, за разлику од односа дужина, има нешто мање. То су: *н'евидан*, *ѵр'овидан* : *и'звиднѵ*, *ѵри'видан*²; *с'усѵѵжан* : *ѵо'сѵѵжан*; *услужан* : *зā'служан*; *оби'лазан* / *'обилазан*, *заоби'лазан* / *з'аобилазан* : *дō'лазнѵ* / *дo'лазнѵ* (с тим МА и *за-*, *ѵо-*, *ѵре-*, *ѵри-*, *ѵро-*, *раз-*, *си-*, *у-*, *уз-*); *сѵ'ознāјнѵ* : *са'знāјнѵ*; *умōран* : *'одмōран* / *o'гмōран*; *ѵо'влачнѵ* : *ѵр'ивлāчан*; *ѵрѵ'сѵōјан* : немотивисано *г'осѵōјан* / *дo'сѵōјан*; *у'казнѵ* (~ *у'каз* / *укāз*) : *'усѵāван* / *у'сѵāван* (~ *'усѵāв* / *у'сѵāв*).

2.1.252.7. Упоредивањем односа МА и дужина речи изведених од једносложних основа (именица) добија се слика представљена у табели (знаком × бележимо бројем слогова блокирану позицију).

Табела 20. Односи мотивних и твореничких ПЛ једносложних основа са -ан

	<i>ǎ'-</i>	<i>ā'-</i>	<i>'ǎ-</i>	<i>'ā-</i>
Мотивни лик	<i>ме'ђнѵ</i>	<i>ѵā'ман</i>	<i>к'ишан</i>	<i>бр'āчнѵ</i>
Лик с регресијом МА	×	×	<i>р'осан</i>	<i>д'ēдан</i>
Лик с прогресијом МА	<i>ко'жнѵ</i> ²	<i>лā'дан</i>	×	×
Лик с дужењем ПОС	×	Ø	×	<i>в'ршнѵ</i>
Лик с краћењем ПОС	<i>но'ѵнѵ</i> ²	×	<i>л'асан</i>	×
Лик с прогресијом МА и дужењем ПОС	×	<i>(смē'шан)</i>	×	×
Лик с регресијом МА и краћењем ПОС	×	×	<i>в'рсѵан</i>	×
Лик с регресијом МА и дужењем ПОС	×	×	×	<i>н'ēжан</i> ²
Лик с прогресијом МА и краћењем ПОС	<i>ре'гнѵ</i> ²	×	×	×

Без улажења у разматрање који морфопрозоидски типови тeжe којој алтернацији, мада је уочљиво да су овде заступљене речи из покретне дуге парадигме типа *ѵр'āд* или непокретне типа *нō'ѵа*, ови подаци су довољни за закључак да ликови мотиватора готово свих твореница имају све четири комбинације МА и дужине. Једино нисмо нашли пример – то смо обележили нултим знаком – заосновинског МА пред којим се дужи слог. Парентетични пример *смē'шан* ~ *смēх* / *см'ех* (с њим иду и *ѵрā'шан*, *сѵрā'шан*) формално може припадати наведеном типу, мада су мотивне именице с краткоћом новије у односу на Вукову прозоидију. Уп. подударност твореничког и мотивног дублетизма у *сл'ушнѵ* / *сл'ушнѵ*. У класи с прогресијом МА и дужењем ПОС могао би бити и пример *њē'жан* (Чед).

Односи између ПЛ мотиватора и твореница не одговарају описанима у следећим примерима. Према мотивним краткоћама, варијантним или стабилним, налазимо само (а) дуго *а'зōѵнѵ*, *ѵро'мāдан*, *ра'кēѵнѵ*, *ре'клāмнѵ*, (б) кратко *ане'гдоѵнѵ*, *ѵери'однѵ* – *ди'вачнѵ*, *доло'миѵнѵ*, *ебо'ниѵнѵ*, *ѵла'неѵнѵ*, *ѵромискуѵ'ѵеѵан*, *сумѵороводо'ничан*, *у'љичнѵ*, *фо'лклорнѵ*, *хеморо'идан*, *ѵѵјаново'доничан* / *ѵѵјановодо'ничан*⁴⁸⁶ –

⁴⁸⁶ Наспрам трију наведених придева од назива хемијских елемената имамо само дуго *водо'нѵчнѵ*, *хлороводо'нѵчнѵ*.

бродоіра'гулишнї. Према мотивном дублетизму МА смештеног око иницијалног слога налазимо изостанак дешњег МА (а'-): *д'ефицијан, сї'окѡјан, їр'енимичан, 'околїшнї/око'лїшнї*. Мотиватори придева *и'нїїман* и *наизме'ничан* имају и МА за слог ближе почетку речи, придева *н'асуїроїан* и *ї'оїибѣлан* – за два слога ближе крају речи. Недоследно је и *др'аїосїан ~ др'аїосї/др'аїосї*.

У двама изведеницама, *куїоїрдѡјнї* и *елекїроїрївреднї*, дата је непочетна реализација силазног акцента.

Посматрајући узгред флективне одлике изведеница са -ан, коју смо у опису свесно занемарили (в. фн. 474), увиђамо да једино варијанта *б'олан*² носи алтернативни лик у деклинацији (*бѡ'на*, уп. *б'ѡлан*² ~ *б'ѡлна*). Једини примери за дужину пред заосновинским МА у одређеном виду јесу *вр'аїшнї*², *ћѡ'шнї ~ вр'аїша, ћѡ'ше*. Може се рећи да се тај вуковски морфопрозодијски тип затро, с обзиром на то да су придеви из групе *бр'чнї* (Даничић 1925: 217) сви прешли или у образац *бр'чнї* или у *кр'внї*. И Вуково *вр'аїшнї* (~ *вр'аї*) у РСЈ је према *вр'аїша*.

На крају, не може се изоставити податак да код изведеница на -ан налазимо несразмерно велики број хомонима и њима блиских парова (као онима видски опонираним, попут *їласан : їласни*). Једни су настали синкретички, од различитих основа, а неки су од исте основе, с различитим значењем. Хомофони су (а) *б'брнї : б'брнї, др'їдан : др'їднї, в'одан : в'однї, ї'азан : ї'азнї, їра'нїшнї : їра'нїшнї, ј'ужан : ј'ужнї, к'рснї : к'рснї, м'едан : м'едан, ї'арнї : ї'арнї, р'одан : р'однї, р'ушан : р'ушан, св'одан : св'однї, сїр'ѡјан : сїр'ѡјнї*, а хетерофони (ѡ) *їл'асан : їл'аснї*⁴⁸⁷, *д'їжнї : д'їжан, кв'асан : кв'асан, кл'аснї : кл'асан, л'ичан : л'ичнї, м'еснї : м'еснї, ї'ожарнї : *ї'ожарнї, їр'ашнї : їр'ашан, їснї : їснї* – уз примере са сложенијим, дублетизмом изазваним прозодијским односима, као *вр'аїшнї/вр'аїшнї : вр'аїшнї/вра'їшнї, ж'уїан : ж'уїнї/ж'уїнї, л'їснї : л'їснї/ли'снї, р'їднї : р'їднї/р'їднї, ху'морнї : ху'моран/ху'моран*.

2.1.252.8. Префиксално-суфиксалне творенице могу се према МА поделити у пет главних група:

(1) (а)а'-(а)а-ан

(2) (а)а'-(а)а-ан

(3) 'а(а)-(а)а-ан

(4) 'а(а)- (а)а-ан

(5) ликови с унутаросновинским МА

(1) (а)а'-(а)а-ан – *бе'ждредан, бе'жичнї, бе'збожан, бе'збрижан, бе'звезан, бе'зводан, бе'зїласан, бе'зїрешан, бе'здеїан, бе'здимнї, бе'здрван, бе'здушан, бе'злисїан, бе'зличан, бе'злодан, бе'зљудан, бе'змесечан, бе'змилосїан, бе'зножан, бе'зносан, бе'зочан, безу'вешан, безу'вјеїан, бе'свесїан, бе'сквасан, бе'скишан, бе'скласан, бе'скречан, бе'скућан, бе'смрїан, бе'сїлаїан, бе'сїлодан, бе'сїоїрредан, бе'сїуїан, бе'схлебан, бе'сцветан, бе'шћуїан, бе'шчасїан, ва'нкласнї, до'раїнї, до'ручнї, до'синоћнї, до'ушнї, за'траничнї, за'тробнї, за'кулиснї, за'уман, за'ушнї, изва'нредан, и'зврсїан, мећу'класнї, мећу'коснї, на'дводнї, на'дїробнї, на'дземнї, на'їрснї, їо'водан, їо'вршнї, їо'траничнї, їо'дбладнї, їо'двличнї, їо'дводан, їо'дїушнї, їо'дземнї, їо'дножан, їо'дочнї, їо'дружнї, їо'раїшнї, їосле'раїшнї, їо'смршнї, їо'сїуїан, їо'шкожнї, їо'ћудан, їре'драїшнї, їре'дсмршан, їреко'тробнї, їри'брежан, їри'вршан, їри'їрснї, їри'ручнї, їри'себан/їри'себан, їри'сїрасїан, їро'зайаднї, су'ждредна, су'їрасна, су'чеонї, у'вршан, у'срдан – за'душан, за'куїан, за'себан, на'реднї, на'силан, уз'а'сїоїан – до'слѡван/дѡ'слован, на'дмоћан/на'дмоћан, на'греїнї (на'греїнї), на'їрасан (на'їрасан), на'сушан/на'сушан, їо'себан/їѡ'себан*

⁴⁸⁷ Уп. и варијанту *їла'снї* само у изр. „гласнѣ жїце“.

(2) (a)a'(a)ā-ан – бе'залкохōлан, бе'збōјан, бе'збōлан, бе'збрāчан, бе'звєран, бе'звучан, бе'змєран, бе'змирїсан, бе'зоблāчан, бе'зрāчан, бе'скрōван, бе'снєжан, бе'сїблан, бе'срāман, бе'сфōрман, бе'сцїљан, бе'шāвнї, бе'шўман, ва'нсазнāјнї, ва'нсшечāјнї, до'їојāснї, за'вешāран, на'гзвучнї, їри'гвōран, сучєлнї, у'сїўшан

(3) 'a(a)-(a)ā-ан – бе'езваздўшан, бе'езизлєдан, бе'езизражāјан, бе'езизрāзан, бе'езизузєшан, бе'езначāјан, бе'езобзїран, бе'езолōван, бе'езосећāјан, бе'езукўсан, бе'езуслōван, бе'есадржāјан, бе'ескаракшєран, бе'есїерсїекшїван, бе'есшємєлан, ва'ндрāчан, з'аоколїшан, м'ећуфāзнї, н'езаборāван, н'еизбрōјан, н'еизмєран, н'еизосшāван, ї'овōлан, ї'омōдан, ї'ошїалўбнї, їр'екобрōјан, їр'екорєдан, їр'ешїороћāјнї, їр'иобāлнї, їр'ошїивїожārнї, їр'ошїивїрāвнї, їр'ошїуслōван

(4) 'a(a)-(a)ā-ан – бе'езушєшан, г'оживошан, г'ошїрейороднї, н'ашїоредан, н'ашїкласнї, ї'обочан, їр'ешїкишнї, їр'ешїушнї, їр'ошїиврāшнї, с'аобразан, сшї'еона, с'умацна, у'месшан

(5) мотивни ПЛ – безо'бразан, безу'зрочан, беско'ншакшнї, беско'нфликшнї, бесшїорочан, доје'зичнї, изнашїро'сечан, їредже'шївенї, їреду'нфаркшнї, їрейо'шїошнї, їрешїо'шїошнї, їрїра'ничнї – безā'зоран, безврє'дношан, безнā'челан, безрā'зложен, бесā'весшан, бесшї'о'лєшан, бесшїрє'гмєшан, бесшїрї'меран, нагнā'раван, незā'видан, незā'сїшан, їрїнā'гдлєжан – безшї'знїман, безре'зєрвнї, мећуре'бārнї, мећуће'лїчнї, надрр'жāвнї, їрошїиву'сшāван – ваннā'сшāвнї/ваннā'сшавнї – дошї'о'днєвнї/дошї'о'днєвнї

Дублети су:

(1-2) бе'звōлан/бе'звольан, бе'змєсан/бе'змєсан, бе'зўман/бе'зуман, бе'скрїлан/бе'скрилан

(1-3) бе'знāдан/бе'знадан, ї'обōжан/ї'обожан, їри'земан/їр'изєман, їр'озрāчан/їр'озрачан

(1-4) бе'живошан/бе'живошан, бе'ескорисшан/бе'ескорисшан, бе'есшїомоћан/бе'есшїомоћан, ва'нмашєричнї/ва'нмашєричнї, ва'нредан/ва'нредан, мећу'меснї/м'ећумеснї, м'ећурашнї/мећу'рашнї, м'ећусобнї/мећу'собнї, н'изводнї/ни'зводнї, 'осион/о'сион, сшї'оредан/сшї'оредан, уздрєжан/уздрєжан, узводнї/узводнї

(1-5) бе'скамашнї/беска'машнї – бе'сшїреграсудан/бесшїрегрā'судан – донє'гāвнї/донє'гāвнї

(2-3) бе'збрōјан/бе'збрōјан, бе'ескрāјан/бе'ескрāјан, бе'ескрєван/бе'ескрєван, бе'есшїошїовōран/бе'есшїошїовōран, бе'есшїрāван/бе'шїрāван, бе'есшїшїдан/бе'сшїшїдан, м'ећузўбнї/мећу'зўбнї, їр'екомєран/їр'екомєран

(3-5) бе'езоблїчан/безо'блїчан, бе'есшїошїєдан/бесшїо'шїєдан, н'ешїресушан/нешїре'сушан

(4-5) безшїра'ничан/бешїрāничан, безшїз'лазан/бешїзлазан, бе'езушїешан/безу'сшїешан, бе'ескомшїромисан/бескомшїро'мисан, бе'есконачан/беско'начан, бе'есшїоврāшан/бесшїо'врашан, бе'есшїелєсан/бесшїе'лєсан, г'оренєсанснї/горенє'санснї, н'агдубдрєжнї/нагду'бдрєжнї, нешїзбєжан/н'еизбєжан – безшї'гєјан/бешїзгєјан

Пример мећу'вїличнї (мећу'вїличнї) дат је и са унутрашњом силазном прозодемом.

ПОС са сонантом у одступу редовно се дуже, осим код примера са -мн- (на -земнї): бе'залкохōлан, бе'езолōван, бе'шāвнї, дошї'о'днєвнї/дошї'о'днєвнї, надрр'жāвнї, н'езаборāван, їр'иобāлнї и сл., а они без сонанта махом имају кратак слог: бе'злїсшан, бе'свесшан, їрї'дрєжан; бе'змєсечан, али ван'дрāчан, до'їојāсан (у шї'ошїалўбнї је од шї'ошїалўблє).

Код девербала, налик оним с простом суфиксацијом, без обзира на присуство сонанта, ПОС се дужи: бе'есшїошїєдан², бе'есшїрєкшїдан², бе'есшїрєкшїоран². Но, пример бе'есшїрїзōран/бесшїрї'зоран ~ шїрї'зор, који не може бити девербал, такође има овај лик, па можемо закључити да се ПЛ у тим случајевима, као и у деноминалу шї'обōжан², трансформише.

Примери *за'гробнї, на'гробнї, на'їрснї* јављају се, мислимо, и с префиксалном дужином.

Појава иницијалног МА у примерима као *н'изводнї/ни'зводнї, 'узбрежан/у'збрежан, 'узводнї/у'зводнї*, када се они упореде са доследним *бе'зводан, на'дводнї, њо'водан, њо'дводан, њри'дбрежан*, сугерише могућност да се ради о суфиксацији синтагме *н'из воду, 'уз брѣї*, будући да се ради о специфичним врстама предлога (који иду с акузативом) и именица (покретне акценатске парадигме).

Не могу се сасвим разумети односи *с'аобразан : безо'бразан; ва'нсазнїјнї : бе'значїјан; бе'сїушан, њр'еїшїушнї : у'сїушан*. У *бе'залкохѡлан ~ а'лкохол/алкохол* очекивали бисмо и *бе'за'лкохѡлнї; у њро'зїѡднї ~ з'їѡд/з'їѡд* и *ѡро'зїѡднї*.

Речи с неслоговним суфиксом *с-*, који махом означавају бременита (женска) бића, носе искључиво МА пред ПОС, кратким у речима *ждр'една, зг'еїна, зг'ушан, с'їаїња, ск'озна, ск'оїна, см'ацна, смл'ечан, сїр'асна, ср'одан* – и дугим само у *здв'ѡјан, ?сї'ѡран*.

2.1.252.9. Сложено-суфиксалне творенице са суфиксом *-ан* махом узимају неки од ових четирију ПЛ, наведених по фреквентности.

(1) *(а)а'ђ-ан*

(2) *(а)а'ѧ-ан*

(3) *'а(а)ѧ-ан*

(4) *'а(а)ђ-ан*

(5) ликови с унутаросновинским МА

То су, како се види у групама (1)–(4), комбинације двају МА (на творбеном шаву, међу основама, и на иницијалном месту) и двеју дужина ПОС.

(1) *(а)а'ђ-ан* – *ѡкро'носан, [ѡ]ло'кожан⁴⁸⁸, бело'їушан, бесо'мучан, ѡлаїо'душан, ѡлаїо'родан, ѡїо'носан, ѡїо'родан, ѡрако'ломан, ѡрзо'меїан, ѡрзо'їлеїан, ѡрзо'родан, ѡрзо'сїасан, ѡуро'носан, веле'леїан, велико'душан, вино'родан, високо'родан, више'врсїан, више'їласан, више'значан, више'каїан, више'країан, више'меїнї, више'роднѧ, више'сложан, више'сїраїан, власїо'ручан, водо'земнї, водо'носан, їоло'тузан, їоло'мразан, їорњо'виличнї, їоро'ломан, їоро'сїасан, їрадо'ѡїан, їрадо'носан, їромо'ѡїан, їромо'їласан, їромо'носан, їусїо'їриван, їусїо'лисїан, далеко'видан, далеко'меїнї, дванаесїо'сложнї, дво'ѡчан, дво'ѡразднї, дво'власїан, дво'врсїан, дво'їласан, дво'їодан, дво'ѡман, дво'жичан, дво'значан, дво'каїан, дво'країан, дво'леїан, дво'лисїан, дво'личан, дво'месечан, дво'нишан, дво'ножан, дво'ноћнї, дво'оснї, дво'їољнї, дво'редан, дво'резан, дво'родан, дво'ручнї, дво'седнї, дво'сложан, дво'собан, дво'сїраїан, дво'сїазан, дво'сїѡїан, дво'сїѡѡѡчан, дво'їакићнї, дво'уснї, дво'ушан, ѡбело'кожан, ѡбело'лисїан, ѡвешо'сложан, ѡѡро'душан, ѡѡро'слушан, ѡѡро'срећан, ѡѡро'ћудан, ѡмо'родан, ѡро'їѡчан, ѡруїо'редан, ѡруїо'вечан, ѡруїо'леїан, ѡруїо'меїнї, ѡруїо'рочан, ѡруше'їѡѡчан, ѡѡѡ'кречан, ѡѡло'ѡїан, ѡѡво'лазан, ѡѡвоїо'носан, ѡѡро'родан, ѡѡїо'родан, ѡѡлаш'носан, ѡѡїласан, ѡѡслушан, ѡѡсрећан, ѡѡћудан, ѡѡ'морфан, ѡно'родан, ѡсїо'врсїан, ѡсїо'ѡѡѡчан, ѡсїо'кран, ѡсїо'родан, ѡсїо'сїран, ѡѡно'родан, ѡѡно'ѡродан, ѡѡно'врсїан, ѡѡно'їодан, ѡѡно'ѡман, ѡѡно'жичан, ѡѡно'значан, ѡѡно'каїан, ѡѡно'країан, ѡѡно'личан, ѡѡно'месечнї, ѡѡно'меїан, ѡѡно'ножан, ѡѡно'ѡбразан, ѡѡно'редан, ѡѡно'родан, ѡѡно'сложан, ѡѡно'собан, ѡѡно'сїраїан, ѡѡѡѡ'носан, ѡѡѡѡ'носан, ѡѡѡѡ'вечан, ѡѡѡѡ'лочан, ѡѡѡѡ'носан, ѡѡѡѡ'дннї, ѡѡѡѡ'душан, ѡѡѡѡ'леїан, ѡѡѡѡ'људан, ѡѡѡѡ'цвешан, ѡѡѡѡ'носан, ѡѡѡѡ'усїан, ѡѡѡѡ'душан, ѡѡѡѡ'ѡбразан, ѡѡѡѡ'їушан, ѡѡѡѡ'усїан, ѡѡѡѡ'ѡѡѡчан, ѡѡѡѡ'вечан, ѡѡѡѡ'врсїан, ѡѡѡѡ'їласан, ѡѡѡѡ'значан, ѡѡѡѡ'країан, ѡѡѡѡ'лисїан, ѡѡѡѡ'људан, ѡѡѡѡ'сложан,*

⁴⁸⁸ Грешком штампано „лѡкожан“.

мноїо'сіраїан, мноїо'сіручан, нафїо'носан, осмо'сашнї, осмо'уїаонї, йешо'уїаонї, йлодо'носан, йлодо'родан, йобедо'носан, йрво'бийнї, йрво'класан, йрво'роднї, йростїо'душан, йростїо'лайан, йуно'значан, йуно'лейан, равно'душан, равно'бразан, равно'родан, разно'врсїан, разно'їласан, разно'личан, разно'родан, само'бийан, само'власїан, само'живан, само'родан, свако'врсїан, све'срдан, своје'врсїан, сегмо'бојан, сегмо'месечнї, сиро'їуснї, сиїно'лисїан, слабо'видан, слабо'душан, слабо'сірасїан, слаїко'воднї, слейо'очнї, смрїо'носан, сїасо'носан, середњо'рочан, сїо'країан, сїра'нїуїан, суво'мразан, судбо'носан, шамно'їуїан, шанко'їласан, шанко'їуїан, шро'жичан, шро'країан, шро'лейнї, шро'лисїан, шро'месечан, шро'ножан, шро'їалачнї, шро'сложан, шро'собан, шро'сіраїан, шуйо'куїнї, шучо'носан, уїєно'носан, уїєо'носан, уїєо'носан, цвейо'носан, цело'куїан, цело'ноїан, цинко'носан, црво'шочан, часїо'хлейан, чедо'моран, чейворо'врсїан, чейворо'їласнї, чейворо'каїан, чейворо'країан, чейворо'куїан, чейворо'лиснї, чейворо'месечнї, чейворо'ножан, чейворо'їрежан, чейворо'редан, чейворо'ручан, чейворо'сложан, чейворо'собан, чейворо'сіраїан, чейворо'сїазнї, чейворо'шакїнї, чейворо'уїаонї, чейворо'цеван, човеко'љубан, шешїо'їласан, шешїоро'їрежан, шешїо'сложан, шешїо'собан, шешїо'сіраїан, шешїо'уїаонї, широко'їрудан, широко'лисїан, широко'носан, широко'їрачан, шїешо'носан

(2) (а)а'а-ан – више'шїомнї, више'фазнї, двадесейо'днєвнї, дво'базан, дво'бојан, дво'брїдан, дво'вїдан, дво'дєлан, дво'днєвнї, дво'ешїажнї, дво'жїлан, дво'клийнї, дво'колосєчнї, дво'крїлан, дво'крїжнї, дво'лїчан, дво'їєран, дво'їблан, дво'їрєжан, дво'рїднї, дво'сїшнї, дво'слїжан, дво'смєран, дво'шїомнї, дво'шїрїчан, дво'фазнї, дво'цєван, деведесейо'днєвнї, девейо'днєвнї, десейо'днєвнї, десно'крїлнї, дуїоме'шїрїажнї, злаїо'їєрнї, исїо'крван, једнако'мєран, једно'звїчан, једно'крвнї, једно'їєран, једно'їблан, једно'їрєжан, једно'цєван, країко'валнї, криво'клєїан, лево'крїлнї, меко'шїрїаван, месо'ждєран, мноїо'їєран, йешїнаесїо'днєвнї, равно'звїчан, само'шївїран, свейо'їрдан, седамдесейо'днєвнї, сегмо'дєлан, сегмо'днєвнї, шїврдо'кїран, шїойло'крван, шїро'базан, шїро'бојан, шїро'бојан, шїро'брїзднї, шїро'брїдан, шїро'дєлан, шїро'крїлан, шїро'їблан, шїро'фазан, ускоме'шїрїажнї, уснено'зїбнї, хїшїро'їман, цело'дрїжан, цело'днєван, црно'їєран, црно'їблнї, чейворо'бојан, чейворо'брїзднї, чейворо'дєлан, чейворо'днєвнї, чейворо'жїлнї, чейворо'крїлан, чейворо'їрїжнї, чейворо'сїшнї, шесїнаесїо'днєвнї, шешїо'бојан, шешїо'днєвнї, шешїо'їєран

(3) 'а(а)а-ан – б'ајослїван, б'аснослїван, бл'аїошївїран, б'рзойлїван, ?в'исокоїаан, в'ишєкрїлан, в'одойлїван, їр'аїанскоїрїавнї, д'елойшївїран, д'обровїлан, др'аїовїлан, др'жавойрїавнї, дуїовїлнї, ж'ивойїсан, з'аконодїван, з'акономєран, з'аконошївїран, зл'овїлан, 'исїобїжан, ј'авнойрїавнї, ј'еднакоїрїаван, ј'еднобазан, ?ј'едношїаван, ј'еднофазнї, к'ишомєран, к'осїобїлан, к'рвошївїран, л'исїоїадан, м'еїуфазнї, м'еничноїрїавнї, м'еродїван, н'арєдбодївнї, їл'одойшївїран, ї'олукрван, їр'авокїїан, ї'уновїжан, ї'унойрїаван, р'авномєран, р'авнойрїаван, р'азносмєран, р'ашїобїран, с'амосвїжан, с'амосїалан, св'еобухвїїан, сл'адокрван, сл'оїошївїран, сї'аромїдан, ?сї'аросїаван, сувоїаан, ш'оїлошївїран, шїр'озвїчан, 'умобїлан, 'умошївїран, ч'исїокрван, ч'удойшївїран, 'усїавойшївїрнї²

(4) 'а(а)а-ан – в'одокрснї, д'еловоднї, д'есейлєїнї, д'имоводнї, н'єболман, н'искоїоднї, ї'ословоднї

(5) с дугим ПОС: белоне'дєлнї, високоїшїрїажан, їромойу'цаїшїєлан, їромойу'цаїшїєлан, двомо'шївїран, двоне'дєлнї, країкоме'шїрїажнї, малолїшїрїажнї, малолїшїрїажнї – и с кратким ПОС: брзойо'шїєзнї, вишекомїоне'нїшан, вишейо'шїєзнї, вишешїо'лєїнї, водойро'їусїан, далекої'сїочнї, дванаесїоїа'лачнї, двовалє'нїшан/двова'лєнїшан, двокре'вейнї, двоїо'сїоїнї, девейоме'сечнї, десейме'сечнї, десейоме'сечнї, добронї'меран, злоїо'їлєдан, исїоїє'зичан, исїосїра'ничан, једновалє'нїшан/једнова'лєнїшан, їолимо'рфан, їравоу'їаон, їросїола'шїичан,

їросїоср'гачан, їрошлоне'гельнї, разносїра'ничан, седамїо'сїоїнї, славодо'биїан, усненоно'снї, чисїоср'гачан, шесїо'ме'сечнї.

Дублети су:

(1–2) блаїо'звўчан/блаїо'звучан, боїо'хулан/боїо'хўлан, веле'ўман/веле'уман, високо'уман/високо'ўман, їлаво'бїлан/їлаво'болан, далеко'сежан/далеко'сїжан, дво'брїчан/дво'брачан, дво'вїран/дво'веран, једно'вїран/једно'веран, крайко'уман/крайко'ўман, криво'уман/криво'ўман, лако'уман/лако'уман, їлиїко'уман/їлиїко'ўман, їуно'уман/їуно'уман, разно'звўчан/разно'звучан, сиїно'уман/сиїно'уман, слабо'уман/слабо'ўман, шанко'уман/шанко'уман, шїро'гнївнї/шїро'гнївнї, шїро'сїшан/шїро'сїшан, шїуїо'уман/шїуїо'уман

(1–3) брзо'ходан/б'рзохїдан, в'еролїман/веро'ломан, вр'аїолїман/враїо'ломан, зл'окїдан/зло'кобан, 'иновїран/инов'еран, ино'зeman/инозїман, к'иїолїван/киїо'лован, кр'ивовїран/криво'веран, л'аковїран/лако'веран, м'аловїран/мало'веран, мило'срдан/м'илосрдан, мноїо'куїшан/мноїо'куїшан, м'укоїшїан/муко'шїран, 'очевїдан/оче'видан, 'очиїлїдан/очи'їлїдан, їр'авовїран/їраво'веран, р'азновїран/разно'веран, р'азновїдан/разно'видан, р'одолїубан/родо'лїубан, снїо'їадан (сн'їоїадан), ср'едовїчан/средо'вечан

(1–4) в'елеможнї/веле'можнї, дано'ноћан/д'аноноћан, једно'їласан/ј'едноїласан, једно'душан/ј'еднодушан, м'есойуснї/месо'їуснї, ї'олуїласан/ї'олуїласан, ї'уномоћнї/ї'уно'моћнї, само'ходан/с'амоходан, св'емоћан/све'моћан, *своје'годан/св'ојегодан, своје'ручан/св'ојеручан, средо'земнї/ср'едоземнї, суво'земнї/су'воземнї, цели'сходан/ц'елисходан

(2–3) боїо'мїлан/б'оїомїлан, в'аїшїроїаснї/ваїшїро'їаснї, више'дїжан/в'ишїедїжан, више'гнївнї/в'ишїеднївнї, в'ишїесїшнї/вишїе'сїшнї, в'ишїеслїжан/вишїе'слїжан, в'одогїлнї/водо'гїлнї, вр'аїшїобїлан/враїшїо'бїлан, їр'удобїлан/їрудо'бїлан, до'броїшївїран/д'оброїшївїран, др'жавоїшївїран/др'жаво'їшївїран, дуїо'шїрїан (дуїо'шїрїан), жало'їдїжан/ж'алойдїжан, ж'ивоїшївїран/живо'їшївїран, ж'ивоїшїодїван/живоїшїо'дїван, з'имоїрїзан/зимо'їрїзан, 'исїшїосмїран/исїшїо'смїран, једно'дїжан/ј'еднодїжан, једно'гїлан/ј'едногїлан, једно'гнївнї/ј'едногнївнї, једно'крїлан/ј'еднокрїлан, ј'едномїран/једно'мїран, ј'еднослїжан/једно'слїжан, ј'едносмїран/једно'смїран, кр'аїшїкоїшїрїан (крайко'шїрїан), к'рвожїдан/крво'жїдан, л'ицемїран (лице'мїран), м'алобрїжан (мало'брїжан), м'алокрїван/мало'крїван, м'алошїрїан/мало'шїрїан, мало'уман/м'алоуман, м'илосвўчан/милос'вўчан, м'илокрїван/милос'крїван, м'ирошївїран (миро'шївїран), мн'оїобрїжан/мноїо'брїжан, мн'оїогнївнї/мноїо'гнївнї, мноїо'звўчан/мноїо'звўчан, м'онофїзан (моно'фїзан), м'рзовїлан/мрзо'вїлан, н'адобїдан (надо'бїдан), ошїшїро'уман/ошїшїро'уман, їеїшїо'гнївнї/їеїшїо'гнївнї, їр'авноснїжан/їравно'снїжан, їр'авоснїжан/їра[во]'снїжан⁴⁸⁹, їр'екомїран/їреко'мїран, ї'унокрїван/ї'уно'крїван, ї'уномасїшан/ї'уно'масїшан, ї'усїшїолїван/ї'усїшїолїван, р'азнодїжан/разно'дїжан, р'укоїшївїран/руко'шївїран, с'амовїлан/само'вїлан, свако'гнїван/св'акогнїван, св'ојевїлан/своје'вїлан, слободо'уман (сл'ободо'уман), с'ргодобїлан/срдо'бїлан, 'ускошїрїачан/уско'шїрїачан, хл'аднокрїван/хладно'крїван

(2–4) боїо'вїран/б'оїоверан

(3–4) б'рзовїзнї/б'рзовознї, сї'оровознї/сї'оровїзнї

(1–2–3–5) дв'оаїшїман (двоа'шїман), шїр'оаїшїман/шїроа'шїман; више'месечнї/вишїеме'сечнї, їеїшїо'ме'сечнї/їеїшїо'месечнї, шїро'кревїшїнї/шїрокре'вїшїнї, шїроне'гїлнї/шїро'негїлнї

Триплет је: дисїшїро'уман/дисїшїро'уман/б'исїшїро'уман (1–2–3).

ПЛ прве основе задржан је у једној од варијаната дублета с'авїшїодїван/сї'авїшїодїван.

⁴⁸⁹ Грешком штампано „правноснажан“ у другом члану дублета.

2.1.252.10. Реализацију мотивног МА на другој саставници у виду прозодеме силазног тона налазимо у примерима *дуіош'дл'аснї*; *кривичној'р'авнї*, *мај'еријалној'р'авнї* (и *међун'а'родној'р'авнї*), дублетно у *крајко'ш'аласнї*/*крајкош'дл'аснї*. Уп. и примере *куј'ој'рд'ајнї*, *елек'трој'р'ивреднї* од сложених именица. Чини се да разлог за такав поступак није исти код једносложних и вишесложних десних основа. Код оних типа *кривичној'р'авнї* (или хиперкоригованог *уснено'з'убнї*) различито придевско значење, односно, које и изворне говорнике збуњује при сегментирању речи (што се не дешава код крајних форми као *л'уво'н'ем*), обезбеђује им и прозодијски статус различит од онога који важи за остале, описне, типичне примере као *чеј'воро'ж'илнї*, у погледу сегментације неспорне. Код примера типа *крајкош'дл'аснї* ствар је у вишесложности друге основе. Но, осим у речима на *-ш'аласнї*, РСЈ избегава да такве примере доследно донесе, уп. *јор'њо'вил'ичнї*, *сед'мо'месечнї* и речи с чак тросложном основом: *дво'колос'ечнї*, *чеј'воро'у'аонї*.

У *ј'р'ив'ај'ној'р'авнї* дужина другог слога није очекивана (уп. *ј'еднакој'р'аван*; *д'есеј'лејнї*, па и *ј'едино'роднї*). У *и'коној'йснї*², *је'зикосл'овнї*², *у'с'ш'авој'в'орнї*² и афиксоидној твореници *ви'виј'а'ран* МА није регредирано до почетне позиције. Тако је и с горњим *с'а'в'еш'од'а'ван*².

Међун'а'родној'р'авнї задржава обе прозодеме.

У наведеним примерима могу се уочити следеће тенденције. Већину њих (60%) чине четворосложнице, а њих пак најчешће, уз суфикс, по две једносложне основе и спојни вокал. Код форми рубних по броју слогова формира се доминантно МА – шавно; код тросложница су само три речи са иницијалним МА: *зл'ов'д'лан*, *св'емо'ђан*², *ш'р'озв'учан*. Четворосложнице показују више колебања, мада и код њих преимућство односи шавно МА (1–2). Комбинација иницијалног МА и краткоће (тип 4) обухвата упадљиво мало твореница.

Однос ПЛ твореница и њихових мотиватора тешко је испитати јер четири главна ПЛ имају одлике колумналних. Но, питање дужине ПОС спада у она која се тичу и тих ликова, па ћемо га размотрити.

Највећи број речи са сонантом у одступу ПОС, који се, нагласимо, најчешће подударара с другом основом, носи дужину тог слога (мотивну или насталу алтернацијом). Једино примери *брако'ломан*, *водо'земнї*, *јоро'ломан*, *јус'ш'о'ј'риван*, *дво'доман*, *дво'ј'ољнї*, *једно'доман*, *мало'димнї*, *само'живан*, *сед'мо'дојан*, *чеј'воро'цеван* – *н'еболман* – *средо'земнї*/*ср'едоземнї*, *суво'земнї*/*с'увоземнї* нису продужени. Међу њима је највише оних са *-мн-*, пред којим се ПОС не дужи ни при простој суфиксацији.

Примери без сонанта у одступу ПОС већином су кратки, што укључује и оне са скраћеним ПОС, као *-вр'с'шан*, *-ј'ласан*, *-значан*, *-ку'шан*, *-личан*, *-ју'шан*, *-ручан*, *-с'ш'асан* (они већином, у одређеном или неодређеном виду, постоје и као самосталне речи). Ипак, творенице без сонанта доста чешће задржавају мотивну дужину: *ж'ивој'исан*, *ј'едноб'азан*, *ј'р'авоку'шан*, *ј'унов'а'жан*, *св'еобухв'ај'шан*, *ш'р'озв'учан* – *високој'и'р'ажан*, *више'ф'азнї*, *дво'б'азан*, *дво'бр'идан*, *дво'в'идан*, *дво'еј'а'жнї*, *дво'кл'ијнї*, *дво'колос'ечнї*, *дво'кр'ужнї*, *дво'л'учан*, *дво'ј'р'ежан*, *дво'р'аднї*, *дво'с'ај'нї*, *дво'ш'р'ачан*, *дво'ф'азнї*, *дуі'оме'ш'р'ажнї*, *једно'зв'учан*, *једно'ј'р'ежан*, *криво'кл'еј'шан*, *равно'зв'учан*, *св'еш'о'ј'р'дан*, *ш'ро'б'азан*, *ш'ро'бр'азнї*, *ш'ро'бр'идан*, *ш'ро'с'ај'шан*/*ш'ро'с'ај'шан*, *ш'ро'ф'азан*, *ускоме'ш'р'ажнї*, *уснено'з'убнї*, *чеј'воро'бр'азнї*, *чеј'воро'ј'ружнї*, *чеј'воро'с'ај'шнї* – *в'ај'ш'рој'аснї*/*вај'ш'рој'аснї*, *в'ишес'ај'шнї*/*више'с'ај'шнї*, *з'имој'р'обан*/*зимо'ј'р'обан*, *к'рвож'едан*/*крво'ж'едан*, *м'оноф'азан* (*моно'ф'азан*), *ј'равносн'а'жан*/*ј'равно'сн'а'жан*, *ј'равосн'а'жан*/*ј'ра[во]'сн'а'жан*, *ј'уном'ас'ш'ан*/*ј'уно'м'ас'ш'ан*. Дублетни су примери *блај'озв'учан*/*блај'озв'учан*, *далеко'сежан*/*далеко'с'ежан*, *дво'бр'ачан*/*дво'брачан*, *разно'зв'учан*/*разно'зв'учан* – *бр'зов'д'знї*/*бр'зовознї*, *бр'зоходан*/*бр'зоходан*, *зл'ок'обан*/*зло'кобан*, *крајко'ш'аласнї*/*крајкош'ал'аснї*, *милос'рдан*/*м'илос'рдан*, *мној'о'кушан*/*мн'ој'о'кушан*, *м'укој'р'иан*/*м'укој'р'иан*.

муко'шрїан, 'очевїдан/оче'видан, 'очи'лїдан/очи'лїдан, р'азновїдан/разно'видан, р'одолубан/родо'лубан, снеїо'їадан (сн'еїоїадан), сї'оровознї/сї'оровознї, ср'едовечан/средо'вечан. Недоследност у односима дужина ПОС двосложних десних основа видимо у дво'колосечнї : дво'месечнї и сл.

Девербали без сонанта чак и дуже ПОС (нпр. св'еобухвїшан), мада је ту, како смо видели у т. 2.1.252.6, реч о посебном лику неvezаном за мотиватор.

2.1.252.11. Предвидети МА на основу критеријума који смо применили (мотивно МА, дужина, покретност мотивне парадигме, постојање сонанта у одступу ПОС...) није било могуће. Чини се да је оно фиксно само локално, нпр. код свих речи на -носан, -душан, а да је иначе у слободној дистрибуцији или варијацији. Рекли бисмо чак и да се иницијално МА, које је, наравно, у тесној вези са ширењем крајње регресије код изведеница на -ан (као у х'онорїран), у савременом градском говору тежи уопштити⁴⁹⁰ или макар постати стилски неутрални члан тог дублета. Оно се појављује и у примерима који се не могу формално сматрати члановима овог творбеног модела, као што је м'рзовдљан/мрзо'вдљан : мрзо'воља.

Када се размотре прозодијски односи међу речима твореним од истих (десних) основа, добија се велики број недоследности. Неколико њих, као дво'фазнї : једнофазнї, може се објаснити преференцијама условљеним бројем слогова основе. Ипак, чини се да је остале, или бар њихову већину, потребно ускладити.

По МА, смештеном у иницијалној или шавној позицији, разликују се скупови више'ласан (їромо-, дво-, зло-, мноїо-, разно-, шїанко-, чешворо'ласнї, шешїо-) : једно'ласан/једно'ласан, њ'олу'ласан/їолу'ласан; сирео'їуснї : м'есео'їуснї/месо'їуснї; више'фазнї, дво'фазнї, шїро'фазан : једнофазнї : м'онофазан (моно'фазан); в'ододелнї/водо'делнї, једно'делан/једно'делан : дво'делан, седмо'делан, шїро'делан, чешворо'делан; дво'крїлан (десно-, лево-, шїро-, чешворо-) : једно'крїлан/једно'крїлан; дво'ноћнї, цело'ноћан : дано'ноћан/г'аноноћан; дво'слїжан : в'ишеслїжан/више'слїжан, једнослїжан/једно'слїжан; г'обровдљан, др'аїовдљан, зл'овдљан : м'рзовдљан/мрзо'вдљан, с'амовдљан/само'вдљан, св'ојевдљан/своје'вдљан; з'акономїран, једнако'мїран, к'ишомїран, р'авномїран : једномїран/једно'мїран; исїо'годан, мирно'годан : *своје'годан/своје'годан; њ'олукрван, сл'адокрван, ч'исїокрван : исїо'крван, једно'крвнї, шїоїло'крван : м'алокрван/мало'крван, м'илокрван/мило'крван, њ'унокрван/їуно'крван, хл'аднокрван/хладно'крван; р'азносмїран : исїосмїран/исїо'смїран, једносмїран/једно'смїран; само'швїран : бл'аїошвїран (дело-, законо-, крво-, їлодо-, слоїо-, шїоїло-, умо-, чудо-) : до'брїшвїран/г'оброшвїран (државо-, живо-, миро-, руко-); цело'брїжан : мн'оїобрїжан/мноїо'брїжан, м'алобрїжан (мало'брїжан); тако и немотивисано сї'аросїаван : царо'сїавнї.

Недоследно унатаросновинско МА имају двокре'вешнї : шїро'кревешнї/шїрокре'вешнї; дво'месечан (једно-, седмо-, шїро-, чешворо-) : девешїоме'сечнї, десешїоме'сечнї, шешїоме'сечнї : њешїоме'сечнї/їешїо'месечнї, више'месечнї/вишеме'сечнї; осмо'уїаонї, њешїо'уїаонї, чешворо'уїаонї, шешїо'уїаонї : їравоуїаон; шїро'їалачнї : дванаесїоїа'лачнї; с њима и афиксоидне творенице ацидо'фїлан : х'игрофїлан; дике'фїлан (и др.) : аушїоке'фїлан/аушїокефїлан.

2.1.252.12. Дужина је нестална код следећих основа: седмо'бојан : дво'бїжан, шїро'бїжан, чешворо'бїжан, шешїо'бїжан; дво'гнївнї, више-, двадесешїо-, деведесешїо-, девешїо-, десешїо-, једно-, мноїо-, њешїнаесїо-, њешїо-, свако-, седамдесешїо-, седмо-, цело-, чешворо-, шеснаесїо-, шешїо- : шїро'гнївнї/шїро'гнївнї; дво'їрїжан, једно'їрїжан : чешворо'їрїжан, шешїоро'їрїжан; дво'сїшнї, чешворо'сїшнї : осмо'сїшнї : шїро'сїшан/

⁴⁹⁰ Из лекторске праксе знамо да говорници с критикама реагују када спикери јавног сервиса фаворизују шавна МА као мало'лїшан, їраво'слївн[ї], їраво'сїдн[ї].

шро'сашан; дво'шрāчан : широко'шрачан; дво'цѣван, једно'цѣван : чешворо'цѣван; једно'звучан, равно'звучан : : блаіо'звучан/блаіо'звучан, разно'звучан/разно'звучан; шро'брāзднї, чешворо'брāзднї : дво'бразднї; хишро'уман : веле'уман/веле'уман (високо-, крашко-, криво-, лако-, йлишко-, йуно-, сишно-, слабо-, шанко-, шуйо-, хишро-); црно'йблнї : дво'йблнї. Нешто је другачији пример дуіошдлāsнї : крашко'шаласнї/крашкошдлāsнї. Дужина пред унутаронсовинским МА варира у вишейо'шезнї : брзоіо'шезнї.

И дужина и МА неједнаки су у примерима брако'ломан, іоро'ломан : в'еролбман/веро'ломан, вр'ашолбман/врашо'ломан; брзо'ходан/брзоходан : само'ходан/самоходан; водо'земнї : ино'земан/'инозѣман : средо'земнї/средоземнї, суво'земнї/сувоземнї; дво'вїдан : далеко'видан : р'азновїдан/разно'видан; дво'шрāчан : широко'шрачан : 'ускошрāчан/уско'шрāчан; једно'вѣран/једно'веран : доіо'вѣран/доіо'веран : дво'вѣран/дво'веран (ино-, криво-, лако-, мало-, йраво-, разно-); к'осіобблан, 'умобблан : вр'ашобблан/врашобблан, ір'удобблан/ірудобблан, с'рдобблан/срдобблан, ілаво'бблан/ілаво'бблан; л'исіоіадан : снеіо'їадан (сн'еіоіадан); йр'авокушан : шуйо'кушнї, чешворо'кушан : мноіо'кушан/мн'оіокушан; човеко'људан : р'одољудан/родо'људан; тако и код речи с унутаросновинским МА: белоне'гѣлнї, двоне'гѣлнї, йрошлоне'гѣлнї : шроне'гѣлнї/шро'негѣлнї; з'аконодāван, м'еродāван, н'аредбодāвнї : живошодāван/живошодāван : с'авешодāван/сā'вешодāван. Афиксоидна је група твореница зоо'морфан, мейа'морфан : 'изомбрфан : димо'рфан, йолимо'рфан, хешеромо'рфан.

Најзад, примери на -йравни колебају се на више начина и при томе стварају чак четири ПЛ, од којих је само први системски – ір'ашанскоірāвнї (државо-, јавно-, једнако-, менично-, йуно-, равно-) : др'жāвнїйрāвнї, йр'ивāшнїйрāвнї : међунā'роднїйрāвнї : кривичнїйрāвнї, мајеријалнїйрāвнї.

МА у твореницама йросіоср'гачан, чисіоср'гачан; самоу'йрāвнї; злоіо'лгдан; дванаесіоіа'лчнї не одговарају мотивним. Од речника је једино у ОР забележен реални изговор йросіоср'гачан/-ачан (чисіо-); самоу'йрāвнї⁽²⁾. Задржавање само неиницијалног МА десне основе која је прозодијски варијантна нашли смо у примерима вишейо'шезнї, далекои'сіочнї, йросіола'шичан, усненоно'снї.

Суфикс -ан додат на основу са завршетком -нї обрађујемо под суфиксом -ншан.

2.1.253. Суфикс -шан

Девербални придеви ј'ешан²; и'зјешан², ра'дишан, у'мешан фиксирају МА пред ПОС, који се у ра'дишан крати. Ипак, у 'изјешан², н'есіāшан имамо иницијално МА, а у потоњем примеру и дужење ПОС, ако није од контракције не сшāја-ши (н'есіāшан је Вуков облик, дат и на ХЈП; у ОР дублетно). Дуго је и ј'ешан², али та је дужина још ређа у другим речницима (Вук, Мат, ХЈП, Јах дају кратко), па се може помишљати да није настала под утицајем форми на -јшан или сличног вр'емешан.

2.1.254. Суфикс -(ј)ушан

Већина придева са суфиксом -(ј)ушан има дуг први суфиксални слог, а МА варира између суфиксалне и иницијалне позиције: зї'оћушан/зїоћу'шан, м'ајушан/мају'шан, мл'акушан/млаку'шан, сл'абушан (слабу'шан), ш'анушан/шану'шан. Као једини ликови јављају се др'аіушан, йл'авушан (тако и вр'емешан, са -ешан) – меку'шан. Другачији су само с'ићушан/с'ићушан, гебе'љушан/гебељу'шан, с кратким -у- и, у гебе'љушан, неочекиваним МА.

2.1.255. Суфикси -ашан, -ешан

Придеви са -ашан носе иницијално МА, али се колебају око дужине првог суфиксалног слога: д'ивлāшан, д'урāшан, ш'р'ајашан – йунашан, сл'абашан, ш'анашан. Тр'ајашан би се могло изводити и суфиксом -шан (као н'есіāшан).

Вр'емешан је с дужином.

2.1.256. Суфикс *-ахан*

Три придева са *-ахан* имају нестално МА и дужину првог суфиксалног слога *дле'ђахан*, *мла'ђахан*² – *мл'ађахан*², *ж'ивахан*² – *ж'ивāхан*. МА пред основом могло би бити под утицајем придева сличног значења са *-ан* (*мла'ђан* и сл.).

2.1.257. Суфикс *-ошан*

Уједначеног су лика придеви *др'уіошан*, *л'акошан*, *с'амошан*, *й'рвошнї*, *ч'амошан*, са скраћеним ПОС и иницијалним МА.

2.1.258. Суфикс *-овешан*

С овим суфиксом је само *дуіо'вешнї* и евентуално слабо прозирно *ʔбоіо'вешан*. МА је суфиксално.

2.1.259. Суфикс *-обан*

Овде имамо *ж'алобан* (уп. једва мотивисано *ч'аробан/ча'робан*).

2.1.260. Суфикс *-аран₁*

Два су придева с овим суфиксом: *в'учаран*, *ч'уваран*. Они су прозодијски уједначени.

2.1.261. Суфикс *-ућан*

С овим суфиксом само је *'имућан* (уп. у РА архаично *'имућ/и'мућ* и аналогно *'имућан/имућан*).

2.1.262. Суфикс *-ичан₁*

*Се'дичан*², *сїра'вичан* и ПСТ *йоиме'ничан* имају МА пред суфиксом. Даље од те позиције је МА у *с'едичан*², *йо'именичан*².

2.1.263. Суфикс *-ачан*

Придеви *йри'сїуїачан*, *йро'дишачан*, *й'уначан*, *у'дишачан* сви имају МА пред (скраћеним) ПОС. У РА, Мат и РСЈ07 је и *йроби'шачан*; оба та лика могла би бити и од *йроби'шак*.

Једу'начан је, с обзиром на другачије МА, боље изводити од *јегї'нац*, *јегї'нак*, мада са слабом мотивацијом.

2.1.264. Суфикс *-азан*

Колумнални су ликови придева са суфиксом *-азан*: *б'ојазан*, *ї'ојазан*, *йр'ијазан*.

2.1.265. Суфикс *-ежни*

С овим суфиксом је само *йла'шежнї*.

2.1.266. Суфикс *-ован*

Придеви творени суфиксом *-ован* (*-овнї*, одн. одговарајућим аломорфом са *-ев-*) махом су тросложни и кратког/скраћеног ПОС. У њих варира једино МА, и то око ПОС: *'а-ован* и *а'-ован*:

(1) *ʔбунōван*, *буншōван*, *в'илōван*, *д'арōван*, *др'емōван*, *ж'ирōван*, *'илōван*, *ј'агōван*, *ј'уїōван*, *кв'аршōвнї*, *м'осшōвнї*, *йл'ачеван*, *й'олōван*, *р'егōван*, *р'еншōвнї*, *р'ушеван*, *с'анōван*, *сл'икōван*, *'учеван*, *х'ельдōвнї*;

(2) *ба'нкѡвнї, до'гѡвнї, ве'кѡвнї, вр'хѡвнї, їра'ђевнї*⁴⁹¹, *їру'нїѡвнї, ду'хѡвнї, зву'кѡвнї, зна'кѡвнї, је'лѡвнї, ли'кѡвнї, їо'јмѡвнї*², *їо'слѡван, све'їѡвнї, сло'їѡвнї, сїи'хѡвнї, їи'нїѡван, їро'шкѡвнї, у'їлѡвнї, це'нѡвнї, це'сїѡвнї, че'кѡвнї, чи'нѡвнї;*

(1–2) *їла'сѡвнї/їл'асѡвнї, їро'мѡван/їр'омѡван, гр'ужѡван/гру'жѡван, ду'шѡван/ду'шѡван, књ'ижѡван/књ'ижѡван, к'уђѡван/ку'ђѡван, м'асѡван (ма'сѡван), м'ирѡвнї/ми'рѡвнї, мо'зїѡвнї/м'озїѡвнї, м'ужѡван (му'жѡван), ро'кѡвнї/р'окѡвнї, сїру'кѡвнї/сїр'укѡвнї.*

Однос ПЛ тих изведеница према њиховој основи изгледа овако:

Табела 21. Расїодела ПЛ суфиксала са -ован

ПЛ основе → ПЛ творенице ↓	'а-	а'-
'а-ѡван	14	4
а'-ѡван	15	7
'а-ѡван/а'-ѡван	9	4

Приказ сведочи да, начелно, мотивно МА није релевантно за прозодију творенице. Уз краћење, имамо и прогресију, чешћу, и регресију МА у готово половини примера (тип *в'илѡван* одн. *ба'нкѡвнї*). Лик *а'-ѡван*, очекивано, чешће имају придеви са заосновинским МА мотивне именице (7 : 4). Дуге основе *'а-* – за разлику од Бабићеве тврдње (2002: 436) и стања код Даничића, у ком доминира лик *'а-ѡван*⁴⁹² – преферирају алтернацију МА, а кратке *'а-* нешто слабије (дуге су у првој групи 3, а у другој их је 9), што ће рећи да су типови *ве'кѡвнї ~ в'ѡк* и *їл'ачѡван ~ їл'ач* доминантни. Поред знатне непредвидљивости наведених ликова, о томе да је ова категорија у превирању говори и немали број дублета, чије нормирање заслужује преиспитивање.

2.1.266.1. Краћење ПОС изостаје у *їѡ'јмѡвнї*². *До'ходѡвнї* и *је'зикѡвнї* су једини примери од вишесложне основе, чији се мотивни лик задржава (уклапа се у тип *б'унїѡван*). Вишесложни су и *н'евидѡван, н'еминѡван*, с иницијалним МА (уп. с њима небичну сложеницу *дв'очасѡван*²).

Сложенице са три основе: *бродоїра'ђевнї, вишеве'кѡвнї, двоча'сѡван*², *дуїоча'сѡван, дуїове'кѡван, једноча'сѡван, мноїове'кѡвнї, осмоча'сѡвнї, средњове'кѡван, сїарове'кѡвнї, їоликове'кѡвнї, їроча'сѡван*², *цесїоїра'ђевнї, чеївороча'сѡвнї* имају МА за осномом, *-а'-ѡван*. Две варијанте, ипак, имају и другачије решење: *їро'часѡван* – с шавним МА, које одговара горњем регредираном *'а-ѡван* – и *дв'очасѡван*, с иницијалним МА; *ї'олучасѡвнї/ї'олуча'сѡвнї* је дато дублетно. Ту неуједначеност прати и давање форми сложених од *час-* непредвидљиво у одређеном и неодређеном виду.

Кратке, Вукове ликове *ду'ховнї, їро'мовнї*⁽²⁾ (уп. и његово *књ'ижевнїк*)⁴⁹³ РСЈ не нормира. Уп. и његово МА у *свјеїѡ'внї*.

2.1.267. Суфикс -аван

Творенице на *-аван*, њих четири, све имају иницијално МА и дуг први слог суфикса: *к'ук'аван, н'егоїуї'аван, н'ишї'аван, у'виђ'аван*.

⁴⁹¹ Овај се придев пре може изводити од *їра'ђевина*, али се то не може чинити за две сложенице на *-їрађевнї*, које дајемо ниже, тако да све три речи третирамо као творене од *їради-їи*.

⁴⁹² Тамо је МА редовно мотивно *ж'ирѡван, к'уђевнї : вр'хѡвнї*, али и с регресијом: *ду'шѡван*.

⁴⁹³ Ипак, и код Вука доминира суфиксална дужина: *б'унѡван, вр'аїѡван, вр'хѡвнї, г'арѡвнї, ду'шѡван, ж'ирѡван, ј'агѡван, књ'ижевнї, к'уђевнї, сї'анѡван*. Пешикан (1969: 120) краткоћу у *ду'ховнїк* тумачи као краћење у хијату (услед губљења *х*), али то објашњава кратко *їро'мовнї*.

2.1.268. Суфикси на -ВКан

На заменичке основе долазе суфикси -ишан и -иџан, али се понашају недоследно. Према владајућем дублетизму оноли'џнї/оно'лицнї, шиоли'шнї/шио'лишнї; коли'шан/ко'лишан, коли'џан/ко'лиџан имамо само оволи'шнї, оволи'џнї.

Деадјективи ма'лешан/мале'шан, ма'леџан/мале'џан, са суфиксима -ешан и -еџан, одговарају наведеном дублетизму.

2.1.269. Суфикс -ен

2.1.269.1. Придеви грађени суфиксом -ен највећим својим делом колебају се између два ПЛ: (а)а'-ен и (а)а'-ен. МА и краткоћа већином су мотивни, али код оних где нису уочавамо доследно краћење ПОС и сразмерно ретке алтернације МА, прогресије односно регресије. Најпре ћемо размотрити најбројније, двосложне примере, групишући их према наведеним ликовима; трећу групу чине дублети.

(1) ба'џрен, бе'џренї, би'всївен, бо'рбен, бра'шнен, ве'сленї, ви'менї, ла'венї, ли'нен, џр'лен, џро'шлен, дво'јбен, дво'јсївен, дра'жбенї, дру'шївен, жа'лбен, здра'всївенї, је'чмен, ка'фен, кле'швен, ко'їненї, кр'знен, кр'менї, ма'їлен, ?ма'лен (~ м'аљї?), мо'лбен, ни'клен, о'всен, о'њен, џа'клен, џла'шнен, све'шївенї, сво'јсївен, се'џленї, ср'еџрен, ср'менї, сїа'клен, су'џсївенї, шїво'рбен, шїн'шївен, шїу'жбени, у'їленї, у'љенї, у'рменї, хи'мбен, џа'клен, џи'їлен, ча'џренї, че'сменї, чу'всївен;

(2) др'аїсївенї, в'оден, д'иїленї, жр'шївен², ј'ушївен, ј'ушїренї, кр'изменї, м'еген, џ'аїрен, џ'исмен⁴⁹⁴, џр'осен, џр'ошївенї, џ'ушївен, с'еїшвенї, с'иџренї, сл'амен, сл'еменї, см'ислен, см'оквенї, см'ошїрен, сї'рмен, шї'еменї;

(1–2) ба'крен/џ'акрен, џ'аснен/џ'аснен, др'внен/џ'рвнен, в'ашїрен/ва'шїрен, в'ешїренї/ве'шїренї, в'илен/ви'лен, в'унен/ву'нен, ї'возден/їво'зден, ї'озбен/їо'збен, ї'умен/їу'мен, дру'жбен/др'ужбен, же'шївенї/ж'еїшвенї, зе'мљен/зе'мљен, је'шїренї/ј'еїшїренї, к'азненї/ка'зненї, к'ичмен/ки'чмен, л'аненї (ла'ненї), ли'мен/л'имен, л'ишїренї/ли'шїренї, ма'сенї (м'асенї), ме'џен/м'еген, м'ислен/ми'слен, ?на'џмен/на'џмен, 'оїнен/о'їнен, р'ажен/ра'жен, р'аменї/ра'менї, ре'џренї/ре'џренї, св'аџбенї/сва'џбенї, слу'жбен/сл'ужбен, с'укнен/су'кнен, шї'аксенї/шїа'ксенї, 'усненї/у'сненї.

Најбројнији су, како се види, придеви с претсуфиксалним МА, а незнатно мање има и дублетних примера. У погледу односа прозодије основе и изведенице упадљиво је, ако се по страни оставе именице с дублетним мотивним ликом (нпр. кр'ма/к'рма), мотивно МА, које се простире на 80%–85% примера из прве две групе (џо'рбен : џр'лен 31 : 7, м'еген : в'оден 15 : 3). У трећој групи, однос МА мотиватора (а' : 'а-) очекивано је приближнији (џакрен : ву'нен 10 : 16). Мање од четвртине придева изведено је од именице с дугим ПОС. Веза неодређеног вида придева с његовим ПЛ, коју је утврдио Б. Николић на доста мањем броју примера и која не предвиђа форме типа џр'лен (1970: 83; дат је само тип си'ленї, у одређеном виду), очито, не важи. (За остале двосложне придеве овог типа в. у т. 2.1.269.4.)

Краћење ПОС изостаје у необичном жр'шївенї² и једва мотивисаном бл'ажен. Једносложни пример сн'ен због неслоговне основе нужно спада у групу (1).

2.1.269.2. Евидентнију доследност мотивном ПЛ, чак без иједног дублета, показују примери с три и више слогова:

(1) божа'нсївен, велича'нсївен, їосїода'рсївенї, їосїо'џсївен, досїоја'нсївен, једи'нсївен, кади'фен, џрве'нсївен, реџа'рсївенї, шїаја'нсївен, књи'ово'џсївенї, рачуново'џсївенї, укле'швен;

⁴⁹⁴ Уп. антоним 'усмен, истог ПЛ, који би се, ако се и може успоставити семантичка веза са усїа (како то чини Бабић 2002: 438), као једини пример морао изводити суфиксом -мен.

(2) *ве'ридбени, во'зидбени, вр'шидбени, іо'јидбени, же'нидбени, и'зложбен, ко'нойлен, ко'ризмен, ко'сийрен, кру'нидбен, мо'лийвені, на'іодбени, о'дредбен, іло'видбен, іо'іодбен, іо'мирбени, іо'редбен, іре'доцбени, іро'сидбени, у'дагбени, хра'нидбени.*

Први су, изузев примера *кади'фен* и *укле'швен*, изведени од именица на *-ā'-сїво* или *-ā'-сїво*, а други махом од именица типа *а'а-ба*. Код првих бележимо једино краћење дугог ПОС у *једи'нсївен, кади'фен* и др., али не и у *убї'сївен/уби'сївен*. Прогресију МА, поред краћења, имамо једино у *укле'швен* (уп. горе *кле'швен*, као и *закле'швен* из РА). Уз друге треба прокоментарисати недоследну дужину антепенултима у *на'редбени* (~ *на'редба*) и *на'іодбени* (~ *на'іодба/на'іодба*), као и прогресију у *о'собен* (~ *о'соба/особа*).

Придев *уїоредбен*, с мотивним МА удаљеним од суфикса, задржава тај ПЛ.

2.1.269.3. Такође су вишесложне ПСТ и ССТ, које носе лик *а'а-ен*: *бе'скичмен, бе'смилен, бе'сїослен, не'бројен; брзо'милен, више'смилен, више'цифрен, іорњо'уснени², дво'лийрен, дво'смилен, дво'уснени, дво'цифрен, добро'милен, дубоко'милен, једно'смилен, лако'милен, хиїро'милен, чеїворо'цифрен*. То МА је свуда мотивно изузев у *бе'сїослен*, па се може извести закључак о уједначеном, шавном МА. Краћење имамо у *бе'скичмен* ~ *к'їчма²* и евентуално у сложеницама на *-милен*, ако су од *м'їсао*. Од владајућег обрасца одударају два придева: *беза'злен*, с неслоговном основом (уп. одговарајуће *сн'ен*), које стога тешко може да се сврста у групу примера што потврђују шавно МА, и *іорњоу'снени, међуцр'квени*, који се наслањају на уврежене ликове *у'снени², цр'квени²* (уп. ипак неслагање с варијантом *цркве'ни²* и то што према *ми'слени²* (РА) имамо *-милен*, према *іо'слен* (РМС) *-їослен...*).

2.1.269.4. Трећи, сасвим другачији ПЛ имају лексеме са суфиксалним МА, *а-е-н-*, у одређеном или неодређеном виду придева. Ове појаве су различитог порекла, али су се, како ћемо показати, стопиле у појаву истог реда. Већина примера које наводимо дати су као дублети:

(1а) *брадве'ни, бришве'ни;*

(1б) *зо'бени/зобе'ни, и'лени/и'ле'ни, ла'рвени/ларве'ни, ши'квени/шикве'ни, хр'їшени/хрїше'ни, цркве'ни/цр'квени;*

(1в) *марве'ни/м'арвени, м'аслени (масле'ни);*

(2) *др'вен/др'вен, ле'ген/л'еген, сви'лен/св'илен, ген. дрве'на², леде'на², свиле'на².*

Разлика између група (1б) и (1в) одговара разлици између горњих група (1) и (2). Ти примери, мада не постоје сви у старијим акцентологијама, наслањају се на Даничићеву (1925) норму и од њених конкретних решења се разликују само утолико што је у понеком примеру као дублетно уведено суфиксално или претсуфиксално МА (нпр. *ши'квени², цр'квени²*). (Придеви *кафен, ражен*, с друге стране, изгубили су, у односу на Даничићев систем, суфиксална МА.) Дублетно МА пред суфиксом не може се повезати с мотивним – уп. само *ла'рвени²* и *м'арвени²*.

Из групе (2), с дублетним *іокреїним* МА, једино су варијанте *сви'лена/свиле'на* нормативно укорене и стога оправданије. Примери *леде'на²* и *дрве'на²* представљају речничке иновације⁴⁹⁵, први из РА и РМС (можда због синонимног *сїу'ген-сїуде'на?*), а други управо из Једнотомника. Тако прескрибовани они се не чине оправданим, јер – и кад се занемари њихова слаба употребна вредност – ван норме остављају у стандарду најфреквентнији неодређени лик *ле'ген-ле'гена, др'вен-др'вена* и Даничићев одређени *леде'ни* (с њим и Бабићев *дрве'ни*).⁴⁹⁶ За њихово одбацивање говори и чињеница да су

⁴⁹⁵ Закључно са П60 и Стевановићевом граматиком (1986: 270) нормирано је било *л'еген* – *л'егени/леде'ни*.

⁴⁹⁶ Према неодређеном *леде'н-* одређени лик морао би гласити *ле'ген-*.

остали придеви с кратким ПОС и покретним МА, изузев *свиле'н-*, немотивисани (*зеле'н-*, *мале'н-*, *црве'н-...*).

Упоређујући све наведене изведенице на *-ен* са стањем код Даничића, можемо уочити тежњу ка уједначавању МА пред ПОС: према тадашњем односу *'а- : а'-* 35 : 15⁴⁹⁷ (и то без дублета) у грађи из РСЈ имамо доминацију лика *а'-* и дублетних – прелазних – решења.

2.1.270. Суфикс *-сѿвен*

Придеви грађени сложеним суфиксом *-сѿвен* носе лик *а'-сѿвен*: *же'нсѿвен*, *зна'нсѿвен*, **сле'гсѿвен* (уп. *сле'гсѿвено*), *со'йсѿвенѿ*, *у'мсѿвенѿ*.⁴⁹⁸ То МА доминира и у именица на *-сѿво* и у придева на *-ен*.

2.1.271. Суфикс *-бен*

Неколико придева са суфиксом *-бен* узима одлике твореница са *-ен*, али се раслојава према броју слогова: (1) *вра'ѿбенѿ*, *ѿу'гѿбенѿ*, *сѿа'мѿбенѿ*, *су'гѿбенѿ*, *хва'лбен*, *хра'мбен*; (2) *до'сугѿбенѿ*, *о'гѿбрамбен*, *ѿре'храмбен*. Тросложни сви носе лик *а'-бен* (то је махом мотивно МА), а четворосложни сви *а'а-бен*. МА пред ПОС је лик типичан за именичке девербале на *-ба*, али га у овом случају, услед непостојања таквих формација, анализирамо према мотивном девербалу на *-а* (*г'осуа ~ до'сугѿбенѿ*), као прогресију.

2.1.272. Суфикс *-вен*

Сѿра'сѿвен и *'ѿр'езвен* (~ *ѿрѿ'зан?*) међусобно опонирају према МА, а засебно опонирају и мотивним МА. Чини нам се да је данас у стандарду – као противтежа тим двама нескладима – уобичајено (и) *ѿре'звен* (тако у Чедић и нигде другде).

2.1.273. Суфикс *-ин*

Придеви са привсојним суфиксом *-ин* задржавају мотивне ликове, као у илустративним примерима *анѿило'ѿин/анѿило'ѿин*, *ѿ'аѿин*, *ѿ'аѿичин*, *бан'а'нин*, *ѿ'ѿљчин*, *ванѿ'лин*, *ѿ'рличин*, *ж'ивин*, *кл'иѿин*, *ко'ѿривин*, *л'ѿ'лин*, *ма'ѿлин*, *младо'жеѿин*, *ѿ'а'лмин*, *ѿо'ѿлавичин*, *ѿ'а'ѿин*, *х'ѿљѿдин/х'ѿљѿдин*, *ѿве'клин*; то важи и за ПСТ *анѿивл'а'ѿин*, *невл'а'ѿин*. РСЈ не бележи придев *'очин*, с необичним, регредираним МА, но та је форма, будући творена од именице м. р., иначе особена. Могао би се довести у везу с регуларним творбама *ж'енин*, *с'есѿрин*, заступљеним у дубровачким и источнобосанским говорима (Каповић 2014: 187–188).

2.1.274. Суфикс *-аѿ*

Највећи део речи са суфиксом *-аѿ* (43 од близу 50) има колумнални лик *-аѿ*, дат само тако или дублетно. Он је у једним примерима (1) мотивни: *га'шчаѿ*, *ко'саѿ* (тако и *ко'смаѿ*, „с проширењем основе“ по Клајну 2003), *но'ѿаѿ*, *ѿле'ѿаѿ*, *ѿр'сѿаѿ*; у другим (2) с краћењем ПОС: *вла'кнаѿ²*, *ѿла'ваѿ*, *ѿра'наѿ*, *ѿу'заѿ*, *доми'шљаѿ²*, *кр'знаѿ*, *кри'лаѿ*, *ку'саѿ*, *му'гаѿ*, *ѿасѿѿу'шаѿ*, *ре'саѿ²*, *сѿр'наѿ*, *ши'љаѿ⁴⁹⁹*; у трећим (3) с прогресијом МА за један слог: *ѿо'каѿ*, *ви'маѿ*, *ву'наѿ²*, *ѿр'лаѿ*, *зр'наѿ*, *ко'шчаѿ*, *кро'шњаѿ²*, *о'каѿ*, *ро'ѿаѿ*,

⁴⁹⁷ Мада се Решетар, у фусноти аргуменујући да је дубровачко *х'имбен* ~ *х'ѿмба* а Вуково *хи'мбен* ~ *хи'мба* (Даничић 1925: 217), руководи мотивним МА, по примерима *ѿра'шненѿ*, *же'ѿвенѿ*, односно *ѿ'акрен*, *в'оден* видимо да је и у Даничићевом систему било прогресија односно регресија МА. Ипак, у Даничића нема примера типа *ѿра'шненѿ* ~ *ѿра'шно* у неодређеном виду (1925: 217–221).

⁴⁹⁸ Неки од ових придева начелно би се могли, као *велича'нсѿвен* и сл., изводити суфиксом *-ен*. Ипак, за суфикс *-сѿвен* определили смо се осећајући да се именице *женсѿво*, *знансѿво* и сл. не користе, а то је углавном и РСЈ потврђивао.

⁴⁹⁹ Једино код овог примера и једино у РСЈ11 (чак не ни у РСЈ07) даје се дублетна коса форма *ши'љаѿа/ши'ља'ѿа*. Узев да други придеви, мимо овог творбеног обрасца, распрострањени у форми с окситоним МА (нпр. *ѿоѿа'ѿа*) нису тако дати у речнику, сматрамо да је овакав поступак неоправдан.

си'са̄и, у'сна̄и², у'ха̄и, у'ша̄и, ша'ка̄и; у четвртим (4) с обема тим алтернацијама: *вла'са̄и, їри'вна̄и, їру'да̄и, зу'ба̄и, кла'са̄и, кљу'на̄и², кра'ка̄и, ли'с̄ӣа̄и, но'са̄и, оби'ла̄и², ре'їа̄и, ру'ка̄и*.

Други колумнални лик, *'а-а̄и*, дат је у 11 примера, највећма као дублет. Половина тих речи задржава мотивни ПЛ: *в'уна̄и², кр'ошња̄и², їр'буша̄и, уїла̄и, усна̄и²*, а код осталих долази до краћења ПОС: *кљу'на̄и², їль'осна̄и, ш'ушња̄и*; или до краћења и регресије МА: *вл'акна̄и², до'мишља̄и², р'еса̄и². О'дила̄и² (~ о'бїлан/обїлан)* и *у'миља̄и (~ умиља'ва̄и)* ступају у сложеније односе с мотивним ПЛ.

Како се види, примери не пружају основ за утврђивање морфолошког, прозодијскопарадигматског или сличног правила о појави другог колумналног лика: имамо *си'са̄и* али *в'уна̄и²*, *зу'ба̄и* али *кљу'на̄и²* (уп. у ОР: *ши'ља̄и* али *за'шиља̄и*). Ипак, могу се установити ограничења: изведеница од ПЛ типа *да'ска* нема у форми **г'ашча̄и*, а од речи из дуге покретне парадигме има мање него у типу *'а̄и* (*кљу'на̄и²* и др.).

Код Даничића су (1925: 218, 220) ове творенице поларизоване према постојању сонанта *-н-* пред суфиксом (*бра'га̄и : в'уна̄и*)⁵⁰⁰, што значи да и оне са суфиксом *-на̄и* (в. сл. одељак) све имају МА пред пенултимом. Неки речници су ту расподелу задржали (Мат), неки је ажурирали увођењем дублета на *'а̄и* (РА, РМС, ОР, РСЈ), док су граматичари све примере уједначили у том лику (Стевановић 1986: 524, Бабић 2002: 479). Заобилазећи историју прозодије ових твореница, нагласимо да у осећању савремених говорника претсуфиксално МА може бити, као у наведеним приручницима, везано за творенице са *-а̄и*, а оно регредирано за један слог – за творенице са *-ас̄и* или *-ав*, код којих такође постоји овакво колебање МА. За то је, наравно, основ дало слично значење њихово (в. код Бабића 2002: 482), а посебно паралелни облици с различитим суфиксима (*шиља̄с̄и – шиља̄и, зрна̄с̄и – зрна̄и, ћосав – ћоса̄и*).

ССТ *сухое'сна̄и, широкоїле'ћа̄и – дво'усна̄и* одговарају ликовима суфигираних именица, али уп. *зр'на̄и : сӣшно'зрна̄и*.

2.1.275. Суфикс *-на̄и*

За изведенице са *-на̄и* важи исто што и за оне из претходне групе, осим што, у складу с напоменом о Вук–Даничићевој прозодији, међу њима налазимо већи удео оних са пенултимаским МА (10 према 12 на ултими).

Пред суфиксом МА имају (1) *їе'рна̄и², їле'хна̄и, ре'жна̄и* – мотивни ликови (потоњи према *ре'жањ²*); (2) *їа̄и'рна̄и⁵⁰¹, ре'сна̄и², їра'вна̄и, цве'їна̄и* – ликови с краћењем; (3) *вла'сна̄и², кро'вна̄и², ро'жна̄и* – ликови с прогресијом МА; (4) *ли'сна̄и², ме'сна̄и* – ликови с обема алтернацијама.

Пред првим слогом двосложне основе МА имају (1) *к'ожна̄и, сл'амна̄и, чв'орна̄и* – мотивни ликови; (2) *бр'сна̄и, вла'сна̄и², л'исна̄и²* – ликови с краћењем; (3) *їе'рна̄и², кр'овна̄и², р'осна̄и* – ликови с регресијом; (4) *л'ужна̄и, р'есна̄и²* – лик с обема алтернацијама.

У ССТ *ширколи'сна̄и* имамо само прогредирано МА (уп. *л'исна̄и²*).

2.1.276. Суфикс *-нова̄и*

У *чворно'ва̄и* и *чудно'ва̄и²* имамо колумнални лик суфикса *-а̄и*, а у *ч'уднова̄и²* (Вуковом) мотивни акценат с дугом ултимом суфикса.

2.1.277. Суфикси *-ца̄и, -цӣи, -ија̄и, -ција̄и*

Ови суфикси прозодијски су међусобно аналогни и одговарају суфиксима *-а̄и* и *-ӣи*. Већина њихових твореница има дублетизам форми (а) *а(а)'а* и (б) *'а(а)̄а*, које

⁵⁰⁰ Маретић у тим ликовима види „понајвише“ мотивни акценат (1901: 352)!

⁵⁰¹ Среће се и *їа'їурна̄и*, што је такође системско.

добијају алтернацијама квантитета и МА – прогресијом односно регресијом. С једнословним суфиксом су: (1) *бе'лца̄ӣ/б'елца̄ӣ, ї'олца̄ӣ/ї'олца̄ӣ, здр'авца̄ӣ/здра'вца̄ӣ, н'овца̄ӣ/но'вца̄ӣ, са'вца̄ӣ/с'авца̄ӣ, са'мца̄ӣ/с'амца̄ӣ, су'вца̄ӣ/с'увца̄ӣ, ц'елца̄ӣ/це'лца̄ӣ, цр'нца̄ӣ/ц'рнца̄ӣ*; (2) *ї'олцӣӣ/ї'олцӣӣ, здр'авцӣӣ/здра'вцӣӣ, са'вцӣӣ/с'авцӣӣ, са'мцӣӣ/с'амцӣӣ, це'лцӣӣ/ц'елцӣӣ* (према алтернацијама, највише је примера типа *са'мца̄ӣ/с'амца̄ӣ*, с краћењем ПОС односно краћењем ПОС и регресијом МА). Ипак, и само с једним ПЛ јавља се неколико придева: (а1) *једи'нца̄ӣ*, с претсуфиксалним МА, и (б1) *ї'унцӣӣ*, (б2) *ж'ивца̄ӣ, ї'рвца̄ӣ, ї'унца̄ӣ, сї'арца̄ӣ*, с МА пред ПОС.

Све три творенице с двословним суфиксом имају МА пред суфиксом: *здравци'ја̄ӣ²; їразни'ја̄ӣ, црнци'ја̄ӣ, а здр'авција̄ӣ²* и МА пред ПОС.

Видимо да, за разлику изведеница с простим суфиксима *-а̄ӣ* и *-ӣӣ*, МА пред ПОС овде изискује појаву дужине на ултими. Једино је дато *сї'арца̄ӣ* (тако и у РМС, у ОР исправљено у *сї'арца̄ӣ*).

2.1.278. Суфикс *-ӣӣ*

И речи с овим суфиксом понашају се слично онима са *-а̄ӣ*, само што преимућство дају ликовима *'а-ӣӣ*, а не *'ӣӣ*.

У доминантној форми (1) мотивно МА имају *о'собиӣ, їр'косиӣ*, као и примери са дугим предакценатским слогом – *за'клонӣӣ², за'конӣӣ, ра'зличӣӣ, ра'зложиӣ*, са основом проширеном превојем вокала – *ра'зборӣӣ, скр'овиӣ, у'дојӣӣ, у'војӣӣ* (тако и *за'војӣӣ*, али с дугим првим слогом⁵⁰²) и ПСТ *на'очӣӣ*; (2) краћење ПОС бележимо у *вла'сїӣӣ, р'ечӣӣ²*, а претпоследњег основинског слога у *за'клонӣӣ⁵⁰³*; (3) регресију МА у *за'носӣӣ* (и *за'клонӣӣ*), *о'комӣӣ, їо'ложиӣ, скл'онӣӣ⁵⁰⁴, у'зносӣӣ*; (4) регресију с краћењем ПОС у *за'машӣӣ, и'зразӣӣ, и'зричӣӣ, је'дначиӣ⁵⁰⁵, о'делӣӣ, о'дрешиӣ, о'їресӣӣ, о'цедӣӣ, їо'носӣӣ, ра'сїресӣӣ, у'тасӣӣ, у'звисӣӣ* и слабије мотивисаним *'за'тасӣӣ, 'на'бусӣӣ*; а (5) прогресију у *о'собиӣ, у'збрдӣӣ²* и можда у *је'дначиӣ* (~ *ј'една̄к*). *У'зорӣӣ* и *у'голӣӣ*, додајмо, крате први слог основе. Дужина у *їо'лџӣӣ* (~ *їо'ло̄ј-*) није регуларна.

ПСТ *на'очӣӣ², на'їрасӣӣ (на'їрасӣӣ), їо'возӣӣ, їо'лавӣӣ* приклањају се овом лику. Једино је *на'очӣӣ⁽²⁾* с крајњом регресијом, што је, судећи по изостанку тог решења у Вука, ОР, Мат, ХЈП, новија форма.

Међу ПЛ *'ӣӣ* уочавамо (1) мотивно МА у једном примеру: *је'двиӣӣ*; (2) краћење ПОС у *ср'дӣӣ, једна'чӣӣ²*; (3) једнословну прогресију у *о'чӣӣ, їеме'љӣӣ* и *збо'јӣӣ* (с превојем, уп. ненормирано *скр'овиӣ*), а двословну у *бреме'нӣӣ², бусе'нӣӣ, време'нӣӣ², їребе'нӣӣ, каме'нӣӣ², креме'нӣӣ* (уз слабо мотивисано *'знаме'нӣӣ²*), *ої'ће'нӣӣ*; (4) те обе алтеранције у *їла'сӣӣ, љу'їӣӣ, ре'чӣӣ, сїа'сӣӣ* (тако и *'че'сїӣӣ* према архаизму *ч'есї 'част'*) и *коре'нӣӣ* (једина с двословном прогресијом у овој групи).

Мимо обају колумналних ликова остају мотивне форме *бр'еменӣӣ², вр'еменӣӣ²* (и *'зн'аменӣӣ²*), *к'аменӣӣ², сї'рменӣӣ* и још *исїӣнӣӣ, ї'ої'редиӣ, у'збрдӣӣ²; на'очӣӣ⁽²⁾* (према старим регресијама *'уз брџо, на'а очи*).

Опште тенденције према избору овог или оног колумналог ПЛ не виде се ни у старијим приручницима (Даничић 1925 и др.) ни у овој класификацији. Може се само

⁵⁰² Иако су то девербалне творенице, уп. једнаку именичку основу *за'вој-, у'вој-*. Уп. и пример без превоја који крати први слог: *у'гол ~ у'голӣӣ*.

⁵⁰³ С том алтернацијом – ако изводимо од именице *за'клон*, што поткрепљује значење '2. који пружа заклон'. Међутим, *за'клонӣӣ* би могло бити и према *закло'нӣӣ* – то потврђује значење '1. заклоњен' и ПЛ из РА *закло'нӣӣ²*.

⁵⁰⁴ У РМС у истој одредници, иако дато без финалне дужине, и пасивно значење према *склонӣӣи (се)*, што би, да није реч о превиду, значило другачију творбу.

⁵⁰⁵ Могло би се мотивисати и придевом *ј'една̄к*, али у том бисмо случају морали уводити прогресију МА, које ни у једном другом примеру нема.

приметити (1) редовно краћење последњег, а половишно и претпоследњег основинског слога; (2) већа заступљеност пенултиматског акцента ('а-иш) код девербала него код осталих твореница; (3) доследна прогресија код основа на -ен (бреме'ниш...)⁵⁰⁶, дата, додуше, и с дублетним мотивним МА у неколика примера; (4) недоследности попут за'војиш : за'клониш/за'клониш : у'бојиш или о'чиш : на'очиш (на'очиш) (на'очиш је још Вуков лик и, мислимо, одговара и данашњем изговору).

2.1.279. Суфикс -овиш

Стоотињак придева грађених овим суфиксом имају ПЛ -овиш: бајко'виш, брдо'виш, вејро'виш, ірче'виш, даро'виш, духо'виш, кишо'виш, машіо'виш, мешо'виш, муње'виш, сило'виш, цело'виш, шумо'виш и др. Једино іли'новиш омашком има другачије МА (у РМС, ОР и другде свуда је ілино'виш). Скр'овиш је са суфиксом -иш, мада његову сегментну сличност с овим именицама потврђује и уобичајени ПЛ скро'виш (тако на ХЈП).

2.1.280. Суфикс -(ј)асш

Као и у претходном одељку, поред аломорфа -асш и -јасш, који творе и ПСТ и ССТ, овде обрађујемо и суфикс -касш, као и сложене -икасш, -ичасш, -ушасш, -ушкасш, -уљасш.

2.1.280.1. У грађи се нашло петстотињак одредница. Од њих, нешто више од половине задржава својства основе: ала'муњасш, 'алашасш, ба'абасш, ба'бурасш, ба'іренасш, ба'демасш, ба'кренаш/ба'акренаш, ба'ачвасш, бела'нчевинаш/бела'нчевинаш, бело'корасш, б'енасш, би'серасш, бо'бичасш/бо'бичасш, б'окасш, б'окорасш, б'оцасш, б'оцкасш, бра'абоњасш, бра'давичасш, бра'авасш, бра'ашнасш, бр'есквасш, бр'ечасш, бр'оћасш, бу'брежасш, буду'љичасш, ду'јичасш бу'јичасш, б'усенасш, в'алкасш, ва'љушкасш, ва'рничасш, в'еверичасш, в'едо'тоњасш, в'ејрасш, вејро'тоњасш, в'ејрошасш², в'играсш, в'ижласш, в'ижљасш, ви'јуіасш, в'иласш, в'иличасш, вило'роіасш, ви'љушкасш, ви'шичасш/ви'шичасш, в'ишкасш, в'ихорасш, вишњасш, вла'суљасш, в'оскасш, вр'ећасш, вр'ічасш, вр'іложасш, в'унасш, іа'јшанасш⁵⁰⁷, іа'ћасш, іла'вичасш, іљ'ивасш, іљ'ивичасш, іоло'брагасш, іоло'шрбасш, іо'миласш, іо'мољасш, іомо'љикасш, іра'бљасш, іра'буљасш, іра'ахорасш, ір'басш, ір'бичасш, ір'ебенаш, ірому'љичасш, ір'оњасш, ір'удасш, ір'удвасш, ір'уменасш, іубасш, іубичасш, іудурасш, іукасш, іусеничасш, іушшасш, дво'роіасш, дебело'корасш, 'де'жмекасш, д'елшасш, де'шичасш, д'имасш, д'ињасш, д'лакасш, д'ланасш, д'бошасш, д'орашасш, др'ачасш, др'ашкасш, др'венасш/др'венасш, дро'мбуљасш, др'оњасш, др'ошасш, ду'дињасш, ђ'аволасш², е'лишасш², е'шасш/е'шасш, жабо'кречинаш, ждр'ебасш, ж'енскасш, ж'иличасш, за'војасш, зб'абасш, зв'онашш, зд'еласш, з'е'јшасш, з'рнасш, 'иверасш, 'икрасш, 'иловасш, и'сшасш, ј'абучасш, ј'аіодасш, ј'аіодичасш, ј'амасш, ј'амичасш, ја'руіасш, ја'сшасш, је'туљасш, је'зичасш, ка'љужасш, ка'менасш, ка'шранасш, ка'шасш, ка'шикасш, кв'акасш, кв'ршасш, кв'ржичасш, к'есасш, к'есичасш, к'есшасш, к'иселасш, к'ишасш, кл'инашш, кли'сурасш, коба'сшасш, ко'вршасш, ко'ленасш, ко'ношасш, ко'шшасш, ко'шренасш, ко'шривасш, к'орасш, ко'ришасш, к'ошвасш, ко'шлинасш, к'оцкасш, к'ошчасш, кра'шасш, кре'менасш, кр'ечњасш, криво'шијасш, кр'ошњасш, к'ршасш, ку'личасш, ку'дељасш, ку'драсш, ку'касш, куку'љичасш, ку'надрасш, ку'шасш, ку'шичасш, ку'шичасш, ку'шичасш, ку'шичасш², л'аненасш⁵⁰⁸, л'аіорасш⁵⁰⁹, л'асшасш (ла'сшасш), л'ашшасш (ла'шшасш), ле'шшасш, ле'шшасш², л'есасш, ли'сшасш, ли'шшасш/ли'шшасш, л'ицкасш, л'ојасш, л'оквасш, ло'шшасш, л'ошшасш, лу'шшасш/лу'шшасш, љ'убичасш² (~ љ'убица 'љубичица'), љу'шшасш, ма'ленасш, ма'личасш, ма'јмунасш, ма'казасш, ма'линасш, ма'асшасш,

⁵⁰⁶ И немотивисано іл'емениш, донесено тако у већини речника, на ХЈП и код Јахића гласи ілеме'ниш.

⁵⁰⁷ Недоследно према іа'јшан/іа'јшан.

⁵⁰⁸ Недоследно према л'анен (ла'нен).

⁵⁰⁹ Недоследно према л'аіор (ла'іор).

ма'слинасї̄/ма'слинасї̄, ма'ховинасї̄/ма'ховинасї̄, ма'хунасї̄, ма'ачкасї̄, ме'дведасї̄, ме'кињасї̄, ме'есечинасї̄, ме'їличасї̄, ме'ечкасї̄, ме'шинасї̄, м'ишасї̄, м'ишићасї̄² (~, мле'чикасї̄, м'оїкасї̄, мр'аморасї̄, мр'їодасї̄ (мр'їодасї̄) (дем. од мр'їодан (мр'-)), м'ркасї̄, мушко'бањасї̄, нā'мћорасї̄/на'мћорасї̄, 'оїнасї̄/о'їнасї̄, ња'нїљичасї̄, њ'аїкасї̄, њ'аучинасї̄, њ'ахуљасї̄, њ'еїасї̄, њ'е'джерасї̄, њ'екмезасї̄, њ'енасї̄, њ'еїељасї̄², њ'и'хїијасї̄, њ'ла'їинасї̄, њ'л'очасї̄, њ'о'їковичасї̄, њ'р'измасї̄, њ'ро'їеїљасї̄, њ'рсї̄асї̄, њ'рсї̄енасї̄, њ'уїољасї̄, њ'уїчасї̄, р'акљасї̄, р'ачвасї̄, р'ашљасї̄, ре'љефасї̄, ре'ецкасї̄, ре'шейкасї̄, р'ожасї̄, р'ужичасї̄, р'уїичасї̄, с'абљасї̄, са'ндучасї̄, са'раїасї̄, св'ргласї̄, се'дефасї̄, си'вуљасї̄, с'иїасї̄, с'ј'ајкасї̄ (~ с'ј'ајкаїи), сл'аїкасї̄, со'вуљасї̄, сїл'ачинасї̄, ср'ебрнасї̄, сї'еїенасї̄, су'беласї̄⁵¹⁰, су'лудасї̄², с'уморасї̄, с'умїорасї̄, сун'ћерасї̄/с'ун'ћерасї̄, с'уїонасї̄, ш'а'чкасї̄, ш'иквасї̄, ш'р'акасї̄, ш'р'бушасї̄, ш'реїе'їљикасї̄, ш'ро'уїласї̄, ш'ошкасї̄, ш'војасї̄, уїласї̄, уїљенасї̄, ушварасї̄, хладо'винасї̄, хри'динасї̄, ци'меїасї̄, цинџ'берасї̄, ци'фрасї̄, ч'ашасї̄, чв'орасї̄, че'кињасї̄, че'ликасї̄, ч'ешерасї̄², ч'иїрасї̄, ч'уїерасї̄ (~ ч'уїер 'чуперак')⁵¹¹, ци'теричасї̄, ци'омбасї̄⁵¹², ша'франасї̄, ше'ћерасї̄, шїа'їићасї̄, шї'еїочинасї̄/шїеїо'чинасї̄, шу'барасї̄.

Највећи број лексема има прозодијски образац -'а-асї̄: двосложне безизузетно, а тросложне најчешће. Творенице *до'дљикасї̄* и *шу'їљикасї̄* могле би се третирали као изведене од именица на -ика, али и од *до'дља* одн. *шу'їаљ*, суфиксом -икасї̄ (q. v.). *Во'денасї̄* је, стриктно гледано, од *во'ден*, с алтернацијом какву имају примери из т. 2.1.280.3, али и према одређеном виду *во'денї̄/во'оденї̄* (*во'оденасї̄* је у сваком случају очекивано, бар као дублет). *В'еїрењасї̄* би могло бити од *в'еїрен/в'еїрен*, мада је по значењу пре од *в'еїрењак*, са редукованом основом.

2.1.280.2. У осталим примерима уочавају се прозодијске алтернације. Последњи слог основе, акценатовани или постакценатски, крати се у лексемама: *до'їаљасї̄*, *до'омбасї̄*, *до'р'еїасї̄*, *до'ридасї̄*, *до'убњасї̄*, *до'умбарасї̄*, *до'унарасї̄*², *в'ла'сасї̄*, *в'ла'їасї̄*, *в'р'їасї̄*, *ї'авранасї̄*, *ї'ле'ћасї̄*, *ї'ривнасї̄*, *ї'рмаласї̄*, *ї'рмасї̄*, *ї'роздасї̄*² (~ *ї'р'одз*), *ж'аркасї̄*, *ж'бунасї̄*, *ж'ела'їинасї̄*, *ж'л'ебасї̄*, *зв'ерасї̄*, *зїл'авкасї̄*, *з'екасї̄*, *з'е'љасї̄*, *з'ечасї̄*, *зл'а'їасї̄*, *з'убасї̄*, *ј'асї̄редасї̄*, *ј'ежасї̄*, *к'анџасї̄*, *к'ва'дграїасї̄*, *к'еїеџасї̄*, *к'л'асасї̄*, *к'љ'унасї̄*, *к'олуїасї̄*, *к'оренасї̄*, *к'осї̄ураасї̄*, *к'ош'ураасї̄*, *к'р'акасї̄*, *к'ри'сї̄аласї̄*, *к'р'ишкасї̄*, *к'р'їољасї̄*, *л'абудасї̄*, *л'ахорасї̄*, *л'евкасї̄*, *л'евчасї̄* (~ *л'евча*), *л'имунасї̄*, *л'исї̄асї̄*, *л'ишајасї̄*, *м'едасї̄*, *м'есечасї̄*, *м'ехурасї̄*, *о'круїласї̄*, *ња'їерјасї̄*, *ї'р'амењасї̄*, *ї'р'иш'їљасї̄*, *ї'р'уїасї̄*, *ї'р'ишљенасї̄*, *ї'ужасї̄*, *ї'уїољкасї̄*, *р'ежњасї̄*, *р'еїасї̄*, *с'енасї̄*, *сл'узасї̄*, *см'оласї̄*, *с'очивасї̄*, *сїр'удасї̄*, *с'рїасї̄*, *с'умракасї̄*, *с'урласї̄*, *ш'инїасї̄*, *ш'у'чкасї̄* (~ *ш'у'чак*), *ш'уркасї̄*, *цв'еїасї̄*, *ц'евасї̄*, *ц'рвасї̄*, *ц'р'еїасї̄*, *ч'аїорасї̄*, *ч'унасї̄*, *ч'уњасї̄*, *шк'ољкасї̄*. То важи и за примере *д'ундасї̄*, *зр'акасї̄*, *сї'уїасї̄*, *с'у'лудасї̄*², *'уљасї̄*, *ч'а'ћасї̄*, мада су они творени од лексема с дублетним кратким слогом (*д'унда/д'унда* итд.).

Регресивна алтернација МА око последњег слога основе постоји у примерима *в'еруїасї̄*² (~ *веруїаїи*), *ї'р'ошасї̄*, *д'аскасї̄*, *де'бељасї̄*, *д'уїмасї̄*, *д'удасї̄*, *з'емљасї̄*², *зм'ијасї̄*, *з'уїчасї̄*, *'иїласї̄*, *к'л'уїчасї̄*, *к'оњасї̄*, *к'оїласї̄*, *к'р'ечасї̄*, *к'ри'вудасї̄*², *к'ри'вуљасї̄*², *к'рсї̄асї̄*, *ла'нџеїасї̄*, *ле'їезасї̄*, *ле'їршасї̄*², *л'озасї̄*, *л'окнасї̄*, *м'аїласї̄*, *ма'їлинасї̄*², *м'еїљасї̄*, *ї'раво'уїласї̄*⁵¹³, *ра'вничасї̄*, *р'ћасї̄*, *р'ебрасї̄*, *р'ежњасї̄*, *ре'шейасї̄*, *с'едласї̄*, *скр'обасї̄*, *ср'ебрасї̄*, *сї'акласї̄*, *ћа'ловасї̄*, *ћ'ошкасї̄*, *ци'їљасї̄*, *шї'иџасї̄*, *шї'р'афїасї̄*, као и у примерима с дублетним основама, чији су се ПЛ

⁵¹⁰ Ова би се реч могла тумачити и префиксално, као *су-'беласї̄*.

⁵¹¹ Мислимо да је методолошки једноставније, ма и по цену губљења семантичке прозирности, у интерпретацију не уводити редукацију основе и необичну алтернацију као *чуйе'рк-* ~ *чуйерасї̄*.

⁵¹² В. фн. 362.

⁵¹³ Према *ї'раво'уїао*. Друге лексеме тога типа имају ПЛ -'уїао (в. т. 2.3.1), па алтернације при додавању суфикса -асї̄ нема (*ш'ро'уїао* ~ *ш'ро'уїласї̄*).

алтернацијом изједначили: *в'рїчасї* (~ *в'рїца/вр'їца*), *їумасї*, *до'линасї*, *к'ичасї*, *к'ойласї*, *ле'динасї*, *їр'осасї*, *сла'нинасї*, *її'иїрасї*, *ч'ешласї*.

Обе алтернације (*ā* ~ *'a*) врше се у речима *ба'ршунасї*, *д'ебасї*, *д'едасї*, *д'елкасї*, *д'одласї*, *до'каласї*, *бр'аздасї*, *бре'жуљасї* (редукована основа *бреж'у'љк-*), *бре'жуљкасї*, *бу'нарасї*², *в'инасї*, *вл'акнасї*, *вр'ежасї*, *їл'инасї*, *їл'исїасї*, *їн'ездасї*, *їоркасї*, *їр'анасї*, *їр'ойласї*, *дл'ейасї*, *др'оњкасї*, *д'уїласї*, *жл'ездасї*, *жу'мањасї* (с редукованом основом *жум'а'њк-*), *жу'мањкасї*, *ж'уїкасї*, *зао'шиљасї*, *за'їуїасї*, *за'шиљасї*⁵¹⁴, *зв'ездасї*, *зд'ейасї*, *з'уїчасї*, *ј'ајасї*, *ј'езїрасї*, *јо'їунасї*⁵¹⁵, *ка'дифасї*, *к'ончасї*, *ко'шїуњасї*², *кло'бучасї*, *кр'едасї*, *кре'їенасї*, *кр'ивасї*, *кр'ижасї*, *кр'иласї*, *кр'њасї*, *кро'мїирасї*, *к'уїласї*, *ку'лашасї*, *к'усасї*, *л'анчасї*, *л'асасї*, *л'евкасї*, *ле'їезасї*, *л'ирасї*, *л'уїасї*, *л'удасї*, *л'ужасї*, *ми'шићасї*², *мл'ечасї*, *о'круїласї*, *їа'сїушасї*, *їа'їуљасї*, *їр'ашкасї*, *їр'уїасї*, *р'есасї*, *р'ићасї*, *р'удасї*, *р'унасї*, *св'иласї*, *с'ивасї*, *сл'анасї*, *с'рнасї*, *сїр'еласї*, *сїр'уїасї*, *їа'њирасї*², *її'орњасї*, *їїр'убасї*, *їїр'шасї*⁵¹⁶, *її'убасї*, *її'уїасї*, *її'учкасї*, *фла'неласї*, *ха'рїунасї*, *ц'иїласї*, *ч'орбасї*, *ш'айасї*, *ш'арасї*, *ш'иљасї*, *ш'иљкасї*, *шкр'иљасї*, *шљ'ункасї*, *шїа'їићасї*, *шїї'иїасї*, *шїїр'афїасї*, *шїїр'кљасї*⁵¹⁷ и у примерима с дублетним основама: *їро'мадасї* (~ *їром'ада* (*їро'мада*)), *кр'есїасї*, *ћ'убасї*, *чл'анкасї*, *ш'ейасї*. (За лик *лейїи'расї*⁽²⁾ в. фн. 523.)

Облицима на *-'а-асї* одговара и придев *че'їврїасї*, али је нејасно од чега га треба изводити, с обзиром на семантичку немотивисаност лексемама *че'їврї* одн. *че'їврїї*.

Квантитетске алтернације нема у примерима: *на'р'анцасї*, *ч'еш'ерасї*² и *ш'ункасї*, а алтернације МА у примерима: *буда'ласї*, *веру'тасї*² (~ *веру'таїи*, поред *ве'руїасї*²), *ели'їсасї*², *куїо'ласї*², *свиле'насї*. У другу групу спадају и дублети *зе'мљасї*², *вреїе'насї*², *маїли'насї*², *леїр'шасї*⁽²⁾, *криву'дасї*², *криву'љасї*², *кошїу'њасї*⁽²⁾, *їа'њирасї*² (~ *кошїу'њ-*, *їа'њїр-*, с квантитетском алтернацијом).

2.1.280.3. Малобројне лексеме показују алтернације МА необичне за овај суфикс: једнословну регресију МА пред последњим слогом основе *ш'айшорасї*⁵¹⁸, *ї'аличасї*, *ч'уїеркасї*⁵¹⁹ (~ *ша'їшор*, *їа'лица*, *ч'уї'ерк-*), односно двословну регресију с тог слога: *вр'ейенасї*⁵²⁰, *її'ерасасї*, *її'есїерасї* (~ *вр'ейе'но*, *її'ера'са*, *її'есїе'ра*², мада се последњи пример може придружити и првој групи, према *її'есїе'ра*²). Наведени ПЛ *ї'аличасї* вероватно је настао укрштањем с хомонимом *ї'алица/ї'аїлиця*⁵²¹. Супротан случај, прогресију МА, уочавамо у речима *їро'здасї*² (поред *їр'оздасї*²), *їр'ишїасї*, *чи'расї*; *ва'здушасї*⁵²², *їо'лубасї*, *кло'бучасї* (~ *кл'об'ук*²), *кр'љушїасї*, *љ'удичасї*² (~ *љ'удичя* 'људичица'), *цикца'касї* (~ *ц'ик-ц'ак*).⁵²³ Вероватно све лексеме из ове групе треба да имају нормализоване ликове *ша'їшорасї*, *їа'личасї*, *їр'оздасї*, *їр'ишїасї*, *ч'ирасї*,

⁵¹⁴ Sic, с дужином.

⁵¹⁵ Ако је према *јоїу'ниїи се*. Речничке дефиниције дају повода да се мотиватором сматра одговарајући придев, одн. именица.

⁵¹⁶ Ако је девербал од *їїр'шїиїи* 'истурати задњицу'.

⁵¹⁷ Узевши да је мотивисано именицом *шїїр'кља/шїїр'кљо* (м. р.). РМС даје дублетне акценте *шїїр'кља/шїїр'кља* (за оба рода), па би придев могао спадаати и међу творенице без алтернације.

⁵¹⁸ Уп. *ша'їшорасї* (ОР).

⁵¹⁹ С алтернацијом *ē* ~ *е*. И у РМС, ОР доследно с овим местом акцента.

⁵²⁰ У речницима углавном с овим местом акцента. У РА пак: *вр'ейенасї*.

⁵²¹ Уп. одговарајуће придеве *ї'аличасї/ї'аїличасї* у ОР и Мат, у којима није забележен лик *їа'личасї*.

⁵²² Можда према *вазду'х-*, како даје РА. У том речнику је и *ва'здушасї/ва'здушасї*.

⁵²³ Облик *лейїи'расї*⁽²⁾, с двословним прескакањем према *л'ейїшїр*, може бити од основе *лейїшїр-*, које нема у РСЈ ни РМС, али има у ОР (у загради), као и (*лейїи'расї*). Тај пример, ипак, може бити и као *доїа'љасї* и сл.

в'аздушасї̄, кл'обучасї̄, к'рљушї̄асї̄, љ'убичасї̄; чу'їеркасї̄, вре'їенасї̄, ше'расасї̄, ше'сї̄ерасї̄, ци'кцакасї̄, (мотивне, односно с алтернацијама).

Примери с двосложном прогресијом МА *ђаво'ласї̄², њеје'љасї̄²* делом одговарају Вуковим ПЛ *боїа'љасї̄, їолу'басї̄, јасї̄ре'басї̄, їоја'сасї̄⁵²⁴* (према флективном типу 'аа), мада им је ПОС кратак. *Веїро'їурасї̄²* (~ *в'еїроїр*) не спада овде, будући да је вероватно заостао при ревизији дублетâ из РМС (~ *веїро'їур²*, РМС).

Забележили смо један пример с неслоговном основом, полумотивисано *'їм'асї̄/їм'асї̄* (тај лик дају и РМС и ОР, док РЊ, ХЈП и Чедић имају само кратак вокал). Уп. несистемску, вероватно грешком унету дужину и у *за'шиљасї̄*.

2.1.280.4. ССТ такође већином имају лик (а)аа'-аа, који једнако може бити резултат и алтернација које условљава суфикс -асї̄, што потврђује 8 прозодијских алтернација у примерима који следе, као и сложеничког МА (на међи саставница): *бело'рунасї̄, дуљо'окасї̄, їоло'шијасї̄, дуїо'влакнасї̄, коњо'їлавасї̄, куко'носасї̄, кусо'реїасї̄, лихо'їерасї̄, меко'їуїасї̄, мрзо'вољасї̄, їри'земљасї̄, їрђе'уснасї̄⁽²⁾, сїїно'зрнасї̄, їанко'вијасї̄, їуїо'їлавасї̄, црно'корасї̄, 'црно'мањасї̄, црно'окасї̄², чеїворо'їласї̄.⁵²⁵* У једном пак примеру, *їро'знаменкасї̄* (~ *зна'мѣнка*), с двосложном другом основом, види се да у колизији ових прозодијских творбених модела превладава сложенички (мада је језичком осећању, мислимо, блиско и *їрозна'менкасї̄*)⁵²⁶. Полумотивисана ПСТ *за'кучасї̄* ('повијен', ~ *кѹка*) такође има ПЛ који одговара суфиксу -асї̄.

Дублете *їрђе'уснасї̄², цр'ноокасї̄²* (: *црно'ок*), *їуїоно'їасї̄/ї'уїоно'їасї̄* (: *їуїоно'ї* (sic) и *ї'уїоно'ї*) сматрамо несистемским.

2.1.280.5. Творенице са суфиксом -(j)асї̄ умногоме се, значењем и прозодијом, поклапају са онима изведеним суфиксом -(j)ав. Тамо где се они додају истим основама, ПЛ тих твореница могу се довести у везу. Тако истоветна прозодијска решења налазимо у речима *бодљикав, бујичав, їлисї̄ав, зверав, смолав* и одговарајућим облицима на -асї̄, док код следећих уочавамо разлике, готово непредвидљиве, у МА – (1) *колу'шав* : *к'олушасї̄, л'ужав* : *л'ужасї̄, їри'ишї̄ав* : *їри'ишї̄асї̄, р'ђав* : *р'ђасї̄, (2) ко'врџав/коврџав* : *ко'врџасї̄, кло'бучав/клобучав* : *кло'бучасї̄, во'дњикав (водњи'кав)* : *во'дњикасї̄, (3) кошї̄у'њав* : *ко'шї̄уњасї̄ (кошї̄у'њасї̄), криву'дав* : *кри'вудасї̄/криву'дасї̄, кривуљ'ав* : *кри'вуљасї̄/кривуљ'асї̄, леїр'шав* : *ле'їршасї̄ (леїр'шасї̄), їла'вушав* : *їлаву'шасї̄/їлаву'шасї̄, (4) њеје'љав/їеје'љав* : *ї'еје'љасї̄/їеје'љасї̄.*

2.1.281. Суфикс -касї̄

Већина од 25 придева на суфикс -касї̄ понаша се као и они на -асї̄. Без алтернација су *к'иселкасї̄, см'ећкасї̄* и *др'венкасї̄²* (~ *др'вен²*). Квантитеска алтернација последњег мотивног слога врши се у *з'ечкасї̄, л'имункасї̄, чу'њкасї̄, једносложна алтернација МА пред суфиксом у в'ицкасї̄, де'бељкасї̄, др'венкасї̄²* (~ *дрве'н-²*) *зе'ленкасї̄², ма'ленкасї̄, ру'менкасї̄, цр'венкасї̄², ша'ренкасї̄², а обе у вр'анкасї̄, л'еїкасї̄, л'уцкасї̄* (~ *лѹг-*), *љ'уїкасї̄, їл'авкасї̄, с'ивкасї̄, сл'анкасї̄, с'уркасї̄, цр'нкасї̄, ш'аркасї̄*. Мотивно МА на месту где је очекивана алтернација чува лексема *свиле'нкасї̄* и, дублетно, *зеле'нкасї̄², црве'нкасї̄², шаре'нкасї̄². Во'денкасї̄* (~

⁵²⁴ У РСЈ само *боїа'љасї̄, ј'асї̄ребасї̄*, али *їо'лубасї̄*; у РМС такође недоследно *боїа'љасї̄, їо'лубасї̄/їолу'басї̄, ј'асї̄ребасї̄/јасї̄ре'басї̄, їојасасї̄/їоја'сасї̄*.

⁵²⁵ Упадљива је прозодијска сличност с одговарајућим придевима на -ѳ: *бело'рун* и сл. Могућност да се таква аналогија не успостави јавља се код примера који би тешко градили ССТ на -ѳ (**їолошиј, *дуїовлак(а)н...*), што вероватно објашњава и недостатак деминутивне компоненте код ових примера: они функционишу као неутрални описни придеви.

⁵²⁶ За супротан случај в. пример са суфиксом -ав: *самохва'лисав/самохвали'сав*.

в'оден ~ *во'денї/воде'нї*), зависно од основе од које се изводи, може се сврстати у различите групе.

2.1.282. Суфикси *-икасї, -ичасї*

Придеви творени овим суфиксима имају фиксирани прозодијски лик: *ве'дрикасї, ви'шњикасї, во'дњикасї, мо'дрикасї, ро'зикасї, їо'їликасї; бе'личасї, ма'личасї, їла'вичасї*.

2.1.283. Суфикси *-уљасї, -ушасї, -ушасї*

Творенице с овим суфиксима показују више варијације, али се оне тичу само МА (*-у'Касї : -у'Касї*), док се квантитетска алтернација среће редовно. Примери су: *зми'јуљасї : ду'їу'љасї/ду'їу'љасї; дебе'љушасї, ме'кушасї : їлаву'шасї; їлаву'шасї, белу'шасї/бе'лушасї, дебе'љушасї/дебе'љушасї, ле'їушасї (ле'їу'шасї)*. Чини се да би се они могли уједначити, макар доследним увођењем дублета.

2.1.284. Суфикс *-оласї*

Само је једна лексема забележна са суфиксом *-оласї*: *вра'їоласї/вра'їоласї*. Реч је можебити настала аналошки према *ђаволасї/ђаволасї*, што потврђује и њена прозодија. С друге стране, није немогуће ни да јој је мотивна реч *вра'їо'лија* (што потврђује варијанта *вра'їо'лијасї* у РА). Но, тиме би се објаснио ПЛ само другог дублета (и евентуално ПЛ *вра'їоласї*⁽²⁾ из РА).

2.1.285. Нулти суфикс

2.1.285.1. Придеви који настају чистом суфиксацијом -∅ сразмерно су малобројни, али се раслојавају према ПЛ који важе за именице. Тако имамо (1) *бусенї, к'амен, кр'еменї, с'еменї; н'езасї; (2) н'а'клон, н'а'слонї; (3) їла'мен, суно'враї*. Други придеви су дати дублетно, у некој од комбинација ових типова: *нен'а'сїш/н'енасїш, не'ук/н'еук, у'сїонї/ї'сїонї*. ?*П'оман/ї'оман* могло би се изводити од *їо'мниїи*, али је тај пример необичан због неслоговног корена и дужења пред групом сонаната. *Васи'онї/васи'онї* би, судећи по другој варијанти ПЛ, пре ишло у изведенице са *-ан* с обзиром на чување дужине из ПОС. Једносложне су основе ?*сїр'ан, уснї* (~ *усна*).

Како се види, међу решењима има очевидних недоследности, као што је регредирано *їла'мен* према осталим придевима на *-ен(ї)*, с иницијалним МА, или *н'езасїш : нез'а'сїш*².

ПСТ (1) и ССТ (2) са нултим суфиксом, с друге стране, бројније су и прозодијски уједначеније. Огромна већина њих носи ПЛ *а'-(а)а*, с МА међу испред (друге основе) и свим слоговима кратким/скраћеним. То показују примери:

(1) *бе'скрил, бе'збраг, бе'збрк, бе'звремен, бе'зїлав, бе'здан, бе'зимен, бе'зної, бе'знос, бе'зрей, бе'зрої, бе'зрук, бе'зуб, бе'сан, бе'сцен* – *ва'нвремен, о'зимї, їо'времен, їо'сїейен, їре'времен, са'времен*;

(2) [*де*]ло'кож, бандо'їлав, бело'браг, бело'брк, бело'враї, бело'їлав, бело'їрив, бело'їрл, бело'ган, бело'зуб, бело'каї, бело'кор, бело'кос, бело'крил, бело'лик, бело'ної, бело'їуї, бело'рей, бело'рук, бело'рун, бело'їрб, дисїро'ок, бла'їо'времен, бледо'лик, бо'їо'лик, босо'ної, дрзо'ної, дрзо'їлеш, дрзо'рек, ду'љо'ок, ду'ћо'їлав, ведро'лик, ви'јо'їлав, ви'јо'рої, вило'рої, ви'їко'ної, ви'їо'їер, више'именї, више'сїейен, више'сїейен, више'сїран, више'сїрук, више'члан, врано'кос, вр'їо'їлав, вуко'лик, їлисїо'лик, їоло'браг, їоло'брк, їоло'враї, їоло'їлав, їоло'їуз, їоло'рей, їоло'рук, їоло'сїуб, їоло'їрб, їоло'шак, їрмо'лик, їроздо'лик, далеко'вид, дво'врх, дво'їлав, дво'їод, дво'їрб, дво'зуб, дво'имен, дво'крак, дво'крил, дво'ок, дво'їер, дво'седї, дво'семен, дво'сїейен, дво'сїран, дебело'враї, дебело'їлав, дебело'кљун, дебело'кор, дебело'лисї, дебело'усан, девей'оро'сїрук, девей'о'сїрук, десей'оро'сїрук, десно'рук, дра'їо'цен, дру'їо'сїейен, ду'їо'браг, ду'їо'брк, ду'їо'времен, ду'їо'жилї, жало'биї, жу'їо'кљун, зло'рек, зми'јо'їлав, исїо'времен, исїо'имен,

исѿо'крак, исѿо'сѿран, јајо'лик, једно'времен, једно'тог, једно'имен, једно'сѿран, козо'рої, косо'уїлї, лако'сан, лейо'рек, мноїо'семенї, обо'сѿран, оно'сѿран, ѿлаво'ок, ѿраво'времен, ѿраво'уїлї, ѿреко'времен, ѿрѿо'нос, само'жив, све'сѿран, своје'времен, скуїо'цен, сѿрмо'їлав, ѿанко'їрл, ѿанко'звук, ѿанко'кор, ѿврдо'сан, ѿесно'їруд, ѿро'брид, ѿро'їог, ѿро'имен, ѿро'лисї, ѿро'уїлї, ѿуїо'уїлї, уско'їруд, хиљадо'сѿрук, црвено'їрлї, чеїворо'їлав, чеїворо'рук, чеїворо'сѿран, шарен'реї, широк[о']виг⁵²⁷, широко'їлеї и десетине других.⁵²⁸

Да у питању није смештање МА пред ПОС као код чистих суфиксала – на шта би могли навести односи *їроу'звод, мимоу'лаз* : *бело'кож, чеїворо'їлав* – видимо по примерима с другачијим односима бројева мотивних слогова: *їроу'звод, мимоу'лаз* : *дво'имен, длаїо'времен*. На формалну разноликост у МА утиче, дакле, састав основа, па тако с једне стране имамо примере као *чеїворо'їлав, десейоро'сѿрук* (њих углавном чине ССТ с бројевима), а с друге *своје'времен, мноїо'сїейенї* (таквих основа је мало: *времен-, имен-, семен-, сїейен-*). Уп. и неслоговне основе *усн-* (*гебело'усан*) и *уїл-* (*їраво'уїлї*), са сегментном алтернацијом у основном облику.

ПЛ *'а(а)ā* јавља се само у *'иносѿрāн*⁵²⁹, *р'огоскврнї* и дублетно у *виѿо'рої/в'иѿорої, ѿуї[о']ної/ѿ'уїоної*⁵³⁰, мада потоња два примера немају дуг ПОС (тако доследно у свим речницима, уп. именицу *В'иѿорōї*² из ОР). Овде би ишло и *їри'времен/їр'ивремен*, мада су за несистемско *їр'у-* потврде малобројне (нема га у ОР, Мат, ХЈП).

Трећи ПЛ, *ā'a*, имамо у *'рā'зрок*⁵³¹, *нā'сѿран/на'сѿран*.

Другачије појаве уочавамо код придева *крсїоїо'клонї, їрвосїе'їенї, расїо'јас* (прогресију унутар основе) и *о'новременї/оно'временї*. Прва твореница се у религијском социолекту, колико нам је познато, јавља само у наведеном лику, али другој је, мислимо, ускраћен системски лик *їрво'сїейен(ї)* (уп. *друїо'сїейен*). Архаично *расїо'јас*, с Вуковим МА, могло би, заједно с осталима, потврђивати аналошко уопштавање ликова као *бело'брад*, врло бројних, засновано на слоговној форми а без обзира на односе основа; но *расїо'јас* је такође важан лик јер опонира именичкој форми *р'асїојāс* (РМС, ОР), мада би ту функцију вршило и системско **ра'сїојас*. *О'новременї*² је нејасан лик, дат дублетно у већини речника (РА, РМС, ОР, Мат – не и на ХЈП).

Придевски суфикси – страног порекла

2.1.286. Суфикс -ичан₂ и сложени

Наспрам многобројних именица на *-ичан* (и *-аїичан, -исїичан*), било с тим суфиксима или са суфиксом *-ан* додатим на основу с веларом – *аку'сїичан, аїогу'кїичан; аїо'ничан, акри'бичан, алеїо'ричан, ало'їичан, анархи'сїичан, ане'мичан, анїїи'а'їичан, аїокали'їичан, асїма'їичан...* итд. итд. – налазимо четири необична лика, с МА пред ПОС: *ру'сїичан (р'усїичан)* (~ *ру'сїика/р'усїика*⁵³²), *л'акїичнї*, и с уобичајеним МА али с дугим ПОС: *дā'зичан, фб'ничан*.

Придеви са сложеним суфиксима *-аїичан, -исїичан* и сл. понашају се исто као и главнина наведених.

⁵²⁷ Вероватно грешком *широ'ковид* (уп. у РМС, ОР *широко'виг*).

⁵²⁸ Јављање примера *їраво'уїлї, р'огоскврнї, їро'уїлї, ѿуїо'уїлї, црвено'їрлї* само у одређеном виду, мада има и других таквих, нпр. *више'именї*, могло би указивати на тежњу ка избегавању тешке сугласничке групе (*родоскврн*) односно хомонимије с именицом (*їравоуїао* и сл.).

⁵²⁹ У РМС и ОР и у доминантној форми, *ино'сѿран*, а у Мат само тако. Уп. и *ино'земан*².

⁵³⁰ У тежњи за уштедом простора претрпело је значење акценатске ознаке: „путондг(аст)“.

⁵³¹ У већини речника само с дужином, али на ХЈП *ра'зрок*, што потврђује и наше језичко осећање. Епентетско *-р-* је, по Скоку, настало укрштањем с италијанском речју тог значења.

⁵³² У РСЈ такво МА носи само још једна реч на *-ика*, додуше немотивисана: *кореу'їика/коре'уїика*.

2.1.287. Суфикси на -нїан

Творенице са суфиксима -анїан, -енїан и оне са -ан, које због карактеристичног МА одвајамо од осталих, огромном већином носе претсуфиксално МА: аларма'нїан, асона'нїан, вибра'нїан, дискорда'нїан, дискреїа'нїан, домина'нїан, їеда'нїан, резона'нїан, резулїа'нїан, риска'нїан, сека'нїан, сїаїна'нїан, їолера'нїан, фасцина'нїан, фраїа'нїан, халуцина'нїан, хигра'нїнї, шарма'нїан, шока'нїан – амбивале'нїан, еквивале'нїан, емане'нїан, индоле'нїан, комїеїе'нїан, конверїе'нїан, конїруе'нїан, консекве'нїан, нава'ленїан, їромине'нїан, суйлеме'нїан, їрансценде'нїан, їурбуле'нїан, луминисце'нїан, реминисце'нїан, їемїера'менїан, флуоресце'нїан, фосфоресце'нїан, урїе'нїан, заједно са десетинама других, немотивисаних таквих речи.

Ипак, под утицајем строго нормираног лика именица на -'енї и -'анї јављају се, тамо где такве именице постоје, али не у свим случајевима, мотивна МА: аголе'сценїнї, акци'генїан, асце'нденїнї, дели'нквенїан, инци'генїан, дублетно и бриља'нїан/бри'љанїан, їанїе'нїнї (їа'нїенїнї). Осим што су ти ликови неуобичајени, као што – истини за вољу – нису уобичајене ни узлазне реализације на пенултими (редовно се изговарају с краткосилазним⁵³³), они уопште ни с творбене стране нису или не морају бити нужни, будући да се ти придеви једнако могу изводити од одговарајућих именица на -ција (аголесце'нїан ~ аголесце'нција).

У дублету 'индиференїан/индифере'нїан имамо и сасвим регредирано МА, неочекивано за речи с овим суфиксом.

2.1.288. Остали суфикси на -ан

2.1.288.1. Придеви са страним суфиксима сложеним с домаћим -ан, изузев оних на -ичан, окупљају се већим делом око лика с иницијалним МА и дугим слогом пред -ан. Алтернативно је решење претсуфиксално МА. Репартицију та два лика нудимо у доњој табели. Једносложне основе су дате у осенченим пољима, а вишесложне, у које спадају и ПСТ и ССТ, испод њих. Примери за доминантни лик, којих је много, посебно немотивисаних, селектовани су овде насумично, а они за ређи лик наведени су сви.

Табела 22. Расїодела ПЛ ївореница суфиїираних сложеним суфиксом са -ан

	Иницијално МА	Претсуфиксално МА	Оба лика
-алан ⁵³⁴	?л'инївїлнї, н'ормїлан, ї'асхалнї, ї'онїлнї	ба'зїлнї, їло'їїїлнї, зо'нїлнї, ре'кїїїлнї, сїе'кїїрїлнї, фо'кїлнї, фо'рмїлан, це'нїїрїлан	?ве'рбїлан/ в'ербїлан, м'одїлан/ мо'дїлан
	'алувијїлан, 'еїифеноменїлан	десценде'нїїїлнї, їолио'нїлан	
-аран ₂	м'олїрнї, с'умїран	лу'нїрнї, їле'нїран	
	д'исциїлинїран, ї'абелїран, х'иїоїекїрнї, ц'елулїрнї; 'инїрамускулїран, м'еђуїланеїїїрнї, м'еђуїарламенїїїрнї, м'улїицициїлинїран	мулїиїо'лїран, циркумїо'лїран	
-еран			м'одїран

⁵³³ О томе и о „вештачком претварању“ силазних у узлазне акценте сведочи и уредник РСЈ у Предговору (стр. 9).

⁵³⁴ Уп. слично раслојавање код немотивисаних речи на -илан: с'ервїлан, ф'ебрїлан, фр'аїїлан – ви'рїлан, їра'цїлан, мо'бїлан, се'нїлан, фе'рїїлан – сї'абїлан/сїа'бїлан, сїе'рїлан/сїї'ерїлан, с'уїїїлан/су'їїїлан.

2.1.288.2. МА код твореница са *-огдан* заправо није претсуфиксално, већ суфиксално. Уп. *шифо'идан* са *фри'кци'онї*, где је МА, упркос тросложном суфиксу, пред суфиксом. Но, није искључено да доследност у успостављању прогредираног МА обавезује на решења као *фрикци'онї*. Код Московљевића (1990: 951–952 и у речнику), који у том погледу није био само доследан таквим ликовима, већ је иницијална МА сматрао „погрешним“, налазимо примере *аїош'аца'онї*, *аїела'ш'орнї*, *виш'ами'н'обан*, *їерфе'кш'иван*, *їрофеси'он'алан* и сл.

Ликови *конїрар'еволуци'он'алан*, *мноїон'аци'он'алан* суштински одговарају осталима с иницијалним МА, само што се те речи осећају као недовољно срасле (уп. *међун'а'родноїр'авнї*), па се прозодема реализује на почетку друге саставнице. *Бе'скруїу'л'обан*², *дво'наци'он'алан*, *де'комїреси'онї* је тога обрасца, али је њему МА на творбном шаву – типично за ССТ са *-ан*, атипично за оне са *-алан*, *-онї*.

Сасвим су неочекивани ликови *двоко'нфеси'он'алан* (: *к'онфеси'он'алан*, *в'ишеконфеси'он'алан*), *фо'наци'онї*, *фру'сїраци'онї*, *хеморо'ид'алан*; *ревало'ризаци'онї*, као и *а'їсїиненциј'алан* (: *еїзисїенциј'алан*), *хе'ш'еросексу'алан* (: *х'омосексу'алан*).

2.1.289. Суфикс *-аїски*

Речи с овим суфиксом носе колумналне ПЛ с МА пред њима: *аксио'маїскї*, *аро'маїскї* (~ *аро'ма*), *до'їмаїскї*, *дра'маїскї*, *ени'їмаїскї*, *кли'маїскї*, *ма'їмаїскї*, *сисїе'маїскї*, *схе'маїскї*, *ше'маїскї*, тако и ПСТ *анїпуре'маїскї*.

Једини (неоправдани) изузетак је дублет *ш'ра'умаїскї/ш'рау'маїскї*⁵³⁶, у ком први лик носи мотивно МА пред ПОС.

2.1.290. Суфикс *-ијски*

Ретке творенице са суфиксом *-ијскї* – *їа'ргїјскї*, *де'лфїјскї* – носе колумнални ПЛ с МА пред суфиксом и дужине на суфиксу.

2.1.291. Суфикс *-ички*

Сви придеви с овим суфиксом колумналног су ПЛ, с МА пред суфиксом: *анали'їичкї*, *їала'кш'ичкї*, *каїеїо'ричкї*, *ко'смичкї*, *симбо'личкї*, *синш'аксичкї*, *фа'кш'ичкї*, *хиїош'е'їичкї*...; тако и они на *-исїичкї*, које се ретко кад може сматрати суфиксом: *аванш'ури'сїичкї*, *идеали'сїичкї*, *сїили'сїичкї*, *урбани'сїичкї*, *хумани'сїичкї* и др.

Глаголски суфикси – домаћи

2.1.292. Суфикс *-(j)аїи*

Глаголи са суфиксом *-(j)аїи*⁵³⁷ према прозодијском понашању могу се разврстати на оне имперфективизоване (девербале) и остале (од разних основа, махом именица). Најпре наводимо друге, укључујући у анализу, уз суфиксацију, и ПСТ и ССТ.

2.1.292.1. Мотивни ПЛ носи приближно четвртина речи са суфиксом *-аїи*:

(1) *?'дл'узїаїи*, *дб'даїи се*, *д'оксаїи*, *дб'раїи*, *д'оћаїи се*, *ва'їаїи*, *в'еждаїи*, *в'е'ћаїи*, *в'е'чераїи*, *вр'а'чаїи*, *в'р'цаїи*, *їр'и'њаїи се*, *їр'удваїи се*, *ї'убаїи*, *ї'ушаїи се*, *д'елаїи*, *?'долї'јаїи*, *зб'адаїи се*, *?'зв'оцаїи*, *зв'р'цаїи*, *и'жицаїи*, *ј'адаїи*, *к'ар'їаїи*, *кв'ар'цаїи*, *кв'оцаїи*, *кљ'уцаїи*, *кб'каїи*, *к'оцаїи*, *кр'амїаїи*, *кр'асїаїи се*, *крї'жаїи*, *?'крї'ваїи*, *крїзмаїи*, *к'рїаїи*, *к'ур'ваїи се*, *к'у'цаїи се*, *л'ар'маїи*, *лб'лаїи се*, *л'оїш'аїи се*, *љ'ускаїи*, *љ'усїаїи се*, *ми'рбожаїи/ми'рбожаїи*, *мр'ежаїи*, *м'р'скаїи*, *н'а'даїи се*, *о'кишаїи*, *їо'їушаїи се*, *їоїа'ш'осаїи*, *їо'сїараїи*, *їр'ав'даїи*, *їреїї'лаїи*, *їрб'даїи*, *їрв'еїраїи*,

⁵³⁶ Уп. тежњу ка регресији МА, додуше крајњој, код двосложних основа у разговорном *с'исїемаїскї*.

⁵³⁷ Варијанте *-аїи* и *-јаїи* понашају се истоветно у прозодијском, морфолошком и семантичком погледу, те их третирамо као један суфикс.

к^ра'каџи, к^у'маџи се, њ^ре'чаџи, р^е'гаџи, ск^ла'диџи, њ^у'каџи, ц^и'љаџи, ч^а'раџи, ш^н'раџи, (5б) с дужењем ПОС: ?џ^р'каџи, и (5в) с обе алтернације: в^р'у'ш^иаџи, д^уд^у'каџи, к^о'лаџи, м^р'љаџи, ск^ла'диџи, ?ч^{ес}т^и'џаџи, ?ш^{кр}'џаџи. Међу другонаведенима су ликови (6а) с регресијом МА: у'журбаџи се, ш'уџаџи, ?ш^л'еџаџи, (6б) с краћењем ПОС: к'асаџи, о'џасаџи, и (6в) с обе алтернације: џо'џи^лаџи, џ'у^драџи се, у'ч^ичкаџи.

Преостале речи представљају парове дублета из неких од ових група:

(1-1а) з^у'мбаџи/з^у'мбаџи, ма'ш^иаџи/м'аш^иаџи, џ^р'а^чаџи/џ^р'а^чаџи

(1-2) г^р'аџи/г^р'аџи, разг^р'аџи (разг^р'аџи)

(1-3) б^л'ањаџи/б^л'ањаџи, џ^р'а^бљаџи/џ^р'а^бљаџи, мо'з^иаџи/м'оз^иаџи, џо'џ^лочаџи/џоџ^лочаџи, ра^б'оџаџи/ра'б^оџаџи, у^х'рџаџи/у'х^рџаџи

(1-4) с^у'нчаџи/су'нчаџи, џ^а'нџаџи/џ^а'нџаџи

(1-5а) з^в'ераџи/з^в'ераџи, ш^и'а^мџаџи/ш^и'а^мџаџи

(1-5в) ?у'мусаџи/ум^у'саџи

(1а-6а) ш^м'и^рџаџи/ш^м'и^рџаџи

(3-5в) ба'њаџи се / ба'њаџи се, ма^хни'џаџи/ма^хни'џаџи, џо^{ма}х^{ни}'џаџи/џо^{ма}х^{ни}'џаџи

(3-5а) ск^ла'г[а]џи⁵⁴¹/ск^ла'гаџи

(4-5а) м^у'љаџи/му'љаџи, ру^{ко}ве'џаџи ру^{ко}ве'џаџи

(1-6а) џ^е'џаџи/џ^е'џаџи

(1-6в) џ^р'аџи/џ^р'аџи

(4-6б) с^џ'а^саџи/с^џ'а^саџи

(6а-6в) б^р'енџаџи/б^р'енџаџи

2.1.292.2. Везе између ПЛ наведених речи и њихових мотиватора приказане су у доњој табели. У колонама се налазе најчешћи ПЛ, представљени по једним примером из сваке групе, а у редовима су сложени најбројнији парадигматски типови мотиватора (од крупнијих према ситнијим класама) према месту мотивног акцента (ве'рџл- ... 'око^лџи), према дужини ПОС (ве'рџл- – б^р'а'г-а), према деклинационим типовима (ве'рџл- – у'зг-а – ве'сл-о), према броју слогова испред МА (к^љ'у'ч- – ра^ч'у'н-); на крају се наводе ономатопејске основе. У осенченим колонама су односни бројеви примера.

Табела 23. Рас^тогела ПЛ суфиксала са -(ј)ати

Основа	а'-аџи		'а-аџи		а̄'-аџи	
а'-	ве'рџлаџи	2	ш ^л 'еџаџи	1		
	у'згаџи	8	ш ^м 'и ^р џлаџи	2		
	ве'слаџи	2				
а̄'-	к ^љ 'у'чаџи	5			к ^р 'џаџи	2
	ра ^ч 'у'наџи	6				
	б ^р 'а'гаџи	12	џ ^р 'а'јаџи	2	в ^{а̄} 'џаџи ⁵⁴²	11
			џ ^е 'џаџи	2		
	б ^р 'заџи	8			в ^е 'њаџи	1
'а'-	ви'џлаџи	4	б ^о 'к ^с аџи ⁵⁴³	14		
	ку ^у 'саџи	11			д ^у д ^у 'каџи	1

⁵⁴¹ Омашком штампано „ск^ла^дити, ск^ла^да^м“.

⁵⁴² Примери из ове групе већином су страног порекла: џ^е'џаџи, џ^р'о'баџи, ф^о'џаџи..., али има и домаћих, као к^у'џаџи.

⁵⁴³ И ови примери махом су страног порекла.

	<i>īу'сла̄и</i>	9	<i>к'оуца̄и се</i>	32	<i>ба'ња̄и</i>	2
	<i>ба̄и'на̄и</i>	38	<i>ве'чера̄и</i>	2		
	<i>кириџи'ја̄и</i>	2				
	<i>ла'кша̄и</i>	8				
	<i>махни'ша̄и</i> ²	2			<i>чест̄и'ша̄и</i>	2
'ā-	<i>ла'са̄и</i>	15	<i>к'аса̄и</i> <i>ш'анца̄и</i> ²	2 1	<i>зи'га̄и</i>	9
	<i>вла'са̄и</i>	3			<i>ча'ра̄и</i>	1
	<i>зу'рла̄и</i>	2	<i>йр'а̄вга̄и</i>	9	<i>шш'а̄м'ја̄и</i> ²	1
'аа-	<i>іребе'на̄и</i>	5				
	<i>бале'ја̄и</i>	4	<i>ужина̄и</i>	2		
'аā-	<i>колу'ша̄и</i>	14				
	<i>крљу'ш'ша̄и</i>	2				
'ааā-	<i>околи'ша̄и</i>	4			<i>руков'ша̄и</i> ²	1
Оном.	<i>цвр'ца̄и</i>	4	<i>кв'оца̄и</i>	10	<i>шкр̄и'ја̄и</i>	5
Укупно		168		34		38

Подаци, осим непреврелог стања, приказују већинску или умерену превагу доминантног лика, *ā'-а̄и*, у већини типова. Ипак, глаголи типа *б'окса̄и*, махом позајмљенице, те они типа *к'оуца̄и* и ономатопејске творенице као *кв'оца̄и* убедљиво задржавају мотивне ликове с МА пред ПОС. Однос глагола *ла'са̄и* : *зи'га̄и* знатно је уравнотеженији него у другим групама.

Када се посматра презент разматраних глагола, види се да је он у огромном броју примера на *-āм*. Од тога одступају глаголи *дуду'ка̄и*, *зо'ба̄и*, *мири'са̄и*, с презентом на *-(j)ēm* и презентском регресијом МА, и глаголи *бро'ја̄и*, *удос̄и'ја̄и*, те неколико њих са значењем звука, као *дл'е'ја̄и*, *звр'ја̄и*, *зв'уча̄и*, *з'ја̄и*⁵⁴⁴, који имају презент на *-īm*. Глаголи типа *ā'-а̄и* с презентом на *-ām* сви регредирају МА у презенту (*б'āња̄м*, *чест̄и'ш'а̄м*...), док они кратки, састава *ā'-а̄и* и таквог презента, задржавају презентско МА; изузетак је *чеш'ла̄м/чеш'ла̄м*.

Упоређивањем појединачних примера могу се уочити ове недоследности – *йрей'ла̄и* : *ис̄и'ла̄и*, *рас̄и'ла̄и*; *ква'са̄и* : *ра'скваса̄и*; *уковр'ца̄и/уко'врца̄и* : *ковр'ца̄и*; *к'у'ца̄и* : *ма'ца̄и*.

2.1.292.3. Имперфективизација

Додат на глаголску основу ради имперфективизације, суфикс *-(j)а̄и* гради лексеме с два доминантна лика: (1) *-ā'-а̄и* и (2) *-ā'-а̄и*.⁵⁴⁵ Наводимо илустративне примере.

(1) *бр'иза̄и*, *вас̄и'с̄и'авља̄и*, *вр'а̄и*, *до'бавља̄и*, *до'има̄и*, *до'иура̄и*, *до'иуца̄и*, *до'иуле̄и*, *до'иулӣи*, *до'иура̄и*, *до'се̄и*, *до'сӣи*, *до'с̄и'иза̄и*, *до'иуца̄и*, *до'хва̄и*, *до'хӣи*, *жи'ца̄и*, *за'бавља̄и*, *за'вра̄и*, *за'вр̄и*,

⁵⁴⁴ Као код глагола на *-ка̄и*, и овде састав одступа ПОС утиче на избор ПЛ: уп. краткоћу у *кв'оуца̄и* с дужином у *з'ја̄и*.

⁵⁴⁵ При тој творби јављају се, чак у више од трећине примера, разне вокалске алтернације у корену: *до'иво'рӣи* ~ *до'иво'ра̄и*, *огре'ћи*² ~ *огри'ца̄и*, *у'с̄и'е̄и* ~ *у'с̄и'ња̄и*, у ијекавском и *йо'ле'и'је̄и* ~ *йо'ли'је̄и*. Клајн (2003) опажа да да глаголи с алтернацијом *о ~ а* имају најчешће имају дуго *а* у основи; но ни он ни Бабић (2002: 525) међу изузетке од тог правила, уз *йо'кла̄и*, *на'сла̄и* не наводе глаголе као *за'швар̄и*². Њих, додуше, хрватска норма (ХЈП, Вукушић и др. 2007) не признаје.

за'їраїи, за'дизаїи, за'дираїи, за'дисаїи, за'жизаїи, за'зираїи, за'имаїи, за'клањаїи, за'клињаїи, за'креїаїи, за'мираїи, за'мицаїи, за'мрцаїи, зао'їраїаїи, за'їадаїи, за'їињаїи, за'їираїи, за'їираїи, за'їицаїи, за'їилиїаїи, заїо'дираїи, заїо'сїавляїи, заїо'чињаїи, заїри'сїаїаїи, за'сизаїи, за'сїаїи, за'слањаїи, за'среїаїи, за'сїаїаїи, за'сїираїи, за'їираїи, за'їицаїи₁, заїицаїи₂, зау'зїмаїи, за'хваїаїи, за'чињаїи, иза'сїаїи, и'збавляїи, и'звраћаїи, и'зврїаїи, и'зїрїаїи, и'здизаїи, и'здираїи, и'здисаїи, и'змицаїи, и'зницаїи, изо'сїаїаїи, и'сїадаїи, и'сїињаїи, и'сїлейїаїи, и'сїраћаїи, и'сїираїи, л'аћаїи, м'ашаїи се, м'їаїи, м'ицаїи, на'бавляїи, на'ваћаїи, на'вираїи, на'враћаїи, на'врїаїи, на'їињаїи, на'здравляїи, на'сецаїи, на'срїаїи, не'сїаїаїи, н'їцаїи, о'браћаїи, о'брїаїи, обу'имаїи, обу'хваїаїи, о'їраїи, ода'шиляїи, одвраћаїи, оду'їираїи, оду'сїаїаїи, оздравляїи, о'їираїи се, о'їлейїаїи, о'їлиїаїи, оїо'мињаїи, оїо'равляїи, о'їсїаїаїи, о'їиїицаїи, о'сврїаїи се, о'сећаїи, о'слањаїи, о'сїавляїи, о'їиимаїи, о'їираїи, о'їиїицаїи₁, о'їиїицаїи₂, ї'адаїи, їо'дизаїи, їо'дсїиїицаїи, їоду'їираїи, їоза'їимаїи, їоздравляїи, їо'їимаїи, їо'мињаїи, їо'ниїаїи, їо'їравляїи, їо'сїаїи, їо'срїаїи, їо'сїаїаїи, їо'сїиїаїи, їо'їираїи, їо'їиїицаїи, їо'їиїицаїи, їо'чињаїи, їре'вираїи, їре'врїаїи, їре'їраїи, їреду'среїаїи, їре'здравляїи, їре'зираїи, їре'мираїи, їрео'браћаїи, їрео'креїаїи, їре'їлейїаїи, їре'сїаїи, їре'среїаїи, їре'сїиїаїи, їре'їрзаїи се, їри'бавляїи, їри'вешаїи, їри'їињаїи, їри'дизаїи, їри'їињаїи, їри'сећаїи се, їри'їиїицаїи, їри'хваїаїи, їробо'равляїи, їро'дираїи, їро'зираїи, їро'миїаїи, їро'їињаїи, їро'їраћаїи, їро'славляїи, їро'сїираїи, їрскаїи, їуцаїи, ра'жизаїи, раза'сїаїи, раза'шиляїи, ра'зваћаїи, ра'зврїаїи, ра'зїрїаїи, ра'сїравляїи, ра'сїаїаїи се, са'вираїи, са'їињаїи, са'жизаїи, са'їињаїи, св'аћаїи, ?св'їаїи, свр'аћаїи, свр'їаїи, с'едаїи, с'ећаїи, с'ецаїи, скл'ањаїи, см'ицаїи, сїл'авляїи, ср'еїаїи, сїї'їаїи, сїр'їаїи, су'враћаїи, судараїи, су'среїаїи, су'сїаїаїи/сїсїаїаїи, су'сїиїаїи, їїскаїи, їїрзаїи, їїр'їаїи, їїуцаїи, у'вираїи, у'вираїи, у'їињаїи, у'дараїи, у'дисаїи, уза'вираїи, уза'їимаїи, у'звраћаїи, у'їимаїи, у'їравляїи, у'сїињаїи, у'срїаїи, у'їираїи, ф'рцаїи, хв'аїаїи, ц'їаїи, чв'окаїи, чв'рїаїи, шв'їаїи

(2) дā'даїи, длē'шїаїи, дрї'ждаїи, вї'ћаїи, вї'їаїи, вō'даїи, вō'заїи, ?врї'шїаїи, вў'цаїи, їā'њаїи, ?їрў'ваїи, дē'ваїи, добї'ваїи, добї'їаїи, добї'раїи, добрā'їаїи, довї'їаїи, доїā'раїи, доїлē'даїи, доїовā'раїи, догā'ваїи, дозї'ваїи, дознā'ваїи, докрā'даїи, долā'їаїи, долā'маїи, долē'їаїи, домā'їаїи се, домї'шляїи, донā'шашїи, доїē'ваїи, доїї'їаїи, доїрē'маїи, доїў'њаїи, доїў'шїаїи, дорā'сїаїи, досїē'ваїи, дошў'цаїи, др'їаїи, һї'їаїи, жї'їаїи, забā'даїи, забї'їаїи, забрā'їаїи, заїлē'даїи, заїовā'раїи, заїрē'ваїи, заїрї'заїи, задā'ваїи, задā'їаїи, задē'ваїи, заїē'даїи, закї'даїи, заклā'їаїи, закрї'ваїи, залā'їаїи, залā'маїи, залē'їаїи, залē'їаїи, залї'ваїи, замā'каїи, замā'раїи, замā'їаїи, замē'раїи, замї'шляїи, заодē'ваїи, заокў'їляїи, заїā'жашїи, заїā'їаїи, заїā'саїи, заїē'ваїи, заїї'їаїи, заїї'раїи, заїї'раїи, заїовē'даїи, заїодē'ваїи, заїомā'їаїи, заїрē'даїи, заїрē'заїи, заїрē'маїи, заїў'шїаїи, зарā'њаїи, зарā'сїаїи, зарї'цаїи се, засā'ляїи, засē'заїи, засē'цаїи, заскā'каїи, зашā'їаїи, зашē'заїи, зашрē'саїи, зашў'раїи, зашў'цаїи, зашї'ваїи, збї'їаїи, збрā'їаїи, зїā'раїи, зїлē'даїи, зїрā'жашїи, здē'ваїи, изабї'раїи, издā'даїи, издї'ваїи, издї'їаїи, извї'ћаїи, извї'їаїи, ?изїлē'даїи, изїовā'раїи, издā'ваїи, издвā'їаїи, изїē'даїи, излā'їаїи, излē'їаїи, излē'їаїи, измї'ваїи, измї'шляїи, измў'заїи, изнемā'їаїи, изрā'њаїи, изрā'сїаїи, искā'каїи, искрā'даїи се, исїовē'даїи, исїрē'даїи, исїрē'заїи, исїроїрї'заїи, исїў'њаїи, исїā'каїи, исїовā'раїи, јā'вляїи, кā'раїи, кї'їаїи, кї'хаїи, лā'маїи, лē'їаїи, лē'їаїи, лў'їаїи, мā'хаїи, ?мē'шашїи, набрā'їаїи, наїā'ћаїи, наїї'башїи, наїрї'заїи, нагā'їаїи, нагїлē'даїи, нагї'маїи, нагмā'шашїи, нагомē'шїаїи, назї'ваїи, назў'ваїи, намā'їаїи, намē'шїаїи, наїā'саїи, наїрē'заїи, наїїē'ваїи, нō'саїи, обā'раїи, обї'їаїи, оїлē'даїи, ?оїовā'раїи, одā'ваїи, одвā'їаїи, одїā'ћаїи, одїā'їаїи, одїрї'заїи, одē'ваїи, одзвā'њаїи, одмā'їаїи, одрā'њаїи, одрї'цаїи, одсїў'їаїи, оїē'даїи, окї'даїи, окў'шашїи, омā'їаїи,

оме'ша̄и, оид'жа̄и, ойи'ја̄и, ойрѣ'ма̄и, ойрѹ'жа̄и, ойсѣ'ца̄и, ойу'шӣа̄и, ойш'ва̄и, освѣ'ја̄и, осма'т̄ра̄и, ош̄а'ӣа̄и, ош̄е'за̄и, ошк̄и'га̄и, ошк̄л̄а'ӣа̄и, ош̄ӣе'ва̄и, ош̄ӣрѣ'га̄и, ош̄ӣрѣ'за̄и, ?ӣа'ра̄и, ӣл̄а'ӣа̄и, ӣов̄а'ӣа̄и, ӣо̄ӣ'ба̄и, ӣо̄ӣ'ба̄и, ӣо̄л̄е'га̄и, ӣод̄ӣрѣ'ва̄и, ӣод̄сѣ'ца̄и, ӣод̄см̄е'ва̄и, ӣод̄ш̄ӣа'ӣа̄и се, ӣозн̄а'ва̄и, ӣокл̄а'ӣа̄и, ӣокр̄а'га̄и, ӣол̄е'ӣа̄и, ӣол̄е'ш̄а̄и, ӣол̄и'ва̄и, ӣом̄а'ӣа̄и, ӣом̄а'ља̄и, ӣом̄е'ра̄и, ӣом̄е'ш̄а̄и (~ ӣоме'с̄и), ӣом̄е'ш̄а̄и (~ ӣоме'с̄и), ӣон̄а'в̄ља̄и, ӣон̄а'ш̄а̄и се, ӣой̄е'ва̄и, ӣой̄р̄и'ма̄и, ӣосѣ'ца̄и, ӣос̄ӣу'ӣа̄и, ӣош̄ӣа'ӣа̄и, ӣош̄ӣе'за̄и, ӣош̄к̄а'ӣа̄и, ӣош̄кр̄а'га̄и, ?ӣош̄у'ца̄и₁, ?ӣош̄у'ца̄и₂, ӣош̄ӣа'ӣа̄и, ӣред̄и'ва̄и, ӣрев̄и'ӣа̄и, ӣрев̄и'ја̄и, ӣре̄л̄е'га̄и, ӣре̄тор̄е'ва̄и, ӣре̄ӣрѣ'ва̄и, ӣре̄ӣрѹ'ва̄и, ӣрѣ'за̄и, ӣрезн̄а'ја̄и се, ӣрезрѣ'ва̄и, ӣре̄ј̄е'га̄и, ӣрек̄и'ва̄и, ӣрек̄р̄а'ја̄и, ӣрек̄р̄и'ва̄и, ӣрек̄р'ш̄ӣа̄и, ӣрел̄а'ма̄и, ӣрел̄и'ва̄и, ӣрем̄а'ра̄и, ӣрем̄а'ш̄а̄и, ӣрем̄е'ш̄ӣа̄и, ?ӣренем̄а'ӣа̄и, ӣрей̄и'ра̄и, ӣрей̄рѣ'га̄и, ӣрер̄и'ва̄и, ӣрес̄а'ља̄и, ӣрес̄ӣу'ӣа̄и, ӣрей̄ов̄а'ра̄и, ӣрей̄рѣ'са̄и, ӣрей̄ш̄у'ра̄и, ӣрӣа'ӣа̄и, ӣрӣд̄а'га̄и, ӣрӣд̄и'ра̄и, ӣрив̄и'ја̄и, ӣривол̄е'ва̄и, ӣрӣтор̄е'ва̄и, ӣрӣӣр̄и'за̄и, ӣрӣдв̄а'ра̄и се, ӣрӣж̄и'за̄и, ӣрик̄и'ва̄и, ӣрику'ӣља̄и, ӣрил̄е'ӣа̄и, ӣрил̄и'ва̄и, ӣри'ма̄и, ӣрӣӣа'ја̄и, ӣрӣӣе'ва̄и, ӣрӣӣов̄е'га̄и, ӣрӣӣрѣ'ма̄и, ӣрис̄ма'ка̄и, ӣрис̄ӣе'ва̄и, ӣрӣш̄ӣа'ка̄и, ӣрӣш̄и'ва̄и, ӣроб̄д̄е'ва̄и, ӣров̄и'ӣа̄и, ӣро̄л̄е'га̄и, ӣро̄ӣр̄и'за̄и, ӣрод̄е'ва̄и, ӣрок̄и'га̄и, ӣром̄а'ка̄и, ӣром̄а'ља̄и, ӣром̄а'т̄ра̄и, ӣро̄ӣи'ра̄и, ӣрош̄рѣ'са̄и, ӣрош̄ш̄у'ра̄и, ӣрох̄ӣе'ва̄и се, ӣр'ска̄и, ?ӣр'ш̄ӣа̄и, ӣрѹ'жа̄и, ӣр'х̄а̄и, ӣс̄и'ка̄и, ӣш̄ӣа̄и, р̄а'ӣа̄и, раз̄а̄д̄и'ра̄и, раз̄а'ра̄и, раз̄д̄и'ра̄и, раз̄бол̄е'ва̄и, раз̄л̄е'га̄и, разн̄а'ш̄а̄и, разр̄и'ва̄и, разум̄е'ва̄и, раск̄и'га̄и, раск̄л̄а'ӣа̄и, раскр̄а'ја̄и, раскр̄'ш̄ӣа̄и, рас̄ӣрѣ'ма̄и, рас̄ӣрод̄а'ва̄и, рас̄ӣов̄а'ра̄и, рас̄ӣш̄у'ра̄и, ра̄ш̄ч̄и'ш̄ӣа̄и, рук̄ӣол̄а'ӣа̄и, са̄ӣ'ба̄и, сад̄е'ва̄и, саж̄и'ма̄и, саз̄у'ва̄и, сак̄у'ӣља̄и, са'ӣа̄и, са̄ӣи'ра̄и, ск̄а'ка̄и, ск̄и'га̄и, скр̄е'ш̄а̄и, скр̄'ш̄ӣа̄и, сл̄а'ма̄и, см̄а'ра̄и, см̄е'ра̄и, см̄и'ш̄ља̄и, сна̄д̄д̄е'ва̄и, сн̄е'ва̄и, сн̄и'ма̄и, с̄ӣа'ја̄и, с̄ӣи'ра̄и, с̄ӣрѣ'ма̄и, с̄ӣа'ка̄и, с̄ӣв̄а'ра̄и, с̄ӣи'ска̄и, с̄ӣш̄у'ӣа̄и, с̄ӣш̄у'ра̄и, с̄ӣш̄у'ца̄и, сус̄ӣрѣ'за̄и, ш̄и'ца̄и, ?ш̄и'ш̄ӣа̄и, ш̄ӣрѣ'ш̄ӣа̄и, ш̄ӣ'ра̄и, ув̄а'жа̄и, ув̄и'ӣа̄и, ӯӣа'ӣа̄и, ӯӣ'ба̄и, ӯӣ'ба̄и се, ӯл̄е'га̄и, ӯӣр̄и'за̄и, уд̄в̄а'ја̄и, уд̄в̄а'ра̄и се, узрѣ'ва̄и, ук̄а'ӣа̄и, укр̄и'ва̄и, ук̄у'ӣља̄и, ул̄а'ма̄и, ум̄и'ља̄и се, ур̄а'ӣа̄и, ур̄а'ӣа̄и, ур̄и'ва̄и, ус̄ӣш̄у'ӣа̄и, уш̄а'ка̄и, уш̄а'ӣа̄и, цв̄о'ка̄и, цм̄а'ка̄и, цм̄о'ка̄и, чалабр̄'ка̄и, чалабр̄'ца̄и, ?ш̄и'ва̄и, ш̄и'ка̄и, ш̄ља'ӣа̄и, ?ш̄м̄р'ка̄и, ш̄о'ӣа̄и

(1–2) *досѣ'за̄и/до'сеза̄и, забо'рав̄ља̄и/забор̄а'в̄ља̄и, зайосѣ'га̄и/зайо'сеза̄и, засѣ'га̄и/за'сеза̄и, зай̄в̄а'ра̄и/за'ш̄вара̄и, иза̄ӣ'ра̄и/иза'ӣира̄и, изд̄и'ра̄и (изд̄ира̄и), насѣ'га̄и/на'сеза̄и, ога̄д̄и'ра̄и (огад̄ира̄и), о'кре̄ӣа̄и/окр̄е'ш̄а̄и, ойсѣ'га̄и/о'исеза̄и, ош̄в̄а'ра̄и/о'ш̄вара̄и, ӣосѣ'га̄и/ӣо'сеза̄и, ӣо'сеза̄и/ӣосѣ'за̄и, ӣред̄и'ра̄и (ӣред̄ира̄и), ӣресѣ'га̄и/ӣре'сеза̄и, ӣро'жим̄а̄и/ӣрож̄и'ма̄и, р'ӣш̄а̄и се / р̄и'ш̄а̄и се, сѣ'за̄и/с'еза̄и, ш̄ӣр'еска̄и/ш̄ӣрѣ'ска̄и, уд̄и'ра̄и (уд̄ира̄и), уза̄д̄и'ра̄и (узад̄ира̄и), ф'р̄ља̄и/фр̄'ља̄и, ш̄м̄р'ца̄и/ш̄мр'ца̄и,*

Уз њих имамо и још неколико глагола с претсуфиксалним МА: *ӣоме'ш̄а̄и, ӣрош̄ивс̄ӣа'ја̄и*, највећим делом као варијанте: *ме'ш̄а̄и/м'еш̄а̄и (до-, ӣре-, ӣро-, раз-, с-), с̄ил̄е'ш̄а̄и (с̄ил'еш̄а̄и) и с̄ил'ӣш̄а̄и/с̄или'ш̄а̄и* и још *ца'ка̄и/ца'ка̄и, ш̄ӣр'ца̄и/ш̄и'р'ца̄и*, који прозодијом више личе на друге ономатопејске глаголе са *-а̄и*, иако су творени према свршеном глаголу на *-нӯи*. И при творбеној анализи глагола као *кљу'ца̄и, зв'р'ца̄и, чу'ка̄и, шкљ'оца̄и* тешко је разлучити је ли суфикс додат на ономатопејску основу или на основу свршеног глагола на *-нӯи*. Слично је и с глаголима *ба'ца̄и, све'ш̄ӣа̄и – ?кљу'ва̄и, ӣљу'ва̄и*, који би могли бити итеративи одговарајућих свршених глагола иако носе нетипично МА, пред суфиксом.⁵⁴⁶

⁵⁴⁶ На самом су рубу групе глагола имперфективизованих суфиксом *-(j)а̄и* глаголи *кли'за̄и/кл̄и'за̄и, ле'жа̄и (ӣри-), цу'рика̄и/цури'ка̄и*, који се ни прозодијом ни значењем (дуративним) не подударују с осталима.

Прошивсѣајайи изгледа као несистемско решење, будући да остале такве изведенице од (-)сѣ'аји гласе (-)сѣ'ајайи (нпр. *огу'сѣајайи*, *ѵосу'сѣајайи*, али у *су'сѣајайи/сѣ'сѣајайи* имамо и префиксалну дужину). Уз то, презент *ѵрошивсѣо'јѵм* упућује на то да је у питању префиксација глагола *сѣа'јайи-сѣо'јѵм* (итератив *сѣ'ајайи* у презенту је *сѣ'ајѣм*).

Још неки презентски облици глагола са -аји одударају од владајућег -ајм: наставак -ѣм имамо код оних на -дрѣаји, -ѣрѣаји, -даваји, -знаваји,⁵⁴⁷ -сезаји, -ѣакаји, -ѣезаји (*о'дрѣѣм*, *за'ѣрѣѣм*, *за'дајѣм*, *ѵо'знајѣм*, *с'ѣжѣм*, *ра'сѣаѣѣм*, *о'ѣѣжѣм*), оних с апофонијом $\emptyset \sim и$: *за'клињѣм*, *за'ѣирѣм*, *ѵро'дирѣм*, *у'бирѣм* (поред *у'бѣрѣм*), *у'ѣињѣм*, *у'ѣирѣм* (али ипак: *раза'сѣѣајѣм*) и код свих наведених на -меѣаји⁵⁴⁸, те *сѣлеѣаји*, *сѣлиѣаји*.

У даљој анализи ексцерпираних примера сводимо само на по један пример од истог корена (непрефигирани глагол, ако постоји – односно насумични префигирани глагол од тог корена, ако непрефигирани не постоји) и његов лик упоређујемо с мотивним.

2.1.292.4. Мотивни су ликови (1а) и (1б), раздвојени према ПЛ. У примерима под (2) увиђамо дужење ПОС, у онима под (3) дужење с прогресијом МА до суфикса (једносложном), у онима под (4) краћење ПОС (најчешће уз апофонију), у онима под (5), краћење с регресијом МА до пред ПОС, у онима под (6) само регресију МА до пред ПОС.

(1а) *др'изѣаји*, *до'хиѣаји*, *ж'иѣаји*, *за'дизаји*, *за'мрѣаји*, *заѵо'сѣавѣаји*, *за'сѣираји*, *за'ѣираји*, *и'зниѣаји*, *л'аѣаји*, *м'ашаји се*, *ме'ѣаји м'ѣаји*, *м'ѣаји*, *ѵ'адаји*, *ѵре'зираји*, *ѵ'рскаји*, *ѵ'уѣаји*, *раза'шиѣаји*, *ра'сѣајайи се*, *с'ѣдаји*, *с'ѣѣаји*, *ср'ѣаји*, *сѣ'изаји*, *сѣ'р'изаји*, *ѣ'искаји*, *ѣ'рзаји*, *у'дараји*, *уза'вираји*, *ф'рѣаји*, *хв'ѣаји*, *ѣ'уѣаји*, *ѣв'окаји*, *ѣв'рѣаји*, *шв'ѣаји* –

(1б) *дрѣ'ждаји*, *вѣ'ѣаји*, *доѣ'уѣаји*, *жѣ'ѣаји*, *заѣ'саји*, *заѵовѣ'даји*, *заѣрѣ'заји*, *зара'сѣаји*, *засѣ'заји*, *заѣѣ'заји*, *заѣрѣ'саји*, *кѣ'јаји*, *кѣ'хаји*, *мѣ'хаји*, *омѣ'ѣаји*, *ѵоскудѣ'ваји*, *ѵодшѣ'ѣаји се*, *ѵреѣрѣ'ваји*, *ѵрѣ'маји*, *ѵриѣрѣ'маји*, *ѵр'скаји*, *ѵр'хаји*, *ѵсѣ'каји*, *скрѣ'ѣаји*, *снѣ'маји*, *сѣ'уѣаји*, *чаладр'каји*, *чаладр'ѣаји*, *шѣ'каји*, *ѵшмр'каји*

Мотивни су и ликови: *ѵомѣ'ѣаји* – *шѣ'рѣаји/шѣ'рѣаји* – *ф'рѣаји/фр'ѣаји*

(2) *дѣ'даји*, *вѣ'даји*, *вѣ'заји*, *дозна'ваји*, *докрѣ'даји*, *заѵовѣ'раји*, *зада'јаји*, *заклѣ'ѣаји*, *залѣ'ѣаји*, *залѣ'маји*, *замѣ'каји*, *замѣ'раји*, *замѣ'ѣаји*, *заѣ'јаји*, *заѣ'шѣаји*, *зара'њаји*, *заѣ'ѣаји*, *зѣ'раји*, *издѣ'јаји*, *ѵисѣ'шѣаји*, *кѣ'раји*, *лѣ'ѣаји*, *лѣ'ѣаји*, *намѣ'шѣаји*, *нѣ'саји*, *обѣ'раји*, *огѣ'јаји*, *огрѣ'ѣаји*, *освѣ'јаји*, *ѵѣ'раји*, *ѵомѣ'ѣаји*, *ѵомѣ'ѣаји*, *ѵошкѣ'ѣаји*, *ѵрезнѣ'јаји се*, *ѵрекѣ'ваји*, *ѵрекрѣ'јаји*, *ѵрекрѣ'шѣаји*, *ѵресѣ'ѣаји*, *ѵридѣ'раји се*, *ѵрижѣ'заји*, *ѵриѣ'јаји*, *ѵриѣ'каји*, *ѵромѣ'ѣраји*, *раза'раји*, *скѣ'каји*, *сѣвѣ'раји*, *шѣ'ѣаји*, *ѣмѣ'каји*

(3) *дрѣ'ждаји*, *вѣ'ѣаји*, *вѣ'јаји*, *дѣ'ваји*, *дрѣ'ѣаји*, *ѣ'ѣаји*, *забрѣ'јаји*, *заѣлѣ'даји*, *заѣрѣ'ваји*, *заѣрѣ'заји*, *зајѣ'даји*, *закѣ'даји*, *закрѣ'ваји*, *залѣ'ваји*, *замѣ'раји*, *заѣ'жаји*, *заѣ'саји*, *заѣ'ваји*, *заѣ'јаји*, *заѣ'раји*, *заѣрѣ'даји*, *заѣ'шѣаји*, *засѣ'ѣаји*, *зашѣ'ваји*, *зѣ'јаји*, *издѣ'ваји*, *измѣ'ваји*, *измѣ'заји*, *лѣ'ѣаји*, *наѣ'маји*, *наѣ'маји*, *назѣ'ваји*, *назѣ'ваји*, *ѵоѣ'ѣаји*, *ѵрезрѣ'ваји*, *ѵрерѣ'ваји*, *ѵреѣовѣ'раји*, *ѵриволѣ'ваји*, *ѵрисѣ'ѣаји*, *ѵрохѣ'ѣаји се*, *ѵрѣ'жаји*, *разаѣ'раји*, *разболѣ'ваји*, *разумѣ'ваји*, *рашѣ'шѣаји*, *снабдѣ'ваји*, *сѣѣ'скаји*, *шѣ'раји*, *ѣвѣ'каји*, *ѣмѣ'каји*, *ѣ'ѣ'раји*, *шѣ'ѣаји*, *шѣ'ѣаји*

(4) *за'дирѣаји*, *за'мираји*, *за'ѣињаји*, *за'ѣираји*, *за'сѣѣаји*, *за'сѣираји*, *за'ѣираји*, *зау'зирѣаји*, *за'ѣињаји*, *ѵоза'ѣмаји*, *у'вираји*

⁵⁴⁷ У итеративима од глагола на -даји и -знаји, уместо суфикса -аваји, видимо суфикс -аји додат на основу проширену ради избегавања хијата.

⁵⁴⁸ Уп. ипак *ме'ѣаји-м'ѣѣајѣм* ~ *ме'сѣи*.

(5) *бр'изіаїи, за'креїаїи, за'сизаїи, на'срїаїи, о'брїаїи, њо'мињаїи, ра'зїрїаїи, ш'уцаїи*

(6) *до'їицаїи, до'їлиїаїи, до'їицаїи, за'дисаїи, за'жизаїи, м'ицаїи, њре'їлейаїи, њри'їицаїи*

Дублети су:

(1а-4) *засе'гаїи/за'седаїи, изаїї'раїи/иза'їираїи, огабї'раїи (ога'бїраїи), р'иїаїи се / рї'їаїи се, са'їињаїи/саїї'баїи, њр'ескаїи/њр'ескаїи, шмр'цаїи/шмр'цаїи*

(1б-5) *досе'заїи/до'сезаїи, о'креїаїи/окр'еїаїи*

(1-6) *сїле'їаїи (сїл'еїаїи)*

(2-6) *заїв'раїи/за'ївараїи*

Неколико глагола познаје и прогресију МА. То су *њоме'їаїи* (~ *њо'меїнуїи²*), *сажї'маїи* и дублети *њро'жимаїи/њрожї'маїи, ца'каїи/ца'каїи*.

Уз мотивне ликове, како се види, најбројнији су они с прогресијом МА. ПЛ *-ā'-аїи*, према тим подацима, успоставља се у приближно подједнакој мери на три начина (задржавање мотивне прозодије, дужењем ПОС и дужењем с прогресијом МА), а ПЛ *-ǎ'-аїи* већином на један: задржавањем мотивне прозодије; остали начини (4, 5, 6) сразмерно су малобројнији. Лик *-ā'-аїи*, када се варијанте зброје као посебне јединице, јавља се у око 63% оваквих глагола. Ликови мотиватора присутни су у приближно трећини изведеница (32%).

2.1.292.5. У следећој табели приказујемо однос ПЛ мотивних речи (представљених у првој колони) и твореница (представљених у горњем реду). Уз број примера који се односе на одређени однос налази се и његов удео у укупном броју примера од мотиватора дате прозодијске структуре.

Табела 24. Расподела ПЛ ињераїивних суфиксала са *-(j)ати*

	<i>-ā'-аїи</i>		<i>-ǎ'-аїи</i>	
<i>-ǎ'-</i>	44	81%	10	19%
<i>-ā'-</i>	28	74%	10	26%
<i>-ǎ'-</i>	66	61%	42	39%
<i>-ā'-</i>	2	17%	10	83%
Укупно	140	67%	72	33%

Као што се може приметити, творенице од свих мотиватора осим код оних типа *њро'жїїи* (четврти тип) преферирају лик *-ā'-аїи*, али у неједнакој мери: највише оне са заосновинским МА и оне с краткоћом ПОС. Лик пак *-ǎ'-аїи* убедљиво бирају мотиватори код којих дужини ПОС претходи МА, а нешто ређе и они с МА испред кратког ПОС.

Упоредивањем ликова твореница од истих корена утврдили смо неколико недоследности – према *сїв'раїи* имамо *заїв'раїи/за'ївараїи (о-)*, тако и *сегаїи* : *засе'гаїи/за'седаїи (на-, њре-, њо-, ої-)*; *м'ашаїи се* : *нагма'шаїи* : *домашаїи/дом'ашаїи*; *сецаїи (на-)* : *засе'цаїи (за-, на-, ої-, њо-, њог-)*; *за'креїаїи (њрео-, с-)* : *о'креїаїи/окр'еїаїи*; *заїї'раїи* : *изаїї'раїи/иза'їираїи*; *и'сїлеїаїи (до-, њре-)* : *сїле'їаїи (сїл'еїаїи)*; *засе'заїи* : *се'заїи/се'заїи (до-, њо-)*; *за'сизаїи* : *до'сизаїи/дос'изаїи*; *њрижї'заїи* : *за'жизаїи (раз-, са-)*; *сажї'маїи* : *њро'жимаїи/њрожї'маїи*; *њриїї'скаїи (за-, ис-, с-)* : *у'їискаїи (на-, њро-)*; *су'сїајаїи/су'сїајаїи* : *њосу'саїајаїи*; *њоме'їаїи* : *до'меїаїи/доме'їаїи (до-, њре-, њро-, раз-, с-, у-)*. У односу *са'їињаїи* : *саїї'баїи (на-, њо-)* видимо преференцију одређеног ПЛ према избору коренског

аломорфа. Варијанта *заборā'вљаи*² (забележена и у РА) одудара од свих осталих с тим завршетком: *до'бављаи*, *за'бављаи*, *на'здрављаи*, *йо'урављаи*, *йо'сџављаи*...⁵⁴⁹

2.1.293. Суфикс -аваи

Петстотињак глагола имперфективизованих суфиксом *-ā'ваи* има истоветне ПЛ. Неки од њих су: *васџиā'ваи*, *доживља'ваи*, *доџрча'ваи*, *заџорча'ваи*, *зајерџла'ваи*, *збриња'ваи*, *избеја'ваи*, *исџлива'ваи*, *лиџса'ваи*, *наџлаша'ваи*, *наџира'ваи*, *наруша'ваи*, *озелења'ваи*, *означа'ваи*, *окоја'ваи*, *оџала'ваи*, *џоражја'ваи*, *џрекуџа'ваи*, *џриоџовља'ваи*, *џродува'ваи*, *раџчлања'ваи*, *садржја'ваи*, *сџлашања'ваи*, *уџрожја'ваи*, *џчишња'ваи*. У презенту они за слог регредирају МА (*васџиā'ваи-васџи'џāвāм*).⁵⁵⁰

2.1.294. Суфикси -иваи, -киваи

Глаголи са суфиксима *-ī'ваи* и *-кī'ваи*⁵⁵¹, преко 700 њих, такође сви носе колумналне ликове. То су *довики'ваи*, *досаџи'ваи*, *завари'ваи*, *заџирки'ваи*, *залуџи'ваи*, *засџајки'ваи*, *збаџи'ваи*, *изџирки'ваи*, *изручи'ваи*, *ишчеки'ваи*, *мироџомази'ваи*, *набаџи'ваи*, *наџзиџи'ваи*, *наручи'ваи*, *обмањи'ваи*, *оџисџи'ваи*, *осуџи'ваи*, *џодбуњи'ваи*, *џоџрски'ваи*, *џреобраџи'ваи*, *џривирџи'ваи*, *џроџурџи'ваи*, *разраџи'ваи*, *сахрањи'ваи*, *сусџајки'ваи*, *узајмљи'ваи*, *ускраџи'ваи*, *уџовари'ваи* и стотине других.

Они у презенту имају суплетивну морфему *-(к)џје-м*, која МА регредира за слог: *дови'куџем*, *доса'џуџем*, *зави'руџем*... Само неколико глагола (они на *-сниваи*, *-сџиваи*, *-киваи* (~ *-ко'ваи*), као и *дариваи*, *уџајиваи*, *џошџиваи*⁵⁵²) има (и) презент без промене облика суфикса, али с поменутом регресијом (*за'снџвāм*, *о'џкиџвāм* и сл.). В. и фн. 550.

2.1.295. Суфикс -оваи

Глаголи творени суфиксом *-оваи*, којима због једне заједничке црте (аналожких колебљивих МА код интернационализама), прибрајамо и оне са *-изоваи*, *-ификоваи*, прозодијски су раслојени у два главна типа, с више неправилности у обама.

2.1.295.1. Први је фиксација МА на суфиксу, у примерима *бано'ваи*, *дивсџиво'ваи*, *џблаџо'ваи*, *боџо'ваи*, *веко'ваи*, *вило'ваи*, *враџо'ваи*, *вредно'ваи*, *џлаго'ваи*, *џосџодо'ваи*², *дано'ваи*, *даро'ваи*, *деверо'ваи*, *дево'ваи*, *драџдо'ваи*, *друџо'ваи*, *дуџо'ваи*, *џако'ваи*, *џуџо'ваи*, *зборо'ваи*, *зимо'ваи*, *исџосло'ваи*, *јесено'ваи*, *јунако'ваи*, *кнеже'ваи*, *краље'ваи*, *кумо'ваи*, *куџо'ваи*, *лудо'ваи*, *љубо'ваи*, *миро'ваи*, *млаго'ваи*, *момко'ваи*, *мудро'ваи*, *џашо'ваи*, *џоџо'ваи*, *џосло'ваи*, *џријаџеље'ваи* (*џријаџеље'ваи*), *џуџо'ваи*, *робо'ваи*, *само'ваи*, *самоџо'ваи*, *сироџо'ваи*, *служдо'ваи*, *срдо'ваи*, *сџано'ваи*, *сџрахо'ваи*, *сџуџиње'ваи*, *сужње'ваи*, *џамно'ваи*, *џрџо'ваи*, *џуџо'ваи*, *умо'ваи*, *умсџиво'ваи*, *хајдуко'ваи*, *хладо'ваи*, *хрваџо'ваи*, *чамо'ваи*, *чувсџиво'ваи*². Овде иду и неслоговне основе *ро'ваи*, *сно'ваи* (и немотивисано *џсо'ваи*).

Дублетно с таквим ликом и оним из следеће групе јесу речи *аџо'ваи/аџоваи*, *беџо'ваи/беџоваи*, *џиче'ваи* (*џичеваи*), *боло'ваи* (*џ'оловаи*), *џвоје'ваи/в'ојеваи*, *џосџо'ваи/џ'осџоваи*, *џодо'ваи/џ'одоваи*, *јаџоваи/јаџо'ваи*, *кл'иковаи/*

⁵⁴⁹ Уп. залагање Ђ. Шкавић (1996) за признавање таквих ликова у већини глагола на *-ављаи*.

⁵⁵⁰ За утицај прозодије мотивног, свршеног глагола на избор између суфикса *-аваи* и *-иваи* в. 1.3.2.3.

⁵⁵¹ Други суфикс настао је перинтеграцијом деминутивног *-каи* (Клајн 2003).

⁵⁵² У ову групу, за разлику од нпр. Клајна (2003) не убрајамо итеративе од глагола с кореном на *-и* (*доџијаи*, *зариваи*, *заџиваи*, *умиваи*...), будући да се они регуларно, уз успостављање полувокала у хијату, граде суфиксом *-аи*.

кливо'ваїи, кнезо'ваїи/кн'езоваїи, м'ачеваїи/маче'ваїи, њиро'ваїи/њ'ироваїи, руко'ваїи/р'уковаїи, су'воїоваїи/сувоїо'ваїи, ше'фоваїи/шефо'ваїи.

2.1.295.2. Код другог типа већи део чине речи с МА пред ПОС, али и оне које бележе регресију до те позиције и краћење ПОС (махом од двосложних основа). Четворосложни су примери: *б'ајцоваїи, б'одоваїи, б'оксоваїи, бр'аїоваїи, в'ероваїи, ї'аздоваїи, д'ејсївоваїи, д'еловаїи, д'уждеваїи², ж'рївоваїи², ј'емсївоваїи, д'иловаїи, др'иловаїи, ј'оїоваїи, к'амїоваїи, кв'арцоваїи, к'иїоваїи, км'еїоваїи, к'оксоваїи, к'ушоваїи, л'еїоваїи, л'еїоваїи, л'инчоваїи, л'обоваїи, м'аршеваїи, м'аршоваїи, м'иловаїи, н'еїоваїи, н'икловаїи, њ'амеїоваїи, њ'разноваїи², њ'угроваїи, р'анїоваїи, р'аїоваїи, р'еїоваїи, р'имоваїи, св'адбоваїи, св'аїоваїи, св'еїковаїи, св'инїоваїи, с'иловаїи, сл'едоваїи, см'ечоваїи, сїр'инїоваїи, ср'оковаїи, сї'арїоваїи, сї'иховаїи, сїр'иїоваїи, њ'анцоваїи, њ'иїоваїи, њ'иїловаїи, њ'ребоваїи, ф'илмоваїи, ф'иловаїи, фл'ерїоваїи, х'обловаїи, ц'ареваїи, ц'инковаїи, ч'арїоваїи, ч'еїоваїи (~ ч'еїа), ч'еїоваїи (~ ч'еї, К-Ш), шв'ерцоваїи, ш'ифроваїи, 'шл'еїоваїи, шк'оловаїи, шл'ифоваїи, шї'еїоваїи, шї'еїоваїи, шїр'ајковаїи.⁵⁵³ Петосложни су: *а'дресоваїи, а'їеловаїи, а'їаковаїи, аїа'мановаїи, а'шиковаїи, ба'јрамоваїи, ба'лзамоваїи, бе'зецоваїи, би'ваковаїи, бо'жићеваїи, бо'јкоїоваїи, ва'мїироваїи, ве'зироваїи, вла'диковаїи, де'баїоваїи, де'диїоваїи, де'сеїковаїи, де'филоваїи, дома'ћиноваїи, до'їинїоваїи, до'ручковаїи, ја'їаковаїи, ко'миїоваїи, ко'наковаїи, ко'роїоваїи², ко'рїешоваїи, ми'нисїроваїи, ми'їинїоваїи, миїроїо'лиїоваїи, на'задоваїи, на'їредоваїи, о'бедоваїи, 'о'биловаїи, о'бликоваїи, о'дликоваїи, о'дсусївоваїи, оїо'резоваїи, о'рїаковаїи, њо'средоваїи, њо'їребоваїи, њо'цинковаїи, њри'диковаїи, њри'сусївоваїи, њро'леїоваїи, њро'їесїоваїи, ри'зиковаїи, ше'жаковаїи, њо'рїедоваїи, узроковаїи, у'редоваїи, у'скрсоваїи, хе'рцеїоваїи, чо'бановаїи, ше'рїоваїи – и они с дугим претпоследњим слоговима основе *а'меноваїи, а'миноваїи, ба'їероваїи, за'вешоваїи, ла'їероваїи, на'ликоваїи, њре'сїоловаїи, њри'ликоваїи, њр'о'роковаїи, ра'зликоваїи, ра'сходоваїи, са'бороваїи, са'вейоваїи, су'седоваїи²* (тако и шестосложна ПСТ *обна'родоваїи*), дублетно *њб'седоваїи/њо'седоваїи*.**

У ту групу иду и стотине многосложних интернационализама на -оваїи и -изоваїи, чија су МА ретко мотивна: *аклима'їизоваїи, акре'диїоваїи, акїи'визоваїи, акїуе'лизоваїи, а'кценїоваїи, а'кцеїїоваїи, алба'низоваїи, америка'низоваїи, амо'рїиноваїи, а'нїлизоваїи, айсолу'їиноваїи, а'їсорбоваїи, а'їсїраховаїи, ара'бизоваїи, арїу'менїоваїи, арома'їиноваїи, арха'изоваїи, а'сїироваїи, аїо'мизоваїи, аушома'їиноваїи, аушор'изоваїи, а'фекїоваїи, африка'низоваїи – да наведемо само оне с почетним а.*

2.1.295.3. Домаће речи нешто ређе носе МА пред петим слогом с краја: *б'искуїоваїи, в'ојводоваїи, д'есїоїоваїи, 'именоваїи, к'аменоваїи, к'ореноваїи, к'ороїоваїи², њ'рсїенноваїи, р'екїороваїи, сї'еїенноваїи, с'убашоваїи, с'уседоваїи², ч'еїниковаїи² – а'їосїоловаїи², ди'рекїороваїи, њро'фесороваїи, у'чиїељеваїи/у'чиїељоваїи, ха'рамбашоваїи*. Позајмљенице пак, у поређењу с малопређашњом бројном групом, то чине тек у незнатном постотку и по изузетку: *а'симиловаїи, їе'їоизоваїи, ди'винизоваїи, ди'симиловаїи, ди'сциїлиноваїи, са'квализоваїи*.

Дублетно МА пред петим и четвртим слогом с краја јавља се код глагола са -ификоваїи, -изоваїи и -оваїи (изузетно, ради утврђивања особина речи с таквим завршетком, овде наводимо и слабо и нимало мотивисане речи): *коди'фиковаїи/ко'дификоваїи, моди'фиковаїи/мо'дификоваїи, квали'фиковаїи/квалификаваїи, њреквали'фиковаїи/њреква'лификаваїи, дисквали'фиковаїи/дисквалификаваїи, симїли'фиковаїи/симїлификаваїи, бони'фиковаїи/бонификоваїи,*

⁵⁵³ Таквог су ПЛ и десетине немотивисаних позајмљеница од једносложних основа, као *др'ибловаїи, ј'одловаїи, л'умїоваїи, м'оловаїи, њ'аковаїи, њ'елцоваїи, њ'оховаїи, р'есїоваїи, с'урфоваїи...*

йерсонификовайи/йерсо'нификовайи, уни'фиковайи/у'нификовайи, верификовайи/ве'рификовайи, лорификовайи/ло'рификовайи, носіри'фиковайи/но'сірификовайи, класификовайи/кла'сификовайи, фалсификовайи/фа'лсификовайи, диверсификовайи/диве'рсификовайи, ректйификовайи/ре'ктйификовайи, идентйификовайи/иде'нтйификовайи, мистйификовайи/ми'стйификовайи, демистйификовайи/деми'стйификовайи, генацйификовайи/гена'цйификовайи, сйеци'фиковайи/сйе'цйификовайи, дезин'фиковайи/де'зинфиковайи – сйабд'илизовайи/сйабд'илизовайи, цйивилизовайи/цйивил'изовайи, орйан'изовайи/(о'рйанизовайи), са'йанизовайи/сайа'низовайи, де'зинсековайи/дези'нсековайи – изде'кламовайи/изде'кламовайи, мани'фесйовайи/ма'нифесйовайи.

2.1.295.4. Даље наводимо спорадичне примере с другачијим односима броја слогова, МА и дужина. Пред петим слогом МА имају речи с дужинама л'џџоровайи, ш'џџоровайи, ж'ујниковайи/ж'ујниковайи; н'џмесниковайи, н'џчелниковайи, дублетно йре'дседниковайи/йре'дседниковайи. Пред шестим је само у 'ајосйоловайи², 'инйересовайи (и де'зинйересовайи се), м'икрофилмовайи – са свим кратким слоговима.

Примери фу'товайи, чиноде'јсйвовайи, чу'всйвовайи² имају претсуфиксално МА, које се не јавља у другим речима. Фу'товайи је вероватно грешка, јер се у другој одредници даје фу'тован. Према чиноде'јсйвовайи имамо регредирано де'јсйвовайи, са'дејсйвовайи, а према чу'всйвовайи (~ чу'всйво) и прогредирани лик чувсйво'вайи² (као дивсйво'вайи). Сва три лика су, дакле, упитна, посебно ако се зна да од основџ је'мсйв-², ни'кл, сйи'х-, сйри'й-, шйи'шл, фи'л-², шли'ф- имамо глаголе с регресијом; то важи и за ниже дате примере као р'имовайи. Правилну регресију имамо и у петосложницама а'дресовайи, јосйодовайи² (~ јосйодин), де'башовайи, де'башовайи, де'филовайи, су'вошовайи.

Прогресија МА до ПОС је ретка. Такве су четири изведенице: на'задовайи, о'бликовайи, о'дликовайи, йри'диковайи.

2.1.295.5. Удео речи са скраћеним ПОС нешто је већи. Ипак, и ту су односи с мотивном дужином непредвидљиви.

Табела 25. Расйодела ПЛ суфиксала са -овати

	Лик с краћењем	Лик без краћења	Дублетни лик
'а-	џ'одовайи, де'одовайи ² (~ де'џџош) ⁵⁵⁴ , де'иловайи, ?сл'едовайи, ш'анцовайи, шк'оловайи	ж'рйивовайи ² , ц'арсйвовайи	де'уждевайи/ де'уждевайи ⁵⁵⁵ йр'азновайи/ йр'џазновайи
а'-	чу'всйвовайи; де'јсйвовайи, де'сејиковайи, је'мсйвовайи, х'обловайи, св'ејиковайи, й'удровайи, р'имовайи, шйо'рйедовайи (и аш'а'мановайи, би'ваковайи, ва'мйировайи, ве'зировайи, о'рш'аковайи, ш'е'жаковайи)	чиноде'јсйвовайи	
а'а-	на'йредовайи (и на'задовайи, о'бликовайи)	ко'мандовайи, йреко'мандовайи ⁵⁵⁶	

⁵⁵⁴ У РА и с дужином: добо'вайи/де'одовайи (де'џџовайи).

⁵⁵⁵ Д'ужд је, зачудо, у РСЈ само с кратким вокалом, што глаголску дужину чини недоследном у односу на дужину мотивне речи. У РА је, и нигде више, дат и дуг слог: де'ужд².

⁵⁵⁶ Уп. и йи'јанчевайи из РСМ.

'ā-	к'оренова̄и, њ'аме̄иова̄и, ж'ӯӣникова̄и/ ж'ӯӣникова̄и; нā'челникова̄и	у'редн̄икова̄и, чи'н̄овн̄икова̄и	ч'е̄ӣникова̄и/ ч'е̄ӣн̄икова̄и

Када се загледа у мотивне ликове појединих од датих образаца, уочиће се тенденција да прогресију МА до суфиксалног -о'ва̄и усвајају изведенице од основа на ā'- и ā'-, као и од основа покретних парадигми (типови њӯио'ва̄и, њосло'ва̄и, с̄иано'ва̄и, до̄ио'ва̄и), као што је то већ установио М. Пешикан (1963–1964: 285). Прогресија код непокретних 'ā-основа јавља се једино у срдо'ва̄и; де̄ио'ва̄и², јадо'ва̄и² и евентуално зборо'ва̄и, с̄ирахо'ва̄и према новијим зб'ор², с̄ир'ах². Горње правило лепо потврђују дублети као а̄ио'ва̄и/а̄иова̄и, ш'ефова̄и/шефо'ва̄и ~ а'а/а̄а, ш'еф-/ше'ф-, али је ипак недоследно њашо'ва̄и ~ њ'аша/њ'аша.

Још неки односи указују на превирања између мотивног и твореничког акцента.

Табела 26. Рас̄иодела ПЛ суфиксала са -овати

	-о'ва̄и	Мотивни (алтернирани) лик	Дублетни лик
ā'-	момко'ва̄и, њо̄ио'ва̄и, њосло'ва̄и, робдо'ва̄и		биче'ва̄и (б'ичева̄и), м'ачева̄и/маче'ва̄и
аā'-	само̄ио'ва̄и, сиро̄ио'ва̄и		њос̄иодо'ва̄и/ њос̄иодова̄и, су'во̄иова̄и/ суво̄ио'ва̄и
ā'-	вило'ва̄и, дево'ва̄и, зимо'ва̄и, љубо'ва̄и, њӯио'ва̄и, чамо'ва̄и	р'имова̄и	руко'ва̄и/р'укова̄и
	бивс̄њво'ва̄и	д'ејс̄њвова̄и, са'дејс̄њвова̄и; чинод̄ејс̄њвова̄и	чу'вс̄њвова̄и/ чувс̄њво'ва̄и
	вредно'ва̄и, лудо'ва̄и, младо'ва̄и, њамно'ва̄и	ʔњр'азнова̄и/њр'āзнава̄и	
аā'-	јунако'ва̄и, хајдуко'ва̄и, хрва̄ио'ва̄и	а̄ња'манова̄и, би'вакова̄и, ва'м̄ириова̄и, ве'зирова̄и, о'р̄њакова̄и, ње'жакова̄и; де'се̄њкова̄и; њо'р̄њедова̄и	
ā-	бано'ва̄и, веко'ва̄и, вра̄ио'ва̄и, дано'ва̄и, даро'ва̄и, дрӯио'ва̄и, дӯио'ва̄и, кумо'ва̄и, с̄иано'ва̄и, њр̄ио'ва̄и, умо'ва̄и		боло'ва̄и (б'олова̄и), њос̄ио'ва̄и/њос̄иова̄и, кл'икова̄и/клик'ова̄и, кнезо'ва̄и/кн'езова̄и, њиро'ва̄и/њ'ириова̄и
'аа-	деверо'ва̄и, јесено'ва̄и	к'аменова̄и, њ'рс̄њенова̄и, с̄њ'е̄њенова̄и	

Слични су и односи *чинод̄ејс̄њвова̄и* : *чувс̄њво'ва̄и/чу'вс̄њвова̄и* : *бивс̄њво'ва̄и*, али је то нерегредирано МА несистемско, па га не сврставамо у регуларне обрасце. То не чинимо ни за пар *к'оренова̄и* : *о'бличова̄и*.

Са чињеницом да су примери са суфиксалним МА по правилу старији од оних с регресијом МА долази сазнање да је немали број ових других, уз које обавезно треба имати у виду и ненормиране а уобичајене ликове као *вр'едноваџи*, *з'имоваџи*, *м'уроваџи*, *џ'ословаџи*, *р'обоваџи*, *сџ'р'аховаџи*⁵⁵⁷ и именице као *д'оловање*, *з'имовање*, доминантни лик који се шири.

Поменимо на крају још две недоследности: од мотивног *д'искуџ/дџ'искуџ* имамо само *д'искуџоваџи*, од *џ'рег/у'рег* само *у'реговаџи*.

Глаголи с ликом *-оваџи*, за разлику од свих осталих, у презенту регредирају МА за слог: *сно'ваџи-сн'уџем*, *гаро'ваџи-га'руџем*. С тиме није усклађено *д'оловаџи*²-*до'луџем* и *во'јеваџи*²-*во'јуџем* (в. фн. 557). У *чџ'всџ'воваџи*²-*чџ'всџ'вуџем* од инфинитивног лика још је необичнији презентски. *Удо'ваџи-удо'вуџем/у'довуџем* (~ *угов*), очито, није типични глагол ове конјугације.

2.1.296. Сложени суфикси са *-оваџи*

Глаголи изведени суфиксима *-воваџи*, *-сџ'воваџи* или *-оваџи* (код примера који се могу парафразирати именицом на *-сџ* или *-сџ'во*) имају уједначене ликове с МА пред кратким ПОС: *на'џасџ'воваџи*, *џ'о'часџ'воваџи*; *л'енсџ'воваџи*², *сџ'р'ансџ'воваџи*. Варијанта *ленсџ'во'ваџи*⁽²⁾ одговара примерима из групе *бивсџ'во'ваџи*.

Тај образац важи и за *до'жићковаџи*, *ја'диковаџи*.

2.1.297. Суфикс *-каџи*

2.1.297.1. Глаголи с деминутивним суфиксом *-каџи* сврставају се према прозодијским обележјима у три главна типа: (1) *(а)џ'каџи*, (2) *(а)џ'а'каџи* и (3) *(а)џ'а'каџи*.⁵⁵⁸ Изузетно се јавља и лик (4) *џ'а'каџи*, као и комбинације наведених ликова. Ево тих лексема:

(1) *а'јскаџи*, *д'иркаџи*, *д'оцкаџи*, *др'искаџи*, *д'рчкаџи*, *д'ућкаџи*, *д'ућкаџи*, *д'ушкаџи*, *в'аљкаџи*, *в'аркаџи*, *в'ивкаџи*, *в'иркаџи*, *в'оскаџи*, *в'рљкаџи*, *в'р'скаџи*, *в'рџ'каџи*, *в'р'ускаџи*, *в'рћкаџи*, *в'рцкаџи*, *џ'аркаџи*, *џ'аћкаџи* се, *џ'ацкаџи*, *џ'в'иркаџи*, *џ'иџ'каџи*, *џ'лацкаџи*, *џ'лешкаџи*, *џ'лоцкаџи*, *џ'њ'ецкаџи*, *џ'њ'ечкаџи*, *џ'њ'уркаџи*, *џ'р'ејкаџи*, *џ'р'искаџи*, *џ'р'ицкаџи*, *џ'уркаџи*, *џ'уцкаџи*, *д'елкаџи*, *д'иркаџи*, *др'ашкаџи*, *др'емкаџи*, *др'мкаџи*, *др'џ'каџи*, *ж'ацкаџи*, *ж'в'аћкаџи*, *ж'елкаџи*, *ж'м'иркаџи*, *ж'уркаџи*, *ж'ућкаџи* се, *зв'еркаџи*, *зв'рцкаџи*, *з'ивкаџи*, *з'иџ'каџи*, *з'ујкаџи*, *з'уцкаџи*, *ј'авкаџи*, *ј'ешкаџи*, *к'ајкаџи*, *к'аскаџи*, *кв'рцкаџи*, *к'иџ'каџи*, *к'лајкаџи*, *к'лацкаџи*, *к'љ'уцкаџи*, *к'ојкаџи*, *кр'ескаџи*, *кр'цкаџи*, *кр'чкаџи*, *кр'шкаџи*, *к'укаџи*, *к'уцкаџи*, *л'ешкаџи*, *л'искаџи*, *л'омкаџи*, *л'ујкаџи*, *љ'уљкаџи*, *м'еркаџи*, *м'ешкаџи*, *м'љ'ацкаџи*, *м'ућкаџи*, *м'уцкаџи*, *н'ушкаџи*, *њ'ушкаџи*, *џ'ецкаџи*, *џ'иркаџи* (~ *џ'раџи*), *џ'иркаџи* (~ *џ'ириџи*), *џ'љ'ускаџи*, *џ'р'аскаџи*, *џ'рцкаџи*, *џ'ућкаџи*, *р'ескаџи*, *р'ецкаџи*, *р'ечкаџи*, *р'ошкаџи*, *св'иркаџи*, *с'евкаџи*, *с'ецкаџи*, *с'јајкаџи*, *сл'ушкаџи*, *см'ешкаџи* се, *с'уљкаџи*, *ш'ајкаџи*, *ш'р'ајкаџи*, *ш'р'ејкаџи*, *ш'р'љкаџи*, *ш'р'џ'каџи* се, *ш'р'ускаџи*, *ш'уркаџи*, *ћ'акаџи*, *ћ'укаџи*, *ћ'уџ'каџи*, *ћ'ушкаџи*, *ујкаџи*, *уњ'каџи*, *ф'љ'искаџи*, *ф'ућкаџи*, *х'ајкаџи*, *х'ојкаџи*, *х'р'скаџи*, *ц'ањкаџи*, *ц'ајкаџи*, *ц'енкаџи* се, *ц'ењкаџи* се, *ц'ејкаџи*, *ц'имкаџи*, *ц'инкаџи*, *ц'р'џ'каџи*, *ц'р'џ'каџи*, *ц'уркаџи*, *ч'аркаџи*, *ч'ејкаџи*, *ч'ешкаџи*, *ч'ивкаџи*, *ч'иџ'каџи*, *ч'ујкаџи*, *ч'ивкаџи*, *шв'рљкаџи*, *шв'рћкаџи*, *ш'ешкаџи*, *ш'ећкаџи*, *ш'и'уцкаџи*, *ш'и'ишкаџи*, *ш'љ'ајкаџи*, *ш'љ'искаџи*,

⁵⁵⁷ Они, заједно с *л'аговаџи*, *г'ароваџи*, *л'удоваџи*, *џ'уџ'оваџи* и сл., могу настајати не само уједначавањем с обрасцем *џ'азговаџи* него и с радним придевом *л'аговао* и сл. Да је вероватније ово друго, говори настанак хибридне парадигме *м'уроваџи-ми'руџем*, коју уочавамо и у РСЈ s. v. *боловаџи*, *војеваџи*.

⁵⁵⁸ Презент ових глагола је по *а/а* типу, изузев код ономатопејских, бројних, који су по *а/е* промени (*ачем*, *алачем*, *арлаучем*...). Ретки су неонатопопејски глаголи с том конјугацијом, као *џ'лешћем*. – У погледу прозодије, презентни друге и треће групе с презентом на *-џм* регредирају МА: *(а)џ'а'чџм*, одн. *(а)џ'а'чџм* (уп. *а'лачџм* са *џаца'кџм*).

ш'оїкаїи, ш'оркаїи, шї'иїкаїи, шї'рїкаїи – *до'шейкаїи, на'грашкаїи, на'ломкаїи, їро'боцкаїи, їро'койкаїи, їро'чаркаїи, ра'сїршкаїи, у'даркаїи* и ПСТ *сїо'речкаїи се*

(2) *ā'каїи, алаў'каїи, арлаў'каїи, врї'скаїи, іаіā'каїи, іā'каїи, ірā'каїи, ?ірлі'каїи, іуї'каїи, іў'каїи, дā'каїи, ē'каїи, жмї'каїи, зрї'каїи, зў'каїи, цїјў'каїи, квā'каїи, кокодā'каїи, кукурē'каїи, кукурї'каїи, мў'каїи, није'каїи, њā'каїи, їлў'скаїи, сї'каїи, ?шїоїр'каїи, умē'цкаїи, фр'каїи, хā'каїи, хр'каїи, хў'каїи, цаїр'каїи, цвр'каїи, цї'каїи, *шїō'каїи*

(3) *баца'каїи, бела'скаїи се, вози'каїи, врга'каїи, іи'цкаїи се, іово'ркаїи, ?дили'каїи, лейр'шкаїи, їрза'каїи се, цинци'каїи, чара'каїи, цара'каїи*

(4) *х'ōјкаїи*

Дублети:

(1–2) *дл'ескаїи/длē'скаїи, їл'ескаїи/їлē'скаїи, сїї'укаїи/сїїў'каїи*

(1–3) *жудо'ркаїи/жу'боркаїи, ?ма'њкаїи/ма'њкаїи*

(2–3) *ала'каїи/ала'каїи, зузў'каїи/зузу'каїи, јаў'каїи/јау'каїи, јујў'каїи/јују'каїи, кау'каїи/каў'каїи, крмау'каїи/крмаў'каїи, леле'каїи/лелē'каїи, мау'каїи/маў'каїи, мијау'каїи/мијаў'каїи, мјау'каїи/мјаў'каїи, мрњау'каїи/мрњаў'каїи, иїјў'каїи/иїју'каїи, иїандр'каїи/иїандр'каїи, иїр'ескаїи/иїрē'скаїи, фију'каїи/фијў'каїи, халā'каїи/хала'каїи, хахā'каїи/хаха'каїи, цијў'каїи/цију'каїи, цили'каїи/цилі'каїи, ?цирли'каїи/цирлі'каїи,*

(1–4) *д'уркаїи/д'уркаїи, в'āјкаїи се / в'ајкаїи се*

2.1.297.2. За један од два доминантна лика (1 и 2) глаголи се опредељују на основу постојања одступа ПОС: ако се основа завршава на сугласник, твореница ће узети лик (1); ако суфикс долази директно на мотивни вокал, у који спада и *p*⁵⁵⁹, твореница ће узети лик (2). Од тога одступају ређи примери као *врї'скаїи, їлў'скаїи (воду), умē'цкаїи, дл'ескаїи/длē'скаїи, їл'ескаїи/їлē'скаїи, иїр'ескаїи/иїрē'скаїи* и ономатопејски глаголи *к'укаїи, ћ'акаїи, сїї'укаїи/сїїў'каїи*.⁵⁶⁰ Краткоћу пред *-каїи* имамо и када суфиксу претходи сонант (у више десетина речи као *др'емкаїи, и'иркаїи, ц'енкаїи, х'ајкаїи*) и по томе овај суфикс не следи морфеме као *-ка, -ко, -киња*, код којих је присуство сонанта у одступу ПОС један од услова за успостављање дужине. Ипак, дуго је *х'ōјкаїи; д'уркаїи², в'āјкаїи се²*.

Глаголи с кратким ПОС испред МА (3) индиферентни су према постојању одступа ПОС (*баца'каїи : бела'скаїи*) и за њих се може утврдити ова тежња: тај лик узимају двосложне непрефигиране⁵⁶¹ основе (уп. *баца'каїи са у'даркаїи*), чиме се оне одвајају од глагола типа (1). Једносложна основа *иї'цкаїи се* може представљати омашку (у РА, ОР, Мат само је *иї'цкаїи*); а *?ма'њкаїи²* позајмљеница укрштена с нашом основом (Клајн 2003), без деминутивног значења. Ова тежња, о којој на свој начин сведочи и Пешикан (1963–1964: 286), новија је, будући да су Вукови односи били *їара'каїи : іо'воркаїи, жу'боркаїи*, према истом критеријуму као код једносложних основа.⁵⁶²

2.1.297.3. С ономатопејским глаголима какви доминирају у групи (2) теже је, међутим, повићи јасну границу, будући да уз типично *кокодā'каїи* имамо кратко *цинци'каїи* и мноштво дублета у групи (2–3). Но, извесно је да су у групи (2–3) све вишесложнице, а у групи (2) већином једносложне основе (двосложно их је неколико: *ірлі'каїи, іуї'каїи, иїју'каїи, кокодā'каїи, кукурē'каїи, кукурї'каїи, ?шїоїр'каїи,*

⁵⁵⁹ Нпр. *?шїоїр'каїи, фр'каїи, хр'каїи, цаїр'каїи, цвр'каїи*, с краткоћом и *иїандр'каїи/иїандр'каїи*.

⁵⁶⁰ Нашем су језичком осећању и код ових примера блиски само доминантни ликови, као *вр'искаїи, ћā'каїи*.

⁵⁶¹ Постојање префикса углавном подразумева и свршеност глагола: *до'шейкаїи, на'грашкаїи...*

⁵⁶² Тежњу ка померању МА према суфиксу пред суфиксалним *-к-* видимо и код именичких твореница као *иїоїр'чко, дуїоу'шко, Вели'чко*, тако и у презимену *Аїшана'цковић*.

цаїр'каїи; није'каїи је дубински једносложна основа). Да су краће основе утицале на појаву квантитета код дужих види се по томе што је у Вука било само *јала'каїи*, *јау'каїи*, *мау'каїи*, *ију'каїи*, *фију'каїи* и сл. Дублетизам који ту тежњу, нормирану у већини примера, оличава – ваљало би евидентирати и код осталих вишесложних глагола.

Ван класификације остаје само *ужубо'ркаїи се / у'жуборкаїи се*, с мотивним *а'аа-каїи*, где је МА пред пенултимом основе. Поред тога, тај је дублет у нескладу са сродним *жубо'ркаїи/жуборкаїи* (уп. правилно *ж'убориїи/жубо'риїи ~ ужубо'риїи/у'жубориїи*).

2.1.298. Суфикс -цаїи

Глаголи с овим суфиксом, тек неколико њих, показује слична својства као претходни, са -каїи. Имамо их (1) с кратком основном и МА пред њом: *їуцаїи*, *кв'оцаїи*, *кљ'уцаїи*, (2) с кратком основном и МА за њом: *јур'цаїи* и (3) дублет *'їа'цаїи/їа'цаїи*, који, осим претходног лика, сведочи и варијанту с дугим ПОС. (Од њих само *квоцаїи* познаје и презент на -ѐм.)

2.1.299. Тросложни суфикси на -каїи и -цаїи

Глаголи изведени суфиксима -акаїи, -укаїи, -екаїи, -икаїи; -уцаїи, -уцакаїи носе суфиксална МА, али с различитим дужинама првог слога суфикса (групе 2 и 3 код глагола на -каїи). То приказујемо следећом табелом:

Табела 26. Распореда ПЛ суфиксала на -кати и -цати

	-ā'-каїи	-ǎ'каїи	-ā'-каїи/-ǎ'каїи
-акаїи		<i>воза'каїи се</i> , <i>љуба'каїи</i> , <i>моља'каїи</i> , <i>сеља'каїи</i> <i>се</i>	<i>своја'каїи/својǎ'каїи</i> , <i>џивџа'каїи/џивџǎ'каїи</i> , <i>се</i>
-укаїи		<i>виру'каїи</i> , <i>врїу'каїи</i> , <i>свиру'каїи</i>	<i>їризу'каїи/їризу'каїи</i> , <i>лизу'каїи/лизу'каїи</i> , <i>скију'каїи/скију'каїи</i> , <i>џивџу'каїи/џивџу'каїи</i>
-екаїи		<i>цере'каїи</i>	
-икаїи	<i>їурї'каїи</i> , <i>урлї'каїи</i> , <i>џивџї'каїи</i>		
-уцаїи	<i>миру'цаїи</i> , <i>шаниу'цаїи</i>	<i>леїу'цаїи</i> , <i>свейлу'цаїи</i> , <i>свиру'цаїи</i>	<i>їеїу'цаїи/їеїу'цаїи</i>
-уцакаїи		<i>болу'цакаїи</i> , <i>ваљу'цакаїи</i> , <i>виру'цакаїи</i> , <i>їризу'цакаїи</i> , <i>леїу'цакаїи</i> , <i>меру'цакаїи</i> , <i>свейлу'цакаїи</i> , <i>свиру'цакаїи</i>	<i>їеїу'цакаїи/їеїу'цакаїи</i> , <i>лаїу'цакаїи/лаїу'цакаїи</i> , <i>иїју'цакаїи/иїју'цакаїи</i>

Речима на -акаїи и -укаїи позната су оба квантитета (код првих незнатно преовлађује краткоћа, код других дужина), онима на -екаїи и -икаїи само краткоћа, односно дужина заосновинског слога. Глаголи са -ц- се, као и горњи, тешко опредељују за једну варијанту, с тим што је код оних са -уцаїи репартиција уједначена, док они са -уцакаїи – због групе безвучних сугласника – убедљивије преферирају краткоћу.

Глаголи -В-каїи (дакле, прве четири групе) колебљиви су и у погледу презентског наставка (нпр. *урлїчѐм : џивџїкѐм*, без обзира на ономотопејско порекло основе, што је, рецимо, критеријум раздвајања суфиксала са -каїи) и у погледу регресије МА у

презенту код кратких суфикса (*їризу'к̄ам : ски'јуч̄ем*), мада је видљива веза између избора наставка и регресије.

Другачије се понашају глаголи са суфиксима *-шкаїи* (*р'ишкаїи*), *-ашкаїи* (*љуља'шкаїи*) и *-ушкаїи* (*ваљу'шкаїи*, *љу'ушкаїи*, *љуљу'шкаїи/љу'љушкаїи*). Они, како се види, знају и за МА пред антепенултимом (горњи тип 1) и колебају се између њега и суфиксалног МА. И овде на ту дистрибуцију утиче број слогова.

2.1.300. Суфикс *-љаїи*

Пред суфиксом *-љаїи* МА фиксирају и основу скраћују малобројни глаголи *вук'љаїи*, *їр'їљаїи*, *му'їљаїи*, *ши'кљаїи*.

2.1.301. Суфикс *-ељаїи*

Глаголи *їужве'љаїи* и *гробе'љаїи* имају МА на суфиксу.

2.1.302. Суфикс *-ињаїи*

Суфиксално МА носе неколика деноминална глагола са *-ињаїи*: *їлави'њаїи*, *мрави'њаїи*, *їлами'њаїи*, *їрами'њаїи*.

Код глагола с алтернацијом коренског вокала (резултатом превоја) као *на'їињаїи*, *зайо'чињаїи*, *за'клињаїи*... суфикс није *-ињаїи*, што се види и по прозодији, већ *-аїи*. Ипак, *зака'чињаїи* и *оїка'чињаїи* су, према фонемској структури, са суфиксом *-ињаїи*, али с прозодијом и морфологијом итератива као *оїио'чињаїи* (*зака'чињ̄ем*, *оїка'чињ̄ем*).

2.1.303. Суфикс *-араїи*

Петнаестак глагола са суфиксом *-араїи*⁵⁶³ носи колумнално МА на суфиксу: *боїа'раїи*, *бушка'раїи*, *вуца'раїи*, *їлуїа'раїи*, *думба'раїи*, *клаїа'раїи*, *клоїа'раїи*, *луїа'раїи*, *луїка'раїи*, *млаїа'раїи*, *їиска'раїи*, *їуца'раїи*, *їуцка'раїи*, *їушка'раїи*, *їраїа'раїи*, *їрчка'раїи*, *їуїа'раїи*, *їуцка'раїи*, *чрчка'раїи*, *шушка'раїи*.

2.1.304. Суфикс *-есаїи*

С овим су суфиксом и МА на њему *їумбе'саїи* и *шеїе'саїи*.

2.1.305. Суфикс *-осаїи*

Исте су прозодије и ретке творенице са *-осаїи* (*-ош̄ем*): *їле'ђосаїи*, *жи'їосаїи*, *ко'њосаїи*, *їро'носаїи*. Последња би могла бити и немотивисана, од грч. *θρόνος*, са суфиксом *-аїи*.

2.1.306. Суфикс *-їаїи*

Суфикс *-їаїи* додат на сугласничку основу даје творенице с колумналним ПЛ *а'їаїи*: *а'хїаїи*, *бре'кїаїи*, *їа'кїаїи*, *їра'кїаїи*, *їро'кїаїи*, *да'хїаїи*, *звр'кїаїи*, *зу'кїаїи*, *ква'кїаїи*, *ки'їїаїи*, *кла'їїаїи*, *кле'їїаїи*, *кло'кїаїи*, *си'кїаїи*, *су'кїаїи*, *їа'їїаїи*, *фр'кїаїи*, *ху'кїаїи*, *ца'кїаїи*, *ци'кїаїи*, *цили'кїаїи*, *цмо'кїаїи*, *цо'кїаїи*, *ши'кїаїи*, *ши'кїаїи*, *шкри'їїаїи*, *шља'їїаїи*, *шмр'кїаїи*. То делимично важи и за самогласничке (ономатопејске) основе *їрїу'їаїи*², *коко'їаїи*, *креке'їаїи*, али у *їрїу'їаїи*² и *їуїу'їаїи* имамо дуг ПОС, можда под утицајем глагола на *-укаїи* (в. т. 2.1.297), где је дужина ПОС такође нестабилна. У презенту ови глаголи регредирају МА: *а'хїаїи*-*ах̄̄ем* итд.

⁵⁶³ Клајн (2003) одвојено обрађује сложени суфикс *-караїи*, међутим, готово сви од невеликог броја примера могу се извести из готовог деминутива на *-каїи* (РС) нпр. *чрчка'раїи* упућује на *ч'рчкаїи* – једино није обично *їискаїи*.

2.1.307. Суфикси на -В̄ӣа̄ӣи

На завршетак -ӣа̄ӣи јесу суфикси -а̄ӣа̄ӣи, -е̄ӣа̄ӣи, -о̄ӣа̄ӣи и -ӯӣа̄ӣи.

Глаголи са -а̄ӣа̄ӣи имају МА за првим слогом суфикса: *лума'ӣа̄ӣи, клима'ӣа̄ӣи, лама'ӣа̄ӣи, лома'ӣа̄ӣи, своја'ӣа̄ӣи*. Презент им је на -*ам*, без регресије МА.

И они са -е̄ӣа̄ӣи – *’дледе'ӣа̄ӣи, доје'ӣа̄ӣи, дреке'ӣа̄ӣи, квеке'ӣа̄ӣи, клеје'ӣа̄ӣи, лује'ӣа̄ӣи, меке'ӣа̄ӣи, њуцке'ӣа̄ӣи, шрубе'ӣа̄ӣи, шаке'ӣа̄ӣи* – носе суфиксално МА иза краткоће. То су углавном речи са значењем производње звука. Једна која нема то значење, *бенѐ'ӣа̄ӣи*, има дуг први суфиксални слог (уп. и готово немотивисано *јонѐ'ӣа̄ӣи*, РА). Ономатопејски глаголи имају презент на -*ѐм*, у ком облику регредирају МА, а остали на -*ам*, без регресије (ипак *де'не̄ӣам (де'не̄ѐм)*). *Шушке'ӣа̄ӣи/шушкѐ'ӣа̄ӣи (-ам)* и прозодијом (дужином) и обликом презента одступа од других глагола значења везаног за звук.

Уз неколико правих изведеница са суфиксом -о̄ӣа̄ӣи – *дубо'ӣа̄ӣи, іромо'ӣа̄ӣи, клојо'ӣа̄ӣи, крцо'ӣа̄ӣи, ломо'ӣа̄ӣи, шкријо'ӣа̄ӣи* – имамо још толико ономатопејских глагола – *’додо'ӣа̄ӣи, ’брдо'ӣа̄ӣи, ’лојо'ӣа̄ӣи, ’рохо'ӣа̄ӣи, ’широјо'ӣа̄ӣи, ’шклодо'ӣа̄ӣи, ’шклојо'ӣа̄ӣи*. Они су сви са суфиксалним МА, које – заједно с променом тематског вокала – у презенту регредира за слог (*дубо'ӣа̄ӣи-дуб'до̄ѐм*). Једино су *ка'ко̄ӣа̄ӣи (како'ӣа̄ӣи)* и *’іро̄ӣа̄ӣи/іро̄о'ӣа̄ӣи* и с другачијим ПЛ.

И глаголи са -ӯӣа̄ӣи носе доминантни ПЛ: *’колу'ӣа̄ӣи, њиску'ӣа̄ӣи, њрху'ӣа̄ӣи, скаку'ӣа̄ӣи, срку'ӣа̄ӣи, сјрују'ӣа̄ӣи, хрију'ӣа̄ӣи, хрку'ӣа̄ӣи, цврку'ӣа̄ӣи, цјку'ӣа̄ӣи, шају'ӣа̄ӣи, шкрију'ӣа̄ӣи*. Они у презенту, ако су *а/а* конјугације, задржавају МА, а с променом тематског вокала регредирају и МА.

2.1.308. Суфикс -ча̄ӣи

Ономатопејски глаголи *а/и* основа имају дужину и у флексији непроменљиво МА пред суфиксом -*ча̄ӣи*: *длѐ'ча̄ӣи, ’врѐ'ча̄ӣи, вр'ча̄ӣи, ’ір'ча̄ӣи, ’јѐ'ча̄ӣи, квѐ'ча̄ӣи, квр'ча̄ӣи, кмѐ'ча̄ӣи, ’крѐ'ча̄ӣи, кр'ча̄ӣи, мѐ'ча̄ӣи, сквѐ'ча̄ӣи, скѐ'ча̄ӣи, ху'ча̄ӣи, цвѐ'ча̄ӣи, цвр'ча̄ӣи, цјвр'ча̄ӣи, цј'ча̄ӣи*.

Другачије је, с обема алтернацијама, једино *ј'ӯӣча̄ӣи-ј'ӯӣч̄ам (~ ј'ӯӣ-, ј'ӯӣӣи)*.

2.1.309. Суфикс -ша̄ӣи

Две речи с овим суфиксом, *јодо'љша̄ӣи* и *јојо'рша̄ӣи*, носе претсуфиксално МА.

2.1.310. Суфикс -уша̄ӣи

Пену'ша̄ӣи и *јеру'ша̄ӣи* носе МА на суфиксу -*уша̄ӣи*.

2.1.311. Суфикс -е̄ӣи

Суфиксом -*е̄ӣи* (ијек. -*је̄ӣи*), додатим на основу самостално или заједно с префиксом, граде се глаголи са два главна ПЛ: (1) *а'-е̄ӣи* и (2) *а'-е̄ӣи*, који, за разлику од оних на -*ӣӣи*, у презенту не регредирају МА.⁵⁶⁴ То су:

(1) *дѐ'ле̄ӣи, длѐ'де̄ӣи, ’дрѐ'де̄ӣи, ілу'ве̄ӣи, ілу'је̄ӣи, іњѐ'ле̄ӣи, ір'де̄ӣи, ір'дне̄ӣи, іру'де̄ӣи, жѐ'ве̄ӣи, жѐ'је̄ӣи, лу'де̄ӣи, нѐ'ме̄ӣи, ру'де̄ӣи, се'де̄ӣи, сѐ'ве̄ӣи, слѐ'је̄ӣи, ’сѐ'је̄ӣи, сѐ'је̄ӣи, шѐ'мне̄ӣи, цр'не̄ӣи – зај'у'сѐ'је̄ӣи, јоврѐ'не̄ӣи, уњѐ'ле̄ӣи, учѐ'ме̄ӣи;*

(2) *де'сне̄ӣи, ’до'ле̄ӣи, во'дне̄ӣи, іла'дне̄ӣи, да'жде̄ӣи, же'дне̄ӣи, кру'јне̄ӣи, мо'дре̄ӣи, се'де̄ӣи, шѐ'у'ње̄ӣи, хла'дне̄ӣи; зеле'не̄ӣи, руме'не̄ӣи, црве'не̄ӣи, шаре'не̄ӣи се – захла'дне̄ӣи, обудо'ве̄ӣи, око'ре̄ӣи, осиро'ше̄ӣи, јоша'мне̄ӣи, јрору'жне̄ӣи, ’разу'ме̄ӣи.*

⁵⁶⁴ У хрватској норми сви ти глаголи, заједно са префигуранима типа *јоле'ш(ј)е̄ӣи, јривѐ'рӣӣи*, признају се искључиво с регресијом МА у презенту (Вукушић и др. 2007: 146–147), тако и *сл'е̄ӣӣм*. Чак и онде где је регредирање МА ознака глаголске прелазности (*зацрве'нѐм : зацр'венѐм*), оно – иако је „prihvatljivo“ – „teže funkcionira“ (стр. 148).

(1–2) Дублет с те две варијанте је *зайру'днеџи/зайру'днеџи*.

Трећи могући ПЛ је с мотивним МА пред ПОС, у *сџ'ареџи, о'милеџи* и у дублетном *одрве'неџи/о'дрвенеџи*.

Велики део једносложних дугих придевских основа (*дџ'леџи, дџ'деџи, џ'лџ'веџи...*) и вишесложних кратких (*зеле'неџи, руме'неџи...*) – остаје мотивни. Међутим, уочавамо и разне алтернације: (а) прогресију МА у *џ'р'днеџи; во'днеџи, да'ждеџи, мо'греџи, се'деџи; обудо'веџи, око'реџи, осиро'џеџи*; (б) краћење у *де'снеџи, џ'ла'днеџи, же'днеџи, кру'џнеџи, хла'днеџи; зайру'днеџи², џ'оџ'амнеџи, џ'рору'жнеџи*; и (в) краћење с прогресијом у *'до'леџи,⁵⁶⁵ 'разу'меџи*. Примери под (б), творени од придева на *-ан*, супротстављају се нескраћенима *џ'р'днеџи, џ'а'амнеџи* (особито уочи несклад *џ'а'амнеџи : џ'оџ'амнеџи*), насталим вероватно под утицајем оних на *-иџи* (в. т. 2.1.312.1), код којих је дужина стабилн(и)а. Недоследност налазимо и у другим речницима: док глаголе од придева *дџ'сан, џ'ла'ган, же'ган* сви доносе кратке, према другим придевима имамо *џ'рору'жнеџи : џ'ору'жнеџи : ору'жнеџи/ору'жнеџи; џ'а'амнеџи/џ'а'амнеџи : џ'оџ'амнеџи; хла'днеџи* (и др.) : *схл'а'днеџи* (РМС).⁵⁶⁶ Ни поменути однос суфикса *-еџи : -иџи* (скраћена : нескраћена основа на *-н*) није без изузетка, будући да још од Вука имамо *изџ'ла'днеџи = изџ'ла'днеџи* (што Даничић (1925: 137, 145) не уврштава у акценатски систем), а у РА, рецимо, *окру'џнеџи : окру'џниџи/окуру'џниџи* (потоње пак уп. са *окуру'џниџи* из истог речника).

2.1.312. Суфикс *-иџи₁*

2.1.312.1. Веома плодним суфиксом *-иџи₁* граде се глаголи разних основа. Истовремено с онима твореним само суфиксацијом разматрамо и глаголе творене ПСТ или ССТ, јер у прозодијском погледу међу њима нема разлике, не искључујући могућност да би критеријум којим смо одвајали ПСТ од префиксала – језичко осећање⁵⁶⁷ – други аутор применио другачије, али то би било и очекивано, с обзиром на различите погледе дериватолога на овај проблем.⁵⁶⁸ У случајевима где се од једног мотиватора гради више твореница с различитим префиксима наводимо само по један пример, изузев ако те речи носе различите ПЛ.

Готово 700 од близу 1350 ексцерпираних глагола – дакле, натполовична већина – задржава мотивни ПЛ: *ала'лиџи, арна'уџиџи, а'шовиџи, д'алиџи, д'анчиџи, д'ашџиниџи, башџов'а'ниџи, дџ'диџи се, дџ'лџуџиџи, дџ'лежиџи, дџ'лиџи, дџ'сџослиџиџи, дџ'а'риџи, ди'бериџи, ди'сериџи се, дла'жиџи, дла'џиџи, дџ'деџиџи, дџ'џиџи, дџ'дџниџиџи/дџ'дџниџиџи, до'џиџиџи, до'џиџи, др'а'зџиџи, др'а'џиџи, др'каџиџи, др'лоџиџи, д'у'ариџи, буда'лиџи, вамџ'риџи се, ва'рниџиџи, ва'шариџи, веко'вечиџи, веџ'риџи, веџ'а'чиџи, ве'лиџиџи, ве'хориџи, вла'дџиџи, вла'џиџи, вра'ниџи, вре'џиџи се, вре'џе'ниџи се, вр'џ'лоџиџи, вуко'длаџиџи се, џ'а'риџиџи се, џ'азџиџи се, џ'ала'миџи, џ'мна'сџиџиџи, џ'ла'виџи, џ'ло'диџи, џ'лџ'миџи, џ'лџ'џиџи, џ'не'зџиџи се, џ'овед'а'риџи, џ'овна'риџи, џ'о'лиџи,*

⁵⁶⁵ *Бо'леџи* би с лексемом *д'ол* могло бити повезано и обратно (*д'ол-Ø*). Слично важи и за *дџ'деџи, сџ'и'деџи, сџ'у'деџи* ~ *др'удаџ, сџ'и'ган/сџ'и'дан, сџ'уде'н*, с другим алтернацијама.

⁵⁶⁶ ОР, рецимо, поменуте глаголе такође бележи кратке, али оне на *-ружнеџи, (-)хладнеџи, (-)џамнеџи* даје с дублетним дужинама.

⁵⁶⁷ Клајн (2003: 292–293), разматрајући ово питање, закључује: „једино нам језичко осећање може рећи да су глаголи типа *среџиџи* [тј. депревербативи – Ђ. Ј.] секундарне, стилски обележене творевине, које не могу бити полазна тачка за глаголе типа *усреџиџи*“, будући да се за готово сваки глагол с префиксом може наћи и његова варијанта без префикса.

⁵⁶⁸ За Клајна је, рецимо, Бабићево третирање глагола попут *ослабиџи* као префиксално-суфиксалних „прилично широка интерпретација“ (2003: 294); за глаголе попут *џумџаџи* са значењима 'испумпавати', 'упумпавати' Клајн (2002: 241, 246) прихвата и тумачење И. Грицкат, по коме „префикси само откривају полисемију која већ постоји у основном глаголу“, и њему сасвим опречан поглед А. Вајана, по коме је „основни глагол накнадно добио поједина значења од префиксираних глагола“.

іо'рдиїи се, іо'рчиїи, іо'рчиїи, іосїогд'риїи, іо'шовиїи, іра'ниччиїи, ір'бачиїи, ір'бчиїи, ір'е'шиїи, ір'у'бчиїи, іруїд'шиїи, іу'зиїи се, іу'сїиїи, дво'личчиїи, дво'риїи/дво'риїи, дво'сїручиїи, де'во'д'чиїи, д'умиїи, д'уїлиїи, до'количчиїи, гра'миїи, др'вениїи/др'ве'ниїи, дува'ниїи, д'удлиїи, ђ'акониїи, ђа'уриїи, ђо'ниїи, ђ'удриїи, ж'а'ториїи, ж'а'мориїи/ж'а'мориїи, жв'алиїи, же'ниїи, жи'ж'љивиїи се, ж'иоччиїи, ж'у'шчиїи, заархима'ндри[їи]їи⁵⁶⁹, за'дариїи, зади'скуїиїи, за'бравиїи, забра'гаїиїи, забр'а'диїи, за'брашчиїи, завла'диччиїи, завојн'чиїи се, завр'іо'главиїи се, за'зрчиїи, заї'туманиїи, зака'јмаччиїи, за'клїнчиїи, за'кмейчиїи, зако'смайчиїи, зали'вадиїи, за'лудниччиїи/за'лудниччиїи, заме'зиїи, замл'е'чиїи, за'м'омчиїи, замо'чвариїи се, за'мрежчиїи, зао'ї'ниїи, за'їаличиїи, заїа'їричиїи, за'їауччиїи, заїе'вчиїи се, заїо'їиїи, заїо'слиїи, заїу'шчиїи се, зар'а'вниїи, за'райчиїи, зарова'шиїи, зар'у'чиїи, засам'а'риїи, за'свежчиїи, засв'ї'ниїи, за'семениїи, заси'р'їе'ниїи, за'сиїиїи, засмо'лиїи, засїа'клиїи, засїр'а'виїи, засїр'а'ниїи, заїр'а'виїи, зау'сїиїи, за'ушиїи, зау'ш'љивиїи, за'фр'аїриїи, захл'а'диїи, за'чедиїи, за'шанчиїи, зб'адиїи се, зїло'диїи се, зїу'сїиїи, здр'авиїи, зе'взечиїи се, з'е'їи'ниїи, зелен'а'шиїи, зеле'ниїи, зї'миїи, зло'диїи, зо'риїи, зр'цалиїи се, и'звешчиїи, изм'удриїи, изне'вериїи, и'знедриїи, изул'а'риїи, і'криїи, ин'а'їиїи се, і'скриїи, і'сїариїи, ја'їмиїи/ја'аїмиїи, ја'аї'ниїи, ја'адиїи, ја'аловиїи, ја'р'а'ниїи, ја'ариїи, ја'р'миїи, ја'р'миїи/ја'р'миїи, ја'аїиїи се, је'дриїи, је'дриїи/је'дриїи, јеж'у'риїи, ј'ужчиїи, јун'а'чиїи, ј'уїриїи се, к'а'вжчиїи се, к'азниїи, каиш'а'риїи, ка'лемеїи, ка'лу'їериїи, ка'луїиїи, к'амениїи, ка'сайиїи, к'а'ш'оличчиїи/ка'ш'о'личчиїи, ка'уриїи, к'иселиїи, к'иїиїи, к'ї'цошиїи, к'љ'асїиїи, к'ниїи, к'њ'и'жчиїи, ко'зиїи, ко'наччиїи, кормил'а'риїи, к'ої'виїи, кочи'ја'шиїи, крї'виїи, кријумч'а'риїи, крї'лиїи, крм'а'ниїи, крм'а'риїи, кр'маччиїи, кр'миїи₁/кр'миїи₁, кр'миїи₂/кр'миїи₂, кр'њчиїи, крї'а'чиїи, к'рїиїи, кр'сїи'ниїи, кр'сїиїи, кр'у'шчиїи, кр'ч'миїи/кр'ч'миїи, к'ужчиїи, к'укавиччиїи, куку'м'а'вчиїи, ку'луччиїи, ку'ндаччиїи, к'ур'чиїи се, к'у'сиїи, к'у'їиїи, к'у'циїи се, лакрди'ја'шиїи, ласї'а'риїи, л'е'ниїи се, л'е'њчиїи, ли'сиччиїи, л'б'іориїи, луд'а'чиїи се, л'у'диїи, л'у'жчиїи, л'у'шчиїи, ма'їарчиїи, ма'їлиїи, ма'ндалиїи, ма'скариїи се, м'асїиїи, ма'аїориїи, ма'а'циїи, ме'їа'шиїи, ме'їиїи, ме'зеїиїи, м'еїриїи/м'еїриїи, мешей'а'риїи, м'илиїи, м'їриїи, м'ї'шчиїи, мл'а'чиїи, м'о'диїи, мо'ли'ш'виїи, мр'азчиїи, мр'виїи, мр'ежчиїи, мудри'ја'шиїи, м'уччиїи, на'в'ї'љчиїи, на'їлиїи, на'їуччиїи, на'а'дниччиїи, на'здравиїи, на'јамниччиїи, на'л'а'кчиїи, на'л'иччиїи, нама'шкариїи се, на'аїо'личчиїи/на'аїо'личчиїи, наїо'м'а'диїи, на'смо'лиїи, на'чеїиїи се, н'е'мчиїи, ни'шаниїи, н'и'шчиїи, обезвр'е'диїи, обезл'а'виїи, обезо'бразиїи се, обесн'а'жчиїи, обесїр'а'виїи, обесхр'а'бриїи, обеш'їе'ниїи, обеш'часїиїи, обн'а'жчиїи, обо'сиїи, обра'гаїиїи, обр'каїиїи, овеко'вечиїи, о'вериїи, о'їадиїи, о'їариїи, о'їл'у'шчиїи, о'їра'ниччиїи, одо'бриїи, одсїр'а'ниїи, ожї'виїи, оз'а'кониїи, озва'ниччиїи, оздравиїи, о'јадиїи, о'камениїи, окри'лаїиїи, о'круниїи, ол'е'њчиїи се, о'малова'жчиїи, о'маїориїи, о'милиїи, о'мразиїи, оїе'р'наїиїи, оїр'е'д'меїиїи, оїш'е'р'еїиїи/оїш'е'р'еїиїи, оса'каїиїи, ос'а'миїи се, о'свежчиїи, осв'е'їлиїи, осев'а'їиїи се, о'семениїи, о'с'енчиїи, осиро'їиїи, о'смелиїи, оїш'е'їе'риїи/оїш'е'сїериїи, оїш'у'їиїи, о'цариниїи, ош'їе'ниїи, о'ш'їе'ниїи, і'а'д'їрчиїи, і'аз'а'риїи, і'а'ниччиїи, і'а'їриїи, і'ариїи, і'а'р'ниччиїи, і'а'ш'осиїи, і'е'ндречиїи, і'ениїи, і'е'чаїиїи, і'еш'а'чиїи, і'ї'здиїи, і'ир'ја'ниїи, і'л'е'с'нивиїи/і'л'ес'нивиїи, і'л'ужчиїи, і'оба'криїи, і'о'б'раїи'миїи, і'ова'м'ї'риїи се, і'овојн'чиїи се, і'овр'а'зиїи, і'овр'а'ниїи, і'о'їаниїи, і'о'їосїо'диїи се, і'одбр'а'диїи се, і'одво'сїручиїи, і'оде'во'д'чиїи, і'одру'ш'ївениїи, і'о'д'сириїи, і'о'з'лиїи, і'о'и'меничиїи се, і'оконд'ї'риїи се, і'о'ла'комиїи, і'о'лаї'ниїи/і'о'ла'ї'ниїи, і'о'ла'ц'маниїи се, і'о'мусли'ма'ниїи, і'о'ни'шчиїи, і'о'їа'ш'осиїи, і'о'їиїи, і'о'їросї'а'чиїи се, і'ор'а'вниїи, і'о'р'и'бчиїи, і'орум'у'ниїи, і'о'р'усиїи, і'осел'а'чиїи, і'ослов'е'ниїи, і'о'ср'бчиїи, і'о'ш'али'ја'ниїи, і'о'ш'е'с'ниїи, і'о'ї'кожчиїи, і'о'ш'їе'ш'иїи, і'о'ш'р'осїручиїи, і'о'уни'ја'їиїи, і'о'хр'а'ї'иїи, і'охр'и'ш'їаниїи,

⁵⁶⁹ Омашком штампано „заархимандрити“.

йо'циїанчийи, йошо'кчийи, йошїа'йиийи се, йо'шумийи, йрā'знийи, йре'верийи, йреднā'чийи, йредухийрийи, йрезї'мийи, ?йрекардā'шиийи, йренā'лийи, йресво'жийи, йресїрā'вийи, йрейеште'рийи/йреїе'сїерийи, йри'брийиийи, йридома'зейиийи, йри'зейиийи, йриклє'шїиийи, йри'клїнчийи, йрї'личийи, йр'косийи, йроваљā'нийи се, йро'злийи, йроло'йовийи, йроїошїе'нийи се, йрорў'жнийи, йро'свежийи, йроїї'вийи се, йрофї'нийи, йрочудā'чийи се, йр'сийи се, йудā'рийи, й'унийи, й'уїољийи, й'ўийиийи, развā'шарийи, разде'вичийи, разрє'дгийи, р'анийи, р'анийи, ра'санийи, раска'луђерийи, раска'љужийи, раскрї'лийи, расїе'кмезийи се, расїилā'вийи, расїишїд'љийи се, расїо'йийи, расїро'сїиранийи, расїр'бдуйиийи се, ра'сфрā'рийи, ра'сцарийи, рє'дгийи, рє'сийи, ро'бийи, ро'сийи, рў'жийи, руме'нийи, р'ушийи се, са'каийиийи, самā'рийи, сањā'рийи, саїў'нийи, са'сїїанчийи, свє'шїиийи, свечā'рийи, свињā'рийи, сво'жийи, сє'дгийи, с'едничийи, с'енийи, с'єнчийи, с'игрийи, с'илиийи, с'ирийи, сиро'машийи, сиро'тїиийи, сир'ђейиийи, с'ийиийи, с'їаїњийи, с'їарā'нийи се, с'їаїиийи се, ск'ашийи, скв'ачийи, скї'їничийи, скочā'њийи, ск'укавичийи се, ск'укāвичийи се, сл'абийи, сл'авийи, сл'акомийи се, сл'инийи, сл'ичийи, слў'жийи, смлā'чийи, см'рвийи, снā'жийи, сн'ийи, сн'уждийи, сїлавā'рийи, сїлейкā'рийи, сї'учийи, срамо'тїиийи, с'рбийи, сре'брийи, сї'арийи, сїрā'вийи, сїрāжā'рийи, сїранчā'рийи, сїрє'лийи, сїў'жийи се, сў'дгийи, с'ўмїорийи, су'нейиийи, с'ўшонийи, суче'лийи, с'ўшийи, шā'борийи, шā'ваниийи, шā'ложийи, шā'мничийи, шā'слачийи, ?швр'дгийи, швр'дичийи, шврдгō'лавийи, шєжā'чийи, шєлā'лийи, шє'лийи, шєре'вєнчийи, шє'рейиийи/шє'реїиийи, шєслї'мийи, шє'снийи, шєстє'рийи/шє'сїерийи, шєфе'ричийи, шє'фїерийи, шимā'рийи, шм'ушийи се, шo'варийи, шравā'рийи, шрā'вийи, шрā'мїиийишрā'мїиийи, шр'лийи, шроїā'рийи, шро'сїручийи, шрў'бийи, шр'улийи, шў'ђийи, шў'жийи, шумā'чийи, шў'їийи, ш'ўрчийи, ш'ўшкалиийи/ш'ўшкалиийи, уба'јайиийи се, уба'јдочийи, у'балиийи, у'барийи се, уба'рјачийи се, у'брашнїийи, у'брдгийи, у'бр'зийи, у'брижийи се, увā'жийи, ува'јдийи, увешїиийи, увојнї'чийи, увольиийи, уврє'жийи, уїа'їричийи се, уїла'збийи, удво'сїручийи, у'глажийи, удо'брийи, удома'зейиийи, удрвє'ндечийи, удудгучийи, у'дгўичийи, узā'кониийи, узє'мљийи, у'злийи се, у'зорїиийи се, у'зрнийи се, у'јаловийи, у'јайиийи, ука'луїийи, укиселиийи, у'клинийи, укмєшїиийи, уко'їиийиийи се, у'країийи, укр'мачийи, улє'д[и]нийи⁵⁷⁰, улєшїиийи, ули'вадийи, у'майичийи, умєшї'љийи се, умї'дєрийи се, умлє'чийи, умноїo'сїручийи, умo'чварийи се, умрзо'вольиийи се, умў'дрийи, уна'вїљчийи, унā'лийи, уне'срећийи, уни'јайиийи, унишїиийи, уновā'чийи, у'дмчийи, у'орийи, у'їаочийи, у'їаучийи, уїєшo'сїручийи, уїє'чайиийи, у'їлеснивийи/уїлє'снивийи, уїo'слиийи, уїo'шїунийи, уїро'лєшїиийи, уїро'шїиийи се, уравно'мерийи, уравноїє'жийи, усала'мурийи, усā'мийи се, уса'чмийи, усвї'њийи, у'сигрийи, усир'ђейиийи се, у'сийиийи, у'складийи, у'складийиийи, уско'рийи, у'смерийи, усмо'лийи, у'смрїиийи, усно'їиийи, усредсрє'дгийи, у'срећийи, усїo'личийи, усїo'сїручийи, усїрā'вийи, у'сїрмийи, у'сўжњийи/у'сужњийи, у'суручийи се, ус'ўшонийи се, ушā'бачийи, ушā'борийи, ушā'мничийи, ушā'слачийи, уш'масїиийи, ушро'сїручийи, уфа'јдийи се, уфийи'љийи, у'флашийи, у'фронїиийи, уфука'рийи, ухї'љадийи се, ухїљадo'сїручийи, ухїйрийи, у'хлєбийи, уц[є]нийи⁵⁷¹, уча'хурийи се, учашийи, уше'їрїљийи се, уше'ђерийи, ушићā'рийи, ушкро'бийи, ушо'рийи, ушїā'їиийи се, фийи'љийи, фў'шєрийи, хала'бучийи, халā'лийи, х'аїсийи, харā'чийи, хї'љадийи се, хлā'дгийи, хрā'брийи, хрвā'тїиийи, хулиā'нийи, ца'клиийи, ц'аринийи, ц'євчийи, ц'єнийи, цєйи'длачийи, цїцїјā'шиийи, црвє'нийи, цр'нийи, ча'хурийи се, чвр'сїиийи, чє'личийи, ч'ємерийи, чє'їиийи, черїā'рийи, черїā'шиийи, ч'єшїиийи, чи'дучийи, ч'исїиийи, чо'банийи, ч'удийи, чабалебā'рийи, шарє'нийи, шє'нлучийи, шє'їрїљийи, шє'ђєрийи, шићā'рийи, шо'кчийи, шо'рийи, шїє'нийи, шїї'єшїиийи, шїї'їиийи, шў'їљийи, шчвр'сїиийи. У ову групу спадају и ономатопејски глаголи махом прозирне творбе чији

⁵⁷⁰ 'Претворити у лєдину' – омашком штампано „улєденити“.

⁵⁷¹ Омашком штампано „уцєнити“.

мотиватори нису забележени: *ђ'уиџиџи, кл'аџиџи, кл'еџиџи, л'уџиџи, џ'р'уџиџи, џ'уџиџи, џ'аџиџи, шљ'аџиџи, шћ'аџиџи*.

2.1.312.2. Једносложна прогресија МА до пред суфикс самостално се или с дужењем јавља у готово половини (300) преосталих примера с једносложним основама. Само ту алтернацију уочавамо у глаголима изведеним из мотивних речи ових морфопрозојских типова: (1) именице типа *џ'р'аџ* и *м'аџиџи*, (2) именице типа *џ'осџиџи-* и *н'оћ-*, (3) именице типа *к'оло, зл'аџиџи, ждр'еџе*, (4) придеви типа *џ'исџиџи* – са сугласничком групом која се завршава сонантом, (5) придеви типа *н'ов*, (6) придеви типа *м'аџиџи* и *џиџиџи*, (7) придеви типа *до'маџиџи*.

(1) *џ'а'ниџи се, др'у'сиџи, џ'ли'џиџи, др'а'ниџи, др'е'лиџи, 'др'а'џиџи, др'у'џиџи се, др'у'џиџи, ж'а'риџи, ж'и'риџи, жл'е'џиџи, 'жм'а'риџи, ж'у'љиџи, заб'а'ниџи, закв'а'сиџи, закн'е'џиџи, зал'у'џиџи, заобл'у'чиџи, зайл'а'миџи, зар'е'џиџи, засмр'а'џиџи, зай'р'ниџи, зв'е'риџи, 'зн'а'чиџи, зр'а'чиџи, зу'џиџи, ја'зиџи, је'џиџи, је'џиџи, кр'у'џиџи, к'у'миџи, л'е'чиџи, л'и'чиџи, м'а'сиџиџи, мр'а'чиџи, мр'с'иџи, м'у'љиџи се, наст'а'ниџи, нау'љиџи, обелод'а'ниџи, обр'у'џиџи, овл'а'сиџиџи, о'р'о'зџиџи, одл'у'џиџи се, озлол'а'сиџи, озлој'е'џиџи, осв'е'сиџиџи, осџ'р'виџи се, џ'а'риџи, џ'л'а'сиџиџи, џ'л'е'ниџи, џ'осџиџиџи, џ'ред'а'ниџи, џ'реј'а'зиџи, 'џ'рич'е'сиџиџи, џ'р'и'џиџи се, разр'е'џиџи, рашч'и'ниџи, р'е'џиџи, р'у'џиџи, сајл'а'сиџи, св'е'сиџиџи, с'и'ниџи, сј'а'џиџи, сл'и'сиџиџи, сн'е'џиџи, ср'а'миџи се, ср'е'џиџи, с'и'а'ниџи, џ'р'ниџи, џ'р'у'ниџи, уа'миџи, уж'и'риџи, ужл'е'џиџи, ул'у'џиџи, ул'у'џиџи, ун'и'џиџи, ур'а'миџи, усџ'у'џиџи се*

(2) *џ'о'чиџи, др'о'џиџи, др'о'џиџи, џ'но'џиџи, џ'о'сиџиџи, до'миџи, засво'џиџи, зно'џиџи, зо'џиџи, кр'виџи, ле'џиџи, ме'џиџи, мо'сиџиџи, најк'ро'виџи, но'ћиџи, ојло'џиџи, оро'чиџи, џ'ло'џиџи, џ'одбо'чиџи, џ'о'сиџиџи, расџ'ро'џиџи, ро'виџи, ро'џиџи, ро'чиџи, со'лиџи, сро'џиџи, сџ'ро'џиџи, уло'џиџи се, уро'виџи, усџ'ро'џиџи, уџ'о'риџи*

(3) *зв'о'ниџи, џ'редо'чиџи; зл'а'џиџи, џ'озл'а'џиџи* (са слабијом семантичком везом и *'исџ'о'љиџи, 'ојко'љиџи, 'осло'виџи, 'џ'рош'усло'виџи*); *ждр'е'џиџи, џ'р'а'сиџи*

(4) *џи'сџиџи, до'џриџи, ве'џриџи, до'џниџи, зао'џлиџи, мо'џриџи, мо'к'риџи, наво'џниџи, о'џиџи, си'џниџи, џ'о'џлиџи, уо'џлиџи, уџ'о'џлиџи*

(5) *к'ро'џиџи, обно'виџи, о'џиџиџи, све'џиџиџи, с'џ'о'риџи, џ'мо'риџи се, џ'ро'миџи, уо[']џиџиџи⁵⁷², уџ'ро'сиџиџи*

(6) *обзн'а'ниџи, џ'роф'и'ниџи (~ ф'џн⁽²⁾), сј'а'риџи, см'а'лиџи; ук'џ'виџи, усџ'а'лиџи*

(7) *до'ма'џиџи се, је'џ'ниџи, џишм'а'ниџи, сен'џ'лиџи*

Осим у тим, мање или више бројним групама, једносложна прогресија МА види се и у глаголима *во'џиџиџи, за'џиџиџи, џ'ризо'р'џиџи се; џ'еме'љиџи, уџ'еме'љиџи* односно *ко'риџи се, ско'риџи, уко'џвиџи* (деноминали); *узохо'љиџи* односно *џиџ'о'миџи, усџ'акле[']ниџи⁵⁷³, око'миџи се* (с редукованом основом), *укрмељ'а'виџи* (деадјективи); *мно'џиџи, унајр'е'џиџи* (прилошке основе), уз *џоло'виџи*, с проширеном основом; *џво'џиџи – уџво'џиџи, џ'ро'џиџи – џ'реџ'ро'џиџи* (бројевне основе). – Као дублети се јављају парови оваквих ликова с мотивнима: *к'асниџи/ка'сниџи, обр'а'зложиџи/образло'џиџи, ододрово'љиџи/ододр'ово'љиџи, озло'во'љиџи/озлово'љиџи, оф'б'рмиџи/о'ф'б'рмиџи, џ'о'дл'а'кџиџи се / џ'одл'а'кџиџи се, разн'е'џиџи/ра'знеџиџи, рашчл'а'ниџи/ра'шчланиџи, уџодрово'љиџи/уџодр'ово'љиџи, уџово'љиџи/уџово'љиџи, уко'сиџи/ук'о'сиџи, уџиџ'о'миџи/уџи'џомиџи, уџо'зориџи/уџозо'риџи, уџ'ро'миџи се / у'џ'ромиџи се.*

2.1.312.3. Вишесложну, крајњу прогресију налазимо у речима типа *к'ор'ен, к'ур'аџ, б'окор-, м'илосџи-* (и таквима са више слогова: *'обч'ај, дл'а'осл'ов-дл'а'ослова*), налик

⁵⁷² Да је „џопштити“ омашка, осим лика из РСМ, показује и нескраћени запис презентског лика „џопштџиџи“, који би, да је реч, о непроменљивој парадигми, гласио „-џиџи“.

⁵⁷³ Омашком штампано „устакл'ениџи“.

речима из горњих група (1) и (2)⁵⁷⁴. То су примери: *блаџосло'виџи*, *боџа'љиџи*, *виџо'риџи*, *џеа'чиџи се*, *џороџа'диџи се*, *џуса'риџи*, *џусл'а'риџи*, *деџа'чиџи се*, *доџусу'риџи*, *џаво'љиџи*, *џало'сџиџи*, *заџуку'љиџи*, *заџобли'чиџи*, *заџобру'чиџи*, *заџола'виџи*, *заџеџе'љиџи*, *заџиреџа'сџиџи*, *заџскору'џиџи*, *заџира'џиџи*, *заџобича'џиџи*, *заџобли'чиџи*, *искору'џиџи*, *исџаме'џиџи*, *џури'џиџи*, *корџа'чиџи*, *корџе'ниџи*, *кочџа'риџи*, *курџа'џиџи*, *лиџва'риџи*, *наџднич'а'риџи*, *наџобла'чиџи се*, *несџве'сџиџи се*, *обоџа'љиџи*, *околи'џиџи*, *оноре'џиџи*, *оносџве'сџиџи*, *оџаме'џиџи*, *оџеџе'љиџи*, *оџуномо'џиџи*, *оџкорџа'чиџи*, *џреџалоџа'џиџи*, *џросџа'чиџи*, *џреџобли'чиџи*, *разџороџа'диџи*, *расџоџа'сиџи*, *риџба'риџи*, *роџџа'чиџи се*, *руџа'риџи*, *саџбла'зниџи*, *своџа'чиџи*, *сџесе'ниџи се*, *сџеџа'љиџи*, *сџоча'риџи*, *џоџи'љиџи*, *џобо'риџи се*, *умило'сџиџи*, *унерџе'диџи*, *уобича'џиџи*, *уобла'чиџи се*, *уобли'чиџи*, *уобру'чиџи*, *уџеџе'љиџи*, *уџроџа'сџиџи*, *џиџа'ниџи*, *џинџа'риџи*,⁵⁷⁵ *џеџа'риџи*, *шеџиџа'риџи*. Тако је и с примерима од других основа (увек структурџе 'а(а)џ- или 'а(а)џ-): *џриџаџе'љиџи*, *сџриџаџе'љиџи*; *заџоко'љиџи*, *сџезе'риџи се*; *коџи'љиџи се* (деноминали); *изнаџоџа'чиџи се*, *изџоџа'чиџи*, *џедна'чиџи*, *ономоџу'џиџи*, *осаџмосџа'љиџи*, *џоџедносџа'виџи*, *расџала'џиџи*, *расџомо'џиџи*, *уџзџи'љиџи* – *весе'љиџи*, *оновесе'љиџи*, *оносџосо'џиџи*, *оџлеме'ниџи*, *ослоџо'диџи*, *џрилаџо'диџи*, *уџвесе'љиџи* (деаџјективи); *учеџиво'риџи* (џроџевна основа); *изнеџа'диџи*, *џоџре'чиџи*, *џреџина'чиџи*, *џро'сџиџи*, *унаџза'диџи*, *џоџре'чиџи* (прилошке основе). Прогресиџу до суџфикса код основе без инициџалног МА имамо само у *леџича'риџи* (~ *ле'џича'р*).

Специџична је поџава прогресиџе МА коџом оно не долази до суџфикса, веџ се помиче само за џедан слог, до ПОС. То се види у примерим с двосложним основама: *џусџо'џаџиџи*, *скла'диџиџиџи*, *џско'руџиџи се*, *уџи'суџиџи* (према имениџама с инициџалним МА). Од њих, последњи пример различито је акценџован у речницима (уп. *џи'суџа* ~ *у'џи'суџиџи* из РСМ; *џи'суџа* са ХЈП), средњи је џедва или нимало мотивисан, а први је, када носи и преџфикс, с другачиџим МА (*у'склаџиџиџиџи*; тако и у РСМ), коџе може бити у вези с нестабилним стаџем тог обелеџја меџу имениџама са -иџџе. У дублетном пару с глаголом мотивне прозоџије стоџе примери *ко'риџиџи/к'ориџиџи*, *оџи'сџиџиџи се* / *о'џисџиџиџи се*, *сџо'џиџиџи се* / *сџи'оџиџиџи се*. Малоџброџност оваквих речи показуџе да наведени тип прогресиџе ниџе доминантан.

Дужеџе ПОС с прогресиџом МА до суџфикса илуџструџу у првом реду изведениџе из придеџа џедносложних (редуџкованих) основа: *ви'сиџи*, *џа'љиџи*, *џу'џиџи*, *џу'љиџи*, *џе'сџиџи*, *ки'сиџи*, *крџе'џиџи*, *ма'џиџи*, *наџдџи'сиџи*, *оџа'љиџи*, *џовџи'сиџи*, *џоџа'сџиџи*, *џонџи'зиџи*, *рџе'зиџи*, *сла'диџи*, *сма'џиџи*, *снџи'зиџи*, *сџу'зиџи*, *џа'џиџи*, *џу'зиџи*, *џи'љиџи*, *џи'риџи*, али друге основе: *џу'џиџи*, *заџу'чиџи*, *љу'џиџиџи*, *џле'виџи*, *џоживоџи'џиџи*, *разџрџа'виџи*, *џску'чиџи*, *џљџи'виџи* – *изџоџра'зиџи* (и неколике друге на -џоџра'зиџи), *исџи'љиџи*, *џоџоџка'виџи* – *слоџа'ниџи*, *увоџиџа'ниџи*, *џоџу'ниџи се* (~ *џоџун* или *џоџун-асџи*), *оџезџе'диџи*, *расџолу'џиџиџи* – *боџороџа'диџи*. Дужеџе с вишесложном прогресиџом често је меџу глаголима од придеџа на -ав: *бена'виџи*, *блаџиџа'виџи*, *џрџа'виџи*, *каџа'виџи*, *крџва'виџи*, *оџроџа'виџи*, *раџа'виџи*, *раџчуџа'виџи*, *учаџа'виџи*, а иначе врло ретко: *начеџџо'риџи се*, *џронеџваџа'љиџи се*. – Такве ликове као вариџанте налазимо у примерима *џоџа'диџи/џоџаџиџи*, *џзаџово'љиџи/заџо'вољиџи*, *за'сениџи/засџе'ниџи*, *изо'лучиџи/изолу'чиџи*, *ки'џиџи/к'иџиџи*, *оџезли'чиџи/оџезличиџи*, *о'куџиџи/оку'џиџи*, *џоџе'џиџиџи/џоџеџи'џиџи*, *џоџрџавиџи/џоџрџа'виџи*, *саџоџра'зиџи/саџоџбразиџи*, *џср'диџи/срџиџи*, *суџоџбразиџи/суџоџра'зиџи*, *увише'сџиџиџи/увишџи'ру'чиџи*, *уџдрџиџи/уџдр'виџи*, *уџџусџиџи се* / *уџџу'сџиџи се* – а меџу њима највеџи броџ чине творениџе од придеџа на -ав: *бала'виџи/џалаџиџи*, *блаџиџа'виџи/бл'аџиџи*, *блеса'виџи/бл'есаџиџи*, *џљуџиџа'виџи/џљу'џиџи*, *џраџиџа'виџи/*

⁵⁷⁴ Да је из историџске перспективе узрок прогресиџе била покретљивост МА у парадигми мотиватора, лепо сведочи пар примера *џакоџиџи* : *џаво'љиџи* (уп. ген. мн. *џакоџна* : *џаво'ла*).

⁵⁷⁵ Примери *џиџа'ниџи* и *џинџа'риџи* носе квантитет ПОС из облика мноџине.

бр'ашњавиџи, б'уђавиџи/буђа'виџи, іарā'виџи/і'аравиџи, ілуїā'виџи/і'луїавиџи, ірбā'виџи/і'рбавиџи, длакā'виџи/дл'акавиџи, зайуїā'виџи/за'їуїавиџи, заруња'виџи/за'руњаавиџи, к'илавиџи/килā'виџи, кр'асіавиџи се / красіā'виџи се, к'ржљаавиџи/кржља'виџи, к'удравиџи/кудрā'виџи, лабā'виџи/л'абавиџи, л'укавиџи/лукā'виџи, мл'ишавиџи/млишā'виџи, мл'охаавиџи/млоха'виџи, мрља'виџи/м'рљаавиџи, мршā'виџи/м'ршаавиџи, обаніā'виџи/о'баніавиџи, огршā'виџи/о'гршаавиџи, ожвалā'виџи/о'жвалаавиџи, окљакā'виџи/о'кљакавиџи, окошїā'виџи/око'шїаавиџи, омалā'виџи/о'малјаавиџи, омеїшлā'виџи/о'меїшл'јаавиџи, омуїā'виџи/о'муїаавиџи, оїуїā'виџи/о'їуїавиџи, орања'виџи/о'рањаавиџи, оруїā'виџи/о'руїаавиџи, оїтраїā'виџи/о'їтраїаавиџи, оїуїā'виџи/о'їуїаавиџи, оћелā'виџи/о'ћелаавиџи, оћойā'виџи/о'ћоїаавиџи, оћорā'виџи/о'ћоравиџи, охраїā'виџи/о'храїаавиџи, очађā'виџи/о'чађаавиџи, ошейā'виџи/о'шейаавиџи, ошүā'виџи се / о'шүаавиџи се, іеїā'виџи/ї'еїаавиџи, іоїурā'виџи се / іо'їураавиџи се, іошашā'виџи/їо'шашаавиџи, іро'алјаавиџи се / іро'алкā'виџи се, разлабā'виџи/ра'злабаавиџи, руїā'виџи/руїаавиџи, ш'уїаавиџи/ш'уїā'виџи, ћ'елаавиџи/ћелā'виџи, ћ'оравиџи/ћорā'виџи, ублашā'виџи/у'блашавиџи, у'брашњаавиџи/убрашња'виџи, у'млишавиџи/умлишā'виџи, уїеїе'лјаавиџи/уїеїе'лā'виџи, храїā'виџи/хр'аїаавиџи, чађā'виџи/ч'ађаавиџи, ч'уїаавиџи/чуїā'виџи.

Сāмо дужење ПОС видимо у малобројним примерима *їревр'шиџи, рү'јиџи – їредрүїојā'чиџи, умр'шївиџи – начейворонō'жиџи се* и с другачијим МА једино *у'дєњчиџи, у'шāнчиџи*.

На крају наводимо две појаве које опонирају устројавању наведеног доминантног лика *ā'-иџи*. То су оне с краћењем ПОС којем претходи МА: *і'ариџи, за'умиџи, обе'смлиџи, о'смлиџи, о'чадиџи (~ ч'āђ), їроїи'вречиџи, їрошїву'речиџи, у'шржиџи; у'љиџи (и за'у'љиџи...)* *ш'ушїиџи* (тако и *изїла'дниџи* с мотивним, претсуфиксалним МА) и оне с регресијом МА до пред ПОС: *і'рчиџи, їр'аїиџи, ч'асиџи – о'вајдиџи се, о'їариџи се, с'узиџи – їи'јāнчиџи, у'лāнчиџи, у'нōвчиџи – їожи'вїнчиџи (~ живї'нче)*.

Ми'рбожиџи/мї'рбожиџи носи шавно МА, које је и МА десне основе, а – необично – варијантно задржава и мотивну дужину.

Неслоговне су основе *за'дниџи, кн'иџи, у'злиџи се (їо-, їро-)*, с претсуфиксалним МА.

2.1.312.4. *-Иџи* као суфикс за имперфективизацију твори лексеме с мотивним МА, најчешће претсуфиксалним, мада тај однос није свуда интуитиван с обзиром на коренске, вокалске алтернације. У овој су групи глаголи *заво'диџи, изво'зиџи, їрино'сиџи, развлā'чиџи* (и с мноштвом других префикса). У творбеним паровима као *дō'ћи ~ до'лазиџи, на'їнаџи ~ наїо'ниџи* налазимо ремећење слоговне структуре корена (\emptyset : *лаз-*, *їн-* : *їон-*), што кретања МА чини тежим за анализу.

У неколико примера срећемо прозодију као семантичкодиференцијални знак: *је'дриџи/ј'едриџи : јē'дриџи (~ је'дро/ј'едро : јē'дар), м'асиџи : ма'сиџи (~ м'асї : м'āсї), с'узиџи : сү'зиџи (~ су'за : 'уз-ан/'уз-ак), ш'уїиџи : шү'їиџи (~ ономатопеја : шү'ї-)*, али и парове хомонима с истим ПЛ: *к'рмиџи/кр'миџи₁ : к'рмиџи/кр'миџи₂ (~к'рма/кр'ма₁ : к'рма/кр'ма₂), ї'ариџи₁ : ї'ариџи₂ (~ ї'ара : ї'ара/їа'ра); їорчиџи₁ : їōрчиџи₂ (~ їō'рак)*. За парове глагола од истих основа са суфиксима *-аџи* и *-иџи* в. ниже.

2.1.312.5. Презент лексема с доминантним ликом, *-ā'-иџи*, у највећем је броју примера (близу 600) са за слог регредираним МА (*алā'лиџи-ал'лāлїм, дē'лиџи, їнē'виџи, дозлōїр'диџи...*). Тек једна група њих (26, односно око 3%) не познаје ову алтернацију: *їлү'миџи-їлү'мїм, їōрчиџи, їү'сиџи, дрā'миџи, жу'љиџи, је'дриџи, кї'сиџи, кї'шиџи², лї'чиџи, її'здиџи, їлē'виџи, рē'зиџи, рү'јиџи, сјā'јиџи, снē'жиџи, срā'миџи се, 'шā'јиџи,*

шрӯ'диши, шӯ'жиши, ?ши'зиши, шкрӯ'иши. Њихови се пак префиксали не понашају једнако – једни задржавају МА: *заї'сшиши, одлӯ'мим, ѿожї'вїм, расшрӯ'бїм*, а други га померају унатраг: *на'жӯ'љїм, ѿо'срãmїм, у'вãжїм*. Дублетно МА у презенту познаје *нã'лиши – н'ãлїм (нã'лїм)*; уз *мõбїши-м'õбїм* имамо и *мõ'бїм* само у једном значењу ('радити на моби', али не 'звати на мобу'). *Гõ'рчиши₁* и *гõ'рчиши₂* необични су примери, у којима је једино регресија презентског МА дистинктивно обележје прелазности – *гõ'рчїм : г'õрчїм*.

Код кратких основа, (1) регредирано МА у презенту редовно је код глагола с префиксом (*за'сводїм, о'бновїм, оїе'їелїм...*), док (2) код глагола без префикса доминира финално МА (*ди'сшрїм, весе'лїм, но'ћїм...*). Па ипак, у мањој мери налазимо и опречне појаве – (3) регресије МА код непрефигираних глагола: *блаїосло'виши-блаїо'словїм, же'ниши, зїло'диши се, зеле'ниши, ко'зиши, кре'чиши², око'миши се, ѿако'сшиши², ѿишо'миши, ѿреїодо'бїши се, руме'ниши, смо'чиши, ше'лиши, шесїе'риши², шїше'ниши* (таквих је 15 према 108 префигираних), односно (4) изостанак регресије МА код префигираних: *зајезе'риши²-зајезе'рїм², заїеїе'лиши, изїла'гниши, наїако'сшиши², ѿоїосїо'диши се, све'шїиши, ско'риши (~ к'ора), ува'јдиши, умило'сшиши, уразу'миши², уфа'јдиши се, ушашо'риши се²*, тако и једносложне основе *за'гниши-за'гнїм², ѿо'злиши (їро-, у-)* (таквих је 16 према 83 непрефигирана примера). *Жало'сшиши* и *сїријаше'љїши* су дублети.

Глаголи *за'їшиши, за'гниши, кн'иши* имају презенте на *-ијем*, с уобичајеном регресијом МА у случајевима где је она могућа (*з'аїшијем, з'агнїјем² : кн'ијем*).

Из прегледа грађе је видљиво да одређене речи, иако од истих мотиватора, носе недоследне ПЛ. То је најприметније код твореница од придева на *-ав*, где према десетак примера попут *блашња'виши* имамо шездесетак дублета као *блашã'виши/бл'ашавиши*. Неподударне су и ове групе речи – *обезїлã'виши, заоїлã'виши, сшрмоїлã'виши : шврдо'їлавиши, завршїо'їлавиши : уо'їлавиши/уоїлã'виши; корã'чиши, ошкоруã'чиши : ошкоруã'чиши/ошкору'рачиши, раскоруã'чиши/раскору'рачиши, раздржã'виши : ѿодржãвиши/ѿодржã'виши*.

2.1.312.6. Специфичност глагола грађених суфиксом *-иши* представља и ступање у однос паронимије са суфиксалима на *-аши*. Како се из прегледа који следи може видети⁵⁷⁶, код мањег дела од педесетак таквих парова (1–3) прозодија не игра дистинктивну улогу, док код оних других (означених комбинацијом група), већинских, глаголи с ликом *ã'-аши* стоје наспрам оних на *-иши* с другачијим МА или дужином ПОС.

(1) *ã'-* – *вреше'наши : вреше'ниши, сјезе'раши : сјезе'риши, ?шӯ'ињаши : ?шӯ'ињиши, угосшїо'јаши : угосшїо'јиши*

(2) *ã'-* *лї'бãши : лї'бдиши, жӯ'љãши : жӯ'љиши, ?крї'ваши : крї'виши, кӯ'маши : кӯ'миши, кӯ'цаши : кӯ'циши, ѿрẽ'чаши : ѿоїрẽ'чиши, рẽ'гаши, рẽ'ћаши : рẽ'диши (~ р'ẽг), ушã'јаши : ушã'јиши*

(3) *ã'-* – *зб'адаши : зб'абдиши, ј'адаши : ј'адиши* (али: *гојã'диши/го'јадиши*), *к'рїãши : к'рїиши, мр'ежаши : мр'ежиши, ѿоїа'шосãши : ѿоїа'шосиши, ѿров'еїраши : ѿров'еїриши, ра'скишаши : за'кишиши* (али *кї'шиши/к'ишиши*), *?сш'араши се : сш'ариши*

(1–2) *ã'-аши : ã'-иши – бра'здаши : бра'здиши, їла'ваши : їлã'виши (обезїлã'виши...), їла'саши : їлã'сиши, излї'сãши : слї'сшиши, исїи'лаши : исїи'лиши (~ ѿ'їла)* (али: *їреїш'лаши : исїи'лиши*), *је'драши : је'дриши (~ је'дар)*, *јури'шаши : јурї'шиши, клобу'чаши : клобу'чиши, кора'чаши : корã'чиши* (али: *ошкоруã'чиши/ошкору'рачиши, рас-*), *ма'цаши : ма'циши, наобру'чаши : заобру'чиши, околи'шаши : околи'шиши, освеш'їлаши : освеш'їлиши,*

⁵⁷⁶ У избору примера као критеријум занемарујемо начин творбе, тј. поистовећујемо префиксалне и префиксално-суфиксалне творенице.

йора'внаџи : *йорā'вниџи*, *расква'саџи* : *заквā'сиџи*, *раскусу'раџи* : *докусу'риџи*, *расџоја'саџи* : *расџојā'сиџи*, *ре'саџи* : *ʔрē'сиџи*, *саџу'наџи* : *саџу'ниџи*, *скла'гаџи* : *склā'диџи* (али: *у'складиџи*), *џоци'љаџи* : *џоци'љиџи*, *убр'заџи* : *убр'зиџи*, *умр'џиваџи* : *умр'џивиџи* (ту спадају и они суфиксали са -аџи чија би основа пре била од компаратива него од позитива – *ду'жаџи* : *ду'жиџи*, *кра'ћаџи* : *кра'ћиџи*, *сиџи'шаџи* : *уџи'шиџи*, *уре'ћаџи* : *йрорē'диџи* (~ *рē'г-ак*), *чвр'шћаџи* : *учвр'сиџи*)

(1–3) *а'-аџи* : *'а-иџи* – *џла'чаџи* : *џла'диџи*, *моли'џиваџи* : *мо'лиџивиџи*, *ове'шџаџи* : *и'звешџиџи* (али: *све'шџиџи*), *уџеча'џаџи* : *уџе'чаџиџи*, *шеџр'џиљаџи* : *ше'џриџиџи* (али: *уше'џриџиљаџи* : *уше'џриџиџи*)

(1–4) *а'-аџи* : другачији мотивни ПЛ суфиксала са -иџи – *каме'наџи* : *к'амениџи*, *ла'кџаџи* : *на'лā'кџиџи* (али: *йо'длā'кџиџи* / *йо'длā'кџиџи*), *сумџо'раџи* : *с'умџориџи*

Наведеним паровима ваља прикључити и оне у којима један или оба члана познају дублетизам: *зв'ераџи* / *звē'раџи* : *звē'риџи*, *мў'љаџи* / *му'љаџи* : *мў'љиџи*, *ʔусли'шаџи* (али: *ʔйре'слишаџи*) : *ʔу'слишиџи* / *усли'шиџи*, *шамā'раџи* : *оша'мариџи* / *ошамā'риџи*. Творбено су сродни и прости парови *бра'наџи* : *брā'ниџи*, *ше'жаџи* : *шē'жиџи*, као и деривати од хомонимских основа *йрокљу'чаџи* : *укљу'чиџи*, *је'граџи* : *јē'дриџи* (~ *јē'гар*) : *је'дриџи* / *ј'егриџи* (~ *је'гро* / *ј'егро*).

2.1.313. Суфикс -иџи₂

Деминутивно-хипокористично значење имају глаголи с *лā'џиџи*, *йā'џиџи*, *свџ'риџи*, *си'џиџи*, *смē'шиџи*. По томе се они разликују од оних из групе -иџи₁. Они сви, осим тога, имају презент без регресије МА (*лā'џим* и сл.), мада то није дистинктивна црта између две групе глагола, будући да та особина важи и код других, али у сразмерно малом броју примера.

2.1.314. Суфикс -киџи

С овим суфиксом имамо хипокористике *йā'џкиџи* и *м'џлкиџи* / *мџ'лкиџи* (~ *сиā'ваџи*, *м'иловаџи*). Претсуфиксално МА у њима одговара ономе из деминутива са -иџи₂, а оно пред ПОС деминутивима на -К-каџи.

2.1.315. Суфикс -ариџи, -уљиџи

Речи с овим суфиксима носе ПЛ са суфиксалним МА и дужином: *клаџā'риџи*, *крвā'риџи*, *ровā'риџи*, *ћифџиā'риџи*, *шкрџиā'риџи* – *врџи'у'љиџи*, *дрџи'у'љиџи*, *смеју'љиџи* се. Од тога одступа једино *ву'цариџи*, који је у РСЈ07 био дат и с колумналном варијантом *вуца'риџи*².

2.1.316. Суфикси -ољиџи, -ориџи, -оњиџи

Ови глаголи, који махом означавају производњу звука и граде се од мање-више прозирне ономотопеје, или су (1) с иницијалним МА или (2) са суфиксалним:

(1) *ʔм'ешкољиџи*, *ʔм'рмољиџи* – *ʔб'рбориџи*, *ʔм'рмориџи*, *њ'уњориџи*, *ш'ушкориџи*,

(2) *ʔдобо'њиџи* – *йромо'риџи*, *клоџо'риџи*

(1–2) *ʔйрџољиџи* / *йрџо'љиџи*, *ʔжв'рџољиџи* / *жврџо'љиџи*, *к'ркољиџи* / *крко'љиџи* – *ʔйрџориџи* / *йрџо'риџи*, *к'ркориџи* / *крко'риџи*

Једино *ʔм'иџољиџи* / *мџ'џољиџи* (~ *м'иџнуџи*) познаје и претсуфиксално МА и дуг ПОС.

2.1.317. Суфикс -овиџи

Глаголи *одухо'виџи* и *ошело'виџи* са суфиксалним су МА, које помичу у презенту. То важи и за *одуше'виџи* / *душе'виџи*, осим што се он јавља и с дугом варијантом.

*ј'арнуџи, л'изнуџи, љ'убнуџи, љ'уљнуџи, љ'уџнуџи, мл'аџнуџи, џ'иснуџи, џ'уснуџи, џ'рднуџи, сј'арнуџи, сџ'р'елнуџи, џ'вр'днуџи, џ'р'љнуџи, ц'еџнуџи, ч'арнуџи, чв'рснуџи, ч'учнуџи, ц'аџнуџи/се, ш'арнуџи, ш'иљнуџи, ш'ишнуџи, шк'иљнуџи, шљ'окнуџи, ш'орнуџи, шџ'иџнуџи – џ'о'друџнуџи се, у'џризуџи се, затим придевске основе џ'уснуџи, џ'ихнуџи, шчв'рснуџи, и још џ'уснуџи, зв'ернуџи, џ'љ'еснуџи, ц'арнуџи, см'рднуџи, које имају мотивни дублетизам. Регресију с краћењем налазимо и у одговарајућим члановима дублета *вџ'днуџи/в'аднуџи, вџ'рнуџи/в'ирнуџи, џ'л'ухнуџи/џ'л'у'хнуџи, џ'рџ'кнуџи/џ'р'акнуџи, гџ'рнуџи/г'ирнуџи, зв'ирнуџи/звџ'рнуџи, кл'изнуџи/клџ'изнуџи, км'екнуџи/км'екнуџи, мџ'кнуџи (м'укнуџи), свџ'рнуџи/св'ирнуџи, сџ'рџ'џ'нуџи/сџ'р'уџнуџи, ц'урнуџи/ц'ур'нуџи; џ'р'мнуџи/џ'р'мнуџи, ср'љнуџи/с'р'љнуџи, фиџ'ј'кнуџи/фи'ј'укнуџи* (последња три примера познају и мотиваторе на -џ'-аџи, те се код њих не мора уводити краћење). Само краћење ПОС јавља се у *ц'уџнуџи* и *д'аџнуџи* (потоње од мотивног дублета).*

У групи (2) налазимо (а) дужење ПОС – *коџ'р'љнуџи, коџ'ур'нуџи, леџ'р'шнуџи, љуљ'у'шнуџи, насм'ехнуџи/се, ?сџ'нуџи, чарџ'кнуџи, чеџ'р'кнуџи, шкамџ'џ'нуџи*, тако и од мотивних дублета у примерима *џ'рџ'џ'нуџи, џ'анџ'р'кнуџи, фиџ'џ'кнуџи, халџ'а'кнуџи, хаха'кнуџи, цџ'лџ'кнуџи*. Дужење је дублетно у *белџ'а'снуџи се / белџ'а'снуџи се, ле'џнуџи/ле'џнуџи, цџ'рку'џнуџи/цџ'рку'џнуџи, цџ'ра'кнуџи/цџ'ра'кнуџи, шкриџ'џ'нуџи/шкриџ'џ'нуџи; кашљ'у'цнуџи/ка'шљу'цнуџи*. (б) Прогресију МА с дужењем видимо у *лџ'нуџи, џ'џ'нуџи* и у *живџ'а'хнуџи*. (в) Без дужења МА прогредира у неглаголским основама: *живџ'а'хнуџи, квџ'екнуџи, колџ'џ'нуџи, корџ'а'кнуџи, ужџ'а'снуџи*.

Код дублета *џ'р'кнуџи/џ'р'кнуџи, шџ'р'кнуџи се / шџ'р'кнуџи се, кл'икнуџи/клџ'кнуџи, шкр'џ'нуџи/шкрџ'џ'нуџи, ?шџ'р'кнуџи/шџ'р'кнуџи* увиђамо различите односе према мотивној прозодини.

Творенице из групе (3) познају краћење ПОС: *млџ'а'кнуџи², хла'днуџи се, уџ'џ'а'џнуџи се*, прогресију МА: *ка'нуџи/к'ануџи, ка'џнуџи/к'аџнуџи, л'акнуџи/ла'кнуџи, л'ануџи/ла'нуџи; цури'кнуџи* (поред *цу'рикнуџи²* према нереално нормираном *цу'рик⁵⁸⁰*), али у једном примеру и регресију МА: *млџ'а'кнуџи²* (с краћењем; поред *млџ'а'кнуџи²*).

2.1.320.3. Јављање прозодијских алтернација у свим трима типовима, међу којима се, осим набројаних појединости, не могу наћи релевантне разлике⁵⁸¹, ни фонолошке ни семантичке, сведочи о непреврелом стању и разнострано усмереним прозодијским процесима. Те се неједнакости виде – да најпре за пример узмемо један малени скуп речи са -нуџи, деадјективе – анализом парова као *џ'уснуџи : хла'днуџи (~ а'џ-), џ'ихнуџи : ла'кнуџи² (~ 'а-)* или међусобно опречним смером кретања МА у примерима *џ'уснуџи : ла'кнуџи²* (регресија : прогресија). Даље, неједнаких су прозодијских ликова и по структури мотиватора сличне творенице као *з'иднуџи, љ'убнуџи : вџ'днуџи/в'аднуџи; џ'авнуџи, ж'ивнуџи : вџ'џнуџи/в'аџнуџи; за'ринуџи : џ'џ'нуџи, лџ'нуџи (и кџ'(х)нуџи)*.

Нешто више доследности налазимо код глагола од основа на -каџи: *вџ'кнуџи, џ'џ'кнуџи, мџ'кнуџи, цџ'р'кнуџи* и сл. – *алаџ'кнуџи, арлаџ'кнуџи, џ'уџ'кнуџи, цаџ'р'кнуџи – џ'аџ'кнуџи/џ'аџ'кнуџи, леле'кнуџи/леле'кнуџи, маџ'кнуџи/маџ'кнуџи, миџ'аџ'кнуџи/миџ'аџ'кнуџи, мџ'аџ'кнуџи/мџ'аџ'кнуџи, цџ'џ'кнуџи/цџ'џ'кнуџи, шкриџ'џ'нуџи/шкриџ'џ'нуџи* (разлику између другог и трећег низа примера треба приписати суфиксалима са -каџи, в. т. 2.1.297). Према мотивном дублетизму код тих глагола само дуго имамо *џ'анџ'р'кнуџи, фиџ'џ'кнуџи, халџ'а'кнуџи, хаха'кнуџи, цџ'лџ'кнуџи*, и обратно, према

⁵⁸⁰ Уп. *цури'к* у К–Ш, ХЈП.

⁵⁸¹ Пешикан пак (1963–1964: 271, 291) наводи, без нарочите разраде, да „ин[х]оативни глаголи, глаголи са значењем слабо изражене особине и деминутивни“ начелно носе ПЛ -'а-нуџи, а ономатопеје ПЛ -џ'-нуџи. Он претпоставља и фоносимболизам, тј. „утицај краћег или дужег трајања радње, одн. звука који се опонаша“: *г'р'мнуџи, џ'р'ухнуџи : ма'хнуџи, ри'кнуџи*, што се не чини нарочито убедљиво.

мотивној краткоћи имамо *чарā'кнуйи, чейр'кнуйи – цврку'йнууйи/цврку'йнууйи, шкриу'йнууйи/шкриу'йнууйи*.⁵⁸² Недоследно је још регредирано *фију'кнуйи/фијукнуйи ~ фију'кайи/фијук'кайи* (тако и у РСМ, ОР, Мат), мада је регресија као у *фијукнуйи* уочљива и у сродним примерима без -к-: *ка'шљуцнуйи*⁵⁸³, *ле'йейнууйи, йр'ейнууйи*. (Наспрам тих регредираних ликова имамо нпр. продужене *кашљу'цнуйи*², *лејр'шнууйи*⁵⁸⁴, мотивне *свейлу'цнуйи, шейур'нууйи, йрејей'йнууйи, цили'йнууйи се*, а према мотивном дублетизму само дуго *йрју'йнууйи*.)

2.1.321. Суфикс -уцнуйи

Ако се изузму глаголи као *йребу'цнуйи, кашљу'цнуйи/ка'шљуцнуйи*, који према себи имају форму на -уцайи/-уцакйи и који се могу изводити простим -нууйи, са сложеним суфиксом -уцнуйи остаје само *шйрбу'цнуйи (~ шйр'йкайи)*. У том и у другим наведеним примерима уочљива је тежња ка дужењу деминутивног форманта -уц-

Глаголски суфикси – страног порекла

2.1.322. Суфикс -исайи

Више од 300 глагола на -исайи (-ишѐм), од којих нису сви творбене речи, носе исти ПЛ, с МА пред суфиксом и свим краткоћама. Ево десетине таквих: *адвока'йисайи, амалја'мисайи, алејо'рисайи, анайе'мисайи, баје'рисайи, бадава'цисайи, бака'рисайи, би'йисайи, бунке'рисайи, вакци'нисайи, врајо'лисайи, јенера'лисайи, јојова'нисайи, јру'йисайи...* Једини изузетак је дублет *ма'нисайи/ма'нисайи* 'налазити (коме) мане', у ком је дужина Вукова.

2.1.323. Суфикс -ирайи и сложени суфикси

Готово хиљаду и по глагола на -ирайи, од којих нису сви мотивисани, а ни суфигирани ако и јесу мотивисани, безизузетно носи суфиксални ПЛ -й'раји (с регредираним МА у презенту -йрāм). Навешћемо десетак њих са суфиксом у наведеној форми: *анкејй'раји, айлаудй'раји, докйорй'раји, емајлй'раји, живцй'раји, инйензивй'раји, мајурй'раји, минй'раји, нокауйй'раји, йројнозй'раји, йрофийй'раји, рецензй'раји, сйајжй'раји, сйийенгй'раји, йушй'раји, фанйазй'раји, шокй'раји...*

Суфикс -изирайи, чије се изведенице најчешће јављају као неравноправне варијанте глагола на -изовайи, понаша се истоветно: *ајомизй'раји, есйейизй'раји, канализй'раји, лајинизй'раји, сйецијализй'раји, йакијизй'раји, йийизй'раји, хрисйијанизй'раји...*, а тако и -онирайи: *имйресионй'раји, мајационй'раји, субвенционй'раји...*, те -(у)фицираји: *елекйирифиций'раји, класифиций'раји, мумифиций'раји, русифиций'раји...*

2.1.324. Заменички суфикси

Суфиксација заменица, изузев оних субјективне оцене (в. т. 2.1.268), непримећена је појава у два великим творбама (Бабић 2002, Клајн 2003). И збиља није уобичајено говорити о суфиксима -акав, -олики или -ге, мада смерницу за такав третман дају Барићева и др. (1997: 275)⁵⁸⁵, а имплицитно и Пипер и Клајн (2013: 202), и мада би се они с пуним правом могли издвојити на основу речничких дефиниција – истовремено и творбених парафраза – попут ових: *онакав 'који је као онај, йолики 'те величине, овде*

⁵⁸² Давање предности дугој варијанти, поред РСЈ, који то чини с недовољном доследношћу, предлаже Пешикан (196–1964: 290–291), на основу стања у народним говорима. Но, ни Вукова краткоћа (*бау'кнуйи, јау'кнуйи, мау'кнуйи, йју'кнуйи...*) није доследна (*вију'кнуйи, звију'кнуйи*).

⁵⁸³ У ОР ипак *кашљу'цнуйи*² (уз *кашљу'цнуйи*²).

⁵⁸⁴ *Корā'кнуйи, колу'йнууйи, коју'рнууйи*, како је објашњено у фн. 578, не сврставамо овде.

⁵⁸⁵ Аутори, ипак, иако заменице од прилога разликују на традиционалан начин, у мотивне заменице сврставају речи *йгде, камо, куда* (l. c.).

'на овом месту', *куда* 'којим правцем'.⁵⁸⁶ Управо на основу тога ми у доњој табели утврђујемо систем творбе показних заменица, укључујући ту и прилошке, међу којима оне на *-ако* и *-акако* третирамо као конвертоване⁵⁸⁷, па их у приказу не наводимо. На исти начин као показне творе се и упитно-односне заменице, мотивисане речју *који*.

Табела 28. Расцогела ПЛ суфијираних заменица

Мотивна реч → Суфикс ↓	<i>о'вāј</i> ⁵⁸⁸	<i>о'нāј</i>	<i>ī'āј</i>	<i>ко'јū</i>
<i>-а'кав</i>	<i>ова'кав</i>	<i>она'кав</i>	<i>īа'кав</i>	<i>ка'кав</i>
<i>-оли'кū/ -о'ликū</i>	<i>оволи'кū/ ово'ликū</i>	<i>оно'ликū/ оноли'кū</i>	<i>īоли'кū/ īо'ликū</i>	<i>ко'ликū/ коли'кū</i>
<i>-амо</i>	<i>о'вāмо/о'вамо</i>	<i>о'нāмо/о'намо</i>	<i>ī'амо</i>	<i>к'амо</i>
<i>-уг(ā)</i>	<i>ову'gā/о'вугā</i>	<i>о'нуг, о'нугā/ ону'gā</i>	<i>ī'уг, īу'gā</i>	<i>к'уг, ку'gā</i>
<i>-ге</i>	<i>ō'вге</i>	<i>ō'нде</i>		<i>īg'e</i>
<i>-а'gā/-а'га, -аг</i>	<i>с'аг, са'gā/ са'га (суплетивно)</i>		<i>ī'аг, īа'gā/ īа'га</i>	<i>к'аг, ка'gā/ ка'га</i>
<i>-г(ā)</i>	<i>(о'вgā</i> ⁵⁸⁹)	<i>о'ндā</i>		

Прегледом табеле види се, најпре, лакуна на месту коме одговара заменица *ī'ū*, као и укрштање суфиксā за означавање времена (двосложног *-ага*, који долази на неслоговне основе, и једносложног *-га*, који долази на једносложне). У погледу прозодије, уочавају се две недоследности у систему: (1) према дугом *о'вāмо*², *о'нāмо*² имамо само кратко двосложно *ī'амо*, *к'амо*; а (2) према *о'вугā*², *о'нугā*² немамо **ī'угā*, **к'угā*, с МА пред суфиксом. У погледу квантитета факултативног *-а*⁵⁹⁰, доследна је његова варијантност код речи са *-ага* и дужине код речи са *-угā*⁵⁹¹ и *-gā*. (Та доследност, ипак, изостаје при префиксацији и суфиксацији ових изведеница, в. т. 2.2.3.) Суфиксе *-ага* и *-га* класификујемо као засебне будући да су на сегментном нивоу различити, али и због неједнаке прозодије: први носи финално МА, а други га смешта пред ПОС.

⁵⁸⁶ Узгред буди речено, за М. Стевановића, који деривацији заменица приступа дијакхронијски, смер извођења је обрнут: у *как-ав*, *кол-ик* он види „прилошке основе и придевске наставке“, за шта даје неуверљиво поткрепљење. Придевска заменица *īакав*, по њему, „казује да појам уз чије име стоји има особину што је у неком другом појму“, а то не објашњава њено прилошко порекло (1986: 571–572).

⁵⁸⁷ На основу односа међу придевима и прилозима попут *јā'ко ~ ј'āко* (начинско значење), *м'ālō ~ м'ало* (значење количине), и у паровима као *оволики ~ оволико*, *колики ~ колико* може се успоставити формално и значењски јасна веза, с тим што би се за парове као *овак-ав ~ овак-о* морала увести редукција основе. Такав поступак би имао темеља у дијалекатском – уосталом и Вуковом – облику *кāk-ū 'какав'*, нормираном све до 1960. (нпр. у Белић 1950), и у говору врло честом споју *īако нешīо* (ум. *īакво нешīо*).

⁵⁸⁸ У творби учествују редуковане основе *ов-*, *он-*, *ī-*, *к-*. Заједничком завршетку *-āј* из заменица *овај*, *онај*, *īај* не би се могла придати вредност суфикса, будући да се ове лексеме не могу творбено парафразирати. Свођење основа на једну фонему (која у потоњем случају алтернира пред звучним сугласником, нпр. *к-аг : ī-ге*), иако нетипично, српској морфологији није непознато. У флексији тако имамо анализу *њ-еīа*, *њ-е*, *њ-их...*, па чак и на нулту основу у случају енклитика као *ϕ-их*. Маројевић (2005: 741) такође у творби заменичких речи види „заменички корен *-к-*“.

⁵⁸⁹ Само у изразу *овга-онга* 'с времена на време'.

⁵⁹⁰ Омашком или из оправданог разлога, изостао је облик *овуг*. (И РА нпр. с њега *уīуђује* на *овуга*, док *онуг* даје у истој одредници са *онуга*.)

⁵⁹¹ Међу другим речницима једино Мат нуди и кратке варијанте *ку'га*², *īу'га*², *сву'га*², а ХЈП *ку'gā*, али *īу'га*, *сву'га*, *н'екуда...*

Поређењем примера *ò'nde* и *'ondā*, код којих се очекује истоветна врста дужења, уочавамо избегавање кумулације квантитета. – Као изразитија појава у суфиксацији датих заменица могло би се истаћи одвајање прозодије неслоговних основа од оних једносложних, уочена на чак три места у овако скромном скупу примера.

Речи с постфиксом *-iog* раслојавају се у две групе: (1) једносложне (увек кратке⁵⁹²) основе прогредирају МА: *ĩge'ĩog*, *ka'gĩog*, *ko'ĩog*, *ku'gĩog*, *šĩā'ĩog*, *šĩō'ĩog*,⁵⁹³ а (2) вишесложне основе задржавају мотивну прозодију: *ka'gāĩog*, *ka'kavĩog*, *k'akoĩog*, *k'amoĩog*, *ko'likoĩog*, *ku'gāĩog*, *чи'jũĩog*^{594,595}. Уз потоње иду напомене о недоследности дужине факултативног вокала *ku'gāĩog* : *ka'gāĩog*, заснованој можда и на мотивној разлици *ku'gā* : *ka'gā/ka'ga*, и о изостанку МА *ka'koĩog*, *k'olikoĩog*, *коли'koĩog*, очекиваних на основу мотивних дублета⁵⁹⁶.

Од таквих заменица се и правописно и прозодијски (и значењски) разликују оне опште, типа *ko'ĩog* 'свако ко', с финалним и увек непренесеним МА. Лексикографски поступак у РСЈ, којим њима – изузев примеру *ĩge'ĩog* – није дат статус засебне одреднице, већ су групно дефинисане, као и у РА, под *ĩ'og*, чини се подложен преиспитивању, будући да ове речи нису обични спојеви упитно-односне заменице и речце, већ, макар само прозодијски, посебна формација, што видимо по дезакцентуацији прве саставнице и укидању њених дужина: *какав'ĩog*, *који'ĩog* (акцентовано према Стевановић 1986: 301). Ова опаска важи и за сличне заменичке спојеве, попут *који'ĩog*, *какав'ĩog* (*ibid*; РСЈ пак предвиђа само *gr'āio*).

Бројевни суфикси

2.1.325. Суфикс -ĩ

Додавањем суфикса *-ĩ* на основу кардиналног броја граде се редни бројеви.⁵⁹⁷ У примерима који означавају (1) десетице и (2) бројеве 11–19 суфикс не утиче на ПЛ мотивне речи: (1) *dvā'gescēĩĩ*, *devede'sēĩĩ*, *osamde'sēĩĩ*, *ĩede'sēĩĩ*, *sedamde'sēĩĩ*, *ĩrĩ'gescēĩĩ*, *че'ĩrge'sēĩĩ*, *шезде'sēĩĩ*; (2) *dvā'naescēĩĩ*, *деве'ĩnaescēĩĩ*, *једга'naescēĩĩ*, *оса'мнаescēĩĩ*, *ĩе'ĩnaescēĩĩ*, *седа'мнаescēĩĩ*, *ĩрĩ'naescēĩĩ*, *че'ĩр'naescēĩĩ*, *ше'снаescēĩĩ*. То важи и за деноминал *ĩ'усу'ĩĩ*. (Уп. ипак ССТ *dvescēĩĩ'усу'ĩĩ*, *dv'ēšĩĩ'усу'ĩĩ*, с недоследним дужењем ПОС, какво имамо у наредним примерима.)

Код редних бројева 5–10 устаљен је дуг ПОС и МА пред њим: *с'ēgmĩ*, *'òsmĩ*; *ĩ'ēšĩĩ*, *ш'ēšĩĩ*, *де'vēšĩĩ*, *де'sēšĩĩ* (дужење имамо у *с'ēgmĩ*, *'òsmĩ*; а прогресију МА у *де'vēšĩĩ*, *де'sēšĩĩ*).⁵⁹⁸ Код бројева *ĩ'рв'ĩ*, *че'ĩшвр'ĩĩ*; *gr'у'ĩĩ*, *ĩр'е'ĩĩ* основа је суплетивна: у прва два примера одговара наведеном ПЛ, а у друга два има кратак ПОС.

2.1.326. Суфикс -ĩ

⁵⁹² Једини примери за дугу основу били би падежни облици *к'ĩм* и *ч'ĩм*, али прозодију њихових постфигираних облика у прегледаним речницима нисмо нашли (уп. у херцеговачким говорима *к'ĩм'iod*, *ч'ĩм'iod*, али и *ко'ĩ'iod*, *кому'iod* – Данило Вушовић, *Диалект источне Херцеговине*, СДЗБ III, 1927, стр. 147).

⁵⁹³ РА и РМС готово доследно нуде и непрогредирано *ĩg'eĩog²*, *k'agĩog²*, *k'oĩog²*, *šĩ'āĩog²*. *K'oĩog⁽²⁾* бележи и РСЈ07. То је и Вуково МА, мада код њега генитив гласи само *ко'ĩ'iod* (*че'ĩ'iod* не акцентује). У РЈАЗУ је, ипак, *ĩк'oĩog* : *šĩō'iod*, уз оправдавање иновације спрам Вука Ристић–Кангриним речником.

⁵⁹⁴ РСЈ не нуди постфиксал *који'iod*, забележен у РА, РМС, ОР, Мат у лику *ко'jũ'iod*.

⁵⁹⁵ Падежне, тросложне облике деклинабилних заменица *ко'iod* и *šĩā'iod/šĩō'iod* РСЈ не бележи. У РА налазимо *ко'ĩ'iod*, *к'ĩ'me'iod* и сл.

⁵⁹⁶ *K'olikoĩog* бележи Мат, а ОР уз *ко'olikoĩog* нуди и четврту варијанту: *колико'iod⁽²⁾*. За несагласност прозодије прилошке речи *колико* с придевском *колики* в. т. 2.4.4.6.

⁵⁹⁷ Овај суфикс Бабићева и Клајнова творба не бележе.

⁵⁹⁸ Овај модел може се уочити и у примерима као *че'ĩrge'sēšĩĩ* (: *де'sēšĩĩ*), али алтернација МА у њима настаје при слагању.

Кратко придевско *-и* суфикс је у бројевним придевима грађеним од основе збирног броја на *-оро*: *двā'гесейтори*, *г'евейтори*, *г'есейтори*, *'осмори*, *й'ейтори*, *с'егмори*, *ч'ейвори*, *ш'есейтори*, односно на *-оје*: *дв'оји*, *'обоји*, *йр'оји*. Ликови одговарају мотивним ПЛ.

2.1.327. Суфикс *-ийи*

Малобројне изведенице са значењем редних бројева, које наши дериватолози ни словом не помињу, имају прилично разуђене ПЛ. Мотивни је *хи'љадиий*, *сй'ошиний*², с краћењем *билионий*, *милионий*, а с прогресијом *сй'ошиний*² – такве алтернације постоје и код твореница са *-ий*₁. Прозодија њихових ССТ још је компликованија. Оне махом узимају ПЛ прве саставнице: *дв'есейошиний*, *дв'ехиљадиий*, *й'ейсейошиний*, *йр'исейошиний*, *ш'есейошиний*, али наспрам тога имамо *сй'охи'љадиий* (*сй'охи'љадиий*) – с ликом друге компоненте односно неочекиваним (и нераспрострањеним?) шавним МА; *двесйахи'љадиий* има двосложну прву компоненту, па је утолико разумљивији ПЛ који одговара другој компоненти.⁵⁹⁹ Нашем осећању је близак тај лик, па чак и с двојним МА, у свим наведеним примерима.

Необична је и дужина суфикса у *й'ейсейошиний*, *ш'есейошиний*, пренесена из РМС, које другде нема (нпр. у РА, ОР, Мат).⁶⁰⁰

2.1.328. Суфикс *-йи*

Такође суфикс којим се творе редни бројеви, *-йи* долази на сложене бројеве са *-сйб*. Мотивни су ликови *сй'бйи*; *й'ейсйбйи*, *ш'есйсйбйи*; *г'евейсйбйи*, *с'егамсйбйи*. Према њима, очекивало би се и *дв'есйбйи*, *йр'исйбйи*⁶⁰¹ (наш изговор), но за те лексеме имамо само *дв'есйбйи* и *йр'исйбйи* – као да су у питању сложенице: први лик с шавним МА (РА и ОР, истина, дају и *дв'есйбйи*), а други с ПЛ (дужином) прве компоненте (тако у свим речницима).

Овој групи припадају и примери *'енйи*, *н'улйи/н'улйи*, код којих учавамо недоследно дужење пред сонантом и регресију МА у *н'улйи* ~ *н'ула/ну'ла*.

2.1.329. Суфикс *-оро*

Збирни бројеви на *-оро* имају мотивно МА, увек најдаље пред ПОС, и кратки ПОС: *-а'оро*. Краткоћа је у примерима *двā'наесйоро*, *двевййнаесйоро*, *једанаесйоро*, *осамнаесйоро*, *'осморо*, *йевййнаесйоро*, *седамнаесйоро*, *с'егморо*, *йрййнаесйоро*, *чейрйнаесйоро*, *шеснаесйоро* – мотивна, а у примерима *двā'гесейоро*, *двеведе'сейоро*, *г'евейоро*, *г'есейоро*, *йеде'сейоро*, *й'ейоро*, *йрй'гесейоро*⁶⁰², *чейрге'сейоро*, *ш'есйоро* – резултат краћења. С нескраћеном дужином је, ипак, *осамде'сейоро*, *седамде'сейоро*, *шезде'сейоро*, пренето тако из РМС.⁶⁰³

Ч'ейворо је с морфофонолошке стране посебна формација, па њеном ПЛ не треба посвећивати посебну пажњу, осим условно узете констатације да *ч'ей-* алтернира са *ч'ей-*, усклађујући се с осталим тросложним твореницама тог типа.

⁵⁹⁹ РА даје још необичних ликова, као *двесйоши'ниий*², *йейсй'ошиний*².

⁶⁰⁰ Уп. слична колебања у твореницама са *-ф* – *й'исући* : *двесйащ'исући*, *дв'ейисући* (у РА је и МА прогредирано: *двесйащ'исући*!).

⁶⁰¹ Избегавајући ради аналогije с другим редним бројевима да за само ова два примера уведемо суфикс *-бйи* и редукцију основе, *-б*- тумачимо као уопштени сегмент. Клајн (2003) – који се, за разлику од осталих граматичара, детаљно бави творбом затворених врста речи – не помиње редне бројеве.

⁶⁰² Према *йрй'гесей* (*йрй'гесей*), о чему в. у т. 2.3.5.

⁶⁰³ Уп. недоследности и у самом РМС: према наведеним ликовима имамо *двеведе'сейоро*, *чейрге'сейоро*, али дуго *йеде'сейоро*, које РСЈ исправља. Ни РА није без недоследности: *двеведе'сейоро* : *осамде'сейоро*.

'узамāн). Ни м'ӯчкē (~ м'ӯча̄ши) није у складу с мотивним МА, какво потвђују *ћу'шкē²*, *жм'уркē²*.

2.1.332. Суфикс -ице и сложени суфикси

2.1.332.1. Прилози грађени суфиксима -ице, -имице и -омице имају један од ова два ПЛ: *а'а-ице* и *'аа-ице*, од којих је први у бројчаној предности.

I. МА пред трећим слогом с краја имају:

(1) *и'скосице̄, за'себице̄/за'себице̄, једно'гласице̄, једно'грлице̄, на'зорице̄, не'милице̄, нео'џазице̄, не'шримице̄, не'хош̄ице̄, њо'леђице̄, њо'себице̄, њус'џо'џашице̄, с'шрмо'главице̄, с'шра'н'џице̄, суно'враш̄ице̄, су'с'џо'џице̄, су'челице̄, у'џро'џице̄, у'с'џро'џице̄, у'с'џо'џице̄, ус'у'с'џо'џице̄, че'џворо'ножице̄⁶⁰⁷;*

(2) *џро'здице̄, де'лимице̄, ко'симице̄, ле'ђимице̄, ле'ш̄имице̄, ре'димице̄, с'шре'лимице̄, ћу'ш̄имице̄;*

(3) *де'ломице̄.*

II. МА пред четвртим слогом с краја имају:

(1) *у'зџредице̄;*

(2) *ј'аш̄имице̄, кр'адице̄, м'ес'џимице̄, не'хош̄имице̄, џрсимице̄, џ'ус'џимице̄, с'илимице̄, ш̄'ркице̄, у'шимице̄, х'ош̄имице̄;*

(3) *д'аномице̄, ј'аш̄омице̄, кр'адомице̄, кр'иомице̄.*

III. Дублетно један и други прозодијски лик имају:

(1) *н'аџолице̄/на'џолице̄, 'на'сумице̄/н'асумице̄, 'узбрдице̄/у'збрдице̄;*

(2) *кр'с'џимице̄/к'рс'џимице̄, неш̄џе'димице̄/не'ш̄џе'димице̄, џль'ош̄џимице̄/џль'ош̄џимице̄, ш̄р'енимице̄/ш̄р'енимице̄, х'р'џимице̄/х'р'џимице̄, *ч'ес'џимице̄/че'с'џимице̄ (према *чес'џимичан*);*

(3) *ш̄р'еномице̄/ш̄р'еномице̄, ч'асомице̄/ча'сомице̄.*

У вези с квантитетом, поменимо да је редовно, мада не и често, краћење, као у *у'зџредице̄, д'аномице̄, че'с'џимице̄* и др. Префикс је дуг једино у примеру *за'себице̄²* (уп. кратко *на'зорице̄, њо'себице̄, у'с'џо'џице̄*), како дају и други речници. (Једино је у *Мат за'*.)

МА, како приказују наведени подаци, распоређено је по суфиксима овако:

Табела 29. Расџодела ПЛ суфиксала на -ице

	<i>а'ааа</i>	<i>'аааа</i>	Оба ПЛ
<i>-ице</i>	21	1	3
<i>-имице</i>	8	10	6
<i>-омице</i>	1	4	2
Укупно	30	15	11

Једина доследнија тенденција коју табела открива јесте то што творенице са суфиксом -ице избегавају удаљавање МА ка почетку речи. Оне на -омице, малобројније, то чине у супротном смеру и у доста мањој мери.

2.1.332.2. Огромна већина прилога са -ице фиксира МА на рубу морфема (испред основе), било да је у питању ПСТ било суфиксална творба (*џо'леђице̄ : и'скосице̄*)⁶⁰⁸; једини изузетак од тога донекле би могао бити *нео'џазице̄* (в. т. 2.1.332.2). Фиксирање места подразумева и прогресију (*и'скосице̄, на'зорице̄*) и регресију (*џо'леђице̄, че'џворо'ножице̄*) и задржавање мотивног МА (*не'милице̄, џус'џо'џашице̄*). То, ипак, не

⁶⁰⁷ Овој групи припадају и немотивисани прилози, као *на'саџице̄*, и једини тросложни, као *џ'еш̄ице̄, н'ичице̄*.

⁶⁰⁸ Тако и префиксално-суфиксалне именице на -ица (q. v.).

важи у примерима под II.1 и III.1 (тип *узїреџице*), који сугеришу или доследно увођење дублета или занемаривање МА на прими.

У односу мотивног и твореничког ПЛ речи са тросложним суфиксом могле би се истаћи неке правилности. *Ј'аїициџе, ј'аїиоциџе, м'есїициџе, с'илициџе, 'ушициџе, кр'иоциџе* (условно и *ї'усїициџе ~ ї'усїиїи², ї'рсициџе*), као и *ле'ђициџе, ле'їициџе, сїре'лициџе, ћу'їициџе* задржавају мотивни лик, али то не важи за дублете *крсїициџе, нешїедимициџе, їренициџе, хрїициџе, часоциџе*, чије МА може бити пред трећим или четвртим слогом с краја. Творенице из покретне парадигме преносе МА иза основе: *їро'здициџе, ге'лициџе, ге'лоциџе, ре'димициџе* (и *ко'симициџе*, према *к'ос⁽²⁾?*); но, то не би могло важити за *г'аноциџе, ї'ркициџе, кр'адициџе, кр'адоциџе* (ако је укрштено са *ї'рком, кр'агом*), **ч'есїициџе/че'сїициџе*.⁶⁰⁹ (*Пљ'ошїициџе* би било према *їљ'ошїи²*, а *їљ'ошїициџе* према *їљ'ошїи²* – РС. За *(не)хоїициџе* је тешко одредити МА у основи, уп. *хо'ћу, хо'їећї, хо'ћах*, али *хо'оћеш*.)

2.1.332.3. На крају, с обзиром на то да других тросложних мотивисаних примера нема, није неочекивано што примери *мā'лкиџе/мā'лкїџе, мā'лчиџе/мā'лїчиџе* (sic, вероватно омашком уместо *мā'лчїџе*⁶¹⁰) имају необичну прозодијску структуру: МА пред суфиксом *-иџе*, задржану мотивну дужину и дублетно дуг први слог суфикса (и кратак други). Ипак, наведеним варијантама из РСЈ конкуришу и оне с кратком осномом: *ма'лчїџе* (РА), *ма'лчиџе* (Чед).

У групу примера с МА пред пенултимом спадају и *їоиме[']ниџе*⁶¹¹ и *наизме'ниџе* (поред *наи'змениџе*⁽²⁾). РСЈ је, а за њим и РСЈ и делом ОР, недоследан у бележењу ПЛ прилога и деривираних придева: *їоиме'ниџе ~ їоиме'ничан/їо'именичан, наизме'ниџе/наи'змениџе ~ наизме'ничан*; Мат, ХЈП и Чедић доследно имају МА пред пенултимом у обема формама. Незабележени лик **їо'имениџе*, са шавним МА, очекиван је. *Наи'змениџе*⁽²⁾ би ишло уз *нео'їазиџе*; оба примера сведоче о могућности да се као први основински рачуна први коренски слог, односно да се префикс глагола узима заједно с префиксом прилога (*на-* уз *из-*, *не-* уз *о-*).

2.1.333. Суфикси на -с

Осам прилога на *-с* гради се помоћу три суфикса:

1. *-ас*: *вече'рас, да'нас, јесе'нас, но'ћас*;
2. *-ус*: *зи'мїс*;
3. *-ос*: *ј'уїрōс, л'еїōс, їро'леїōс (~ їро'лећ-е)*.

Етимолошки, ови су ПЛ везани за акценатску променљивост именица од којих су настали (уп. нпр. лок. јд. *гā'ну, но'ћи, вече'ри* и ак. јд. *з'їму* с непроменљивим *л'еїо, ј'уїро*), односно за вокализованост последњег слога (кратко *-ас* : дуго *-ус, -ос*). Међутим, из савремене перспективе ту се мора говорити о три засебна суфикса с одговарајућим квантитетом, чијим се твореницама приписују ова прозодијска својства: фиксно МА пред ултимом и краћење мотивне дужине код твореница са *-ас* и *-ус*, односно мотивно МА код твореница на *-ос*.

2.1.334. Једнофонемски вокалски суфикси

Прилози грађени суфиксима које чини само један вокал (*-у, -и, -а*), сви двосложни, имају фиксно МА пред осномом: *г'ању, н'оћу; з'їми, л'еїи* (овде би спадало и *к'ући*, које РСЈ не третира као посебну лексему); *г'ома/го'ма, ск'уїа*⁶¹². *Дома*, као што се види, има

⁶⁰⁹ РА, с друге стране, прилоге с основама *гел-* и *ган-* третира једнако – дублетно. ХЈП пак већину примера с тросложним суфиксом даје у лику *'аааа*: *дјџломїџе, крāдомїџе, крāдимїџе, лџтимїџе, стрџлимїџе, нџштемїџе*.

⁶¹⁰ Тако у РА, ОР, без финалне дужине.

⁶¹¹ Грешком штампано „поимениџе“.

⁶¹² *Ск'уїа* се у творбама речи не помиње, мада је видљива веза тог прилога са *скуїиїи се* или *скуї*.

и претсуфиксално МА (то потврђују и сви речници осим ХЈП). Од две мотивне именице с дугом основом једна скраћује слог (*г'ању*), а друга не (*з'џми*), али је у оба прилога извршена бар једна алтернација.

2.1.335. Суфикс -ма

Мада Клајн (2003: 377) *веома* сматра за немотивисану реч, она би се могла изводити од редуковане основе *вел-* ('у великој мери'). МА јој је претсуфиксално. Остале речи са суфиксом -ма (*бољма, већма*) РСЈ не бележи, али оне у другим речницима (ОР, Мат, ХЈП) задржавају мотивно МА; босански речници предвиђају само *већма*, а РА то чини факултативно.

2.1.336. Суфикс -ко

Једини прилог са суфиксом -ко јесте *ма'лко*. Тако га класификује Клајн (2003), заједно са *колицко, иколицко*⁶¹³, које РСЈ не бележи, и то се чини оправданим, будући да се придев *ма'лак/м'алак* (РА, ж. р. *ма'лка/м'алка*), од којег би се овај конвертовао, не употребљава. Облици *в'ољак* и *не'вољак*, мотивни прилозима *в'ољко* и *н'ев'ољко*, мада необични, забележени су (РА, ОР), па у тим примерима посредни је суфиксација.

2.1.337. Суфикс -ацко

Полаја'цко Клајн (2003: 377) и Бабић (2002: 559) изводе од редуковане основе *џолајано* суфиксом -ацко. Поред тога што придев **џолајацак* није забележен, могућност да се и у *џолаја'цко*, као и у претходним примерима, ради о претварању (РА, рецимо, даје *лаја'цак (лаја'цак)*) побија чињеница да је придев *лајацак* према значењу деминутив од *лајан*, а не од *лајан*. ПЛ творенице одговара мотивном лику *џолаја'но*² (варијанта уз *џолаја'но*²). Уп. ипак и кратки ПОС у *џолаја'цко* (ХЈП, Бабић *l. c.*), што одговара и нашем језичком осећању.

2.1.338. Суфикс -ом

Полазишта на основу којих Клајн (2003: 377–378) одељује суфиксале са -ом од прилога конвертованих од инструментала јд. не чине се убедљивим: за такву диференцијацију, сматрамо, није важно ни да ли је мотивна реч у употреби (*шир ~ широм*), ни да ли јој је при творби умерено значење (*мах ~ махом*), ни да ли се може заменити синонимом (*Дођи часком : *Дођи џренуџком*) – то су све критеријуми за одређивање мотивисаности речи, а не начина творбе. Ни то што *једном* и *милом* нису употребљени у INSTR. јд. мушког рода, већ женског (с дугим наставачким слогом, што Клајн занемарује) не мора значити да су у питању суфиксалне творенице, како Клајн тврди, јер се ни придеви не морају претварати само из мушког рода (уп. нпр. *го'дро ~ го'бар-го'дро*); а да никако није реч о изведеницама истог типа као *часком* сведочи поменута дужина наставка.

Зато бисмо од прилога на -ом овде сврстали само нефреквентну реч *'исџом* (будући да није нпр. од синтагме *'исџом џриликом*). Ако би се говорило о творби облика *м'илџм*, насталог аналошки према *с'илџм*, онда би се морао увести и суфикс -ом₂ (-џм).

2.1.339. Суфикс -ју

Овај суфикс имамо у *г'ању*, с краћењем основе, и евентуално *н'ођу*, ако због аналогije претпоставимо да су грађене на исти начин.

⁶¹³ Ови прилози би се, по аналогiji с другима тог типа, могли сматрати не изведеним него конвертованим од одговарајућих придевских заменица, мада су оне ретке или непосведочене (РА их не бележи, претрага интернета даје поготке за *колицки*).

2.1.340. Нулти суфикс

Не залазећи у разматрања настанка прилогâ код којих се може уочити основа са нултим суфиксом – било да су они творени директно ПСТ/ССТ или спојем предлога и готове именице – дајемо неколико таквих лексема. Именичке основе уочавамо у *нао'соб, њонао'соб; 'увреѝен* (дериватолози досад нису третирали ове речи), а у свим осталим примерима – глаголске. То су: *у'неврâѝ/у'неврâѝ; н'аочи̇лѝд (на'очи̇лѝд), у'очи̇лѝд, у'недо̇лѝд; наи'зус̇ѝ/н'аиз̇ус̇ѝ; н'аискâѝ/на'искâѝ; у̇ѝре'краѝ; наго'хваѝ/н'адохваѝ* (у ОР имамо и *н'ау̇ѝр̇ѝ, у̇ѝреѝр̇к* и још покоју слабије мотивисану). Код неких лексема забележене су мотивне именице са -∅, али су оне дате или (а) искључиво у прилошком изразу – *на̇ѝре'ѝек, у'не̇ѝоврâѝ* – или (б) са таквом доминантном употребом – *у̇ѝрѝ'крс̇ѝ, н'а̇ѝом̇ол (~ ѝо'мол/ѝ'ом̇ол)*. Прилоге *м'имо̇ѝрѝд* и *с'уноврâѝ* сврстали смо у конвертоване прилоге (т. 2.4.4.7), мада се они разликују од других деноминалних таквих прилога, у конверзију, мада би се могли изводити суфиксацијом, по овом моделу. (Уп. и сраслицу *у'мимо̇ѝрѝд*.) *Н'асу̇ѝроѝ/насу̇ѝроѝ* је префигирано *су̇ѝроѝ*, чиме се може објаснити и краткоћа ултимае.

Именице са -∅ очигледније видимо у прилозима конвертованим од инструментала *јд.'изрѝком, кр'âдом, н'е̇ѝрâѝом, ѝ'âјом, ћ'у̇ѝом* (в. т. 2.4.4.7).

Сви ПЛ који се могу реконструисати за ове именице одговарају онима које имају друге такве лексеме са -∅. Међу њима разлика постоји само у понашању МА када варијанти *'аâ* претходи префикс/предлог. Јасног обрасца за расподелу МА ту, мислимо, нема; уп. само недоследности код речи на *-лѝд*.

2.1.341. Јединачни суфикси

На крају дајемо списак рубних суфикса, који се могу установити само у по једном примеру. Њихову прозодију стога не вреди коментарисати, јер она не носи системску вредност.

Именички

-ӑв	л̆у'бав	-ечке	ко'лечке
-ӑв	ру'кӑв	-еша	ī'ӑћеша
-ӑија	чеша'џија	-ешка	вр'ш̆ешка
-ӑје	й̆ерā'је	-ијан	īруди'јан
-ӑјник	ʔй'олажāјн̆ик	-(иј)ел	ш̆йа'нијел
-ака	ди'вљака	-йк₂	ку'б̆ик
-алија	īранā'лија	-ила	фл̆о̆и'ла
-ӑљ	ж'й̆валь	-илије	ӑй̆мосфер̆и'лије/ ӑй̆мосфе'р̆йлије
-ан	о'ван/о̆'ван (ген. о̆'вна)	-илка	све'ш̆йлка
-ӑња	й̆ўш̆а'ња/й̆у'ш̆ања	-има	й̆о'сес̆йрима
-арио	сце'н̆арио	-имац	л̆уб̆и'мац
-арна	це'в̆арна	-илица	кол̆е'џиница
-ӑћка	й̆и'шаћка	-инка	й̆и'сућ̆инка/ш̆ису'ћ̆инка
-ашин	кума'шин	-иш̆ак	бол̆и'ш̆ак
-ашка	л̆у'л̆ӑшка	-ице	кол̆и'ца
-ач	д'ивл̆ӑч	-ишник	кр'ӑјиш̆н̆ик (кра'јиш̆н̆ик)
-баћ	зеле'м̆баћ	-јевих	ск'оројевих
-ванин	Бā'чванин	-јера	бом̆о̆њ̆е'ра
-вица	на'руквица/нā'руквица	-јеха	м'ӑћеха
-даћ	ср'нд̆аћ	-кеља	с̆йа'ркеља
-дрва	н'оздрва	-ковац	й̆е'линковац
-дура	й̆ија'ндура	-кос̆й	мал̆е'нк̆ос̆й
-евак	ўл̆е'вак	-лӗйа	ʔс̆йарле'ш̆а
-ез	Ки'н̆ез	-љӑа	й̆р̆ш̆л̆а'џа
-еза	й̆ринце'за	-љача	й̆ра'кљача
-елка	бо'д̆елка	-мено	й̆'исмено
-енда	Ср'б̆енда	-мо	й̆й'смо
-ендра	се'л̆ендра	-но	кл̆а'ш̆но
-енс̆йво	й̆р̆в̆е'нс̆йво	-њаја	шур'њаја
-ерз	с̆й'оӂер	-њика	во'д̆њика
-ерај	лум̆йе'р̆ај	-о	ј'ўіо
-ерда	ру'ч̆ерда	-обања	мушко'бања
-ерина	куће'рина	-овило	мо̆ш̆о'вило
-ерин̆и	ск'йјерин̆и	-ојла	узви'ј̆ојла
-есина	л̆уде'сина	-ок	кру'жок
-ескара	л̆уде'скара	-ока	цу'дока
-ӗш̆₂	ī'ол̆ӗш̆	-олан	врӑіо'л̆ан
-ӗшин	р̆ā'јӗш̆ин/раје'ш̆ин	-олӗш̆	драмо'лӗш̆
-ӗшо	й̆с'ӗшо		

-олина	й'усй̄олина	-урка	је'журка
-ош̄о	ри'жой̄о	-урлија	дечу'рлија
-ољ	й'уйољ	-ускара	бабу'скара
-ољак	й̄рц̄о'љак	-уш̄а	ба'куш̄а
-ор	ма'чор	-ушић	?секу'шић/се'кушић
-оч	їла'воч (ген. Ілаво'ча)	-уца	дебель'уца
-ош̄їа	м'илош̄їа	-уча	їла'вуча
-ш̄їа	св'ош̄їа	-уца	їла'вуца
-ш̄ир	йса'лш̄ир	-ушак	ва'љушак
-ш̄їура	же'нш̄їура	-ушар	коњу'шар
-удија	сш̄ару'дија	-ушица	їору'шица
-ужа	ло'йужа	-ушница	ко'њушница
-уљак	чорбу'љак	-чаїа	ру'йчаїа
-уљача	кайу'љача	-чија ₂	убо'кчија (и ?кр'мчија)
-уљка	жи'вљка	-чура	Циїа'нчура
-уї	?ск'оруї	-шш̄їура	Циїа'ншш̄їура
-урдија	балаву'рдија		

Придевски и заменички

-алачки	мла'далачкї	-ли	срма'ли
-аљив	ш̄уїа'љив	-јли	срма'јли
-ачији	друїа'чији	-май̄	ко'смай̄
-ачки	ко'зарачкї	-њасї̄	к'иш̄њасї̄
-ашки	їа'здш̄кї	-ојак	св'акојак
-ежни	йла'ш̄ежнї	-ојачији	друїоја'чији
-езан	йо'мїѓзан	-оњав	суво'њав
-елан	'узуелан	-уїав	зми'јуїав
-еран	м'одѓран (мо'дѓран)	-уљав	мршу'љав
-ей̄ски	ш̄ео'рей̄скї	-ућан	'имућан
-ешан	вр'емешан	-уш̄ї	не'муш̄ї
-ини	је'дгнї	-чив	йрије'мчив
-иновски	вл̄а'диновскї	-чији	дру'кчији

Глаголски

-адисай̄и	боја'дисай̄и	-иш̄їи	?колї'ш̄їи
-асай̄и	бела'саш̄и се	-кариш̄и	сей̄ка'риш̄и
-ачиш̄и	шеїа'чиш̄и се	-май̄и	вр'змаш̄и се / вр'змаш̄и се
-ликаш̄и	скили'каш̄и/скилї'каш̄и	-саш̄и	йла'мш̄и
-иљаш̄и	араш̄осї'љаш̄и се	-њаш̄и	де'рњаш̄и се
-имий̄и	с'есїримий̄и	-ш̄ей̄и	ки'йш̄ей̄и
-иш̄їиш̄и	їолї'ш̄їиш̄и	-уїаш̄и	змију'їаш̄и
-ичиш̄и	су'мњичиш̄и	-уљаш̄и	змију'љаш̄и
-иш̄аш̄и	коми'ш̄аш̄и	-удаш̄и	криву'даш̄и

-урий̄и дрх̄ӣу'рий̄и
-усай̄и дрму'сай̄и
-уцнӯи ш̄ирδу'цнӯи

-чарий̄и ленч̄а'рий̄и
-ш̄ий̄ай̄и нь̄и'ш̄ий̄ай̄и

Прилошки

-е кр'кач̄е

-и ва'ни/в'ани

2.2. ПРЕФИКСАЦИЈА

2.2.1. Именице

2.2.1.1. Већина именица с префиксом носи једно од три могућа МА: (1) у иницијалном положају, (2) на творбеном шаву (који одговара иницијалном мотивном МА) и (3) унутар основе.

(1) *'аморāl, д'ездно, д'есвѣсѣ, д'есѣрāи, д'исакорд, д'омѣсао, к'оѣрѣдседнѣк, м'еђуакѣ, м'еђукорāк, м'еђумōзак, м'еђуслōј, м'еђусѣуѣањ, м'еђучѣн, н'аддискуѣ, н'адвојвода, н'адмōћ, н'аѣѣриѣѣсак, н'аѣчовек, н'еврѣме, н'егōба/н'егода, н'егрѣѣ, н'елаѣода, н'ельѣди, н'емѣр, н'еморāл, н'емōћ, н'еѣāр, н'еѣривреда, н'ерāд, н'ерѣд, н'есвѣсѣ, н'есѣн, н'есѣокōј, н'есрбин, н'еукѣс, н'еусѣех, н'ечовек, н'уззāрада/н'уззарада, 'окука, ѣ'одврѣсѣа/ѣ'одврѣсѣа, ѣ'одзайоведнѣк, ѣ'одзѣд, ѣ'одрѣд, ѣ'одсвѣсѣ, ѣ'одсѣанāр, ѣ'одѣѣѣ, ѣ'омāјка, ѣ'оѣкошуља, ѣ'оѣѣоручнѣк, ѣ'оѣѣредседнѣк, ѣ'оѣѣукōвнѣк, ѣ'оћѣрка, ѣ'р'аводозѣмац, ѣ'р'агōба/ѣ'р'агōба, ѣ'р'агомовина, ѣ'р'аживойѣиња, ѣ'р'ажѣѣель, ѣ'р'аискōн, ѣ'р'акѣчмењāк, ѣ'р'акѣкац, ѣ'р'алѣк, ѣ'р'альѣди, ѣ'р'альускāр, ѣ'р'аоблѣк, ѣ'р'аоѣац, ѣ'р'аѣовѣсѣ, ѣ'р'аѣредак, ѣ'р'аѣѣица, ѣ'р'ариба, ѣ'р'аслика, ѣ'р'асуѣсѣанца, ѣ'р'аѣвāр, ѣ'р'аунук, ѣ'р'аунука, ѣ'р'ачовек, ѣ'р'евелик, ѣ'р'едвече/ѣ'р'едвечѣ, ѣ'р'едживойѣ, ѣ'р'едзнāк, ѣ'р'едиѣра, ѣ'р'едисѣраѣа, ѣ'р'едјело, ѣ'р'едјесѣн, ѣ'р'едрасуда/ѣ'р'едрāсуда, ѣ'р'едрачѣн, ѣ'р'едсвѣсѣ, ѣ'р'едсѣрема, ѣ'р'едсѣрāжа, ѣ'р'едсѣѣѣањ, ѣ'р'емōћ, ѣ'р'еслава, ѣ'р'еѣѣрāзнѣк, ѣ'р'еѣѣрāње, ѣ'р'еѣѣриѣрема, ѣ'р'еѣѣрогаја, ѣ'р'еѣѣројекѣија, ѣ'р'извѣк, ѣ'р'исѣāј, ѣ'р'исмоѣра, ѣ'р'одекāн, ѣ'р'окōнзул/ѣ'р'оконзул, р'азлѣди, р'асфрāѣар, р'ашчовек, р'еāенс, с'аборац, с'аѣовōрнѣк, с'адрѣѣ, с'аучеснѣк, с'убаша, с'убашѣинѣк, с'удћакон, с'улāс, с'удрѣѣ, с'умрāк, с'усѣанāр, с'уѣѣѣор*

(2) *а'нјōн, а'ѣесѣ, бе'збриā, бе'звоља, и'скрāј, на'джуѣнѣк/на'джуѣнѣк, на'ѣѣоѣ, не'браѣ, не'бриā, не'вера, не'власнѣк, не'дело, не'јело, не'ѣрāвда, не'ѣрāвнѣк, не'сан, не'срећа, ѣа'ѣѣрје, ѣо'дѣрло, ѣо'дсѣаница, ѣо'дсукња, ѣо'дѣексѣ, ѣо'крајина, ѣо'маѣи, ѣре'двезда, ѣре'дрāднѣк, ѣре'зиме, ѣре'ѣкомора, ѣре'ѣчас, ѣро'рекѣор, ѣрофа'шисѣ(а), ра'сцар, са'браѣ, са'кривац, са'милōсѣ, са'ѣѣнѣк, са'ѣѣница, са'суд, су'браѣ, су'вѣрнѣк, су'власнѣк, су'траћанин, су'мећа, су'мешѣанин, су'мученѣк, су'сељанин, у'долина – зāдно, ѣдол*

(3) *анѣиче'сѣица, асе'ѣса, биме'ѣāл, дисѣо'нија, дисхармо'нија/дисхармōнија, коа'ѣѣор, ковале'нѣан, коѣроду'кѣија, косцена'рисѣа, међуврѣ'ме, међуеѣō'ха, међуеѣā'ѣа, међузā'вој/међузā'вој, међуо'днос, међуу'сев, небездѣ'днōсѣ, небѣ'ѣак, небѣ'ће, некасѣѣѣā'ње/некасѣѣѣā'ње, нево'јнѣк, недо'лазак, недо'умица, неиску'сѣво, неју'нāк, неме'ѣāл, немусли'мāн, ненā'сѣље/ненā'сѣље, неоѣрō'вница/неоѣѣрōвница, неѣō'сѣојā'ње/неѣосѣо'јā'ње, неѣрежи'вāр, неѣу'шāч, неслобо'да, несрā'змер, неха'рмōнија, нехр'вāѣ, нехри'шћанин, нусѣроу'звод, нусѣросѣо'рија, ѣодварија'нѣа, ѣоддија'лек(а)ѣ, ѣодзā'куѣ, ѣодзā'куѣац, ѣоднā'реднѣк, ѣоднā'слов, ѣодо'дбор, ѣодо'дельак, ѣодрā'зред, ѣодсā'вез, ѣодсе'кѣија, ѣодси'сѣѣм, ѣодѣѣ'ма, ѣосѣмо'дѣрна, ѣоѣкулѣѣ'ра, ѣоузѣ'ће, ѣраје'зик, ѣрама'ѣѣрија, ѣранā'род, ѣраро'диѣель, ѣрафено'мѣн, ѣредзнā'ње, ѣредрā'дња, ѣредсезō'на, ѣреду'вјейѣ, ѣрейō'дне, ѣреѣѣремијѣ'ра, ѣреѣѣро'грам, ѣреѣѣро'јек(а)ѣ, ѣреѣѣро'леће, ѣреѣѣубе'рѣѣѣ, раска'лућер, раска'лућерица/раскалућер[']рица ⁶¹⁴, раскра'љица, реи'збор, сабе'седнѣк, сабе'седница, садѣ'јсѣво, садрѣѣ'āр, саи'трāч, саи'тра'чица, саинве'сѣѣѣѣор, санā'следнѣк, сайō'сед (сайо'сед), сайо'ѣѣис, сайо'ѣѣиснѣк, суде'седнѣк, суве'слāч, сувла'далац, сувла'дāр, судр'жављанин/судржā'вљанин, сунā'роднѣк, сунā'следнѣк, суоѣѣѣѣѣнѣк, суосни'вāч, суѣле'сāч, суѣѣрō'ѣи, сусвојѣ'на, сусѣра'дāлнѣк, суу'зрок, сучи'нилац*

Дублети су:

(1–2) *д'ездрōј/бе'здрōј, д'ескрāј/бе'скрāј, д'есмѣсао (бе'смѣсао), м'еђуѣѣра/међуѣѣра, м'еђукаѣ/међу'каѣ, м'еђукласа/међукла'са, м'еђусѣраѣ/међу'сѣраѣ, не'борац/не'борац,*

⁶¹⁴ Омашком двапут штампано „раскалућерица“.

не'зюга/не'зюга, не'исшина/не'исшина, не'мајка/не'емајка, не'емаши/не'маши,
не'иријашель/не'иријашель, не'есклад/не'есклад, не'слоја/не'слоја, не'члан/не'члан,
и'рабада/и'рабада, и'рагед/и'рагед, и'рагеда (и'рагеда), и'рамјака/и'рамјака,
и'рајосијобина/и'рајосијобина, и'расијановник/и'расијановник, и'рашума/и'рашума,
р'аскраль/ра'скраль, р'еконшра/ре'коншра, су'борац/су'борац, с'укривац/с'укривац,
с'ушерен/су'шерен – ра'сиој/ра'сиој – ме'хусијаница/ме'хусијаница

(1–3) геба'ланс/геба'ланс, ко'шаніенс (ко'шаніенс), ме'хуйошез (ме'хуйошез),
надбиску'ија (надбиску'ија), надна'слов (надна'слов), не'ири'лика/не'ири'лика,
и'оджуйан/и'оджуйан, и'одофиц'и'р/и'одофиц'и'р, и'раизведба/и'раизведба, и'раизвор/
и'раизвор, и'раинсекш/и'раинсекш, и'раисц'и'рија/и'раисц'и'рија, и'рајочешак/
и'рајочешак, Пр'асловен/Прасло'вен, и'раснаја/и'раснаја, и'расијане/и'расијане,
и'раузрок/и'раузрок, и'рахриш'анс'иво/и'рахриш'анс'иво, и'реду'сиш/и'реду'сиш,
и'реду'си'рија/и'реду'си'рија, и'редна'ц'и'р/и'редна'ц'и'р, и'реду'јам/и'реду'јам, и'реду'слов/
и'реду'слов (и'реду'слов), и'реисц'и'рија/и'реисц'и'рија, и'рейш'арла'менш/и'рейш'арла'менш,
и'рейш'раскоз'орје/и'рейш'раскоз'орје, и'рейш'фа'за/и'рейш'фа'за, и'рош'уман/и'рош'уман,
с'увозач/сувозач, суи'трач/суи'трач, с'укривња/сукривња,

(2–3) и'од'г'и'руја/и'од'г'и'руја, и'одж'анр/и'одж'анр

Односи дужина прилично су стабилни, али ипак наилазимо на примере с краћењем неког од основинских слогова: не'борац/не'борац, и'ош'и'редседник, дублетно: не'члан не'члан, и'одвр'с'и'а/и'одвр'с'и'а, и'редна'ц'и'р/и'редна'ц'и'р, и'реду'слов/и'реду'слов (и'реду'слов), с'укривац/с'укривац. О вези те краткоће с МА ови примери говоре различито: у некима дужине нема у вези с крајњом регресијом МА (и'одвр'с'и'а², и'реду'слов²), а у некима у вези са шавним МА (не'члан², с'укривац²). Потоњи примери подсећају на оне префигиране придеве као су'луг. Са'и'уш'ник и са'и'уш'ница, с неочекиваним краткоћама, потврђују сви речници (уп. дуго не'рад'ник).

У р'еконшра/ре'коншра ~ к'оншра имамо недоследну дужину.

2.2.1.2. Крајњу регресију код основа с иницијалним акцентом (д'ездно, и'омјака) не треба посебно објашњавати, али се она овде, за разлику од сложеница, редовно јавља и код речи с унутаросновинским МА: 'аморал, д'исакорд, к'ош'редседник, не'евреме, не'еморал, не'еусих, и'одвр'с'и'а/и'одвр'с'и'а, и'одс'и'анар, и'ош'кошуља, и'ош'и'оручник, и'ош'и'редседник, и'ош'и'укобник, и'ош'ерка, и'раводоземац, и'раживош'и'ња, и'раку'кац, и'раош'ац, и'расу'и'с'и'анца, и'раунук, и'раунука, и'редж'ивош, и'редрач'ун, и'рейш'и'рање, и'родекан, р'еаенс, с'адорац, с'ајоворник, с'аучесник, с'уш'анар, тако и од мотивних дублета: надбискуш, на'иш'и'риш'и'сак, на'иш'човек, не'човек, и'одзайоведник, и'ражиш'ель, и'ракичмењак, и'рачовек, и'реду'и'ра, р'ашчовек. Регресија је дублетна у геба'ланс/геба'ланс, ко'шаніенс (ко'шаніенс), надбиску'ија (надбиску'ија), надна'слов (надна'слов), не'ири'лика/не'ири'лика, и'одофиц'и'р/и'одофиц'и'р, и'раизведба/и'раизведба, и'раизвор/и'раизвор, и'раинсекш/и'раинсекш, и'раисц'и'рија/и'раисц'и'рија, и'рајочешак/и'рајочешак, Пр'асловен/Прасло'вен, и'раснаја/и'раснаја, и'расијане/и'расијане, и'раузрок/и'раузрок, и'рахриш'анс'иво/и'рахриш'анс'иво, и'реду'сиш/и'реду'сиш, и'реду'си'рија/и'реду'си'рија, и'реду'јам/и'реду'јам, и'реисц'и'рија/и'реисц'и'рија, и'рейш'арла'менш/и'рейш'арла'менш, и'рейш'фа'за/и'рейш'фа'за, с'увозач/сувозач, суи'трач/суи'трач, с'укривња/сукривња. Од мотиватора чија основа, али не и номинативни лик, има унутаросновинско МА, добијамо различите врсте твореница: (а) непроменљив тип ме'хукаш/ме'ху'каш – ген. -а, ме'хус'ираш/ме'ху'с'ираш – ген. -а ~ ка'ша, с'ира'ша², и (б) тип с прилагођавањем твореничког ПЛ флективном лику мотиватора: ме'хувр'е'ме-ме'ху'времена, и'ре'зиме-и'ре'зиме'на (ном. мн.), са'борац-са'борца.

МА на творбеном шаву фиксирају речи с унутаросновинским МА и'рейш'комора, су'међа, су'сельанин, у'голина.

Префиксали са *на-* прозодијски се овако раслојавају: *на'тњио*, *на'кисео*, *на'шруо* (*на'шруо*) : *на'ашу'яаљ* : *на'а'лүв* (*на'лүв*), *на'а'р'к/на'т'рк*, *на'ажу'ш/на'жу'ш*, *на'акр'ив/на'кр'ив*, *на'а'л'уш/на'л'уш*, *на'а'б'рак/на'т'орак*. Они тросложни обично узимају шавно МА и кратак префикс (али: *на'шруо*²); они двосложни су готово сви дублети с иницијалним или шавним МА и дужинама комплементарно распоређеним испред или иза МА.

Творенице са *о-*, *йо-*, *јро-*, *јра-* огромном већином носе иницијално МА. Једино имамо шавно *о'шужан*², с краћењем, *јо'мањй*, *јро'сед*, и унутаросновинско *јола'тан*, *јојрй'личан*², уз нешто већи број примера попут *јраје'зик*.

Са *јри-* нема другачијих ликова осим оних с иницијалним МА.

Речи са *су-* колебају се између сва три типа (*су'влажан* : *су'могар* : *су'и'јан*) у приближно сразмерним односима.

Највише оних са *јре-* (готово 80%) носи иницијално МА, али има ликова као *јре'чисй* *јре'вишак*, *јре'кисео*, за које би се могло рећи да у данашњем стандарду нису једини. Ипак, групе елатива творене од придева на *-нишан* (као *јрејоше'нишан*) и од трпних придева (*јреза'дүжен*, *јрејре'нир[а]н*, *јреу'лаћен*, *јреу'звйшенй*), чини се, и не могу имати иницијално МА.⁶¹⁶

2.2.2.4. И из грубог прегледа дате грађе види се да творенице с префиксом *не-* преимућство такође дају иницијалном МА, у групама (1) и (1–3). Пажљивији поглед открива да то зависи од структуре мотивног придева. Једносложне дуге основе, тако, доследно регредирају МА за слог или два до пред префикс: *не'едраї*, *не'ејак*, *не'елй*, *не'емалй*, *не'ејравй*, *не'еслан*; *не'ејаран*, *не'ејравни*, *не'ерадан*, *не'есйалан*; *не'едудан*, *не'еважан*, *не'емјран*, *не'ераван*, док оне с краткоћама то чине са доста колебања: уз мотивно *не'вешй*, *не'здрав*, *не'мио*, *не'јун*, *не'сиш*, *не'склон*; *не'родан*, *не'свесйан*, *не'сјреман*, *не'сјрешан*, *не'срећан*, *не'чедан* имамо и *не'едуї*; *не'едишан*, *не'ејасан*, *не'елични*, *не'емоћан* и дублете *не'есиш/не'сиш*, *не'ечисй/не'чисй*; *не'зјодан/не'езјодан*, *не'складан/не'ескладан*, *не'сложан/не'есложан*, *не'ечишак/не'чишак* итд. Нерегредирано МА пред квантитетом налазимо, као варијанту, само у примерима где је он настало дужењем пред сонантом (*не'давни*², *не'сибран*², *не'чујан*²). Ту расподелу посебно потврђује дублет *не'веран/не'евјран*⁶¹⁷. Вишесложне пак готово доследно регредирају МА до иницијалне позиције: тако је у десетинама примера с дугим ПОС, као *не'еакшйван*, *не'едлајодаран* (то потврђује и Јокановић Михајлов 2012: 91), али и у онима с кратким ПОС, као *не'еживошан*, *не'еизвесйан*, *не'ељубазан*, *не'емилосйан*, *не'еодлучан*, *не'еосејан* итд. – мотивно МА је само у *не'сйраначкй* и *не'јраведан*², *не'лајодан*² (уп. и необично *не'сврсисходан*², мада је *не'ецелисходан*²).

2.2.2.5. На крају издвајамо неколико префиксала међусобно сличне сегментне структуре, а различито нормиране прозодије – *небри'жљив* : *не'учшйив*, *нехри'шћанскй* : *јре'т'кршћанскй/јрејкр'шћанскй*, *јрекли'ничкй* : *јре'ејклиничкй*, *јре'егизбјрнй* : *јоосйи'збјрнй*, *о'мањй* : *јо'мањй*, *јре'ејшман/јрејш'ман* : *јо'шшман*, *нео'бичан/не'обичан* : *јре'о'бичан*, *до'малй* : *не'емалй*, *ј'омалй*, *јре'емалй*. Чини се, према нашем језичком осећају, да би се уз ликове *јо'мањй*, *јре'вишак*, *јре'кисео*, *јрела'тан*, *јре'мајушан*, *јрен'јоран*, *јре'о'бичан*, *јрејо'носан*, *јрејо'носиш*, *јре'ерјадак/јрер'јадак*, *јреру'мен*, *јре'ејшман/јрејш'ман* могао наћи и бар још лик с иницијалним МА у тим примерима, ако не и само он.

2.2.3. Заменице

За префиксацију заменица в. т. 2.3.3.

⁶¹⁶ Сличну појаву је Ј. Јокановић Михајлов (2012: 91) уочила за трпне и радне придеве с префиксом *не-*, којих у нашој грађи нема јер их РСЈ не бележи.

⁶¹⁷ Налик је томе и *не'езнашан/не'знашан*, али је та дужина неочекивана према *зн'ашан*. Бележи је само још ХЈП, док је у РА, РМС, ОР *не'езнашан*².

2.2.4. Глаголи

2.2.4.1. Хиљаде префигираних глагола⁶¹⁸ у начелу имају сасвим предвидљиве ликове, мотивне: *йо'гући ~ г'ући, зай'саћи ~ йй'саћи, оба'вићи ~ в'ићи, насме'јаћи се ~ сме'јаћи се, йре'двидећи ~ в'идећи, йрейр'чаћи ~ йр'чаћи* итд. итд. Ипак, неколико група у томе су изузеци. (У примерима које наводимо, као ни другде, не осврћемо се на статус дублета који даје РСЈ – за нас је овде исто *йровр'шећи/йровр'шећи* и *вр'шећи (вр'шећи)*, нити на редослед навођења варијанта – *о'йајаћи/о'йа'јаћи ~ йа'јаћи/й'ајаћи*.)

Префиксални слогови су, за разлику од других речи с префиксима, не нужно префигираних, редовно кратки. Једино глаголи на *-сйојаћи* познају и дуге префиксе: *на'сйојаћи, йосйо'јаћи/й'осйојаћи, йрисйо'јаћи/й'рисйојаћи*, али у томе нема доследности: само је кратко *одсйо'јаћи (ој-, йрег-, са-)*. Овде би спадали и слабо мотивисани глаголи *з'а'висићи, з'а'видећи (нен'а'видећи* је сасвим непрозирно); у РА имамо и *на'глежаћи*.

Код глагола творених од *у'ћи* имамо дужење ПОС (*у'ћи ~ мимоу'ћи (мимо'ући)*) без обзира на то да ли су у питању контраховане форме као *доћи, наћи, йроћи* или неалтерниране као *мимоући*.

МА је у одређеним случајевима колебљиво. Један од бројнијих таквих скупова јесу глаголи сугласничке конјугације са заосновинским МА. У РСЈ је, по свему судећи, свесно поштован принцип давања регредираниог МА, као неравноправног, само код глагола од три и више слогова: *мо'ћи ~ йомо'ћи (йо'моћи), в'ући ~ йову'ћи (йо'вући)*. Од тога одступају три примера, *у'цвасћи (у'цва'сћи)* и *йроисше'ћи/й'роисшећи, расцва'сћи/ра'сцвасћи*, вероватно тако донесена омашком. За разлику од групе *сло'мићи-сл'омім*, овде је релевантан фактор само број слогова, а не и префигираност, па тако имамо нерегредиранио *збо'сћи, з'ире'исћи*. Регресија би се, уз дужење, могла видети и у *на'у'ћем ~ и'гем/и'гем*. Само у *доре'ч'ем/до'реч'ем* налазимо недоследност према презенту *р'еч'ем*.

Регредирани ликови без дублетизма имамо код дугих основа: *за'кл'ећи, за'мр'ећи, за'й'ећи (~ кл'ећи (кл'ећи)* и сл.).

Презентску регресију типа *жн'ем ~ й'ожн'ем* налазимо у неправилних глагола *а/е* конјугације и њима сродних неправилних (део њих чине и везане основе): *иза'слаћи, йо'слаћи, иза'й'каћи, о'й'каћи, йо'жећи/й'о'жн'ећи, йро'жећи-йр'ожн'ем, обу'з'ећи, о'й'ећи, за'гр'ећи, о'йр'ећи, о'йр'ићи/о'йр'ећи, на'зр'ећи, йрежде'раћи (йре'ждраћи), йро'зр'ећи* (наводимо само репрезентативне примере основа). Слична регресија влада и код глагола вокалских основа IV групе: *й'у'јем ~ й'о'й'у'јем*. То важи за примере као *за'лићи, и'змићи, и'зрићи, и'с'ијићи, на'зући, о'бући, о'й'шији, о'й'крији, йо'сући, са'вији, у'ћњији*; а и за оне с четири слога: *о'бави'јем, йре'обу'јем, йри'гоби'јем* и сл., који – с друге стране – у многим народним говорима ту имају крајњу регресију и инцијално МА: *'обави'јем* и сл.⁶¹⁹ (уп. *н'е йроли'јем* у Пљевљима – Николић 1970: 52). Према наведеним ликовима с алтернацијом једино је мотивно *за'чу'ићи-за'чу'јем*.

РСЈ и код основа на *-н'ећи* и *-вес'ћи* даје факултативне регредирани ликови презента, познате широком ареалу од Мачве до Пиве (Николић 1970: 117): *до'йрине'с'ем (до'йри'нес'ем), заве'г'ем (за'вед'ем)*. Старији речници нису доследни у том поступку; у РА је *до'нес'ем/доне'с'ем* и сл., али само *дове'г'ем*. Према серији презентâ на *-зо'в'ем* у РСЈ имамо *назо'в'ем (на'зов'ем)* (тако и у РА, РМС, једнако недоследно).

⁶¹⁸ У њих урачунавамо и оне с везаним основама, као *до'кину'ћи, до'с'иећи, доче'й'аћи, заве'с'ћи (за'вес'ћи), за'ћнаћи, за'ј'мији, закло'й'ији, зам'е'нији, за'н'еји, зайр'е'мији, за'йр'е'ћи, зайр'е'чији, засло'нији, за'с'йр'еји/за'с'йр'ији, за'су'ићи...*

⁶¹⁹ Нормирани ликови су Вукови (Даничић 1925: 102), изузев двосложног *и'зу'јем* (тип *за'чу'јем*), које је по Даничићу „погрешка“ (l. c.). Каповић (2018: 203–204) ту разлику између глагола *и-* и *у-* презента приписује редукцији коренског *-и-* (*у'ши'јем : у'ш'и'јем*) – уп. *йо'ша'љем : й'о'ш'љем*.

Глаголи *и/и* основа с непокретним заосновинским МА при префиксацији⁶²⁰ регредирају презентско МА, као у примеру *й'бѣм ~ и'зѣбѣм*. Ради се о основама *догво'риѣи се, дого'лиѣи, доу'чиѣи, заѣно'јѣи, задо'јѣи, задро'диѣи, зазо'риѣи, закло'ниѣи, закло'ѣиѣи, закр'виѣи, закр'сѣиѣи, зало'жиѣи, зало'миѣи, заме'зиѣи, замо'риѣи, замо'ѣриѣи, зано'ѣиѣи, зао'риѣи, заѣло'виѣи, заѣо'јѣи, заѣо'риѣи, заѣо'сѣиѣи, заро'диѣи, за'ѣвориѣи, заѣо'миѣи, заѣо'чиѣи, издо'риѣи, изве'дриѣи, изѣу'диѣи, измо'криѣи, изно'јѣи, изо'ѣиѣиѣи, изо'шѣриѣи, изро'јѣи, изро'ниѣи, иско'диѣи, иско'риѣи, исѣо'ѣиѣи, наѣо'јѣи, назо'диѣи, накро'ѣиѣи, намно'жиѣи, оро'сиѣи, оѣѣриѣиѣи², ѣозво'ниѣи, ѣоѣо'виѣи, ѣоѣро'шиѣи, ѣоѣчи'ниѣи, ѣоѣсѣиѣи, ѣредо'јѣи, ѣреѣо'јѣи се, ѣрекро'јѣи, разѣо'лиѣи, уја'ѣмиѣи², укро'ѣиѣи, уно'ѣиѣи се. Та је појава редовна и с неслоговним префиксима као у *здро'јѣи-здр'ојѣм, зѣо'диѣи, здро'диѣи, скло'ниѣи, скр'сѣиѣи, сло'миѣи, смо'ждиѣи, сѣро'шиѣи*.*

Презентска регресија МА позната је и код дугих, малобројнијих основа: *заѣа'јѣи-за'ѣјѣм, за'наѣлѣм*⁶²¹, *на'смѣшѣм се, ѣо'срѣмѣм, ѣро'слѣдѣм, ра'зблѣдѣм, у'дѣбѣм, у'жѣлѣм се, у'ѣлѣм*, али недоследно: МА је мотивно у примерима *завѣ'рѣм, зажмѣ'рѣм, зажмѣ'рѣм, заснѣ'жѣ(м), засѣрѣ'ѣм, зашкрѣ'ѣм, зашѣ'мѣм, исѣу'рѣ(м), ѣока'кѣм, ѣроклѣ'зѣм, ѣросѣрѣ'јѣм, ѣрочѣ'мѣм, расѣрѣ'дѣм, уѣа'јѣм*. Колебају се презенти *ра'сѣуѣм* : *заѣу'ѣм (ис-, на-, ѣро-), ѣо'шкѣлѣм (ѣри-, у-) : нашкѣ'лѣм (ѣро-); ѣри'чкѣлѣм : зачкѣ'лѣм (на-, у-), заѣу'жѣм (до-, на-) : ѣре'шѣжѣм, сѣу'жѣм се*⁶²²; а према *ѣлѣ'вѣм/ѣл'ѣвѣм* имамо недоследно *исѣлѣ'вѣм, оѣлѣ'вѣм : на'ѣлѣвѣм; за'ѣурѣм*, чији мотиватор РСЈ не бележи, могло би бити мотивно према *ѣурѣм* (РА), или с регресијом према *ѣурѣм* (РМС, ХЈП). Ако је судити према изостанку регресија код префигираних дугих основа у Даничићевом опису (1925: 137–138)⁶²³, могло би се претпоставити или да је Вуков систем уједначен у том правцу или да су регресије део развојног процеса, понуканог таквом појавом код кратких основа или утицајем западних говора (уп. Вукушић и др. 2007: 17, 171). Но, то се прераспоређивање МА, чини се, одвија и на нивоу основа ових глагола: уп. Вуково *ѣа'јѣм, срѣмѣм : жѣрѣм*.

Једини глаголи *а/и* основе који се приклањају обрасцу с регресијом МА, вероватно укрштајући се с претходном групом, али и с дијалекатским ликовима као *за'држѣм*, јесу они са *бро'јаѣи*: *избро'јѣм/и'збројѣм (до-, на-, од-, ѣо-...)*, уз недублетно *здро'јѣм*. Сличну контаминацију, само супротног смера, имамо у *ѣрешѣу'ѣиѣи-ѣрешѣу'ѣиѣм* (преко регуларног *ѣрешѣу'ѣиѣи-ѣрешѣу'ѣиѣм*).

Регресија, ипак, не обухвата секундарно префигирано *уза'ждѣм* (дакле, с неслоговним коренима)⁶²⁴. Појединачни су примери без регресије *доѣр'ѣиѣм², зама'лѣм, ѣрозво'нѣм*, од којих су последња два дата недоследно према другима од те основе. *Ско'рѣм (~ к'ориѣи)* и *скр'шѣм²* такође могу бити превиди⁶²⁵, а *схо'дѣм* је сасвим неочекивано, јер је грађено од *хо'диѣи-х'одѣм*. Обратан случај, неочекивану регресију

⁶²⁰ Ова појава се налази и код ПСТ, које овде не представљамо посебно.

⁶²¹ Овде је однос сложенији: *на'ѣлѣм (на'ѣлѣм) ~ за'наѣлѣм*.

⁶²² Ове колебљиве форме разликујемо, као што то чини и РСЈ, од префиксала изведених из *ѣу'жиѣи-ѣу'жѣм (о'ѣу'жѣм и сл.)*. Ипак, неке примере немогуће је мотивисати само једним од тих глагола: *исѣу'жиѣи се* и *наѣу'жиѣи се* обоје је дефинисано као 'изјадати се' (некоме на некога), чему одговара мотиватор *ѣу'жѣм се*; па ипак прозодија то не потврђује: према *исѣу'жѣм се* имамо *наѣу'жѣм се*. *Ра'сѣу'жѣм* је, будући прелазан глагол, с очекиваном регресијом и спада у ПСТ.

⁶²³ Примера с основама типа *занаѣлим* код Даничића уопште нема. Једино налазимо *зашкѣ'лѣм, наѣу'ѣм*, с основама које су у РСЈ недоследно дате с регресијом.

⁶²⁴ Да је ово рубна категорија, уверава нас Даничићева исправка (1925: 152) Вуковог *о'гаднѣм*, мада се он и сам колеба: „или би у онога [монопрефигираног глагола] требало да је *зѣднѣм*“.

⁶²⁵ Други пример је то вероватно, будући да у РМС имамо „скршити, -ѣм“, а у РСЈ проширено „скршити и скршити, -ѣм“. Први пак пример, иако прелазан, с нерегредираним је презентским МА и у РМС (РА, рецимо, и мотивно *к'ориѣи*⁽²⁾ нуди с тим МА), док га ХЈП даје у лику *ск'орѣм*.

код *е/и* глагола (дату недоследно у поређењу с другима с том основом) находимо у *йр'езрїм, йр'озрїм*.

Код двосложних корена регресија, као ни у Даничићевој грађи (1925: 149–150), није доследна. Према регредираним презентима у (1) *засведо'чиїи-засведо'чїм, осоко'лиїи, осрамо'шїиїи, ожало'сшїиїи, йровесе'лиїи, разбоко'риїи, удрве'ниїи се*⁶²⁶, *уїеме'љїиїи* имамо (2) мотивно *забуда'лиїи-забуда'лїм, йрођаво'лиїи се, развијо'риїи се* и (3) различито нормирано *усїре'йерїм : зайреїе'рїм, ушаре'нїм : заша'ренїм*.

2.2.4.2. Поредећи мотивне и твореничке ликове префиксалних глагола нашли смо близу 150 несагласних примера. Њих према броју дублета, а не према прозодијским одликама, разврставамо у четири групе:

(1) *до'йлуїаїи ~ йл'уїаїи, 1 ~ 1*

(2) *и'шїарїаїи/ишїа'рїаїи ~ шїа'рїаїи/шї'арїаїи, 2 ~ 2*

(3) *до'машиїи/домā'шиїи ~ м'ашиїи, 2 ~ 1*

(4) *додво'риїи се ~ дво'риїи/двo'риїи, 1 ~ 2*

У свакој од тих група налазимо најразличитије прозодијске односе, као што су, да покажемо на примеру гнездā с више недоследно датих речи, *ма'їлиїи ~ зама'їлиїи, разма'їлиїи, ума'їлиїи : и'змаїлиїи, о'дмаїлиїи; кл'изнуїи/клї'знуїи ~ йо'клизнуїи, у'клизнуїи : йроклї'знуїи; кр'хаїи/кр'хаїи ~ йрекр'хаїи, раскр'хаїи, скр'хаїи : и'скр'хаїи; шї'āmїаїи/шїā'мїаїи ~ до'шїāmїаїи, на'шїāmїаїи, о'дшїāmїаїи, йре'шїāmїаїи*.

Мотивној речи, дакле, не одговарају ликови:

(1) *доїлу'їаїи, за'сребриїи, за'їтраїаїи, изба'шїиниїи, избро'диїи, и'змршаїи, за'медїи, наболо'ваїи, нари'нїаїи се, обр'сшїиїи, одболо'ваїи, о'кржљаїи, йо'нїмчиїи, йре'вредноваїи, йредā'хнуїи, йрива'диїи, йрижу'љаїи, йро'дисїриїи, йробле'деїи, йро'зврндгаїи, йроме'шкољїи се, йрори'шкаїи, йросвр'длаїи, йроїр'їеїи, разба'шїиниїи, разра'чваїи се, ра'сїрхнуїи, уба'шїиниїи, у'звериїи се, узме'шкољїи*

(2) *и'шїарїаїи/ишїа'рїаїи, ишїр'цаїи/и'шїрцаїи, одла'кнуїи/одла'кнуїи*

(3) *до'машиїи/домā'шиїи, доїра'їаїи/до'їраїаїи, закo'сиїи/закo'сиїи, за'їљескаїи/зайљe'скаїи, зайре'їаїи/за'їреїаїи, за'шїи'раїи/зашїи'їраїи, изби'сїриїи/и'збисїриїи, избра'здаїи/избрā'здаїи, изло'каїи/излo'каїи, и'змуваїи (изму'ваїи), и'сишниїи/иси'шниїи, искљу'ваїи/и'скљуваїи, иско'сиїи/искo'сиїи, исїре'їаїи/и'сїреїаїи, исїр'љаїи/исїр'љаїи, на'дмашиїи/надмā'шиїи, на'їујдаїи/наїу'јдаїи, на'їрoнїаїи/наїро'нїаїи, окре'саїи/о'кресаїи, о'машиїи/омā'шиїи, омири'саїи/оми'рисаїи, оїр'їеїи/оїр'їеїи, йосā'вейоваїи/йосa'вейоваїи, йo'їаїшаїи/йoїa'їшаїи, йo'їлачиїи/йoїлā'чиїи, йoїр'љаїи/йo'їрљаїи, йоу'здаїи се / йo'уздаїи се, йре'машиїи/йремā'шиїи, йри'лемїи/йриле'миїи, йри'шїишаїи/йришїи'шаїи, йро'шавориїи (йрошā'вориїи), йроће'рдаїи/йро'ћердаїи, развијо'риїи (развихo'риїи), разїне'виїи/ра'зїневиїи, ра'зјадиїи/разјā'диїи, ра'скужиїи/раскy'жиїи, рашће'рдаїи/ра'шћердаїи, скле'їаїи/склe'їаїи, уїā'снуїи/у'їаснуїи, у'збочиїи/узбо'чиїи, узвијo'риїи/узвијoриїи, узвр'їложиїи (узвр'їложїи), узјoї'ниїи се/узјo'їуниїи се, уклу'їчаїи се/уклy'їчаїи се, укоїр'љаїи/укоїр'љаїи, ула'шїиїи/у'лашїиїи, у'сшїи'їраїи/усшїи'їраїи,*

(4) *додво'риїи се, докли'заїи се, докли'їсаїи, досe'їнуїи, до'шїāmїаїи, за'дријаїи, за'врбоваїи, заїарā'виїи, заїā'шїиїи, заїлуїā'виїи, за'жāмориїи, зажудо'риїи, зазвe'риїи, заје'здиїи, за'кишиїи, за'миoљїи, замијау'каїи, зањї'скаїи, засe'їнуїи, зайy'виїи, зау'здаїи, зау'злаїи, зашумo'риїи, збљуїā'виїи, и'зблањаїи, и'змиoљїи, искe'зиїи, искилā'виїи, и'скр'хаїи, и'скр'шиїи, и'сїoшїоваїи, и'сїy'мїаїи,*

⁶²⁶ *Удр'венїм, али здрве'нїм.*

накр'миши, нама'шиши, на'їлāндоваши се, на'їумиши, на'шишāмиши, о'дблеснуши, о'дшишāмиши, осē'їнуши, їо'венуши, їо'їрā'јашу, їозабора'вљашу, їо'клизнуши, їоко'рисиши, їокр'шиши, їо'шишрцаши, їреје'здиши, їрекр'хашу, їреоїше'рејиши, їрейē'їлаши, їре'шишāмиши, їри'бријашу се, їриза'касниси, їри'касниси, їрикр'миши, їријē'їлаши, їрисē'їнуши, їро'звешу, їроклі'знуши, їро'мозіашу, їро'їлāндоваши, їрофију'каши, їро'фирцаши, їро'цуњаши, разбоко'риши се, ра'зірајашу, разо'ршачиши, разр'їлаши, разу'здаши, разу'злаши, раскē'зиши, раскр'хашу, раср'диши, са'венуши, скр'хашу, у'венуши, удво'риши, узбуркаши, узвериши, узврзмаши се, узвр'їољиши се, узма'њкаши, у'клизнуши, укр'миши, уср'їлаши.⁶²⁷

Према неким примерима нисмо нашли мотиватор, али јесмо речи из творбеног гнезда, који се једни с другима прозодијски не подударашу – за'зрēши : їро'зрешу, їла'нцаши/у'їлāнцаши : изїла'нцаши/и'зїланцаши (на-).

Поменимо на концу и очигледне омашке као искли'зашу²-и'склизāм, їроши'всиши-їроши'всишāнēм, заарлау'каши-заа'рлаучēм; за'мусаши ~ за'мусāм, ожало'сјиши-ожа'лōсјишāм, їрејоло'виши-їрејоло'лōвшāм, заїрā'кшашу-за'їракшāм, те вероватно штампарске грешке нāнешу, їриїамшиши; їрēбројиши, їридомиши, здшушкашу.

2.2.5. Прилози

Префигирани прилози, као и придеви, имају МА (1) у иницијалној позицији, (2) на творбеном шаву или (3) унутаросновинско МА:

(1) за'једно, н'акјучē, н'акосушра, н'аксинōћ, н'аксушра, н'аїросшо, н'аїрошшв, н'арēшкo, н'аскрōз, н'ерēшкo, 'обашка, 'одмāх, 'олако, 'ониско, ї'оближē/ї'оближе, ї'облшзу, ї'оболē/ї'оболē, ї'одбрзо, ї'овисоко, ї'овишē/ї'овише, ї'одалеко, ї'одаљē/ї'одаљē, ї'одобро, ї'одосшa, ї'одоцкан, ї'одсишурно/ї'одсишурно, ї'одушо, ї'одушачкo, ї'одужē/ї'одуже, ї'озадушо, ї'оисшшхa/ї'оисшшхa, ї'ојāко, ї'ојачē/ї'ојаче, ї'окасно, ї'омлашћу, ї'онижē/ї'ониже, ї'ониско, ї'оново, ї'орано, ї'орећē/ї'ореће, ї'орēшкo, ї'осишурно, ї'оскшшо, ї'осшō, ї'ошамāн/ї'ошаман, ї'ошанкo, ї'ошешē/ї'ошеше, ї'ошēсно, ї'ошēшкo, ї'ошшхo/ї'ошшхo, ї'ошшшē/ї'ошшшше, ї'очешћē/ї'очешће, їр'едлшзу, їр'едошашо, їр'евешћ/їр'евешћ, їр'евисоко, їр'еїласно, їр'еїлшшо, їр'еїоркo, їр'едāвно, їр'едалеко, їр'едобро, їр'едушачкo, їр'едушо, їр'ејакo, їр'екасно, їр'екјучē (їр'екјучēр), їр'еклāне/їр'еклāни, їр'екодāн, їр'еконōћ, їр'екосушра/їр'екосушра, їр'ексинōћ, їр'ексушра (їр'ексушрадāн, їр'елако, їр'емало, їр'емношо, їр'енāло, їр'еодāвно, їр'еоздшљно, їр'еошшро, їр'есмело, їр'есшрошо, їр'ешшēшкo, їр'ешшхo/їр'ешшшхo, їр'ешшшo, їр'ехишро, їр'ечēсно, їр'ешшироко, ра'здалеко, ублшже, ублшзу, убрзо – н'āјшослē (н'āјшосле), н'āјшрē

(2) бе'змало, до'мало, за'мало, и'знāјшрē, и'сувишē, не'мало, не'мношо, о'дāвно (о'дāвна), о'час, їо'мало, їо'мањē/їо'мање, їо'све, у'неколико, у'нешшo

(3) забада'вā/забада'ва, није'днōм, одједa'нишш, одједa'рēд, одје'днōм, одо'зшō, одо'здō, одоздō'ла, одо'сшрā/одо'сшрāшa/одосшрā'шa, їоиздале'ка, їока'дшшo, їока'шшкaд(ā), їола'шāно/їолашā'но, їренā'шорно

(1–2) на'жао/н'ажао, не'шрaво/н'ешрaво, 'одвишē/о'двише, їр'ерано/їр'ерано

(1–3) ї'оиздлшза/їош'здлшза, ї'оиздалē/ї'оиздалē/їош'здалē/їош'здалē, їола'кo/ї'олако, їоо'дāвно/ї'оодāвно, їоо'дāвна/ї'оодāвна, їр'брзо/їр'ебр'зо, їр'ерēшкo/їр'ерēшкo

(2–3) о'двāјкада/о'двāјкада/одвā'јкада, о'шрāш/ошрā'шa

Како се види, највише придева узима инцијално МА. Према десетинама речи с крајњом регресијом МА, да узмемо оне с префиксима їо- и їре-, имамо тек неколико њих са шавним – їо'мало, їо'мањē/їо'мање, їр'ерано/їр'ерано – и мотивним МА –

⁶²⁷ Овде се могу сврстати и многобројни презенту као доко'шāм према мотивном ко'шāм (к'ошāм).

īoиздале'ка, īола'īāно īолаīā'но, īоо'gāвно/ī'оодāвно и сл. У *īои'зблīза²* имамо прогресију МА (~ 'изблīза).

Префиксали са *īрек-* такође готово доследно носе почетно МА: *īр'екјучē(р), īр'еклāне, īр'еклāни, īр'екосуīра², īр'ексинōћ, īр'ексуīра, īр'ексуīрадāн,* али: *īреко'суīра².* Творенице с другим префиксима (*и-, оg-, у-* па и *не-*) доста ређе узимају иницијално МА.

Нај- у *н'āјīослē (н'āјīосле)* и *н'āјīрē* једини је префикс с дужином којој претходи МА.

Мотивне дужине компаратива као у *ī'оближē/ī'оближе, ī'обољē/ī'обоље, ī'овишē/ī'овише...* доследне су. Једино имамо *уближе.*

2.3. СЛАГАЊЕ

2.3.1. Именице

2.3.1.1. У композицији прозодијски односи ни издалека нису сложени као што су то односи међу значењима и врстама речи које граде творенице, нити као што су то прозодијски односи код неких суфиксала (нпр. оних са *-ан*). Ствари су овде једноставније јер сложенице, осим у неколико појединачних примера, не подлежу квантитетској алтернацији, па се има расправљати само о њиховом МА. С друге стране, оно је прилично разуђено: начелно, на једној четворосложници отварају се чак четири позиције за МА – па и пет, ако се силазна реализација шавног МА узме као посебна позиција. Па ипак, само су нека од тих места уобичајена и доминантна, остала се јављају у посебним случајевима. Речи смо према МА класификовали у седам типова:

- (1) *'a(a)-a(a)*
- (2) *a'(a)-a(a)*
- (3) *a(a)'*-a(a)**
- (4) *a(a)-ä(a) / a(a)-â(a)*
- (5) *a(a)-a(a)'a(a)*
- (6) *(a)'a(a)-(a)'a(a)*
- (7) *(a)'a(a)-a(a)*

Једино су прва два колумнална: они неутрализују мотивна обележја и успостављају колумнални МА, додуше уз задржавање квантитетских одлика друге саставнице. У типовима 3–5 имамо неутрализацију само прве основе и задржавање обележја друге: у 3–4 иницијално МА, које у сложеници има функцију шавног, а у 5 унутаросновинско МА. Ипак, та МА, како ће се видети, нису увек мотивна. Речи из претпоследњег типа задржавају ПЛ обеју саставница, а оне из последњег, који је најређи и најнеобичнији, задржавају ПЛ само прве саставнице и евентуални квантитет друге.

У грађу смо осим неспорних сложеница сврстали и творенице с афиксоидима⁶²⁸, а будући да је за прозодију сложеница релевантан ПЛ само друге саставнице, све те речи поделили смо у две велике групе: ону са завршним регуларним мотиватором (нпр. *аероклуд*, *двозвук*) и ону са завршним суфиксоидом (*теноциг*). Наводимо их једну за другом. Такође, не правимо разлику између сложеничког и полусложеничког писања, јер се показало да оно ту није *differentia specifica*, уп. графије као *фойо-ро'бои* и *ш'оу-лисџа* с типичним полусложеничким *ї'ас-м'аска*, и с друге стране, с нетипичним сложеничким *нацио'нџлсоцијали'зам*.

(1) *'a(a)-a(a)* – *'аероклуд*, *'аерорели*, *'аеросейва*, *'акваїи'нџа*, *'алкоїшесї*, *'анемомеїар/анемомеїар*, *'анїиї'аїа*, *'анїисвєї*, *'анїисеїса*, *'анїиї'џело*, *'ареомеїар/ареомеїар*, *б'акройїсак*, *б'аромеїар/б'аромеїар*, *б'иоїиї*, *бл'аїовєсї*, *в'елеїрџд*, *в'елеїродаја*, *в'елесила*, *вер'исїовєсї*, *в'еїшромеїар/в'еїшромеїар*, *в'ибрафџн*, *в'идокрї*, *в'исорџван*, *в'ишебџ*, *в'одорџван*, *в'одоїџк/в'одоїџок*, *в'олїмеїар/в'олїмеїар*, *ї'азомеїар/ї'азомеїар*, *ї'алваномеїар/ї'алваномеїар*, *ї'асомеїар/ї'асомеїар*, *ї'еомеїар/ї'еомеїар*, *ї'ороцвєї*, *г'аїероїиї*, *гв'овлџсї*, *гв'озвџк*, *гв'ознџк*, *гв'окорџк*, *г'елокрї*, *г'ивојарац*, *г'ивокоза*, *г'ијафилм*, *г'инамомеїар/г'инамомеїар*, *г'иоксїд*, *г'рворџд*, *г'рвоїиїсак*, *'екоїиї*, *'екскрџл*, *'ексїрагодбїи*, *'елекїшромеїар/елекїшромеїар*, *'елекїшроїеї*, *'еїиценїар*, *'ехомеїар/ехомеїар*, *зл'аїоїиїсак*, *зл'окџб*, *'имендџн*, *ј'еднолїсї*, *ј'уїозџаг/ј'уїозџаг*, *к'аблџрам*, *к'илобџї*, *киловџи/к'иловаї*, *к'иловолї*, *к'илоїрам*, *к'иломеїар/к'иломеїар*, *к'озбџа*, *к'олодвџр*, *к'оломџсї*, *К'оминїерна*,

⁶²⁸ Категорија афиксоида је по природи рубна, јер се тим творбеним елементима речи нити стриктно афигирају нити слажу.

їримоїрѣдаја, самозаборав, самоодмана, самоодбрана, самоодледа, самоїдмоћ, самоїдслуїа, самосїдзнаја, самоуїрава, самоуслуїа, сумїор-дїоксїд², їрећебрїшучед; самозашиїїа

(5) а(а)-а(а)а(а) – аїрикулїшїра, аїробио'лої, аїроинду'сїрија, аїроїе'хника, аеролї'нија/аероли'нија, аероми'їинї, аеронау'їника, аероснї'мак, Анїлосаксї'нац, анїшїдрї'ма, анїшїсе'мїшї/анїшїсе'мїшї, аудио-касє'їа, дабаде'вїжа, дабарї'їа, даре'љеф, диома'са, диори'їам, браїшоубї'ца, браїшоу'доїца, бродїра'дїлац, дулїе'рїјер, велєздї'їсїво, велєїо'сєд/велєїї'сєд, велєїрїї'вина, велїкогї'сїїїжнїк/велїкогї'сїїїжнїк, висїколе'їїац, висїкоїошїївї'ње, водоко'їїлїћ, волїа'мїєр, їркока'їїолик/їркокаїї'олик, їркока'їїоликиња/їркокаїї'оликиња, дрворє'збїр, дуралу'мїнијум, Евроа'зїја/Евроа'зїја, Евровї'зїја, єїзоске'лєї, екосї'сїїєм, екосфє'ра, екскра'їїца, ексїрайрї'фїї, елєкїроенцєфало'їраф, елєкїрофї'лїшїр, елєкїрофї'лїшїр, жєноубї'ца/жєноубїца, зем'їїо'сєд/зем'їїї'сєд, зем'їїрї'дња, злонї'мєра, зоосїї'ра, Информбї'рї, јєромї'нїх/јєромї'нїх, јїносфє'ра, кїшїлї'вац/кїшїло'вац, конїрайї'єза, криїшїока'їїолик/криїшїокаїї'олик, криїшїокаїї'олича'нсїво/криїшїокаїї'олича'нсїво, лумїєнїролєїшїри'їїшї, маршїрї'їа/маршїру'їа, маїшєроубї'ца/маїшєроубїца, мїкроко'смос, мїноло'вац/мїнолї'вац, млагїшїр'чїн, моно'лої, моїшїрбїци'кл, мраволо'вац/мраволї'вац, оцєубї'ца, їолиїбї'рї, їолубї'їиња, їолума'їмун, їолуїлї'їно, їолуїрї'лїка, їолуїрї'воднїк/їолуїрї'воднїк, їолусєзї'на, їолусє'їїак, їолусє'сїшїра, їолуфабрї'кїшї, їолуфїнї'лє, їравобра'нїлац, їравїо'їао, їрвїсвє'шїшїн[ї]к⁶³¹, їрєсбї'рї, їрїшївврї'днїсї, їрїшївкандї'дїшї, їрїшївїшї'їжа, їрїшїво'їшїрї, рїболї'вац, рїмока'їїолик/рїмокаїї'олик, рїмока'їїоликиња/рїмокаїї'оликиња, самоубї'ца/самоубїца, свєса'здїшїєлє, свєу'чїлїшїшїє, славодї'дїшїнїк, словолї'внїца, сїшїхоклє'їїїїє, сумїорїводї'нїк, сумїорїуї'їєнїк, суїєрї'ксїд, улїрагє'снїца, флїсїа'їїр, фїшїоко'їїїа, фїшїо-рї'дїшї, фїшїосїа'нїца, хїдрїо'лї'сєр, цїрєубї'ца, цїїанмї'ла, чєдоубї'ца/чєдоубїца

(6) а(а)а(а)-а(а)а(а) – а'лєм-к'амєн, а'ушїо-о'їрєма, а'ушїо-сїшїо'їєр, їїас-мї'ска, ко'їїр-машї'на, ко'їїр-їа'їїр, л'єїшїїр-мї'шїна (лє'їшїїр-мї'шїна), нацїо'нїлсїоцїїалї'зам, р'їдїо-амашї'єр, р'їдїо-їрї'їємнїк, р'анї-л'їсїа, р'їдїошїєра'їїїа, с'їмїор-г'їоксїд⁽²⁾, ф'їшїо-о'їїїєкїшїє, ф'рєско-слїка'рсїво, ф'їл-ко'нїшїакї, цїїарєшї-їа'їїр, цїїїр-їа'їїр

(7) а(а)а(а)-а(а) – а'лїїїєї, ?дє'їлєрдєї, ду'їубаша, ду'їїанїас, дє'лїбаша, лї'кїлїаїшїрїшї(а), нї'шїршнїцїа – р'їдїошїшїр/р'їдїошїшїр – нї'лївїєрїо

Дублєтї:

(1–2) ка'рабїоја/к'арабїоја, к'онїшїрабас/ко'нїшїрабас, м'аскєнбїл/мї'аскєнбїл

(1–3) 'акросїшїх/акро'сїшїх, в'єлємїїсїшїор/вєлє'мїїсїшїор, дв'їлїас/дво'їлас, дв'їрєд/дво'рєд, дєсєшїо'дїїж/д'єсєшїї'дїїж, мїло'дїх (м'їлодїх), окїшїо'їїг/окїшїї'їїг, ї'арїбрїїг/їа'рїбрїїг, шїр'їоскїк/шїр'їоскїк, ћ'їрсїкїк/ћ'їрсїк'їк, ф'їшїо-фї'нїш, х'єксамєшїар/х'єксамєшїар (хєксамєшїар/хєксамєшїар), ч'єїшїворїдїїж/чєїшїворї'дїїж, ч'єїшїворїбрїїж/чєїшїворї'брїїж, ч'єїшїворїкїшї/чєїшїворї'кїшї, ч'єїшїворїрєд/чєїшїворї'рєд – шїнї'бїс/ш'їнїбїс

(1–4) шїрафосїшїїнїца/шїр'афосїшїнїца

(1–5) в'їдїосїшїїнїє/вїдїосїшї'їнїє, к'арабїшїак/карабї'шїак, лїїшїмо'шїшїє/л'їїшїмо'шїшїє, л'єїшїлїмїа (лєїшїлї'мїа), м'їнодїрама/мїнодїрї'ма, їолуврї'мє/ї'олуврї'мє, ї'олуїшїок/їолуї'шїок, їрїшївдї'каз/їр'їшївдїокїз, їсєудоклї'сїк/їс'єудоклїсїк, р'їдїооскврњє'нїє/рїдїооскврњє'нїє, фоксїшїєрї'їєр/ф'оксїшїєрї'їєр, ф'уснїшїа/фуснї'шїа,

(1–7) дл'їїдїан/дл'їїдїан

(2–3) архї'їїакон/архї'їїакон, су'їєрмїркєїшї/су'їєрмї'ркєїшї, чу'кундїбадї/чу'кундїбадї, чу'кундїгєд(а)/чу'кундїгєд(а), чу'кундїгєд(а)/чу'кундїгєд(а) – у оквїру грїпє (6) и: чу'кунчу'кундїбадї/чу'кунчу'кундїбадї, чу'кунчу'кундїгєд(а)/чу'кунчу'кундїгєд(а)

⁶³¹ Грєшкїм шїтампано бєз дїжїнє.

(3–4) *веле'издаја/веле'издаја, водоїрївреда/водо'їривреда, мало'їрогаја/малоїрџаја*

северої'сїок/северої'сїок,

(3–5) *боїо'човек/боїочо'век, двоїо'їез/дво'їоїез, дубо'голина/дубодо'лина, јуїо'усїок/јуїоу'сїок, ксеро'фїш/ксерофї'ша, мелогрā'ма/мело'грама, їроїо'їлазма/їроїоїла'зма, самогдоїрї'нос/самогдо'їринос, сно'виђєње/сновиђє'ње,*

(4–5) *конїранāїад/конїранā'їад*

(5–6) *амила'лкохол (а'мїл-а'лкохол)*

(5–7) *г'усїабан/гусїа'бан*

Творенице са два афиксоида

(1) *'аеросїāїш, 'акваїлāн, 'їеноцїд, г'екаєдар, г'одекаєдар, 'еїзоїен, 'екїодерм, 'енгодерм, 'ендокард, 'ендокарї, 'ендосїерм, к'осмогром, кс'ероформ, л'оїоїед, л'оїоїшї, м'унибус, м'онокорд, м'оноїлāн, 'олиїоцєн, їл'иоцєн, ї'олиєдар, р'омдоєдар, сї'ереошїшї, ш'елефакс, ш'ермосїāїш, ш'ермофџр, ш'еїраєдар, ф'ошосїāїш, х'ексаєдар, х'игробус*

(2) *а'рхїшїшї, ду'хроскої, е'їискої, е'їишел, е'сїроїен, е'шноцїд, їе'рискої, їе'рисїшїл, фу'нїцид, хо'лоцен*

(3) *аеро'лої, аеро'сџл, але'рїєн, ало'хїџн, ана'шом, анїло'ман/анїло'мāн, анїло'фил/анїло'фїл, анїло'фџб/анїло'фџб, андра'їої, андро'їїн, анемо'сїāїш, аншї'їџд, аншїроїо'зоф, аншїроїо'ним, аншїроїо'фāї, асїро'ном, аусїро'фил/аусїро'фїл, аусїро'фџб/аусїро'фџб, аушїо'їєн/аушїо'їен, аушїо'їтраф, даро'їтрам, даро'їтраф, дїдлїо'ман/дїдлїо'мāн, дїдлїо'фил/дїдлїо'фїл, дї'нџм, дуїаро'ман, дуїаро'фил, вело'гром, їалвано'скої, їало'ман, їало'фил/їало'фїл, їасїро'ном, їасїро'їџд, їасїро'скої, їермано'фил/їермано'фїл, їермано'фџб/їермано'фџб, їероншїо'фил/їероншїо'фїл, їїаншїоса'ур, їїаншїоса'урус, їмно'сїерма, їлїко'їєн, їлїшїо'гоншї, їрандо'ман/їрадо'мāн, їрафо'ман/їрафо'мāн, їрко'ман, їрко'фил/їрко'фїл, дема'їої, ду'єдар, дуїаїо'зїшїв, грама'шурї, елекїро'скої, ендо'скої, еїи'дерм/еїи'дерм, еїи'лої, еїо'ним, еришїро'цїшї, ерошїо'мāн/ерошїо'ман, ехїно'дерм, зоо'їєн, їзо'шїџї, їзохи'їса, їконо'класїш/їконо'класїш, калеїдо'скої, касешїо'фџн, клеїшїо'ман/клеїшїо'мāн, криїшїо'ним, ксено'фџб, лїмфо'цїшї, лїшїо'фїшї, лоїо'їаїш, мађаро'фил/мађаро'фїл, меїало'ман/меїало'мāн, мезо'дерм, мезо'фил, мезо'фїшї, мело'ман/мело'мāн, ме'нїнїокок, мїза'ншїрої, мїкро'лїшї, мїкро'сџм, мїкрошїоїо'ним, мїшїроїо'лїшї, моно'лїшї/моно'лїшї, моно'мāн/моно'ман, нарко'ман/нарко'мāн, оксї'їєн, орїшїо'їед, їалео'лїшї, їиро'їєн, їиро'ман/їиро'мāн, їоли'їам, їоли'їлошї(а), їрошїо'їшїер, їсеудо'ним, рео'сїāїш, рїзо'їода, русо'фил/русо'фїл, русо'фџб/русо'фџб, сїна'ншїрої, словено'фил/словено'фїл, словено'фџб/словено'фџб, срџо'фил/срџо'фїл, срџо'фџб/срџо'фџб, шїеле'сїшїх, шїеле'фџн, шїоїо'ним, шїри'їшїх, шїри'фшїонї, шїурко'фил/шїурко'фїл, фїдбріно'їєн, фїла'ншїрої, фїлмо'фил/фїлмо'фїл, фїлмо'фџб, фїшїо'ним, франко'ман/франко'мāн, франко'фил/франко'фїл, франко'фџб/франко'фџб, франко'фџн, халуцїно'їєн, хемашїо'їєн, хероїно'ман, хїдро'ним, хїјеро'їлїф, хїдро'фџр, хїро'маншї, хомо'ним, хромо'зџм, хромо'їласїш, царо'фил/царо'фїл, цефало'їод, шваџо'ман/шваџо'мāн, шваџо'фил/шваџо'фїл*

(5) *аерона'ушї, їеоїзошїе'рма, еїи'де'рма, їзоїло'са, їзоїџ'на, їзоклї'на, їзошїе'ра, їзошїе'рма, їзофџ'на, кумулони'мџус, мелоїе'ја/мелоїе'ја, меїазо'а, мошїоци'кл, їолихи'сїор, їрїмадо'на, сїафїлоко'ка, шїалофї'ша, шїрохофџ'ра, херџи'цїд, хїдрозо'а, хїдрофї'ша, хїхохо'ндар, цїшїоїла'зма*

Дублети:

(1–2) *їр'ошїозоа/їро'шїозоа*

(1–3) *'аерогром/аеро'гром, 'аушїогром/аушїо'гром, џ'иоскої/џио'скої, їрамо'фџн/їр'амофџн, г'їјаїрам/гїјаї'рам, г'їкшїафџн/гїкшїа'фџн, еїи'їрам/'еїиї'рам, еїи'їтраф/'еїиї'траф, 'еїишїаф/еїи'шїаф, ј'одоформ/јодо'форм, кс'їлофџн/ксїло'фџн, леуко'їласїш/*

л'еукоїласї, леуко'цїї/л'еукоциї, л'изоформ/лизо'форм, маїнеїо'фѡн/м'аїнеїофѡн, м'еїафѡн/меїа'фѡн, меїро'ном (м'еїроном), м'икроскої (микро'скої), м'икрофѡн/микро'фѡн, м'иоцѡн (мио'цѡн), м'онофїѡнї (моно'фїонї), м'оїодром (моїо'дром), нео'лїї/н'еолиї, ї'алеоїѡн/ї'алеоїѡн, ї'алеоцѡн/ї'алео'цѡн, ї'ароним/ї'аро'ним, ї'аїро'нїм/ї'аїронїм, саксо'фѡн/с'аксофѡн, сарко'фѡї/с'аркофѡї, сїено'їрам/сї'еноїрам, сїеїо'скої/сї'еїо'скої, шеле'їрам/ш'елеїрам, шеле'їраф/ш'елеїраф, ш'елескої/ш'елес'кої, ш'ромѡ'цїї/ш'р'ѡцоциї, х'идроїѡн/хидро'їѡн, х'идродром/хидро'дром, х'иїо'дром/х'иїодром, хл'оройласї/хлоро'їласї, хл'орофїл/хлоро'фїл, хл'ороформ/хлоро'форм, х'олоїрам/холо'їрам, хроно'їраф/хр'оноїраф, ш'изофрен/шизо'френ

(2–3) *мо'ноїрам/моно'їрам – ауїѡ'ѡус/а'уїѡѡус*

(2–5) *ш'ехнїко'лѡр/ш'ехнїколор*

(3–5) *анїиш'е'за/анїи'ш'еза, ехино'кѡк/ехино'кѡ'кус, меїа'ш'акса/меїаїа'кса, меїаїе'за (меїа'ш'еза), ї'ероно'сїора/ї'ероно'сїѡра*

2.3.1.2. Односи дужина између мотивне речи и творенице (друге основе) не изискују посебан коментар. То су све редом мотивне дужине као *ї'олукруї, ви'ноїраѡ, ї'енера'лшїаѡб*. Ипак, код именица из типа (3) налазимо краћење ПОС: *Бео'їраѡ, ї'оро'сїас, дво'їлас², дво'рег², чеїворо'їол*, а тако и *самѡго'їринос²*, уз прогресију МА, иако других таквих ликова нема. Иначе бисмо у *бело'ѡор, црно'ѡор, їѡ'ноћ* видели мотивну краткоћу друге саставнице, али је при слагању релевантан номинативни лик (уп. само *їолувр'е'ме²*), па и то морамо сматрати покраћеним дужинама, у потоњем случају у вези с предакценатским дужењем. До краћења, осим што је оно уобичајено код придевѡ сличне форме, на -ѡ, вероватно долази и ради избегавања флективне алтернације МА каква постоји у *ї'енера'лшїаѡб, -шїа'ѡба* (за *чеїворо'рег* није обележена флексија⁶³²) и каква ремети аналогију однос с мотивним ПЛ (*шї'аѡб-шї'а'ѡба*). Утолико је и лик *ї'енера'лшїаѡб*, који се такође чује (бележе га ХЈП и Чед), системски. Дужине у *суво'гѡ* и *дво'ѡј* позиционе су. *М'еїаїѡна² ~ їѡ'на/ш'ѡна* личи на превид.

Дужење пред МА, често на извесним префиксалним слоговима, овде имамо само у *дво'ѡј², їѡ'ноћ; ауїѡ'ѡус, шинѡ'ѡус²*. Уп. и позајмљеницу *ш'роле'їѡус/ш'роле'їѡус* – с ревидираним МА на првој саставници типа *ш'ро'леїѡус* у односу на решење из претходног издања (РСЈ07, ОР, РСМС...).

2.3.1.3. Сложенице које задржавају мотивни ПЛ прве саставнице, потврђен дужином око МА, посве су ретке: *а'лѡјѡеї, ѡл'аїѡѡн², г'усїаѡѡн², р'аѡиѡмеїар/р'аѡиѡмеїар – нѡ'ливїеро*. Штавише, *ѡл'аїѡѡн²*, које опонира својој чисто сложеничкој варијанти *ѡл'аїѡѡн*, пре бисмо сврстали у сраслице, уз *И'лїнѡѡн* и сл. Када се у обзир узме и порекло ових речи, види се да формације *а'лѡјѡеї, г'усїаѡѡн²*, и још *ѡу'љубаша, к'араѡја/ка'раѡја, ћ'орсокак²* и сл. с краткоћама, одговарају турцизмима и да су оне данас непродуктивне, па се неоправданим чини поступак проширивања таквих ликова на греколатинизме као *раѡиѡмеїар* или домаће речи (придеве) *їѡ'ркослѡн* (в. т.). Уп. с овима лик *ѡа'леїмѡїсїѡр*, са краћењем дужине прве саставнице, који се тиме приклања главнини осталих сложеница.

При обради односа МА у случајевима дублетизма водили смо се претпоставком најједноставнијег тумачења, да нпр. односу *л'ѡмїа/лѡ'мїа* одговара однос *л'еїлѡмїа (леїлѡ'мїа)*; исто и *и'сїѡк/исїѡк ~ северо'сїѡк/северо'исїѡк*. Тиме смо желели да избегнемо успостављање могућих али не и вероватних односа *лѡ'мїа ~ л'еїлѡмїа* и *л'ѡмїа ~ леїлѡ'мїа*.

⁶³² Флективне облике за тај необични лик не даје ни РСМС. ОР га прозодијски изједначава с придевом: *чеїворо'рег*, што и РСЈ чини у примеру *дво'рег*.

англицизме (њега потврђују и немотивисани примери *це'нїлмен, Сїа'јгермен*) и према коме је формант *-мен* индиферентан. Варијанта *-ман*, можда под утицајем хомонимног грчког суфиксоида, чешће утиче на појаву иницијалног, сложеничког МА.

Недоследности међу сродним основама учачамо, осим код речених примера на *-мешар*, и код следећих. Дужина је нестална у *дв'орѣд/дво'рег : ч'ешворорѣд/чешворор'рѣд; рео'сїаїш : анемо'сїаїш; дуїаро'фил, мезо'фил : їрко'фил/їрко'фїл* (и 15 других); *филмо'фѣб, ксено'фѣб : русо'фѣб/русо'фѣб* (и 6 других); *дуїаро'ман, їало'ман, їрко'ман : анїло'ман/анїло'ман* (и 15 других), уп. и немотивисано *а'шѣм : ана'шѣм*.⁶³⁴ Слично се и МА колеба у примерима *в'елеїрогаја : куйѣрѣгаја, їравоу'тао : седмо'уїао* (и 6 других); *їрошѣћакон : архи'ћакон/а'рхићакон; ге'каїрам (ге'ци-, ми'ли-, це'нши-) : к'илоїрам : баро'їрам : мо'ноїрам/моно'їрам; еїи҃ге'рма, изошѣ'рма : їмно'сїерма; изоїло'са, изохи'їса : меша'шакса/мешаїа'кса; л'оїѣѣд : оршѣ'їѣд, шеле'фѣн : в'їбрафѣн : м'икрофѣн/микро'фѣн* (и 3 друга); *'акросїих : шеле'сїих*. Несагласности у погледу оба обележја имамо у *херди'цїд : фу'нїицид : е'шноцїд; аншї'їѣд, їасїро'їѣд : цефало'їѣд; е'сїроїен : їлико'їен* (и 8 других); *аншѣ'ним (аншроїѣ-, еїѣ-, микрошѣѣѣ-, їсеудо'ним, сино-, шѣѣѣ-, фїшѣ-, хїдро-, хомѣ-) : ї'ароним/їаро'ним : їашро'нїм/ї'ашроним*.

Конечно, сматрамо да је ревизија многих од изнесених нормативних решења ствар нужде, и то не само у домену појединачних или типских ликова, већ и када се ради о општим појавама, као што су силазне реализације на унутрашњим слоговима и речи с два акцента. Уз малобројне примере из типова (4) и (6) ту би, према нашем осећању, могли или морали спадати и примери као *в'елеїрогаја, ј'уїозаїаг/ј'уїозаїаг, с'евеозаїаг/с'евеозаїаг – велико'мученїк, велико'срѣин, веро'исїѣѣд, дубоко'шїсак, живо'мученїк, ција'нкїлијум* (са непочетним силазним) и *'аерорели, 'алкоїесїш, 'аншїшїѣло, 'екскрїљ, 'ексїра҃годїш, 'елекїроїѣћ, к'оншраалш, л'еїлїмїа (леїлї'мїа), ї'акшрїѣтер, ї'олуосшрво, ї'олучовек, їр'ошївдоказ², їр'ошївуслужїа, с'амомученїшшво, 'улшразвук, ф'уснѣша/фуснѣ'ша, ц'ехмїсшор – е'лекшрошок, ло'кїлїашриѣша, ма'шинбравїр, чу'кунунука – аероснш'мак, аудио-касе'ша, екоксфѣ'ра, екскра'лїца, зоосїѣ'ра, јоносфѣ'ра, їолуїлї'шно, їолусе'сшра, сшафїлокод'ка, флїсїа'їїр* (са двоструким МА).

2.3.1.7. Императивне сложенице

Да су императивне сложенице посебна формација, види се и по њиховој прозодији. Оне, наиме, већим делом задржавају „императивни“ ПЛ – заправо постиницијално МА с краткоћама на оба слога глаголске основе.

То важи за примере: *ва'дичеї, ви'сїбаба, вр'шїїўз, вр'шїрїѣї, їа'зївога, їла'дїбрк, їу'лїкожа, ге'рїкожа, и'сїичаша, ка'жїшрсїш, ла'жїаће, ле'шїлїсїш, ле'шїиїас, ло'миврїш, ма'мїшара, мла'шїишара, мла'шїишума, му'шївога, му'шїкаша, їа'зїкућа, їа'лївешїр, їа'лїкућа, їа'мшївѣк, їѣ'жмїрїѣї, їре'лївога, їри'шїиїеїшља, їрѣ'дїсвѣш, ра'здїбрїа, ра'сїикућа, се'цїкеса, ско'чїмиш, смр'дїдуба, смр'дїврана, сшри'зїдуба, шр'чїлажа, шш'жїбаба, цви'лїдрїша*. Једини изузетак је *ї'ушїмаїла* (тако и у РМС, ОР). *ї'Д'ајѣѣї/Да'јѣѣї*, ако се узме као мотивисано, има другу императивну форму, а стога и другачије ПЛ.

МА на другој, именичкој основи имамо у *исїичу'шшра*, дублетно и у *вуцїба'шїна/ву'цїба'шїна, лї'жїсахан/лїжїса'хан*, а на обема саставницама у *ско'чїге'вѣјка*. Три од четири таква примера, видимо, имају тросложну именичку основу, за разлику од претходно наведених основа с мањим бројем слогова. Само у *цеїи'глака/це'їидлака* налазимо шавно МА.

⁶³⁴ Мотивна дужина (*ло'вац-лѣ'вца*) недоследно је дата у *рїболѣ'вац : кїшѣлѣ'вац/кїшѣло'вац, мїноло'вац/мїнолѣ'вац, мраволо'вац/мраволѣ'вац*.

йоследи'йломскї, йрзове'нчāни, йрвоила'с[ū]р[ā]н⁶³⁶, йунова'лъāн, самоди'сцийлиновāн, самодо'йадан, свельу'гскї, свейри'суїан, свесве'їшскї, свеу'куїан, свечовеча'нскї, сумїорнозе'лен, суїраде'нїāлан, суїрана'ционāлан, суїрано'рмāлан, їправнозе'лен, улїраба'зичан, улїравио'лейнї, 'улїракраїкї, улїракраїкоїа'лāснї, улїраљу'бичасї, улїрацр'венї, фойосе'нзибїлан, хийера'кїїван, хийермо'дєран, хийерїро'дукїїван, хийерсе'нзибїлан, церебросїи'нāлнї, црносјā'јан, црноху'мōран

(6) (а)'а(а)- (а)'а(а) – л'имунастїож'уїш, шль'ивастїойл'āв

(7) (а)'а(а)-а(а) – ї'оркослāн, р'āдиоакїїван, с'умїорнож'уїш,

Дублети:

(1–3) р'азнорāзни/разно'рāзнї, само'свесїан/с'амосвесїан, сї'арогрєван/сї'арогрєван

(1–4) с'амосаздāн/самосāздāн

(1–5) 'анїиалкохōлнї/анїиал'кохолнї, йолуле'їāлан/ї'олулеїāлан, йолумā'сїан/ї'олумāсїан, йолумрā'чан/ї'олумрāчан, йолуїрā'зан/ї'олуїрāзан, св'есловєнскї/св'есловєнскї

(3–5) груїо'рођенї/груїоро'ђенї, йрворо'ђенї/йрво'рођенї, све'милосїив/све'мило'сїив

(4–5) високоїре'часнї/високоїрєчаснї, самоїо'жрївовāн (самоїд'жрївовāн)

2.3.2.2. Односи дужина су стабилни: мотивнима одговарају твореничке.

„Вештачку“ прогресију уочавамо у овим примерима: веродо'сїојан², високоїо'шїовāнї, груїоро'ђенї², елекїтрои'нстїалацибнї, конїрайро'дукїїван, йолускло'їљен, йрзове'нчāни, йрворо'ђенї², суїрана'ционāлан, улїракраїкоїа'лāснї, фойосе'нзибїлан, хийера'кїїван, хийерїро'дукїїван, хийерсе'нзибїлан; и још у речима у којима је прогредирано МА једнако варијантном мотивном: веродо'сїојан², високомо'рāлан, дубокољу'гскї, свельу'гскї, улїраљу'бичасї, хийермо'дєран, црносјā'јан, црноху'мōран. Свемило'сїив² и свемило'сїїван² је према м'илосїив и м'илосїїван. У йолулдїāлан/ї'олулеїāлан занемарена је мотивна варијанта ле'їāлан⁽²⁾. Уз ову појаву иде и избегавање крајње регресије у висококвали'шїєшан (уп. кв'алишїєшан²).

Крајњу регресију унутаросновинског МА имамо у ї'олумāсїан, св'есловєнскї. Тако и у ї'олулсїєї, где добијамо падежне односе ї'олулсїєїа : слє'їа. Једносложна регресија је у їро'једїн, где добијамо шавно МА.

Недоследни су Пл ових придева – веродо'сїојан² (~ г'осїојан) : самоїд'сїојан, самогд'вōљан; мноїо'значāјан : 'анїиалкохōлнї², 'ексїраординāран; йолулдїāлан/ї'олулеїāлан : високомо'рāлан, хийермо'дєран, црноху'мōран. У једној групи имамо чак седам нормативних решења – ероїєн : карцино'їєн, хейеро'їєн : климашїо'їєн : ендо'їєн/ендоїєн : ї'ашїоїєн/їашїо'їєн : фишїо'їєн/ф'ишїоїєн : оїрано'їєн/орїано'їєн, цишїо'їєн/цишїо'їєн.⁶³⁷ У нескладу с мотивном речју стоје дуїоси'лазнї, країкосилазнї (~ си'лазан/сї'лазан).

2.3.3. Заменице (префиксација, слагање, срастање)

2.3.3.1. Творба заменица префиксацијом, слагањем и срастањем⁶³⁸ такође доноси питања која у литератури досад нису решена. Међу важнијима је ово: којим су од наведених начина настале речи као *ико, нико, неко*? За Клајна (2002: 130, 134) лексеме с

⁶³⁶ Штампано без дужина.

⁶³⁷ Придеви на -їєн, као и они на -фōн, нису уклопљени у систем придевске прозодије због особине да МА, када дође пред ПОС, не прогредирају у зависним падежима како то чини нпр. *ва'љāн*. (Уп. и решење *све'рєн, -єна* из Мат и Клаића (1987), које је у новијим речницима напуштено у корист лика *су'верен*.)

⁶³⁸ Три начина слагања обрађујемо заједно услед потешкоћа у разлучивању једног од другог при творбеној анализи.

„елементима“ *и-*, *ни-* и *не-* (*ико*, *ишѿа*, *икоји...*; *иѿде*, *икуда*, *икамо...*) јесу сложенице, јер су ти елементи, као у сложеница а за разлику од префиксала, „главни носиоци значења, или у најмању руку равноправни са заменицом у другом делу“ (стр. 130). Ако би се то тумачење и прихватило⁶³⁹, остаје спорно то што је неодређено *не-* везана морфема.⁶⁴⁰ Ту тезу заступају, мада деривацију заменичких речи на *не-* изостављају, и Барићева и др. (1997: 276), али опет не без превида: за њих је *некако* сложеница предлога и заменице (*sic*). Бабић за такве речи, као и за *говде* и сл., мисли да су префигиране (2002: 561), иако је, нарочито у спојевима са *од* и *до*, јасно да је у питању спој засебне лексеме (предлога) са заменичком речју.⁶⁴¹ Ми се опредељујемо за то да заменичке речи на *не-*, следећи Бабића, третирамо као префигиране, а оне на *од-*, *до-* и *и-*, *ни-* као сраслице, и то из два разлога: (1) за разлику од других (правих) сложеница, сраслице се не могу творбено парафразирати: *огнекуд* 'од некуд', *николико* 'ни колико' и (2) у осећању говорника не постоји сигурност да је спој две речи – тамо где су основе очуване, без алтернација – лексикализован, што потврђује и често одвојено писање у примерима као *ни један*, *и један*, *од некуд* (уп. и правописна решења *од сага* / *одсаг(а)*, *ни један једини* – П10).⁶⁴²

2.3.3.2. У погледу прозодије, речи из ове групе начелно се могу поделити на оне (I) с иницијалним МА и (II) с мотивном прозодијом, мада је друга група доста нестабилнија.

(I) Почетно је МА у заменица творених

(1) са *и-*: *'иѿда*, *'иѿде*, *'изашѿа*, *'изашѿо*, *'икад*, *'икадѿ*, *'икакав*, *'ико*, *'икојѿ*, *'иколик*, *'икуд*, *'икудѿ*, *'иоѿкуд*, *'иоѿкудѿ*, *'ичијѿ*, *'ишѿа*;

(2) са *ни-*: *н'иѿде*, *н'изашѿа*, *н'изашѿо*, *н'икад*, *н'икадѿ*, *н'икакав*, *н'икамо*, *н'ико*, *н'икојѿ*, *н'иколик(ѿ)*⁶⁴³, *н'икуд*, *н'икудѿ*, *н'иодаклѿ*, *н'иоѿкуд*, *н'иоѿкудѿ*, *н'иуколико*, *н'ичијѿ*, *н'ишѿа*;

(3) са *не-*: *н'еѿда*, *н'еѿде*, *н'екад*, *н'екадѿ*, *н'екакав*, *н'еко*, *н'екамо*, *н'екѿ*, *н'екојѿ*, *н'еколик*, *н'екуд*, *н'екудѿ*, *н'ечијѿ*, *н'ешѿо*;

(4) са *св-*⁶⁴⁴ (~ *сав*) и *вас-*: *св'аѿде* (и *св'уѿде*, *св'уг*), *св'акад*, *св'акадѿ* (и *св'аѿда*), *св'акакав*, *св'акѿ* (и *св'акојѿ*), *св'ако*, *св'аколик* (и *в'асколик*, *св'еколик*), *св'укуд*, *св'укудѿ*⁶⁴⁵.

Од тога, ипак, одступају заменице творене од незаменичких речи (строга заменичке садрже форманте *к-* и *шѿ-*, или *чији*): *и'мало*, *ни'мало*; *ије'ган*/*иједан*, *није'ган*/*ниједан*. То важи и за *сву'дѿ*, које – вероватно због изосилабичности у поређењу с мотиватором, нетипичне код ових речи – преузима његово МА (уп. хетеросилабично *св'укуд(ѿ)*), као и за *иона'ко*/*иона'кѿ*, које није у систему заменица грађених од упитних речи. Дужине код речи на *-кадѿ* и *-кудѿ* сталне су, без обзира на дублетизам првог мотиватора. РСЈ не нуди заменице *'икамо*, *'иѿда*, *'иуколико*, чије одговарајуће облике с другим формантима бележи.

⁶³⁹ Оно је спорно зато што се критеријум значењске доминантности (шта год она представљала) примењује на непунозначне речи. То оспорава и Маројевић (2005: 737).

⁶⁴⁰ Да се *не-* у творби заменица понаша другачије од *ни* и *и* показују и конструкције с предлозима: за *некоѿа* : (*н*)и за *коѿа*, *огнекуд* : (*н*)иоѿкуд. Уп. пак руско аналитичко *не к кому* (Маројевић 2005: 736).

⁶⁴¹ Маројевић (2005: 737) проблем настоји да реши тако што за елементе које је дефинисао као речце каже да су „у функцији префикса“.

⁶⁴² Поменимо да би се речи попут *никакав*, *икуда*, *неѿде*, иако то прегледане дериватологије не разматрају, могле видети као суфиксалне творенице ('и на коју страну', 'на неком месту'), што сугеришу и речничке дефиниције, али не код свих ових речи (уп. граматичку дефиницију: *некакав* 'квалификативна неодређена придевска заменица', РСЈ).

⁶⁴³ Уп. различита решења за завршни наставак код ове заменице и код осталих на *-колик*.

⁶⁴⁴ Спојни вокал у овим примерима углавном је *-а-*.

⁶⁴⁵ Уп. и аналогно *св'акојѿак*, за савремено осећање суфигирано јединачним *-ојак*.

Иницијално је МА још у речима с две основе *м'алоїде* и *м'алокад*, *м'алокада* (потоњи облик без дублетне дужине, *-ā*) и јединачном *гр'уїде*, које с осталим заменицама није распрострањено (уп. ипак у РА: *гр'уїакав* (и *гр'уїако*), *гр'уїамо*, *гр'уїда*, *гр'укада...*)⁶⁴⁶.

У сраслицама *з'ашїо*, *ї'ошїо* (тако и *кр'ошїо*) имамо почетно МА, али не и у *да'шїа*, *да'шїо*⁶⁴⁷ (једва мотивисаном). Уп. и однос *з'ашїо* : *за'шїо*.

(II) Сложенице с две упитно-односне заменице задржавају мотивне ликове једносложних других компонената: (1а) *їде'їде*, *їде'кад*, *їде'ко*, *їде'шїо*, *ка'гшїо*, *ка'шїкад*, *шїо'шїа*⁶⁴⁸; (1б) *које'їде* (*које'їдє*), *које'ко* (*којекò*), *које'куд* (*којекүд*), *које'шїа* – мада се творенице на *које-*, изузев последње, дају и с непренесеним силазним акцентом. Двосложне основе са иницијалним МА такође познају непренесену прозодему – *ку'шїкамо* : *којекòко*². Последњи лик, упоређен с другим заменицама на *које-*, постаје изузетак, немајући пренесену варијанту **које'како*. Двосложне основе с финалним МА такође су недоследне: у (2а) *їдека'гā*², *којека'кав*, *којека'ко*², *којеку'гā*, *којечи'јү* имамо мотивне ПЛ (ако се изузме изостанак варијанте према *ка'га*²), а у (2б) *їде'када*⁶⁴⁹, *їде'којү*, *ка'шїкадā* – регредирана МА, од којих се прво и треће могу разумети као утицај кратке форме (*їде'кад*, *ка'шїкад*), а друго, посматрано уз примере као *їоко'јү*, *којечи'јү*, као недоследно решење.

Сраслице са *їо* задржавају мотивно МА: *їоїде'їде*, *їоїде'кад*, *їоїде'кадā*, *їоїде'ко*, *їоїде'кој[ү]*⁶⁵⁰, *їоїде'шїо*, *їоко'јү*, *їо'неїде*, *їо'некад*, *їо'некадā*, *їо'некү*, *їо'неко*, *їо'нешїо*, *їо'свуд*, *їосвудā*². Једино је *їо'свудā*² с тим МА, поновљеним из РМС (тако је и у ОР, а укида га нпр. Мат), а недоследним у односу на *їоко'јү*. И овде су све речи на *-а* дате с дужином тог слога (*їо'некадā*, *їоїде'кадā*...), што је у нескладу с варијантом *ка'га*².

2.3.3.3. Сраслице с предлозима *до* и *од* – изузев, наравно, оних нелексикализованих, као *до шїамо*, *до овамо*, *до колико* – представљамо у следећој табели:

Табела 30. ПЛ заменичких сраслица са до и од

С предлогом <i>до</i>	С предлогом <i>од</i>
<i>г'овдє/г'овде</i>	<i>о'гāвдє/о'гавдє/одā'вдє</i>
<i>г'ондє/г'онде</i>	<i>о'гāндє/о'гандє/одā'ндє</i>
<i>до'куд, до'куд[ā]</i> ⁶⁵¹	<i>о'шїкуд, о'шїкудā/ошїку'гā</i>
	<i>одо'нуд/о'гонуд,</i> <i>одо'нудā/о'гонудā</i> ^{652, 653}
	<i>о'шїуд/'ошїуд, о'шїудā/</i>

⁶⁴⁶ *Друїачији* (и варијанте те лексеме) сматрамо изведеницом са *-ачији*.

⁶⁴⁷ РА, који прописује исту прозодему, у изразу пак предвиђа иницијално МА: *г'ашїо ми шїи г'ашїо*.

⁶⁴⁸ Ако би се пак пошло од прве саставнице, могла би се констатовати прогресија МА (нпр. *їд'е ~ їде'їде*). Ипак, на то да је код сложеница прозодијски доминантна друга основа упућују облици као *којеку'гā*, који стоје наспрам постфигираних примера попут *ка'кавіод*, с читим задржавањем ПЛ прве саставнице.

⁶⁴⁹ Изостанак дужине упућивао би на односе *ка'гā ~ їдека'гā* и *ка'га ~ їде'када*, који нису очекивани ако се зна за *їде'којү* с дужином последњег слога. Уп. и варијантност *їде'када/їдека'гā* с префигираним *їоїде'кадā*.

⁶⁵⁰ Грешком штампано без дужине, за разлику од ијекавског лика *їоїдје'којү*.

⁶⁵¹ С обзиром на доследност у нормирању дужине у (-)кудā, испис „дòкуд(а)“ вероватно представља омашку.

⁶⁵² Код лексема *одасвуд(а)*, *одонуд(а)* и *ошїуд(а)* варијанте групишемо према сегментно једнаким ликовима, док су у РСЈ оне дате по овом принципу: *одо'нуд(ā)/о'гонуд(ā)*.

⁶⁵³ РА с овим четирима ликовима наводи и лексему *одовуд(а)*, која се у РСЈ не јавља као одредница, али је има у изразима s. v. *одовуд(а)* и *ошїуд(а)*

	'о̄шудā/о̄шуд'гā
	о'днекуд, о'днекудā
	'одасвуд/ода'свуд, 'одасвудā/ода'свудā
до'кад, дока'гā/дока'га	о'ш'кад, ош'ка'гā/ош'ка'га
до'сак, доса'гā/доса'га	о'гсак, огса'гā/огса'га
до'ш'ад, дош'а'гā/ дош'а'га	о'ш'ад, ош'а'гā/ош'а'га
до'ондā	о'гондā
	о'ш'како

У речима твореним од заменица *некуд(а)*, *кад(а)*, *сак(а)*, *шад(а)*, *онда*, како уочавамо само мотивне ПЛ. Остале познају и алтернације. Једносложну регресију уочавамо у *о'ш'кудā²*, *о'ш'удā²*, *ода'свудā²* (уп. изостанак варијанте **до'кудā*), мада такве алтернације нема код аналогних речи на *-а'гā*, те у речима на *-де*, код којих такође нема доследности (изостају варијанте **дō'вде*, **дō'нде*, потврђене у РА). Вишесложне су регресије у *о'шуд(ā)²* (изостаје **ош'куд* или сл.), *о'гонуд(ā)²*, *одасвуд(ā)²*. Краћења имамо у *д'овдē/г'овде*, *д'ондē²*, *о'гавдē²*, *о'гандē²* (РА је и у овом погледу доследнији, будући да попуњава лауну *д'ōвде*, а не предвиђа краткоћом изнимно *д'овде*, већ кумулације дужина).

Творенице које одговарају заменицама *īде* и *шуд* срастају са суплетивним формантима *-кле* и *-ш'ле*:

Табела 31. ПЛ заменичких сраслица са до и од

С предлогом <i>до</i>	С предлогом <i>од</i>
<i>г'оклē</i> (али: <i>г'оклē ī'од / до'клē ī'од</i>)	<i>о'гāклē/о'гаклē/ода'клē</i>
<i>г'ош'лē</i>	<i>о'гāш'лē/о'гаш'лē/ ода'ш'лē</i>
<i>до'неклē (г'онеклē)</i>	<i>о'днеклē</i>

И овај преглед осветљава бројне недоследности, почев од неједнаких ликова нормираних у простој форми заменице и оној с речцом *īод*. У погледу МА имамо иновацију *г'онеклē⁽²⁾*, непознату РА, РМС, ОР, као и несаобразно *г'ош'лē : ода'ш'лē²* (уп. у РА *дō'ш'лē⁽²⁾*). Дужина је различита у паровима *до'клē² (ī'од) : ода'клē²* (уп. у РА *дō'клē⁽²⁾*) и *г'ош'лē : о'гāш'лē²*.

Спој предлога и заменице имамо и у *уколи'ко/у'колико/уко'лико*, *уш'оли'кō/у'ш'оликō*. Недоследност варијанта потиче од мотивних ликова.

2.3.4. Глаголи

Глаголске сложенице као *до'о'хулиш'и/до'о'ху'лиш'и*, *живо'ш'иса'ш'и*, *зло'ш'амш'иш'и*, *зло'ш'а'ш'иш'и*, *зло'ш'ош'рē'бш'иш'и*, *криво'ло'виш'и*, *криво'ш'во'риш'и*, *лице'мериш'и*, *ш'разно'сло'виш'и*, *сш'рахов'лā'га'ш'и*, *ш'ходоча'сш'иш'и* и др. носе ПЛ мотивних глагола.

Недоследности се може приписати однос ПЛ творенице и мотиватора код примера *самохва'лисаш'и се / самохвали'саш'и се ~ хва'лисаш'и се* и *свеш'ш'енодē'јсш'ивоваш'и ~ г'е'јсш'ивоваш'и*.

2.3.5. Бројеви

Бројеви слагањем граде називе десетица и стотина, комбинујући имена основних бројева 2–9 и основа *г'есēш'и/г'есеш'и*, *сш'дō*. У првој групи су, дакле, *деведе'сēш'и*, *осамде'сēш'и*, *ш'еде'сēш'и*, *седамде'сēш'и*, *чеш'трде'сēш'и*, *ш'езде'сēш'и*, с прогредирним МА, и *двā'гесēш'и*, *ш'рш'и'гесēш'и*

(*īrī'geseī*), с мотивним МА и задржавањем дужине прве основ (уп. *gō'dōj*² код именичких композита). Кратким *g'esēī* теже се објашњавају дужине у већини датих сложеница, а и друге творбе, као *g'esēīnī/ge'sēīnī* – те се мора увести дужење. Према *īrī'geseī*⁽²⁾ очекује се и *gā'geseī* (тако у РА).

(Бројеве *једанаесī, дванаесī...*, мада су делом прозирни, не можемо сматрати сложеницама. Њихова се прозодија, ипак поменимо, у једној ствари поклапа са прозодијом примера на *-geseī*: само творенице од *два* и *īри* – *gā'наесī* и *īrī'наесī* – дуже вокал пред МА.)

И у групи стотина сложенице са *два, īри* одударају од осталих – *g'esīa, īr'isīa: ī'ēīscīō, c'edamscīō, че'īирисīō, ш'ēsīscīō* и још *g'евеīscīō/g'евеīscīō* (*осамсīо* недостаје). Факултативну дужину у *девеīscīо* бележи и РА, као и у *осамсīо*. Главнина наведених бројева задржава лик прве саставнице, мада се дужина из *g'евēī*² крати. *Дв'esīa* и *īr'isīa* су историјски сраслице (паукалне синтагме), па уз њихов сегментно необичан лик иде и другачији ПЛ.

Сложенице (сраслице?) *'обадгā* и *'обадвоје* регредирају МА до иницијалног положаја, док *обадвојица* задржава МА друге саставнице.

2.3.6. Прилози

Ретке сложенице с прилозима махом носе иницијално МА: *δ'угзашīо, в'азгāн* (*в'азда*), *м'алоне, м'алочас, ī'олудесно, ī'олулēво*; дублетно *суīра'гāн/с'уīрадāн*. Ипак, према *ī'олудесно, ī'олулēво* имамо мотивно *īолуша'љиво*.

Прилози сложени са *īуī* и *рег* грађени с једносложном првом саставницом чувају њену дужину: *гвā'īуī/гвā'īуī, гвā'рēд/гвā'рег, сīō'īуī/сīō'īуī, īрī'īуī/īрī'īуī, īрī'рег/īрī'рēд*, а они с двосложном саставницом чувају краткоћу: *иједa'нīуī, ниједa'нīуī, ниједa'рēд*. МА је шавно, а квантитет друге основе сталан, изузев што се у варијантама као *гвā'īуī*² избегава нагомилавање узастопних дужина.

2.3.7. Предлози

Мада су већина предлога неортотоничне речи, они сложени, који редовно имају најмање два слога (изузетак је *сврх*), дати су и с акцентованом варијантом, додуше не доследно.

Сложенице са *врх, дно, крај, сред*, ако носе МА, носе га на творбеном шаву, а оне са *крај* су дугог ПОС (уп. кратко *-врх ~ врх²*); предлози на *из-* узимају иницијално МА. Од тога, ипак, одступају *ī'окрај*² (*sic*, кратко) и *и'зван*². У *īораг(и)* такође имамо дужину на ПОС, коју бисмо, ако се већ уводи, очекивали и у *исīрēко*.

Но, њихова ортотоничност није обележена доследно, што приказује ова табела:

Табела 32. Расīодела неортотоничних ликова код сложених *īредлоīа*

Ортотоничан лик	Неортотоничан лик	Дублетни ликови
<i>до'крāј</i>		<i>искрај (и'скрāј), накрај (на'крāј), īошкрај (īо'шкрāј), īреīкрај (īре'шкрāј), али: īокрај (īо'крāј/ī'окрај)</i>
	<i>говрх, саврх</i>	<i>наврх (на'врх), īоврх (īо'врх), уврх (у'врх)</i>
	<i>насред, усред</i>	<i>госред (до'сред), īосред (īо'сред)</i>
<i>до'гно, у'гно</i>	<i>нагно</i>	<i>īодно (īо'гно), сагно (са'гно)</i>
	<i>īонаг</i>	<i>изнаг ('изнаг), исīод ('исīод), исīрег ('исīрег), исīреко ('исīреко), али: изван (и'зван)</i>
	<i>зараг/заради</i>	<i>īоради (īораг) (ī'орāди (ī'орāг))</i>

Осим ових предлога, факултативно су наглашени још *наīрема (н'аīрема)* и *уочи ('уочи)*, а само ненаглашено *насīрам*.

2.4. КОНВЕРЗИЈА

Прозодију речи претворених у именице, придеве, глаголе, бројеве, предлоге и прилоге и друге врсте представљамо у засебним одељцима који следе. Из грађе су изостала веома бројна нелематизована, секундарна значења – и употребе – лексеме, у РСЈ дата уз квалификатор „у им[еничкој] служби“ и сл., нпр. за лексеме *адађо*, *аконшо*, *алал*, *али*, *амин*, *барабар*, *безброј*, *дис*, *ближњи*, *брушо*, *ваш*, *вече*, *вољно*, *врућ*...

2.4.1. Поименичење

Педесетак поименичених придева разврставамо према наставачкој дужини, која је у вези с типом деклинације, и према месту акцента.

2.4.1.1. Већина ових именица има дуг слог придевског наставка, отприлике у односу 30 : 20 према кратком, и, у складу с тим, деклинира се по одређеној придевској промени: *др'а̄ӣ*, *др'а̄ӣо̄*, *д'ел̄а̄*, *ж'енск̄а̄/же'нск̄а̄*, *др'а̄ӣа̄*, *м'ал̄а̄*, *м'ил̄а̄*, *мл'а̄д̄а̄²*; *ѵо'ж̄арн̄ӣ*⁶⁵⁴, *ѵредсед̄а̄вајѵћ̄ӣ*, *ѵредс'вѣћен̄ӣ*, *ѵреш̄ӣо'с̄ѵављен̄ӣ*, *ѵредсед̄а̄вајѵћ̄а̄*; *кр'ѵв̄а̄*, *ѵр'ав̄а̄*; *с̄ѵѵ'ген̄ӣ*; *ѵр'ошл̄о̄*, *цѣ'л̄о̄*, *сла'ш̄к̄о̄*; *Аус̄ѵроѵѵарск̄а̄*, *Б'а̄чк̄а̄*, *Буѵарск̄а̄*, *Вл'ашк̄а̄*, *Г'рчк̄а̄*, *Ма'ђарск̄а̄* (*Ма'ђарск̄а̄*), *Не'мачк̄а̄*, *Р'ашк̄а̄*, *Чехосло'в̄ачк̄а̄*, *Ч'ешк̄а̄*, *Шва'јц̄арск̄а̄/Шва'јцарск̄а̄*, *Шв'а̄ѵск̄а̄*, *Шв'едск̄а̄* (*Сло'в̄ачка* омашком без крајње дужине). Од њих је једино *сла'ш̄к̄о̄* дато с необичном променом: ген. гласи *сла'ш̄к̄а̄* и *сла'ш̄к̄о̄ѵа̄*, иако би се очекивало *сла'ш̄ка* (тако у РМС) и *сла'ш̄к̄о̄ѵ(а)*; но, и тада остаје питање хибридног обрасца *сла'ш̄к̄о̄-сла'ш̄ка*, које сугерише увођење номинатива *сла'ш̄ко*² (уп. *мл'а̄д̄а̄²-мл'а̄д̄и*).

2.4.1.2. С кратком ултимом и именичком променом су: *ве'ч̄ер̄ња*, *ве'ч̄ер̄ње*, *ј'ѵѵре̄ња*, *ј'ѵѵре̄ње* (обоје ~ *ј'ѵѵре̄њ̄ӣ* 'јутарњи'); *д'о̄јна*, *в'о̄јна*; *ко'са*, *ѵе̄шо'крака*; *м'од̄ер̄на* (*модер̄на*), *ѵос̄ѵмо'д̄ер̄на*; *до'дро*⁶⁵⁵, *зло*, *све'ш̄ло*, *с'ѵво*; *ж'енско*⁶⁵⁶; *Р'ашка*; *Гос̄ѵојѵ'на*⁶⁵⁷; *И'ва̄ње/И'ва̄ње*, *Ми'х̄о̄ље/Ми'х̄о̄ље*, *Ђ'ѵр̄ђево*, *Ј'ѵр̄јево*, *Си'лвес̄ѵрово*⁶⁵⁸, па и калк *ѵр̄а'во*. Образац *ж'енско-ж'енско̄ѵа̄* (поред *ж'енска*) не одговара придевској промени⁶⁵⁹. Мотивни дублетизам дужина у *Ива̄ње*, *Михо̄ље* у вези је различитим реализацијама таквих твореница у народним говорима (уп. топониме *Требиње*, *Цешиње*, *Клење*, *Љубиње*, као и непосесиве *з'еле*⁽²⁾, *ѵо'сӯђе* из т. 2.1.71.1).

Као што се види, уз *сла'ш̄к̄о̄* и *ж'енско*, *мл'а̄д̄а̄/мл'а̄д̄а* је једини поименичени придев с (доследно) дублетном деклинацијом. Уп. и различите лексеме *Р'ашка* (река, варошица) : *Р'ашк̄а̄* (област).

Место акцента именица с придевском променом углавном не алтернира. Оно одговара ПЛ одређеног вида придева. Ипак, према *с̄ѵѵ'ген/с̄ѵѵ'ген* имамо само *с̄ѵѵ'ген̄ӣ*, а према *сл'адак* (и вероватно *сл'аѵк̄ѵ*, пошто прозодијска алтернација није означена) – *сла'ш̄к̄о̄*.⁶⁶⁰ Именице с именичком променом такође нису прозодијски доследне мотиваторима: *ж'енско* ~ *же'нск̄ѵ/ж'енск̄ѵ* (уп. и доследно *ж'енска/же'нска*).

⁶⁵⁴ Према овој именици имамо забележен придев *ѵ'ож̄арн̄ӣ* (~ *ѵ'ож̄ар*), с иницијалним МА. Стога нам се чини, мада би се и од *ѵ'ож̄ар* прогресијом могао, додуше не сасвим регуларно, добити придев *ѵо'ж̄арн̄ӣ*, да је *ѵо'ж̄арн̄ӣ* пре од *ѵо'ж̄ар'рс̄ѵво*, што одговара и семантичкој дефиницији и правилу о регресији МА пред *-ан*.

Сродна лексема *ѵѵ'силн̄ӣ/ѵѵ'силн̄ӣ* немотивисани је русизам.

⁶⁵⁵ Сродна немотивисана реч *дл'а̄ѵо* има облик одређеног вида придева, уп. *с'ѵво*.

⁶⁵⁶ Речници, осим Мат и ХЈП, не доносе лексему *мушко*.

⁶⁵⁷ Према РЈАЗУ, поименичено од елидираног *Гос̄ѵојѵина* (= Богородичина) *све̄ш̄ковина*.

⁶⁵⁸ Према наведеним именима празника нисмо имали одговарајуће присвојне придеве, али мислимо да они, чак ни они са старим суфиксом *-ј*, нису немотивисани, будући да имамо *Михо̄љдан*, *Ива̄њдан* и сл.

⁶⁵⁹ У РА са кратким *-о̄ѵ(а)!*

⁶⁶⁰ Тај придев код Даничића (1925: 222) има ликове *сл'аѵка* – *сл'аѵк̄ѵ/сла'ш̄к̄ѵ*, што задржава и РЈАЗУ и Чедић, занемарујући додуше *сл'аѵк̄ѵ*; РМС пак уз дублетизам у одређеном виду уводи и дублетни ПЛ неодр. вида, близак западним говорима: *сла'ш̄ка*² (Даничићев тип *до'бра-г'обр̄ѵ*), што Вукушић једино признаје за стандард.

Од оних које разликују ПЛ у видовима имамо само *до'дро, зл'о, ко'са, све'шло* и *с'уво*: прве две, како се види, имају ПЛ неодређеног вида придева, *ко'са* ~ *к'оса*² је с прогресијом МА, *ко'са* (~ *кō'са*⁽²⁾) и *све'шло* с краћењем ПОС, а *с'уво* с регресијом МА (историјски вероватно с ПЛ средњег рода неодређеног вида какав постоји и у одговарајућем прилогу).

2.4.1.3. *Прā'во, моде'рна*⁽²⁾ и *Госіојū'на* су специфичне творевине. *Моде'рна* се наслања на ликове као *дију'рна, каве'рна*², *Коминйѐрна*² (ОР), који, мислимо, и у речима *ла'шѐрна, ша'вѐрна* настоје истиснути мотивно МА. За *Госіојū'на* се не може тражити објашњење у мотивном лику (*Госіо'јина* из Вука и РЈАЗУ одговара старом МА именице *іосіоја/іосіођа*, а *Г'осіојина*² из РА аналошком МА те именице), већ пре у прозодији имена попут страних *Хрисіџ'на*⁶⁶¹, *Каџарџ'на, Аніелџ'на* и домаћих *Божџ'на, Милагџ'на, Милџ'на*, која обоја или већ познају дублетизам (*Ја'смина/Јасмџ'на, Дра'тина/Драјџ'на*) или њему теже (*Да'фина/Дафџ'на* : *Да'фина* (РСАНУ)).

(Прозодију властитих имена као *Мила, Бели, Црњански, Ђурилов, Брчко* РСЈ не бележи.)

2.4.2. Попридевљење

Конвертовани придеви, готово сви, долазе од глаголских облика. Као нетипичан вид попридевљавања наводимо придев страног порекла *су'верен*⁶⁶², који би се могао мотивисати именицом *суве'рѐн*, будући да немамо основа за мишљење да је ПЛ с регредираним МА позајмљен из неког другог језика⁶⁶³, мада ни то из синхронијског угла не би ометало могућност за мотивацију.

2.4.2.1. Од глаголског придева радног

Придеви творени од глаголског придева радног огромном већином задржавају ПЛ мотивне речи. Управо због тога, у анализи коју дајемо неће се наћи сви примери из РСЈ, већ они репрезентативни и они вредни дискусије. Незабележене придеве на чије дубинско постојање упућују деадјективи на *-осџ*⁶⁶⁴ као *зајлујелосџ, зајорелосџ, занемелосџ, закржљалосџ*⁶⁶⁵... и понеки конвертовани прилог као *занемело* – такође нећемо уврштавати, јер се прозодијски не разликују од забележених.

Мањи део придева овог типа дат је само у одређеном виду (*задо'цнелџ, м'рклџ, на'виклџ, н'еумрлџ, одо'цнелџ, џ'алџ, у'гаслџ, 'умрлџ, 'учесџалџ/уче'сџалџ*), сви остали су у неодређеном.

Према ПЛ радног придева творенице сврставамо у ове групе:

(1) *до'зрео, до'сџео, до'џрајао, заблџ'део, задо'цнелџ, за'дрџао, зако'рео, зао'сџао, зајла'мџео, зајџ'сџео, зарџ'део, за'сузео/за'сузио, изла'џео, м'рклџ, на'виклџ, наіо'рео, на'зрео, најџ'џео, на'џруо*²⁶⁶⁶, *обудо'вео, оіо'лео, одо'цнелџ, оже'днео, оро'нуо, о'сџарео, џ'алџ, см'ео*; с мотивним дублетизмом: *зајџџ'вео/за'џџавео, зарџџ'вео/за'руџавео, омаља'вео/о'маљавео, св'енуо/све'нуо*;

(2) *з'амро, 'умрлџ, н'еумрлџ; 'уџњео*⁶⁶⁷; *з'асџао, усџајао*;

⁶⁶¹ ПЛ имена дајемо према ОР.

⁶⁶² У Мат и код Клаића (1987) *с'уверѐн/суве'рѐн* (-ѐна).

⁶⁶³ К–Ш и ХЈП за обе речи наводе француско порекло, посредно или непосредно.

⁶⁶⁴ Поред ове недоследности, зачуђује што РСЈ не бележи ни тако фреквентне придеве као *залуџали, ишчезли, џолеџи, ужеџи, учмали* (према Клајн 2003: 383–384).

⁶⁶⁵ Акцентовано вероватно грешком *з'акржљалосџ* и *за'кржљалосџ* м. *закр'жљалосџ*.

⁶⁶⁶ Овај ПЛ упућује на конверзију ~ *на'џрунуџи*. Дублетни лик *на'џруо*⁽²⁾ упућује на префиксацију придева *џр'уо*.

⁶⁶⁷ Грешком без дужине у ж. и с. р. *уџњила, -о*.

(3) *з'агебљао/заге'бљао, з'ајенушао/зајену'шао, з'арђао (зар'ђао), м'алаксао/мала'ксао, н'абујао/набу'јао, н'аједрао/наје'драо, 'овешџао/ове'шџао, око'шџао/'окошџао, 'окрађао/окра'ђао, 'ошјежао/ошје'жао, њ'одивљао/њ'одив'љао, њ'роцвешјао/њ'роцвеш'јао, 'уздрхџао/уздр'хџао, 'учесџалџи/уче'сџалџи;*

(4) *надо'шао (на'дошао), њ'ридо'шао (њ'ридо'шао), њ'рошлџи; за'џекао⁶⁶⁸, изне'мојао, њ'оо'гмакао, до'рџсџао, о'дрџсџао, на'брџекао, њ'ро'зџбао.*

2.4.2.2. Уз примере под (1) треба указати на недоследност у ликовима *усмр'гео ~ усмр'геџи/усмр'геџи* и *зака'снео ~ за'каснџи/зака'снџи*. Ипак, овај други редовно је с тим МА у свим прегледаним речницима (РА, РМС, ОР, П60, Мат, ХП; у потоња два: *зака'шњелџи*), једино Ившић (1952а: 73) сведочи о партиципу *за'каснџо* из Ристић–Кангргиног немачког речника (1928). Та унисоност међу речницима, приближно убедљива и у примеру *ока'снео*, упућује на особиту устаљеност МА у средини основе, што је можда у вези с његовом етимолошком примарношћу коју Ившић на наведеном месту утврђује. *Св'ео-св'ела*, даље, не одговара мотивном *св'енуџи/све'нуџи* (оčekивало би се, по узору на *заје'кла²* из сугласничке конјугације, и *све'ла*, што потврђује РА за *ве'ла², заве'ла²* и РМС за *све'ла²*, али не и РМС за *увела, њ'рвела*), док је *у'вео-у'вела* у складу са *у'венуџи*, а то, опет, није у сагласности с наведеним *све'нуџи²*. Према *уџаснуџи/у'џаснуџи* очекивали бисмо, поред придева *у'џаслџи*, и *у'џаслџи*. (Друге глаголе с овом основном, иначе, РСЈ даје без дугог коренског слога: *за'џаснуџи, зџаснуџи*.) Неједнакост у навођењу дужине уочавамо и код основе *мук-*: *м'укао (м'укао) (~ м'укнуџи (м'укнуџи))*, *њ'о'гм'укао⁶⁶⁹; за'мукао (~ за'мукнуџи/зам'укнуџи); њ'ро'мукао/њ'ро'м'укао*. Неосновни облик код дуге основе дат је дублетно: *њ'ром'у'кла/њ'ро'м'у'кла* (али само *м'у'кла*)⁶⁷⁰. *М'укао⁽²⁾* је несистемски лик; не бележе га ОР, Мат, Чедић, али бележи РА.

Придеви на *-ео* типа *о'сџарео*, према којима не постоји глагол на *-(ј)еџи* (*закаснџо, зајуџавџо, заруџавџо*, делимице и *најуџеџи*), а међу њима посебно дублет *за'сузео/за'сузио* (једини наведен без ијекавске варијанте и једини с обликом на *-ио*), указују на питање: могу ли се они сматрати конвертованима, како се наводе у граматицима⁶⁷¹, или је тачније сматрати их изведеним суфиксом *-ео* (ијек. *-ио*)? Мислимо да Клајново издвајање придева на *-џи* и *-вши* у суфиксацију (2003: 384–385) даје основа да се одредимо за ово друго, макар у наведеним примерима, утолико пре што овде постоји непремостива формална разлика између мотивне основе и творенице (*-и- ~ -е-*).

Уз ставке (2) и (3) важи, најпре, напомена да придеви с иницијалним МА не само у ж. и с. роду, као код глаголског придева, него и у косим облицима, укључујући и одређени вид, имају квантитетску алтернацију *з'амро-з'амрла (з'амрлџи, з'амрлџи...)*, *з'агебљао-з'агебљаола (з'агебљаола, з'агебљаола)*. Двосложни пример *њ'њ'ио-њ'њ'ила-њ'њ'илџи*, који много више има описно него глаголско значење те није предмет рада, демонстрирао би и алтернацију МА каква у вишесложних изостаје.

Серију дублета типа оних под (3) нарушавају примери са само једним ПЛ: *изве'шџао* (уп. *'овешџао/ове'шџао* или *'извешџао/изве'шџао* (РА)), *изнемо'ђао⁶⁷²*,

⁶⁶⁸ У ж. роду омашком некацентовано: „запџекла (запџекла)“.

⁶⁶⁹ Ова реч, строго узев, није мотивисана. Речници не бележе **њ'о'гмукнуџи*.

⁶⁷⁰ по'дм'у'кла/по'дм'у'кла, мада истицање регредираног по'дм'у'кла на првом месту дублета није уобичајена код сличних примера (нпр. глагола I врсте као *изре'ђи (изре'ђи)* и одговарајућих радних придева).

⁶⁷¹ Нпр. код Клајна: *осџар(ј)ели чика* (2003: 384), Пипера и Клајна: *омршавеле руке* (2013: 255). С друге стране, Клајн (*l. c.*), показујући ограниченост творбеног модела, конструише неграматичне облике **њ'роредџли џозиви, *њ'ожурџли џуџници*.

⁶⁷² Други речници осим ОР немају овај лик, а ниједан чак, па ни РСЈ, не бележи још обичнији придев *занемо'ђао*.

*йомахни'шао*² – *'убуђао* (тако и у Мат; у ОР *у'буђао!*). Поред *л'иисао*²-*л'иисала* и *ли'исао*²-*ли'исала* очекивало би се, као у РА, и *л'иисао-л'иисала*, будући да РСЈ нуди, чак на првом месту, *л'иисаи*². На основу ПЛ *у'чмалоси*, претпоставља се придев **у'чмао* (РМС га бележи), али би и ту, према односу *у'чмаи*-*учмем* (поред *учмам*), био могућ ПЛ *у'чмао-учмала*⁶⁷³.

Творенице као *о'грасишао* (4) издвојили смо, прво, због могућих алтернација у флексији (*огр'асла (о'грасла)*)⁶⁷⁴ и, друго, због посебног ПЛ одређеног вида, неуобичајеног за конвертоване радне придеве. Наиме, РСЈ, мада код ових одредница не нормира ПЛ одређеног вида придева, већ само ж. р. неодређеног, и то редовно по моделу *изнемо'ла (изне'мо'ла)*, *огр'асла (о'грасла)* – у двама примерима од глагола с префигираном основом *ићи* утврђује одређени вид *надо'шао (на'дошао)*⁶⁷⁵ – *на'дошлй*, *йридо'шао (йри'дошао)* – *йри'дошлй*. Тако је и *йр'ошлй*, дато само у одређеном виду, с регредираним МА (по типу *йо'ла-й'олй*), као и *ново'дошлй*.⁶⁷⁶ Водећи се за тим, а и за наведеним ПЛ *м'уклй*, можемо претпоставити да и остали придеви од глагола I врсте у одређеном виду знају за алтернацију МА (*за'йеклй*, *изне'мо'лй*, *йоо'гмаклй*...), а наше језичко искуство потврђује да се другачији лик и не употребљава. У групу ових примера иду и они чији мотивни глаголи комбинују конјугацијске врсте (РСЈ: *увео*, (-) *мукао*; Мат: *усахао*) или регуларно припадају I врсти а које РСЈ не бележи (Мат: *у'жејао*; Клајн 2003: *йоле'ло жишо*, Пипер и Клајн 2013: *оцвала гама, ойекле ноје*).

На крају, забележили смо два примера која једина презентују творбено условљену алтернацију: то су *о'сй'алй* и *йрео'сй'алй*, с дужењем ПОС.⁶⁷⁷

2.4.2.3. Од глаголског придева трпног

Придеви творени од глаголског придева трпног такође имају ПЛ који у потпуности одговарају мотивнима.⁶⁷⁸ Где је тај ПЛ променљив у флексији, задржавају се прозодијске особине глагола (*зане'сен-занесе'на* и сл.). Од преко сто, колико их бележи РСЈ, издвајамо неколико представника прозодијско-морфолошких образаца:

1. *зй'уснй*, *за'йажен*;
2. *о'двојен*, *за'ма'љен*;
3. *д'йр'ан*, *зб'уњен*, *о'ч'ув'ан*, *на'йр'е'нй*, *за'й'љен*;
4. *зв'анй*, *д'ай*, *кл'ей*, *'од'ан*, *'основ'ан*, *з'ауз'ей*; *н'еобуз'д'ан*;
5. *и'зједен*; *йре'йреден*
6. *зане'сен*, *зави'јен*;
7. *зав'учен*.

2.4.2.4. Као и у претходном одељку, рачунамо да би одређени вид придева типа *зане'сен-занесе'на* гласио само *зане'сенй*, иако РСЈ то не бележи (ни у једном од примера на *-несен*, *-веден*, *-йле'шен*, *-йечен*, *-йечен*, *-речен*, *жежен*, *-бијен*, *-вијен*, *-йијен*).

С примерима наведеним под (7) несагласан је придев *йри'веден*.

⁶⁷³ РМС ипак, а с њим и П60, предвиђа још инфинитиве *учма'нуйи* и *учмас'и* (П60 и *учма'сйи*²). Према првом и трећем лику радни придев би гласио *у'чмао-учма'ла*, како је код Вука. РМС даје и однос *у'чмаи*-*учмем*, према којем је још извеснији лик *учмао*.

⁶⁷⁴ О прозодијском дублетизму префигираних глагола I врсте са заосновинским МА в. више у 2.2.4.

⁶⁷⁵ Неравноправно МА пред основом РСЈ редовно даје у конјугацији глагола (нпр. *йрона'шао (йро'нашао)*), али има и случајева када је оно равноправно: *иза'шао/и'зашао*, *о'ишао/о'ишао*.

⁶⁷⁶ Уп., с друге стране, *добродо'шао*, наведено без одређеног вида, који, према нашем осећању, не делује сасвим граматично у лику *добро'дошлй*. Ова два примера специфичне су творбе, о чему в. у т. 2.4.3.

⁶⁷⁷ Маројевић (2005: 774) претпоставља придев *'огр'асишао* с наводном алтернацијом МА. Мада такав ПЛ постоји у говорима, нисмо га уочили у речницима.

⁶⁷⁸ Маројевић, критикујући Клајна што не уочава прозодијске разлике између трпних и правих придева, такву разлику доказује у речницима незабележеним придевом *йро'кл'ей* (2005: 774).

У примерима *ве'нчанї*⁶⁷⁹, *ро'ђенї* и одр. виду придева *к'ршиен* – *кр'шиенї*² – промену значења прати и прогресија МА. Она се, заједно с краћењем, јавља и у слабије мотивисаном придеву *све'шиенї* (~ *свѣ'шии* 'освећивати').

Дублетизам у придеву *за'трижен/заїрї'жен*, с неправилно јотованом основном, одговара дублетизму у трпном придеву датом уз *за'трисїи*, *из-*, *на-*, *од-*, *їре-*, *їро-*, *у-*, али не и мотивном глаголском придеву *їр'изен* и серији оних на *-с'ечен*, *-їр'еген*, *-ј'еген*. Уп. ипак неочекивано *їреїре'геносї*⁽²⁾ према *їре'їреген*.

Већи број придева не прати ПЛ мотивног глагола: (1) *квали'фикован* ~ *квали'фиковаїи/квали'фиковаїи*, *не'гїрнїи* ~ *гї'рнїи/г'ирнїи*, *ра'сїљескан* ~ *ра'сїљескаїи/расїљѣ'скаїи*, *їо'жрївован* ~ *ж'рївововаїи/ж'рївововаїи*, *ї'оузган* ~ *ї'оузгаїи/ї'оузгаїи* (за мотивисаност последња два в. ниже), (2) *о'їравган/о'їрāvган* и *не'оїравган/не'о'їрāvган* ~ *о'їрāvгаїи* (тако и *їр'āvгаїи*), *не'сїуїан/не'есїуїан* ~ *сї'уїаїи*⁶⁸⁰, (3) *у'журбан* ~ *у'журбаїи*, *ф'уїован* ~ *ф'уїоваїи* (у ОР *ф'уїоваїи*).

Блаїосло'вен (ж. *-ена*) строго гледано је немотивисано, будући да је пореклом од глагола **слуїи-словем* (РЈАЗУ s. v. *blagoslòven*), мада га, рецимо, РА сврстава у конјугацију глагола *блаїословиїи*. Према *блаїосло'виїи* је трпни придев *блаїословљен/блаїосло'вљен*, у ком облику изненађује дублетизам. Облик с преднаставачким МА настао је укрштањем са првом, нејотованом варијантом (*блаїосло'вен*). Њега дају српски речници (РМС, РА, ОР, РСЈ), док је у хрватских, где се тај облик данас чешће користи⁶⁸¹, само *блаїословљен* (Мат, ХЈП, Броз и Ивековић 1901 s. v. *blagoslòven*, с истом граматичком дефиницијом као у РЈАЗУ). И П60 поштује системску прозодију: *блаїосло'вен* и *блаїословљен* (s. v. *блаїословиїи*).

Осим код лексема *їо'жрївован* и *ї'оузган*, значења још неких придева не одговарају значењу или рекцији⁶⁸² мотивних глагола. То су: *'оружан*, *ї'љунуїи* (sic), *ї'осїан*, *ї'осїојан*, *їо'шїишїен/їо'шїишїен*, *їр'иїиїи*, *см'ушен/см'ушен*, *ч'укнуїи* (sic). Њихова прозодија је јасна, једино се уочава недостатак партиципске дужине у *ї'љунуїи*, *ч'укнуїи* и недоследност прозодији мотивног глагола *їо'шїишїиїи* и *см'ушїиїи* се (обоје без дублета).

Спрам *ливре'јисан*, *на'гāрен*, *л'уцнїи* (и *їо'шїишїен/їо'шїишїен*) у РСЈ немамо мотивне глаголе (али РА бележи *ливре'јисаїи*, *нагā'риїи*, а РМС *їо'шїишїиїи*).

В'иїи/в'иїи је са синхронијског становишта немотивисано, што потврђује и дублетна мотивна краткоћа: трпни придев би био само *в'иїи* (уп. горње *їр'иїиїи*). *Про'кајжен* етимолошки припада овој групи, али према њему нема глагола **їрокā'зиїи* (с тим кореном је *унакā'зиїи*).

2.4.3. Слагање с попридевљењем

Сасвим је специфична творбена појава, коју – упркос малом обиму примера – прегледане дериватологије не региструју, комбинација *исїовременої* слагања и конвертовања речи. Наиме, будући да глаголски придеви нису у пуном смислу придевске речи – на пример, не могу стајати препозитивно (**гошао човек*, **секао мач*), нити могу имати одређени вид (**гошли*, **секли*) – и будући да немамо глаголске

⁶⁷⁹ У РА и *ве'нчанї*⁽²⁾, у ОР *ве'нчанї*². То је, мислимо, и обичније.

⁶⁸⁰ С тим ПЛ у свим речницима, само на ХЈП *сїу'шїаїи*, којем одговара *не'есїуїан*. (*Сїу'шїан* не открива ову разлику.)

⁶⁸¹ У РА, рецимо, лексема *блаїословљен* је описана уз три примера из хрватских писаца, а *блаїословен* уз примере из српских писаца.

⁶⁸² Придеви од непостојећих трпних придева (непрелазних глагола) могли би се сматрати суфигираним, како смо то горе предложили за *закаснео*, али мислимо да би у овом случају увођење неколико суфикса и прозодијских правила који зависе од глаголске врсте и прозодијске парадигме – аналогних флективним правилима за трпни придев – исувише компликовало опис, а да би као резултат давало категорије с по једним или два маргинална примера.

сложенице као **новодоћи*, **радознаћи*, спојеве као *добродошао*, *новодошли*; *радознао*, *свезнао*; *двосекли*, *једносекли*; *самоникао* најпре можемо сматрати комбинацијом двају творбених начина.⁶⁸³

Те речи носе мотивне ПЛ радног придева, уз регресију МА у одређеном виду *новодошли* (уп. *п'рошли*).

2.4.4. Поприложење

2.4.4.1. Од придевских речи

Најбројнију групу лексема творених претварањем чине прилози, типично начински, творени од облика средњег одн. мушког рода придева⁶⁸⁴. Сасвим начелно, ПЛ прилога одговара прозодијском лику неодређеног вида придева.⁶⁸⁵ Међутим, такво правило не важи за све примере и отвара питања (1) наставачке дужине у прилозима грађеним од придева који не познају неодређени вид и (2) историјских наслага које чува лик прилога (*л'ејо* али *јошће'но*), односно других врста недоследности између ПЛ придева и прилога.

2.4.4.2. Придеви лексикализовани само у одређеном виду понашају се недоследно када је у питању чување наставачке дужине при преласку у прилоге. Једни од њих, они творени суфиксима *-ски* и *-јџ*, доследно крате дужину⁶⁸⁶: *аванџури'сџички*, *аџи'џаџорски*, *адво'каџски*, *аџса'јгерски*, *д'аџски*, *де'гаџки*, *де'зџмнички*...⁶⁸⁷ (таквих прилога има близу хиљаду); *ке'рећи* / *кере'ћи*, *мајаре'ћи* / *маја'рећи*, *јс'ећи*.

Прилози на *-о* такође губе дужину, готово редовно: *г'ујло*, *к'рвно*, *л'ећно*, *м'ећусобно* / *мећусобно*, *ј'р'аво*, *р'едно*, *р'учно*...; *гр'ујо*, *ј'р'во* (*ј'р'во*), *ј'р'игесејо*⁶⁸⁸, *че'швр'ио*, а тако и *м'ало*, *р'ано*, у којим облицима мотивна краткоћа видљивије упућује на (историјски) неодређени вид. Ипак, примери *јла'вно* / *јл'авно*, *'исџо* / *'исџо* и *је'гјно* / *је'гјно* указују и на могућност задржавања дужине. Међу њима је *'исџо* у свим речницима дато с дужином (дублетно и с краткоћом у РА, РМС, ОР), дуго *јла'вно* неки речници не бележе (Мат, ХЈП: *јла'вно*), а ПЛ *је'гјно* даје још само РА (РМС, ОР, Мат, ХЈП имају *је'гјно*). *Пр'иземно*² је очит грешка.

Када се завршавају на *-е*, конвертовани прилози нешто доследније задржавају дужину наставка. То, зачудо, никако не чине они на *-ће* (и на *-ћи*): *дејримјрајће*, *заја'њујће* (*заја'њујћи*), *засјра'шујће*, *одлу'чујће*, *окре'љујће*, *охра'друјће*, *јонижа'вајће*, *ублажа'вајће*, *убла'жујће*, *узнемира'вајће*, *узнеми'рујће*, *уми'рујће*, *усја'вљујће*, али чине прилози пореклом од компаратива и других придева без неодређеног вида. Ретки лексикализовани облици компаратива прилога – било као прилози (*раније*), било као конвертовани придеви (*јрече*) – заиста, како то обично важи и у компарацији прилога⁶⁸⁹, имају наставачки слог дуг или кратак: *д'оле* / *д'оле*⁶⁹⁰,

⁶⁸³ Могућност да се ови спојеви разумеју као регуларне ССТ с нултим суфиксом (попут *брзо'рек*) уз деривацију од основе радног придева – што би се, иако изнимно, могло допустити за неслоговни корен-основу *зн(аћи)* и неправилно *доћи* – суспреже чињеница да су глаголске основе у тој групи сложеница сасвим ретке.

⁶⁸⁴ Под придевима у овом одељку, ради уштеде простора, подразумевамо придевске речи – придеве и маргинално присутне редне бројеве и придевске заменице.

⁶⁸⁵ За Б. Тафру ликови *ј'ако*, *м'јрно*, *ч'есно* – одоговарају одређеном виду придева без дужине, што, дабome, не може важити за *ва'жно*, *дебе'ло* и сл.

⁶⁸⁶ Историјски, по Маројевићу (2005: 776), краћења нема, јер је у питању адвербијализација инстр. мн. неодређеног вида придева у м./с. роду.

⁶⁸⁷ Према *боле'снички* прилог је, грешком, *боле'снички*.

⁶⁸⁸ Вероватно омашком без дужине на ПОС, уп. придевски облик *ј'р'игесеји*. РСЈ, слéдећи РМС, даје овај необични прилог, али не и *јешо* и сл. према бројевима 5–10, који се у говору могу срести.

⁶⁸⁹ У РСЈ доследно *блажје* / *блаже*, тако и *јлаће*, *јуше*, *даље*, *доцније*, *дубље*... РМС углавном даје дублетна решења: *бржје* / *брже*, *даље* / *даље*, *жалије* / *жалије*, посебно за двосложне компаративе. Али чести су и само

в'ишѣ/в'ише (уз њих дублетно и *брже-боље, више-мање*), *ї'орѣ/ї'оре, н'ижѣ/ниже, їр'ечѣ/їр'ече*, али само *ра'нијѣ* (дуго и у РМС, ОР, ХЈП, али у Мат само *ра'није*).⁶⁹¹ Остали прилози на -е делом имају такав дублетизам: *ди'вљѣ/ди'вље, друїоја'чије/друїоја'чијѣ, дру'кчијѣ/дру'кчије, ср'едњѣ/ср'едње, їр'ећѣ/їр'еће*, а делом задржавају дуг слог: *друїа'чијѣ, їо'дишњѣ, кр'ајњѣ*.⁶⁹² О тој недоследности посебно сведочи однос међу варијантама лексеме *друїачије*.

2.4.4.3. ПЛ придева задржава нешто више од 4.000 конвертованих прилога, уз евентуалну адаптацију квантитета последњег слога. Такви су прилози *'акїуѣлно, ана'рхично, б'езизражајно, б'исїро, бл'аїодгїшно/бл'аїодгїшно, б'їјно, в'аїрено/ва'їрено, їромїу'цаїѣлно, н'езнїно, їри'сїало* и стотине других насталих од придева који не познају прозодијских алтернација у парадигми.

Придеви пак код којих у односу неодређене и одређене форме постоји алтернација МА (типично регресија⁶⁹³) дају прилоге следећих особина. (Као референтни облик узимамо с. р. јд. неодређеног вида.)

Кратке основе избегавају алтернацију МА: *їо'ло, до'дро; висо'ко, дебе'ло, др'вено/дрве'но*⁶⁹⁴, *жесїо'ко/жесїоко, зеле'но, їошїе'но, руме'но, свиле'но/св'илено, сїуде'но, црве'но, шаре'но, широ'ко* и низ партиципских твореница: *занесе'но, надуве'но, їонесе'но, їрикриве'но, їриїије'но, разведе'но, сїлїе'но, удије'но, чуве'но* (тако и немотивисано *неїрикоснове'но*). *Ско'ро ~ ско'рї/ск'орї* могло би се историјски тумачити на више начина⁶⁹⁵, а регресије *їр'омко* и *хр'омо* (~ *їро'мк-², хро'м-²*) можда су у вези с регресијама *кр'вно, ш'їуће*, о којима в. ниже. Уз *изне'моїло*, које тако бележе и РА, РМС и ОР, очекује се још *изне'моїло* (уп. дуго *їрозѣ'бло (їро'зѣбло)*), уместо *бл'аїосло'вено* (~ *бл'аїослове'но*), датог у том лику и у РМС и ОР, *бл'аїослове'но*, а уместо *си'рово*⁽²⁾ – *сиро'во*⁽²⁾.

2.4.4.4. Из групе прилога творених од придева покретљивог МА највише је, око 110, двосложних с дугом основом (и придевским МА пред наставком). Они се могу поделити у три групе, на основу појаве алтернације МА (1 – без алтернације, 2 – с једносложном регресијом МА):

дуго: *бл'ажѣ, їорѣ, крућѣ*, а тросложни су махом с дужином: *вољкијѣ, вреднијѣ, ранијѣ, їрајнијѣ*. Ту тенденцију потврђују и примери *мрскијѣ/мржѣ/мрже, радијѣ/раћѣ/раће*. Има у РМС, зачудо, и прилога с краткоћом: *ближе, чисїије* некњиж. *чишїе*. У РА се могу срести и дуги компаративи: *ажурнијѣ, дисїријѣ, ближѣ, боїоїоднијѣ, їлаћѣ, галѣ, доцијѣ, дубљѣ, каснијѣ, кроїкијѣ...* и они дати дублетно: *гражѣ/граже, дужѣ/дуже, живљѣ/живље, краћѣ/краће, крућѣ/круће*, али опет с преференцијом дужине у тросложној форми: *креїкијѣ/креїчѣ/креїче, кроїкијѣ* некњ. *кроче, крочијѣ*. П60 се колеба између дужине (*бољѣ (рећи), їорѣ*), краткоће (*више (їуїа)*) и дублетизма (*више-мање/вишѣ-мањѣ, їречѣ/їрече*), а Белићев *Правойис* (1950) је доследан: *каснијѣ* и сл. Б. Николић за српске новоштокавске говоре наводи да у севернијима влада дужина, а да се у Пиви и Дробњаку срећу оба лика (1970: 106). Ако је потоња поларизација тачна, онда би она објаснила што Стевановић (1986: 379), рођени Црногорац, ни у једном примеру за компаратив прилога не бележи дуго -е. Маројевић заступа гледиште да дужину треба одбацити ради разликовања од придева (2005: 776). Код Хрвата, Вукушић и др. предвиђају дужину (чак и за *хрваїски²*, 2007: 196), а Бабић (2002: 566) и Барићева и др. (1997: 274) дублетизам.

⁶⁹⁰ Само у овом примеру с обрнутим редоследом дужина последњег слога.

⁶⁹¹ Низ недоследности, ипак, доносе сраслице с овим лексемама, као *изгаљѣ/изгаљѣ, навишѣ, уближѣ*, о чему в. више у 2.2.5.

⁶⁹² И други речници се колебају у овом погледу: ОР – *їодишњѣ, дивљѣ, друїачијѣ, крајњѣ* : *средње/средњѣ*; РМС – *їодишњѣ, крајњѣ* : *дивљѣ/дивљѣ, друїачије/друїачијѣ, средње/средњѣ, їреће/їреће*; П60 – *друїа'чије, дру'кчије* : *їо'дишњѣ*; Мат – *друїачије, їреће* : *їодишњѣ, средњѣ*. Једино је у РА (за досад обрађене лексеме, наравно) и на ХЈП доследно -ѣ.

⁶⁹³ Историјски, прилошка регресија типа *л'їїо* (~ *л'їїо*) није у вези с регресијом у одређеном виду *л'їїї*, већ је остатак старог циркумфлекса који је стајао у с. р. О томе сведоче и проклизе као *н'аслїїо* : *за'слїїїа*.

⁶⁹⁴ Потоњи лик се чини нереалан: у већини речника је само *др'вено* (РА, РМС, ХЈП, Мат, Чедић), у складу с Вуковим *др'вен*. ОР пак правилно даје и *др'вено* према *др'вен, -а* (РА, РМС).

⁶⁹⁵ РА има одреднице *ск'ор-ско'ра/ск'ора, ско'рї/ск'орї* и *ско'ро*. РЈАЗУ даје само *ск'ор-ско'рї*.

(1) *дѣло, вѣжно, жиѣшко², шиѣмно, црѣно-дѣло;*

(2) *дѣсно, длѣто, длѣдо, дѣрзо, дѣдно, врѣдно/врѣдно, ѿлѣдно, ѿлѣво, ѿнѣло, ѿбрдо, ѿбрко, ѿрѣдо, ѿрѣсно, дрѣто, жѣдно, жѣво, јѣко, јѣшко², крѣшко⁽²⁾, крѣво, крѣино, крѣшо, лѣно, лѣто, лѣдо, лѣшо, мѣрно, млѣко, млѣчно, мѣдро, мѣино, нѣмо, ѿлѣво, ѿлѣшко, ѿрѣзно, ѿрѣко, ѿрѣсно, рѣжно, скѣно, слѣто, сѣво, шѣрдо, шѣсно, шѣрно, шѣше, шѣно, хрѣбро, хѣдо, чѣрсно, чѣсно;*

(1–2) *врѣше/врѣше, ѿлѣно (ѿлѣно), дѣвно/дѣвно⁶⁹⁶, жѣшо/жѣшо, јѣдро/јѣдро, мѣсно (мѣсно), нѣто (нѣто), рѣвно/рѣвно, рѣшко/рѣшко, смѣшно/смѣшно, сѣрѣшно/сѣрѣшно, шѣшко/шѣшко, хлѣдно/хлѣдно, црѣно/црѣно, шѣро/шѣро, шѣше/шѣше⁶⁹⁷.*

Примерима из групе (2) могу се придружити прилози чији мотивни придеви познају два ПЛ, с МА испред и иза основе. Њихово је МА доследно пред основном: *ѿрдно* (~ *ѿрдан/ѿрдан*), *лѣно, мѣно, мѣрно, мрѣчно, мѣкло, сјѣно, снѣжно, сѣлно, сѣдно*⁶⁹⁸, *шѣжно, фѣно*. Једино је *шрѣдно/шрѣдно* ~ *шрѣдан (шрѣдан)*.

Код вишесложних прилога с дужином при конверзији не долази до алтернација: *валѣно, гобрѣно/гобрѣно, лаѣно/лаѣно, окрѣло/окрѣло, ѿрозѣло (ѿрозѣло)* (МА у основи потиче од придевског дублета).

Некада бројни а данас ретки придеви кратког ПОС с (дублетним) преднаставачким МА у одређеном виду творећи прилог само изнимно задржавају то МА. У прилозима (1) од придева који имају и облик с мотивном дужином то се уочава само у *мрѣво²* (~ *мрѣво/мрѣво*)⁶⁹⁹, а (2) од оних с дублираном краткоћом само у *мушки⁽²⁾* (~ *мушки (мушки)*). Мимо њих редовно имамо иницијално МА: (1) *крѣно, ѿрѣво, рѣдно* (~ *крѣно/крѣно* итд.) и наведено *шѣше* (~ *шѣше-, шѣше/шѣше*) и (2) *дѣсно, рѣчно, лѣдно, гѣно* (~ *дѣсно/дѣсно* итд.). Према *рѣван/реван* само је *рѣвно*, а према *шѣнак-шѣнак/шѣнак* само *шѣнак*.

Квантитетску алтернацију бележимо у прилозима *мѣло, рѣно*. Ту би се могло убројити и *ѿрѣво* према лексеми *ѿрѣво*.^{700, 701}

ПЛ већег броја прилога недоследно је дат према ПЛ придева, и то најчешће оних са *-ан*.

2.4.4.5. Када су у питању квантитетски односи, у *меце'наѣски, ѿа'мфлѣски, сѣ'аромодно* недостаје придевска дужина на ПОС, док је она, према облику придева, сувишна у *дѣзно, добро'ћдно, мобили'зѣбрски*. Према *на'силнички², сѣ'сѣло²; не'вѣрно², ре'лѣфно², сѣ'рѣно* нема придева с одговарајућом дужином слога пред односно за МА, док према придевима *з'амашан², језу'ѣски², ѿ'себан², *ра'зѣневљен* (~ *ра'зѣневљен²*) нема прилога с одговарајућом дужином. Дублетима *дѣскрѣно/дѣскрѣно* и *дѣскрѣно/дѣскрѣно* мотивни су придеви с дужинама у обе варијанте (у првом пару, ваља приметити, изостављена је дужина непосредно иза МА, а у другом на другом слогу иза МА), а онима с уједначеним дужинама *ѿразно'вѣрно/ѿразновѣрно, у'крѣно/укрѣно, ѿ'омѣно/ѿ'омѣно* мотивни су придеви код којих један члан дублета има краткоћу

⁶⁹⁶ Сврставамо овде на основу одређеног вида *дѣван* (РА), иако други речници дају само *дѣвнѣ*.

⁶⁹⁷ Уочи међу примерима недоследан ред ликова с алтернацијом и без ње.

⁶⁹⁸ Према „стѣдан и стѣдан“ (sic).

⁶⁹⁹ Друга варијанта, *мрѣво²*, с регресијом и дужењем, одговара одр. виду *мрѣво*, који је, као и *мрѣво*, према *мрѣво* (бележи га РА).

⁷⁰⁰ Уп. нпр. значења *ѿрѣво* '1. стваран, истински, реалан' и *ѿрѣво* '3. истинито, тачно, прецизно', односно '4. како треба, исправно, добро'.

⁷⁰¹ Према немотивисаном *врѣло* имамо неодређени вид *врѣло-врѣло* и дублетни одређени *врѣло/врѣло*.

(*йр'азноверан, у'коран, їло'мазан*).⁷⁰² Сасвим укрштене односе дужина показују сродни примери *й'омамно ~ й'омāман* и *'омāмно ~ 'омаман (-мна)*.

У прилозима *йодруї'вачки, йодсїре'качки* (и одговарајућим прилозима), те *за'дўвано, ц'їљано*⁷⁰³ омашком нема дужине на претпоследњем слогу.

МА је забележено као недоследно у овим односима прилога и придева. Прилозима *шу'шїаво, ди'нарачки, за'дахїāно* не одговара МА мотивног *шу'шїав, *дина'рачки ~ Динā'рац, *з'адахїāн ~ за'дахїайи*. Према мотивним придевима с дублетним МА пред првим и другим слогом имамо само *д'одāшно, їв'оздено, м'оїўно, ч'арōбно/ч'аробно; йро'мукло/йро'мўкло* и *їро'мōвно, ге'лаїно, еко'номски, зā'блудно, о'їрāвдāно*⁷⁰⁴, *у'зврайно, фа'шāлно*. Према *ча'їлиновскї, йр'оба'бїлан, н'емилосїан, у'мешан* прилози су *ч'аїлиновски, йроба'бїлно, не'милосно, 'умешно*. Према *до'сїōјно², не'їријашељски², йо'кōрно², йри'їрāвно²* нема придева с одговарајућим МА. Редослед навођења дублета *їоро'їадно/ї'оройāдно* не одговара редоследу датом код придева.

У односу *ж'ељно/ж'ељно ~ ж'ељан/же'љан* (тако и у РСЈ07, РА) по свој прилици није ствар у појави алтернација, већ у лоше нормираном придеву *же'љан²*, који би могао дати само прилог *же'љно* или *ж'ељно*. Но, ПЛ *ж'ељно²* упућује на придев *ж'ељан*, што бележе РМС, ОР, Мат (код Вука, у РЈАЗУ и ХЈП само је *ж'ељан*).

Неки прилози немају забележен мотивни придев: *в'ашки, в'рчасїо, ди'нарачки, до'мишљено, за'дахїāно, за'дўвано, зан'емело, з'ечки, з'їмно, н'ашки, н'евасїишїно/не'васїишїно, н'енāдно, нео'мешїāно, н'ерадо/не'радо*⁷⁰⁵, *їо'зōрно, й'ошїредїшїо, йр'їоднички, ра'зїн'евљено, р'окїаво, с'аучесно, своје'годно/св'оједодно, св'ōјскї, сле'дсївено, ублажā'вајўће, убла'жујўће, ц'їљано*.

2.4.4.6. На крају, уз наведено попреложење придева и бројева ваља се осврнути и на конверзију заменица. Њихове облике и прозодију дајемо у следећој табели упоредо са онима који се могу сматрати мотивним:

Табела 33. Расїодела ПЛ конверїованих заменица

Величина	Количина	Особина	Начин
<i>оволи'кї/ово'ликї</i>	<i>оволи'кō/ово'ликō</i>	<i>ова'кав</i>	<i>ова'кō/ ова'ко</i>
<i>шїоли'кї/шїо'ликї</i>	<i>шїоли'кō/шїо'лико</i>	<i>шїа'кав</i>	<i>шїа'кō</i>
<i>оно'ликї/оноли'кї</i>	<i>оно'ликō/оноли'кō</i>	<i>она'кав</i>	<i>она'кō/ она'ко</i>
<i>ко'ликї/коли'кї</i>	<i>к'олико/ко'лико/коли'ко</i>	<i>ка'кав</i>	<i>к'ако/ка'ко</i>
<i>н'еколик</i>	<i>н'еколико</i>	<i>н'екакав</i>	<i>н'екāко</i>
<i>н'иколик(ї)</i>	<i>н'иколико</i>	<i>н'икакав</i>	<i>н'икāко</i>
<i>'иколик</i>	<i>'иколико</i>	<i>'икакав</i>	<i>'икāко</i>
<i>св'еколик (св'аколик, в'асколик)</i>	∅	<i>св'акакав</i>	<i>св'акāко</i>
<i>шїоли'цнї/шїо'лицнї</i>	<i>шїоли'цнō/шїо'лицно</i>		
<i>шїоли'шнї/шїо'лишнї</i>	<i>шїоли'шнō/шїо'лишно</i>		

⁷⁰² У последњем примеру грешка је вероватно у ПЛ придева, будући да други речници дају *їло'мāзан* (Мат, Чедић).

⁷⁰³ Уп. правилно *за'дўвāно* у ОР, Мат, али *за'дўханōсї* на ХЈП. *Циљано* не дају други речници, осим ХЈП, где је такође кратко партиципско *-ан-*.

⁷⁰⁴ И у овом случају је грешка у ПЛ придева, в. т. 2.4.2.4.

⁷⁰⁵ РА такође даје *н'ерадо/не'радо*, али према мотивном *не'рад!*

Ликовима твореница у главним цртама одговарају ПЛ мотиватора. Ипак, не у свим.

Последњи слог, дуг код заменица на *-kī* а кратак код заменица на *-av*, доследно је кратак код одговарајућих прилога који не носе податак о лицу. Међутим, код осталих шест, како се види, највише у примерима који означавају близину саговорнику (2. л.), то није. Ти прилози дужину последњег слога чувају односно факултативно добијају дужењем ако се она налази непосредно за МА (*оволи'кō, њоли'кō, оноли'кō; ова'кō, ња'кō, она'кō*). Варијантама с мотивном краткоћом – *ова'ко, она'ко* – недостаје још *ња'ко*, забележено у РСЈ07 и у РМС, ОР, Мат. Удаљеност МА у *ово'ликō, оно'ликō* и сл. не утиче на мотивну дужину ултима, али с тим није у сагласности кратко *њо'лико*, које тако дају ОР и Мат, док РМС успоставља системске дужине (*ово'ликō², њо'ликō², оно'ликō²*). Деминутивно *њо'лицно²* и *њо'лишно²* дато је исто као *њо'лико²*, кратко, са чиме се слаже и ОР (остали речници немају МА пред пенултимом у тој речи). Видимо, дакле, да су, када су у питању дужине, овде у колизији мотивни ликови и близина МА.

Недостатак дужине без обзира на МА имају прилози на *(-)колико*, што се може објашњавати постојањем неодређене форме у већем броју одговарајућих придевских заменица, које код прва три не постоје (код Вука је и *ко'лик*).

У вези с квантитетом још је важно истаћи разноврсност секвенце *-ако*, која је, за разлику од истоветних придевских ликова на *-акав*, у личним формама и неличној упитно-односној форми кратка, а код остале четири дуга. Историјски, та је несагласност у вези с постањем облика *некако...* од *некојако...* путем вокалског сажимања (уп. и несажетом *свакојако*)⁷⁰⁶, али на синхронијском плану она, будући да се не поклапа са горњом линијом раздеоде лично–нелично, која важи за дужину финалног вокала, нарушава систем из горње табеле, посебно у примеру *како*.

И када се посматра МА, заменички прилози на *к-* издвајају се од осталих по дублетизму: код њих је дублетно дато, и у РСЈ и РА, ОР, Мат, регредирано МА *к'олико², к'ако²*. Други би се могао довести у везу с са сличном тенденцијом у адвербијализацији придева (*му'шкѝ² ~ м'шки* и др.), док за први нема аналогона.

2.4.4.7. Од осталих врста речи

Главнина конвертованих прилога претворена је од именичких облика у инструменталу једнине. Критеријуме њиховог раздвајања од одговарајућих суфигираних са *-ом* навели смо у т. 2.1.338. Од оних претворених један део – *висом, њредом, дујком, изреком, крагом, кришом, лисњом, нејрајом, њасом, сјојом, њајом, ћушом, часком, широм* – на рубу је мотивисаности, због нефреквентности/непостојања одговарајуће именице или због слабије значењске везе с њом.

ПЛ ових твореница одговарају мотивним, било да су у питању именице (1) мушког рода *а-*деклинације, било (2) женског *ѝ-*деклинације:

(1) *б'ѝом, в'ечером, в'ѝсом, вр'хом, вр'шком, њр'ѝдом, ду'јком, 'изрѝком, ј'ујром, кр'агом, кр'јшом, кр'јјом, л'јсјом, м'ахом/м'ахом, м'јком, н'ејрајом, њ'асом, њро'секом, р'ѝдом, рођѝ'њем, њ'ајом, њ'рком, ћ'ушом, ч'аском/ч'аском, ш'ајјом;*

(2) *већинѝм, њр'ешкѝм, зорѝм, с'илѝм, ср'ећѝм.*

Томе одговара и прилог од заменичке/бројевне основе *је'гнѝм* (дужина је од инстр. јд. ж. р.).

Неколико прилога од тога одступа: *х'ѝдом ~ х'ог-*, *ц'јрком/ц'јрком ~ ц'јрак*, *ч'асом ~ ча'с-*, *ш'јром/ш'јром ~ ш'јр-*, *г'ѝлом ~ г'ѝл- (г'ѝл-)*; то су махом случајеви код којих је акценатска парадигма колебљива. Пример *сјојом* је неакцентован.

⁷⁰⁶ По Маројевићу (2005: 736) облици као *свакојако* настали су поприложењем придевског облика заменице (ак. јд. с. р.).

Пушем (*ū'šēm*), дато неортотонично и за предлошко и за прилошко значење (!), мислимо, уопште не може спадати у прилоге. То потврђује пример, једини, из РСЈ: „објаснити нешто посредним (усменим) путем“, где је очевидно употребљена именица.

Од поприложених именица *и*-деклинације имамо само *н'оћу*, ако се не сврста под суфиксалне творенице (т. 2.1.339).

Остале поприложене именице су у номинативу једнине: *ж'ао*⁷⁰⁷, *зб'иља*, *ū'ола*; *ч'ас*; *м'имоірѣд*, *с'уноврāи*, а једна у акузативу једнине: *ū'олу*. Пошто је у питању сасвим рубна група речи, творбе их (готово) не помињу, посебно последње две творенице. Алтернације уочавамо у *зб'иља* ~ *зб'иља/збū'ља*.

Девербални прилог⁷⁰⁸ *изу'зѣв/изузѣв* дат је и с иницијалним, иначе фреквентним МА, мада он не одговара прозодији мотиватора. У питању може бити аналошка прозодија према лику радног придева из говора који не познају инфинитив (*ūзузо*, *ūзузѣи*), којој неки акцентолози строго забрањују статус у стандарду (Јокановић Михајлов 2006: 190–191; 2012: 87), али и појава која прати рекатегоризацију ове лексеме, с дистинктивном функцијом (уп. *ūр'кос* ~ *ū'ркос*², на ХЈП *у'ркос*). Речници – ОР, Мат, ХЈП – дају само мотивни ПЛ, а РА у загради и онај с иницијалним МА.

Поприложена сраслица *īакоре'ћи* задржава прозодију глагола.

Мада су обично предлози творени од прилога, обрнут случај уочавамо у *ūр'ошйв* ~ *ūрошйв* (*ūр'ошйв*), где имамо искључиво ортотонични лик.

2.4.5. Попредложење

И конвертованих предлога највише је од именица. У њиховој прозодији је главно питање задржавају ли мотивни ПЛ или се клитизирају. Клајн наводи да „једносложне именице при том губе акценат и постају проклитике, али је (на основу различитих поступака у РМС) неизвесно да ли то важи и за вишесложне“ (2003: 387). РСЈ не даје ни толико доследности. *Дно*, *дуж*, *крај* су само тако и забележени, али *врх* (*в'рх*), *месѿо* (*м'есѿо*), *ūуш* (*ū'уш*), *чело* (*че'ло*) имају обе варијанте (ортотоничну увек као неравноправну или уз напомену „наглашено“ или „кад је наглашено“). Једино *в'рх*⁽²⁾ ~ *в'рх/врх* одступа од мотивног ПЛ.

Вишесложни деноминални предлози дати су овако: само ортотонични *г'ўљем* *ūо'водом/ūо'водом*, само неортотонично *ūомоћу*, дублетно *ūушем* (*ū'ушем*).⁷⁰⁹

Већ разматрано *изу'зѣв/изузѣв*, ако се занемари могућност конверзије од прилога (в. фн. 708) потиче од глагола.

Деадвербални су ортотонични *блй'зу*, *ūр'ѣ* и *ū'осле* (потоње неиздвојено као засебна лексема), неортотонични *ван*, *назад*, *насу'рош*, *ūреко* и дублетни *више* (*в'ише*), *ниже* (*н'иже*), *сходно* (*сх'одно*)⁷¹⁰. Код ортотоничних речи ПЛ одговарају мотивним.

⁷⁰⁷ Други прилози овог типа, као *ш'уа*, *зима*, дати су под именичком одредницом; претпостављамо да се за *жао*, које је и семантички удаљеније од *жал*, то није могло учинити због формалне разлике (сегментне алтернације). Но, прилоге или прилошка значења речи *с'їрах*, *с'їид*, *срам* РСЈ уопште не бележи у безличним егзистенцијалним конструкцијама као *Мене је с'їрах*, са носиоцем ситуације израженим акузативом (под *срам*, *срамош'а* квалификује их именички). Клајн за *жао*, упркос постојању читаве категорије таквих лексема, каже да „не припада ниједној познатој врсти речи“ (2003: 180).

⁷⁰⁸ И овој лексеми може се спорити прилошко значење. Ако узмемо да је она иначе предлог (РСЈ, РА) или везник (РА), примери које уз наводно прилошко значење дају ови речници не чине се различитим у односу на основно глаголско, прилошко или везничко: „читаве партије [...] пренесене су без [...] промена, изузев [...] скраћивања“, „није било ... поремећености изузев оне коју је сама проузроковала“, „[напредоваћеш] ма под каквим околностима. – [...] Изузев у мојој рђавој страни људске нарави“, „Све је било на свом месту, изузев што је она узела“.

⁷⁰⁹ РСЈ не бележи предлоге *крајем*, *ūоловином*, *ūочейш'ком*, *средином* (ХЈП, где има још и *tijēkom*), *ūо'средс'ївом* (Мат), који сви имају мотивне ПЛ.

⁷¹⁰ Мотивни прилог према овој лексеми не бележи ниједан речник.

Према дистрибуцији ортотоничности гајимо пак резерве: *йосле* се јавља и неакцентовано, док су *ван* и *насуйрой* махом акцентовани, па тако и необично *назад*.

Неправе, творене предлоге треба с прозодијске стране нормативно уједначити, за шта су, чини се, потребна емпиријска истраживања.⁷¹¹

2.4.6. Конверзија у осталим врстама речи

Неколико забележених творених везника чувају ПЛ мотивних речи: *дѹ'ло, ко'јѣ, ч'ѹм*. Једино је *већ* дато дезакцентовано.

Неодступање од мотивних ПЛ важи и за речце: *'исѹина, ј'есѹ(е), о'нѹ, ѿ'ѹ* (с њима и *в'ећ* и *ѿакоре'ћи*, наведени код везника и прилога). *Ка'кви/ка'квѹ* у односу на мотивну заменицу има квантитетску алтернацију последњег слога (можда је у питању интонативна појава⁷¹², а не акценатска). *Пуѿ/ѹуѿа* је у називу одреднице неакцентовано, иако уз сва три значења стоје наглашене, додуше различите форме.⁷¹³ Ти ликови – *ѹ'ѹѿ* и *ѹ'ѿа* (*ѹрви ѹѿ, овоѿ ѹѿа*), *ѹ'ѿа* и *ѹ'ѿа* (*два ѹѿа, ѿѿ ѹѿа*), *ѹ'ѿа* (*два ѹѿа два*) – одговарају облицима ном. јд., ген. јд. и ген. мн. мотивне именице.

Међу узвицима у деадвербалном *ѿ'ешко* уочавамо краћење (првог) основинског слога. Таква алтернација постоји и у немотивисаном *дл'аѿо*.⁷¹⁴ *М'арш* одговара прозодији мотивне именице.

⁷¹¹ У њих спада и питање јесу ли ти предлози, када су акцентовани, ортотонични на исти начин као и друге речи с акцентом или је у питању секундарни нагласак. Такав нагласак у србистици, иако без доказа о употреби, заступа Р. Маројевић (нпр. Маројевић 2012), преносећи, можда без основа, руску прозодијску појаву на српски језик, руском у овом погледу несродан језик. Он такав, „слабији акценат у спојевима двију акценатогених ријечи“ назива побочним или споредним (стр. 53) и примењује га, на пример, на спојеве наглашеног предлога и друге ортотоничне речи: „*ѹрѣко* (пдља)“, „*ѹѿ* (тдплих крајѣва)“ (2005: 777, форматирање текста изворно).

⁷¹² Интонативне напомене у вези с узвицима РСЈ бележи као да се ради о акценту речи, нпр. уз *а⁴, аѿ, аја, воѿ, љу, о*: „различито наглашено“. Ту је заправо посредни посебна интонација реченице коју чине ови узвици.

⁷¹³ Овде преносимо класификацију те речи (као речце) из РСЈ. Лексема *минус* је, с друге стране, у значењу одузимања означена као прилог. По Клајну је у сложеницама типа *јеганѹѿ* мотиватор именица *ѹѿ* (2002: 134).

⁷¹⁴ За Маројевића су то предикативи, врста речи коју уводи да објасни ову врсту транспозиције („*ѿѣди је ѿѣшко* > [...] *ѿѣшко ѿѣди*“; 2007: 517).

2.5. ПРОЗОДИЈСКА ТВОРБА

2.5.1. Лексеме које се творе искључиво прозодијским средствима сасвим су ретке. Мада се у њих традиционално⁷¹⁵ убрајају донекле продуктивни модели као *лђ'за ~ ло'за*⁷¹⁶, *ѡо'лђ'гаѡи ~ ѡо'лђ'гаѡи*⁷¹⁷, *ѡечѡ'ње ~ ѡечѡ'ње*,⁷¹⁸ наведене творенице по свему одговарају осталима из група суфигираних хипокористичним *-а*, итеративним *-аѡи* или резултативним *-(е)ње*, те нема смисла само због језичке случајности, хомонимије, од њих их разлучивати.⁷¹⁹ Не сврставамо овде нужно ни придеве *ве'нчѡнѡѡ*, *кр'шѡенѡѡ*², *ро'ђенѡѡ*, *све'шѡенѡѡ* – с прогресијама МА трпног придева, будући да се та појава може приписати конверзији.

Стога међу заједничким именицама наводимо тек неколико примера за које би се сигурније могло рећи да су творени само прозодијским средствима. Једно је архаизам *ѡво'жђа/ѡвѡ'жђа* 'кљуса', с прогресијом МА и факултативним краћењем.⁷²⁰ Друго су именице на *-ина*, (1) *ѡрађевѡ'на* и (2) *н'овине, сла'бина/слаби'на, сѡ'арина*⁷²¹, у којима је смер акценатске дисимилације међусобно обрatan: у првој МА прогредира до крајње позиције, уз дужење претпоследњег слога, што је појава јединствена међу именицама на *-ина*, а у другој групи оно регредира. Ипак, чињенице да се речи под (2) много боље могу мотивисати придевом него од њега насталом именицом на *-и'на* и да су у питању ПЛ уобичајени међу твореницама са суфиксом *-ина* – намећу могућност да су то деадјекативне творбе.

Међу придевима би се могло издвојити *ѡр'ѡвѡ* (~ *ѡр'ав-ѡр'авѡ*), с ПЛ који спада у (углавном историјски) инвентар прозодијских одлика придева тога типа (уп. *сѡ'ар-сѡ'арѡ*).

Остале прегледане лексеме настале распадом полисемантичке структуре, као *ли'сице, ѡ'бл* и сл., не познају прозодијске алтернације.

⁷¹⁵ Нпр. Станојчић и Поповић 2008: 144, Маројевић 2009: 19 и даље, Бабић 2002: 51, Клајн 2003: s. v. *-аѡи*. Бабић уз наведене нуди и примере *све'ѡлѡѡѡѡ*, *сле'гѡѡѡѡ* (~ *свије'ѡлѡѡѡѡ*, *слије'гѡѡѡѡ*), *но'каѡѡ* (~ *н'окаѡѡ*), *ѡл'амѡѡ* (~ *ѡл'амѡѡ*), у којима се прозодијске алтернације, као и у горњим примерима, могу условити другом творбеном променом (конверзијом, одн. суфиксацијом са *-аѡи*, *-ѡ*; потоње признаје и сам аутор на стр. 329). Маројевић даје и *мѡдѡра*, *Кѡ'са*, али сви ти ПЛ и значењски типови јављају се међу именицама са суфиксом *-а*.

⁷¹⁶ Уз имена ракија (*шлѡѡ'ва*) и биљака (*пасуљ вѡ'шња*), које се обично наводе, ту су и хомонимски парови као *ѡр'ња ~ ѡр'ња* (и *ѡрѡа*, *руња*, *шкрѡа*), чијим је члановима творбени посредник придев на *-ав*, те пар *ла'жа ~ ла'жа*, посредован именицом *лаж*.

⁷¹⁷ У неким пак примерима сасвим сличним овоме – као *ѡѡије'ваѡи*, *ѡрѡлије'ѡаѡи* – не може бити речи о прозодијској творби, будући да у несвршеном глаголу ијекавског изговора имамо, макар с нормативне тачке гледишта, другачији фонетски, а стога и прозодијски инвентар.

⁷¹⁸ Р. Маројевић (2009: 20) ту сврстава и односе мушких и женских муслиманских имена, као *Ха'снија ~ Хасни'ја*, која нису предмет нашег рада. Више о томе в. код Смаиловића (1990: 65). Ми примерима из женске антропонимије додајемо и модерне прогресије с дужењем као *Калѡ'на*, *Малѡ'на*, *Веселѡ'на*, *Силвѡ'на*, које према себи немају мушког лика, већ су вероватно формиране према именима попут *Милѡ'на*, *Милијѡ'на*. – У прозодијску творбу спадало би и именовање заселака према презименима, заступљено у народним говорима, нпр. *Пѡ'вловић(и) ~ Павло'вићи*, *А'нѡѡнијевић(и) ~ Анѡѡнѡ'јевићи...* (наши подаци из шумадијских говора).

⁷¹⁹ Граматичари прозодијску творбу обично именују као „унутрашњу“, те у њу сврставају и примере с очитим сегментним неједнакостима између мотиватора и творенице, нпр. *з'ѡв*, *л'ѡв* код Станојчића и Поповића (уз експлицирање постојања нултог суфикса) или *ѡмѡ'ѡаѡи ~ ѡмѡ'ѡаѡи* код Бабића (l. c.). И новији радови (нпр. Рамадановић и Ковачевић 2018) предлажу да се прозодијска творба третира као врста унутрашње творбе. Тиме се сугерише да се фонолошка алтернација јавља не као пратилац творбеног средства, већ као сѡмо творбено средство, што горњим тврђењем оповргавамо (уп. очитост таквог средства у енглеском *proove ~ proof* /pru:v ~ pru:f/, или у флективном пару *get ~ got*, *swim ~ swam*).

⁷²⁰ Уп. Даничићеве сличне примере *ме'са*, *се'на* (1925: 62), мада их он не третира као посебне лексеме.

⁷²¹ У Мат и ХЈП, ипак, *сѡ'арина*.

2.5.2. На периферији дериватолошког разматрања дајемо епониме – називе физичких и др. јединица, врста биљака, оружја и др. предмета наденуте према именима људи (проналазача) или местâ/областî одакле су потекле – све једнаког прозодијског састава као одговарајућа властита имена (*а'шџика, в'аџи, ви'рџиџија, м'аксим, ма'лаџа, мани'ла, ма'узер, м'ах, на'тан, ш'есла, ш'о'кај, хава'на*; значењски одударају *меџ'на* и *со'дома*). Код њих се, дакле, с обзиром на изостанак формалне (морфемске) компоненте деривације, вероватније ради о семантичкој творби – развијању полисемантичке структуре, али будући да РСЈ такве речи доноси као засебне одреднице, ни ми их не можемо оставити без осврта (посебно имајући у виду да смо разматрали, с мање пажње, и односе као *венча'ница : ве'нчаница*, које РСЈ даје у оквиру једне лексеме). Истој групи би припадале и суфигиране именице као *америкџ'нац, галмаџи'нац, швајџа'рац; белџи'јанка, ду'гџица* (и сродне *а'раџин, е'нџез*), углавном са значењем животиња и биљака, за које није извесно да ли спадају у семантичку творбу готових деривата ('становник Америке' → 'кукуруз из Америке') или су два засебна творбена процеса, што би, уосталом, била дилема која се јавља и код горњих примера на *-ина* (о томе в. у Гортан-Премк 2004: 134). Потоњу могућност у нашем приступу суспреже чињеница да многе сличне примере које РСЈ доноси под једном одредницом (нпр. *џосланички ~ џосланик* и *џосланица*) нисмо третирали као различите лексеме.

Појаву супротног смера именовања, од општег (апелатива) ка посебном (ониму) уочавамо у називима црквених празника – *Бла'говџеси, Бо'жић, Во'дице, Врџ'чеви (Врџ'чи), Ду'хови/Ду'хови, Мла'дџенци, Тр'ојице* и личностî – *Главо'сек, Де'вица, ш'р'ојица*⁷²² (мада се и имена *Врачеви (Врачи), Млагенци* и још покоје могу односити и на личности), сазвежђа – *Бик, Близа'нци/Бл'изџанци, Ваџа, Јарац...* и, ређе, у топонимима као *Во'јводина/Во'јводина*, које РСЈ иначе не бележи. Од свих тих речи коментар на прозодијску структуру изискују само ове. У примеру *ш'р'ојица (~ ш'ро'јица)* имамо регредирано МА – лик наслоњен на руско (и рускословенско) *ш'рџица/Трџица*. Деминутиву *бо'жић/бо'жџић* не одговара хеортоним *Бо'жић* (што би, ако се узме да је назив слабије подложен промени, било још једно сведочанство о проширивању дужине у суфиксу *-ић*). *Главо'сек*, атрибут Светог Јована Претече са значењем 'онај коме је одсечена глава' према себи има некомпатибилне апелативе *џлаво'сек* 'онај који сече главе' и *џлавосџек* 'сечење главе' (различите фокусе глаголског значења – на вршиоца, трпиоца и саму радњу – при творби нултим суфиксом описали смо у Јанковић 2020). Варијанта *Ду'хови*² није у сагласности са деклинацијом *ду'х-ду'ха* (несклад потиче још од Вука⁷²³), мада – као и *Бо'жић* – сведочи старије акценатско стање⁷²⁴.

Поменимо, на крају и узгред, предлоге појединих лингвиста да се мовирани облици на *-ица*, као *Босанчица, бродарица, џоворница, џозорница, џосланица, рибарица*, нормативним прописима прозодијски раздвоје од постојећих, често и архаичних речи које означавају неживо (Тафра 2011: 178), мада ти нови ликови не би били међусобно уједначени прозодијом – *Бо'санчица, р'ибарица : џово'рница, џозџ'рница...* Ту, ипак, не може бити речи о прозодијској деривацији, већ о искоришћавању прозодијских могућности везаних уз одређени творбени модел у новом процесу творбе.

⁷²² Нејасно је зашто РМС и РСЈ овај теоним не третирају као властито име и не пишу га с великим словом.

⁷²³ Код њега је: *Ду'хови-Ду'хџ'ваџа*, што упућује на покретну акценатску парадигму, те не може бити речи о појави као што је превирање МА у категоријама *м'иш-м'иша* мн. *м'ишеви* (новије *ми'шеви*, у РСЈ нормирано: *бо'кови, је'рови², ску'џови...*) или *кр'џа-кр'џа* мн. *кр'џеви* (новије *кра'јеви*, али у РСЈ и нетрадиционално *си'ојеви, си'р'ојеви...*). – Ипак, РА нуди дублетизам у промени: *ду'ха/г'уа* и, следствено, *ду'хови/г'уови*.

⁷²⁴ Уп. руско *ду'х-ду'ха*.

МА на суфиксу	1	-оба, -о̄а ₁ , -о̄а, -ага, -ажа, -оза, сложени са -ика ₂ , -лама, -ана, -ѣна, -ура, -еса, -еѣа; -инче; на -ВКак и -ВСак, на -ВСац и -ВКац, -изам; на -ив, -овљи
	2	-уља̄а, сложени са -ија, на -ВКина, -арина, -еѣина ₁ , -овшѣина, -ушѣина, -ешѣина, -ишѣина, -ачина, -ичина, -екања, -оѣиња, -ускера и сродни, -уљица, -ијага, -ајлија, -аџија, -енџија, -анџија, -(и)јера, -аѣура, -онисѣ(а); -исимо; -ењак, сложени са -ан, -ивач, -оид, сложени са -изам, -ијер, -онер, -анер, -иѣис, -ијаѣ, -иѣеш, -онисѣ(а), -онаш; -овљев; -аваѣи, -иваѣи, -киваѣи, -ељаѣи, -араѣи, -есаѣи, на -Вѣаѣи, -ушаѣи, тросложни на -каѣи и -цаѣи, -ариѣи, -уљиѣи, -ушиѣи, -ираѣи
	3	-ијаџија; сложени са -ираѣи

На основу претпоставке да се МА, када се везује уз суфикс, везује за конкретну морфему, чије се место настанком вишесложних суфикса помера за слог удесно, односи као 'ав : -у'кав, 'а'ћа : -'аћа, -'а-ош -'арош итд., ликове твореница разматрамо уважавајући слоговни састав суфикса који основи следи, а не само његово постојање, у ком случају би се – груписањем ликова са истим МА у односу на творбени шав, нпр. ме'љ-ава и ѣр'м-лавина – замаглио прозодијски састав творенице. За анализу је такође нужно нормализовати сегментне ликове суфикса у погледу јављања фонетски израженог флективног наставка на крају суфикса (-а, -о, -е, придевско -и), будући да би различито третирање ликова као гра'тан и сѣа'клара, бе'сnilo, истоветних прозодијских састава основа: а'а-, било анахрано (уп. изједначавање ликова као д'им и књ'ија у флективној анализи, т. 1.3.1.1). Зато суфиксе -ава, -овље, -ињи и сл. третирамо као једносложне итд.

Табела открива да МА везана за основу (мада је МА а'- рубно, јер се може сматрати и суфиксалним) односе незнатну превагу над суфиксалнима (пребројавање суфикса даје однос 3 : 2). Најбројнији су једносложни суфикси са заосновинским МА и двосложни са суфиксалним МА (углавном иза првог слога суфикса). Ти подаци, узети заједно с онима који иду уз неслоговне суфиксе на -гда и сл., упућују на могућност да велики број твореница преферира ПЛ основе а'а-. Истом линијом идући, може се претпоставити да се за њима налазе оне с ликовима а'аа- и аа'- (у овим схематским приказима подразумевамо могућност додавања слогова с леве стране, зависно од дужине основе мотиватора), на шта упућује бројност група с двосложним суфиксима иза МА и једносложним с МА пред ПОС (-авина и др., -бина и др.), те оних са МА на једносложном суфиксу с МА (-оба и др.), којима се прикључују коси облици именица с ПЛ а'а- с прогресијом МА (-ов, -ир; -ењак и сл.).⁷²⁵ Речи с колумналним дужењем ПОС, зависним од фонетског контекста, судећи по броју суфикса, ретке су, као и оне са фиксирањем МА у иницијалној позицији. Нису бројни ни суфикси који не утичу на МА – то су углавном они са морфемама -ин- и -ов-. На основу изнетог може се увидети да творенице са стриктно одређеним МА тежје да то место фиксирају пред ултимом основе или у њеној блиској околини.

2.6.1.2. Остали суфикси МА творенице смештају у различите позиције, зависно од врсте мотиватора, фонетског окружења или у слободној дистрибуцији, комбинујући

⁷²⁵ Наведени обрасци делом објашњавају доминантност узлазних акцената у нашем језику.

наведене обрасце на различите начине. У даљој класификацији дајемо их без навођења тих комбинација.

Претсуфиксално МА (а'-) познају суфикси -(j)а, -ба, -йна, -чина, -ошина, -ња, -иња, -киња, -арница, -ерница, -овница, -арица, -ача и сложени суфикси, -ишије, -е, -че, -(j)ак, -њак, -йк₁, -нйк, -овник, -сйво, -ар, -ић, -чић, -Ф, -ија и сложени, -иција, -иција, -алија₁, -илије, -ација, -ив, -уні, -ал, -ер, -(j)ав, -ов, -ећи, -ски, -овски, -шњи, -ашњи, -ћн, -ован, суфикси на -ВКан, -ен, -бен, -аи, -наи, -цаи, -ции, -ијаи, -цијаи, -ии, -(j)аси, -уљаси, -ушаси, -ушаси, сложени страни суфикси на -ан, -(j)аи, -еи, -иши₁, -ке, -ки, -це, -ице и сложени суфикси (ређе -овина, -ница, -авица, -аница, -еница, -уница, -ин, -ји, -каи, -нуи, сасвим ретко сложени суфикси са -сйво, -ац, -еска, -ански, -енски, суфикси на -ниан, -ињаи).

Варијанту тог ПЛ, с дугим ПОС пред МА (ā'-) имамо код суфикса: -(j)а₂, -шиина, -ња, -ица, -ница, -ача и сложени суфикси, -ње, -ће, -це и сложени суфикси, -ак, -(j)анин, -сйво, -ко, -оси, -ац, -авац, -уні, -(j)аи, -каи, -еи, -иши₁ (ређе -иња, -ји, -нуи, сасвим ретко -ка₁, -ија и сложени, -ер).

МА пред ПОС ('а-) јавља се код ових суфикса: -(j)а, (j)а₂, -ба, -ка₁, суфикси на -ВКка, -йна, -нина, -овина, -киња, -ица, -ница, -авица, -арица, -је, -ње, -ће, -ишије, -е, -че, -ак, -(j)ак, -њак, -йк₁, -нйк, -лац, -ло, -лишије, -оник, -оница, -аоница, -ионица, -иель, -ин, -авац, -Ф, -ија и сложени суфикси, -ација, -ор, -(j)ав, вишесложни суфикси на -ав, -ски, -њи, -ањи, -шњи, -ашњи, суфикси на -ВКак, -ан, -шан, -(j)ушан, -ован, -ен, -бен, -цаи, -ции, -ијаи, -цијаи, -ии, -(j)аси, -(j)аи, -каи, -нуи, -и, -ице и сложени, -Ф (ређе -лица, -ко, -ји, -ћ(и), -ћн, -аи, -наи, сасвим ретко -ац).

МА даље према почетку речи (најчешће 'аа-), у положају који не мора бити иницијалан имамо у суфиксима: -Ф (ређе -ин, сасвим ретко -ац).

Иницијално је МА ('а(а)-) у: -(j)а, -ба, -Ф, -ив, -ан, сложени страни суфикси на -ан, -олиши, -ориши, -оњиши (ређе -ка₁, -ал), -ице и сложени суфикси.

Ликови остају основински код ових суфикса: -йна, -чина, -шиина, -ица, -ница, -аг, -ње, -ће, -(j)ак, -њак, -йк₁, -нйк, -лица, -ло, -лишије, -(j)анин, -сйво, сложени са -сйво, -ар, -оси, -(j)ав, -ов, -ји, -ски, -овски, -ански, -енски, -њи, -ањи, -шњи, -ашњи, -ћ(и), -ан, -(j)аси, -(j)аи, -оваи, -иши₁, -и, -ке, -ки, -це (ређе -иња, -арница, -ерница, -ача и сложени суфикси, -је, -ишије, -лац, -ић, -чић, сасвим ретко -це и сложени суфикси, -оница, -иель, -инац, -инац)

Суфиксално МА познају: -ен, -йна, -нина, -ица, -овница, -аница, -еница, -уница, -оник, -оница, -аоница, -ионица, сложени са -сйво, -инац, -инац, -иција, -иција, -еска, вишесложни суфикси на -ав, -ански, -енски, суфикси на -ВКак, -(j)ушан, суфикси на -ВКан, -цаи, -ции, -ијаи, -цијаи, -уљаси, -ушаси, -ушаси, суфикси на -ниан, -оваи, -ињаи, -олиши, -ориши, -оњиши (ређе -ошина, -овник, -ећи, сасвим ретко -алија₁, -илије)

2.6.1.3. Речи са наведеним суфиксима најчешће се (68/101) јављају у два паралелна обрасца. Оне од осталих суфикса, међутим, познају (1) три, па и (2) четири позиције за МА: (1) -ка₁, -(j)а, -ба, -иња, -ача и сложени суфикси, -ње, -ће, -ишије, -(j)ак, -њак, -йк₁, -нйк, -оница, -ин, -сйво, сложени са -сйво, -Ф, -ија и сложени суфикс, -(j)ав, -ански, -енски, -шњи, -ашњи, -ен, -цаи, -ции, -ијаи, -цијаи, -(j)аси, -каи, -иши₁, -нуи; (2) -ан, -йна, -ица, -ница, -ац, -ји, -ски, -(j)аи.

2.6.1.4. Код мањег броја суфикса може се уочити МА у позицији налик колумналној, али која је заправо везана за мотивно МА и у односу на њега алтернирана. Тако код суфикса -аг, -ски, -(j)ав, -(j)аси заосновинска МА регредирају за слог (у првом случају и кратећи га), до позиције 'а- (св'ињч'аг, з'имск'и). Такви ликови ступају у опозицију са непромењеним мотивнима, који се налазе даље од краја речи (йр'аунуч'аг, а'ушорск'и). Код других таквих суфикса, као -ка (у једној мери и -ан) МА у позицији пред ПОС постаје толико изразито да почиње привлачити МА и из почетног положаја (се'м'енка, саобра'ћ'ајка).

Алтернације МА, дакле, које нису усмерене на грађење колумналног ПЛ могле би се сматрати *шијолошки релевантним* јер су синтагматског типа, везане за контакт основе и суфикса, док су оне већинске, којима се успоставља колумнални лик, за типологију алтернација нерелевантне. На сличан начин су нерелевантне и квантитетске алтернације тамо где су оне (готово) аутоматске (нпр. краћења ПОС пред МА у *во'јник, њра'гски*), за разлику дужења као пред сонантом или сл.

2.6.1.5. Места акцента, на основу датог прегледа, могу се разврстати према постојању алтернације и према позицији коју заузимају:

- (1) Мотивно МА
 - алтернирано мотивно
- (2) Колумнално МА
 - а. пред суфиксом
 - б. пред ПОС
 - в. иницијално
 - г. на суфиксу
- (1–2) Комбиновано

Оваква класификација умерено наличи оној коју нуди Н. Радосављевић⁷²⁶, но потоња не отвара места за суфиксе који МА творенице успостављају *даље* од себе, делујући репелентно, као што то чине они који га регредирају за слог или до краја речи, у иницијалну позицију, нити експлицира позиције фиксирања МА.

У примерима где је основински број слогова мали (0–2) може доћи до колизије наведених МА, па се тако у анализи примера као *ѡк'аѡ, с'ај* или *вр'аѡбина, ѡр'одаја* без упоређивања са вишесложним речима као *о'р'ѡѡѡ, ѡр'екрѡѡј* или *на'руѡбина, р'ас'ѡродаја* не може утврдити које је МА у питању и тада се може рећи, по угледу на поступак Б. Николића у флективној морфологији (виђење различитих алтернација у непрозирном *хв'аљѡ*, које може бити у презенту или аористу), да и у *с'ај* или *др'ека* имамо иницијално МА, а не оно пред ПОС. Ипак, постоје и типови, као *ѡрс'ѡѡн, др'удаѡ*, у којима је то немогуће учинити.

Поменули смо да се у неким творбеним моделима могу уочити алтернације опречног смера (као код суфикса *-ка1*, тако нпр. у *ѡр'ање : ка'мење*. Постоје пак и они у којима разносмерност не води истом циљу, успостављању колумналног лика, већ води у сукобљавање и мимоилажење путева кретања МА. Код једних, нпр. суфикса *-ан* имамо две регресивне тежње (*м'однѡ, ѡ'оѡлоѡнѡ*) и две прогресивне (*зу'бнѡ, ва'здѡшан*), које се делом могу објашњавати фонолошким и морфолошким факторима, док код других, нпр. суфикса *-ен*, имамо сасвим дифузне прогресије и регресије МА (*в'оден : бра'шнен*).

Појаву да се речи са суфиксима *-ија, -аѡор, -анѡ, -енѡ* реализују с различитим МА зависно од броја слогова обрађивао је Д. Шипка (2016), а пре њега узгредно и В. Недељковић (1998) и Д. Петровић (1998). Том запажању ваља додати и наше податке: на тај начин се понашају и речи са *-(а)ѡија*, а незнатно другачије и оне са *-ба*.

2.6.1.6. МА код сложеница и префиксала

За ову групу речи могу се успоставити три главна МА:

- (1) мотивно, везано за ПЛ (десне) основе,
- (2) међуосновинско или шавно и
- (3) иницијално.

⁷²⁶ Суфикси, према том аутору, могу бити (1) неутрални у односу на акценат; (2) могу га обавезно привлачити и (3) могу га у одређеним случајевима привлачити, а у другима не (Радосављевић 2019б: 274)

Сложенице и префиксали, укључујући и оне творене комбиновано са суфиксацијом, различито се понашају при избору МА. Тако у чистој префиксацији именица, придева и прилога, доминирају иницијално и мотивно МА (које се врло често поклапа са шавним, нпр. *џро'собан*), у слагању именица се јавља још и постиницијално МА, о којем ће бити речи ниже; код комбинованих твореница са нултим суфиксом редовно, поред иницијалног, имамо шавно МА (ређе, у префиксацији, МА друге основе), а тако и код оних са *-(j)a₁*, *-je*, *-ан*. Иницијално МА ретко се јавља код твореница са *-ина*, *-ица*, *-ница*, а код оних са *-ац* и *-ка₁*, поред шавног, налазимо, уместо стриктно мотивног, МА које се везује уз суфикс (као *ненабџац*).

Шавно МА успоставља се између основа (обично за спојним *-о-*): *на'дбегренџк*, *зеле'ниора*, *дво'недџљнџк*, *џро'кревешнџ*, *дво'сџубачнџ*, *сиџно'зрнџ*, а када (друга) основа већ носи иницијално МА, та два положаја се обједињују. Поседна реализација тог МА у ретким случајевима јесте силазна прозодема на следећем слогу: *самойџслуџа*, *аусџроуџарскџ*.

У примерима *ви'ноџраџ*, *до'броџвор²*, *џо'џломџр²*, *све'џосџвскџ* видимо МА на првој саставници, које би у неким од тих примера могло да одговара њеном мотивном МА, међутим, на основу примера као *џо'џломџр²*, где то не може бити случај, увиђамо да је реч о успостављању постиницијалног МА, какво имамо и у страним речима као *а'рхиџдџскуџ*, *а'уџокош*, *хи'гробџа* и серијама афиксоидних твореница попут *ми'лиџрам*, *це'нџимџџар²*, код којих иначе такође имамо колебање између иницијалног и шавног МА: *аква'дукџ*, *арџе'факџ*, *џара'докс*, *хидро'фџр* – ХЈП: *'аквадукџ*, *'арџефакџ*, *х'идрофџр*.⁷²⁷ На појаву постиницијалног МА могла је утицати бројност речи са шавним МА иза једносложне прве саставнице (префикса или основе: *на'дбегренџк*, *дво'звучан*), као и творбе турцизама попут *а'лаџџеџ*, *ге'лиџаша*.

Изузетно, неке сложенице, осим претходно наведених, задржавају читав ПЛ прве саставнице: *р'џдиоакџџван*, *међунџ'родноџравнџ* и сл.

За потребе норме, силазне реализације на другим компонентама сложеница преводе с узлазне, што у нашој терминологији значи прогрессију МА у постиницијалну позицију друге саставнице: *џравоу'џао*, *самодо'џринос²* и сл. (уочава и Дешић 2010: 407 у хрватским граматикама). Други начин да се избегне силазна интонација јесте изостављање таквог решења из мотивног дублета, уп. *бр'аџсџвенџк/браџсџве'нџк* ~ *једнобраџсџве'нџк*, или *вишеџо'џезнџ*, *далекоџ'сџочнџ*, *џросџола'џичан*, *усненоно'снџ*, што у подједнакој мери нарушава језичко осећање (образованих) говорника који ту употребљавају силазне прозодеме. – Ова прогрессија МА у сукобу је са појавом супротног смера при успостављању шавног МА.

У вези с појавом двоструких МА код сложеница и префиксала, поред увида које даје Н. Радосављевић на примеру само префиксалних твореница (2019б: 223–225), ваља поменути и једно добро запажање В. Анића (1972), који поред дужине саставних елемената и њихове гласовне структуре⁷²⁸, као фактор који утиче на појаву секундарног акцента сложенице издваја постојање „семантичке опреке“ односно „потребе за јаћим разграничењем према rijeчи која drugačiji sadržaj izriče pridjevskom dopunom“ (нпр. сугубо акцентовано *м'икрор'џиџа* под утицајем спојева као *макрорџиџа*, што не важи у примерима као *конџраџ'кџиџа*), на основу чега се „*pridjevskome delu*

⁷²⁷ У београдском говору забележили смо *ки'шобран*, *но'сороџ*, *ро'ђендан*, *ча'соџис*; *Вишеџрадска*, *Све'џоџорска*, *до'џословски*, *и'носџран*; *а'квадукџ*, *а'рџефакџ*, *ми'крофон*, *џа'радокс*, *сџа'врофџор*.

⁷²⁸ Показује се, додуше на тек по једном примеру (стр. 27), да истородни гласови који се нађу на творбеном шаву (В-В или К-К) утичу на задржавање мотивних МА, док спој В-К утиче на акценатско обједињавање: *кџнџрадџлџ* : *кџнџраџбас* и сл.

ispred junktуре враћа лексички акценат⁷²⁹“ (стр. 27–28). Маројевић (2012) у двоструким акценцима сложеница претпоставља један примарни и један секундарни (главни и „побочни“), али нуди фонетско поткрепљење за ту појаву.

2.6.1.7. Утицај сегментних алтернација на МА

У анализи МА твореница намеће се питање односа према саставу основе која морфофонолошки алтернира. За нас су значајне алтернације које се односе на број слогова: $л \sim о$ и $а \sim \emptyset$. Непостојано $а$ у творбенотиполошком смислу понаша се недоследно, па тако код једносложних суфиксала са $-\emptyset$ имамо наместо реализације једне врсте ($\bar{u}'\bar{a}g$, $л'ов-$) имамо двострукост $\bar{u}p'\bar{e}c\bar{a}k$: $\bar{u}o'j\bar{a}m$.

Парови $анђе'лск\bar{i}$: $анђео'ск\bar{i}$, $жа'лба$: $део'ба$, $на'руцбина^2$: $на'сеобина^2$, $'из\bar{o}p\bar{e}л$: $\bar{u}'om\bar{i}cao$ упућују на то да у речима с вокализацијом алтернацији МА претходи појава $а$ и/или $о$. Међутим бројни примери као $ло'вачк\bar{i}$ (: $с'елск\bar{i}$, $с'еоск\bar{i}$) говоре о обратном „редоследу“, иначе бисмо ту, након уобичајене регресије МА, имали лик $л'овчк\bar{i}$. У $мом\bar{a}'ш\bar{i}во/мо'маш\bar{i}во$ видимо обе те могућности као варијанте, а тако и у односу $све\bar{i}\bar{a}'ш\bar{i}во$: $\bar{i}во'раш\bar{i}во$, или са суфиксом $-це$ – $брва'нце$: $с\bar{i}\bar{a}'калце$.

2.6.2. Квантитет

2.6.2.1. Дужина ПОС зависи од природе суфикса који му се додаје и од фонетског окружења – састава његовог одступа и посебно постојања сонанта у њему. На основу тога издвојили смо неколико типова квантитетских алтернација и представљамо их уз помоћ илустративних суфикса:

- (1) обавезно дужење: $-л, -(с)\bar{i}$, $-ањ$; $-ца_1, -еж$; $-ча\bar{i}и, -и\bar{i}и_2$; $-оња, -ош$;
- (2) дужење пред сонантом: $-ка_1, -ља, -ница, -је, -це, -ко, -ција$ и сродни суфикси;
- (3) недоследно дужење пред сонантом: $-чица, -ски, -ан$;
- (4) недоследно дужење пред несонантом: $-ача$ и сложени суфикси, $-ашце, -ешце$;
- (5) мање или више доследно краћење: $-ка, -киња -ак$; $-\bar{a}g, -ица, -ница, -је$;
- (6) доследно краћење: $-иш\bar{i}е, -(j)ав, -(j)ас\bar{i}$;

Краћење ПОС пред суфиксом с почетним безвучним сугласником (махом \bar{i}), какво налазимо код суфикса $-ка, -киња -ак$ и др., познато је у лингвистици (*pre-fortis clipping*). Појаву бележи и Шкарић (1986: 80), а у новије време потврдила ју је М. Соколовић (2010).

Избегавање кумулације дужина налазимо у контакту префиксалног слога и ПОС са сонантом у одступу: $на'силн\bar{i}к, за'вој^2$ или $за'брђе/за'дрђе, н'а\bar{i}л\bar{u}в (на'їл\bar{u}в)$. Исто важи и за оне које се налазе даље од МА: у складу с општим правилом укидања дужина у крајњим слоговима (нпр. Пешикан 1969: 120), имамо скраћене примере као $мр'азовн\bar{i}к$ (код Вука и $ду'ховн\bar{i}к, књ'ижевн\bar{i}к...$), али и $рефо'рм\bar{i}шорка$. У другим случајевима ради се о скраћивању мотивне дужине ПОС – у именицама од трпних придева: $фо'рсир\bar{a}н\bar{o}с\bar{i}$, $\bar{i}p'е'фињен\bar{o}с\bar{i}$, $ра'змазан\bar{o}с\bar{i}$; $\bar{u}'\bar{i}саница^2, \bar{i}'исканица^2$, и других придева: $бе'с\bar{i}равн\bar{o}с\bar{i}$, $\bar{u}'ода\bar{i}н\bar{o}с\bar{i}$, код којих се, видимо, дужина подједнако крати и у речима с три дужине и у онима с две, иако знамо и за нагомилане квантитете као у $ш'ен\bar{u}й\bar{o}с\bar{i}$.

Дужина ПОС се, ако нема другог услова за краћење, при једносложној регресији МА задржава ($ду'їл\bar{o}мск\bar{i}, диб\bar{u}ли'ї\bar{e}чк\bar{i}$), док се при крајњој прогресији брише ($р'ас\bar{i}одела, \bar{i}p'еобразба, 'извеш\bar{i}\bar{a}ј$). При једносложној и вишесложној прогресији важи сличан принцип ($на'с\bar{i}авн\bar{i}^2$: $вас\bar{i}\bar{i}\bar{a}'н\bar{i}к$), мада се на ПОС могу наћи и дуги слогови пред МА, као $д\bar{o}'лница, в\bar{u}'ч\bar{i}$ (уп. $во'јн\bar{i}к$).

⁷²⁹ Аутор (l. c.) лексичком акценту прве саставнице додаје и „duljinu“ (народноослободилачки се, по њему, реализује као $на'родноослобо'дилачк\bar{i}$), што је појава крајње неуобичајена у прозодији сложеница.

Краћење пред вокализованим *o* (*анђео'че, ева'нђеоскѝ*) уобичајена је и позната појава, на коју не треба посебно скретати пажњу. То важи и за дужење пред сонантом. Треба поменути, узгред, да се као фонетски условљено дужење неће карактерисати оно у *ѝррѝнинѝ* или *ѝррѝнер*, где је реч о адаптацији страног дифтонга.

Дужинско колебање познато је и суфиксима, нпр. *-ић, -чић*, и оним мање плодним: *-ан, -ин, -ер, -енција, -анција, -ински* и сл.

2.6.2.2. Дужења префиксалних слогова, било у ПСТ било у творби од глагола, којима су префикси у правилу кратки, срећемо код суфикса $-\emptyset$, *-ница, -ка₁, -ак, -ник, -(j)a₁, -је*, у мањој мери и код *-бина, -киња, -йна*, али нимало доследно и предвидљиво. Пешикан је (1969: 120–121) за неке од тих суфикса, *-ак* и *-ица*, предвиђао само краткоће префикса и чак их опонирао дужинама из других модела, али ми нисмо нашли повода за такву дистинкцију. Најдаља позиција за смештање префиксалне дужине јесте пенултима основе (*нѝ'лејница*), будући да су ретки тросложни ликови као *расѝогела* – само кратки. Наведени примери као *нѝ'силнѝк* показују да је при избору могућих дужина робуснија она префиксална. О тежњама појединачних префикса да преузму дужину *v*. у одговарајућим творбеним оделима, посебно $-\emptyset$.

Изузетно, дужине налик префиксалним налазимо у сложеницама *ѝб'ноћ, гвѝ'бѝж², шинѝ'бус²*, од којих се само прва може разумети као мотивна.

2.6.2.3. Јављање дужине у једном скупу примера не заснива се на језичким критеријумима. У питању је изражавање хипокористичности уз помоћ дугоузлазног акцента, и то посебно на вокалу *и* (*-ић, -ица, -(j)a₂, -иѝи₂*). О афективној вредности те прозодеме писала је И. Грицкат 1955/6, поводом ПЛ *ѝмѝ'зиѝи, лѝ'ѝиѝи, свѝ'риѝи*: појава дугоузлазног акцента при деминуцији је „у сваком случају у блиској вези са именичком деминуцијом (одн. с категоријом хипокористика), где су сличне прилике (*кѝка, кѝца, Мѝра, мѝца, мѝца, Раѝа, ѝѝѝа* итд.)“ (2020: 256). Потоње примере у ову групу сврстава и Пешикан (1969: 131–132) и уз њу одређује могућност утицаја „афективног значења на наглашавање“, а примере *вунѝ'ца, ѝисарѝ'ца* доводи у везу са *лѝ'ја* (стр. 133). Грицкатова за њих каже изражавају „шалљивост и подруљљивост“ (стр. 278). И П. Ивић (1966: 287) помиње могућност употребе акцената „за обележавање емфазе.

2.6.3. Прозодија као творбени критеријум

Преглед главних дериватолошких наших приручника показао је да се прозодија у недовољној мери користи као *криѝеријум* у творбеној анализи речи. Као белодани пример такве могућности нека послужи Бабићев суфикс *-ѝѝа*, под којим се заједно налазе речи *сѝриѝѝизе'ѝѝа* и *'Ивеѝѝа* (2002) – различите не само значењски и етимолошки већ и прозодијски. Клајн (2003), слично, међу речи са суфиксом *-ом* (*м'илом, 'исѝом...*) сврстава *је'гнѝм*, које носи дужину непознату другим речима. – Прозодија у таквим случајевима, сама или с другим критеријума, може послужити да се један суфикс одели од другог.

У нашој анализи смо уочили више прилика да за упошљавање прозодије.

(1) У примерима као *лѝ'за, ѝоѝлѝ'гаѝи* природно је видети суфиксе *-а* и *-аѝи*, којима се граде серије речи управо с таквим ПЛ, и не изоловати их у прозодијску творбу, посебно што разлике у творбеном пару понекад нису само супрасегментне (*ѝрелѝ'ѝаѝи : ѝрелије'ѝаѝи*).

(2) Прозодијске линије истоветности које се повлаче међу твореницама од *-лац, -лица, -ло, -ља, -лиѝѝе* и сл. показују да те суфиксе ваља третирати као један комплекс, јер су много ближе међусобно него са суфиксима од којих су настали (*-ац, -ица...*). То би у једној мери важило и за сложене суфиксе с формантима *-ов-* и *-ин-*.

(3) *Л*-суфикси и *-ѝѝѝ*, за разлику од других суфикса, алтернације уместо око ПОС изводе око пенултима основа којима приступају или на њима (*сѝѝа'ра-лац, извр'ѝи-лац*),

стога се отвара питање није ли и ту глаголска основа редукована (*с̄шар-алац, изврш-илац*), као што је то код одговарајућих простих суфикса *-ац, -ица, -иш̄е*.

(4) МА на првој саставници, заједно с дужинама, у примерима као *а'л̄ājдeī, А'р̄āнђеловд̄āн*, па и *дл'āīдан*, супротстављају се прозодији других сложеница и сугеришу да би у питању пре биле сраслице.

(5) Иницијална МА у *г'рмаџија, г'ркаџија, ш'ибаџија* и сл. сведоче да није у питању творба суфиксом *-џија* (Клајн 2003), већ *-аџија*, будући да прве носе претсуфиксално МА, а друге иницијално.

(6) МА и дужина ПОС у пару *за'дунавск̄ī : њ'одунавски/њоду'н̄āвск̄ī* могу објаснити да је прво ПСТ од *Д'унав/Д'ун̄āв*, са шавним/мотивним МА, а друго суфиксал од *П'одун̄āвље/П'оду'н̄āвље*.

(7) Ликови *фи'кс̄īр, џe'л̄ōв*, с покретним МА, према семантичко-формалним везама смештени међу творенице са нултим суфиксом, од њих евидентно прозодијски одударају и могу, ако не бити изостављени из анализе, макар скрајнути на периферију те групе речи.

(8) Мотивисање творенице *ко'шчица* и речју *к'оска*, како сугерише дефиниција из РСЈ, није вероватно, јер с мотиваторима из непокретне парадигме обично немамо прогресију МА.

3. ТВОРЕНИЦЕ У МЕТОДИЦИ АКЦЕНТОЛОГИЈЕ

3.1. ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА У МЕТОДИЦИ НАСТАВЕ АКЦЕНТОЛОГИЈЕ

Методика акцентологије је област доста испитивана, али слабо систематизована. Њени корени јављају се, колико је наш преглед литературе показао, већ у првим методичким приручницима (Јовановић 1926, Белић 2000δ), а развијају почетком друге половине XX века. Нисмо нашли ниједан прегледни рад који би представио множину на више појединачних места представљаних акцентолошких метода. Штавише, и они који се баве овим или оним методичким питањем из наше области најчешће пренебрегавају резултате које су њихови претходници постигли; у новијим чланцима сав преглед ранијих истраживања окупира, иако њих није мало, један до два методичка рада, и то редовно рад Дешић 1992.

Методиком наставе⁷³⁰ акцената бавили су се људи разних профила. Поред научника, чијих радова има највише, методичка упутства на ову тему у послератном периоду давали су и школски наставници (Прица 1966, Јелачић Србуљ 2007) и уметници (Винавер 2012, Поповић 1996, Дамјановић 2001), у чијем се приступу могу затећи наслаге самоукости у том послу и површности у разумевању појава, али и врло проницљиве смернице.

3.1.1. Фонетска природа акцената

Већ први услов за бављење методиком у овој области јесте познавање начина на који се артикулишу и перцепирају наше прозодеме, поред разумевања фонолошке стране њихове, која није нарочито спорна.

И многи аутори ослањају се управо на основне компоненте прозодије речи: јачину тона, његову висину (и кретање) и трајање слогова. Дескрипција тих компонената у методичким радовима прати развој научних проучавања спорних питања, па тако код Б. Ђорђевића (1984: 174–175) имамо визуелни приказ акцената према Белићевим описима, дат и с музичком нотацијом, иако су у то време сазнања о тонском кретању узлазних акцената била знатно шира. Неки аутори ће наводити нпр. да слог иза узлазног акцента мора имати виши тон од наглашеног (Првуловић 2000: 44), а то је особеност само једног дела српских говора.

Као увиде корисне за избор поступака у настави акцената издвајамо ове. Кретање тона код кратких акцената „*teže se зараža kretanje [...] zbog kratkog trajanja*“ (Томановић 1959: 96); неакцентована дужина је „квантитативно и квалитативно изразитија ако стоји на слогу *нейосредно* иза акцентованог слога и ако постоје *разлике* у квалитативном и квантитативном смислу између облика дужине и акцента који јој претходи“ (Ђорђевић 1984: 177); поста акценатски слог се „изговара осетно јасније (вишим тоном и интензитетом) иза узлазног него иза силазног акцента“ (Пешикан 2007: 79; раније је то уочила и А. Прица – 1966: 368).

С друге стране стоје погледи на фонетску природу прозодема који с њом нису у складу. (а) Б. Ђорђевић (1984: 172–177) инсистира на силазној интонацији ненаглашене дужине, па и на њеном бележењу по узору на Даничића (*јунâк*). И Дешић (1979: 159) потврђује сличност са дугосилазним акцентом, али упозорава да је код ненаглашене дужине интензитет слабији и тон равнији (слично срећемо у Николић 1955: 591; Поповић 1996: 119, 125). (б) Изговарање узлазног тона „продужава [се] и на следеће слокове речи“ и „висина гласа стално расте“ (Јелачић Србуљ 2007: 226); ауторка

⁷³⁰ Иако редовно користимо термин *методика наставе*, везан за најчешћи вид изучавања акцената – школску средину, у њега као блиску појаву укључујемо и свако друго поучавање акцентима и самоучење.

ту тврдњу представља и визуелно, уздигнутим слоговима у речи *Ми-ле-на*. – Тачно је да висок тон може имати и постакцентски слог, али они после њега, осим када се нађу под утицајем реченичне интонације, не. (в) Без обзира на степен убрзавања или успоравања темпа изговора, однос дугих према кратким слоговима увек мора бити изражен утврђеним трајањем 1 : 2. – Подаци из Лехисте и Ивић 1996 сведоче и о другим вредностима. (г) Једносложне речи (у фонетском погледу) немају акцената и њихова је изразита особина само дужина (Костић (1983). Слично Ивићево (1998) виђење које смо помињали у вези с бележењем речи као *īrāg* није сравњиво с овим, јер се ту ради о фонолошком нивоу. (д) Висински односи акценатског и постакцентског слога настоје се уопштити, уз коришћење музичке терминологије, нпр. скок код узлазног акцената је „преко три тона“ (Недовић 1962), тон се код краткосилазног „у делићу секунде снизи за квинту“ (Јелачић Србуљ 2007: 225, слично и Поповић 1996: 127). – Стварни подаци показују доста више варијације. (ђ) Врло много произвољних описа артикулације, као што је „имплозија и артикулациона експлозија“ код краткосилазног акцената или „ваздушни вртлог у усној дупљи за време оклузије“ или „савршени декрешендо“ код дугосилазног акцената, налазимо код Поповића (1996: 124–134).

Опису акцената у неким радовима приступа се метафорички али истовремено и паушално: мелодија краткоузлазног акцената тако се код Недовића (1962) описује као „мекана, блага“, а с експираторне стране „готово слаба и нечујна“. Слично код Мамузића акценати могу бити „јаки“ и „блажи“ или за једне морамо да се „јаче напрегнемо“ (1951: 49). То је посебно изражено код Дамјановића (2001): „кратки акценати се забадају у слух“ (96), „кад се дужина прогута или нагњечи, нема правог звука речи“ (98), „сломите акценат“ (101) и Винавера (2012: 369): „кад се у једној речи иде увис (према акцентованом слогу), слогови су прилично јасни; а када се пада, они су муклији и неразговетнији“. У поетизацији описа акцената долази се и до тога да се тим иначе, наравно, немотивисаним језичким ознакама прида фоносимболичка вредност: „Дужине су патетичне и жалосне. С њима нема радости“ (Винавер 2012: 366), „мисаоне вредности и емоционалне вибрације дају управо акценати“ (Недовић 1962: 211).

3.1.2. Специфичности наставе акцентологије

3.1.2.1. Неприступачност садржаја

Око питања тешкоће у савладавању прозодије речи (и на фонетском нивоу и на нивоу система) постоји општа сагласност. „Акцената се плаше и наставници и ученици, нарочито у оним регионима у којима акцентуација знатније одступа од књижевне“ (Дешић 1992: 5), а уз то је тај сегмент језика још и „dosadan, težak, apstraktan“ (Ујчић 1961: 54). „[К]ога маћећа природа није усрећила даром да се роди као новоштокавски »četveroakcentualac«, tome je do našega pravilna akcenta više puta veoma teško, gotovo nemoguće doći“, вели Кравар (1974: 42). Такве коментаре дају и И. Мамузић (1951: 39), Б. Николић (1955: 593), В. Анић (1972: 25), С. Тежак (1985: 53), П. Ђукановић (1994: 61), Р. Дамјановић (2001: 95), Цвијетић (2006:38), М. Глушац (2016: 514), а рад Судимац и Новаковић (2017: 154) потврђује негативан став ученика према тој теми. П. Ивић је у оцени стања у настави још строжи: „posebnu brigu i korenitu reformu metodike zaslužuje područje koje zasad predstavlja najslabiju tačku, u kojem nastava daje praktično ništavne rezultate“ (1966δ: 37).

Поред неспремности наставника да ову материју ваљано предају, разлози за немотивисаност ученика виде се у неинтуитивности графичких знакова за акценте (Кравар 1974: 48, 50) или у заснованости прозодије на чулној перцепцији („осећајним разликовањима“, Мамузић 1951: 39), које се за друге граматичке партије не тражи. Одговори ученика на питање које им је Глушчева (2016: 524) у вези с овим поставила откривају и да „nisu dovoljno vježbali naglaske (45,31%)“ или да се „nisu dovoljno trudili“

(26,56%). Наставници у истом истраживању сматрају да одговорност носе и аутори уџбеника, у којима је недовољно акценатованих примера и звучних записа (стр. 518).

Насупрот томе, многи од њих изражавају наду да се „sustavnim radom može mnogo postići“ (Тежак 1985: 53, слично и у Томановић 1959: 94, Антић 2004а: 5, Јелачић Србуљ 2007: 225), посебно ако се не инсистира „на неприродном изговарању дугих ненаглашених слогова⁷³¹ јер се на тај начин смањује мотивација и повећава отпор према усвајању оних елемената прозодијског система [...] које без већих тешкоћа увежбавањем усвајају“⁷³² (Антић 2004б: 32). Задатак наставника је да уочи „одређене психичке баријере које ометају ученике“ и помогне им да их се ослободе, посебну пажњу посвећујући томе да ученичке грешке коригује пажљиво, спонтано, благим гласом и ставом да је при учењу „нормално грешити“ (Јањић 2008: 104). Бабић у провизорној анкети коју је спровео открива да су сви испитаници чули разлику између *цркāvā* и *црkāvā* (1982: 225), али да нису свесни у чему је тачно разлика (стр. 227, слично говори и Томановић 1959: 92), на основу чега се може оцртати методичка траса – освешћивање дистинктивних обележја.

3.1.2.2. Некомпетентност наставника

Недовољна оспособљеност наставника за подучавање акценцима непрекинута је нит у настави српског језика од Белићевог времена (уп. његове коментаре у 2000: 407) до наших дана (в. Глушац 2016, и још Ивић 1966б: 37, Бабић 1982: 252, Тежак 1985: 53, Поповић 1996: 110–112, Ђуровић 1997: 135, Првуловић 2000: 5), а „добра акценцуација“ (Павловић 1962: 53) део је улоге коју наставник мора да одигра, због значаја коју има у развијању говорне културе ученика (Дешић 1979: 164), и то не само наставник матерњег језика већ и сваког другог предмета (Ујчић 1961: 55). У старијим радовима се узрок проблема види у томе што је факултетска настава усмерена на усвајање искључиво теоријских садржаја, док примена – разликовање акцената – изостаје (нпр. Томановић 1959: 93). Данашњи акцентолошки курсеви, рецимо на Филолошком факултету у Београду, обухватају и стицање практичних вештина. За развијање ових компетенција наставника предлажу се сукцесивно похађање „програмâ сталног стручног усавршавања“ (Ујчић: *l. c.*; Милошевић 2016: 377).

3.1.2.3. Дијалекатске разлике.

Мада у распознавању матерњих прозодема нема разлике међу говорницима са прогресивнијом и архаичнијом акценцуацијом (Бабић 1982: 228), њихово усвајање стандардног акцента не иде истим путем. Други језички системи, као фонетски, морфолошки, синтактички, у староштокавским говорима (косовско-ресавском, зетско-рашком, призренско-тимочком⁷³³) ближи су језичком стандарду него прозодијски, те је савладавање прозодије ученицима из тих крајева „двоструко“ теже (Ивић 1998: 11–12, Ђукановић 1994: 55). Осим те потешкоће, неприлике са социјално-културним вредностима ортеопски стандард „из инвентара неопходних чинилаца савременог друштвеног престижа“ (Јањић 2008: 105). Зато је задатак наставника да познаје локални говор ученика којима предаје (Ђупић 1995: 345) и тиме примењује *принцип завичајности* (Тежак 1980: 43), који као полазишну тачку у настави узима дечје језичко осећање.

⁷³¹ На другим местима ауторка као тешку позицију помиње и краткоузлазни акценат на пенултими.

⁷³² В. код П. Ивића шири приказ овог проблема (1996б: 38)

⁷³³ У прозодијском погледу ови говори се могу разликовати по степену одступања од новоштокавштине. Код првих изостаје тонска опозиција, а код другог – и тонска и квантитетска опозиције (Ђукановић 1994: 55).

Ради превладавања тог језичког несклада, прибегава се раду на диференцијалној граматици (Тежак 1980: 151)⁷³⁴ – у овом случају *диференцијалној акценџолоџији*, која почива на упоређивању прозодијских ликова из матерњег говора и књижевног, разговору о њима и извођењу правила за диференцијацију. Књижевни изговор може се донети и као аудио-запис (Првуловић 2000: 37). Редослед примера који ће ући у те предлошке усклађиваће се према онима који иначе важе у настави акцената (в. т. 3.1.3.8), нпр. разликовање места акцента, па квантитета и тона (Тежак 1985: 53–54, слично и у Ћупић 1995: 349–350). Поступци који прате ту методу могу бити меморисање⁷³⁵ примера и текстова с књижевном акцентуацијом (Николић М. 2006, Николић Б. 1955: 593), повећавање наставног времена – не нужно целих часова – које се одваја за ову област (Николић 2006, Глушац 2016: 525), контактирање с ученицима из других говорних средина, рад у језичкој секцији (Дешић 1995б: 309), упошљавање ученичких одговора са часова говорних вежби као лингвометодичког текста (Јањић 2008: 47), обогаћивањем уџбеника додатком с „језичким материјалом методички прилагођеном локалном говору“ (Милошевић 2016: 377), слушање и коментарисање узорног говора на аудио-снимцима, у представама, на радију, телевизији (Дешић 1979: 163–164).

Ипак, рад на диференцијалној акцентологији носи и извесне опасности, као што је хиперкорекција (Бабић 1982: 228) – примењивање правила и тамо где за то нема основа. М. Дешић као спорно у том поступку додаје истицање парцијалног и занемаривање целине у говору (свој говор се види као збир грешака), због чега се, уз податке о разликама, може сачинити и грамика с основним подацима о заједничким особинама (Дешић 1995б 306–307). За тај посао нема ни довољно кадра, али се тај проблем може решити помоћу техничких средстава (*ibid*).

У погледу на дијалекатски говор у настави и методици постоји уверење да је матерњи говор мање вредан од стандардног, што сугеришу очекивања методичара да наставници „добро говоре“ (Дешић, в. горе), да ученици свих говора „морају“ да науче књижевни акценат (Дешић 1981: 81) и да „стално воде рачуна“ о свом говору (*ibid*) и сл. С друге стране налазимо инсистирање на томе да дијалекат није девијантни говор (Судимац и Новаковић 2017: 157), већ да је књижевни језик његова надградња (Милошевић 2016: 376), извор језичког богатства (Јањић 2008: 124). Треба „’помирити’ дијалекат и књижевни језик у свести ученика тако да и стандардан и нестандардизовани језички идиом има своје место и значај“, као што је изграђивање повезаности међу припадницима исте групе и осећања блискости и разумевања (*ibid*).

На крају, неговање паралелне употребе матерњег и стандардног говора, која ученике из дијалеката где је разлика између та два варијетета већа у неку руку чини билингвалним (вертикални билингвизам – в. Тежак 1980: 152), и у другим аспектима може бити плодотворна. Показало се да билингвална деца која се успешно прекључују између два језичка варијетета, због ранијег развоја метајезичке свести, показују боље резултате у учењу читања (Јармулович и др. 2012: 418–419).

3.1.2.4. Освешћивање

Једна од посебности наставе акцената је потреба да се обележја по којима они ступају у варијацију – *освесће*. С. Бабић (1982: 227) истиче да говорници чују (перципирају) разлике у прозодемама, али их нису свесни. Отуд настава акцентологије, као и она почетног читања, треба да се, пре теоријских увида, оријентише на

⁷³⁴ Ову потребу истичу и Павловић 1962, Ђукановић 1994: 56, Павловић 1995: 380, Првуловић 2000: 10, Јањић 2008: 117, Јањић и Лончар Раичевић 2014: 421, Глушац 2016: 525, Милошевић 2016: 375.

⁷³⁵ Овај поступак објашњава П. Ђукановић: „Новоштокавска акцентуација усваја се фонетски, и то на нивоу перцепције, а не и фонолошки (пошто не егзистира у фонолошком систему). Ваљало би више пута понављати речи са новоштокавским акцентима како би се створила нова навика“ (1994б: 482).

дискриминисање прозодијских обележја. Када се то не уради „*stiče [se] predrasuda da su nesavladivi*“ (*ibid*).

3.1.3. Принципи, методе, поступци

3.1.3.1. Ако прихватимо став В. Милатовића, по коме се методика наставе граматике „пре свега утемељује [...] у науци о језику, па онда позива у помоћ тзв. граничне дисциплине – педагогију, дидактику, психологију...“ (1999: 732), онда и за методика наставе акцентологије важи да се утемељује у појавама које из ове истичу, као што је помињана фонетска природа акцената, тј. њихова „иманентна природа“ (*ibid*). Утолико овде нећемо разматрати опште, дидактичке темеље, као што је извођење наставе дијалогски, уз активно учешће ученика, уз очигледна средства – будући да се то, посебно у нашем времену, подразумева.

Развој методичких приступа акцентима почиње од борбе за укључивање практичних акценатских вежбања у наставу (Мамузић 1951: 40, слично и код Белића 2000⁷³⁶), која се раније сводила на појмовно разумевање акценатских односа – тј. на теорију – и у најбољем случају још на слушање узорног говора (Ујчић 1961: 54). Отуд су први кораци у вежбањима били једноставни, чињени уз помоћ „ослушкивања наглашеног слога“ (*ibid*: 43), исправљања „погрешних“ акцената (Павловић 1962: 54), мада ни неки каснији аутори, који такође истичу потребу за вежбањем, тај процес не разрађују даље од „фонетских вежби“ за изговор сваког акцената (Ђорђевић 1984: 176-177), „сагледавања фонетске природе“ и „суштине“ акцената (Поповић 1996: 139), „аудитивног перципирања [...] акустичких особина акценатованог слога“, што се све не може разумети као друго до – опонашање задатог изговора, без развијања фонолошке свести и прозодијских дистинкција. У једном чак угледном примеру обраде јединице која се бави акцентом од ученика се, без претходног ангажовања на перципирању разлика међу примера, тражи да сами акцентују текст (Маринковић 2000).

Мишљења методичара о редоследу увођења теоретских прозодијских објашњења (природе акцената и правила њихове дистрибуције) и вежбања – не подударују се. Док једни сматрају да се вежбе не могу изводити без познавања основних појмова (Тежак 1985: 53, Ђукановић 1994: 56, Николић 2006: 754, Глушац 2016: 518), други усвајању садржаја надређују живи контакт с акценатима (Мамузић: 1951: 40, Николић 1955: 593, Перушко 1971: 99, Дешић 1999: 53, Првуловић 2000: 5) и чак ово прво одгађају за старије разреде основне школе.

3.1.3.2. Метода бинарног упоређивања

Обликовање акценатских вежби у правом смислу, њихово испуњавање смислом и садржајем, могло би се остварити (1) довођењем речи-примера у парадигматски однос и (2) њиховом истовременом обрадом. М. Пешикан тако примећује: „идентификовање акцената у великој мери је контрастно, па би резултат био бољи кад би се могле конструисати реченице које би садржавале истовремено“ оба члана хомонимског пара (*Zaradio je za radio*) или две речи „неподударног склопа“ (*Нема овде ни кондуктѐра ни шофѐра*) (1968: 502). Њега у тој мисли следи, мада га не цитира, М. Дешић: „може [се] утврдити да је нешто дуго само ако се упореди са нечим кратким“⁷³⁷ и препоручује да се акценти доносе паралелно, а не изоловано као код ранијих методичара (Дешић 1979: 160). И један и други аутор ће према наведеном принципу састављати мноштво добрих акценатских вежби у приручницима Пешикан 2007, Дешић 1992. – Нагласимо да је у

⁷³⁶ Ни до краја прошлог века доминација теорије неће бити умањена: „оно што је суштинско, разликовање четири књижевна акцената у самом говору и њихово тачно обиљежавање у тексту“ остаје тајна ученицима (Дешић 1999: 53).

⁷³⁷ Уп. општу напомену у вези са хијерархијом критеријума у настави: „Сродни појмови се најлакше усвајају издвајањем њихових диференцијалних црта у непосредном суодносу“ (Ковачевић 1999: 268).

овом приступу у бити прозодијске дистинкције – *ојозиција*, сучељавање двеју јединица у парадигматском односу, а не *контраси*, како то и сам Пешикан назива, који почива на супротности у синтагматском односу. Право контрастирање имамо нпр. код Ђорђевића (1984: 171–172): „истакнутост једне јединице остварује се само неистакнутошћу друге јединице“, као у примерима односа акценатованог и неакцетованог слога, акценатогене и атониране речи и сл. Тај однос примењујемо нпр. у опажању промене тонске висине узлазних или силазних акцената на суседним слоговима.

На упоређивању акцената какво су понудили Пешикан и Дешић заснива своју методу А. Антић (2004б), али надевајући му име, „лексичко-силабички модел“ (стр. 5), и не дајући признање његовим творцима: „упоређивање прозодијских особина као метод за усвајање нагласка речи ... показује већу ефикасност, будући да се својства акцента усвајају у групама речи“, у којима је „лако уочити одређена прозодијска својства и применити правила“ (стр. 8–9). Групе речи фомирају се према сличности гласовног склопа, броју слогова, лексичком значењу и граматичком значењу (врсти речи)“.

3.1.3.3. Упоређивање с моделом

Као варијанта претходне методе јавља се упоређивање речи-примера с моделима, тј. утврђеним речима које носе различите акценте: *кљћа, мајка, нља, лава* (Дешић 1980: 51).

3.1.3.4. Метода варирања акцента

Да би се перцептивно и артикулационо овладало акцентима, изговор речи се увежбава „на више начина, тако да се на истом слогу нађу сви акценти или да се неакцентоване дужине комбинују с разним акцентима“, као у примерима: *књља, књља, књља, књља; вљнљк, вљнљк, вљнљк, вљнљк* (Дешић 1979: 161–162; прва је о тој методи писала А. Прица 1966: 366–367, а касније и Ђорђевић 1984: 171, 177; Ђукановић 1994: 56–57; Антић 2004б: 23; Јелачић Србуљ 2007: 13). Код Мавида налазимо и предлог да се вежба изводи читањем погрешно *записаних* акцената: *Ђурљ Јакишић* (Поповић 1996: 144).

3.1.3.5. Ослањање на дистрибуциона правила

Тачка ослонца при одређивању акцената могу бити дистрибуциона правила, према којима силазни акценат може доћи само на први или једини слог, а узлазни на све остале осим последњег. Те појаве ученицима сужавају могућности избора акцента и олакшавају решавање задатка. Поступак заступају Томановић (1959: 60), Дешић (1979: 163), Дамјановић (2001: 99).

3.1.3.6. Очигледност и чулно-телесна интеграција

Удруживање опажања акценатских обележја с уобичајеним пратећим средствима која се користе у настави (графички приказ, илустрација, покрет, невербални сигнал) препоручују сви методичари.

питање методичности и интуитивности наших знакова за акценте широко је разматрао Кравар (1974), замерајући му што очигледно не приказује који је акценат дуг или кратак, узлазан или силазан: у том графичком систему „*nema ni traga onim binarno-proporcionalnim odnosima koji stvarno postoje na fonetičko[-]fonološkom planu kao akcenatski sistem*“ (стр. 44). У следећој табели дајемо преглед Краварових предлога (старије предлоге, Јакобсонов и Хоцов, наводимо према њему), допуњен још онима из Симић 1978 и савременим писмом Међународног фонетског удружења (ИПА). У сваком од тих предлога види се намера да се две тонске линије и две дужине раздвоје и тако означе.

Табела 35. Приказ ноџација с видљивим бинарним оџозицијама

1. Традиционалан запис (Вук–Даничић)	à	â	à	á
2. Симић 1978	a	ā	‘a	‘ā
3. Јакобсон	a	a:	à	à:
4. Хоџ	à	àa	(á)	aá
5. Краварова синтеза Јакобсона и Хоџа	à	à:	á	á:
6. Кравар 1974: варијанта А	à	ã	á	ã
7. Кравар 1974: варијанта Б	à	ä	á	ä
8. Ившић и Кравар 1955 по узору на ИПА	`a	`a:	‘a	‘a:
9. ИПА – савремени запис	â	â:	ǎ	ǎ:
10. Ивић 1958	'a	'ā	a'	ā'

Дијаграмске приказе акцената препоручују Дешић (1988: 51) и Поповић (1996: 124 и даље), а висину тона графичким уздизањем и спуштањем слога означавају Поповић (1996), Јелачић Србуљ (2007) и др., а то се, истина – ређе, и у школским уџбеницима (уп. сличне поступке у јапанском у: Камијама и Јамамото 2007, или учење прозодије страног језика уз помоћ техничког средства које прецизно представља тонске контуре и трајање, Мартин 2010).

Укључивање покрета у наставу акцената није у нашој средини развијено, док се оно у настави других језика редовно користи. Увођење ритмичких удара спаривањем са другим звуковима, као што су ударци у провизорни инструмент предлаже Хирано-Кук (2011: 19). К. Џен Џанг (2006: 141 и даље) развија приступ *џојачавања* акустичких дражи покретима („somatically-enhanced approach“), заснован на самоусаглашавању („self synchrony“). Поступак рада на прозодији се одвија у осам корака: од брујања, преко ритма – плескања према акцентованим слоговима, те укључивања покрета тела у складу с прозодијском динамиком, до шапутања речи, придруживања сегментних јединица савладаном прозодијском обрасцу (обично у настави ствар тече обратним путем!) и утврђивање значења.

3.1.3.7. Као ситније поступке који се предлажу у прегледаним радовима издвајамо:

1. обраћање пажње ученика само на акцентовани слог (Томановић 1959: 96), јер у супротном перцепција силазности краја речи може да се чује као силазни акценат;
2. репетицију акцентованих речи, индивидуалну или хорску (Дешић 1992: 7, Ђукановић 1994: 56, Ђуровић 1997: 158, Јањић и Лончар Раичевић 2014: 423);
3. успоравање изговора речи-примера, ради пажљивијег аудирања (Поповић 1996: 139);
4. извођење кратких али честих вежби (Дешић 1999: 53, 2000б: 64), будући да при дужем перципирању акцената опада концентрација (Дешић 1992: 7);
5. распоређивање наставних јединица о акцентима тако да се јављају у размацима (Првуловић 2000: 9);
6. снимање ученичког говора, ради аутокорекције (Јањић и Лончар Раичевић 2014: 423);
7. читање акцентованог дијалекатског текста (Јелачић Србуљ 2007: 314)
8. вежбе „туђих ципела“, засноване на игри, у којој ученик преузима туђ начин акцентуације: дијалекатски, социолекатски, опонашање другог језика

(Јањић и Лончар Раичевић 2014: 424; назнаке таквог приступа видимо и у Јокановић Михајлов 2012: 40)

3.1.3.8. Редослед учења прозодема

Овим питањем бави се више аутора (Николић 1955, 1975, Дешић 1979, 1985, 1992, Ђорђевић 1984, Ђукановић 1994, Пешикан 1997, Антић 2004б) и они се слажу у главном: да се при савладавању прозодије речи најпре ради (1) на разликовању ортотоничних речи од клитика, (2) на разликовању наглашених од ненаглашених слогова и одређивању места акцента, (3) на разликовању дугих од кратких акцената, (4) на разликовању силазних од узлазних акцената, и то прво (4а) дугосилазног од дугоузлазног и потом (4б) краткосилазног од краткоузлазног, (5) на крају наглашених од ненаглашених неакцентаних слогова. Једино се последње, увођење неакцентованог квантитета, разматра недоследно, а неки му аутори место налазе уз разликовање дугих од кратких акцената. М. Дешић, поред ових наставних фаза, пре разликовања тонова предвиђа и упоређивање несродних акцената, нпр. *â* и *à* (1985: 92). Чини се да је она редундантна, зато што не упућује на систематично усвајање прозодема, према бинарним опозицијама⁷³⁸, већ комбинујући критеријуме ставља пред ученике сложен(ији) задатак.

Два се важна питања често пренебрегавају у разматрању поступности рада на акцентима. Једно је – позиција краткоузлазног акцената. Будући да се он на пенултими у нашим говорима, и онима који познају новоштокавске акценте, често реализује као метатактички пренесен (нпр. *жѐна*) или да се под утицајем завршне, силазне реченичне интонације такође изговара силазно, упутније је упознавати га на антепенултими (*жѐница*), као што предлаже М. Пешикан (1997), или на неком другом слогу даљем од краја речи. Друго питање се тиче дужине која следи краткоузлазном акценту. Она се, наиме, због тонска врхунца који се може наћи на истом слогу с њом, разуме и као дуг акценат: „ученика лако може да заведе напр. неакцентована дужина у примерима као што је *јунѝчкѝ* или сл. и да му се учини да је акценат на другом слогу“ (Николић 1955: 591).

⁷³⁸ То потврђују Кимура и др.: „Поређење објеката сличних облика који припадају истој блиској категорији истиче његова неочигледна [тј. сазнајно нова] перцептивна својства [...] и олакшава класификацију нових инстанци тих категорија“ (2018: 172).

3.2. ЈЕЗИЧКИ ПРИМЕРИ У УЏБЕНИЦИМА

Овај одељак рада проучава примере уз помоћ којих се у уџбеницима за српски језик упознају и увежбавају акценти, питањем какви они могу бити и како се повезују у скупове, а нарочита пажња се поклања примерима који су засновани на творбеној вези. Друге одлике уџбеничке методичке апаратуре у настави акцената неће бити коментарисане.

3.2.1. Акценти у наставним програмима

Изучавање акцентологије, како показује табела са прописаним прозодијским садржајима⁷³⁹ која следи, доминира у старијим разредима основне школе и завршава се са I разредом средње. Према програмима који су важиви до 2017. и нешто касније, у III разреду основне школе започињао је рад на савладавању интонације реченице (тон и јачина гласа у изговарању реченице; истицање речи у реченици (реченични акценат); интонационо подешавање гласа у изговарању обавештајне, упитне, узвичне и заповедне реченице) – рад, дакле, на обезбеђивању предуслова за студирање прозодије речи, а акцентологија се јављала у IV разреду и продужавала се до I р. средње школе, концентрично се развијајући од усвајања појма наглашене речи, преко места акцента, његовог квантитета и интонације до новоштоковске дистрибуције. То све у потпуности одговара начелима која су заступали методичари који су о методици акцената писали.

Табела 36. Прозодијски садржаји у наставним програмима

Разред	Наставни програми до 2017. г.	Наставни програми од 2017. г.
ОШ IV	уочавање наглашених и ненаглашених речи: вежбе у изговарању акценатских целина; уочавање диференцијалне (дистинктивне) функције акцента у речима истог гласовног састава, а различитог акцента; вежбе за отклањање грешака које се јављају у говору ученика	–
ОШ V	вежбе у изговарању дугих и кратких акцената	место акцента у вишесложним речима (типични случајеви)
ОШ VI	вежбе у изговарању дугоузлазног и дуосилазног акцента	дуги и кратки акценти
ОШ VII	уочавање разлике између кратких акцената	вежбе у изговарању дугоузлазног и дуосилазног акцента
ОШ VIII	главна правила стандардне акценатске норме	краткосилазни и краткоузлазни акценат; правила о распореду акцената и неакцентованих дужина (основни појмови)
СШ I	акценатски систем српског књижевног језика (и његово обележавање); клитике (проклитике и енклитике); контрастирање акценатског система књижевног језика и регионалног	акценатски систем српског књижевног језика; основна правила о распореду акцената и поста акценатованих [sic] дужина; проклитике и

⁷³⁹ Подаци су црпени из НПП 2006, 2008, 2009, 2010, 2011, односно НПП 2017а, 2017б, 2018, 2019а, 2019б, 2019в, 2019г. У њиховом приказу занемарили смо ортоепске вежбе сличних садржаја и прозодију реченице; као и садржаје којима се прописује увежбавање и систематизација садржаја из претходних разреда.

	дијалекта (где је то потребно); служење речником за утврђивање правилног акцента.	енклитике

Према новијим програмима (насталим после 2017) из млађих разреда предвиђени садржаји су сасвим одстрањени, те се у настави прозодије полази од одређивања места акцента, у V р., иако је раније било предвиђено да полазиште буде уочавање акценатске целине као споја ортотоничне речи и клитике. Даље продубљивање акцентолошких знања и вештина сада тече истим редом, само за по један разред касније. На крају основношколског бављења овом темом сустичу се две захтевне партије: разлика у тону код кратких акцената и новоштокавска дистрибуција, што се, уочено без других знања о састављању оваквог програма, чини беспотребно сложеним.

3.2.2. Грађа

Примери су црпени из уџбеника за Српски језик или Српски језик и књижевност који су 2018. године, када је ексцерпирање извршено, били одобрени од Министарства просвете за употребу у школама. Из старијих разреда основне школе узели смо граматике најзаступљенијих издавача, Клета и Новог Логоса, а за млађе разреде, у којима су прозодијске лекције – природно – с оскудним примерима, још и уџбенике Едуке, БИГЗ школства и Креативног центра. Корпусу смо прикључили и старије уџбенике Завода за уџбенике од III до VII разреда, (ко)аутора Вука Милатовића и Милије Николића, који спадају у наставни канон и истраживању пружају хронолошку потку. – Уз граматике прегледане су и радне свеске; неке од њих, означене курзивом, или не садрже градиво које истражујемо или се у њима понављају примери из других књига датог аутора.

Табела 37. Преједани уџбеници

	III р.	IV р.	V р.	VI р.	VII р.	VIII р.	I р. ср.
Нови Логос	Г РС	Г РС	Г1 Г2 РС	Г РС	Г РС	Г РС	Г
Клет	Г РС	Г РС	Г РС1 РС2	Г РС1 РС2	Г РС1 РС2	Г РС	Г
Завод за уџбенике	Г РС	Г РС	Г РС	Г РС	Г РС	Г РС	Г СЈК
Едука	Г РС	Г РС					Г
БИГЗ школство	Г РС	Г РС					
Креативни центар	Г РС	Г РС	Г				

Као допунска грађа коришћена су и два уџбеника акцентологије: Дешић 2017 (прво издање 1992) и Антић 2004а.

3.2.3. Методолошке и термилошке напомене

Речи-примери и њихово груписање значајни су за истраживање зато што при акцентовању речи лингвометодички текст није сасвим употребљив, будући да за супрасегментну анализу реченице ученик мора да барата појмовима клитика, акценатских целина, интонацијских правила и, што је битније, хијерархијом прозодијских модела, по којој у говорној реализацији интонација реченице има првенство пред акцентом речи (Лехисте и Ивић 1996: 266). Стога се као алтернатива тексту јављају речи-примери, а функцију синтезе, коју обично има значење текста,

преузима њихова сродност, семантичка или формална⁷⁴⁰. Осим тога, примери који су по одређеном критеријуму уланчани, поистовећени, као *мâјка – ћёрка* или *йâс – йâс*, очигледнији су за илустрацију различитих језичких појава, јер су у њима уклоњени семантички и/или формални шумови, какви постоје у несродним примерима као *нâрог – сунце*; они тако постају живи, доживљени, конкретни јер су ментално локализовани, а не насумични и зато распршени. Под скуповима примера у раду, дакле, подразумевамо оне скупове који су с методичком намером обликовани и визуелно сегментирани од осталог текста, обично штампани у засебном реду и с околним белинама које их чине разумљивим у виду целине, а под речима-примерима сваки појавни облик којем се додељује акценат (била то лексема или морфосинтактичка реч). Низ речи *чудовишће, змај, аждаја, неман* за нас је *скуй ѝримера*, а свки његов члан *реч-ѝример*.

3.2.4. Врсте скупова речи-примера

Скупове речи груписали смо упоређујући их према четири критеријума, од којих сваки носи по две или три вредности:

- (1) облик речи: несродан, сродан, исти;
- (2) опсег поклапања облика: потпуни (хомоними), непотпуни (хомоформи)⁷⁴¹;
- (3) значење речи: сродно, несродно;
- (4) ред односа: међулексемски (творбени), унутарлексемски (флективни).

Када се од те 24 комбинације изузму оне немогуће, остаје их 10, које приказујемо у табели.

Табела 38. Врсте скупова речи-ѝримера

Врсте скупова	Пример	Облик	Значење	Критеријално одређени
1. Неуређени скупови	<i>нâрог – сунце</i>	несродан	несродно	не
2. Скупови облички несродних а значењски сродних примера	<i>чâс – сâш</i>	несродан	сродно	да
3. Скупови облички сродних а значењски несродних примера	<i>длâн – ѝлâн</i>	сродан	несродно	да
4. Скупови облички сродних примера у творбеном односу	<i>ѝрâг – ѝрâдила</i>	сродан	сродно: творбено	да
5. Скупови облички сродних примера у флективном односу	<i>ѝрâг – ѝрâдови</i>	сродан	сродно: флективно	да
6. Скупови значењски несродних хомоформа	<i>рâдио – рâдио</i>	исти: хомоформи	несродно	да
7. Скупови значењски несродних хомонима	<i>сêдеѝи – сêдеѝи</i>	исти: хомоними	несродно	да

⁷⁴⁰ О важности, на пример, хомонимије у усвајању акцената сведочи њено првенство у отварању акцентолошких питања. Она је, историјски, и породила потребу да се обележавају или подробно разликују акценти (нпр. у речнику уз *Лашинскій букварь* Захарије Орфелина или у Вуковом *Српском рјечнику* из 1818: *јâрица – јâрица* и сл.).

⁷⁴¹ Термине *хомоними* и *хомоформи* употребљавамо с разликом у опсегу подударња (хомоними се облички подударјају у читавој парадигми) и категоријалној припадности – врсти речи. Под *хомоѝрафима* подразумевамо речи истог записа, који у нашем случају значењски наткриљују хомониме и хомоформе.

8. Скупови творбених хомоформа	<i>јѐла_{гл.} – јѐлā</i>	исти: хомоформи	сродно: творбено	да
9. Скупови творбених хомонима	<i>р̀аскида̄ӣи – раскíда̄ӣи</i>	исти: хомоними	сродно: творбено	да
10. Скупови флективних хомоформа	<i>д̄а̀на – д̄а̀нā</i>	исти: хомоформи	сродно: флективно	да

Класификацију црпених речи према овим критеријумима дајемо у Прилогу. У њој ће, ради растерећења текста, бити изостављене ознаке о могућности сврставања једног скупа, најчешће богатог примерима, у две групе. У групу (2) сврставали смо и низове примера везаних за текстуалну целину (нпр. *све̄ӣ, њо̄шок, цве̄ӣ...* из Змајеве песме *Све̄ӣ*).

Скупови примера у уџбеницима имају две улоге: (1) да се уз помоћ њих илуструје прозодијска појава (краткосилазни акценат, краткоузлазни, дугосилазни, дугоузлазни; поста акценатске дужине, дуги акценти, кратки акценти, силазни акценти, узлазни акценти; акценат на 1, 2, 3. слогу и сл.) и (2) да се кроз вежбу разликују, разврставају и гласовно артикулишу акценти. Потоња функција је, природно, у уџбеницима израженија и обухвата око 2/3 скупа, мада у неким граматикама (нпр. НЛ8Г и 37Г⁷⁴²) несразмерно доминирају примери за илустрацију, односно вежбање, а ниједна од те две крајности не чини се методички оправдана.

3.2.5. Анализа

3.2.5.1. Општи увиди у резултате истраживања показују да у прегледаних 47⁷⁴³ уџбеника, око 1.220 скупа примера и 4.000 речи-примера, доминирају лематски облици лексема, што је разумљиво ако се зна да већину примера аутори дају без контекста, изоловано, или уз дефиницију или граматичку ознаку, која ученицима не значи много. Ипак, изостављање конкретних реализација не чини се сасвим разложно, будући да управо нелематски облици, нужно стављени у реченицу, акценту и речи поклањају уверљивост и живост, поштујући принцип очигледности. Превагу међу нашим примерима односе и именице, заједно с глаголима, две најбројније групе лексема, богате парадигмом и пријемчиве за представљање акценатских алтернација.

У прегледу хомографских парова и гнезда, најпре оних са несродним значењем, којих има највише, истакнимо да су убедљиво најфреквентнији хомонимски парови *īrāg – īrāg*⁷⁴⁴ (19 примера) и *лук – лѹк* (15), *кѹйӣӣи – кѹйӣӣи* (8), а с нижом учесталošћу *сла̄ӣӣи, седе̄ӣи, вила, виле; ѡ̀ара, ѡ̀о̄лавӣӣи, суд, лука – Лука, Бар – бар, обавӣӣи*. Најчешћи хомоформи *шѹме – шѹмѐ* (11), *дӯӣа* (8), *скӯӣ* (7) и затим *Јела – јела, ѡ̀оре, ѡ̀рави 3, ѡ̀роле̄е, Рага – рага, ѡ̀ори, Коса – коса, радио, реци, село* и др. Међу овим примерима се уочава узрасту непримерена лексема *р̀ас̄ӣарӣӣи* 'угрејати на пари', као и *ср̄чан*, с тим акцентом, која значи 'љут'. Реч *вилица* је у анатомском значењу погрешно акцентована, па заправо није реч о пару с различитим акцентима.

Група семантичких сродних, творбених хомонима, као *за̄їледа̄ӣи, за̄їева̄ӣи, ѡ̀ре̄їледа̄ӣи, раз̄їледа̄ӣи, раскида̄ӣи; Вишња, Зора, Роса, Ружица; новине*, у литератури углавном заобилажених због аномалије да јесу прави хомоними али да су и значењски повезани, скромнијег је обима.

Творбени хомоформи су бројнији и творбено разуђенији: то су углавном парови придева и прилога; и именица и глагола. Ту су увршћени и чланови творбеног ланца или гнезда који не стоје у директној творбеној вези, као и они где је та мотивација

⁷⁴² За разрешење скраћеница в. Прилог.

⁷⁴³ Из тог броја су искључени они који који не доносе (нове) језичке примере.

⁷⁴⁴ Подаци о извору из којег цитирамо наведене парове могу се наћи у Прилогу.

слаба или синхронијски неизводљива. Најфреквентнији су *млага* (3 примера), *јела* (3), *јако* (3), *лејо* (3). Од творбених модела наилазимо на

1. *зуб, зиг, век, лисџ, крај, ѿас, ѿлин, знам, ѿиј, брод, мој, ѿвој, свој, ја, ѿи, ви, он, леј, слеј, гар, дај, знај, дан, снеј* (24 примера; ЗсГ: илустративни примери)
2. *мајка, ѿреда, сѿена, лево, зима, ружа, снеј, рода, сенка, ѿравда, ѿрича, вино, брада, лађа, сено, сунце, лице, лађа, барка, бреј, бајка* (21 пример, ЗГГ: примери за вежбање)
3. *зима, душа, ѿава, народ, рука, ѿрава, време, снаја, враја, сѿрана, начин, ѿрозор, љубав, ѿпример, дејше, друшѿво, звезда, река, цена, сѿруја, закон* (21 пример, Кс1, илустративни примери)
4. конверзију у прилоге: *брзо, јако, лењо, лејо, мало, мирно, снажно, ѿихо, хладно*;
5. извођење са - \emptyset : *огѿовори, оѿвори, ѿклони, ѿмоћи; раван, сѿуген, зелен, мисли*;
6. извођење суфиксом -ло: *јела, лејло, врело*;
7. конверзију у предлоге: *крај, дуж; ѿре*;
8. извођење суфиксом -ка: *њушка, ѿловка*;
9. извођење суфиксом -а: *дива, кума*;

и друге, слабије заступљене моделе: *биће; Сања – сања; вечери; жуѿи; зими; најейи; Слободан – слободан*. Посредније су творбено повезани: *Биља, Дана, Дара, Рада; Ближи, Мишић – мишић, сунчаница*. Само етимолошка веза могла би се наћи у речима *низ, ѿраво, блаја, срчан, ѿре, ѿуши, дуј*.

Флективни хомоформи су такође бројни, а међу њима се најчешће појављују облици: *књија/књије* (7 примера), *шума* (4), *кућа* (4), *дана* (3), *имена* (3), *рамена* (3). Из деклинације именица имамо односе:

1. Нсг. ~ Гпл.: *ваза, врана, ѿава, ѿра, зѿрада, зима, зора, крава, кућа, киша, књија, ѿрича, ѿчела, река, ружа, суза, школа, шума; новина, ѿгодина, јабука, кошуља; марамича, комѿјуѿера*;
2. Гсг. ~ Гпл.: *речи; дана, зуба, ѿака; ѿрозора, сведока, ѿелефона, ормана, шесѿара*;
3. Гсг. ~ Нпл.: *жене, књије, лађе, слике; руке*;
4. Гсг. ~ Нпл. ~ Гпл.: *времена, имена, рамена, ѿрезимена; ѿља, села, огела*;
5. Асг. ~ Гпл.: *ној*

Из конјугације су односи:

1. 3. л. јд. презента ~ императива ~ аориста: *залейи, излази, оглучи, оѿвори, ѿази (види, ѿради, клони, љуби, мисли)*;
2. презент ~ императив: *зайѿворише, ѿжели*
3. 3. л. јд. презента ~ аориста: *израчуна*

3.2.5.2. Као што приказује следећа табела, број ексцерпираних скупова према издавачима упадљиво се разликује, будући да представља неупоредиве податке. Наиме, уѿбеници последња три издавача за више разреде нису ексцепирани. Али и поред тога, код прва три издавача, која се могу сравнити, види се да по броју скупова примера предњачи Клет, а упадљив је контраст и у другој групи издавача. Ако се размотре подаци из табеле која доноси скупове према разредима, јасно је зашто је у III разреду број скупова тако мали: програм није предвидео обраду акцената у том периоду. Зачуђује пад броја у V разреду, као и енормни скок у VI р. Велики број скупова који се односи на средњу школу разумљив је ако се има у виду ширина и дубина програмског садржаја за тај узраст.

Табела 39. Распореда скупова према издавачима и разредима

Издавач		Разред	
Клет	405	ОШ III	36
Нови Логос	368	ОШ IV	102
Завод	307	ОШ V	91
Едука	85	ОШ VI	249
БИГЗ	17	ОШ VII	244
Кр. центар	31	ОШ VIII	192
		СШ I	309
		Укупно	1223

Табела 40 приказује удео врста скупова (означених према броју из табеле 38) у укупном броју скупова по издавачима (изражен процентима). Из ње се уочава да Нови Логос, на пример, фаворизује скупове с формалном сличношћу примера, што је и општа тенденција, као и оне успостављене без икаквих критеријума, а да занемарује семантичко повезивање примера и творбене односно флективне хомографе. Највише пажње хомографима посвећује Клет.

Табела 40. Удео врста скупова у укупном броју скупова по издавачима (%)

	1	2	3	4	5	3-5	6	7	6-7	8	9	10	8-10	6-10
Нови Логос	33	1	15	14	14	43	12	6	17	3	1	1	5	22
Клет	13	5	8	17	14	40	12	6	18	10	3	12	25	43
Завод	18	7	4	22	18	44	13	3	17	6	0	8	14	31
Едука	31	0	16	8	8	33	12	13	25	6	2	4	12	36
БИГЗ	41	18	0	0	0	0	12	12	24	6	6	6	18	41
Кр. центар	29	13	6	16	0	23	10	16	26	0	0	10	10	35
Просечно	28	7	8	13	9	31	12	9	21	5	2	7	14	35

Гледано према разредима (табела 41), запажа се да број хомографских скупова опада од III разреда до средње школе, што је логично, с обзиром на то да је са старијим узрастом потреба за очигледношћу мања. Број скупова организованих према формалној сличности примера повећава се и стабилизује на око 40% у вишим разредима. Несразмеран је мали број прве две врсте скупова у 5. разреду.

Табела 41. Удео врста скупова по разредима (%)

	1	2	3	4	5	3-5	6	7	6-7	8	9	10	8-10	6-10
ОШ III	14	0	8	0	0	8	39	31	69	3	3	3	8	78
ОШ IV	23	7	5	6	0	11	30	9	39	9	2	10	21	60
ОШ V	5	1	3	20	12	35	10	25	35	5	4	13	23	58
ОШ VI	11	4	13	22	17	53	9	8	17	6	0	8	15	33
ОШ VII	32	1	9	23	9	41	11	1	12	10	2	3	15	27
ОШ VIII	20	12	7	22	25	54	3	3	6	1	0	6	7	14
СШ I	30	4	12	7	15	35	11	5	16	6	1	7	15	30
Просечно	28	7	8	13	9	31	12	9	21	5	2	7	14	35

Али испред тих методичких мањкавости стоји појављивање материјалних грешака у уџбеницима – погрешног и незанемарљивог бележења акцената и дужина при илустрацији прозодијских појава. Тако наилазимо на (а) недостатак дужина: *вѣчем, дána, рáдник, дéчак, лèкар* итд. итд., (б) погрешне илустрације акцената: *бѣк* (Зс1); *кòла, вѣдео, ѿ̀ла* (НЛс1); (в) дублета: *нòсорої/нòсорої* (НЛ7Г); дистрибутивног правила: *филхàрмонија* (НЛс1), *Алекса̀ндар* (НЛ7Г); уп. и ове примере: *зубић, вр̀иешка* (НЛ8Г), *зубић, вр̀иешка* (НЛс1). Од свих таквих омашки 49% долази из уџбеника Завода за уџбенике, 40% из Новог Логоса; процентуално их најмање налазимо у издањима Клета: *вр̀ело, зам̀ириши, д̀бра* (Гсг.).

3.2.5.4. Ови подаци упућују на потребу примене постојећих знања из методике акцентологије и на њено даље развијање, у смеру који би, поред општих педагошких и стручних језичких, наглашено уважавао и предметна мерила, базирана на унутрашњој логици прозодије и посебно њене фонетске природе и тока усвајања. Ти интринзични критеријуми већ су програмом постављени у ток учења акцената, а њихова даља разрада посветила би дужну пажњу времену и начину увођења краткоузлазног акцената, неакцентоване дужине, категоријâ у превирању; а тако и акцената у континуалном говору. Једно од унутрашњих својстава акцентологије које би се показало била би и њена веза са садржинско-формалним односима, какви су овде приказани.

У т. 2.1.312.6 представили смо прозодијске односе међу речима грађеним суфиксима *-ӣи* и *-а̄и*, те такви парови такође представљају вредно полазиште за наставну праксу.

Напомене које смо у раду давали уз (1) статусе одређених акцената твореница у савременом стандардном језику (као *л̄овац*) и (2) недоследности у акцентовању речи у РСЈ (као *л̄ега̄ӣе̄л̄с̄ӣво*) могу послужити као путоказ у селекцији примера; речима чији званично нормирани акценти ученицима нису блиски неће бити места у примерима за илустровање појаве и увежбавање. Оне се могу наћи у (теоријском!) објашњењу дистрибуција акцената или у другим социолингвистичким или нормативним партијама.

На крају нудимо селективни преглед творбених модела у којима се између мотиватора и творенице могу наћи акценатски односи који илуструју неку од алтернација изложених у претходној тачки (нумерисаних као на том месту). Изостављени су модели са суфиксалним акцентом.

Табела 43. Приказ избора *ӣ*творбених модела за илустрацију *ӣ*розодијских алтернација

Тип алтернације	Илустративни примери
1	<i>-а, -ав, -ан, -ас̄ӣ, -а̄ӣи, -еж, -е̄ӣина₁, -иво, -ина, -ица, -ка, -ко, л-суфикси, -ница, -ња, -ски</i>
2	<i>-∅, -ан, -ар, -ац, -иш̄ӣе, -је, -ка, л-суфикси, -оња, -це, -че</i>
3	<i>-∅, -ар, -а̄ӣ, -ац, -е, -иво -ка, -ӣӣ, -ӣћ, -ица</i>
4	<i>-аг, -ан, л-суфикси, -ски, префиксација</i>
5	<i>-ав, -ан, -ас̄ӣ, -а̄ӣи, -ац, -ица, -иш̄ӣе, -ски, -че</i>
6	<i>-аг, -а̄њ, -је, -ка, -ко₁, -ница, -с̄ӣ</i>

4. ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ ПРЕДМЕТА

Поједностављени израз српског прозодијског система, сведен на „бинарно-пропорционални однос“ с двама квантитетским вредностима и ограничењем броја вредности МА бројем слогова, употребљив је, и чак употребљивији за потребе научне дескрипције прозодијских алтернација у творби речи од традиционалног. Њиме се уз помоћ малог броја операција могу описати појаве доста сложеније него што су оне из флективне морфологије, будући да у деривацији налазимо знатно већи број параметара којима треба баратати – многобројне афиксе и значења – уз често присутне дублете, који се могу појавити с обе стране творбеног ланца. Коришћени концепт је помогао да се алтернације, иако понекад конкомитантне, раздвоје према прозодијским обележјима и тако омогуће *слојевито* сагледавање појава. Томе је допринело и узимање акценатског лика граматичке основе за мотивни, чиме се избегло увиђање алтернација где оне нису нужне.

У разврставању речи према прозодијским обележјима, узимање *творбених шавова* (основа – суфикс, префикс – основа, основа – основа) као *рејерних шачака* за разматрање прозодије донело је плод у виду успостављања серија речи с МА пред ПОС или на шаву ПСТ и ССТ, што је у досадашњој анализи било скрајнуто због стриктног везивања за иницијалну или финалну (суфиксалну) позицију. Пут у обликовање тог приступа утро је М. Пешикан (1969) класификујући речи према акценатским алтернацијама у њима – на окситоне, баритоне и прототоне, појмовима којима, с другачијом терминологијом, данас оперише историјска акцентологија.

Прегледање РСЈ и упоредне, допунске грађе из других речника показало је знатне разлике у нормирању новоштокавског стандарднојезичког материјала, које потичу од територије и времена објављивања лексикона. Визура из које смо ми сагледали те односе упућује на флуидни став према задржавању традиционалнога и нормирању иновације, што одсликава идеју аутора тих речника (посебно РМС, РА, ОР) о еластичној норми. И РСЈ у том погледу заузима умерену линију, (1) поништавајући у неким случајевима раније важеће варијанте (у поређењу са РМС, на основу којег је израђен, па и РСЈ07) и (2) уводећи нове варијанте – ретко простом супституцијом претходног решења новим.

Претпоставке изложене у т. 1.1.3, да се творбени модели према прозодијским алтернацијама дају класификовати на оне без алтернација и оне с њима, од којих се потоње разврставају у ситније типове, те да код типова са сложенијим прозодијским односима ови могу бити предвидљиви и непредвидљиви – у већој мери је потврђена. У табели 34 (т. 2.6.1) приказали смо колумналне прозодијске ликове (према МА) које речи са суфиксима обнашају. Она је допринела увиђању да се фиксирана МА смештају пред суфикс, пред ПОС, у иницијални положај, те на суфикс, али и да у малом броју примера задржавају мотивно МА. Као посебан проблем се јавило прикључивање извесног броја суфикса тој класификацији, будући да они алтернацију МА познају само под одређеним условима, као што је то мотивно заосновинско МА (-ан, -ски, -аг, -(j)ав...) и будући да се у задржавању осталих мотивних МА не понашају доследно (*δ'алавчāg* : *са'знājнī*). То би, заједно с мноштвом суфикса из т. 1.5.1.2, с колебљивим ликовима, могли бити горњи претпостављени творбени модели са сложеним али (умерено) предвидљивим односима, док би они с тешко предвидљивим могли бити модели са суфиксима као што је придевско -ен.

Комплементарно с погледом на типове прозодијских ликова поставља се типологија алтернација. Оно што је код ликова било типолошки релевантно – колумналност, за алтернације је нерелевантно, јер су оне ту пратећа појава, а не она која одређује тип. Као типолошки релевантне алтернације могле би се видети само оне ограниченог обима, које се не јављају када за њих нема услова (нпр. регресије код поменутих суфикса *-ан*, *-ски*, *-аг* и др.). Ова дихотомија у већој мери одговара оној која алтернације одваја на аутоматске и условне.

Сложенице са афиксоидним и сложено-суфиксалним твореницама, осим поменутих МА, укључујући и шавно, познају и постиницијално МА, које се среће у мањем броју речи, али је у живој употреби у савременом језичком стандарду.

Прозодијске алтернације у деривацији могу се довести у везу с онима које су присутне у морфолошким парадигмама, те се направити врло јасне аналогije, нпр. код једносложне регресије *майӯ'ра* ~ *ма'шӯрскӣ* као *йохвā'лиши* ~ *йохв'āлим*; крајње регресије *сӣ'ейēн* ~ *й'олусӣейēн* као *г'објјē* ~ *н'е добӣ*, или прогресије *л'йк* ~ *лӣ'чиши* као *л'йк* ~ *йо лӣ'ку*; дужења *с'ена* ~ *с'ēнка* као *с'ена* ~ *с'ēнā* и сл. Међу њима, ипак, постоји и важна разлика: морфолошке алтернације не познају брисање основинских дужина ради померања МА у неку од крајњих позиција, док је код творбених то редовна појава, уп. *й'огела*, *осиӯра'нйк* са *й'охвāлӣ*, у *случā'ју*.

Примењивање прозодијског критеријума у анализи твореница може је олакшати или поправити, што је од методолошког значаја. То смо објаснили на примеру речи које су се традиционално сматрале твореним унутрашњом или прозодијском творбом, а заправо носе исте прозодијске одлике као одговарајуће суфиксалне творенице; на примеру *л*-суфиксā, који, чувајући везу и са суфиксима од којих су настали, ступају у засебан систем и др.

Прегледом речничке грађе установили смо местимичну и не ретку дискрепанцију међу прозодијским ликовима твореница које припадају истом творбеном моделу или, још уже, твореница с истим морфолошким и фонолошким одликама у оквиру модела. Објашњење за то може се тражити у историјским наслагама и укорењености одређених примера, затим наслеђу из РМС, према коме је овај речник израђиван, али и у недовољној акрибичности ауторā и редактора, која је делимично и разумљива ако се зна да стручњаку који одређује и уноси акценат лексеме нису на оку друге речи из творбеног модела којем ова припада, већ у најбољем случају – с обзиром на смер уазбучавања – друге изведенице од исте основе.

Методички радови о настави акцената приказују приличну усаглашеност у погледу на приступачност прозодијских садржаја, на оцену оспособљености наставника за извођење ове наставне партије, на потребу за поштовањем принципа завичајности, али и откривају недовољно познавање фонетске природе акцената, нужне за извођење наставе, и посебно стручно бављење њоме. Начини на које се може изводити настава акцената у прегледаним радовима подробно су и широко описани и пред наставника стављају широку лепезу метода и поступака које ће примењивати. Најфункционалнија међу њима чини се Пешикан–Дешићева метода бинарног упоређивања (назив предлажемо ми, другачије ју је именovala А. Антић). Богат методички корпус може се допунити искуствима и иновацијама које потичу из других прозодијски сродних језика, на шта смо у раду упутили.

Испитивање типова скупова речи-примера у уџбеницима српског језика открива да су најдоминантнији неуређени скупови – они сложени без методичког критеријума, стручног или дидактичког, који показују опасну лежерност аутора у приступу овој материји. Обично се дају у дугачким низовима, од по преко 10, па и 20 речи-примера,

што се не може сматрати прилагођеним раду с почетницима. Осим таквих примера, срећу се и они са веома егзактном уређеношћу, али је њих, природно, доста мање. Нашег рада посебно се тичу примери засновани на творбеној вези, те је на њихове њихове методичке погодности указано у т. 3.3, уз смерницу за коришћење наше анализе твореница у настави.

4. 1. Смерови даљег проучавања прозодије твореница

Творбени типови у превирању могли би се проучавати дијалекатски, испитивањем урбаних говора, што би омогућило да нормативна решења почивају на узусу образованих говорника, а не само на оном (уском) сегменту узуса који је доступан састављачима речника. Извесно је да би се у том случају морало рачунати на увођење дублетизма у још већем броју примера.

Описана прозодија твореница могла би послужити, заједно са подацима из народних говора, као оквир за израду диференцијалне акцентологије, у оним њеним аспектима који се односе на најраспрострањеније одлике говора са два или три акцента, са једним, експираторним акцентом, па чак и новоштокавских говора. Настава акцената, наиме, ученицима из тих средина не пружа упутства за везивање употребе акцената уз одређени морфолошки контекст, већ говорници који чују да свој матерњи акценат, нпр. *їдїрешан*, у новоштокавској средини треба да замене са *їдїрешан* – исти поступак примењују и на друге и другачије примере са силазним акцентом (*їдїрешан*, *їрџсвешїни*, па и *дџїринос*, *їїоїреша*).

Прозодијске алтернације уочене у творби речи, према упутствима из одељка 3.3, аутори школских уџбеника могли би искористити за селекцију примера, а сама грађа би се могла преобликовати и систематизовати тако је могу употребљавати и наставници и ученици.

ЛИТЕРАТУРА

- Анић 1972:** Vladimir Anić, „O akcentu složenica u hrvatskosrpskom jeziku“, *Radovi* 9/6, 25–28.
- Антић 2004а:** Александра Антић, *Наїласник, Буквар наїлашавања речи у срїском језику за основну школу* 1, 2, 3. Београд: Народна књига – Алфа.
- Антић 2004б:** Александра Антић, „Стандардна прозодија у настави“, *Језик данас* 19–20, 5–7.
- Арсенијевић 2010:** Boban Arsenijević, „On two types of deadjectival nominals in Serbian“, *Suvremena lingvistika* 70, 129–145.
- Арсенијевић и Симоновић 2013:** Boban Arsenijević, Marko Simonović, „The role of syntax in stress assignment in Serbo-Croatian“, in: R. Truswell, R. Folli, C. Sevdali (eds.), *Syntax and its limits*, Oxford: OUP, 192–216.
- Бабић 1982:** Stjepan Babić, „Učenje književnojezičnog naglasaka“, *Suvremena metodika nastave hrvatskog ili srpskog jezika* 7/4, 225–230.
- Бабић 1989:** Stjepan Babić, „Sinkronija i dijakronija u tvorbi riječi“, *Jezik* 37/1, 1–9.
- Бабић 2002:** Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Барић 1992:** Eugeniya Barić, „Naglasak u mocijskim parovima“, *Rasprave* 18/1, 17–42.
- Батас 2017:** Ана Батас, „Акценат императива глагола (II)“, *НССВД* 46/3, 5–18.
- Башић 2003:** Petar Bašić, „Još o naglasku riječi svećenik i njezinih tvorenica“, *Jezik* 50/4, 155–156.
- Белић 1936:** Александар Белић, „О грађењу нових речи (6)“, *Наш језик* IV, 225–232.
- Белић 1950:** Александар Белић, *Правопис срїскохрваїскої књижевної језика*, Београд: Просвета.
- Белић 2000а:** Александар Белић, *Универзитетска предавања из савременої срїскохрваїскої језика, Библиографија радова Александра Белића*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 2000б:** Александар Белић, *Грамаїике, О грамаїикама*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бјелица 2012:** Maja Bjelica, *Speech rhythm in English and Serbian: A critical study of traditional and modern approaches*, Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za anglistiku.
- Бугарски 2006:** Ranko Bugarski, *Žargon*, Beograd: Biblioteka XX vek.
- Вукушић 2003:** Stjepan Vukušić, „Naglasak riječi svećenik i njezinih tvorenica“, *Jezik* 50/2, 67–71.
- Вукушић 2015:** Stjepan Vukušić, „Naglasna tipologija izrasla na prozodijskim počelima“, *Hrvatski dijalektološk zbornik* 19, 99–106.
- Вукушић и др. 2007:** Stjepan Vukušić, Ivan Zoričić, Marija Grasselli Vukušić, *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Глушац 2016:** Maja Glušac, „Hrvatska prozodija u nastavi“, *Croatica et Slavica Iadertina* 12/2, 513–528.
- Грицкат 2020:** Ирена Грицкат, „Кругови Ирене Грицкат“, *Семанїичко-грамаїичка исїраживања савременої срїскої језика*, Београд: Савез славистичких друштава Србије.
- Дамјановић 2001:** Ратомир Рале Дамјановић, *О рециїовању*, Београд: Итака.

- Даничић 1925:** Буро Даничић, *Српски акценџи*, Београд – Земун: Српска краљевска академија.
- Дешић 1962:** Milorad Dešić, „Уџај мјеста акцената на творбу њпокористика насталих од личних имена“, *Језик* 10/3, 86–95.
- Дешић 1979:** Милорад Дешић, „Акценат у настави српскохрватског језика“, *Књижевност и језик* 26/1, 158–164.
- Дешић 1980:** Милорад Дешић, *Савремени српскохрватски језик са акценџолоџијом, Део 2. Акценџолоџија за џређи разред усмереног образовања за сџруке делајносџи у обласџи кулџуре, јавног информисања, џреводилашџва, архивисџике и музеолоџије, за сџикере – вођишеље џроџрама*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дешић 1981:** Милорад Дешић, *Савремени српскохрватски језик са акценџолоџијом. Део 2. Акценџолоџија за IV разред усмереног образовања за сџруку делајносџи у обласџи кулџуре и јавног информисања, џреводилачку и архивско-музејску сџруку, за сџикере – вођишеље џроџрама*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дешић 1985:** Милорад Дешић, „Актуелни проблеми наставе фонетике“, *Књижевност и језик* XXXII/1–2, 88–93.
- Дешић 1988:** Милорад Дешић, „Основна правила акценџуације српскохрватског књижевног језика (уз систематизацију градива о акценџима)“, у: Љубица Вајда и др., *Оријенџациони расџоред насџавног градива српскохрватског језика за VIII разред основне школе са меџодичко-џидакџичким џрилозима*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 50–56.
- Дешић 1992:** Милорад Дешић, *Српски акценат с лакођом*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дешић 1995:** Милорад Дешић, „Улога локалнога говора у развијању говорне кулџуре ученика“, у: Цветановић и др. 1995, 305–309.
- Дешић 1999:** Милорад Дешић, „Мјесто дикџије у настави српског језика и књижевности“, *Књижевност и језик* XLVI/1–2, 49–56.
- Дешић 2000б:** Милорад Дешић, „Акценџологија у настави српског језика и књижевности“, *Меџодика савремене насџаве књижевносџи и српског језика* 1, 61–67.
- Дешић 2000б:** Милорад Дешић, „Акценџологија у настави српског језика и књижевности“, *Меџодика савремене насџаве књижевносџи и српског језика* 1, 61–67.
- Дешић 2001:** Милорад Дешић, *Мали акценатски речник српског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дешић 2013:** Милорад Дешић, „Акценат изведених и сложених ријечи у савременом српском језику с обзиром на акценат основе“, *Српски језик* XVIII, 23–34.
- Дешић 2017:** Милорад Дешић, *Српски акценат с лакођом*, Београд: Завод за уџбенике.
- Дешић 2018а:** Милорад Дешић, „Српски стандардни акценат и префиксација именица“, *Српски језик* XXIII, 179–189.
- Дешић 2018б:** Милорад Дешић, „Српски стандардни акценат и префиксација приџјева и глагола“, *Јужнословенски филолоџ* LXXIV/2, 13–27.
- Дибџ 2000:** Владимир Антонович Дибџ, *Морфонолоџизованне џараџиџајџические акценџне сисџеме: Тиџолоџија и џенезис. Том I*, Москва: Језици русског кулџуре.
- Ђонг 1997:** Ђонг Кн Ђе, *Акцентски сложених речи у српском језику*, докторска дисертација одбрањена на Филолошком факултету у Београду.
- Ђорђевић 1984:** Бранивој Ђорђевић, *Грамаџика српскохрватске дикџије са џракџикумом*, Београд: Универзитет уметности.

- Ђукановић 1994а:** Петар Ђукановић, „Учење акцената у основној и средњој школи“, *Књижевност и језик* XLI/1–2, 55–62.
- Ђукановић 1994б:** Петар Ђукановић, „Усвајање новоштокавске акцентуације изван новоштокавског подручја“, у: Павле Ивић и др. (ур.), *Говори њризенско-џимочке обласџи и суседних дијалекаџа*, зборник радова са научног скупа, Филозофски факултет, Ниш, 479–482.
- Ђуровић 1997:** Радосав Ђуровић, „Настава акцената у теорији и пракси“, у: *Оледи о српским акценџима*, Ужице: Учитељски факултет – Културно-просветна заједница Ужице, 135–164.
- Ивековић и Броз 1901:** Franjo Iveković, Ivan Broz, *Rječnik hrvatskoga jezika 1–2*, Zagreb: Štamparija Karla Albrechta.
- Ивић 1958:** Pavle Ivić, *Die Serbokroatischen Dialekte: Ihre Struktur und Entwicklung*, 's-Gravenhage: Mouton & Co.
- Ивић 1966а:** Павле Ивић, „О Вуковом Рјечнику из 1818. године“ у: *Српски рјечник (1818)*, Београд: Просвета, 19–188.
- Ивић 1966б:** Pavle Ivić, „Komunikaciona vrednost jezika i naša škola“, у: Mirko Paprenica (ur.), *Problemi jedinstva nastave maternjeg jezika i književnosti*, Beograd: Jugoslovenski zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja i dr., 33–40.
- Ивић 1998:** Павле Ивић, *Расџраве, сџудује, чланци. 1. О фонолоџији*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ивџић 1952:** Ivšić, S. „Око наџе ортоепије“, *Jezik* 1/3, 69–74.
- Ивџић 1953:** Stjepan Ivšić, „Око наџе ортоепије“, *Jezik* 2/5, 134–136.
- Ивџић и Кравар 1955:** Stjepan Ivšić, Miroslav Kravar, *Srpsko-hrvatski jezik na pločama. Izgovor i intonacija s recitacijama*, Zagreb: Епоха – Jugoton.
- Илић 2006:** Павле Илић, *Српски језик и књижевност у насџавној џеорији и џракси. Меџодика насџаве*, Нови Сад: Змај.
- Јанковић 2020:** Ђорђе Јанковић, „Значења неологизама Лазе Костића грађених нултим суфиксом“, *Српски језик* 25/1, 381–396.
- Јаџић 2008:** Марина Јаџић, *Савремена насџава џоворне кулџуре у основној школи / Марина Јаџић*, Нови Сад: Змај.
- Јаџић 2008:** Марина Јаџић, *Савремена насџава џоворне кулџуре у основној школи*, Нови Сад: Змај.
- Јаџић и Лончар Раичевић 2014:** Марина Јаџић и Александра Лончар Раичевић, „Конструктивистички приступ настави прозодијског система савременог српског језика“, *Philologia Mediana* VI, 415–429.
- Јармулович и др. 2012:** L. Jarmulowicz, V. L.Taran, J. Seek, „Metalinguistics, Stress Accuracy, and Word Reading: Does Dialect Matter?“, *Language Speech and Hearing Services in Schools*, 43/4, 410–423.
- Јаџић 1999:** Dževad Jahić, *Školski rječnik bosanskog jezika*, Sarajevo: Ljiljan.
- Јелачић Србуљ 2007:** Виолета Јелачић Србуљ, *Rhetorikè téchnè. Реџоричка вешџина кроз реџорске вешџе*. Београд: Rhetorikè téchnè.
- Јовановић 1851:** Ђвгеніе Ђванновичъ, *Граммаџика церкџвно-славјанскаџ азџка*, Віенна: іждывеніе Алберта А. Венедікта.
- Јовановић 1926:** Јов[ан] Јовановић, *Меџодика маџерњеї језика у народној школи*, Београд: Књижарница Геце Кона.
- Јовановић 2012:** Јелена Јовановић, „Творбено-структурне и стилске особености изведеница са формантом -ки“, *Творба речи и џени ресурси у словенским језицима*, Београд: Филолошки факултет, 561–572.

- Јокановић Михајлов 2006:** Јелица Јокановић Михајлов, *Акцента̄ и инџонација њвора на радију и телевизији*, Београд: Друштво за српски јзик и књижевност Србије.
- Јокановић Михајлов 2012:** Јелица Јокановић Михајлов, *Прозодија и њворна кулџура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Јонке 1957:** Ljudevit Jonke, „Pravopisna komisija o akcentima“, *Jezik 2*, 33–37.
- Камијама и Јамамото 2007:** Takeki Kamiyama, Yoshino Yamamoto, „Visual representation of prosody for tactful communication skills – the case of request in Japanese as a Foreign Language taught to French university students“, *Phonetics Teaching and Learning Conference 2007* Aug 2007, London, United Kingdom. Paper ID 37.
- Каповић 2014:** Mate Kapović, *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Каповић 2018:** Mate Kapović, „Povijest glagolske akcentuacije u štokavskom (i šire)“, *Rasprave 44/1*, 159–285.
- Караџић 1852:** Вук Стефановић Караџић, *Срџски рјечник исџумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, Беч: Штампарија јерменскога намастира.
- Караџић 2014:** Вук Стефановић Караџић, *О језику и књижевносџи III/2*, Београд: Вукова задужбина – Просвета.
- Кашић 1987:** Јован Кашић, „О Српском рјечнику из 1852. године“, у: *Срџски рјечник (1852). II. P–Ш*, Београд: Просвета, 1483–1744.
- Кимура и др. 2018:** Katherine Kimura, Sam Hunley, Laura Namy, „Children’s use of comparison and function in novel object categorization“, *Journal of experimental child psychology 170*, 161–176.
- Клаић 1987:** Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Клајн 2002:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом срџском језику. Део 1: Слањање и џрефиксација*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
- Клајн 2003:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом срџском језику. Део 2: Суфиксација и конверзија*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
- Ковачевић 1999:** Милош Ковачевић, „Методички приступ хијерархизацији критеријума у настави језика“, у: *У одбрану језика срџскоја – и даље*, Београд: Требник, 261–271.
- Костић 1937:** Ђорђе Костић, „Vuk i problemi akcenta“, *Naša stvarnost 11–12*, 5–17.
- Костић 1983:** Ђорђе Костић, *Срџскохрватски џласови и акценџи*, Београд: ПГП РТБ.⁷⁴⁹
- Кравар 1974:** Miroslav Kravar, „O grafici književnoga akcenta“, *Jezik 22/2*, 39–51.
- Лехисте и Ивић 1996:** Илсе Лехисте, Павле Ивић, „Прозодија речи и реченице у српскохрватском језику“, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ломпар 2004:** Весна Ломпар, „Значај појединачних примера за дефинисање језичких појмова“, Научни састанак слависта у Вукове дане 33/3, 47–54.
- Мамузић 1951:** Илија Мамузић, „Акценти у почетној настави“, у: *Меџодски оџлеги из насџаве маџерњеј језика*, Београд: Педагошко друштво НР Србије, 38–53.
- Мандић 2005:** David Mandić, „Autosegmentna fonologija i naglasak“, *Jezikoslovlje 6/2*, 171–193.

⁷⁴⁹ Јединица је грамофонска плоча, издата без ознаке године. У бази Cobiss тај податак, који преносимо, дат је у угластој загради.

- Маретић 1899:** Tomislav Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Štampa i naklada Knjižare L. Hartmana.
- Маринковић 2000:** Симеон Маринковић, *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*, Београд: Креативни центар.
- Маројевић 2005:** Радмило Маројевић, „Творба речи у савременом српском језику Ивана Клајна (I)“, *Српски језик* X/1–2, 685–779.
- Маројевић 2007:** Радмило Маројевић, „Творба речи у савременом српском језику Ивана Клајна (II)“, *Српски језик* XII/1–2, 501–600.
- Маројевић 2009:** Радмило Маројевић, „Српски језик: иновације у творби, новине у дериватолошком опису“, *НССВД* 38/1, 15–26.
- Маројевић 2012:** Радмило Маројевић, „Ријечи с двоструким (главним и побочним) акцентима – прозодијско-интонациона интерпретација текста 'Луче Микрокозма'“, *Јужнословенски филолоџ* LXVIII, 49–69.
- Мартин 2010:** P. Martin, „Learning the prosodic structure of a foreign language with a pitch visualizer“. In *Speech Prosody 2010 – Fifth International Conference*. <http://speechprosody2010.illinois.edu/papers/100980.pdf>
- Мартиновић 2014:** Blaženka Martinović, „Klaičev pedagoški pokušaj u akcentologiji“, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 40/2, 455–468.
- Мартиновић 2014:** Blaženka Martinović, „Naglasak tvoreница“, u: *Na putu do náglasnē nŏrmē – oprŏmjereno ŏmenicama*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 52–75.
- Матешић 1966:** Josip Matešić, *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen* 1–2, Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Милатовић 2013:** Вук Милатовић, *Методика наставе српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе*, Београд: Учитељски факултет.
- Милошевић 2016:** Јадранка Милошевић, „Настава фонетике у основној школи: акценти српског језика“, у: Јелена Теодоровић (ур.), *Међународна научна конференција „Унапређивање квалитетног образовања у основним школама“ – зборник радова*, Београд – Јагодина: Институт за педагошка истраживања – Завод за унапређивање образовања и васпитања – Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 373–383.
- Московљевић 1990:** Милош Московљевић, *Речник савременог српскохрватског књижевног језика са језичким савешником*, Београд: Аполон.
- Недељковић 1998:** Војин Недељковић, „Правилно али погрешно: лутања једног српског акцента“, *Језик данас* 5, 15–19.
- Недовић 1962:** Обрад Недовић, „Један поглед на наставу о акценту“, *Књижевност и језик* IX/3, 210–214.
- Николић 1955:** Берислав Николић, „Прилог настави акцента у средњој школи“, *Књижевност и језик у школи* II/8–9, 581–593.
- Николић 1964:** Берислав Николић, „Сремски говор“, *СДЗ* 14, 201–415.
- Николић 1970:** Берислав Николић, *Основи млађе новошколавске акценчуације*, Београд: Институт за српскохрватски језик.
- Николић 1971:** Берислав Николић, „Акцент интернационализма у савременом српскохрватском књижевном језику“, *Наш језик* XVIII/4–5, 220–228.
- Николић 1972:** Берислав Николић, „Акцентске адаптације страних речи у савременом српскохрватском књижевном језику“, *Књижевност и језик* XIX/2–3, 133–135.

- Николић 1981:** Берислав Николић, „Однос акцента млађих новоштокавских говора према Даничићевом акценту“, у: Антоније Исаковић, Јосип Торбарина (ур.), *Зборник о Ђури Даничићу*, Београд – Загреб: САНУ– ЈАЗУ, 137–148.
- Николић 2000:** Мирослав Николић, *Обрајни речник српскога језика*, Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српски језик САНУ – Палчић.
- Николић 2006:** Милија Николић, *Методика наставе српскога језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Николић 2013:** Милка Николић, „Дидактичко обликовање садржаја о акценту у уџбеницима српскога језика за млађе разреде основне школе“, у: Бојана Димитријевић (ур.), *Наука и савремени универзитет, Од науке до наставе*, тематски зборник радова са научног скупа, Ниш: Филозофски факултет, 115–128.
- Николић 2017:** Мирослав Николић, „Облици вокатива једине именица мушког рода I врсте у српском књижевном језику“, *Српски језик XXII*, 5–34.
- Павић 1885:** Armin Pavić, „Djuro Daničić umro 17. studenoga 1882“, *Rad JAZU* 12/77, 127–202.
- Павловић 1956:** Миливој Павловић, „Говорни ток и акценти у књижевном језику“, *Књижевност и језик* 8–9, 441–445.
- Павловић 1962:** Milivoje Pavlović, *Osnovi metodike nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti*, Beograd: Naučna knjiga.
- Перушко 1971:** Tone Peruško, *Materinski jezik u obaveznoj školi (specijalna didaktika)*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
- Петровић 1998:** Драгољуб Петровић, „Куда су се запутили српски акценти“, *Језик данас* 6, 4–8.
- Петровић и Гудурић 2010:** Драгољуб Петровић, Снежана Гудурић, *Фонологија српскога језика*, Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска.
- Пецо 1996:** Асим Пецо, „Именице на -еж у нашем језику (поријекло, значење и акценат)“, *Јужнословенски филолоџ* LII, 41–55.
- Пешикан 1968:** Митар Пешикан, „Thomas F. Magner: Post-Vukovian Accentual Norms in Modern Serbo-Croatian“, *Јужнословенски филолоџ XXVII* /3–4, 499–506.
- Пешикан 1969:** Митар Пешикан, „О основама штокавске акцентуације“, *Јужнословенски филолоџ XXVIII* /1–2, Београд, 107–142.
- Пешикан 1975:** Митар Пешикан, „Још о акценту презимена на -овић/-евић“, *Наш језик XXI* /3, 183–186.
- Пешикан 2007:** Митар Пешикан, „Акценат и друга питања правилног изговора“, у: Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић, *Српски језички љручник*, Београд: Београдска књига, 65–93.
- Поповић 1996:** Миливој Поповић Мавид, *Лейоша казане речи*, Бор: Књижевне новине – Енциклопедија.
- Правопис 1960:** *Правопис српскохрватскога књижевнога језика са љравописним речником*, Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска.
- Првуловић 2000:** Борислав Првуловић, *Настава акцената српскога језика у љракси, Методички љручник*, Књажевац: Нота.
- Прица 1966:** Anđelija Prica, „Obrada akcenta u osnovnoj školi“, *Књижевност и језик XIV* /4, 365–372.
- Радовановић 2003:** Milorad Radovanović, *Sociolingvistika*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

- Радосављевић 2019а:** Никола Радосављевић, *Акценајска дублејносћ именица у савременом српском језику*, докторска дисертација, Филолошки факултет Универзитета у Београду.
- Радосављевић 2019б:** Никола Радосављевић, „Акценат у префиксалној творби именица“, *Научни састјанак слависта у Вукове дане* 48/3, 193–227.
- Ракић 1990:** Stanimir Rakić, „Pridevski sufiksi i akcenat“, *Književni jezik* 19/3, 121–128.
- Ракић 1992:** Stanimir Rakić, „Vrste sufiksa i pravilo akcenta u srpskohrvatskom jeziku“, *Slavistična revija* 40/3, 197–207.
- Ракић 1996:** Станимир Ракић, „Правило краћења у српскохрватском језику“, *Зборник Мајице српске за филолојију и линвистику* 39/1, 141–156.
- Ракић 1999:** Станимир Ракић, „О лексичком слоју придевских сложеница типа придев + именица“, *Зборник Мајице српске за филолојију и линвистику* 42/1, 255–276.
- Ракић 2001:** Станимир Ракић, „О именичким сложеницама типа придев + именица“, *Српски језик* VI/1–2, 309–329.
- Ракић 2002:** Станимир Ракић, „О алтернацијама квантитета у творби речи“, *Језик данас* 15, 31–33.
- Ракић 2007:** Станимир Ракић, „О лексичком слоју именичких сложеница типа именица + именица у српском језику“, *Зборник Мајице српске за филолојију и линвистику* 50/1–2, 767–792.
- Рамадановић и Ковачевић 2018:** Ermina Ramadanović, Barbara Kovačević, „Prozodijska tvorba u hrvatskom jeziku“, у: P. Košutar, M. Kovačić (ur.), *Od dvojbe do razdvojbe. Zbornik radova u čast profesorici Branki Tafri*, Zagreb: Ibis, 161–175.
- РЈАЗУ 1880–1976:** *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- РМС 1967–1976:** *Речник српскохрватскога књижевног језика I–VI*, Нови Сад (– Загреб): Матица српска (– Матица хрватска).
- РМС 2007:** Мирослав Николић (ур.), *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.
- РМС 2011:** Мирослав Николић (ур.), *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ 1959–2019:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика I–XXI*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Симић 1978:** Радоје Симић, „Фонолошка структура српскохрватских акцената“ / „Прозодијски систем српскохрватског језика“⁷⁵⁰ (потоње на насл. страници часописа, у садржају, у хедерима, прво у самом наслову чланка), *Књижевност и језик* XXV/3–4, 307–321.
- Симић 2007:** Радоје Симић, „О акценту сложених речи“, *Српски језик* 12/1–2, 7–34.
- Симић 2007а:** Радоје Симић, „О акценту сложених речи“, *Српски језик* XXII/1–2, 7–34.
- Симић 2007б:** Радоје Симић, „Структура и акценат префиксалних твореница са општим глаголским делом“, *Узданица* 4/1, 7–37.
- Симић 2008:** Радоје Симић, „Творбена структура и акценат сложених речи са општим глаголским делом“, *Српски језик* XIII/1–2, 35–62.
- Симић 2009:** Радоје Симић, „О акценту императивних сложеница“, *Годишњак за српски језик и књижевност* 22/9, 465–478.
- Симић и Остојић 1996:** Радоје Симић, Бранислав Остојић, *Основи фонолојије српског књижевног језика*, Београд: Универзитет у Београду.

⁷⁵⁰ Чланак потоњи наслов носи у садржају, а другонаведени наслов пред самим текстом.

- Симоновић и Арсенијевић 2014:** Marko Simonović, Boban Arsenijević, „Regular and honorary membership: On two kinds of deverbal nouns in Serbo-Croatian“, *Lingue e linguaggio, Rivista semestrale* 2/2014, 185–210.
- Смаиловић 1990:** Ismet Smailović, *Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Mešihat Islamske zajednice Bosne i Hercegovine.
- Соколовић 2010:** Мирјана Соколовић, „Трајање вокала као обележје контраста по звучности у српском језику“, *Годишњак за српски језик и књижевност* 10, Ниш: Филозофски факултет, 423–437.
- Спасић 2016:** Наташа Спасић, „Учење акценатског система српског језика код изворних и неизворних говорника у теорији и пракси“, *Методички вјесник* 7, 91–112.
- Средојевић 2017:** Dejan Sredojević, *Fonetsko-fonološki opis akcenata u standardnom srpskom jeziku: od specifičnog ka opštem*, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Станић 1950:** Милија Станић, „Један начин овлађивања књижевним акцентом“, *Пићања савременој књижевној језика* II/1–2, 250–2554.
- Станић 1975:** Милија Станић, „Акцент презимена на -овић (-евић) са двосложном или вишесложном основом“, *Наш језик* XXI/3, 172–183.
- Стевановић 1986:** Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (грамајички сисџеми и књижевнојезичка норма), I. Увод, фонетика, морфологија*, Београд: Научна књига.
- Стевановић 1991:** Михаило Стевановић, *Књија о акценџу књижевној језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Судимац и Новаковић 2017:** Нина Судимац, Александар Новаковић, „Прилог проучавању прозодијске норме у основној школи на подручју косовско-ресавског дијалекта“, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.), *Савремена проучавања језика и књижевности* VIII/1, 149–161.
- Тафра 1998:** Branka Tafra, „Konverzija kao gramatički i leksikografski problem“, *Filologija* 30–31, 349–361.
- Тафра 2011:** Branka Tafra, „Istospisnice i istoslovnice u hrvatskom jeziku“, у: D. Sesar (ur.), *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*, Zagreb: FF press – Filozofski fakultet, 173–179.
- Тежак 1980:** Stjepko Težak, *Gramatika u osnovnoj školi. Metodičke osnove nastave gramatike hrvatskog ili srpskog jezika u osnovnoj školi*, Zagreb: Školska knjiga.
- Тежак 1985:** Stjepko Težak, *Govorne vježbe u nastavi hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Терзић 1968:** Александар Терзић, „Акцент глаголских именица у руском и српскохрватском језику, његова колебања и тенденције развитка“, *Анали Филолошкој факулџеџа* 8, 135–143.
- Томановић 1959:** Vaso Tomanović, „Акцент српскохрватског књижевног језика и његова настава у школи“, *Језик* 8/3–4, 91–99.
- Ђупић 1995:** Драго Ђупић, „Настава језика и дијалекат“, у: Цветановић и др. 1995, 345–351.
- Ујчић 1961:** Tugomil Ujčić, „Ortoepija u srednjim školama“, *Језик* 9/2, 54–57.
- Финка 1968:** Вождар Финка, „Прилог акценатској типологији у именица“, *Језик* XV/5, 143–150.
- ХЈП:** *Хрватски језични портал*, <http://hjp.znanje.hr/>
- Цветановић и др. 1995:** Владимир Цветановић, Вук Милатовић, Александар Јовановић, *Методика настава српској језика. Избор џексџова за сџуденџе учџџељских факулџеџа*. Београд: Учитељски факултет.
- Чедић 2007:** Ibrahim Čedić (ur.), *Rječnik bosanskog jezika*, Sarajevo: Institut za jezik.

- Цанг 2006:** Felicia Zhen Zhang, *The teaching of Mandarin prosody: a somatically-enhanced approach for second language learners*, University of Canberra : Faculty of Education
- Шипка 2016:** Данко Шипка, „Уз нека акценатска одступања: хипотеза иницијалног акцента“, *Лингвистичке актуелности* 28, 1–11.
- Шкавић 1996:** Đurđa Škavić, „Naglasci glagola na -avljati“, *Jezik* 43/4, 139–142.
- Шкарић 1986:** Ivo Škarić, „Glasničke preinake“, *Jezik* 34/3, 71–81.

Школски уџбеници и наставни програми

- Антић 2004а:** Александра Антић, *Најласник. Буквар најлашавања речи у српском језику за основну школу 1, 2, 3*. Београд: Народна књига – Алфа.
- Аранђеловић 2007:** Мирјана Ј. Аранђеловић, *Српски језик за 4. разред основне школе*, Београд: BIGZ.
- Аранђеловић и Петровић 2011:** Мирјана Ј. Аранђеловић, Миленија Петровић, *Наставни листови за српски језик и књижевност за 4. разред основне школе*, Београд: BIGZ школство.
- Дешић 2017:** Милорад Дешић, *Српски акценат с лакоћом*, Београд: Завод за уџбенике.
- Драгићевић и др. 2006:** Рајна Драгићевић, Зорана Опачић, Даница Пантовић, Путокази. Наставни листови за српски језик у четвртом разреду основне школе, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Жежељ Ралић 2015:** Радмила Жежељ Ралић, *Маша и Раша – О језику 3. Српски језик за трећи разред основне школе*, Београд: Klett.
- Жежељ Ралић 2016:** Радмила Жежељ Ралић, *Маша и Раша – О језику. Српски језик за четврти разред основне школе*, Београд: Klett.
- Жежељ Ралић и Матијевић 2016:** Радмила Жежељ Ралић, Бранка Матијевић, *Маша и Раша – Српски језик за трећи разред основне школе. Наставни листови*. Београд: Klett.
- Жежељ Ралић и Матијевић 2017:** Радмила Жежељ Ралић, Бранка Матијевић, *Маша и Раша – Српски језик за четврти разред основне школе. Наставни листови*, Београд: Klett.
- Касаповић и др. 2008:** Мира Касаповић, Весна Шојић, Ана Пејовић, *Српски језик 3. Наставни листови за трећи разред основне школе*, Београд: BIGZ Publishing.
- Кецман и др. 2013:** Виолета Кецман, Јадранка Милошевић, Драгана Ђећез Иљукић, *Грамаџика српској језика за први разред гимназија и средњих стручних школа*, Београд: Нови Логос.
- Кликовац 2010:** Душка Кликовац, *Грамаџика српској језика за основну школу*, Београд: Креативни центар.
- Кликовац 2012:** Душка Кликовац, *Српски језик и језичка култура за VIII разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Кликовац и др. 2007:** Душка Кликовац, Љиљана Бајић, Зона Мркаљ, *Радна свеска за српски језик у осмом разреду основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Кликовац и Николић 2014:** Душка Кликовац, Љиљана Николић, *Српски језик 1, за први разред гимназија и средњих стручних школа*, Београд: Едука.
- Ломпар 2008а:** Весна Ломпар, *Грамаџика 6. Српски језик за шести разред основне школе*, Београд: Klett.
- Ломпар 2008б:** Весна Ломпар, *Радна свеска уз Грамаџику 6. Српски језик за шести разред основне школе*, Београд: Klett.

- Ломпар 2009:** Весна Ломпар, *Грамаїка 7. Срїски језик за седми разред основне школе*, Београд: Klett.
- Ломпар 2010:** Весна Ломпар, *Грамаїка 8. Срїски језик за осми разред основне школе*, Београд: Klett.
- Ломпар 2012:** Весна Ломпар, *Грамаїка. Срїски језик и књижевност за њрви разред їмназија и средњих стїручних школа*, Београд: Klett.
- Ломпар 2018:** Весна Ломпар, *Грамаїка 5. Срїски језик и књижевност за њїи разред основне школе*, Београд: Klett.
- Ломпар и др. 2010:** Весна Ломпар, Зорица Несторовић, Златко Грушановић, *Срїски језик за осми разред основне школе. Радна свеска уз уџбенички комїлей*, Београд: Klett.
- Ломпар и др. 2018:** Весна Ломпар, Зорица Несторовић, Зона Мркаљ, *Радна свеска 5 уз уџбенички комїлей Срїски језик и књижевност за њїи разред основне школе*, Београд: Klett.
- Ломпар и Несторовић 2014:** Весна Ломпар, Зорица Несторовић, *Срїски језик за седми разред основне школе. Радна свеска уз уџбенички комїлей*, Београд: Klett.
- Ломпар и Несторовић 2016:** Весна Ломпар, Зорица Несторовић, *Срїски језик за шестїи разред основне школе. Радна свеска уз уџбенички комїлей*, Београд: Klett.
- Ломпар и Станковић Шошо 2008:** Весна Ломпар, Наташа Станковић Шошо, *Срїски језик за њїи разред основне школе. Радна свеска уз уџбенички комїлей*, Београд: Klett.
- Ломпар и Станковић Шошо 2010:** Весна Ломпар, Наташа Станковић Шошо, *Срїски језик за седми разред основне школе. Радна свеска уз уџбенички комїлей*, Београд: Klett.
- Маринковић 2016а:** Симеон Маринковић, *Срїски језик 3, за їрећи разред основне школе*, Београд: Креативни центар.
- Маринковић 2016б:** Симеон Маринковић, *Срїски језик 3, настїавни лисїови за їрећи разред основне школе*, Београд: Креативни центар.
- Маринковић 2016в:** Симеон Маринковић, *Забавна їрамаїка 4. Уџбеник за четїврїи разред основне школе*, Београд: Креативни центар.
- Маринковић 2016г:** Симеон Маринковић, *Забавна їрамаїка 4. Радна свеска за четїврїи разред основне школе*, Београд: Креативни центар.
- Милатовић и Јовановић 2010:** Вук Милатовић, Славица Јовановић, *Срїски језик за 3. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Милатовић 2010:** Вук Милатовић *Настїавни лисїови за срїски језик за 3. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић 2009а:** Милија Николић, *Срїски језик и језичка кулїура за 7. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић 2009б:** Милија Николић, *Радна свеска за срїски језик и књижевност за 7. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић и Андрић 2009:** Милија Николић, Милка Андрић, *Радна свеска за срїски језик за 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић и Николић 2008а:** Милија Николић, Мирјана Николић, *Срїски језик и језичка кулїура за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић и Николић 2008б:** Милија Николић, Мирјана Николић, *Радна свеска за срїски језик за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић и Николић 2008в:** Милија Николић, Мирјана Николић, *Срїски језик и језичка кулїура за 6. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.

- Николић и Николић 2011:** Милија Николић, Мирјана Николић, *Српски језик и језичка култура за 4. разред основне школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- НПП 2005:** „Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и васпитања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LIV/1, 1–96.
- НПП 2006:** „Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LV/3, 4–80.
- НПП 2008:** „Правилник о наставном програму за шести разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LVII/5, 1–108.
- НПП 2009:** „Правилник о наставном програму за седми разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LVIII/6, 1–104.
- НПП 2010:** „Правилник о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања 2/2010-13“, Београд: *Просвејни ѿласник* LIX/2, 13–140.
- НПП 2011:** „Правилник о наставном плану и програму за гимназију“, Београд: *Просвејни ѿласник* LX/7, 12–160.
- НПП 2017а:** „Правилник о наставном плану за други циклус основног образовања и васпитања и наставном програму за пети разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LXVI/9, 1–136.
- НПП 2017б:** „Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LXVI/10, 1–60.
- НПП 2018:** „Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LXVII/15, 77–351.
- НПП 2019а:** „Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LXVIII/5, 6–60.
- НПП 2019б:** „Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LXVIII/5, 61–172.
- НПП 2019в:** „Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LXVIII/11, 1–60.
- НПП 2019г:** „Правилник о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања“, Београд: *Просвејни ѿласник* LXVIII/11, 61–189.
- Пејовић 2008:** Ана Пејовић, *Српски језик за трећи разред основне школе*. Београд: BIGZ Publishing.
- Пијановић 2008:** Петар Пијановић, *Књижевност и српски језик за први разред ѿмназија и средњих школа*, Београд: Завод за уџбенике.
- Савовић и др. 2014:** Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Тећез Иљукић, *Дар речи. Грамађика за седми разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Слијепчевић и др. 2018:** Светлана Слијепчевић, Наташа Станковић Шошо, Бошко Сувајџић, *Језичко блајо. Грамађика за ѿети разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Срдић 2014а:** Јелена Срдић, *Дар речи. Грамађика за трећи разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Срдић 2014б:** Јелена Срдић, *Дар речи. Грамађика за ѿети разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Срдић и Петковић Живановић 2016:** Јелена Срдић, Зорана Петковић Живановић, *Дар речи 4. Грамађика за четврти разред основне школе*, Београд: Нови Логос.

- Станковић Шошо и др. 2012:** Наташа Станковић Шошо, Драгана Ђећез Иљукић, Јелена Срдић, Слађана Савовић, Светлана Вулић, *Радна свеска 8. Радна свеска уз уџбенички комљлеј срјској језика за осми разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо и др. 2013:** Наташа Станковић Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ђећез Иљукић, *Радна свеска 7. Радна свеска уз уџбенички комљлеј срјској језика за седми разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо и др. 2014а:** Наташа Станковић Шошо, Бошко Сувајџић, Јелена Срдић, *Радна свеска 5. Радна свеска уз уџбенички комљлеј срјској језика и књижевности за љети разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо и др. 2014б:** Наташа Станковић Шошо, Бошко Сувајџић, Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ђећез Иљукић, *Радна свеска 6. Радна свеска уз уџбенички комљлеј срјској језика и књижевности за шети разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо и др. 2016а:** Наташа Станковић Шошо, Јелена Срдић, Маја Костић, *Радна свеска за трећи разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Станковић Шошо и др. 2016б:** Наташа Станковић Шошо, Јелена Срдић, Зорана Петковић Живановић, Соња Чабрић, *Радна свеска за четврти разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Станојчић и Поповић 2008:** Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Грамајика срјској језика за гимназије и средње школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Стевовић и др. 2014:** Слађана Савовић, Јелена Срдић, Драгана Ђећез Иљукић, *Дар речи. Грамајика за шети разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Тодоров и др. 2016:** Нада Тодоров, Софија Зарупски, Стеванија Кеча, *Срјски језик 4. Радна свеска за четврти разред основне школе*, Београд: Едука.
- Тодоров и Зарупски 2017:** Нада Тодоров, Софија Зарупски, *Срјски језик 3. Радна свеска за трећи разред основне школе*, Београд: Едука.
- Ђећез Иљукић и др. 2012:** Драгана Ђећез Иљукић, Јелена Срдић, Слађана Савовић, Светлана Вулић, *Дар речи. Грамајика за осми разред основне школе*, Београд: Нови Логос.
- Цветковић и Првуловић 2016:** Милован Б. Цветковић, Борислав Првуловић, *Поуке о језику за 4. разред основне школе*, Београд: Едука.
- Цветковић и др. 2016:** Милован Б. Цветковић, Соња Цветковић, Татјана Живановић, Миодраг Плавшић, Борислав Првуловић, *Жубор речи – љоуке о језику. Уџбеник за 3. разред основне школе*, Београд: Едука.

ПРИЛОГ: СКУПОВИ РЕЧИ-ПРИМЕРА

Скраћенице за уџбеничке референце

A1-3 = Антић 2004а	K5PC = Ломпар и Станковић Шошо 2008
A4-6 = Антић 2004а	K5PC= Ломпар и др. 2018
A7-9 = Антић 2004а	K6Г = Ломпар 2008а
Б3Г = Пејовић 2008	K6PC = Ломпар 2008б
Б3PC = Касаповић и др. 2008	[K6PC = Ломпар и Несторовић 2016]
Б4Г = Аранђеловић 2007	K7Г = Ломпар 2009
Б4PC = Аранђеловић и Петровић 2011	K7PC = Ломпар и Несторовић 2014
Д = Дешић 2017	[K7PC = Ломпар и Станковић Шошо 2010]
Е3Г = Цветковић и др. 2016	K8Г = Ломпар 2010
Е3PC = Тодоров и Зарупски 2017	K8PC = Ломпар и др. 2010
Е4Г = Цветковић и Првуловић 2016	Kc1Г = Ломпар 2012
Е4PC = Тодоров и др. 2016	KЦ3Г = Маринковић 2016а
Ес1Г = Кликовац и Николић 2014	KЦ3PC = Маринковић 2016б
З3Г = Милатовић и Јовановић 2010	KЦ4Г = Маринковић 2016в
З3PC = Милатовић 2010	KЦ4PC = Маринковић 2016г
З4Г = Николић и Николић 2011	KЦоГ = Кликовац 2012
З4PC = Драгићевић и др. 2006	НЛ3Г = Срдих 2014а
З5Г = Николић и Николић 2008а	НЛ3PC = Станковић Шошо и др. 2016а
З5PC = Николић и Николић 2008б	НЛ4Г = Срдих и Петковић Живановић 2016
З6Г = Николић и Николић 2008в	НЛ4PC = Станковић Шошо и др. 2016б
З6PC = Николић и Андрић 2009	НЛ5Г = Срдих 2014б
З7Г = Николић 2009а	НЛ5PC = Станковић Шошо и др. 2014а
З7PC = Николић 2009б	НЛ5PC Слијепчевић и др. 2018
З8Г = Кликовац 2010	НЛ6Г = Стевовић и др. 2014
З8PC = Кликовац и др. 2007	НЛ6PC = Станковић Шошо и др. 2014б
Зс1Г = Пијановић 2008	НЛ7Г = Савовић и др. 2014
ЗсГ = Станојчић и Поповић 2008	НЛ7PC = Станковић Шошо и др. 2013
К3Г = Жежељ Ралић 2015	НЛ8Г = Ђећез Иљукић и др. 2012
К3PC = Жежељ Ралић и Матијевић 2016	НЛ8PC = Станковић Шошо и др. 2012
К4Г = Жежељ Ралић 2016	НЛс1Г = Кецман и др. 2013
К4PC = Жежељ Ралић и Матијевић 2017	
К5Г = Ломпар 2018	

Легенда за скраћенице

Б = БИГЗ школство

Е = Едука

З = Завод за уџбенике

К = Klett

КЦ = Креативни центар

НЛ = Нови Логос

о = основношколски уџбеник (ознака у већини случајева изостаје јер се подразумева)

с = средњошколски уџбеник

1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 = разред за који је писан уџбеник

Г = граматика (именована тако или другачије)

РС = радна свеска уз граматику

Звездича (*) уз примере означава да је у питању пример дат илустративно, а не за вежбање, док удвојена звездича (**) означава пример(е) из књижевног текста.

При навођењу, испод сваке групе примера из школских уџбеника дајемо оне из акцентолошких уџбеника (Д, А).

(1) Неуређени скупови

Анђела, ветар, вешт, исхитрен, грош, лавиринт, грудва, одгегати се, освојив (НЛ7Г); анђео, антика, набацити, крак, дриблати, нар, свитац (НЛ6Г); анђео, антика, набацити, крак, дриблати, нар, свитац, јагње (НЛс1Г); бајка, развеселити, певам, ширина, играти, радити, пријатељ, глава, рука (Е7Г); Банаћанин, Московљанин, чаролија, девојчица (НЛ8Г); Банаћанин, Московљанин, чаролија, девојчица (НЛс1Г); Београд (Кс1Г); Београд, Крагујевац, Лозница, Суботица, Јован, Милија, отац, вода, малина, сањив, рђав, читати, скакутати, страховито (Ес1Г); Београд, дијета, поглед, крајњи (Кс1Г); биоскоп (Кс1Г); бој, пој, тој, луг, зими, зрак, Зринка (НЛ7РС); босиљак, весло, владар, војник, невеста (Зс1Г); брат, ноћ, правда, гладан, вода, радост, пишем, лупити (Е7Г); брдо, грм (НЛ7РС); број, мрак, воз, благ, плес, чарка, џак (НЛ6РС); важно, ваљак, гитара, чамац, тражити, ошишати, проћи (НЛ6РС); варалица, поскочити, куповати, паничити (НЛ8Г); ватра, граматика, закаснити, полицајац, комшија, Београд (Б4Г); веверица, говорити, обећање (З8Г); венац, наставник, нацепати, душа, забава (Зс1Г); вера, поток (Е7Г); вешт, чист, шкрт, густ, ташт (Кс1Г); виолина, висак, заплет, јаренце, двор, називати, нервирати се (НЛ7Г); вир, незаменљив, крити, обратити (се), намена, обрушавати, најке (НЛ7РС); висина, недовољан, записати, весељаци (К4Г); висок, густ, запарати, дозволити, испроливати, гуњ, корица, дар (НЛ6РС); власт, сличан, звучно, чисто, јединац, цар (НЛ6РС); вода, кола, зубић, кућа, игла, књига (НЛ8Г); вода, кола, зубић, кућа, игла, књига (НЛс1Г); вода, рука, радити (КЦ4Г); воз, зов (НЛс1Г); врат, брат, брег, зет, грб, врт (НЛ8Г); врат, брат, брег, крт, грб, врт (НЛс1Г); врућ, пена, опробати, криво, оштро, мирно (НЛ6РС); врх, већ, прст, пас, наш, лош (Е7Г); врч, маст (КЦ4РС); гитара, вихор, чамац, молер, лубеница, тумачити, мол, пиџама, можда, мњење (НЛ7РС); глава, жалба, гнездо, деца, зима, живот, зона, зора, туга, зубић (НЛ8Г); глава, жалба, гнездо, деца, зима, живот, зона, зора, туга, зубић (НЛс1Г); глава, правда, река, сенка, рода, школа (НЛ8Г); глава, правда, река, сенка, рода, школа (НЛс1Г); глава, рука, слепа, гладан, генерација, сељаци, доказивати, досађивати, радити (ЗсГ); гладан, кожа, знање, крити, вир, илустрација (НЛ6РС); гладан, мрвичак, знање, мрежњача, илустрација, намеравати, намигивати (НЛ7РС); гњурац, вихор, знак, врт, пиџама, двојица, протумачити, двор (НЛ6РС); гол-разлика, тамноплав, радио-драма (НЛ6РС); дана, Павла, знаш, сат, подне* (НЛ7Г); дар, блед, брк, млад, храм, бор, геније, мед, лађа, чавка (НЛ6Г); девојка, Љубинка, ниво (З8Г); девојка, поморанџа, заборавити (К8Г); девојчица, гимнастика, играоница, побеђивати, фотографија, реченица (К5РС); дете,

вага, пруга, стрела, труба, зима, нада, ружа (К7Г); деца, земља, живот, жена, сестра, вода, боја, језик, отац, нога, борба, страница, новац, чело, зора, граница, држава, магла, избор, темељ, образ (Кс1Г); децо, кућа, небо, срце, место, соба, ветар, дело, помоћ, птица, слика, песма, књига, тачка, шума, улица, ватра, чаша, плоча, усна (Кс1Г); доливати, космос, кошница, отегнути, плећка, превиђати, сагласан, (Б4РС); доћи, помоћи, сусрет, необичан, њега, градова (Кс1Г); Дошао, сам, у, клуб, и, срео, клоуна (НЛ7Г); Дубоко, на, дну, мора, где, зраци, сунца, стижу, тек, у, подне, живела, је, шкољка, лепотица, звана* (НЛ8Г); елемент, интервју, диригент, продуцент, инструмент, континент, парламент, асистент, амбијент, филхармонија (НЛс1Г); елемент, интервју, диригент (НЛ8Г); Скочио је у воду (К8Г); еп, жеђ, жар, власт, настава, жбуње, радник (Зс1Г); жагор, труд, краљ, круг, јарчев, поћи, кичма (НЛ7Г); жалостан, певам, никакав (ЗсГ); забавама, банама, заставама, саванама (НЛ8РС); заборавити, загрлити, направити, размислити, зауставити се, осетити, поставити, усмерити, надокнадити, освежити, поздравити се, замислити (Кс1Г); заборавити, оставити, изгорети, прогутати (К7РС); завичај, нафта, загонетка, јајник, живаљ, јуни, босоног, Ђурђина, жарити (Зс1Г); задатак, поуздање, задати, предавање, самопоуздање (З6РС); здравље, кост, пуж, псовка (НЛ7Г); зевнути, згулити, натмурити, пребранац (НЛ7Г); зима, душа, глава, народ, рука, трава, време, снага, врата, страна, начин, прозор, љубав, пример, дете, друштво, звезда, река, цена, струја, закон (Кс1Г); зима, ливада, сањати, кућа, мрав, смех, љубав, сести (НЛ5РС); зиму, сунце, мајка, бајка, школа, тело, мисао, смисао, цвеће, лишће, прича, сенка, црква, тајна, банка, карта, здравље, жртва, путник (Кс1Г); злато, сунце, цвеће, путник, бајка, школа, санке, јелка (К7Г); зуб, зид, век, лист, крај, гас, плин, знам, пиј, брод, мој, твој, свој, ја, ти, ви, он, леп, слеп, дар, дај, знај, дан, снег (ЗсГ); зуби, радници, радимо, пишемо (ЗсГ); игра, лишће (НЛ7РС); изаћи, необично, читамо (Ес1Г); извуче, сечиво, то, чинио, кажереч, намрштио, чело, усне, загуштерали, вилицама (НЛ7Г); излазећи, подеран, бачен* (Ес1Г); историја, испеглати, пребацавање, затрпавање, наредити, медицина, сликовито, испи (З7РС); јабука (З8Г); јабуке, љубопитљив, надгласати, клавијатуре, особина (НЛс1Г); јако, једно (платно, на, јарболу), цват, дриблинг, јеж, ливада, царски, царих (НЛ7РС); јастук, љуштура, крпењача, јарчина, заводљив, закикотати се (НЛ7Г); језик, капија, лифт (Кс1Г); Јованица, изванредан, одужити, чићковићи (НЛс1Г); кикирики, звоно, лет, дописати, претчас, заигравати, ведар, ластва, плод (НЛ6Г); китоловац, заседати, кључ, Јоца, оклевати, со (НЛ7Г); клупа, табла, оловка, врата, учионица, школа, учитељица, слобода (КЦЗГ); књига, написати, професорка, лепота, радионица, радост, другарство, неговатељица, детињство (КЦЗГ); компјутер, непр., Кџмпјутер (Кс1Г); коњ, ток, Душанка, ишчекивање, начелник, испресећаност (Зс1Г); корак, двеста, парада, сребро, ношња, ћебе, радост, виноградар, планина, особина (КЦ4РС); кос, сок (НЛс1Г); косити, лимунада, прђаст, бициклиста, засукати, носат, сриче (НЛ7РС); кош, кошава (НЛ7Г); кошуљица, завоleti, лимунада (НЛ8Г); кров, рука (З8Г); култура, мимоза, вретено, ситница (НЛ8Г); култура, мимоза, вретено, ситница (НЛс1Г); кућа, киша, јабука, весео, наш, пливати (З8Г); кућа, језик, доброта, животиња, пријатељство, стогодишњица (К4Г); лађа, брбљивица, лимунада, радост, цврчак, чоколада, цвокотати, срце (НЛ6Г); Ленка, кружити, вратанца, једноликост, лелујав, крут, обучавати, срчан (НЛ7Г); ливада, вода, пријатељица, црвен, имати, проговорити (З8Г); ливада, девојка, генерација, телевизија, загрлити, оставити (Е7Г); лице, живети, пиши, пољубити, свиђати се, аплаудирати, плима (НЛ6Г); ломотива, девојка, поморанца, заборавити (Кс1Г); лубеница, величанствено, пребродити (З6Г); луталица, Карловчанин, историја, јагодица (НЛ8Г); луталица, Карловчанин, историја, јагодица (НЛс1Г); лутка, овца, лопта, књига (К4Г); љушчица, евро, парк, јастог, јарац, кукавица, кршан (НЛ7Г); Маја, Мајо, Марко (К7РС); мајка, греда, стена, лево, зима, ружа, снег, рода, сенка, правда, прича, вино, брада, лађа, сено, сунце, лице, лађа, барка, брег, бајка (З7Г); мајка, ја, леп, мој, буран (З8Г); мајка, сунце (З7Г); Мачва, Панчево, Срем, Јанко, сунце,

мајка, цвеће, сив, нагло (изаћи) (Ес1Г); машна, прах, ташна, слива (НЛ6Г); мед, век, рис, бик (Зс1Г); мек, лед (КЦ4РС); минијатуран, надокнадити, изговорити, литература (НЛ8Г); мир, Рим (НЛс1Г); мирис, сиријум (НЛс1Г); мислити, цртати, куцнути, певати, ставити (К7РС); миш, лав, ватра, вера, жетва, заједница, жито (Зс1Г); морнар, корен, аутомобил, шишарка (З8Г); мрва, облачак, мрежаст, облачина, мрзак, обично, нашироко (НЛ7РС); мргодно, мрс, мрмљати, надати се, надвладати, надахнути, њакати, петорица (НЛ7РС); мрдати, мрзнути, мрљав, мрко, надвојвода, надвоје, лосос (НЛ7РС); музика, туга, љубав, кућа, столица, маца, касета (З4РС); На клупи је стајала птица повијена кљуна (НЛ7Г); надгласати, надзирати, локна, ломатати се, надирати, накитити, надстрешница (НЛ7РС); надесно, накит, настати, небо, мрест, неадерталац, накарадно (НЛ7РС); најједноставнији, тамнозелен, контрашпијанажа (Ес1Г); најпаметнији, псеудокласични (Зс1Г); намаз, низија, наливати, низбрдо, оријентација, обузети, осветљење (НЛ7РС); нар, краставчић, џеп, вуц, зец, голубица, дечачић, грожђе (НЛ7РС); настава, питање, девојка, вртешка, госпођа (НЛ8Г); настава, питање, девојка, вртешка, госпођа (НЛс1Г); наш, ваш, пас, лав, брат, сав, сва, све, топ, сноп, лош, нов, миш, врх, већ, сад, пуст (ЗсГ); не, знам, не, желим, не, волим, не, читам, не, рече, не, жудим, не, чух, не, седим (Кс1Г); не, знам, не, можеш, не, миришу, (НЛс1Г); не, носим, не, спавам, не, спавају, не, пишем, не, лажем, не, кажем, не, пазим, не, сањам, не, сањају, не, једем, не, знам, не, читам, не, читају (Ес1Г); не, пишем, не, пливај, не, учим, не, ради (НЛс1Г); не, радим, не, дам, не, носим (Ес1Г); не, чита, не, пева (Кс1Г); небрига, прелом, странац, традиција, уметник, цепати, чорба, запевати (Б4РС); небројено, осека, облетети, пета, обећати, песништво, осетити, петља (НЛ7РС); неуспех, неуспео, неумерен, нећкати се, несвестан, нерв, неприметно, непримерен (НЛ7РС); нисам, снова, бреза*, ИЗ, ПЕСМЕ (НЛ7Г); нога, вода (З7Г); нога, вода, капетан, ширина, играти, развеселити, шарен, мене, телефон (ЗсГ); носити, лимунада, прѣаст, мотоциклиста, насукати, нокат, прича (НЛ6РС); опна, стар, пеге, дете, мана, кров, тета, наге, ген, Ера, нега, не, У, ОСМОСМЕРЦИ (НЛ8РС); осетљиво, обесно, осећати, петак, освојив, песништво, петљати (НЛ7РС); отвореноплав, тамносив, светложу (НЛс1Г); очију (З8Г); палма, дах, дуга, прасе, облачина, садница, целер, зраци (НЛ6Г); палма, дах, дуга, прасе, облачина, садница, целер, зраци, осека (НЛ7Г); пас, лав, кућа, поље, радост, певам, жалостан, истина, пријатељ (ЗсГ); пас, хлад (НЛ7РС); певам, кажем, јунак, клечим (ЗсГ); песма, вест (НЛ7РС); песма, кућа, киша, звоно, место, књига, киша, поље, ватра, улица, свеска, чаша, лопта, мера (К7Г); песма, слобода, сунце, глава (ЗсГ); пећ, кост, правда, радник, суша, кажем, лепи, бели, тужан (ЗсГ); пећи, култура, купина, дирка, Јова, пруга, напоље, оркестар, оригиналност, пилетина, ромб, тресак, умножавати, врт (НЛ7РС); писмо, зима, миран, радити, сањарити, овде (З8Г); плав, необичан, фантазирати, тик, љутит, цмакати, пчеларити, цреп, шницла, крагна, соко, краљевић (НЛ7Г); појава, наткрилити, осморо, космонаут, маглина, прасе, оговарати, век (НЛ7Г); поља (К8РС); поље, слама (З7Г); пољопривреда, купопродаја (Ес1Г); поморанца (НЛ8Г); пошта, вода, река, море (К8Г); пошта, вода, река, море (Кс1Г); Пред тобом лежи поље сасвим је беле боје и чека црну кишу из десне руке твоје* (З3Г); преписати, затворити, граматика, задатак (К8Г); преписати, затворити, граматика, задатак (Кс1Г); префриган, погурати, зацрвенети (се), разбацивати, будити, море, жагорити (НЛ6РС); пријатељ, свитац (НЛ7РС); пријатељ, скакати, питање, заблуда, ливада, другарство, сарадња, сељаци, висина, тежина (К4Г); прикочити, испитати, такнути, понестати, скинути, испретакати (З8РС); приповетка, продавница, поверовати; граматика, захвалити, јагорчевина, чоколада, мармелада, учитељица, библиотека, локомотива, литература (К5Г); прича, црква, цвеће, мајстори, сенка, славно, трајно, банка, море, пасош (К6Г); пудинг, девојчица, продавачица, обавештајац (Б4Г); пун, сунце (НЛ7РС); путник, радник, вечера, путопис, животиња, простирка, ветрењача, запамтити (Б4РС); Пучини, Павароти (Ес1Г); радити, урадити, тетива, генерација (ЗсГ); радити, волети, доброта, скупоба (З4РС);

размислити, Лесковчанин, непријатељ, недовољан; другарица, Шумадија, Колубара, записати; пријатељство, Шумадинац, мандарине, весељаци (К4Г); рачваст, ратлук, заруменети (се), рашчишћавати, коректор, хор, коракнути (НЛ7РС); рачунар (К5РС); рећи, причати, мрштити се, сир, Мира, туга, зрно, мирис, љубичица, октопод, љубомора, огулити, увежбавати (НЛ6РС); речи, оловка, пахуљица, море, лепота, фломастери, љубав, банана, дубамара (К4Г); рука, глава (37Г); рука, лекар, стадо, зидати, кратко, или, дуго (33Г); рука, ливада, рукавица, заповедати (36Г); рукавац, обуставити, наградити, ти, тиква, Јоца, понекад, циљ (НЛ7Г); рукавац, обуставити, наградити, тиква (НЛс1Г); ручак, храна, прогноза, потрчати, кикирики, звоно, главурда (НЛ7РС); Сава, Дрина, Краљево, Проклетије, Сима, река, народ, весеље, храбар (јагње, је), бело, писати, певушити, изазивати, овде (Ес1Г); сат, математика, лудирати се, мол, дрхтати, нарав, жеља, обожавати, обојити, облак (НЛ7Г); сат, математика, лудирати се, мол, дрхтати, нарав, жеља, обожавати, обојити, облак (НЛс1Г); сат, поп, пећ, дом, туп, сад, воз, сељак, капетан, развеселити (3сГ); сестра, земља, кашика, ташна, магла, ливада, момак, село, стихови, столица, јакна, постер, јелен, папир (К7Г); сидро, благ, испросипати, торбица, гњурац, плес, шарати, чарка, протумачити, џак (НЛ7РС); синовима (Кс1Г); сир, рис (НЛс1Г); сликовати, исписати, таленат, занемети, скинути, братаца (37РС); слово, цврчак, пљусак, врат, мачак, Бор (НЛ6Г); смех, зеље, прасак, ролати, носорог (НЛс1Г); сова, загњурити, причица, засолити, лимунада (НЛс1Г); сова, одбранили, никнути, слављеник, очистити, кајсија, краставчић, воден, сладолеџија, пустоловити, зарђати (НЛ6Г); сова, трешња, некултура, љутња, малина, љуска, мода, поглед (НЛ6Г); становник (Кс1Г); сунце, песма, љубав, слобода (Е7Г); сунце, река, киша, вода (Ес1Г); табла, рука, радити, глава, трава, писати, почетак, храбар, време, брежуљак (К6Г); тело, срце, лађа, звоно, кошчица, клопте, мирис, тренутак, дибер, море, роса, шкољка (НЛ7Г); тих, хит (НЛс1Г); тишина, пољубити, анђелчић, надурити се, љубомора, одгонетнути (НЛ7Г); траг, праг, врт, снег, мит, виц, шут, прут, воз, тост (НЛс1Г); тражим, удем, плачем, трчим, учим, читам, СА, НЕ (НЛ8РС); трчкарати, одолети, отерати, прецртати, преувеличати (Кс1Г); у, град, на, земљу, са, собом, на, главу (Кс1Г); улица, земља, јунак, срећа, ветар, нога, магла, шума, ливада, острво, воденица, човек, корак, вода (37РС); упорност, штука, чарапа, стругати, оријентација, џез, обухвати, шеширџија (НЛ7Г); учионица, ватерполо, чекаоница, такмичење, летовалиште (К5РС); хигијена, ватрогасац, површина, кикирики (НЛ8Г); цар, дан, сан, прст, члан, свет, трн (К8Г); цар, дан, сан, прст, члан, свет, трн (Кс1Г); ценити, позајмити, галамити, осветлити, истражити (Кс1Г); црква, звоно, врста, играти, хвалити, трка (НЛ6Г); црнити, препрека, пробијати, насукати, младић, кућа, кум, изненада (Б4Г); црнити, препрека, пробијати, насукати, младић, кућа, кум, изненада (Б4РС); чеп, мед (КЦ4РС); Чуј, како, јауче, ветар, У, позну, јесен*, ЦЕЛА, ПЕСМА (Е7Г); чуј, крв, мој, ја, зуб, дај, знам (Е7Г); чучнути, чезнути, сместити, чистити, скупити (Кс1Г); Шабац, Пожаревац, Смедерево, Милица, брат, ветар, кућа, киша, сит, наши, гледати, сипати (Ес1Г); шара, разбој, живот, чунак (НЛ7РС); школу (38Г); Станка спрема ручак (36Г); Мајка сину тугу ублажила (36Г)

жена, човек, народ (А1-3); игра, другарство, обећање (А1-3); истина, манастир, пшеница, недеља, бројаница, љубазност, младунче, пријатељ, разгледница, купина, кућица, градови, мајица, авион, прогноза, врућина, година, победа, дрвеће, стазица, касета, локомотива, детектив, малина, телефон, екскурзија, кошаркаш, лисица, фотографија, бомбона, четвртак, обала (А1-3); лопта (А1-3); обратити се, позориште, играоница, песникиња, североисток, показати, расположење, поклањати, неограничен, авантура (А1-3); пријатељство, радозналост, поранити, девојчица, површина, железница, дубамара, приметити, обрадован (А1-3); размислити, другарица, пријатељство (А1-3); рукавице, пахуљице, огледало, мандарине, чоколада, колачићи, обојити, нацртати, фломастери (А1-3); столица, шољица, колица, бојица, рођендан, јабука, банана, свећице, мислити, нагласак, лепота, задатак, оловка, цртежи, природа

(A1-3); говорити, испричати, дозивати, написати, честитати, поскочити, засадити, доскочити, изгубити, задрхтати, доносити, довикнути, процветати, наследити, долетети, прочитати, прошетати, одскочити, осушити, потрошити, завоleti, мирисати, заронити, пољубити, одолети, залепити, зарадити, пробудити, победити, погодити (A4-6); жбун, пањ, плод, лист, жир, цвет, трн, парк, врт, штап, прут, храст, брег, брест, дуд, бор, кап, мраз, лед, мрак, снег, дан, ноћ, хлад, сјај, шум (A4-6); жећ, глад, хлебсир, гриз, раж, сос, со, шлаг, кекс (A4-6); завоleti, пољубити (A4-6); задатак, податак, проучавати, разумевање, самогласник, библиотека, одељење, враголани (A4-6); нос, прст, струк, раст, врат, длан, труд, кук, зуб, зглоб, лист (A4-6); обојити, нацртати, фломастери, сањалица, породица, причалица, рукавице, пахуљице, огледало, написати, замолити, урадити (A4-6); поскочити, покушавати (A4-6); пут, траг, мост, воз, свет (A4-6); разгранат, домовина, пријатељство, радостан, радозналост, племенитост (A4-6); скок, крај (A4-6); славити, праштати (A4-6); слог, род (A4-6); спорт, број, рад, два, три, збир, пет, шест, тест, знак, плус, реч, слог, стих, текст, ред (A4-6); тег, град, длан, нож, жир, реп, пут, топ, плот, тенк, кош (A4-6); температура, пахуљица, поветарац, небеса, олуја, равнотежа, узвишење, планета, растојање, брежуљак, путељак, пољана, планина, маслачак, шумарак (A4-6); (A4-6); хлеб, град, мост, реч, праг, брат, парк, хлад, сан, друг (A4-6); хлеб, сир, мост, брат, врат, југ, крст, мед, круг, друг, лист, ноћ, дан, зуб, прст, сан, хлад, џем, трн, град (A4-6); цреп, дим, спрат, лифт, сто, пећ, ствар, дом, стуб, зид, стан, праг, кључ, туш, ћуп, сат (A4-6); бицикл, написати (A7-9); дете, ждребе (A7-9); дјеца, дијете, свијет, пјесма (A7-9); долетети, хигијена (A7-9); корачати, писамце (A7-9); лето, јутро, јесен, месечина, поље, шума, пупољак, детелина, дрво, дрворед, водопад, таласи, облаци, обала, камен, копно, језеро (A7-9); љубав, биће, људи, народ (A7-9); мачка, магла, настава, махати, кожа, коза, пловка, рода, певати, лекар, цвеће, петао, висидбада, ливада, лишће, писати, уши, зубар, руке, љубав (A7-9); поздрав, помоћ, срећа, памет, подне, одмор, жеља, кутак, успех, осмех, храброст, радост (A7-9); празан, чист, мали, дугачак, прав, тужан, лак, ситан, светао, млад, леп, висок, храпав, сит, врућ, плитак, сув, спор (A7-9); пролеће, зора, пахуље, босиљак, висидбада, ливада, коприва, вода, извор, поток, земља (A7-9); РЛистови, су, на, дрвету, а, у, корпи, је, хлеб (A7-9); срећа, кројач, село, балон, поље, базен, вода, плићак (A7-9); телефон, шампион, авион, камион, посластичарница (A7-9); трава, зраци (A7-9); храм, вест, мир, мост, друг, брат, хлеб, сир, слог, ћуп (A7-9); чамац, залив, река, лађа, лука, плажа, шкољка, песак, зима, време, подне, поноћ (A7-9); чаролија, боровница (A7-9); шапутати, пољубити (A7-9); вино (Д); висока, ослободити, књига, ослобођење (Д); вода (Д); воз, роб (Д); воз, роб (Д); глава, правда, нога, кућа (Д); горак, Зоркин (Д); градова, ломите, њега (Д); грађено, путници, господари, попијеш (Д) најјаснији, најјефтинији, најједноставнији, најрадије (Д); доживљаји, читање (Д) становник, необичан, доћи, градовима, мене, желимо (Д); елеменат, акумулатор, интелегентан (Д); жив, чист* (Д); заузели (Д); злато, правда, друштво, пиво, Банаћанин, радити (Д); издаја, именовати (Д); именовање, Карловчанима, испливаћемо, шеталиштима, упитаћемо, домаћинствима, доприносити, ослобођење, феудализам (Д); интересантан, дефиниција (Д); кајмак, ложа, логор, акварел, интервју, спутњик (Д); клупа, мајка, клетва, трава, дрвље, брежуљак (Д); књига (Д); књига, мислити (Д); Козара (Д); командант, атентатор (Д); Конески, Прешерн (Д); купопродаја, пољопривреда, самозаштита, самоодбрана, самоуслуга (Д); кућа, мајка, нога; јабука, носити, радити, лепота, брежуљак; јединица, Банаћанин, Далматинац; именовати, ослободити, изједначити; осиромашити, употребљавати; електрификација, експериментисати; индустријализација (Д); Мао, Цедунг, Денг, Сјаопинг, Пертини, Косига, Жискар, д'Естен (Д); математика, богаташица (Д); мостова, задатака, представништава (Д); на, силу, у, кућу, иза, сна, иза, куће (Д); највећи, најјачи, највише, најбоље (Д); најјаднији, најпаметнији, најдостојанственији, тамнозелен (Д); народ, мајка (Д); народ, мајстор, ручак, црква, памтити, крило (Д); народноослободилачки,

отворенозелен, тамноцрвен (Д); не, возим, не, читам, не, браним, не, учим, не, ломим (Д); нога, ослободити (Д); њих, дна (Д); обично, желимо, видимо, долазе, мислимо, највише, тренутку, мислима, најдаље, радости, поновног, виђења, времена, појави (Д); овај, канал (Д); послушкујем, настава, Бачванин, непријатно (Д); отвореноплав, тамносив, назовипријатељ (Д); очекујемо (Д); памтити, капати (Д); певати, деца, видео, бележити, лето, леп, лепа, цвет, на, цвету, несвест, заменим (Д); питати, мислити (Д); понајважнији, понајстарији (Д); понајвећи, понајмлађи, понајчешће (Д); поп-псу (Д); похваљен, правдање, бирају, питање, узмемо, зликовца (Д); гориво, догађај, возач, београдски, данашњи (Д); примопредаја, многопоштовани (Д); Брат и сестра (Д); Дошли су му гости (Д); Зашто је Јован (Д); Зорица је купила (Д); Јавио је сестри да ће доћи у суботу (Д); Јавићу Ђорђу (Д); Ко паметно ћути мудро говори (Д); Мајку је много бринуо син (Д); Марија је била 4(Д); Марко је узјахао коња (Д); Мира је купила кола у Шапцу (Д); Они су дуго поправљали (Д); Петар и Милица (Д); Писао је другу (Д); Поклонићу му (Д); Прикупио је доста историјских података (Д); Разговарали смо (Д); рокенрол, рентакар, цијуцицу, цикцак (Д); сенка (Д); степенице, солитери (Д); сунце, снага, настава, откриће, прасе, питати (Д); тако, бива, они, које, неком, нашој, треба, тада, мало, дигне (Д); сједим, сљезове, дјечацима, сјеме, посијали, дјетињству, цвјета, прије, свијету, свијету, коријен (Д); кучином, кал, шапу, обојке, мачке, зачина (Д); Толстој, Достојевски, Наполеон, Цицерон, Пучини, Русо (Д); весник, колико, ћуле (Д); у воду, у главу, низа страну (Д); ударим, чекање, купујте, питате, неправда, народни (Д); употребљавају, именовати, задовољно, ослободити (Д); ученици, војничке (Д); часовима, појављују, потиснута, површини (Д); човек, чудноват, изићи (Д); чоколада, замислити, излагати, изазвати, наредити, црвићак (Д)

(2) Скупови облички несордних а значењски сродних примера

брег, брдо (38Г); Весна, Ана, Петар, Душан, Лав (Кс1Г); ветар, киша, снег, магла, вејавица (38РС); глава, нос, лице, уста, врат, лакат, леђа, струк (38Г); дан, ноћ, подне, поноћ, јутро, мрак (38РС); Дарија, Марко, Дарко, Ирина, Олга, Сара, Воја, Ксенија (Кс1Г); два, три, пет, шест (Кс1Г); дрво, грана, крошња, лист (38РС); енглески, немачки, француски, шпански, бугарски (Кс1Г); јабука, крушка, лимун, шљива, кајсија, трешња, јагода, бресква (К8РС); јабука, малина, јагода, купина, рибизла, крушка (38РС); јануар, јун, август, фебруар, јул (К8РС); Јелка, Пера, Мирко, Јанко, Душа, Јана (НЛ7Г); јутро, вече, поднесумрак, поноћ (К8РС); кљун, перо, крило, птица (38РС); кућа, врата, кров, тераса (38РС); Маја, Бранко, Павле, Ђорђе, Бранка, Сара, Олга, Дарко, Аца, Ленка, Рајка, Сека, Марко, Мирко (К6РС); математика, биологија, географија, српски, језик (НЛ5Г); маче, зека (КЦ4РС); Милошевић, Бакочевић, Симоновић, Тијанић, Васовић (К6РС); Мина, Вишња, Дејан, Милан, Виктор (Кс1Г); миш, јеж, пуж, лав, слон, црв, пас, коњ, кос, ћук, бик, рис (38РС); нога, рука (КЦ4РС); нос, колено, шака, очи, раме, стопало, уши, надланица (38Г); одувати, поветарац, ветровито, ветрењача, ветроказ, (К6РС); отвореноплав, тамносив, светложут (НЛ8Г); пас, траг* (Б4Г); пета, понедељак, среда, субота, недеља (К8РС); Петар, Јасна, Јован, Ивана, Милан, Јелена, Лазар, Богдан, Вишња, Вера, Горан, Дуња (К7РС); плажа, песак, скакати, чамац, шљунак, слано (К6РС); прича, спавати (К8Г); пут, друм (38Г); Растко, Ненад, Огњен, Давид, Игор (Кс1Г); река, поток (38Г); речица, вирови, таласи, шкољке (38РС); рука, нога (38Г); рука, нога* (Б4Г); свет, поток, цвет, њива, сад, сунце, хлад, Дунац, трава, жбун, славуј, срце (НЛ8Г); сноп, пласт (КЦ4РС); трава, коров, сено, леска (38РС); француски, бугарски, грчки, српски, дански (Кс1Г); час, сат* (Б4Г); чесма, река (КЦ4РС); чудовиште, змај, аждаја, неман (Кс1Г); шведски, фински, руски, норвешки, мађарски (Кс1Г); шкољка, брод, барка, сунце, слан (К6РС);

Авала, Топола, Златибор, Морава, Колубара, Шумадија, Панчево, Ресава, Београд, Ваљево (А1-3); глава, нога, рука, лице, тело, прсти (А1-3); звук, речи, слогови, сазвучје (А1-3); једанаест, дванаест, двадесет, четрнаест, седамнаест, осамнаест, петнаест, тринаест, деветнаест, шездесет, педесет, четрдесет, седамдесет, шеснаест, тридесет, осамдесет, деведесет, милион (А1-3); понедељак, уторак, среда, четвртак, петак, субота, недеља (А1-3); пријатељ, другарство (А1-3); сабирање, множење, дељење, одузимање (А1-3); Авала, Топола, Златибор, Београд, Зрењанин, Књажевац, Дивчибаре, Крагујевац, Ваљево, Краљево, Панчево, Копаоник (А4-6); Ана, Јелисавета, Иван, Олга, Душан, Исидора, Аца, Дорјан, Никола, Петар, Урош, Уна, Софија, Христина, Сара, Дарија (А4-6); балерина, клизачица, пијанисткиња, археолог, бициклиста, падобранац, риболовац (А4-6); брз, спор (А4-6); глава, очи, уши, уста, рука, језик, срце, руке, прсти, тело, ноге, лице (А4-6); дан, ноћ (А4-6); дете, мама, тата, бата, дека, деца, баба, сека, бака, деда (А4-6); ја, ти, он, ми, сви, ви, мој, твој, њен, свој, наш, ваш, тај, та, то, ти, те, та (А4-6); кикирики, кукуруз, ђевапчићи, боранија, шаргарепа, шпагети, колачи, лимунада, колачићи, банана, чоколада, лубеница (А4-6); краљ, цар, принц, кнез, дој, двор, мач, шлем, штит, крст, мир, дар (А4-6); крив, прав (А4-6); млад, стар (А4-6); нов, стар (А4-6); песма, прича, басна, заго[не]тка, бајка, питалица (А4-6); реч, писмо, писати (А4-6); слаб, јак (А4-6); стих, говор, говорити (А4-6); Хопово, Шишатовац, Каленић, Раваница, Студеница, Градац, Жича, Крушедол (А4-6); црв, јеж, пуж, вук, пас, коњ, миш, лав, сом, зец, кит, мрав, слон, бик, рак, ној (А4-6); час, сат (А4-6); Бџр, Бор, Пећ, Шид, Уџ, Бечеј, Врање, Котор, Пирот, Призрен, Прибој, Сомбор, Чачак, Београд, Бечићи, Ваљево, Зрењанин, Краљево, Књажевац, Крушевац, Панчево, Приштина, Ивањица, Крагујевац, Обреновац, Подгорица, Смедерево, Суботица, Нови Сад, Херцег-Нови, Сремски, Карловци (А7-9); Бркоје, Коле, млад, висок, блатњав, коврџав, весео, мишићав, бркат, ћелав, ухрањен, намрштен (А7-9); брош, ташна, марама, шнала, крагна, трегери, минђуше, дугме, огрлица, шешир, наруквица, каиш, прстен, кравата, појас, шајкача, беретка, шубара, капа, рукавице (А7-9); глава, рука, зуби, лице, песница, руке, тело, леђа, уста, груди, пета, брада (А7-9); грло, језик, зуби (А7-9); дете, бата, сека, мајка, беба, бака, ћерка, маза, уја, ујна, кума, теча, стрина (А7-9); јабука, бресква, јагода, трешња, малина, купина, наранџа, шљива, смоква, ананас (А7-9); јагодице, трепавице, брада, теме (А7-9); јаје, кифла, шунка, млеко, ручак, храна, месо, проја, грашак, зачин, кнедла, першун (А7-9); кадџа, данас, јуче, сада, после, одмах, онда, рано, касно, увек, ноћу, дању, сутра, синоћ (А7-9); куда, туда, свуда, горе, доле, негде, тамо, нигде, десно (А7-9); лептир, пчела, думбар, пиле, паче, голуб, јаре, јагње, теле, веверица, мачка (А7-9); мајица, шорџ, сукња, џемпер, ципеле, чизме, папуче, патике, сако, одело, блуза, бермуде, мантил, јакна, панталоне, хаљина, бунда, капут, прслук, кошуља (А7-9); мама, тата, деца, кума, унуци, породица, дете, мајка, баба, деда, ћерка, родитељи, сестра, сестричина (А7-9); меда, зека, прасе, маџа, куџа, цврџак, коџа, мачџак, ждребе, овџа, патаџ, глиџа, ћурџа, свитаџ, враџа, лаџа, рода (А7-9); медвед, јелен, пингвин, кошута, зебра, дивоџа, камила (А7-9); муња, сеџа (А7-9); неко, нешто, нико, ништа (А7-9); очи, усне, уши, уста, образ (А7-9); пахуље, киџа, небо, облаџ, време, невреме, месец, роса, ветар, светлост, сумраџ, вече, коџаџа, ваздуџ, сунџе, зора (А7-9); природа, џвеће, грана, лала, џветџа, булџа, руџа, траџа, зевалиџа, лиџиће, траџка, стаџло, јелџа, јела, плаџа, биље, биљџа, класџе, венаџ (А7-9); причаџо, шетаџо (А); причаџи, слушаџи, јаџити, телефонираџи, (А7-9); тело, срџе, раџе, колџено (А7-9); зазелџени, поплаџи, порумџени (А7-9); чело, коса, лице, обрџе (А7-9); Чуџа, Боса:, џупџа, прђаџа, радосџа, чуџаџа, дотџерџа, зајаџурџа, спрџетџа, пеџаџа, боса, добрђоџуџа (А7-9); шаџа, палаџа, прџсти, руџа, каџипрџст (А7-9); боса, спџора (Д); гџорџа, добџар (Д); женин, пријатељџичин (Д); зџвоно, жџито, перџо, јаџто, стакло, ребро, блатџо, весло, село, коло (Д); зџмија, птиџа (Д); купџити, употребљџавати (Д); леђа, пџета, зуб, лакџат, лице, груди, бџраџа (Д); леђи, јџести (Д); миџран, дивџан (Д); од, бџрата, од, сџестре (Д); славџан, јаџдан (Д); теџаџа, деџео (Д); учџениџа, другџариџа (Д)

(3) Скупови облички сродних а значењски несродних примера

бацити, барка (Ес1Г); близнакиња, близина (Кс1Г); бора, болан (Ес1Г); бундева, бука (Ес1Г); вест, пласт, кост, тест, раст (Кс1Г); вода, мода (К6Г); вода, рода (КЦ4РС); воз, зов (НЛ6Г); воз, тост (НЛ8Г); гас, гасити, гасни, гаснути (К7РС); граду, град* (НЛ3РС); дан, вредан (НЛ8Г); длан, план, слан (НЛ6Г); дуг, дуга* (НЛ6РС); Дунав, јунак (38Г); заграда, ограда, награда (НЛ7Г); зова, сова, слова (НЛ6РС); јесен, сен (36Г); кафа, капа (Ес1Г); кос, косити* (НЛ6РС); кос, сок (НЛ6Г); Коса, коси (КЦ4Г); косе, косом, коси (Е3Г); Коси, коси* (К4Г); крити, критика, кришом, критично (К7РС); купа, купати* (НЛ5Г); лав, лаж (НЛ6Г); лав, лаж (НЛс1Г); лав, плав (НЛ7Г); лези, лед (НЛ6Г); лекар, пекар (37Г); лекар, пекар (37РС); лепити, лепо (Ес1Г); лист, лава, лала, лав, леђа, лек, лет, лија, лифт, лице, ложа, луфт (Кс1Г); лом, лов (НЛ6Г); лом, лов (НЛс1Г); лош, лов (Ес1Г); лош, лов (К6Г); Луку, лука* (НЛ3Г); љиљан, лити (Ес1Г); мек, мед (К6Г); мек, мед (Кс1Г); мера, зера, Пера (НЛ7РС); мир, Рим (НЛ6Г); мир, свемир (НЛ8Г); Мира, дира, бира (НЛ7РС); мирис, сирим (НЛ6Г); миш, мир (НЛ6Г); мрдати, ходати, врдати (НЛ7РС); нов, ноћ (НЛ7Г); нога, рода (К6Г); пад, пас, пет (НЛ5Г); парк, пад (К6Г); писмо, писак, писац, пише (К7РС); питати, читати, скитати, ритат (К4Г); пишем, бришем, уздишем; пишемо, бришући, и, уздишући* (Ес1Г); предомислити се, прочепкати, прижељкивати, проговорити (НЛ8РС); прост, мост (К6Г); прст, први (К6Г); прст, први (Кс1Г); прст, црн (НЛс1Г); прст, црн (НЛ6Г); пун, пут (К6Г); пун, пут (Кс1Г); пусти, пуж (НЛ6Г); пусти, пуж (НЛс1Г); река, сека, флека (НЛ6РС); репа, рупа, река, рука (36РС); речит, река (НЛ7РС); рис, вис (Ес1Г); роба, проба (К6Г); рода, вода, хода, згода (К4Г); сан, стан (Кс1Г); свест, маст, гест, гост, прст, крст, текст, лист, част, таст (Кс1Г); село, дело (37Г); село, дело (37РС); сет, пет (НЛ7Г); сир, рис (НЛ6Г); сит, син (Кс1Г); слив, крив (К6Г); смех, снег (НЛ8Г); СПЕЦ, сува, травка, црна, чавка, тежак, тег, хладан, снег, важан, свет, крупан, цвет, празан, клас, важан, глас, лепа, бајка, жива, мајка (36РС); танка, тама (Ес1Г); терет, тема (Ес1Г); тих, хит (НЛ6Г); траг, праг (НЛ8Г); ћебе, ћебенце (НЛс1Г); увеличати, увеличавати (НЛс1Г); улица, столица (К7Г); ходати, додати, водати (НЛ6РС); час, част (Ес1Г); чеп, реп (Ес1Г); чесма, песма (37Г); чесма, песма (37РС); Шума, шуми (36Г); шут, прут (НЛ8Г); кит, крофна, крт, копље (НЛ7Г); кљуцнути, кључаоница, китити, кишобранџија (НЛ7Г)

висина, даљина, брзина, дубина, близина, ишина (А1-3); бор, спор (А4-6); везати, веслати (А4-6); вечерас, северац (А4-6); висина, виолина (А4-6); висини, виолина (А4-6); допустити, пољубити (А4-6); дуд, суд (А4-6); жут, пут (А4-6); југ, круг (А4-6); крај, мај (А4-6); кућа, кула (А4-6); лак, ђак (А4-6); мед, лед (А4-6); облачић, облачак (А4-6); песма, песак (А4-6); плод, род (А4-6); пост, кост (А4-6); потрчати, поцрнети (А4-6); радостан, радити (А4-6); реп, џеп (А4-6); рода, вода (А4-6); свет, цвет (А4-6); сир, вир (А4-6); слон, тон (А4-6); срећа, свећа (А4-6); срце, црква (А4-6); рој, твој, зри, ти, лет, цвет, крај, гај, знај, сто (А4-6); ускочити, укочити (А4-6); црн, трн (А4-6); чист, лист (А4-6); шапутати, залутати (А4-6); шум, шума (А4-6); видети, зидати (А7-9); војник, двојник (А7-9); врат, врата (А7-9); град, зграда (А7-9); грлити, грдити (А7-9); дисати, дизати (А7-9); коло, колона (А7-9); кров, коров (А7-9); липа, лишће (А7-9); љубав, људи (А7-9); мазити, пазити (А7-9); мамац, самац (А7-9); мрсити, мрвити (А7-9); пиле, писмо (А7-9); спарити, спазити (А7-9); цвркут, црква (А7-9); шал, шала (А7-9); алата, заната (Д); била, априла (Д); добу, доб, попу, поп (Д); дубањ, дубрег (Д); вал, лав (Д); владање, млада (Д); воз, зов (Д); војска, вода (Д); врло, грло (Д); вући, пући (Д); гарда, горда (Д); гладан, јадан (Д); гроб, роб (Д); Ивић, игла (Д); испеци, реци (Д); клетва, жетва (Д); клупа, кућа (Д); кожица, ножица (Д); кочити, скочити (Д); кроје, моје (Д); лишај, миша (Д); лоша, Милоша (Д); луд, трд (Д); лупање, клупа (Д); мажеш, можеш (Д); мајка, даска (Д); малко, Марко (Д); Марта, марама (Д); мед, јед (Д); мисао, Милан (Д); млади, глади (Д); морати, молити (Д); муке, науке (Д); нас, сан (Д); неко, далеко

(Раичковић) (Д); оба, соба (Д); перон, пером (Д); петак, летак (Д); питати, читати (Д); правдати, задати (Д); рад, град (Д); рад, дар (Д); рађа, грађа (Д); расти, красти (Д); рат, брат (Д); рибар, хитар (Д); роб, бор (Д); сир, рис (Д); слободе, воде (Д); срамоте, лепоте (Д); ставити, савити (Д); страда, града (Д); суша, душа (Д); уво, суво (Д); хучи, чучи (имп.) (Д); црква, мрква (Д); цртати, црвен (Д)

(4) Скупови облички сродних примера у творбеном односу

брада, брадат (НЛ8Г); Брана, брани (36Г); бродар, бродовласник, бродоломник (36Г); број, бројати (НЛ5Г); везати, веже (35Г); вечера, вече (37Г); винар, вино (36Г); висија, висок, вис (К7РС); вод, водати* (НЛ6РС); вода, воденица (36Г); вода, водоноша, наводњавање (КЦ4Г); водитељ, водитељка (38РС); возити, возња, воз (Ес1Г); вратар, врата (К7Г); вучица, вук (36Г); глава, глават (НЛ5Г); глава, главетина (НЛ8РС); глава, главни, главобоља, заглавити (К5РС); гласно, глас (36Г); говор, говорити (К6Г); говорити, говор, изговорити, изговор, поразговарати (38РС); грабити, разграбити (Кс1Г); Град градила три брата рођена (36Г); град, градити, грађанин, градски, грађевинар, градић (К6РС); град, градски (НЛ8Г); градити, градим (35Г); дечак, дечко (37Г); дечак, дечко (37РС); добру, добар* (НЛ8Г); доћи, долазак (К7РС); дрво, дрвени (НЛ8Г); друштво, друг, дружити се (К7Г); желети, жеља (К7РС); живот, живети (К7Г); журити, журно (К7РС); жут, жућкаст (НЛ5Г); жућкаст, жуто (36Г); завити, завој (К7Г); закорачити, прекорачење, корачати, корак, искорак (36РС); заћи, залазак (К7РС); зелен, зеље (36Г); земља, земљорадња, земљописац (КЦ4Г); зид, зидати (Ес1Г); зидар (35Г); Зидар, зида (36Г); зидарски, зидни, изидарство, зидати, зидар (К6РС); зима, зимовати (НЛ8РС); знак, знакови, знаци, значка (К5РС); зов, звати, звање, звоно (К5РС); зуб, зубар, зубарство, зубић, зубат (НЛ6РС); Јагодинац, Јагодинка (38РС); јеж, јежак, јежаст, јежић (НЛ7РС); језик, језичав, језичак, језичина (НЛ6РС); казати, казивати (НЛ8РС); киша, кишни (НЛ8Г); крај, крајичак (НЛ8РС); крив, кривац (Ес1Г); кућа, кућица (НЛ8Г); кућа, кућица (НЛс1Г); кућа, кућица, окућница, кућерина, кућепазитељ, кућерак (38РС); кућни, кућица, кућерак, кућиште, кућити се (К6РС); лађа, лађарство, лађица, лађаст, лађар (НЛ7РС); лед, леден, ледити, ледара (К7РС); лекар, лечи (35Г); Лекар, лечи (36Г); леп, лепота (Ес1Г); летети, летачи (К8Г); Ливац, лије (36Г); лист, листати (НЛ5Г); листати, прелиставати (36Г); личан, лице (36Г); маст, мастан (НЛ8Г); маст, мастан (НЛс1Г); мачка, мачак (36Г); мешати, умешати (НЛ8Г); мислити, мисао (К7РС); мрвити, мрвица, мрвичак, мрвичаст (НЛ7РС); награда, наградити* (НЛ6РС); нада, надати се (НЛ8Г); нада, надати се (НЛс1Г); немоћ, занемоћи (36Г); нога, ногавица, ногар (КЦ4Г); нос, носоња (НЛ6Г); носити, носио, ношен, носићу, носили, носих (К7РС); ноћу, ноћ (К7Г); облачић, облачак (НЛ7РС); одговори* (38РС); оделити, одељење (К6Г); око, очни (НЛ7Г); осам, осми (К7Г); осмех, смешити се, смешкати се, смешно (НЛс1Г); пазити, пажња (Ес1Г); палити, паљевина (К7РС); певати, певачи (К8Г); певати, певушити (Кс1Г); Певац, пева (36Г); петоро, петорица* (НЛ7РС); писак, пискав* (НЛ7РС); писати, писменост, писање, писамце, писарница, писмени, писар (К8РС); писати, писмо (К7РС); писати, преписати, преписивати, пискарати, препис (38Г); Писац, пише (36Г); писмо, записати, записивати (36Г); плав, плавичаст, плавкаст (НЛ8Г); плесати, плес (К7РС); плећат, плећка* (НЛ7РС); пливати, пливач, пливачица, пливање (К5РС); Пловка, плови (36Г); плод, плодан (НЛ7РС); плодан, плод (К7Г); поветарац, ветровито, ветрењача, ветроказ (К6РС); позатварати, затворити, затвор (36Г); пола, половина, преполовити (36Г); правилно, правилност (К8Г); прасе, прасенце, прасетина, прасити, прасићи (НЛ7РС); пријатељ, пријатност, пријатељство (37РС); приповедати, приповетка, приповедач (36Г); приповетка, приповедам, приповедач, исприповедати (36РС); приповетка, приповедач (К6Г); прича, причати (К7РС); причати, причам (35Г); Приче, нам, причају (36Г); прозирати, прозор (К7Г); пролећни, пролетети (К6РС); путник, путеви, путни (К7Г); путовати, путописац (К6Г); путоказ, путопис, путнички, путописни (НЛ8РС); радити,

рад (К7РС); радити, урадити (НЛ8Г); радити, зарадити, зарађивати (КЦ4Г); радништво, рад, радник, радити, раднички, радуцкати (К7РС); расположен, расположено, расположење (НЛс1Г); рачунски, рачунати (К8Г); река, речица (З8РС); речник, речи (К7Г); розе, розикаст, розикав (НЛ8Г); рука, рукав, рукавац, рукавица (НЛ6РС); рука, рукавица, руководилац (КЦ4Г); руководити, рука, рукавица (З7РС); ручати, ручамо (З5Г); светлост, осветлити, осветљење (З6Г); Свирач, свира (З6Г); свој, својина (Ес1Г); село, преселити, пресељавати (З6Г); село, преселити селидба, усељење, насељавање (З6РС); сељак, сељаци, сељаштво (НЛ5Г); сећи, сечиво (К7РС); сив, сиваст, сивкаст (НЛ8Г); слама, сламка (З6Г); сликање, сликовито (К8Г); сликарски, сличица, сликати, сликарчић, сликар (К6РС); служавка, слуга (К7Г); смејуљак, смејуљити се, смејати се, смејуцкати се (НЛ8Г); смех, смешити се, смешкати се, смешно (НЛ6Г); снови, сањам (К7Г); срце, срцепарајући, срцолик (НЛ6РС); стабло, стабљика (З8РС); трава, травица (З8РС); травка, трава (З8РС); траг, тражити (НЛ8Г); траг, тражити (НЛс1Г); трка, трчати (К8Г); трубач, труби (З5Г); Трубач труби (З6Г); трчати, трк (К7РС); узбудити, будити, узбуђење (З7РС); укидати, укинути (Кс1Г); уписати, уписивати (МЕСТО, АКЦЕНТА, ОВАЈ, И, ДАЉЕ) (К6Г); успавати, успаван, успаванко, успаванка (НЛ8РС); ученик, ученица (З8РС); учитељ, учитељица (К8Г); учитељ, учитељица (З8РС); учити, учионица (К6Г); хаљина, хаљинетина (Кс1Г); ходати, ходаш (З5Г); црвенети, црвенкаст (Кс1Г); црн, црнац (Ес1Г); цртати, цртачи (Кс1Г); чезнути, чезнутљиво (Кс1Г); чекати, дочек (К7РС); читати, читалац (К7РС); шенаесторо, шенаестерац (Кс1Г); шетати, шетам (К7РС); шума, шумарак, пошумљавање (З6Г); Шумадија, Шумадинац (К4Г); шумарак, шума, пошумљавање (З7РС); заложити, презалогајити, залогај (З7РС); рећи, реч (К7РС);

дружељубив, дружење, другарица, другарство, друштво, удружење (А1–3); брод, бродих (А4–6); видети, виђати (А4–6); перо, перје (А4–6); родити, рађати (А4–6); возити, возати (А7–9); волети, заволети (А7–9); двор, дворац (А7–9); желети, зажелети (А7–9); занимљив, занимање (А7–9); звоно, звонце (А7–9); здрав, здравље (А7–9); зрно, зрнце (А7–9); мачка, мачак (А7–9); мислити, помислити (А7–9); облачак, облачић (А7–9); патак, паче (А7–9); певати, отпевати (А7–9); певач, пева (А7–9); писати, написати (А7–9); правда, неправда (А7–9); првак, први (А7–9); путник, путује (А7–9); ратник, ратује (А7–9); реч, речит (А7–9); скакач, скаче (А7–9); срећа, несрећа (А7–9); тркач, трка (А7–9); штампати, одштампати (А7–9); бранити, бранилац (Д); висок, висина (Д); вођа, вођство (Д); вук, вучица (Д); гледати, гледалац (Д); град, градити (Д); грана, грање (Д); гроб, Х (Д); добру, добар, Ркњ (Д); жаба, жабац (Д); жабац, жаба (Д); здрав, здравље (Д); злато, златан (Д); јагње, јагњетина (Д); књига, књижевина (Д); књига, књижица (Д); коњ, коњина (Д); крадљив, красти (Д); кукњава, кукати (Д); кућа, кућерина (Д); кућа, кућица (Д); лисац, лисица (Д); лисац, Х (Д); Мачва, Х (Д); нос, носина (Д); оставити, остава (Д); перје, перо (Д); пилетина, пиле (Д); пратити, пратња (Д); пријатељица, пријатељ (Д); рука, ручица (Д); рука, ручица (Д); свирати, свирка (Д); слушати, слушалац (Д); Србин, Србија (Д); тужити, тужба (Д); чешаљ, чешљати (Д)

(5) Скупови облички сродних примера у флективном односу

бака, бако (З7Г); бирати, бира (З6Г); брег, брегови, брегова, бреговима (Зс1Г); вал, валови (К6РС); века, векова (З6Г); Вере, Вером (З8Г); викати, вичем (З5Г); викати, вичем (НЛ6Г); високи, високог, високом (З8Г); вода, воду (З7Г); вода, воду (К7Г); вода, воду (Кс1Г); вода, воду (Кс1Г); вода, воду (НЛ8Г); вода, воду (НЛс1Г); возити, вожен (НЛ8Г); возити, вожен (НЛс1Г); војска, војску (Кс1Г); војска, војсци, војску (К7Г); време, времена* (НЛс1Г); времена* (НЛ8Г); глава, главе (З5Г); глава, главе* (НЛс1Г); глава, главе (НЛ8Г); глава, главу (З7Г); глава, главу (К6Г); глава, главу (Кс1Г); глава, две, главе (З8РС); Глава, дотаче, главу (З6Г); глава* (К8Г); гора, гора (НЛ8Г); град, градови (Ес1Г); града, градови (НЛ8Г); града, градови (НЛс1Г); грана, грану (К6Г); грана, грану (Кс1Г);

грана, грану (НЛ6Г); греда, греде (35Г); грозд, гроздови (К6Г); дан, дана (НЛ6Г); дан, дана* (НЛс1Г); дан, дана (НЛ8Г); дати, дам (НЛ8Г); дати, дам (НЛс1Г); дете, детета (НЛ8Г); дете, детета (НЛс1Г); дете, деца (36Г); дете, деца (НЛ5Г); деца, децо (К7Г); деца, децо (К8Г); деца, децо (Кс1Г); друг, другови, другова, друговима (3с1Г); друг, другови (Ес1Г); другар, другара* (НЛ8Г); дугме, дугмета* (38РС); душа, душе (35Г); душа, души, душо (К7Г); душа, душо (Кс1Г); ђак, ђаци (Ес1Г); жбун, жбунови (К6Г); жена, жено (37Г); жена, жено (К7Г); жена, жено (Кс1Г); журити, журим (36Г); записати, запишем (НЛс1Г); звезда, звездо (К6РС); земља, земљу (К7Г); земља, земљу (Кс1Г); зидати, зидам (36Г); зима, зиме (35Г); зима, зиму (К6Г); зима, зиму (К8Г); зима, зиму (Кс1Г); зима, зиму (НЛ6Г); зѝме, зѝма (36Г); знати, знам (Ес1Г); знати, знам (НЛ8Г); знати, знам (НЛс1Г); Зора, Зоро! (38РС); зора, зору (Кс1Г); име, имена, имена* (Ес1Г); казати, кажеш (37Г); капетан, капетане (К5РС); кума, кумо (К6РС); кунем, клео, клела, клет (3с1Г); лек, лекови (К6РС); лет, летови (К6РС); лечити, лечи (36Г); лик, ликови (К6Г); лика, ликова (36Г); лопта, лопти (НЛс1Г); лопта, лопти* (НЛ8Г); Мира, Мир (К6Г); Мира, Мир (Кс1Г); надати се, надајући се, надао се, надај се, надају се, надах, се, надао, би, се (К6РС); написати, напишем (НЛ8Г); не вратити се, не вратим, се (38РС); не дајем, не дам (38Г); не знам, не знадох (38Г); не кажем, не казах (38РС); не написах, не написа (38Г); не носити, не носим (38РС); не радим, не радио (38Г); не спавам, не спавају (38Г); не читам, не читао (38РС); нога, ногу (К7Г); нога, ногу (Кс1Г); огледала* (К8Г); одговори* (38РС); писати, пишем (37Г); писати, пишем (38РС); писати, пишем (НЛ6Г); писати, пишем (НЛ8Г); писати, пишем (НЛс1Г); пишем, не пишем (НЛ8Г); план, планови (К6РС); пливај, не пливај (НЛ8Г); погоди* (38РС); прича, приче (35Г); прозора* (К8Г); пут, путеви (К6РС); рад, радови (К6Г); ради, не, ради (НЛ8Г); радити, радим (НЛс1Г); радити, радим* (НЛ8Г); рука, руке (Ес1Г); рука, руко, руци (К7Г); рука, руку (мије) (35Г); рука, руку (37Г); рука, руку (К6Г); рука, руку (Кс1Г); Рука, стеже, руку (36Г); свирати, свирају (НЛс1Г); свирати, свирају* (НЛ8Г); свирати, свирани (НЛ8Г); свирати, свирани (НЛс1Г); сека, секо (37Г); сестра, сестро (37Г); сестра, сестро (К7Г); сестра, сестро (Кс1Г); сестра, сестро (НЛ8Г); сестра, сестро (НЛс1Г); сећи, сечем (НЛ8Г); сећи, сечем (НЛс1Г); Слуга, позва, слуге (36Г); слуга, слуге (35Г); слуга, слуго (К6РС); снага, снагу (К6Г); снага, снагу (Кс1Г); среда, среди, среду (К7Г); срце, срца (НЛ7РС); стан, станови (К6РС); страна, страну (К6Г); стрела, стрело (НЛ7РС); тета, тето (К6РС); трава, траве (35Г); трчати, трчао (НЛ8Г); трчати, трчао (НЛс1Г); уградити, уграђен (НЛс1Г); урадити, урађен (НЛ8Г); учим, не, учим (НЛ8Г); хвалити, хвалиш (36Г); ходати, ходамо (36Г); читам, читамо, читају, читајући, прочитавши, читан (38Г); чудо, чудеса (36Г); шума, шумова (36Г);

казати, кажи, кажем (А7-9); лист, листови (А7-9); писати, пиши, пишем (А7-9); приповедам, приповедати (А7-9); причам, причати (А7-9); радим, радити (А7-9); разговарамо, разговарати (А7-9); стварам, стварати (А7-9); тумачим, тумачити (А7-9); Београђани, Београђанина (Д); била, био (Д); био, била (Д); болест, болести (Д); бос, боса (Д); брала, брао (Д); бројте, бројати (Д); важност, важности (Д); во, вола (Д); вода, воду (Д); водити, вођен (Д); возити, вожен (Д); глава, главу (Д); гоњен, гонити (Д); града, градови (Д); града, градови (Д); грана, грану (Д); дала, дао (Д); добити, добио (Д); душа, душо (Д); жена, жено (Д); живот, живота (Д); задати, задао (Д); заћи, зашла (Д); звала, звао (Д); звана, звати (Д); зелен, зелена (Д); земља, земљу (Д); игла, иглу (Д); изабрао, избрати (Д); изгубити, изгубљен (Д); издати, издао (Д); Карловчани, Карловчанин (Д); карташ, картати (Д); ковати, ковао (Д); конца, конац (Д); кост, кости (Д); кројте, кројити (Д); кућом, кућо (Д); ломити, ломљен (Д); лонац, лонца (Д); лонац, лонца (Д); магла, маглу (Д); Мара, Маро (Д); мислим, мисли (имп) (Д); младост, младости (Д); могао, могла (Д); молити, мољен (Д); мост, моста (Д); на, зиду, зидови (Д); нога, ногу (Д); носим, не, носим (Д); носити, ношен (Д); оче, отац (Д); памтим, памтити (Д); пекао, пекла (Д); поћи, пошла (Д); правдај, правдати (Д); прасе, прасета (Д); придобила,

придобило (Д); професор, професори (Д); рад, Х (Д); Рада, Радо (Д); радити, рађен (Д); радиш, не, радиш (Д); рекао, рекла (Д); рече, не рече (Д); рука, рукама (Д); Рука, руку, мије (Д); руке, рукама (Д); сестра, сестро (Д); средити, сређен (Д); страна, страну (Д); тровати, тровао (Д); трчати, трчао (Д); ћутим, ћути (имп) (Д); учим, учити (Д); хранити, храњен (Д); црвен, црвена (Д); читај, читати (Д)

(6) Скупови значењски несродних хомоформа

бар, бар, Бар* (НЛ4Г), бара, Бара* (НЛ6Г); бара, Бара* (НЛс1Г); било (Кс1Г); благо* (НЛ4Г); боја* (К7Г); бора* (К6Г); Боса, боса (КЦ4Г); Боса, боса* (К4Г); Брана, брана* (НЛ5)

буди*, кад, се, буди (37Г); ведро* (К7Г); веће* (37Г); видео* (НЛ7Г); виле (НЛ4Г); вилица* (37Г); врана* (35Г); врата* (К6Г); врата* (К8РС); вуци* (НЛ6Г); горе (Кс1Г); горе* (Кс1Г); горе* (Б4РС); гори* (Ес1Г); гори* (К7РС); горе* * (НЛ3Г); да* (Кс1Г); дуга (34Г); дуга* (37РС); дуга* (НЛ5); дуга (36Г); дуга* (37Г); дуга* (НЛ3Г); дуга* (НЛ6Г); дуга* (НЛс1Г); дуж* (Кс1Г); жива (36Г); жива* (37Г); живе (34Г); живе* (37Г); замка* (К6РС); зове** (НЛ3Г); извести (Кс1Г); извести* (К7РС); једро* (НЛ7РС); Јела, јела* (НЛ5); Јела јела разних јела (34Г); Јела јела разних јела (37РС); Јела, јела* (Ес1Г); јеле * (К4Г); када* (К6Г); кап* (К7РС); код* (Кс1Г); кос* (К6Г); кос* (К6РС); коса, Коса (36Г); коса* (К4Г); Коса, коса* (К4Г); коса* (НЛ3Г); крај* (Кс1Г); крила* (Б3Г); крила* (НЛс1Г); купа (К7Г); купити (НЛ4Г); куца (36Г); куца* (НЛ4Г); Левак сипа воду у левак (34Г); левак (36Г); лета* (К7РС); лета* (Кс1Г); лети, лети* (НЛ4Г); лети** (36Г); лећи* (Ес1Г); Лука* (К4Г); Лука* (К4Г); маја, Маја** (НЛ4Г); Машина, машина* (Е4Г); медом* (Кс1Г); млада* (НЛ4Г); Нада, нада* (НЛ8Г); низ* (Кс1Г); обучен* (К5Г); око* (Кс1Г); орао (Кс1Г); осу* (К8РС); пас (38Г); пас* (К5РС); пасти* (К7РС); пасти* (НЛ5); Пера, пера* (НЛ5); Перо, перо (НЛ4Г); пита (36Г); плави* (37Г); плакати (НЛ4Г); под* (Кс1Г); прави* (38РС); прави* (Ес1Г); прави* (37Г); пролеће* (НЛ3Г); пролеће* (НЛ3РС); пролеће** (36Г); прска, вода, дрво (34Г); рад (Кс1Г); рад* (33Г); Рада, рада (34Г); Рада, рада* (37РС); Рада* (НЛ6Г); ради* (Кс1Г); радио (Кс1Г); радио* (К6Г); радио* (НЛ3Г); радио* (НЛ6Г); реци (34Г); реци* (37Г); реци* (КЦ4Г); реци* (НЛ3Г); рода* (37Г); сад* (33Г); сад* (Кс1Г); салом* (Ес1Г); Сања, сања* (НЛ3РС); село* (К7Г); село (36Г); село (Кс1Г); село* (Кс1Г); скуп (36Г); скуп* (Ес1Г); скуп* (37Г); скуп* (К6Г); скуп* (К8РС); скуп* (Кс1Г); скуп* (НЛ5РС); собом* (НЛ3РС); срчан* (НЛс1Г); У гори гори (34Г); шуме* (НЛ7Г); шуми (34Г); шуми* (35Г); шуми* (37Г); шуми* (КЦ4Г); шуми* (НЛ3Г);

дуг (А4–6); кос (А4–6); крај (А4–6); скуп (А4–6); спор (А4–6); сто (А4–6); боја (Д); буре (Д); ваљати (Д); ваљати (Д); воде (Д); крила (Д); кука (Д); купити (Д); лука (Д); орао (Д); орах (Д);

(7) Скупови значењски несродних хомонима

бар, Бар* (НЛ4Г), бег* (К6РС); бег* (Кс1Г); вила (Кс1Г); Вила (Кс1Г); виле (НЛ4Г); виле (КЦ3РС); град* (35Г); град (НЛ3РС); град (Б4РС); град (Е3Г); град (38Г); град (КЦ3РС); град* (Е4Г); град* (Ес1Г); град* (33Г); град* (34Г); град* (36Г); град* (К4Г); град* (К5РС); град* (К6РС); град* (К8РС); град* (Кс1Г); град* (КЦ4Г); град* (НЛ3Г); град* (НЛ5Г); да, да* (Ес1Г); да, да* (НЛс1Г); загледала* (Ес1Г); запевати* (Кс1Г); купи* (37РС); купим* (НЛ8Г); купити (Кс1Г); купити* (Ес1Г); купити* (Ес1Г); купити* (36Г); купити* (НЛ5Г); купити* (НЛ6Г); Лук за лук* (КЦ4Г); лук, СЛИКА (НЛ3РС); лук (Е3Г); лук (38Г); лук (КЦ3РС); лук* (Б3Г); лук* (Ес1Г); лук* (К5РС); лук* (К6РС); лук* (Кс1Г); лук* (НЛ3Г); лук* (НЛ5Г); лук* (НЛ6Г); лук* (НЛс1Г); лук* (36Г); Лука, лука* (НЛ5); обавити* (К5Г); пара (Кс1Г); под* (Ес1Г); под* (НЛс1Г); подићи* (36Г); поплавити* (К5Г); разгледати* (Кс1Г); распарити* (К5Г); сам* (Ес1Г); сам* (НЛс1Г); седети (Кс1Г);

седети* (К5РС); седети* (К8РС); седи* (Ес1Г); слагали (се) (К8РС); слагати (36Г); слагати* (НЛ5Г); слагати* (НЛ6Г); слагати* (НЛс1Г); суду* (НЛ4Г)

град (А4–6); купити (А7–9); лук (А4–6); седети (А7–9); слагати (А7–9)

(8) Скупови творбених хомоформа

Биља, биља* (К6РС); биће (37Г); блага нарав блага вреди* (37Г); ближи* (37Г); Боса, боса (34Г); брзо (Кс1Г); вечери* (К7РС); Вишње, вишње* (К4Г); врело (Кс1Г); гуши* (37Г); Дана, дана* (К6РС); Дара, дара* (К6РС); дива, дива* (К7Г); Драга ми је драга (36Г); Драга* (К6Г); дуг* (К6РС); дуг* (НЛ6Г); Дуња, дуња* (К4Г); жути* (Ес1Г); загледати* (К7РС); запевати* (К7РС); зелен* (37Г); зими** (36Г); Јагода, јагода* (К4Г); јако (37РС); јако (Кс1Г); јако* (К7РС); Јела јела разних јела (34Г); крај* (Е4Г); кума* (НЛ6Г); кума* (37РС); легло (Кс1Г); лењо (Кс1Г); лепо (Кс1Г); лепо* (К6РС); лепо* (К7РС); мало* (Ес1Г); мирно* (К7РС); мисли, мисли* (Ес1Г); мисли, мисли* (К7Г); Мишић, мишић* (НЛ4Г); млада (Кс1Г); млада* (К6Г); млада* (Кс1Г); напети* (К7РС); новина* (НЛ8Г); њушка* (Б4РС); њушка* (НЛ4Г); одговори* (К5РС); отвори* (К5РС); пловка* (НЛ6Г); поклони* (К5Г); помоћи* (К5Г); право* (К6РС); право* (К6РС); пре, пре* (НЛ8РС); прегледати* (К7РС); раван* (37Г); Рада (34Г); Рада, рада* (37РС); разгледати* (К7РС); раскидати* (К7РС); Сања, сања* (К7Г); Сања, сања* (НЛ3РС); Слободан, слободан* (36Г); снажно (Кс1Г); студен* (37Г); тихо* (К7РС); хладно* (К6Г);

пегла (А7–9); дана (Д); дара (Д); Драганом (Д); Р, крај (Д); Р, крај (Д); рада (Д); супругом (Д);

(9) Скупови творбених хомонима

вишњу/Вишњу* (НЛ3РС); Зора, зора (Б4РС); зора, Зора (Ес1Г); новинама* (НЛ4Г); новине* (К5Г); печење* (К5Г); прегледати* (К5РС); Роса* (К5РС); Роса* (К6РС); Ружица* (37Г)

Зора (Д); Р, новине (Д);

(10) Скуп флективних хомоформа

ваза* (Кс1Г); види* (К6Г); врана* (35Г); времена* (К5РС); времена* (Кс1Г); глава* (К6Г); година* (К6РС); гора* (НЛс1Г); господару* (К5Г); гради* (37РС); дана, Гпл (36Г); дана* (НЛ8Г); дана* (НЛс1Г); ђака* (Кс1Г); ђака* (Кс1Г); жене* (К6Г); залепи*ПИ (К8РС); затворите* (Кс1Г); зграда* (КЦ4Г); зима* (К6Г); зора* (К7РС); зуда (36Г); излази* (Кс1Г); израчуна* (Ес1Г); имена (Кс1Г); имена* (К5Г); имена* (Кс1Г); јабука* (34Г); киша* (35Г); клони* (Кс1Г); клони*ПИ (К8РС); књига* (34Г); књига* (35Г); књига* (38Г); књига* (38РС); књиге* (Ес1Г); књиге* (38Г); књиге* (К6Г); компјутера* (К6РС); кошуља (К8РС); крава* (34Г); крава* (37Г); кућа* (34Г); кућа* (35Г); кућа* (37Г); кућа* (КЦ4Г); лађе* (К6Г); љуби* (НЛ7Г); марамица* (К6РС); мисли* (К6РС); младићу* (К5Г); новина* (НЛс1Г); ногу* (38РС); одеда* (Кс1Г); одлучи* (К8РС); ормана* (К6Г); отвори (Кс1Г); отвори* (К8РС); пази* (Кс1Г); пожели* (К6Г); поља* (34Г); презимена* (Кс1Г); прича* (К6РС); прозора (К8РС); прозора* (К6РС); пчела* (К7РС); рамена (К8РС); рамена* (К5Г); рамена* (Кс1Г); река* (К6Г); речи, Гпл (36Г); ружа* (К6Г); руке (37РС); сведока* (Ес1Г); села* (34Г); села* (35Г); слике* (К6РС); суза* (К7РС); телефона* (Кс1Г); уради* (К5Г); шестара* (К6РС); школа* (Кс1Г); шума* (33Г); шума* (34Г); шума* (35Г); шума* (КЦ4Г);

блокаде (Д); дужности (Д); жене (Д); козе (Д); колоне (Д); молитве (Д); прича (Д)

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Ђорђе Јанковић је рођен 1987. године у Пожаревцу. Дипломирао је 2010. године на Филолошком факултету у Београду, на студијској групи Српски језик и књижевност. Наредне школске године завршио је на истом факултету мастер студије, одбранивши рад из дијалектологије. Био је стипендиста Фонда за младе таленте. Од 2011. до 2013. г. радио је као наставник у Економско-трговинској школи у Пожаревцу, а од 2013. до 2017. као лектор на Радио-телевизији Србије и Радио Београду. У децембру 2016. је на Учитељском факултету у Београду изабран за сарадника у настави, а 2018 за асистента, за ужу научну област Методика наставе српског језика и књижевности.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: *Ђорђе Јанковић*

Број досијеа: *11045/g*

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

*Прозодијске алтернације у шворди речи
и њихова примена у настави српској језика*

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација ни у целини ни у деловима није била предложена за стицање дипломе студијских програма других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио /ла ауторска права и користио /ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, _____

**Изјава о истоветности штампане и електронске верзије
докторског рада**

Име и презиме аутора: *Ђорђе Јанковић*

Број досијеа: *11045/g*

Студијски програм: *Језик, књижевност, култура*

Наслов рада: *Прозодијске алтернације у шворби речи и њихова примена у
настави српског језика*

Ментор: *проф. др Весна Ломбар*

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао /ла ради похрањивања у **Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада. Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, _____

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

***Прозодијске алтернатије у њворди речи
и њихова ѡримена у насѡави срѡској језика***

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду, и доступну у отвореном приступу, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла:

1. Ауторство (CCBY)
2. Ауторство – некомерцијално (CCBY-NC)
- 3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CCBY-NC-ND)**
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CCBY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CCBY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CCBY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, _____

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.